

1918
IV
18 Zikling

cc. X
VOLKSRAAD. Decker, III

T2 b
9390

TABLE IV

BIJLAGEN DER HANDELINGEN

(voor zoover niet opgenomen in het Eerste en Tweede Boekdeel betreffende de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919).

Inhoudsopgave van het DERDE Boekdeel.

1. (Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919). Gedrukt stuk No. —31. Eerste nota van wijzigingen. —32. Verslag van de commissie van rapporteurs, ook betreffende de eerste nota van wijzigingen. —33. Tweede nota van wijzigingen. —34. Gewijzigde herdruk van de inleiding van de memorie van toelichting. —A. Verslag van de commissie van rapporteurs betreffende de tweede nota van wijzigingen. —35. Verbetering van drukfouten. —36. 27 Amendementen. —37. Amendement. —38. 16 Amendementen. —39. 3 Moties. —40. Motie. —41. Nota van Antwoord: Afdeeling V, Burgerlijke Geneeskundige Dienst. —42. Nota van Antwoord: Afdeeling VIII, Gouvernementsbedrijven. —43. Nota van Antwoord: Afdeeling X, Marine. —44. 7 Amendementen. —45. 3 Moties. —46. 3 Amendementen. —47. Nota van Antwoord: Afdeeling VI, Landbouw, Nijverheid en Handel. —48. Nota van Antwoord Hoofdstuk II, Middelen. —49. " " " Afdeeling VII, Burgerlijke Openbare Werken. —50. Motie. —51. 2 Amendementen. —52. Motie. —53. 2 Amendementen. —54. Nota van Antwoord: Afdeeling V, Onderwijs en Eeredienst. —55. Nota van Antwoord: Afdeeling VII, Burgerlijke Openbare Werken. —56. Nota van Antwoord: Afdeelingen VII en VIII, Burgerlijke Openbare Werken en Gouvernementsbedrijven. —57. Motie. —58. Derde nota van Wijzigingen. —59. 3 Moties. —60. 6 Amendementen. —61. Nota van Antwoord: Afdeeling IX, Oorlog. —62. Verslag van de commissie van rapporteurs betreffende de derde nota van wijzigingen. —63. 4 Moties. —64. 3 Amendementen. —65. Motie.	Gedrukt stuk No. 2. Voorstel van den heer Djajadiningrat betreffende het Maleisch in den Volksraad (voor het Verslag zie onder 5). 3. Voorstel van den heer Tjipto Mangoenkoesoemo betreffende salaris van de leden van den Volksraad. —No. 2. Toelichting. —No. 3. (ten onrechte aangegeven als gedrukt stuk No. 2) verslag van de commissie van rapporteurs. 4. Voorstel van den heer van Hinloopen Labberton betreffende het reglement van orde voor den Volksraad. 5. Voorstel van den heer van Hinloopen Labberton betreffende de spreektaal in den Volksraad. —No. 2. Verslag van de commissie van rapporteurs. 6. Voorstel van den heer Koesoemo Oetoyo betreffende het reglement van orde voor den Volksraad. 7. Voorstel van de heeren 's Jacob, Schumann, Djajadiningrat, Birnie en Bosscha betreffende de hervorming van het bestuur van Nederlandsch-Indië. —No. 2. Verslag van de commissie van rapporteurs. 8. Voorstel van de heeren Bosscha, Ketner, Birnie, Rivai, Pabst en Gerritzen betreffende de positie der mindere militairen. —No. 2. Verslag van de commissie van rapporteurs. 9. Voorstel van den heer van Hinloopen Labberton betreffende godsdienstige voorlichting van gevangenen. 10. Voorstel van de heeren Koning, Bergmeijer, Laoh, Schumann, van Hinloopen Labberton, Schmutzer, Soselisa en Pabst betreffende den aanmaak en de oplegging van zeekaarten van den Indischen Archipel. —No. 2. Verslag van de commissie van rapporteurs. 11. Verslag van de commissie van rapporteurs over het verzoekschrift van den Gemeenteraad te Batavia betreffende de overbrenging van het Departement van Gouvernementsbedrijven naar Bandoeng. 12. No. 1 Geleidebrief. —No. 2. Ontwerp van wet tot aanvulling van de artikelen 58 en 71 van het Regeeringsreglement. —No. 3. Memorie van toelichting.

EX LIBRIS
UNIVERSITATIS
NOVIOMAGENSIS
A. 682.707

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

EERSTE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

(Ingezonden bij brief van 6 Juni 1918).

GEDRUKT STUK No. 31.

Uitgaven in Nederland.

Afdeeling III.

I. In **artikel 1** van het ontwerp van besluit tot voorloopige vaststelling van het Iste hoofdstuk van uitgaven (gedrukt stuk No. 2) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Onderafdeeling 11. Uitgaven ter zake van opgenomen gelden, wordt verminderd met *f* 500.000 en mitsdien gebracht op *f* 22 457 250.

Onderafdeeling 17. Pensioenen en gagementen, onderstanden niet elders genoemd, toelagen, belooningen en tegemoetkomingen alsmede met een en ander verband houdende uitgaven, wordt verhoogd met *f* 2700 en mitsdien gebracht op *f* 10 005 250.

Onderafdeeling 18. Pensioenfonds voor landsdienaren, wordt verhoogd met *f* 1 213 000 en mitsdien gebracht op *f* 2 377 000.

Onderafdeeling 21. Geneeskundig onderzoek van aan den Indischen dienst verbonden of daarvoor bestemd personeel, wordt verhoogd met *f* 100 en mitsdien gebracht op *f* 20 800.

Onderafdeeling 29. Keuring, aankoop en vervoer van uit te zenden en kosten van te ontvangen verschillende goederen, wordt verhoogd met *f* 35 000 en mitsdien gebracht op *f* 482 785.

Het gezamenlijk bedrag der IIIde afdeeling wordt *f* 51 060 135.

Afdeeling VI.

Onderafdeeling 68. Boschwezen, wordt verhoogd met *f* 9 600 en mitsdien gebracht op *f* 72 600.

Het gezamenlijk bedrag der VIde afdeeling wordt *f* 642 652.

Afdeeling VIII.

Onderafdeeling 89. Post-, Telegraaf- en Telefoondienst, wordt verhoogd met *f* 200 en mitsdien gebracht op *f* 4 487 650.

Het gezamenlijk bedrag der VIIIste afdeeling wordt *f* 17 094 765.

Afdeeling IX.

Onderafdeeling 92. Militairen in buitengewonen dienst, wordt verhoogd met *f* 3 000 en mitsdien gebracht op *f* 258 900.

Onderafdeeling 94. Opleiding tot officier, wordt verhoogd met *f* 30 050 en mitsdien gebracht op *f* 492 290.

Het gezamenlijk bedrag der IXde afdeeling wordt *f* 11 675 965.

Afdeeling X.

Onderafdeeling 122. Marine-etablisement en daartoe behorende inrichtingen, wordt verhoogd met *f* 1 200 000 en mitsdien gebracht op *f* 2 891 500.

Tusschen de onderafdeelingen 123 en 124 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 123A. Verbetering van de bezoldigingen van het Europeesch personeel bij de zeemacht *f* 750 000.

Het gezamenlijk bedrag der Xde afdeeling wordt *f* 13 777 886 en het eindcijfer van het Iste hoofdstuk van uitgaven wordt *f* 100 088 809 (*f* 2 743 650 meer)

II. In **artikel 2** van het ontwerp van besluit tot voorloopige vaststelling van het Iste hoofdstuk van uitgaven (gedrukt stuk No. 2) wordt als derde lid opgenomen:

Uit onderafdeeling 123A kan worden overgeschreven op andere onderafdeelingen, waarvan het bedrag onvoldoende blijkt tot uitvoering van den in de genoemde onderafdeeling bedoelden maatregel.

Uitgaven in Indië.

III. In **artikel 1** van het ontwerp van besluit tot voorloopige vaststelling van het IIde hoofdstuk van uitgaven (gedrukt stuk No. 3) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Afdeeling IV.

Onderafdeeling 91. Personeel van het Europeesch bestuur, wordt verhoogd met *f* 10 450 en mitsdien gebracht op *f* 7 488 750.

Tusschen de onderafdeelingen 93 en 94 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 93A. Vorming van een afzonderlijk gewest Nieuw-Guinea, *f* 36 000.

Onderafdeeling 135. Landverhuizing, wordt verhoogd met *f* 14 000 en mitsdien gebracht op *f* 74 500.

Het gezamenlijk bedrag der IVde afdeeling wordt *f* 46 980 675.

Afdeeling V.

Onderafdeeling 190. Herziening van de wedderegeling van de Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs en daarmede in verband staande uitgaven voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs, wordt verhoogd met *f* 185 270 en mitsdien gebracht op *f* 993 340.

Tusschen de onderafdeelingen 235 en 236 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 235A. Herziening van de bezoldigingen van de inspecteurs bij den burgerlijken geneeskundigen dienst, van de directeurs van de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen, van de landskoepokinrichting en het instituut Pasteur, van het geneeskundig laboratorium, van de artsenscholen en van de geneesheer-directeurs van de krankzinnigengestichten, *f* 23 700.

Het gezamenlijk bedrag der Vde Afdeeling wordt *f* 34 933 974.

Afdeeling VI.

Onderafdeeling 252. Personeel van het departement, wordt verhoogd met *f* 9 600 en mitsdien gebracht op *f* 240 160.

Onderafdeeling 284. Verdere uitgaven voor het boschwezen, wordt verhoogd met *f* 23 000 en mitsdien gebracht op *f* 10 430 140.

Tusschen de onderafdeelingen 290 en 291 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 290A. Ondersteuning van de fabrieks-nijverheid, *f* 500 000.

Het gezamenlijk bedrag der VIde afdeeling wordt *f* 19 870 655.

Afdeeling VII.

Tusschen de onderafdeelingen 298 en 299 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 298A. Nieuwe wedderegeling voor de ingenieurs en hoofdingenieurs bij de diensten behorende tot het departement der Burgerlijke Openbare Werken, f 151.800.

Onderafdeeling 304. Gebouwen en andere werken behorende tot het departement der marine, wordt verhoogd met f 400.000 en mitsdien gebracht op f 847.300.

Onderafdeeling 311. Werken behorende tot het havenwezen (daaronder begrepen gebouwen), wordt verhoogd met f 300.000 en mitsdien gebracht op f 14.296.000

Het gezamenlijk bedrag der VIIde afdeeling wordt f 60.318.770.

Afdeeling VIII.

Onderafdeeling 343. Staatsspoor- en tramwegen alsmede automobioldiensten, wordt verhoogd met f 733.600 en mitsdien gebracht op f 47.483.850.

Tusschen de onderafdeelingen 343 en 334 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 343A. Nieuwe regeling der bezoldiging van de ingenieurs met Delftsch of daarmede gelijkwaardig diploma bij diensten onder het departement van Gouvernementsbedrijven, alsmede van de overige gegraduateerde ambtenaren bij den dienst der Staatsspoorwegen, f 150.000

Het gezamenlijk bedrag der VIIIste Afdeeling wordt f 99.365.767.

Afdeeling IX.

Onderafdeeling 349. Bezoldigingen, soldijen, toelagen en loonen, dag- en werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel der intendance, wordt verhoogd met f 2.880 en mitsdien gebracht op f 266.758.

Onderafdeeling 361. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, dag- en werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der artillerie, wordt verhoogd met f 2.400 en mitsdien gebracht op f 1.983.058.

Onderafdeeling 367. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden voor het wapen der genie, wordt verhoogd met f 1.920 en mitsdien gebracht op f 593.261.

Het gezamenlijk bedrag der IXde afdeeling wordt f 52.201.511.

Afdeeling X.

Onderafdeeling 421. Personeel van het departement, wordt verhoogd met f 2.400 en mitsdien gebracht op f 150.800.

Onderafdeeling 458. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine (met uitzondering van den hydrographischen dienst en de kweekschool te Makasser), wordt verhoogd met f 500.000 en mitsdien gebracht op f 1588.500.

Het gezamenlijk bedrag der Xde afdeeling wordt f 21.372.810 en het eindcijfer van het IIde hoofdstuk van uitgaven wordt f 399.223.728 (f 3.047.020 meer).

IV. In het derde lid van artikel 2 van het ontwerp van besluit tot voorloopige vaststelling van het IIde hoofdstuk van uitgaven (gedrukt stuk No. 3) wordt in plaats van „93, 100”, „230, 238, 241, 299”, en „329, 394”, gelezen „93, 93A, 100”, „230, 235A, 238, 241, 298A, 299” en „329, 343A, 394”.

TOELICHTINGEN.

Iste HOOFDSTUK VAN UITGAVEN
(Uitgaven in Nederland).

Onderafdeeling 11, f. Uitgaven ter zake van opgenomen gelden (f 500.000 minder).

Onderafdeeling 17, o. Terugbetaling aan het Rijk van de helft der bezoldigingen van het personeel van het statistisch bureau bij het Departement van Koloniën (f 2700).

Onderafdeeling 21, b. Als voren van de bezoldiging van den schrijver op jaarloon (tevens huisbewaarder) bij het kantoor van den geneeskundigen raad van het Departement van Koloniën (f 100).

Onderafdeeling 29, a Als voren van de bezoldigingen van het personeel van het technisch bureau van het Departement van Koloniën (f 16.000).

c. Als voren van de bezoldigingen van het ambtelijk en bedienend personeel van het koloniaal etablissement te Amsterdam (f 19.000).

Onderafdeeling 18. Pensioenfonds voor landsdienaren (f 1.213.000).

Onderafdeeling 68. Boschwezen. Opleiding van candidaat-boscharchitecten (f 9.600).

Onderafdeeling 89, a Terugbetaling aan het Rijk van de bezoldigingen voor den Directeur en den huisbewaarder, tevens instrumentmaker bij de school tot opleiding voor commies bij den Indischen post-, telegraaf- en telefoondienst te Leiden (f 200).

Onderafdeeling 92, b. Uitgaven voor de vorming van officieren in algemeen krijgskundige richting en voor den intendance-dienst (f 3.000).

Onderafdeeling 94. Opleiding tot officier (f 30.050).

Onderafdeeling 122. Marine etablissement en daartoe behorende inrichtingen (f 1.200.000).

Onderafdeeling 123A. Verbetering van de bezoldigingen van het Europeesch personeel bij de zeemacht (f 750.000).

De vermindering houdt verband met nadere gegevens betreffende de uitkomsten van 1917, de verwachtingen voor 1918 en de wijzigingen in het begrotingsontwerp voor 1919.

De ramingen zijn gewijzigd in verband met de voorgenomen herziening van de begrooting van 1918, in overeenstemming met bij de Staatsbegrooting voor dat jaar uitgetrokken bedragen.

De wijziging is door den Minister van Koloniën telegrafisch opgegeven.

Ten aanzien van de oprichting van pensioenfonds voor de Indische burgerlijke en militaire landsdienaren moge worden verwezen naar het medegedeelde in de Memorie van Antwoord betreffende het bij de Staten-Generaal aanhangig ontwerp van de Indische begrooting voor 1918 (gedrukt stuk No. 42 bl. 12).

Ten einde tegemoet te komen aan de behoefte aan ambtenaren bij het Boschwezen met eene middelbare opleiding, is het noodig om gedurende eenige jaren voor een achttal leerlingen van elk der twee leerjaren van den leergang B der Nederlandsche Heide-Maatschappij, die voor den Indischen dienst wenschen te worden bestemd, eene toelage van f 50 's maands beschikbaar te stellen. Zie voorts de toelichting bij onderafdeeling 284 der uitgaven in Indië.

Zie de toelichting bij onderdeel 17, a.

Voor de inrichting van de hulpsteunpunten van de vloot te Sabang en te Amboina, waarvan de totale kosten thans nog niet kunnen worden opgegeven, wordt als eerste termijn noodig geacht:

voor de aanschaffing van werktuiglijke, inrichtingen als dynamo's, toestellen voor het lucht- en accumulatorenladstation, draaibanen voor het torpedo-atelier, enz. f 200.000
voor de aanschaffing van geschut met munitie voor de op te richten batterijen... „ 1.000.000
(Zie voorts de toelichtingen bij de onderafdeelingen 304 en 458 van de uitgaven in Indië).

Het genoemde bedrag is gelijk aan dat, hetwelk bij aanvullende begrooting voor het dienstjaar 1918 zal worden aangevraagd in verband met de voorstellen van de onder voorzitterschap van den oud-Minister van Koloniën Idenburg ingestelde Staatscommissie voor de herziening van de salarissen van het personeel der land- en zeemacht.

IIde HOOFDSTUK VAN UITGAVEN
(Uitgaven in Indië).

Onderafdeeling 91. Personeel van het Europeesch bestuur (*f* 10.450).

Het wordt billijk geacht de bezoldiging van de hoofdcommiezen bij de gewestelijke kantoren, thans bedragende *f* 450 per maand zonder verhooging, en die van afdelings-secretarissen, thans bedragende *f* 450 per maand met een verhooging van *f* 50 per maand na vijf jaren, op denzelfden voet te regelen als die, verbonden aan de ongeveer gelijkwaardige betrekking van hoofdcommies bij de groote landskantoren, voor welke betrekking bij aanvullende begrooting voor 1918 wordt gerekend op eene wedde van *f* 450 per maand met één driejaarlijksche verhooging van *f* 50 's maands. De uit dezen maatregel voortvloeiende meerdere uitgaven zullen in 1919 *f* 6.850 bedragen.

Bovendien is de raming verhoogd met *f* 3.600, wyl het in verband met de drukke werkzaamheden in de controle-afdeeling Sidoardjo (residentie Soerabaja) noodzakelijk is aan den controleur aldaar een adspirant-controleur toe te voegen.

Onderafdeeling 93A. Vorming van een afzonderlijk gewest Nieuw-Guinea (*f* 36.000).

Om het Nederlandsch deel van Nieuw-Guinea spoediger te kunnen opheffen uit den toestand van achterlijkheid, waarin dit gebiedsdeel verkeert, wordt het wenschelijk geacht dit te stellen onder een afzonderlijk gewestelijk bestuurder.

Thans is Noord-Nieuw-Guinea ingedeeld bij de residentie Ternate en Onderhoorigheden en behooren de beide andere deelen, West en Zuid-Nieuw-Guinea, tot de residentie Amboina.

Dat dit gebied als een afgelegen aanhangsel bij twee op zich zelf staande gewesten is ondergebracht, is bij het voortschrijden van onze bestuurszorg op dit eiland reeds herhaaldelijk eene zeer ongunstige omstandigheid gebleken. Ook al omdat er weinig of geen aanraking bestaat tusschen de residenten van Amboina en van Ternate, valt er bij handhaving van de huidige bestuursin-deeling in het belang van eene noodzakelijke samenwerking ten opzichte van de verschillende deelen van Nieuw-Guinea niet veel te verwachten. Wordt echter het geheele gebied onder één eigen, zelfstandigen bestuurder gesteld, dan zal deze zijn taak vinden op het eiland en daar alleen. Die taak, hoewel moeilijk, zal dan uitermate vruchtbaar kunnen zijn, want, hoewel er veel onderling verschil is tusschen het noordelijk, noordwestelijk en zuidelijk gedeelte, is zij in hoofdzaak voor het geheel gelijkvormig, nl. het brengen van beschaving, het geleidelijk scheppen van ordelijke maatschappelijke toestanden, het banen van den weg in het land voor handel en ondernemingsgeest.

De voortdurende aanwezigheid van een resident, die in den vooruitgang van dit gebied zijn taak vindt, zal ook gunstig werken op het overige daar reeds bescheiden bestuurspersoneel, hetwelk thans nog op proef heeft te dienen in een aanhangsel van gewesten, waarvan de hoofdzetel op verren afstand is gelegen.

Aan den voorgestelden maatregel zal eene vermeerdering van uitgaven verbonden zijn van rond *f* 36.000 's jaars (1).

De uitgaven voor benodigde uitbreiding van bestaande gebouwen en oprichting van nieuwe zullen zich, naar verwacht wordt, bepalen tot die voor uitbouw van de huidige assistent-residentswoning te Manokwari, waar de residentszetel zal worden gevestigd, en eenige woningen voor lager personeel. De kosten zijn thans nog niet te ramen; zoo noodig zullen daarvoor bij aanvullende begrooting fondsen worden aangevraagd.

(1) Bezoldiging Resident	<i>f</i> 16.800 's jaars.
toelage voor ontvangkosten	1.200 "
secretaris gemiddeld	8.400 "
1 commies	3.000 "
1 klerk op <i>f</i> 120 's maands	1.440 "
1 klerk op <i>f</i> 100 's maands	1.200 "
2 Inlandsche schrijvers op <i>f</i> 50 's maands	1.200 "
4 kantooroppassers op <i>f</i> 15 's maands	720 "
schrijfbehoeften, gedrukten, enz.	2.000 "

f 35.960 's jaars.

Onderafdeeling 133. Landverhuizing (f 14.000).

De verbeterde bevoeiingstoestand op de kolonisatie-terreinen in de residentie Lampongsche Districten, waardoor de rijstbouw aldaar aanzienlijk kan worden uitgebreid, maakt het mogelijk en wenschelijk daarheen in 1919 een belangrijk grooter aantal Javaansche gezinnen over te brengen dan in de laatste jaren placht te geschieden.

In verband daarmee wordt de raming der uitgaven voor de verdere uitvoering van het emigratieplan als volgt herzien:

I. Plaatselijke leiding.	
a. bezoldiging en toelage van den dagelijkschen leider.	f 3.600
b. reiskosten	1.200
c. schrijf- en teekenbehoeften	240
	f 5.040
II. Toezicht, geneeskundige hulp en politie.	
a. bezoldigingen en toelagen van 2 mantri's bij de kolonisatie op f 1.800 en f 1.500	f 3.300
b. bezoldiging van den geneesheer, belast met de geneeskundige behandeling, en reiskosten	1.440
c. bezoldiging van eene gediplomeerde inlandsche vroedvrouw en een ziekenmandoer	1.200
d. bezoldiging van 2 ziekenmandoers op f 240	480
e. geneesmiddelen	3.000
f. voeding der zieken	3.000
g. bezoldiging van 6 politieoppassers op f 180	1.080
h. reiskosten	800
i. bezoldiging van een postbode	316
j. bezoldiging van een schrijver	300
	f 14.816
III. Uitgaven ten behoeve van de 6e nederzetting.	
a. desabestuur	f 2.700
b. aanleg bevoeiingswerken	5.000
c. uitkeeringen voor aanschaffing van uitrusting, leeftocht gedurende de reis naar de plaats van bestemming als anderszins aan 400 gezinnen	9.000
d. vervoer van 400 gezinnen	8.236
	f 24.936
IV. Onvoorziene uitgaven	5.500
	Totaal f 50.292

of rond f 50.000.

Onderafdeeling 190. Herziening van de wedderegeling van de Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs en daarmee in verband staande uitgaven voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs (f 185.270).

Op het tijdstip, waarop de voorstellen ter herziening van de wedderegeling van de Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs in het Indisch begrootingsontwerp (bidz. 60 der Memorie van Toelichting) werden opgenomen, was mede in overweging een voorstel tot toekenning eener vergoeding voor het gemis van huishuurtoelage (Indisch Staatsblad 1911 No. 532 en 1912 No. 281) aan een aantal onderwijzers, die destijds, in strijd met hun verwachting, niet in het genot van die toelage zijn gesteld, omdat zij eerst na de totstandkoming van de desbetreffende regeling tot onderwijzer der 2de klasse zijn bevorderd. Het ter zake gehouden overleg is thans beëindigd, in verband waarmee het wenschelijk geacht wordt, dat aan alle onderwijzers, die op 1 Januari 1911 in vasten dienst waren en aan alle daarna in dienst getreden uitgezonden leerkrachten, voor zoover zij bij hunne aanmelding voor den Indischen dienst konden verwachten, dat zij bij bevordering tot onderwijzer der 2de klasse en der 1ste klasse het genot van vrije woning of, bij gemis daarvan, een huishuurtoelage van f 60 en f 70 zouden krijgen, eene vergoeding voor het gemis van zoodanige toelage alsnog wordt toegekend. Zij het al, dat de ± 200 onderwijzers,

Onderafdeeling 235A. Herziening van de bezoldigingen van de inspecteurs bij den burgerlijken geneeskundigen dienst, van de directeuren van de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen, van de landskoepokinrichting en het instituut Pasteur, van het geneeskundig laboratorium, van de artsenscholen en van de geneesheer-directeuren van de krankzinnigengestichten (*f* 23.700).

waarvan hier sprake is, geen recht kunnen doen gelden op de door hen gederfde toelagen van *f* 10 en *f* 20, de billijkheid brengt mede hen niet in de destijds door hen gekoesterde verwachtingen te leur te stellen.

De kosten van dezen maatregel zullen in 1919 voor het personeel bij het openbaar onderwijs *f* 180.270 en voor dat bij het bijzonder onderwijs *f* 5.000 bedragen. Voor volgende jaren blijven, zoolang het hierbedoeld personeel nog in dienst is, de meerdere uitgaven echter beperkt tot omstreeks *f* 23.000.

Bij de herziening, tot stand gekomen bij het besluit van 20 December 1914 No. 2 (Indisch Staatsblad No. 786), werden voor de eindbetrekkingen bij den burgerlijken geneeskundigen dienst de volgende wedden vastgesteld:

voor de (geneeskundige) inspecteurs: *f* 1.000 's maands met één verhooging van *f* 200 na 3 jaren dienst, tot *f* 1.200 's maands;

voor den inspecteur-onderhoofd van den dienst dezelfde bezoldiging, welke wordt verhoogd met een voor pensioen enz. medetellende toelage van *f* 100 's maands;

voor de directeuren der centrale burgerlijke ziekeninrichtingen, der landskoepokinrichting, van het geneeskundig laboratorium, alsmede van de geneesheer-directeuren der beide krankzinnigengestichten een bezoldiging van *f* 800 's maands met 2 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 200 tot *f* 1.200 's maands.

Eene gelijke bezoldigingsregeling als deze laatste is voor de directeuren der artsenscholen tot stand gebracht bij Indisch Staatsblad 1916 No. 536 en 556.

Bij deze regeling isten onrechte het ambt van inspecteur hooger gesteld dan de andere genoemde betrekkingen, die, hoewel andere eischen stellende, toch in beteekenis daarmede op één lijn staan. Om bovendien tegemoet te komen aan het bezwaar, dat de eindbezoldiging voor de hoofdambtenaren bij den burgerlijken geneeskundigen dienst (met uitzondering van het diensthoofd) te laag is in verhouding tot die van het personeel van wetenschappelijke vorming bij andere takken van dienst (ingenieurs en juristen bv.), voor wie ambten beneden dat van diensthoofd bereikbaar zijn, waaraan een hoogere eindwedde verbonden is, wordt het noodig geacht voor de hoogervermelde betrekkingen de bezoldiging opnieuw te regelen en wel in dier voege, dat zij gesteld wordt op *f* 1.000 's maands met één verhooging van *f* 200 en één van *f* 150 's maands, telkens na 3 jaren, tot *f* 1.350 's maands, terwijl voor den inspecteur-onderhoofd van den dienst een traktement van *f* 1.400 is voorgesteld. Voor een vaste aanstelling tot een der hoogerbedoelde leidende betrekkingen zal overigens als vereischte gelden, dat de betrokkene een diensttijd heeft, welke hem als Gouvernementsarts aanspraak geeft op een maandelijksche bezoldiging van *f* 700. Mocht het noodig blijken een Gouvernementsarts, die eene lagere bezoldiging geniet, voor een der genoemde betrekkingen aan te wijzen, dan zal dit slechts tijdelijk kunnen geschieden en zal den betrokkene alsdan een voor pensioen enz. medetellende toelage worden toegekend boven zijne bezoldiging als Gouvernementsarts ten bedrage van de helft dier bezoldiging.

Het ligt voorts in de bedoeling om aan de Gouvernementsartsen, die een verklaring bezitten dat zij den leerang in bacteriologie en hygiëne te Amsterdam met vrucht hebben gevolgd, bij indiensttreding dadelijk de eerste verhooging van bezoldiging toe te kennen, waarop anders na één jaar dienst aanspraak wordt verkregen, zoodat hun bezoldiging dan al aanstonds *f* 500 's maands zal bedragen.

De nieuw voorgestelde regeling zal een meerdere uitgaaf vorderen van gemiddeld *f* 23.700 's jaars.

Onderafdeeling 239. Verdere uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen (toekenning van toelagen voor reiskosten voor gewoon dienstwerk binnen hun vaccinnedistrict aan vaccinateurs op Java en Madoera met uitzondering van de Vorstenlanden).

Het is noodzakelijk gebleken om, met buitenwerkingstelling der regelingen in Staatsblad 1901 No. 448 jo 1916 No. 84 aan de vaccinateurs op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden, eene vaste maandelijksche toelage boven hun bezoldiging te geven als vergoeding van de kosten voor reizen tot het verrichten van

hun gewoon dienstwerk binnen de vaccinedistricten, welke bij de nieuwe indeeling van Java en Madoera in vaccine-districten op 1 Januari 1912 grooter zijn geworden. Het bedrag daarvan wordt door den Directeur van Onderwijs en Eeredienst vastgesteld met dien verstande, dat gezamenlijk niet meer wordt toegekend dan gemiddeld f 15 per maand en per vaccinedistrict, en berekend naar den maatstaf van f 0.10 per paal der volgens hun rondreisplan af te leggen afstanden.

Op bestendinging van dezen onlangs gerekend van 1 Januari 1918 bereids op tijdelijken voet getroffen maatregel wordt thans gerekend, waarvoor de raming echter geen wijziging behoeft te ondergaan, aangezien de meerdere uitgaven kunnen worden bestreden uit de bezuinigingen, welke als gevolg van enkele reeds getroffen en andere nog in voorbereiding zijnde regelingen van anderen aard zoomede door een scherper toezicht op de reisrekening, zullen worden verkregen.

Onderafdeeling 252. Personeel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel (f 9.600).

Steeds meer wordt behoefte gevoeld aan deskundige voorlichting nopens het scheepvaartbedrijf. Herhaaldelijk toch doet zich het geval voor, dat de Regeering te beslissen heeft in zaken op scheepvaartgebied, die zij wegens gemis aan deskundige ambtelijke voorlichting niet voldoende kan beoordeelen. Dit bezwaar zal vooral ook na afloop van den Europeeschen oorlog worden gevoeld, daar dan de scheepvaartpolitiek een nog belangrijker rol in het economisch leven van Indië zal spelen dan ze thans reeds heeft.

Het wordt daarom noodig geacht om over te gaan tot de indienststelling van een „deskundige in scheepvaartzaken”, die inzonderheid studie heeft gemaakt van vrachten, opdat dan ook een betere voorlichting kan worden verkregen omtrent de bestaande scheepvaarttrusts en haar invloed op de algemeene vrachtenpolitiek. Zijn bezoldiging zou kunnen worden gesteld op f 700 's maands, met drie driejaarlijksche verhoogingen van f 100 's maands.

Daar het gewenscht is voor deze betrekking althans den eersten keer te beschikken over iemand, die theoretische kennis paart aan langdurige praktische ervaring, dient de mogelijkheid te worden geopend om zoo noodig al dadelijk de eerste verhooging toe te kennen, waarom gerekend wordt op totaal f 9.600.

Onderafdeeling 284. Verdere uitgaven voor het boschwezen. Opleiding voor de betrekking van boscharchitect (f 23.000).

Daar de poging tot vorming van adjunct-houtvesters aan de Middelbare Landbouwschool te Buitenzorg niet aan de verwachtingen heeft beantwoord is het, ter voorziening in de groote behoefte van den dienst van het Boschwezen aan ambtenaren met eene betere opleiding dan de opzieners hebben genoten, noodzakelijk hier te lande jongelieden van alle landaarden, die een Muloschool of andere gelijkwaardige inrichting hebben afgehoopen, voor dien dienst op te leiden tot eene betrekking, welke het midden zal houden tusschen de te Wageningen gevormde houtvesters en de Indische boschopzieners. Omtrent de wijze, waarop deze opleiding het best zal zijn te regelen, wordt tusschen de betrokken autoriteiten nog overleg gepleegd. De bedoeling is, dat na een met gunstigen uitslag afgelegd daartoe in te stellen examen de gediplomeerden de praktijk zullen ingaan op een nader te regelen bezoldiging van f 200 tot f 450 's maands, om na enkele jaren door het afleggen van een nieuw examen de benoembaarheid te verkrijgen tot een hooger rang met eene bezoldiging van f 250 tot f 600 's maands.

Ten einde echter zoo spoedig mogelijk het personeel van het Boschwezen met ambtenaren met een middelbare opleiding te versterken, is het dringend noodig al dadelijk jongelieden, in het bezit van het diploma B der Nederlandsche Heide-Maatschappij, die zich in Nederland voor den dienst van het Boschwezen hebben beschikbaar gesteld, hier te lande gedurende een jaar eene naopleiding te geven aan een in de gebouwen van voornoemde Landbouwschool te openen boschbouwkundigen leergang.

Aan deze jongelieden, wier aantal voor 1919 wordt geraamd op 8, zal gedurende hunne opleiding eene bezoldiging toegekend worden van f 150 's maands, terwijl verder gerekend is op een bedrag van f 8.600, t. w. f 6.600

voor toelagen aan tijdelijke leeraren en f 2.000 voor boeken en leermiddelen.

Zie voorts de toelichting bij onderafdeeling 68 der Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 290A. Ondersteuning van de fabrieks-
nijverheid (f 500.000).

- a. toekenning van fabricagepremies f 100.000 ;
- b. deelneming in het aandeelenkapitaal of in obligatie-
leeningen van nieuwe ondernemingen f 400.000.

Door de Commissie tot ontwikkeling van de fabrieks-
nijverheid zijn verschillende voorstellen ingediend tot
het verleen van Regeeringssteun aan beginnende
industrieën, met het oog op de moeilijkheden, welke hier
te lande aan oprichters van fabrieken te wachten staan,
zoowel bij hunne pogingen om een nieuw fabriekaat te
introduceeren en om geregelden afzet daarvan te verze-
keren, als wegens de ongeoeffendheid van het werkvolk
en ander personeel. Zooals de ondervinding in andere
landen geleerd heeft, zal het voor de ontwikkeling van
de industrie van veel belang kunnen zijn nieuwe onder-
nemingen te helpen door deze moeilijke beginperiode
heen te komen.

Daartoe is de toekenning van fabricagepremies een
middel, dat in de eerste plaats aanbeveling verdient
wegens zijne groote elasticiteit, zoodat bij de toepassing
rekening kan worden gehouden met de bijzondere om-
standigheden van elken te ondersteunen tak van
industrie, terwijl het stelsel daarnevens toch de mogelijk-
heid openlaat om de ondersteuning tot een van te voren
bepaald totaal bedrag te beperken.

Met het oog op de onzekerheid welke industrieën hier
het eerst kunnen worden ter hand genomen en in welke
richting het particulier initiatief zich ten deze zal ont-
wikkelen, acht de Regeering het gewenscht dat haar
voorshands vrijheid wordt gelaten om in gevallen, welke
zich daartoe blijken te leenen, voor een beperkten
termijn fabricagepremies toe te kennen met gebruik-
making van een daarvoor toe te staan globaal crediet.
Voor zoover zich thans laat overzien zullen voor de toe-
kenning van fabricagepremies wellicht in aanmerking
komen ondernemingen tot vervaardiging van lucifers,
kunstmest, wit papier, verglaasd aardewerk, glas, touw
en looimiddelen. Voorloopig schijnt een crediet van
f 100.000 voldoende om met de toepassing van dit stelsel
van regeeringssteun desgewenscht een aanvang te kunnen
maken.

Een ander krachtig middel tot ontwikkeling van de
industrie is de verschaffing van kapitaal aan adspirant-
ondernemers van nieuwe takken van fabrieks-
nijverheid, wier plannen bij deskundig onderzoek blijken een goede
kans van slagen te bieden, doch die tot verwezenlijking
van die plannen het vereischte kapitaal niet of slechts
met groote opoffering op de open markt kunnen vinden.
In dit verband valt te wijzen op het verschijnsel, dat in
bijna alle industrie-staten zeer vele ondernemingen, die
thans op grooten omvang bogen, zijn ontstaan uit zaken
met kleinen opzet, en juist bij dergelijke kleine onder-
nemingen in opkomst is dikwijls kapitaal het enige
noodige, wat den ondernemers ontbreekt, terwijl zij niet
die zekerheid kunnen bieden, welke particuliere geldin-
stellingen voor kapitaalverschaffing verlangen. Door het
Land ware hier voor het goede doel dat risico op zich te
nemen, hetwelk het particuliere kapitaal als regel niet
aanvaardt.

Wat den vorm der kapitaalverstrekking betreft, komt
het voor, dat boven subsidiëering of de verstrekking van
rentelooze voorschotten de voorkeur moet worden
gegeven aan deelneming door het Land in het aandeelen-
kapitaal of overneming van obligaties, die eerst rente-
gevend worden nadat een zeker minimum-dividend zal
zijn verdiend, een en ander uiteraard met de noodige
waarborgen tegen oneerlijke praktijken.

Ook bij dezen vorm van steun aan beginnende indus-
trieën kan bezwaarlijk van te voren worden vastgelegd
aan welke bedrijven hulp zal worden verleend, zoodat
ten deze aan de Regeering eveneens vrijheid ware te laten
het beschikbaar te stellen crediet naar gelang van omstan-
digheden aan te wenden. Voorloopig zal een afgerond
crediet van f 400.000 uit dezen hoofde vermoedelijk vol-
doende blijken te zijn, welke som behoort te worden
gerangschikt onder de rubriek „buitengewone uitgaven”.

Onderafdeeling 298A. Nieuwe wedderregeling voor de ingenieurs en hoofdingenieurs met Delftsch of daarmee gelijkwaardig diploma bij de diensten behoorende tot het Departement der Burgerlijke Openbare Werken (*f* 151.800).

De tegenwoordige wedderregeling der ingenieurs van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken is, zooals o. a. kan blijken uit het feit, dat de ingenieurs van dat korps, die zich twintig jaren geleden aan 's Lands dienst verbonden, ¹⁾ thans nog slechts eene bezoldiging van *f* 800 's maands genieten, niet meer in overeenstemming met de aan het geheele korps in Nederlandsch-Indië zoo hoog noodige ingenieurs te stellen eischen van ontwikkeling, werkkraft, toewijding en initiatief, noch met den in deze gewesten in de laatste jaren sterk gestegen levensstandaard.

Overweging van de noodzakelijkheid om in die wedderregeling verbetering te brengen, leidde echter tot de slotsom, dat een aangemelijke oplossing slechts zou kunnen worden verkregen, indien met herziening van de thans bestaande afzonderlijke regelingen, eene eenvormige bezoldigingsregeling wordt ingevoerd voor alle in den Indischen burgerlijken dienst geplaatste ingenieurs met Delftsch of daaraan gelijkwaardig diploma, in de eerste plaats voor de ingenieurs, werkzaam bij de tot de Departementen der Burgerlijke Openbare Werken en van Gouvernementsbedrijven behorende diensten.

Het groote verschil toch in de wijze, waarop de dienstvoorwaarden en vooral de bezoldigingen van ingenieurs bij diensten, behoorende tot eenzelfde departement of tot verschillende departementen, geregeld zijn, heeft sinds lang aanleiding tot ontevredenheid gegeven en oefent op den gang van zaken bij sommige diensten een zeer storenden invloed uit.

Wat het Departement der Burgerlijke Openbare Werken betreft, valt b. v. te wijzen op het verschil in bezoldiging van de ingenieurs van den Waterstaat (Staatsblad 1913 No. 349) en van die voor de Landsgebouwen (Staatsblad 1912 Nos. 337 en 520), waardoor o. m. een tot laatstgenoemde groep behoorend ingenieur reeds na 7 jaren dienst een traktement geniet van *f* 700 's maands, dat door een Waterstaatsingenieur eerst na 14 jaar wordt verkregen.

Ook van een algemeen standpunt beschouwd ligt het brengen van eenheid in de bezoldigingsregelingen der in Indischen burgerlijken dienst geplaatste ingenieurs met Delftsch diploma voor de hand. In de eerste plaats, omdat zoowel de duur als de kosten van de studie voor het verkrijgen van een der diploma's aan de Technische Hoogeschool te Delft, hetzij van civiel-, bouwkundig-, werktuigkundig-, scheepsbouwkundig-, electrotechnisch-, scheikundig- of mijningenieur, practisch nagenoeg gelijk zijn en het behalen van het eene diploma niet beduidend meer inspanning of kennis vereischt dan het verkrijgen van het andere. In de tweede plaats, omdat niet gezegd kan worden, dat de belangrijkheid van de ingenieursbetrekkingen bij de verschillende Indische Landsdiensten onderling beteekenend uiteenloopt, en evenmin, dat de eene ingenieursbetrekking meer maatschappelijke verplichtingen oplegt of beduidend hoogere eischen aan lichaam of geest stelt dan de andere.

Bij de invoering der voorgenomen eenvormige traktementsregeling zal de rang van aspirant-ingenieur worden afgeschaft en zullen de ingenieurs worden bezoldigd als volgt:

begintraktement	<i>f</i> 350 's maands.
na 1 jaar werkelijken dienst	400 "
" 2 " " " " " " " " " "	450 "
" 4 " " " " " " " " " "	500 "
" 7 " " " " " " " " " "	600 "
" 10 " " " " " " " " " "	700 "
" 13 " " " " " " " " " "	800 "
" 16 " " " " " " " " " "	900 "
" 19 " " " " " " " " " "	1000 "

Deze regeling komt geheel overeen met die, door de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs en door de Vereeniging van Waterstaatsingenieurs in Nederlandsch-Oost-Indië reeds vóór den huidige oorlog bepleit, en met de

(1) Zie de in de nader genoemde Staatsbladen aangegeven bezoldigingsregelingen.

tegenwoordige wedderegeling voor de mijningenieurs (Staatsblad 1912 No. 554).

De invoering van die regeling zal leiden tot eene wijziging in ongunstigen zin van de bestaande wedderegeling voor de ingenieurs voor de Landsgebouwen, hetgeen echter geen overwegend bezwaar is te achten, daar ten behoeve van de reeds in dienst zijnde bouwkundige ingenieurs de noodige overgangsmaatregelen zullen zijn te treffen.

Ook de bezoldiging van de hoofdingenieurs, werkzaam bij de tot het Departement der Burgerlijke Openbare Werken behorende diensten, is ongelijk geregeld. Terwijl de hoofdingenieurs van den Waterstaat eene bezoldiging genieten van *f* 1200 's maands met eene verhooging na drie jaar dienst van *f* 300 's maands (Staatsblad 1909 No. 425 en 1911 No. 667), heeft een hoofdingenieur voor de Landsgebouwen een traktement van *f* 1.200 's maands zonder verhoogingen (Staatsblad 1912 No. 377), terwijl de hoofdingenieur, hoofd van den dienst van het Stoomwezen, eene wedde geniet van *f* 1 000 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen van *f* 100 's maands, dus tot *f* 1.200 (Staatsblad 1909 No. 191).

Een andere rechtmatige grief van de Waterstaatsingenieurs is de veel vluggere bevordering bij den dienst der Staatsspoorwegen van ingenieur tot hoofdingenieur.

Op grond van een en ander acht de Regeering het noodig om ook voor alle hoofdingenieurs in Indischen burgerlijken dienst met een Delftsch of daaraan gelijkwaardig diploma eene eenvormige wedderegeling in te voeren en in de bevordering tot dien rang gelijkheid te brengen. Het ligt daarom in de bedoeling om, onder voorbehoud dat de belanghebbende in alle opzichten voor den hoofdingenieursrang geschikt wordt geacht, die bevordering te doen geschieden na 16 jaar werkelijken dienst als ingenieur.

Aan de betrekking van hoofdingenieur zal worden verbonden eene aanvangsbezoldiging van *f* 1000 's maands met twee driejaarlijksche verhoogingen, onderscheidenlijk van *f* 200 en *f* 150 's maands. De daarvoor in aanmerking komende ingenieurs zullen dus na 16 jaar werkelijken dienst eene bezoldiging bereiken van *f* 1 000 's maands, terwijl zij, die na een zoodanigen diensttijd den rang van hoofdingenieur niet deelachtig worden, blijven doordienen als ingenieur onder genot van eene bezoldiging van *f* 900 's maands, welke na drie jaren dienst tot *f* 1 000 's maands wordt verhoogd.

Bij de vorenbedoelde regeling van de bevordering tot en de bezoldiging van hoofdingenieur is uitgegaan van het standpunt, dat degenen, die voor dien rang in aanmerking komen, op niet al te hoogen leeftijd den dienst met een passend pensioen moeten kunnen verlaten. Sinds de laatste jaren is de gemiddelde leeftijd, waarop de voor den Indischen dienst uitgezonden ingenieurs het diploma behaalden, ongeveer 26 jaar, de gemiddelde leeftijd bij indiensttreding 26½ jaar, terwijl om verschillende redenen niet kan worden aangenomen, dat deze gemiddelden in de toekomst lager zullen zijn. Opent de Regeering nu het vooruitzicht om na 16 jaar werkelijken dienst hoofdingenieur te kunnen worden, en neemt men aan, dat in dien tijd anderhalf jaar buitenlandsch verlof wordt genoten, dan zal gemiddeld op 44-jarigen leeftijd de hoofdingenieursrang worden bereikt. Wordt nu de bezoldiging zoodanig geregeld, dat na 6 jaar werkelijken dienst als hoofdingenieur eene eindbezoldiging van *f* 1 350 's maands wordt verkregen, dan zal, rekenende op één jaar buitenlandsch verlof in dit tijdvak, 10 jaar na de bevordering tot dien rang, dus op gemiddeld 54-jarigen leeftijd, een pensioen van rond *f* 5 000 's jaars worden verkregen.

Waar de nieuwe bezoldigingsregeling, wat de hoofdingenieurs van den Waterstaat betreft, minder gunstig zal zijn dan de bestaande (t.w. *f* 1 200 's maands met een driejaarlijksche verhooging van *f* 300 's maands), zal zij uiteraard niet kunnen gelden voor hen, die op het tijdstip van inwerkingtreding daarvan reeds hoofdingenieur zijn.

Dezen zullen dus op den voet der bestaande regeling moeten kunnen doordienen. Doch ook aan alle andere op

dat tijdstip in dienst zijnde ingenieurs van den Waterstaat moet de keuze worden gelaten om onder de bestaande traktementsregeling dan wel onder de nieuwe regeling door te dienen. Door eene overgangsbepaling in laatstbedoelden zin kan worden voorkomen, dat sommige ingenieurs door de bezoldigingsherziening er geldelijk rechtstreeks op achteruitgaan. De keuze zal uiteraard onherroepelijk zijn. Indirect zouden zij nochtans door dien maatregel wel worden getroffen, omdat bij bestemming van de tegenwoordige regeling, volgens welke slechts 11 plaatsen voor hoofdingenieurs beschikbaar zijn, het aantal hoofdingenieurs bij de begrooting tot 17 zou moeten worden verhoogd met het oog op de ongunstige verhouding tusschen het aantal hoofdingenieursplaatsen en het totaal aantal ingenieurs en voorts wegens de belangrijkheid van eenige thans door subalterne ingenieurs bekleede betrekkingen.

Een organieke vaststelling van het aantal hoofdingenieursplaatsen heeft onder de nieuwe regeling geen zin meer, doch aan het evenbedoeld, voor degenen die de oude regeling voor zich gehandhaafd willen zien, geldend bezwaar kan op eene eenvoudige wijze worden tegemoetgekomen door in de overgangsbepaling een voorschrift op te nemen, volgens hetwelk de ingenieurs, die verklaard hebben op den voet der bestaande regeling te willen blijven doordienen — mits voor bevordering tot hoofdingenieur in alle opzichten geschikt verklaard — tot dien rang zullen worden benoemd, zoodra zij, wat den diensttijd betreft, behooren tot de 17 oudsten van het korps ingenieurs en hoofdingenieurs van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken.

De uit den besproken maatregel voortvloeiende meerdere uitgaaf is uiteraard moeilijk met juistheid te ramen. Volgens eene globale schatting kan het bedrag daarvan voor zooveel aangaat het Departement der Burgerlijke Openbare Werken, voor het jaar 1919 worden gesteld:

- a. voor de ingenieurs van den Waterstaat op f 150 000;
- b. voor de ingenieurs van het Stoomwezen op f 1 800.

Voor de onder het Departement van Gouvernementsbedrijven behorende ingenieurs met Delftsch diploma wordt verwezen naar de bij deze nota voorgestelde wijziging der VIIIste begrotingsafdeeling (onderafdeeling 343A).

Onderafdeeling 304. Gebouwen en andere werken, behorende tot het Departement van Marine (f 400,000).

Op de begrooting van 1918 werden memorieposten uitgetrokken voor den bouw van kazernes ten dienste van den onderzeedienst te Amboina en te Sabang. Met deze werken zal zoo mogelijk reeds in 1918 een aanvang gemaakt worden. Behalve deze gebouwen zijn nog verschillende andere onderdeelen, zooals steigers voor de onderzeeboten, torpedo-ateliers, electriche centralen voor het laden der accumulatoren, werkplaatsen, magazijnen enz. noodig, waarvoor de gegevens nog moeten worden verzameld. Eene uitvoerige kostenberekening is dus nog niet wel mogelijk, maar de voor de beide stations benodigde gelden worden geraamd op rond f 1 000 000.

In verband met de moeilijkheden, die de uitvoering van werken ondervindt op plaatsen als de onderwerpelijke, wordt voor 1919 een bedrag van f 400 000 voor de beide werken voldoende geacht. Deze zullen met het oog op het gebrek aan technisch personeel bij den Waterstaatsdienst wellicht kunnen worden uitgevoerd door den dienst der Genie, welke ter plaatse reeds werkzaamheden voor het Departement van Oorlog verricht (zie voorts de toelichtingen bij onderafdeeling 122 der Uitgaven in Nederland en 458 van de Uitgaven in Indië).

Onderafdeeling 311. Werken behorende tot het havenwezen (daaronder begrepen gebouwen).

Verbetering en uitbreiding van de havenwerken te Tjilatjap (f 300,000).

De haveninrichting van Tjilatjap bestaat thans uit twee oude, aaneensluitende schroefpaalsteigers van onderscheidenlijk 169 en 239 M' lengte, welke voorkanten eene gebroken lijn vormen met een naar de waterzijde gerichten knik, en een nieuwen vrijstaanden schroefpaalsteiger van 120 M' lengte, aanvangende op 30 M' afstand van en uitspringende 5 M' vóór het noordeinde van de oude steigers.

Aan de voorzijde van de beide oude steigers is de waterdiepte 4 à 5 M. bij laagwaterspring, terwijl de

nieuwe steiger ligplaats voor schepen van 8 M. diepgang biedt.

Zonder gevaar voor instorting der constructie kan de diepte vóór de oude steigers niet vermeerderd worden, terwijl de genoemde diepte van 8 M. bij den nieuwen steiger practisch eerst bruikbaar wordt na uitbaggering van de rivier, waaraan Tjilatjap gelegen is.

Aan dezen ondoelmatigen steigertoestand paart zich als voornaamste tekortkoming van deze haveninrichting, afgescheiden van vele andere bezwaren, hare onvoldoende lengte.

Wel zou door verbreding van de steigerconstructie naar de waterzijde eenige verbetering zijn aan te brengen, zoowel in diepte voor de merende schepen als in de practisch bruikbare lengten, maar afdoende is deze voorziening geenszins.

In elk der jaren 1913 en 1914 toch, in welke het eerst met reden over gebrek aan steigerlengte is geklaagd geworden, heeft het totaal van in- en uitvoer (uitgezonderd petroleum, waarvoor eene afzonderlijke losgelegenheden bestaat) rond 300.000 ton bedragen, waarin het steenkolenbedrijf onderscheidenlijk heeft gedeeld voor 39.000 en 68.000 ton.

Te dien tijde heeft de haven van Tjilatjap slechts de beschikking gehad over de beide oude steigers tot eene gezamenlijke lengte van 408 M' zoodat toen (inbegrepen het kolenbedrijf) 735 ton per strekkenden meter steigerlengte per jaar behandeld is geworden. Zulks is buitengemeen hoog, aangezien bij intensieve benutting van dergelijke havenzaken 500 ton per strekkenden meter steigerlengte per jaar als normaal cijfer is te beschouwen.

Het kolenbedrijf uitgezonderd, zou dit cijfer voor de jaren 1913 en 1914 respectievelijk luiden 640 en 570 ton per strekkenden meter per jaar, cijfers nog aanzienlijk boven het gebruikelijke.

Als tweede bewijs van de overbenutting te dien tijde van de oude steigers kan gelden, dat in 1914 in totaal 158 overligdagen zijn voorgekomen.

Sedert is de steigerlengte met 120 M. vermeerderd.

Als de haven van Tjilatjap nu een totaal van in- en uitvoer gelijk aan dat in 1913 en 1914 te behandelen kreeg, zou, het toenmalige kolenbedrijf inbegrepen, 568 ton ten laste komen van den strekkenden meter steigerlengte per jaar, maar dit totaal is voor de eerstkomende jaren te klein als gevolg van de verwachte uitbreiding van dat bedrijf.

Kon in 1913 en 1914 het steenkolenbedrijf behandeld worden door respectievelijk 52 en 92 M' steigerlengte, thans acht het Hoofd van den dienst der Staatsspooren Tramwegen voor eene behoorlijke ontwikkeling van het steenkolenbedrijf ter genoemde plaatse noodig eene voortdurende beschikking over 200 M' lengte voor het tegelijkertijd aanleggen van twee schepen.

Als aan dien eisch bij de tegenwoordige haveninrichting werd voldaan, zouden de overige 328 M' steigerlengte gemiddeld 753 ton lading per strekkenden meter per jaar te behandelen krijgen, een cijfer hetwelk bij de wijze waarop de haveninrichting is aangelegd als zeer ongewenscht is aan te merken.

Hieruit volgt de dringende noodzakelijkheid der ontlasting van de bestaande steigers van de behandeling van het steenkolenbedrijf, waardoor evenbedoelde steigers per strekkenden meter per jaar 468 ton te behandelen zullen krijgen.

Mede in verband met de mogelijke totstandkoming van eene zeehaven te Semarang, waarvoor de onderzoekingen in een gevorderd stadium van voorbereiding verkeerden, bestaat er nog onzekerheid in hoeverre de haven-toestanden te Tjilatjap verbeterd moeten worden. De nieuwe aanleggelegenheid voor steenkolenschepen kan echter een kademuur wezen van de in deze gewesten gebruikelijke caissonconstructie, stroomafwaarts te bouwen van het bestaande emplacement, doch daaraan op goede wijze verbonden, een en ander passend in een ruim opgezet algemeen uitbreidingsplan.

Als vermeld acht het Hoofd van den dienst der Staatsspooren- en Tramwegen voor het kolenbedrijf te Tjilatjap

noodig ligplaats voor 2 schepen, zoodat, gezien de normale lengte van de te Tjilatjap komende kolenschepen (120 M'), eene kademuur noodig zal wezen van minstens 240 M. lang.

Bij dezen kademuur zal behooren een terrein ter diepte van 100 M', met dien verstande dat over eene lengte van 40 M' volstaan kan worden met de normale terreindiepte van slechts 50 M., wijl voor het steenkolenbedrijf niet meer dan 20.000 M² opslagterrein wordt verlangd.

In verband met de urgentie ten aanzien van den aanvang van de uitvoering van het werk in het loopende jaar ware in 1919 van de in totaal op rond f 1.500.000 geraamde kosten te rekenen op eene uitgaaf van f 300.000.

Mochten gedurende de uitvoering van dit eerste kade-gedeelte de particuliere stoomvaartmaatschappijen den wensch te kennen geven om een zelfde soort aanleggelegenheid in huur op langen termijn te bekomen, dan bestaat tegen verdere voortzetting van dien kadebouw geen bezwaar.

Onderafdeeling 343. Staatsspoor- en tramwegen alsmede automobiendiensten.

Nu de volledige inrichting van het bedrijf tot uitvoering is gekomen, is het beter dan te voren mogelijk de inwendige organisatie te omschrijven en de daartoe noodige betrekkingen aan te duiden. Dit heeft geleid tot eene herziening der voor enkele dienstvakken uitgetrokken plaatsen van gegraduateerd ambtenaar. Allereerst blijkt noodig, dat het aantal gegraduateerde ambtenaren bij den administratieven dienst met 2 wordt vermeerderd, aangezien 5 ambtenaren noodig zijn voor elke van de 3 afdelingen, waarin dat dienstvak is onderverdeeld.

Bij het dienstvak Weg en Werken zijn 4 gegraduateerde ambtenaren meer noodig dan in 1918, waarvan drie ter versterking van de thans geheel onvoldoend uitgeruste afdeling Signaalwezen en één om als sectiechef op te treden voor het door dat dienstvak uit te voeren werk „verdubbeling van den Spoorweg Meester-Cornelis/Tjikampek”, voor de uitvoering waarvan op de loopende begrooting gelden zijn toegestaan.

De organisatie van het dienstvak Tractie en Materieel maakt de beschikking over 2 gegraduateerde ambtenaren meer noodig.

Verbetering van de Oosthaven in de residentie Lampongsche Districten (f 700 000).

Geleidelijk is met de voortschrijding van den bouw van den Zuid-Sumatra Staatsspoorweg ook de voor een rendabel bedrijf noodzakelijke opleving van het gewest gekomen. Intusschen is gebleken, dat deze opleving ernstig in gevaar wordt gebracht, wanneer niet wordt voortgeschreden op den weg, die aanvankelijk tot hare bevordering werd ingeslagen, d. i. de ontsluiting van het gewest door zijne opneming in het groote verkeer op de wijze, welke moderne bedrijfsorganisaties eischen.

Het goedkope, snelle verkeersmiddel met groot vermogen, de spoorweg, gaat die ontwikkeling vooraf en zal dat blijven doen, doch wanneer de spoorweg zijn eindpunt niet vindt in een haven, die eveneens beantwoordt aan de eischen, door het moderne verkeer gesteld, zal de invloed, dien de spoorweg op den bloei van het achterland zoude kunnen uitoefenen, aanmerkelijk worden beperkt.

Het is daarom dringend noodig, dat de spoorweg aansluiting vindt op een haven, welke ontwikkeling in overeenkomstige verhouding staat tot de behoeften van haar achterland als de spoorweg zelf.

De bestaande haven van Pandjang, de zg. Oosthaven ten zuiden van Telok Betong, is geheel onvoldoende. De schroefpaalsteiger, die door den aanlegdienst is gebouwd voor de behoefte aan losgelegenheden van de voor den spoorwegaanleg aangebrachte goederen, is zeer smal, zoodat een schip maar met één luik op den steiger kan lossen of van den steiger laden. Van een langszij van het schip komen der spoorwagens kan geen sprake zijn, slechts één spoor, loodrecht op de lengterichting van het schip, kan op den steiger plaats vinden, zoodat niet meer dan één spoorwagen tegelijk binnen het bereik van de laadboomen kan worden gebracht. Daar de ligtijd der schepen veel te lang zou worden, indien de goederen aanbrengeende spoorwagens één voor één behandeld zouden moeten worden, is het noodzakelijk gevolg, dat deze wa-

gens van te voren worden ontladen, de goederen op den steiger worden opgeslagen, voor zooverre daarop nog ruimte is, en overigens in prauwen worden geladen om langzij van het schip te worden gebracht.

Niet alleen dat de laad- en lossingskosten op deze wijze onnoodig hoog worden (die kosten bedragen thans f 4.80 per last tegen f 1.80 per last, indien het schip langs een kade zou kunnen aanleggen), doch ook de goederen zelve lijden hieronder. Herhaaldelijk werd dan ook door belanghebbenden de aandacht der Regeering op dezen toestand gevestigd.

Afdoende verbetering is mogelijk door den bouw van eene kade van dezelfde samenstelling als de kademuren voor de tweede havenkom te Tandjongpriok, met eene nuttige lengte van 150 M' en eene waterdiepte vóór de kade van 9 M., zoodat één groote vrachtboot van de Stoomvaart Maatschappij „Nederland" of van de Rotterdamsche Lloyd dan wel twee kleinere schepen van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij daar langs kunnen liggen en met alle luiken gelijktijdig kunnen lossen. De bestaande ijzeren loodsen worden dan verplaatst, zoodat zij voldoende dicht bij de schepen komen te staan, terwijl vóór de loodsen over de geheele lengte van de kade een spoor dient te komen om lossen en laden vanuit het schip in de spoorwagens en omgekeerd mogelijk te maken.

De thans voorgestelde verbetering past in een reeds opgemaakt toekomstig uitbreidingsplan voor deze haven.

De kosten van de werken tot verbetering van de Oosthaven zijn geraamd op f 800.000, waarvan f 700.000 te verwerken in 1919 en de rest in 1920.

Onderafdeeling 343A. Nieuwe regeling der bezoldiging van de ingenieurs met Delftsch of daarmede gelijkwaardig diploma bij de verschillende diensten onder het Departement van Gouvernementsbedrijven alsmede van de overige gegradueerde ambtenaren bij den dienst der Staatsspoorwegen (f 150.000).

In aansluiting aan de voorstellen, nopens de herziening van de wedderegeling voor de ingenieurs in Indischen dienst met Delftsch of daarmede gelijkwaardig diploma bij deze nota aanhangig gemaakt bij de VIIe begrotingsafdeeling (onderafdeeling 298A), welke regeling — zooals daar is gezegd — ook zal moeten gelden voor de ingenieurs en hoofdingenieurs, die behooren tot de diensten onder het Departement van Gouvernementsbedrijven, mogen hier nog de volgende bijzonderheden vermelding vinden. De toepassing der algemeene regeling zal ook voor de mijningenieurs verbetering brengen, omdat met de verplichte studiereis, die zij na het verkrijgen van hun Delftschen graad doch vóór de aanvaarding van hun betrekking in Indië moeten maken, op overeenkomstige wijze als met andere voorpractijk geschiedt bij de vaststelling van de aanvangsbezoldiging rekening zal worden gehouden.

Voor zoover de bestaande bezoldigingsregeling alsmede de bevorderingskansen gunstiger zijn dan de voorgestelde, zal bij invoering van de laatste aan de thans in dienst zijnde hoofdingenieurs en ingenieurs⁽¹⁾, evenals voor hen, die onder het Departement der Burgerlijke Openbare Werken behooren, de keuze worden gelaten of zij onder de bestaande wedderegeling willen doordienen of de nieuwe op zich toegepast willen zien; die keuze zal uiteraard ook hier onherroepelijk moeten zijn.

Bij de toepassing van deze maatregelen op den dienst der Staatsspoorwegen behooren de gegradueerde ambtenaren en hoofdambtenaren, die bij den administratieven en den vervoerdienst betrekkingen bekleeden, welke steeds en overal gelijkwaardig zijn geacht met de betrekkingen, die door ingenieurs en hoofdingenieurs bij de technische dienstvakken van dat bedrijf worden bekleed (en waaronder er dan ook velen zijn, die den graad van ingenieur bezitten), op denzelfden voet te worden behandeld.

Voor het Departement van Gouvernementsbedrijven zal de regeling voor 1919 eene verhooging van uitgaven ten gevolge hebben van f 150.000, welk bedrag thans wordt aangevraagd.

(1) Waar een klasse-indeeling in den rang van ingenieur en hoofd-ingenieur bestaat, komt deze indeeling te vervallen.

Onderafdeeling 349, 361 en 367. Verhooging van de inkomsten van de officieren-magazijnmeesters (*f* 2880, *f* 2.400 en *f* 1.920).

Onderafdeeling 421. Personeel van het Departement der Marine (*f* 2.400).

Onderafdeeling 458. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine (*f* 500.000).

De voorgestelde verhooging heeft ten doel het te grootte verschil tusschen de bezoldiging van de officieren-magazijnmeesters, welke nog niet door burgerlijke ambtenaren zijn vervangen, en de inkomsten der overige officieren, voor zooveel de billijkheid medebrengh, op te heffen.

Om te bereiken, dat geschikte ambtenaren voor het Departement der Marine zich aanmelden, die naar de hogere administratieve rangen kunnen dingen, is het gewenscht de gelegenheid te openen om Administrateur te kunnen worden, zoodat de referendaris, nadat hij de aan zijne betrekking verbonden hoogste bezoldiging eenige jaren heeft genoten, niet zal trachten elders te worden tewerkgesteld, waar de administrateursrang wel bestaat.

Hiervoor is het noodig om voor het departement in stede van op een referendaris te rekenen op een referendaris of een administrateur. De kosten aan dezen maatregel verbonden bedragen voor het jaar 1919 *f* 1200.

De beide registerbeheerders, indertijd (vgl Staatsblad 1903 No. 24 en 1904 No. 45); voortgekomen uit het korps eerste-commiezen, kregen eene betere bezoldigingsregeling dan deze commiezen, omdat het noodig is hen lang achtereen in die betrekking te handhaven. Bij de invoering van de regeling in Staatsblad 1913 No. 3 zijn de beheerders echter achter gebleven ten opzichte van de eerste-commiezen bij de algemeene bestuurskantoren. Het is daarom billijk om de registerbeheerders weer terug te voeren in het korps (eerste-)commiezen en, waar de geschikten onder dat korps het tot hoofdcommies kunnen brengen, dezen rang ook voor de registerbeheerders bereikbaar te stellen.

Voor 1919 bedragen de uitgaven aan deze omzetting verbonden *f* 1.200.

Voor de oprichting van de noodige batterijen met munitie-bergplaatsen en het opstellen van de werktuiglijke inrichtingen, het geschut en de zoeklichten der batterijen bij de hulpsteunpunten van de vloot te Sabang en te Amboina, waarvan de totale kosten thans nog niet kunnen worden opgegeven, wordt als eerste termijn noodig geacht *f* 500.000. Deze uitgave behoort te worden gebracht ten laste van het t. z. t. in te stellen „Vlootfonds”, evenals de bij de hiervoren genoemde onderafdeelingen 122 (H. I) en 304 (H. II) bedoelde uitgaven voor de vlootuitbreiding.

In verband daarmee zal onderdeel *d*, waarvan de omschrijving komt te luiden: „Uitgaven ten behoeve van de batterijen en werktuiglijke inrichtingen benevens het materieel der onderzeebootstations, van het materieel der kustbatterijen en van de verspermijnen met het materieel der mijnenmagazijnen” met het genoemd bedrag zijn te verhoogen,

Zie verder de toelichtingen bij onderafdeeling 122 der uitgaven in Nederland en 304 van de uitgaven in Indië.

Door de verschillende wijzigingen en inlasschingen van posten ondergaat het eindcijfer van de beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven een verhooging met *f* 5 790 670

waarvan voor:

den gewonen dienst	» 2 290 670
buitengewone uitgaven	» 1 400 000
vlootuitbreiding	» 2 100 000

f 5 790 670

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
Dienstjaar 1919.

Wijziging en verhooging der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloeng-agoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Takalar over Makassar naar Maros.

GEDRUKT STUK No. 32. (Vervolg).

HOOFDSTUK II.

Afdeeling I.

Door vele leden werd aan de Regeering hulde gebracht voor de van ruime opvatting getuigende wijze waarop zij hare benoemingen voor den Volksraad heeft gedaan.

Onderafdeeling 8. Aangedrongen werd op verhooging van dezen post ten einde eventueel gevolg te kunnen geven aan het voorstel van den heer Tjipto Mangoenkoesoemo, tot vaststelling van een bezoldiging voor de Voldsraadsleden. Voorts zal een post moeten worden uitgetrokken tot vastlegging van de mogelijkheid van commissies voor plaatselijke onderzoekingen in verband met het z.g. droit de s'enquérir. Wenschelijk werd het geacht den Volksraadsleden het recht op vrij vervoer met alle gouvernements-transportdiensten te verleen; en op het doen contracteeren door de Regeering met particuliere vervoersondernemingen ter verkrijging van dezelfde vrijstelling, een en ander ten einde de leden van het college in de gelegenheid te stellen hunne werkzaamheden als zoodanig naar behooren te verrichten.

Enkele leden spraken de meening uit dat de Algemeene Secretarie overbodig is en vervormd dient tot een eenvoudig kabinet van den Gouverneur-Generaal; de taak der Algemeene Secretarie dient te worden overgebracht naar de departementen.

Hiertegenover werd door andere leden opgemerkt, dat juist het bestaan der Algemeene Secretarie bevorderlijk is voor de eenheid van behandeling, en dat de Regeering zonder dit kantoor, voorloopig althans, niet voldoende in staat zou zijn tot het uitoefenen van toezicht op de hoofden der departementen.

Gevraagd werd waarom de vorming van een afdeeling kabinet bij de Algemeene Secretarie tot extra-uitgaven moet leiden.

De vraag werd voorts gesteld of de detachering van controleurs B. B. bij de Algemeene Secretarie niet moet worden beschouwd als een verkapte uitbreiding van het personeel van dit kantoor. Van andere zijde werd het nuttig geacht, dat mannen uit de praktijk aan dit kantoor tewerk worden gesteld. Gaarne zou men zien dat de

Secretarie-ambtenaren ook meer in de gelegenheid werden gesteld om praktische ervaring te verkrijgen, zooals b.v. bij den generalen staf gebruikelijk is.

Tegen de verhooging van de referendaris-bezoldiging maakte een der leden bezwaar; liever zag men er een administrateursrang ingesteld.

Men stelde de vraag of er neiging is om ter Algemeene Secretarie speciaal werkrachten met eene Nederlandsche opleiding te betrekken. Ook wenschte men te vernemen, waarom het dienen van juristen op dit kantoor niet in meerdere mate wordt aangemoedigd.

Onderafdeeling 10. Men merkte op, dat het den schijn had alsof bij de nieuwsverstrekking van wege de Algemeene Secretarie de Europeesche bladen werden bevoorreed boven de Inlandsche. Men zou het op prijs stellen, zoo de noodige aandacht aan de Inlandsche pers werd gewijd.

Onderafdeeling 11. Men begreep niet, hoe men er toe gekomen is sedert 1912 tijdelijk personeel in dienst te houden. Gevraagd werd waarom het sinds dien tijd niet definitief is aangesteld of ontslagen.

Gevraagd werd om toelichting van den post voor uitbreiding van het personeel der Algemeene Rekenkamer.

Voorts zou men gaarne vernemen, waarom aan een lid van dit college voor de uitvoering van een opdracht extra-betaling wordt toegekend.

HOOFDSTUK I.

Afdeeling II.

Onderafdeeling 4. Deze post dient, naar eenige leden meenden, te vervallen om te worden vervangen door een post voor opleiding in Indië.

Onderafdeeling 6. Gevraagd werd welke goederen, materialen en gereedschappen, benodigd voor het onderhoud en den arbeid van gevangenen en veroordeelden, uit Nederland moeten worden besteld. Gaarne zou men vernemen of zij niet uit Indië kunnen worden betrokken in verband met de wenschelijkheid om de vestiging van verschillende takken van nijverheid hier te lande te bevorderen

HOOFDSTUK II.

Afdeling II.

Onderafdeeling 18. Eenige leden betoogden dat te veel juristen op het departement werkzaam zijn; speciaal werd een staf van twee juristen bij het gevangeniswezen en twee bij het kantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes te groot geacht. Ook andere, minder kostbare werkkrachten zouden hier, naar men meende, zeer wel bruikbaar zijn.

Gevraagd werd hoe het staat met de unificatie van wetgeving. De Minister deelde in de Eerste Kamer mede dat in sommige residenties proefnemingen zullen plaats hebben met de invoering hiervan. Met name zou men graag vernemen welke stukken het departement reeds hebben verlaten en welke er nog in behandeling zijn.

Gewezen werd in het bijzonder op de wenschelijkheid van de invoering van een eenvormig burgerlijk verkeersrecht voor Europeanen en Inlanders.

Aangedrongen werd op tegengang van het misbruik van preventieve hechtenis voor Inlanders; men achtte het wenschelijk, de aansprakelijkheid van den Staat voor de daardoor geleden schade te regelen.

Betoogd werd voorts dat invoering van voorwaardelijke veroordeeling een eisch van dezen tijd moet worden geacht. Het denkbeeld werd geopperd om voor afzondering van veroordeelden een tuchteiland aan te wijzen of wel voor dergelijke personen de mogelijkheid te openen om met hun gezin naar de buitengewesten te emigreeren. Gevraagd wordt of wellicht eene novelle op het wetboek van strafrecht, strekkende tot het doen vervallen van de doodstraf kan worden verwacht.

Ook zou men gaarne vernemen, wanneer de invoering van een woningwet kan worden tegemoet gezien. Mede werd gevraagd, wat de Regeering denkt te doen inzake het tegengaan van de onmatige opdrijving der huishuren.

De vraag werd gesteld of er geen aanleiding bestaat om een staatscommissie te benoemen ter overweging van het vraagstuk der verzekering van den rechtstoestand der ambtenaren en van dat der invoering van een administratieve rechtspraak.

Eenige leden verzochten spoedige intrekking van de zg. haatzaai-artikelen, waarbij nog gewezen werd op de ongelijkheid in de rechtsbedeeling; naar sommigen meenden, valt hier te lande het bestaan van een klassen- en rassen-justitie niet te ontkennen. Men constateerde een aanmerkelijk verschil in toepassing van de bepalingen bij het plegen van persdelicten door Inlanders en Europeanen.

Een lid vestigde er de aandacht op, dat in Atjeh gelijke delicten voor den landraad of voor de moesapat berecht worden naar gelang zij gepleegd zijn tegen landsdienaren of particuliere.

Gevraagd werd of niet alle zaken betreffende de inheemsche bevolking door de inheemsche rechtbank (moesapat of rapat) behandeld kunnen worden; in verband hiermede werd aangedrongen op de invoering van een hooger beroep van dit college b.v. op den landraad.

Gevraagd werd of de post van 7440 gulden voor in dienststelling van nieuwe ambtenaren bij de afdeling

comptabiliteit, niet kan vervallen. Dat in verband met de instelling van den Volksraad de begrootingsbijdragen thans vroeger gereed moeten zijn, achtte men geen voldoende motief om de formatie der bedoelde afdeling blijvend te vergrooten. Men meende dat door het vroeger stellen van den termijn van indiening van de begrootingsbijdragen dergelijke voorstellen tot uitbreiding van personeel hadden kunnen worden voorkomen.

Onderafdeeling 20. Verzocht werd om overlegging van de door den plaatselijken rechter uitgebrachte adviezen inzake de doodvonnissen in Djambi als ook van de meening, hieromtrent door Hoog-Gerechtshof en Procureur-Generaal kenbaar gemaakt.

Gevraagd werd of de werkzaamheden van de leden van het Hoog Militair Gerechtshof inderdaad zijn uitgebreid en, zoo ja, waaraan zulks valt toe te schrijven.

Onderafdeeling 22. Vele leden vroegen naar de taak van den Politieken Inlichtingsdienst. Men zou voorts gaarne vernemen, hoe deze dienst ontstaan is. Gevraagd werd of de dienst ook bestemd is voor de Inlandsche bevolking.

Door eenige leden werd de vraag gesteld of het juist is dat het telefoon-, het telegraaf- en briefgeheim niet meer verzekerd zijn. Ook zou men willen weten of door den P. I. D. gewerkt wordt op het terrein van den Regeeringscommissaris voor Inlandsche en Arabische zaken. Opgemerkt werd dat door den dienst zelfs van particuliere vertrouwelijke gesprekken misbruik is gemaakt. Gevraagd werd voorts of de dienst over geheime fondsen beschikt, terwijl men gaarne zou vernemen of de dienst onder justitie thuis behoort. Andere leden meenden in de gemaakte opmerking een bewijs van wantrouwen tegen de regeering te zien.

Onderafdeeling 25. De vraag werd gesteld, welke buitengewone omstandigheden de uitbreiding van den raad van justitie te Batavia en van het personeel van het parket aldaar hebben noodig gemaakt. Men vroeg voorts of de uitbreiding een uitvloeisel was van een toeneming der criminaliteit en, zoo ja, waaraan die toeneming moest worden toegeschreven.

Onderafdeelingen 26 en 27. Toegejuicht werd de uitbreiding van de landgerechten op de buitengewesten. Ook te Padang, Palembang, Bandjermasin, Menado, Benkoelen en Koeta-Radja werd de vestiging van dergelijke gerechten wenschelijk geacht. Vele leden gaven als hunne meening te kennen dat uitsluitend juristen tot landrechter dienen te worden benoemd. Anderen meenden, dat allereerst kennis van land en volk een vereischte moet worden geacht en dat daarop meer prijs moest worden gesteld dan op juridische kennis, die voor deze soort rechtspraak slechts in geringe hoeveelheid noodig is. Wel werd door deze leden splitsing van de bestuurs- en rechtelijke functies noodig geacht. Door een lid werd gevraagd of de landrechters zich niet beschikbaar zouden kunnen stellen voor het geven van rechtskundige adviezen op de plaatsen waar zij zitting houden.

Onderafdeeling 29. Betoogd werd dat afschaffing van de priesterraden of invoering van een hooger

eigende voor belegging in Indische schuldbewijzen. Men meende ook hierom aan een belegging in uitsluitend Nederlandsch-Indische schuld de voorkeur te moeten geven, omdat deze minder aan koersschommeling onderhevig is dan de nationale schuld.

Onderafdeeling 14. Men meende dat de opleiding van verificateurs veel beter in Indië dan in Nederland zou kunnen geschieden. Gevraagd werd of ook Inlanders deze opleiding volgen en zoo niet of zij tot deze opleiding zouden kunnen worden toegelaten. Mede zou men gaarne weten of deze opleiding bevoorrechtiging schept voor degenen, die haar gevolgd hebben boven anderen in denzelfden diensttak.

Een lid kon zich met de opleiding in Holland vereenigen en haalde een paar voorbeelden uit de praktijk aan ten bewijze hoe noodig het is dat de met den aanslag in invoerrechten belaste ambtenaren meer „warenkennis” bezitten, teneinde goederen, die nu niet precies in de voorschriften omschreven staan, naar waarde te kunnen beoordeelen.

Onderafdeelingen 17 en 18. Aangedrongen werd op waarborging van de Indische pensioenen. Men stelde in verband hiermede de vraag of er ook fondsen zullen worden gesticht voor de vóór 1 Januari 1918 in dienst getreden en nog dienende landsdienaren en de reeds gepensioneerden. Men zou gaarne vernemen wat gedaan is naar aanleiding van het bekende verzoekschrift der vereenigingen van ambtenaren betreffende deze kwestie.

Verzocht werd om overlegging van de stukken en begrotingen, bij het departement van Financiën in behandeling met betrekking tot de stichting van een pensioenfonds.

Onderafdeeling 21. Tot nu toe zijn in den geneeskundigen raad van het departement van Koloniën alleen Europeesche geneesheeren benoemd. Men meende dat het wenschelijk is ook Inlandsche artsen met gelijke bevoegdheid in deze commissie op te nemen.

Onderafdeeling 25. Gemeend werd door sommigen dat de hier uitgetrokken verhooging van de kosten voor aanwerving, opleiding en uitzending van personen voor den Indischen dienst zou kunnen vervallen en dat dergelijke werving beter door tusschenkomst van de betrokken vakvereniging zou kunnen geschieden. In het gebrek aan ambtenaren dient verder voorzien te worden door in Indië meerdere opleidingsinrichtingen in het leven te roepen.

Onderafdeeling 28. Aangedrongen werd op vermeerdering van het aantal studietoelagen zoolang in Indië geen gelegenheid tot opleiding van ingenieurs bestaat.

Onderafdeeling 29. Aigemeen werd er op aangedrongen het technisch bureau van het departement van Koloniën geleidelijk naar Indië over te brengen; vaak is het mogelijk, door aanmaak hier te lande te doen voorzien in de behoeften van 's lands dienst, doch ook wanneer dit niet het geval is, zal het aanbeveling verdienen den aankoop van hier uit te doen geschieden.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling III.

Onderafdeeling 59. Hulde werd gebracht aan het Departement van Financiën, als zijnde het eenige dat geen vermeerdering van personeel heeft aangevraagd.

Onderafdeeling 63. Aangedrongen werd op versterking van het personeel bij 's Lands kassen. Men moet thans bij het betalen van belastingen te lang wachten, doordat te weinig personeel beschikbaar is om het publiek te bedienen.

Aangedrongen werd op afschaffing van de klassen, waarin de algemeene ontvangers zijn ingedeeld. Deze ambtenaren moeten door het klasse-stelsel vaak lang wachten op vacatures om promotie te kunnen maken. Beter zou het zijn periodieke verhoogingen in te stellen. Ook bij de opiumregie en in andere diensttakken wordt met de standplaats geen rekening gehouden. Betoogd werd dat de verantwoordelijkheid van deze ambtenaren groot is; daartegenover moet een ruimere belooning staan. Tegen het betoog werd aangevoerd dat niet iedereen in staat is om een kantoor van een hoogere klasse te beheer hen; voor minder geschikte personen moet de bezoldiging ook minder hoog zijn.

Onderafdeeling 64c. Men wees er op dat bij verzending van gelden menigmaal verliezen plaats hebben, die dan worden gedragen door de ambtenaren, die het geld verzonden hebben. Doch vaak hebben dezen geen schuld; het werd dus gewenscht geacht, dat ook deze verliezen door het Land worden gedragen. Van andere zijde werd gevreesd dat dit tot lichtvaardigheid bij de betrokken ambtenaren zal leiden.

Men zou gaarne vernemen welke regelen hierbij gelden.

Onderafdeeling 65. Opgemerkt werd dat de voorraad zilveren munt bij de circulatie-bank onrustbaarend vermindert, terwijl er — als uitvloeisel van de tijdsomstandigheden — geen uitzicht bestaat op spoedige aanvulling. Men meende dat het gewenscht is, dat Nederlandsch-Indië de beschikking verkrijgt over een voorraad van muntpapier, die men in bijzondere omstandigheden dadelijk zou kunnen benutten. Men vroeg naar de zienswijze der Regeering ter zake en wenschte te weten of zij bereid zou zijn, deze onderafdeeling uit te breiden met een onderdeel *d*, luidende:

Aanmaak van muntbiljetten..... f 200.000.

Onderafdeeling 66a. Men stelde de vraag of slechts rente verschuldigd is voor het verschil tusschen depositos van Landsgelden bij de Javasche Bank eenerzijds en opgenomen gelden anderzijds en of dus de Javasche Bank ook rente betaalt voor gedeponeerde Landsgelden, dan wel of alleen het Land rente betaalt aan de Javasche Bank voor opgenomen gelden.

Onderafdeeling 68. Door sommigen werd aangedrongen op de aanstelling van speciale ambtenaren voor de inning van belasting van Inlanders en ontheffing van de desahoofden van die functie. Door anderen werd opgemerkt dat de desahoofden de voor hen hieruit voortvloeiende inkomsten niet kunnen missen; door de eerst-

genoemden werd er intusschen op gewezen dat men zich geen te groote voorstelling moet maken van de voordeelen die de desahoofden op Java hiervan genieten, omdat van het perceptie-loon het onaangezuiverd bedrag wordt ingehouden.

Een lid wees op de omstandigheid dat in de Molukken de belastingaanslagen niet altijd door de commissies worden gedaan; hij drong op een stipte naleving van de desbetreffende bepalingen aan.

Onderafdeeling 70*b*. Een lid wenschte te vernemen waarom voor de instelling van secties bij groote havens zooveel meer ambtenaren noodig zijn. Tegenover deze decentralisatie staat toch een opheffing b.v. van den dienst aan den grooten Boom te Soerabaja en ook elders zal dit het geval zijn.

Onderafdeeling 76. Gevraagd werd waarom de betrekking van depôthouders bij de opiumregie ook niet aan Inlanders wordt opgedragen.

Voorts werd aangedrongen op herziening van de wedde-regeling van opiummantri's en assistent-collecteurs.

Onderafdeeling 77. Gevraagd werd of nu de pandhuisregie over geheel Java en Madoera uitgebreid is en of de Regeering het tijdstip niet gekomen acht om deze ook in de buitengewesten in te voeren. Men zou gaarne vernemen of in deze richting al stappen gedaan zijn en, zoo ja, wanneer de invoering kan worden tegemoet gezien en in welke gewesten.

Men bepleitte opheffing van het verschil in bezoldiging tusschen Europeesch en Inlandsch personeel. Bij hetzelfde werk en dezelfde bekwaamheden moeten dezelfde bezoldigingen worden toegekend.

Een lid was van meening dat bij vergelijking tusschen de vroegere Chineesche exploitatie en de tegenwoordige van landswege deze, wat de kosten betreft, ten nadeele van het Land uitvalt. Men meende dat de dienst veel te royal is opgezet wat het aantal werkkrachten betreft. Gevraagd werd of reeds in 1919 tot eene tariefsverlaging kan worden overgegaan, en of niet een grooter deel van de winst kan worden prijs gegeven.

Aangedrongen werd op een accountantsbedrijfsrekening en balans, zooals bij de Gouvernementsbedrijven worden opgemaakt.

Onderafdeeling 78. Gevraagd werd, waarom de verbetering van de wedderegeling voor de controleurs tevens heeft geleid tot verhooging van de inkomsten der hooger geplaatste ambtenaren.

Men merkte voorts op dat in de toelichting gesproken wordt van 2 tweejaarlijksche verhoogingen voor het hoofd der afdeling personeele zaken, terwijl in den bijbehorenden staat op 2 driejaarlijksche verhoogingen is gerekend.

Onderafdeeling 80. Sommigen meenden dat het beneden de waardigheid van het Land is onderstanden toe te kennen, die zoo laag zijn, dat de betrokken personen er niet van kunnen bestaan. Men drong aan op verhooging.

Verzocht werd een zoodanige regeling te treffen dat weduwen en weezen van burgerlijke landsdienaren, in de uitoefening hunner functie om het leven gekomen,

in het genot van staatspensioen worden gesteld, ook zonder dat dit door hen wordt aangevraagd.

Eenige leden zouden gaarne vernemen, waarom geen gevolg is gegeven aan het rekest der vereeniging Mangoenhardjo, houdende verzoek om een wettelijke regeling van de weduwen- en weezen-pensioenen voor Inlandsche ambtenaren, terwijl gewenscht werd dat in ruimer mate onderstand zal worden toegekend. Ook werd aangedrongen op een pensioensregeling voor Inlandsche ambtenaren overeenkomstig die voor Europeesche landsdienaren.

Door een lid werd gevraagd om de stichting van een pensioenfonds voor weduwen en weezen van Inlandsche ambtenaren.

Gevraagd werd waarom geen onderstand verleend wordt aan ontslagen ambtenaren, tegen wie een rechtsvervolgning werd ingesteld doch die van rechtsvervolgning werden ontslagen.

Men verzocht inlichtingen nopens het geval van Sosro Atmidjojo, gewezen wedana van Grobogan.

Geklaagd werd over ongelijkmatige behandeling in dergelijke gevallen.

Het had de aandacht van eenige leden getrokken dat de Europeesche pensioenen van burgerlijke landsdienaren ruim 5 miljoen bedragen, terwijl voor Inlandsche landsdienaren, zeker 10 maal zooveel in aantal, in totaal maar 1.340.000 gulden is uitgetrokken. De hier aan het woord zijnde leden meenden dat ten deze een niet geringe wanverhouding valt te constateeren.

Onderafdeeling 83. Gevraagd werd of het commissarisschap van de Javasche Bank niet beter aan een vakman zou zijn op te dragen; men meende dat het tegenwoordig teveel als een sinecure werd beschouwd.

Onderafdeeling 86. Gewenscht werd dat bij de vervulling van vacatures in het college van toezicht van het weduwen- en weezenfonds aanraking zou worden gezocht met het verbond van landsdienaren voor de aanwijzing van gemachtigden in dit bestuur.

Onderafdeeling 87. Aangedrongen werd op toelichting van dezen post. Men zou gaarne vernemen, welke bestemming wordt gegeven aan de uit dezen post aangekochte boekwerken enz.

HOOFDSTUK I.

Afdeling IV.

Onderafdeeling 33. Gevraagd werd of de resultaten, met de hogere vorming van bestuursambtenaren bereikt, wel zoodanig zijn dat de daarvoor geraamde uitgave gewettigd is.

Voorgesteld werd door sommige leden, de hogere bestuursopleiding in Nederland te doen vervallen. Door anderen werd verbetering verwacht van uitbreiding van het onderwijs.

Gevraagd werd overlegging van de adviezen, in Indië ter zake uitgebracht. Men meende dat onder de bestuursambtenaren zelve geen eenstemmigheid bestaat over het nut der N. I. Bestuurs-Akademie.

Een lid meende, dat de bezoldiging der leeraren aan deze instelling te laag is waardoor het niet altijd mogelijk is de meest geschikte krachten daarvoor te behouden.

Onderafdeeling 34. Aangedrongen werd door sommigen op staking van de opleiding van candidaat-Indische ambtenaren in Nederland; naar hunne meening dient deze in Indië te geschieden. Andere leden wenschten haar althans voorloopig te zien gehandhaafd.

Gevraagd werd of het juist is dat aan Inlanders, om tot de studie voor candidaat-Indisch ambtenaar te kunnen worden toegelaten, de eisch wordt gesteld, dat zij geen plaatsing bij het Europeesche binnenlandsch bestuur zullen vragen. Mede werd gevraagd of aan Inlandsche candidaten ook een studietoelage wordt verleend.

Onderafdeeling 35. Vele leden betwijfelden het nut van de voor het onderwijs in paardrijden aan candidaat-Indische ambtenaren uitgetrokken gelden; men meende dat althans het bedrag veel te hoog is.

Onderafdeeling 36. De vraag werd gesteld of de opleiding van candidaat-ambtenaren voor Chineesche zaken niet naar Indië zou kunnen worden overgebracht. De gelegenheid om dergelijke ambtenaren te vormen werd hier te lande veel gunstiger geacht.

Onderafdeeling 37. Algemeen wenschte men te vernemen wat het streven is van het hier genoemde „Christelijk Comité voor Indië“.

Onderafdeeling 38. Aangedrongen werd op overbrenging van de opleiding van candidaat-tolken voor de Japansche taal naar Indië. Men verwachtte dat het succes der opleiding dan grooter zou zijn.

In verband hiermede werd de opmerking gemaakt dat er weinig animo bestaat voor de opleiding tot Japansch tolk, omdat zij te weinig zekerheid biedt ten aanzien van de vooruitzichten. Gaarne zou men de denkbeelden der Regeering ten deze vernemen.

Onderafdeeling 39. Gevraagd werd of de grondstoffen voor de kleeding der politiebeambten niet in Indië kunnen worden aangekocht.

Onderafdeeling 42. Men sprak den wensch uit, dat de overeenkomsten met de scheepvaartmaatschappijen betreffende het vervoer van landspassagiers zullen worden afgeschaft; de overtochtsgelden kunnen dan worden uitgekeerd aan de reizigers, die dienen te worden vrijgelaten in de keuze der vervoermiddelen.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling IV.

Algemeen werd opgemerkt, dat men zich slechts daarom onthield van een bespreking van het bestuursstelsel, omdat dit bij de behandeling van de bestuurshervorming na de afdoening van het begrotingsontwerp afzonderlijk aan de orde zal komen.

Betreurd werd dat de grondhuurordonnantie even voor de instelling van den Volksraad in het Staatsblad is ondergebracht.

De vraag werd gesteld of geen einde kan worden gemaakt aan de in Besoeki getroffen regeling, waarbij aan

de bevolking van een streek de verplichting wordt opgelegd de rietvelden te bewaken, wanneer in die streek rietbranden zijn voorgekomen. Men achtte dezen maatregel onbillijk voor de hierdoor getroffen bevolking.

Aangedrongen werd op een beperking van de uitbreiding van den rietaanplant. In sommige gewesten als bv. de residentie Kediri heeft deze in de laatste jaren in te groote mate plaats gehad.

Erkentelijkheid werd uitgesproken voor de verhooging van bezoldigingen, aan de Inlandsche bestuursambtenaren toegekend. Door deze verhooging alleen herkrijgt de positie echter niet voldoende haar vroegere aantrekkelijkheid.

De werkzaamheden van bestuur en politiek dienen geheel gescheiden te worden gehouden; voorts dienen overeenkomstig het voorstel-Hekmeyer de justitieele aangelegenheden geheel aan justitieele ambtenaren te worden overgedragen. De scheiding van bestuur en politie zal niet tot vermeerdering van ambtenaren behoeven te leiden, daar dan de ressorten vergroot kunnen worden, zoodat bv. twee onderdistricten worden gecombineerd, en daarover één bestuurshoofd en één politiehooft worden aangesteld.

Betoogd werd dat aan de met de politie belaste ambtenaren meer politiefondsen dienen te worden toegekend om den dienst op meer modernen voet te kunnen inrichten.

Aangedrongen werd op unificatie van het bestuur, daar het dualisme in het bestuursstelsel te kostbaar is en ook in het algemeen minder wenschelijk werd geacht. Het bereiken van de hoogste betrekkingen moet naar sommigen meenden, mogelijk zijn voor alle landaarden. Inlandsche jongelieden met groot ambtenaarsexamen worden thans niet toegelaten tot den Europeeschen bestuursdienst en elders opgeborgen. Men achtte dit een blijk dat ten deze bij de Regeering minder juiste opvattingen bestaan. Het einddoel van de koloniale politiek moet toch zijn: besturen door en voor Inlanders. Anderen achten den tijd nu nog niet gekomen om hooge vertrouwensposten door Inlanders te doen vervullen. De doorvoering van het locale zelfbestuur zal volgens hen de oplossing geven. Het centrale gezag heeft dan geen agenten meer noodig.

Geklaagd werd dat weinig animo bestond om zich als leerling voor de O. s. v. i. a. aan te melden. Dit werd door sommigen toegeschreven aan de slechte bezoldiging. Ook voldoet de opleiding niet meer aan de eischen van dezen tijd.

Aangedrongen werd in het bijzonder op betere opleiding van de Inlandsche bestuursambtenaren voor de buitengewesten.

Geklaagd werd over het misbruiken van het gezag der Inlandsche bestuursambtenaren bij aankoop van gronden voor verschillende diensten. In het Kedirische bv. zou in Trenggalek met behulp van dergelijke middelen het Boschwezen 2000 baoe hebben aangekocht tegen veel te lage prijzen, waarvan voedselschaarschte en hongersnood het gevolg zouden zijn geweest. Met allerlei zedelessen omtrent het algemeen belang wordt de bevolking geprest en zoo vaak noodeloos opgeroepen dat zij eindelijk maar toegeeft. Gewenscht werd dat dergelijke transacties buiten tusschenkomst van het bestuur zullen plaats vinden.

Sterk werd aangedrongen op lotsverbetering van de

desa-hoofden. Deze kunnen meestal niet lezen of schrijven. Niettemin zijn ze verplicht aantekening te houden van de gelden, door hen ter aanzuivering van de belastingen geïnd. Dit kan aanleiding geven tot administratieve verwarring, hoe trouw en eerlijk de betrokken personen ook mogen zijn.

Slechts enkelen bergen de belastinggelden afzonderlijk op. De meesten hunner deponeren ze in een en dezelfde kist met hun eigen contanten, met het gevolg dat nu en dan vergissingen begaan worden (toch blijft maar $\pm \frac{1}{30}$ % per jaar onverantwoord, terwijl het aantal desa-hoofden $\pm 30\,000$ is). In de practijk is de bestaande regeling voor de inning van belastingen een bron van allerlei ongerechtigheden. Algemeen geschiedt de inning in de desa zonder eenig toezicht. De tijd en de wijze van inning worden overgelaten aan het desa-hoofd. Indien de gogol niet spoedig genoeg betaalt, dan wordt gewoonlijk een deel van den grondhuur door de desa-hoofden ingehouden. De gogols worden letterlijk het heele jaar door achtervolgd door de desa-hoofden.

Bijna overal op Java zijn quitanties voor betalingen in mindering zeldzaam; men vergeet vele afbetalingen te boeken, of verwacht ze met afbetalingen voor andere belastingen. De slechte boekhouding is een bron van knoeierij.

De regel is, dat desa-hoofden, die eens landrente hebben gebruikt, daarvan elk jaar meer behoeven, en elk jaar er meer en meer voor moeten leenen; diensgevolge worden zij hoe langer hoe armer.

De bevolking lijdt veel door de vervroegde heffingen. Vele desa-hoofden passen jaarlijks den achterstand uit eigen zak bij. Waar komt het geld vandaan? Daar zorgt de knevelarij voor. Het collecteloon is eigenlijk weinig belangrijk. Immers 8 % van landrente is $f\,1.640,000$; gedeeld door ± 30.000 geeft dit $\pm f\,55$ per hoofd en per jaar. Groot echter zijn de moeilijkheden bij het innen en storten.

Het werd gewenscht geacht de desa-hoofden te ontheffen van de verplichting om de belasting te innen, terwijl het een dwaling is te meenen, dat de desa-hoofden geldelijk aansprakelijk zijn voor de opbrengst der belastingen. Door die dwaling nemen zij echter alle middelen te baat om aan het geld der slechte betalens te komen.

Waar algemeen geklaagd wordt over het gehalte der desa-hoofden, werd het noodzakelijk en in het belang van het Land en dat der Inlandsche bevolking geacht, zoo spoedig mogelijk in den toestand verbetering te brengen.

Het ontwikkelde desa-hoofd kan onmogelijk behoorlijk tegelijk zijn verschillende functies van belastinggaarder —, ambtenaar, belast met de uitoefening van de politie en de opsporing van misdrijven en overtredingen —, ambtenaar, belast met de handhaving van orde en rust in de desa —, hoofd van de gemeente (burgemeester) —, directeur en administrateur der vennootschap-desa enz. uitoefenen.

Een afzonderlijk corps ambtenaren moet in het leven geroepen worden voor de inning van de belastingen in de desa, door b.v. in elk onderdistrict een of meer belastingambtenaren te plaatsen. Tot dekking van de uitgaven worde gebruik gemaakt van een gedeelte van het perceptieloon.

De zuivere opbrengst der belastingen als landrente, hoofdgeld, bedrijfsbelasting, belasting op vischvijvers

en rundslacht bedraagt minstens $f\,28.000,000$; 8 pct. hiervan is $f\,2.240,000$. Indien $\frac{3}{4}$ besteed werd ter dekking van de uitgaven ten behoeve van de te creëren betrekking van belastingambtenaar en $\frac{1}{4}$ uitgekeerd aan de desa-hoofden voor het verlenen van bijstand en verstrekking van allerlei inlichtingen, dan zou met hetzelfde bedrag veel meer worden bereikt.

Van andere zijde werd gewezen op de bestaande plannen tot inrichting van een werkelijk desabestuur. Gaan deze plannen door, dan zou een der andere beambten in dat bestuur met de belastinginning belast kunnen worden. Wenschelijk werd het geacht, de leden van den desaraad te verkiezen, doch den loerah te benoemen.

Men zou veel prijs stellen op overlegging van de nota Van der Marel en verdere stukken met betrekking tot den stand van dit vraagstuk.

Bekend is dat bij de S. I. soortgelijke voorstellen in overweging zijn. Wenschelijk zou het zijn dat er samenwerking kwam tusschen de belanghebbenden. De beste wijze hiertoe zou naar sommiger meening zijn de instelling van een gemengde Volksraad-commissie tot onderzoek van de geheele aangelegenheid.

Men drong er op aan dat bij uitingen van ontevredenheid bij de bevolking niet te spoedig zou worden gebruik gemaakt van wapengeweld.

Gaarne zou men inzage ontvangen van het rapport-Liefrinck in zake Zuid-Bali.

Onderafdeeling 89. De in noot 1 bedoelde maatregel (hervorming van het kantoor voor de bestuurszaken der buitenbezittingen) werd toegejuicht, en de wensch werd geuit, dat het kantoor niet wederom zal ontaarden in een noodlottigen schakel tusschen het centrale gezag hier en den bestuursdienst op de buitengewesten.

De instelling van het kantoor voor reiswezen werd door sommigen niet wenschelijk geacht, omdat gevreesd werd, dat het zou leiden tot omslag en vertraging. Men drong er op aan het onder te brengen bij het Departement van Financiën. Anderen achtten het beter op zijn plaats bij de Algemeene Rekenkamer, die vaak nuttige aanmerkingen op de declaraties heeft gemaakt. Gevraagd werd waarom aan het hoofd van het kantoor een hogere aanvangsbezoldiging moet worden toegekend dan aan een administrateur. Gewenscht werd door sommigen een deugdelijker contrôle op de declaraties dan tot dusver pleegt te geschieden en een beter waken tegen het opdrijven daarvan. Men meende dat het nut zou hebben zoo jaarlijks een lijstje werd gepubliceerd van de 20 hoogste declaraties met de namen der declaranten. Anderen meenden, dat het beter zou zijn om vervolging wegens bedrog te doen instellen bij misbruik van de declaratie-bepalingen. De bepalingen zijn naar de meening van eenige leden veel te ingewikkeld en zoodanig gesteld, dat men bij eerlijk declareeren niet uitkomt. Daarom werd het beter geacht, voor te schrijven dat kan worden gedeclareerd wat werkelijk is uitgegeven. Een algemeene herziening van het reglement, vooral ook voor Inlanders, werd noodig geacht.

Een lid meende, dat de overbrenging van de statistiek van den handel van het Encyclopaedisch bureau naar het departement van Landbouw, Nijverheid en

Handel minder wenschelijk is. Van andere zijde werd deze overbrenging daarentegen ten zeerste toegejuicht.

Voorgesteld werd het kantoor voor excerpceering en vertaling van staatsbladen geheel over te brengen naar de Commissie voor de Volkslectuur.

De beschikbaarstelling van twee controleurs ter opleiding aan het Departement werd door eenige leden overbodig geacht.

Sommigen begrepen niet dat de indienststelling van 2 klerken om te waken tegen crediet-overschrijding eenig effect kan hebben.

Onderafdeeling 91. Men vroeg of er bijzondere redenen zijn geweest om den heer Beeuwkes, ambtenaar bij een der departementen, tot gewestelijk secretaris te benoemen in strijd met de daarvoor geldende bepalingen (Zie de Java-Bode van 29 Mei 1918).

Uit noot 9 blijkt dat de reorganisatie in Batavia slechts f 6000 in plaats van f 60.000 bezuiniging heeft opgeleverd. Gaarne zou men hieromtrent eenige toelichting ontvangen.

De vraag werd gesteld, welke reorganisatie voor Semarang in overweging is genomen.

Commiezen en klerken op plaatselijke en gewestelijke kantoren dienen, naar sommige leden betoogden, overeenkomstig hunne ranggenooten op de departementen bezoldigd te worden. Men juchte toe, dat te dezen aanzien geen onderscheid meer wordt gemaakt tusschen Europeanen en Inlanders.

Men zou het op prijs stellen te vernemen hoe de Regeering zich op den duur de vervulling denkt van de bestuursfuncties in de Buitengewesten. Thans is daar een bontmengeling van ambtenaren te vinden onder de namen van: onopgeleide en opgeleide bestuurders, gediplomeerde gezaghebbers, niet-opgeleide maar tot „gediplomeerde” gezaghebbers benoemden, en tijdelijke hulpbestuurders. Door verscheidene leden werd opgemerkt, dat de inschuiving van acht officieren in het bestuurscorps der buitengewesten veel opzien had gebaard en niet weinig ontstemming gewekt. Men meende, dat men door dien maatregel juist het tegenovergestelde zal bereiken van wat men ervan verwacht, nl. dat het tekort aan ambtenaren nog zal toenemen door een verminderde lust om bij het bestuur te gaan dienen. Gevraagd werd of deze officieren ook voor den residentsrang in aanmerking zullen komen, in welk geval de maatregel voor de ambtenaren in de gewesten buiten Java en Madoera nog meer voelbaar zal zijn. Opgemerkt werd, dat toen er indertijd op Java een tekort aan bestuursambtenaren bestond, de ambtenaren van de buitengewesten, onverschillig welken rang zij innamen, slechts als jongste aspirant-controleur konden invallen. Het is niet duidelijk waarom thans inschuiving binnen het corps heeft plaats moeten vinden. Men meende, dat in het tekort beter had kunnen worden voorzien door de talrijke ambtenaren „voor herinnering” terug te plaatsen bij den actieven dienst. Men vroeg of de Regeering niet vreesde, dat de gediplomeerde en ongediplomeerde gezaghebbers in de buitengewesten zich gegriefd zouden gevoelen wanneer ook aan hen niet gelegenheid zou worden gegeven in het corps te worden opgenomen. Welk standpunt zou de Regeering ten aanzien van een dergelijk verzoek wenschen in te nemen?

Aangedrongen werd op een fusie van de beide bestuurs-

corpsen. Had deze thans bestaan, dan waren zulke maatregelen onnoodig geweest.

Het heeft de aandacht getrokken, dat wel ambtenaren van Java, doch geen van de buitengewesten het vorig jaar voor de bestuursakademie zijn aangewezen.

Geklaagd werd, dat er in Atjeh dikwijls bevelen worden gegeven door B.B. ambtenaren buiten de zelfbestuurders om.

Eenige leden waren van meening, dat het toejuiching verdiende, dat huizen van bestuursambtenaren voor een deel op kosten van de Regeering gemeubileerd werden. Zij achtten echter den vorm die daarvoor gekozen is, minder gelukkig; het werd beter geacht voor het meubilair een toelage toe te kennen en de ambtenaren vrij te laten in de keuze.

Door sommige leden werd gevraagd hoe thans het gehalte is van de gezaghebbers in de buitengewesten.

Onderafdeeling 94. Eenige leden gaven te kennen dat de opleiding aan de opleidingsscholen verbeterd dient te worden. Door het bestaan van de bestuurschool werd de verbetering naar hunne meening vertraagd. Van andere zijde meende men dat deze opleiding zeer goede vruchten draagt. Twijfel werd echter geopperd of bij de toelating steeds een juiste maatstaf wordt aangelegd.

De wensch werd uitgesproken, dat de cursus voor gezaghebbers ook voor Inlanders zal worden opengesteld.

Gevraagd werd of de Bestuurschoolopleiding mede dienstbaar zal worden gemaakt aan de vorming van bureau-ambtenaren.

Opgemerkt werd, dat de onderwijzer in het Nederlandsch aan de bestuurschool te hoog bezoldigd wordt in vergelijking met zijne vakgenooten.

Onderafdeeling 96. Sommige leden begrepen niet, waarom de opleiding voor Japansche tolken bij verschillende departementen is ondergebracht (vgl. Hoofdstuk II, Afdeling II, onderafdeeling 31, noot 22). Men vroeg of voor deze betrekking ook Inlanders kunnen worden opgeleid.

Onderafdeeling 97. Gevraagd werd of de Chi-neesche raden zullen worden afgeschaft. Geklaagd werd dat te Semarang de raad belastingen heft, o.a. voor verlichting en ophaling van vuil, terwijl in beide zaken door de gemeente wordt voorzien.

Onderafdeeling 99. Aangedrongen werd door sommige leden op wijziging van de verlofsbepalingen in dien zin, dat slechts aan de uit Nederland uitgezonden ambtenaren overtocht en verlof daar Nederland wordt verleend, terwijl aan alle in Indië aangestelde ambtenaren, Inlandsche zoowel als Europeesche, een verlof dient te worden verleend, dat naar keuze binnenslands of buitenslands kan worden doorgebracht. In Europa geldt 40-jarige dienst en 65-jarige leeftijd als normaal; hier te lande zou een 30 of 40-jarige dienst en 60-jarige leeftijd voor Inlandsche ambtenaren als norm kunnen worden aangenomen. Daartegenover staat dat lange gemiddelde diensttijd de promotie tegenhoudt, zoodat dan weddeverhooging voor wedana's zou moeten worden ingevoerd.

Eenige leden betoogden, dat de conduitebeoordelingen altijd volledig ter kennis van de betrokkenen dienen te worden gebracht, voordat ze aan de Regeering worden aangeboden.

Voorts gaf men het verlangen te kennen, dat Inlandsche bestuursambtenaren een vergoeding voor aanschaffing van kantoormeubelen zullen ontvangen.

Gevraagd werd om toepassing van het Europeesch reisreglement op de Inlandsche ambtenaren.

Gevraagd werd of het niet mogelijk zou zijn de pendopo's en bestuurskantoren van de woningen der Inlandsche bestuursambtenaren afgescheiden te houden. Eenige leden merkten op dat tegen een dergelijke scheiding zich practisch bezwaren verzetten en dat de betrokken ambtenaar de voorkeur geven aan het behoud van den bestaanden toestand. Men zou prijs stellen op de overlegging van het nieuwe normaalproject van woningen voor districtshoofden.

Gevraagd werd wat de praktijk is bij benoemingen voor de hogere rangen bij het binnenlandsch bestuur. Gaan ambtenaren met hogere opleiding inderdaad steeds voor bij anderen? Men stelde de vraag of het juist is, dat onlangs voor patih is voorgedragen een wedana met 29 jaren dienst en slechts lagere school-opleiding.

Aan benoeming tot hoekoem besar of hoofd in de Minahasa dient, naar betoogd werd, opleiding aan een opleidingsschool vooraf te gaan; de opleiding aan Tondano M. U. L. O. voldoet niet aan de eischen voor de bestuurs-taak. Waar men tegenwoordig in vele streken der buitengewesten uit de Minahasa afkomstige bestuurskrachten betreft achten sommige leden de oprichting aldaar van een instituut voor hunne opleiding gewenscht.

Eenige leden meenden dat het wenschelijk is een afzonderlijk Inlandsch bestuurscorps op Java en Madoera te vormen, waarbinnen geen ambtenaren van andere diensttakken ingeschoven zouden mogen worden, terwijl geen ambtenaren, tot dat corps behorende, naar andere diestakken zouden moeten kunnen overgaan. Naast het bestuurscorps wenschte men een afzonderlijk corps bureaupersoneel speciaal voor het Inlandsch bestuur, welk corps ter verzekering van goede promotie één geheel zou moeten vormen met dat voor de Europeesche bestuursdiensten. Aan de ambtenaren van een dergelijk corps zou men ook hogere eischen kunnen stellen. Gemeend werd door anderen dat deze zaak reeds de aandacht der Regeering heeft. Men drong, zoo dit het geval mocht zijn, op een spoedige beslissing aan.

Meerdere leden zouden gaarne weten of reeds thans het bedrag kan worden genoemd, waarop de bezoldiging van de candidaat-ambtenaren bij den Inlandschen bestuursdienst op de buitengewesten in de toekomst zal worden gesteld, ter vervanging van de thans geldende voorloopige regeling. Wat ter zake bij onderafdeeling 100 voor Java en Madoera is opgemerkt, geldt m.m. ook voor de buitengewesten.

Mede zou men wenschen te vernemen of de herziening der wedden van de Inlandsche bestuursambtenaren in eenige buitengewesten al een vastere vorm heeft aangenomen en, zoo ja, welke bezoldiging men hun denkt te geven; voorts welke gewesten men met die voorgenomen herziening op het oog heeft.

Onderafdeeling 99b. Aangedrongen werd op

bespoediging van de afschaffing van de instelling der Chineesche officieren.

Onderafdeeling 100. Eenige leden vroegen of de leerlingen die met gunstig gevolg de O. S. V. I. A. hebben afgehoopen allen dadelijk geplaatst worden, of dat onder hen een keuze wordt gedaan.

Onderafdeeling 101. Men zou gaarne vernemen waarom voor districtshoofden 4-jarige verhoogingen zijn toegekend in stede van 3 jarige, zooals gebruikelijk.

Gevraagd werd of het bedrag van f 1350 in de kolom bijzonderheden (bezoldiging voor de regenten), in den staat op blz. 35 der Memorie van Toelichting niet gelezen moet worden f 1300, daar anders de 12 Regenten, die thans f 1300 genieten er door de nieuwe regeling op achteruit zouden gaan.

Het werd door enkele leden wenschelijk geacht dat de verhoogingen alleen zullen worden toegekend aan gediplomeerde ambtenaren.

Eenige leden verzochten ook aan de Regenten ontvangkosten toe te kennen.

Onderafdeeling 102. De vergoeding voor reiskosten van Inlandsche bestuursambtenaren werd door enkele leden te laag geacht. Gewenscht zou zijn het bedrag voor de districtshoofden te verhoogen met de toelage voor de afschaffing van de postpaarden, dan wel hun b. v. f 15.— 's maands per onderdistrict toe te kennen.

Eenige leden verzochten de noodige fondsen beschikbaar te stellen voor de inrichting van de kantoren der Regenten en bepaaldelijk ook kosteloos meubels te verstrekken voor de pendopo's waar de koempoelans gehouden worden en waar thans de inlandsche ambtenaren op stoelen moeten zitten.

Door een der leden werd de wenschelijkheid betoogd eene wettelijke regeling in het leven te roepen, waardoor den Inlandschen ambtenaren een verlof van b. v. 15 dagen per jaar zou worden gewaarborgd.

Onderafdeeling 103. Aangedrongen werd op wijziging van het regeeringsreglement ten einde het mogelijk te maken de desa's binnen de groote gemeenten gelegen te doen vervallen.

Onderafdeelingen 106 en 109. Gevraagd werd of de opleiding van inlandsche bestuursambtenaren op de buitengewesten wel voldoende de aandacht der Regeering heeft.

Eenige leden gaven te kennen dat naar hunne meening de invoering van rechtstreeksch bestuur in Midden-Celebes en op de Sangi- en Talaud-eilanden wenschelijk moet worden geacht.

Aangedrongen werd op invoering van een districtsbestuur op Ambon.

Men vroeg verder of de salarisregeling voor het districtsbestuur in de Minahasa als maatstaf ook voor de andere gewesten in de buitenbezittingen zal worden aangenomen.

Onderafdeeling 109. Een lid constateerde dat thans in de kleine, zeer schaars bevolkte Minahasa, die men zonder kwestie in twee dagen rond kan reizen, aantreft:

- 1 assistent-resident, hoofd van plaatselijk bestuur,
- 1 idem ter beschikking,
- 1 controleur ter beschikking,
- 1 controleur te Menado, 2 controleurs in de onderafdeelingen en 1 of 2 adspirant-controleurs of administratieve ambtenaren.

Voor niemand in de Minahasa is het aan twijfel onderhevig of een assistent-resident ter beschikking is een overbodige weelde.

Ook de andere Europeesche bestuursambtenaren kunnen er op één na allen gemist worden.

Met een assistent-resident, hoofd van plaatselijk bestuur, zou zeer wel kunnen worden volstaan.

Direct aan dezen ondergeschikt zou het Inlandsch bestuur werkzaam moeten zijn, doch niet samengesteld als mettertijd volgens de ontwerp-reorganisatie het geval zal zijn, doch bestaande uit:

drie districtshoofden met den ouden historischen titel van majoor, onder ieder van wie te stellen: twee onderdistrictshoofden met den titel van Hoekoem-besar.

De majoors dienen een behoorlijk salaris te ontvangen, t. w. f 1000.— 's maands en de 6 Hoekoems besar een daaraan evenredige wedde van b. v. f 300.— met 6 twee jaarlijksche verhoogingen van f 50.— 's maands tot een maximum van f 600.— 's maands.

Bij een aldus ingericht bestuur zou de bevolking even goed zoo niet beter af zijn dan bij de thans gedachte organisatie.

Andere leden achtten drie districtshoofden voldoende met een salarisregeling gelijk aan die op Java.

De opmerking werd gemaakt dat ook de districtshoofden in de buitengewesten een geringer salaris genieten dan hun collega's op Java.

Onderafdeeling 111. Gevraagd werd waartoe de in 1917 en 1918 verwerkte bedragen van f 173.000.— hebben gediend. Betwijfeld werd of een algemeen statistiek-kantoor als bedoeld aan het slot van de Memorie van Toelichting bij dezen post (blz. 41 en 42), noodig is. Men merkte voorts op, dat wanneer een statisticus aan het kantoor moet worden verbonden, dit een bekwaam man dient te zijn, met voldoende ervaring toegerust; of een dergelijk persoon voor de hem toegedachte bezoldiging te vinden zou zijn, achtte men verre van zeker.

Verscheidene leden achtten het voor een volkstelling uitgetrokken bedrag van 4 ton niet verantwoord als men daarvan toch geheel onvoldoende resultaten voorziet. Anderen oordeelden deze uitgave wel verantwoord in verband met het te verwachten nut.

Eenige leden merkten voorts op dat bij het bureau al twee jaar lang twee controleurs werkzaam zijn.

Men begreep niet, dat bij het bestaande tekort aan bestuursambtenaren daarvoor geen bureauambtenaren genomen zijn; voor kwesties, de praktijk rakende, had men zoo noodig bestuursambtenaren kunnen raadplegen.

Men vroeg nadere specificatie van het bedrag, uitgetrokken voor het verzamelen van gegevens (blz. 41 Memorie van Toelichting).

Onderafdeeling 112. Gevraagd werd of het niet wenschelijk zou zijn „staatsgevangenen" onder een afzonderlijke onderafdeeling te brengen. Zij doen eenigszins vreemd aan naast de vorsten en grooten.

Onderafdeeling 112b. Gevraagd werd wat de bedoeling is van het tweeslachtig karakter van den Rijksbestuurder in de Vorstenlanden en of zijn wedde niet geheel ten laste van het zelfbestuur kan komen.

Onderafdeeling 113. Aangedrongen werd op het doen zitting nemen van Inlandsche particulieren in de commissiën van aanslag.

Onderafdeelingen 115 en 116. Naar men meende dient de politie voor de uitvoering van de locale verordeningen onder leiding van de locale raden te komen. Andere leden wenschten de geheele politie naar de locale raden te zien overgaan, met invoering van een algemeene politie op den voet van de rijkspolitie in Nederland.

Geklaagd werd dat de politie in het binnenland zeer veel te wenschen overlaat, dat de onveiligheid een beletsel is voor de economische ontwikkeling en dat de last op de desabevolking voor politiediensten gelegd, zeer bezwarend is te achten.

Er zijn desa's op Java, waar de menschen éénmaal 's weeks moeten uitkomen voor de desabewaking. Bovendien kan men in de desa wel de preventieve politie regelen maar niet de repressieve. Verschillende leden meenden dat de politie op de hoofdplaatsen op veel te weelderige wijze is ingericht, terwijl die op het platteland verwaarloosd wordt.

Men stelde het bedrag van f 1.875.000 (onderafdeeling 116) tegenover de som van f 4.365.313 die voor het personeel voor geheel Indië is uitgetrokken, d. i. tweemaal zooveel als voor de drie hoofdplaatsen. Men merkte hieruit op, dat buiten de hoofdsteden weinig zorg aan de politie wordt besteed. Geklaagd werd over den toestand in het Regentschap Bantoel in Jokja, waar betere regeling van de politie dringend noodig is. In vele streken is de rondã prijaji afgeschaft, zonder dat dit tot vermeerdering van uitgaven heeft geleid; men zou dus gaarne vernemen waarom er thans een bijzondere post voor is uitgetrokken.

Gevraagd werd of het politiepersoneel, tijdelijk in dienst gesteld ten behoeve van de residentie Soerakarta, ter beschikking van het zelfbestuur blijft, of bij de gouvernements-politie wordt ingelijfd, en zoo de bestaande toestand wordt veranderd, welke motieven daartoe hebben meegewerkt en of dit wel billijk en rechtvaardig is.

Aangedrongen werd op een verbetering van het peil der Europeesche politie-ambtenaren. Men wees hierbij op het minder gepast optreden van zulk een ambtenaar te Soerabaja bij gelegenheid van een Chineesche bruiloft, ten gevolge waarvan in grooten kring ontstemming was gewekt.

In zake het verloop van de politie-ambtenaren werd opgemerkt dat het gedeeltelijk is toe te schrijven aan een minder heusche behandeling.

Onderafdeelingen 118 en 120. Gevraagd werd waarom de gewapende politie zoo weinig effect heeft.

Men verzocht inlichtingen naar aanleiding van de klachten uit de buitengewesten, als b. v. voorkomende in het Soerabajaasch Handelsblad van 27 Mei jl. (2de blad).

Aangedrongen werd op een reorganisatie dezer politie,

waardoor haar tweeslachtig karakter zal worden weggenomen en haar nuttigheid verhoogd.

Geklaagd werd door enkele leden over het misbruiken van gewapende politie op Java. Dikwijls wordt de schijn gewekt dat zij bestemd is om bij verschil tusschen ondernemers en werknemers laatstgenoemde te intimideeren en tot toegeven en economische concessies te brengen. In het bijzonder werd hierover geklaagd in het gewest Besoeki.

Men vroeg verder of de gewapende politie niet in het belang van de veiligheid zou kunnen worden te werkgesteld en of zij b.v. geen wachtdiensten zou kunnen doen in de streken waar zij gevestigd is.

Onderafdeeling 119. Opgemerkt werd dat het tractement van den Divisie-Commandant te hoog is.

Onderafdeeling 120. Verzocht werd de politie in de binnenlanden beter te equipeeren en van regenjassen te voorzien. Ook werd aangedrongen op het verstrekken van meerdere rijwielen.

f. Specificatie van deze ongelijksoortige uitgaven werd wenschelijk geacht.

Aangedrongen werd op intrekking van de ordonnantie, wettigende het oproepen van de desa voor riet- en schuurbranden.

Onderafdeeling 121*d*. Gevraagd werd waarom dit vervoer onder binnenlandsch bestuur inplaats van onder posterijen is opgenomen.

Onderafdeeling 121*e*. Gevraagd werd waarom zulk een groot bedrag van f 28.000 noodig is.

Onderafdeeling 122*b*. De vraag werd gesteld of het niet wenschelijk zou zijn deze lijnen onder post en telegrafie over te brengen.

Onderafdeeling 123. Gevraagd werd of het aantal adjunct-controleurs voor de invoering en regeling der landrente op Java wel voldoende is. Naar men meende wordt bij herhaling een deel van de werkzaamheden dier ambtenaren aan B.B. ambtenaren opgedragen.

Gevraagd wordt hoe de toelagen aan onder-collecteurs geregeld zijn, aangezien daarvoor geen gelden blijken te zijn uitgetrokken. Door een der leden werd eene verbetering van de wedde der ondercollecteurs in verband met eene uitbreiding hunner werkzaamheden en met het oog op eene bezoldigingsverbetering der districtshoofden gewenscht geacht.

Opgemerkt werd dat de functie van fungeerend-onder-collecteur bij herhaling wordt opgedragen aan andere ambtenaren als b.v. zoutverkoopkhuismeesters en ambtenaren I. U. A., wier bezoldiging, vermeerderd met de toelage, die ze voor de inning krijgen, niet evenredig is aan de financieele verantwoordelijkheid die hun op de schouders wordt gelegd. Men schreef hieraan de herhaaldelijk gepleegde fraudes toe en meende dat een uitbreiding van het aantal onder-collecteurs dringend noodig is.

Verscheidene leden spraken als hun oordeel uit dat de inning van belastingen aan daartoe opzettelijk benoemde ambtenaren moet worden toevertrouwd; zij behoort niet als bijfunctie aan een desahoofd te worden opgedragen.

Deze leden meenden dat men zich niet te veel illusies

moet maken van de voordeelen die de desahoofden uit de perceptieloonen trekken, vermits zij als regel een gedeelte of het geheel moeten aanwenden voor de aanzuivering van achterstand. Men wees in dit verband op Krawang, waar het moet zijn voorgekomen dat bepaalde lieden eerst na met gevangenisstraf te zijn bedreigd, de benoeming tot desahoofd wilden aanvaarden.

Onderafdeeling 125. Afschaffing van de klassen van opnemers werd wenschelijk geacht.

Gevraagd werd of niet gebruik kan worden gemaakt van de uitstekende opmeting door den Topografischen dienst van de landrente-plichtige gronden om te komen tot een Inlandsch grond-kadaster.

Gaarne zou men voorts vernemen hoever de ingestelde onderzoeken naar de mogelijkheid van afschaffing van de onbetaalde heerdiensten in de gewesten buiten Java en Madoera zijn gevorderd.

Gevraagd werd of omzetting van de landrenteheffing in eene grondbelasting geen aanbeveling zou verdienen.

Onderafdeeling 127. Men zou gaarne vernemen of het niet mogelijk zou zijn, de Agrarische Inspectie op te heffen met verdeling van haar werk over de afdeling Agrarische Zaken van het Departement en de Inspectie der Landelijke inkomsten. Sommige leden meenden dat aanvragen van grond voor suikerfabrieken het best door de Inspectie der Landelijke inkomsten beoordeeld kunnen worden.

Andere leden achtten de hier bedoelde wijziging van de tegenwoordige organisatie niet aanbevelenswaardig.

Verscheidene leden drukten er hunne verwondering over uit dat bij het bestaande tekort aan ambtenaren B. B. in de Buitengewesten iemand van dat corps tot adjunct-inspecteur benoemd werd; men meende dat voor deze betrekking evengoed een ambtenaar van Java in aanmerking had kunnen komen, omdat er geen speciale kennis van de Buitengewesten voor vereischt wordt.

Onderafdeeling 128. Eenige leden meenden te hebben opgemerkt dat in de residentie Preanger-Regentschappen niet de hand wordt gehouden aan de bij de toezeggingsbesluiten opgelegde verplichting om de in erfpacht uitgegeven gronden binnen zekeren termijn geheel of gedeeltelijk tot ontginning te brengen. Gevraagd werd wat de Regeering hiervan bekend is. Andere leden wezen op een stuk grond van 75 baoe's, gelegen te Tjitjoeroek in de nabijheid van de standplaats van den Wedana, welk perceel al jaren lang onontgonnen ligt, terwijl voor de bevolking geen bevoelbare gronden meer beschikbaar zijn.

Andere leden klaagden dat de regenten zoo weinig gehoord worden bij de uitgifte van gronden in erfpacht, en dat het onderzoek van erfpachtsaanvragen te veel wordt opgedragen aan controleurs en wedana's. Zij meenden dat de districtshoofden niet voldoende zelfstandig zijn om een objectief advies te geven, waarbij voldoende met de belangen van de bevolking wordt rekening gehouden.

Van andere zijde werd de meening uitgesproken, dat de controleurs over het algemeen eerder te schriel dan te royaal bij de uitgifte te werk gaan.

Vele leden meenden, dat het oogenblik is aangebroken, waarop althans op Java en Madoera een eind moet

worden gemaakt aan de concessie-jagerij; zij waren van oordeel dat daar reeds voldoende gronden zijn uitgegeven.

Een lid wees er op dat de concessie-jagerij in Tapanoeli al tot ernstige oppositie van de zijde der bevolking aanleiding heeft gegeven.

Andere leden meenden, dat deze oppositie aan andere oorzaken moet worden toegeschreven.

Onderafdeeling 129. Gevraagd werd waaraan het is toe te schrijven, dat op de landen Kandanghauer en Indramajoe-West na de overname van de particuliere eigenaars de opbrengst verminderd is.

Door sommige leden werd medegedeeld, dat de ontwikkeling van genoemde Landen naar de Pamanoeakanlanden verhuist, en dus de oude toestand weder opzoekt.

Men zou gaarne vernemen of het juist is dat na de overneming der landen door de Regeering daaraan verder niets wordt gedaan.

Men verzocht overlegging van de in 1916 en 1917 aan den Resident van Cheribon uitgebrachte rapporten van den heer Schwanhauser en het rapport-Kool.

Verwezen werd in dit verband naar het prae-advies van den heer Mulder, uitgebracht voor het eerste congres van de vereeniging voor studie van koloniaal-maatschappelijke vraagstukken en de op dit congres gehouden besprekingen.

Gevraagd werd of de Regeering niet een uiterste termijn kan stellen, waarbinnen alle landen moeten zijn teruggekocht.

Een ander lid waarschuwde de Regeering niet al te haastig over te gaan tot den terugkoop van de particuliere landerijen, omdat de waarde daarvan in de naaste toekomst stellig zal dalen. Hij verwachtte na den oorlog een crisis voor de koloniale producten, die zijn terugslag zal vinden in een daling van de waarde van den grond.

Aangedrongen werd op herziening van het reglement op de landerijen bewesten de Tjimanoeek en op reglementeering ten aanzien van de landerijen ten Oosten van de Tjimanoeek.

Door sommige leden werd de wensch geuit, dat in afwachting van den difinitieven terugkoop al dadelijk begonnen zal worden met intrekking van alle heerendiensten en terugkoop van alle andere rechten en heffingen dan tjoké, padjek of contingent, met invoering van direct bestuur en verrekening van de kosten daarvan met bedoelden terugkoop.

Vele leden drongen aan op spoedige terugbrenging van alle particuliere landen, tot het Landsdomein, in de eerste plaats die in de nabijheid van de groote steden.

Deze wensch zou, naar men meende, spoedig tot vervulling kunnen komen zoo bv. de helft van de afkoopsom betaald werd in obligaties.

Door enkele leden werd gevraagd waarom in den afkoop van de Tanggerangsche landen zoo'n vertraging is gekomen. Ook de eigenaars dier landen worden gedupeerd, omdat zij niets nieuws ter verbetering van die landen ter hand kunnen nemen.

Door eenige leden werd in het bijzonder aangedrongen op zeer spoedigen aankoop van de Semarangsche landen Gemoelak en Torbaja, omdat eerst daarna de dringend noodige verbetering van den waterstaatkundigen toestand in dat gedeelte van Semarang zal ter hand kunnen worden genomen. Men vroeg welke overwegingen bij de Regeering bestaan hebben om terug te komen

van de vroeger uitgesproken wenschelijkheid inzake de onteigening der Bantamsche landen: Tjikandi-Oedik en Tjikandi-Iilir.

De op bladzijde 46 van de Memorie van Toelichting genoemde landen zijn, naar men vernomen had, te duur gekocht. Nadere inlichtingen ter zake zou men gaarne ontvangen.

Aangedrongen werd op een systematische werkwijze bij den aankoop van de landen; een vaste lijn is bij de waardebepaling wenschelijk, deze dient niet aan het oordeel van plaatselijke ambtenaren te worden overgelaten. Men achtte het noodig, dat voor dit doel een permanente commissie wordt ingesteld; in deze commissie zouden dan ook Inlandsche vertegenwoordigers der volksbelangen kunnen worden opgenomen.

Sommigen opperden het denkbeeld om bij den terugkoop van woeste en met meerjarige cultures beplante gronden op de particuliere landerijen, deze, voor zoover niet benoodigd als bouwgrond voor de bevolking, te bestemmen voor het landscaoutchouc-bedrijf, indien die gronden, tenminste daarvoor geschikt zijn.

Een der leden stelde bepaaldelijk de vraag, welke de leidende gedachte der Regeering bij den terugkoop is; of zij alleen beoogt de terugbrenging tot het landsdomein zonder zich verder iets van de landen aan te trekken, dan wel of zij de terugbrenging beschouwt als iets dat moet voorafgaan aan een bepaald plan, waarvan dan echter nog niets gebleken is. Dit lid had ernstig bezwaar tegen de politiek der Regeering, zooals deze uit hare daden blijkt.

Eenige leden vroegen hoe de toestand der Inlandsche bevolking op Indramajoe-West en Kandanghauer na den terugkoop is en bijaldien die toestand achteruitgegaan mocht zijn, of de Regeering zich voor den terugkoop afgevraagd heeft, hoe zij dit zou kunnen voorkomen.

Onderafdeeling 130. Gevraagd werd een gedetailleerd verslag omtrent den staat, waarin deze reorganisatie zich thans bevindt.

Onderafdeeling 132. De opmerking werd gemaakt, dat de desdiensten minstens even zwaar zijn als de heerendiensten en daarop geen voldoende contrôle bestaat.

Onderafdeeling 133. Gevraagd werd of de kosten van de bestaande emigratie wel in evenredigheid zijn met het nut.

Gewenscht werd door sommigen het openen van een gelegenheid tot emigratie voor gestraften met medeneeming van hun gezin teneinde hun straftijd elders te ondergaan en met landbouwwerkzaamheden te worden belast.

Door eenige leden werd opgemerkt dat de emigranten voor de Lampoengs voornamelijk uit Keboemen komen. Men vroeg of zij ook niet in andere streken van Java kunnen worden aangeworven, en verzocht de Regeering zich uit te spreken over de vraag of door de bestuursambtenaren medewerking moet worden verleend. Men wees er op dat een spontane emigratie van Bantammers naar de Lampoengsche Districten zou zijn te verwachten, wanneer deze lieden daar gemakkelijk aan gronden zouden kunnen komen. Men achtte het wenschelijk een gemengde commissie van bestuursambtenaren uit beide gewesten in te stellen om de mogelijkheid eener blijvende vestiging van Bantammers in de Lampoengsche Districten te onderzoeken.

Onderafdeeling 134. Eenige leden vroegen of wel de noodige samenwerking tusschen het Volkscredietwezen en de Centrale Kas bestaat. Zij hadden uit met elkaar in strijd zijnde aanschrijvingen den indruk gekregen van het tegendeel en merkten op dat de bestuursambtenaren van de minder goede samenwerking last ondervonden.

Onderdeel *c*. Men vroeg hoe de bijdragen voor de oprichting van desa-loemboengs aan den kleinen man zullen worden teruggegeven.

Onderafdeeling 135*f*. Eenige leden meenden dat voor dit doel een hooger bedrag behoorde te worden uitgetrokken omdat over het algemeen het personeel ten gevolge van een ongenoegzame opleiding onvoldoende voor zijn taak berekend is.

Onderafdeeling 140. Voor Inlandsche „bevolking” moet, naar opgemerkt werd, gelezen worden: „gemeenten”.

Onderafdeeling 141. Opgemerkt werd dat voor de opheffing van de z.g. perdikan-desa's nodig is de instemming van hoofden en bevolking (vgl. bl. 14 der memorie van antwoord, begrooting 1918) Men vroeg of het geen aanbeveling verdiende dit beginsel zoodanig te interpreteren dat daaronder alleen begrepen worden de thans in functie zijnde hoofden.

Onderafdeeling 142. Geklaagd werd over langzame afdoening van zaken bij het Kadaster ter hoofdplaats Batavia.

Gemeend werd dat een splitsing van den dienst voor perceelen, binnen en buiten de gemeente gelegen, aanbeveling verdient, eventueel met overdracht van den dienst ter hoofdplaats aan de gemeente.

Ook elders werd geklaagd over trage afdoening. Uitbreiding van het personeel werd noodig geacht. Ook de samenwerking tusschen de verschillende diensten bij het aanvragen van gronden in eigendom of opstal laat te wenschen over.

Te Semarang werd geklaagd over de weinige medewerking van het kadaster, tot verstrekking van gegevens betreffende onwettig geoccupeerde weggedeelten aan den gemeenteraad.

De opmerking werd gemaakt dat het personeel bij het kadaster te slecht betaald wordt.

Onderafdeeling 147. Eenige leden vroegen waarom het Land dezen dienst niet in eigen beheer neemt.

Onderafdeeling 148*b*. Gevraagd werd waarom aan de Inlandsche artsen op Java een geringere tegemoetkoming per paal aan vervoerkosten wordt te goed gedaan dan aan Inlandsche rechtskundigen en anderen. Men stelde dezelfde vraag ten aanzien van de buitengewesten, waar ook de Inlandsche artsen in dit opzicht ten achter staan bij Europeesche ambtenaren.

Een der leden merkte hierbij nog op dat de daggelden van een Inlandsch arts zelfs minder zijn dan die van een Inlandsch opzichter der B. O. W.

HOOFDSTUK I.

Afdeling V.

Onderafdeeling 45, onderdeel *b*. Men vroeg, welke resultaten de arbeid der in Nederland werkzame commissie van toezicht over zonen van Inlandsche hoofden en andere aanzienlijke Inlanders heeft afgevoerd.

Onderdeel *d*. Verschillende leden waren van meening dat de aanschaffing van de benodigdheden voor het schoolwezen in Indië ook hier te lande behoort te geschieden. De aanschaffing in Nederland levert tal van bezwaren op. Men had bv. vernomen dat de hier te lande gebruikte leien van San Francisco komen via Nederland. Geklaagd werd met name ook over de wijze, waarop tegenwoordig de aanbesteding van schoolboeken is geregeld. Zij geschiedt in Nederland en in Indië. De stukken komen echter in Indië gewoonlijk zoo laat aan, dat Indische firma's geen gelegenheid hebben om tijdig in te schrijven. Vóór den oorlog had de aanbesteding plaats om de 10 jaar, tijdens den oorlog werd de levering telkens voor een jaar aan den vorigen leverancier (de firma Blankwaardt & Schoonhoven, den Haag) opgedragen. De diverse boeken worden, verpakt in zeewaardige kisten, door genoemde firma verzonden naar het Depôt van Leermiddelen te Batavia. Na verscheping, dus na inlevering van het cognossement, waaruit blijkt, dat de goederen verzonden zijn, worden de facturen door het Departement van Koloniën betaald. Aldus geschiedt met de leveringen van uitgevers in Holland. Indische uitgaven worden besteld door den administrateur van het Depôt van Leermiddelen bij de betrokken uitgevers in Indië. Deze uitgevers leveren de boeken franco aan het Depôt van Leermiddelen, ontvangen daarvoor een reçu en zenden dit reçu met de factuur op aan de firma Blankwaardt & Schoonhoven. Deze firma levert het reçu en eene rekening in bij het Departement van Koloniën en ontvangt daarop betaling. Daarna zendt genoemde firma het ontvangen bedrag, na aftrek van de gebruikelijke korting naar den uitgever (den eigenlijken leverancier) in Indië. In gewone omstandigheden ontvangt de uitgever in Indië dus 2 à 3 maanden na levering betaling (verminderd met de gebruikelijke 20 pCt. korting) terwijl deze betaling in oorlogstijd 9 à 10 maanden na het tijdstip der levering geschiedt. Men stelde de vraag, waarom de Indische uitgever niet rechtstreeks aan het Depôt van Leermiddelen mag leveren, buiten het aanbestedingscontract om. Vooral nu zou zulks kunnen waar men met de aanbestedingsovereenkomst toch reeds van den gewonen weg is afgeweken door de verlenging telkens voor een jaar. Men merkte op dat het aantal Indische uitgaven op schoolgebied in de laatste jaren zeer toeneemt en dat het dus van belang moet worden geacht, ter zake spoedig een betere regeling te treffen.

Onderdeel *f* en *g*. Op het schrappen van de posten, strekkende ter bevordering van de opleiding in Nederland van onderwijzers voor den Indischen dienst, werd aangedrongen. Dergelijke opleidingen dienen in Indië zelf te worden gevestigd.

Men vroeg of de thans in Nederland studeerende heeren Ratulangi, Abdoellah Samsi, Zainoedin en Soewardi, wanneer zij zich daartoe aanmelden, als onderwijzer zullen worden uitgezonden.

Onderdeel *h*. Gevraagd werd waarom deze kosten, zoo zij noodig worden geacht, ten laste van de Indische begrooting moeten komen. Overbrenging op de Nederlandsche staatsbegrooting werd wenschelijk geacht.

Onderdeel *k*. Eenige leden zouden gaarne vernemen, welke vereenigingen, instellingen en personen in Nederland, die onderwijzers, bestemd voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs hier te lande, doen opleiden voor de hoofdkate, de hier bedoelde bijdrage thans genieten.

Onderafdeeling 46. Verschillende leden konden zich niet vereenigen met het betoog in de Memorie van Toelichting, dat van de Indische onderwijzers, zoo zij niet slagen in hun studie ter verkrijging van de bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs, de bijzondere daarvoor gegeven toelage niet behoeft te worden teruggevorderd. Dat zou tegenover hunne Nederlandsche vakgenooten een meten zijn met twee maten.

Wanneer er omtrent deze kandidaten voldoende gegevens voorhanden zijn om vooraf te beoordeelen of verwacht kan worden, dat de opleiding tot het beoogde doel zal leiden, dan schijnt er te minder bezwaar te bestaan om in beginsel ook hun de verplichting tot terugbetaling op te leggen. Kwijtschelding in bijzondere gevallen blijft altijd mogelijk.

Het argument, dat hun studie het Indisch onderwijs ten goede zou komen, achtte men in zijn algemeenheid onjuist en overigens voldoende gecompenseerd door de verlofsbezoldiging, waarvan men toegaf dat terugvordering ongewenscht is. Van andere zijde werd aangevoerd, dat de getroffen voorziening niet afdoende is te achten en dat een memoriepost voor het werven van leerkrachten met middelbare bevoegdheid dient te worden uitgetrokken. Men achtte het een bezwaar, dat door deze regeling de beste krachten aan het lager onderwijs onttrokken worden. Bij andere leden wekte het bevreemding, dat ambtenaren met ziekteverlof in het genot van een studietoelage worden gesteld. Gevraagd werd waarom op blz. 51 der Memorie van Toelichting van 6 Indische sollicitanten gesproken wordt, daar het toch niet de bedoeling zal zijn, dat er in Indië maar hoogstens 6 zullen mogen worden aangewezen.

Een lid deelde mede, dat een Inlander in Nederland een middelbare akte voor wiskunde verwierf, nadat hem van wege het Departement van Koloniën in uitzicht was gesteld, dat hij na verkrijging van dit diploma als leeraar bij het Middelbaar Onderwijs zou kunnen worden uitgezonden. Toen hij de akte bezat, werd de belofte echter niet gestand gedaan. Men eischte van hem toen het verkrijgen van de onderwijzersakte, en gaf hem, nadat ook hieraan voldaan was, te kennen, dat hij als onderwijzer zou kunnen worden uitgezonden en in Indië eventueel tot leeraar zou kunnen worden benoemd. De betrokken persoon nam hiermede begrijpelijkerwijs geen genoegen. Gevraagd werd om inlichtingen betreffende deze aangelegenheid.

Sommigen meenden de verklaring hierin te moeten zoeken, dat uit Indië geen leeraar voor het bedoelde vak was aangevraagd, terwijl onderwijzers altijd geplaatst kunnen worden. Anderen vermoedden, dat men geen Inlanders op Europeesch salaris wilde uitzenden.

Een lid wees er in verband hiermede op, dat gerekend

naar Hollandschen maatstaf voor Indië 500 hoogere burgerscholen noodig zouden zijn, of, als men de eischen veel lager stelt, toch stellig een 50-tal middelbare scholen b.v. in den tijd van 40 jaar zouden moeten worden gesticht. Zooals de heer Westerveld in „Koloniale Studiën” van December 1916 aantoonde, kan Nederland de hiervoor benoodigde leerkrachten niet leveren. Dus dient in Indië zoo spoedig mogelijk de opleiding van dergelijke leerkrachten ter hand te worden genomen.

Onderafdeeling 47. Hier is gerekend op 12 beurzen van f800 voor universitaire opleiding van Indische jongelieden. De vraag werd gesteld of dit aantal niet zou kunnen worden vermeerderd.

Men wenschte voorts te weten of, zolang geen gelegenheid bestaat de jongelieden naar Nederland te zenden, de voor de beurzen uitgetrokken gelden zouden kunnen worden verstrekt aan jongelieden die cursussen in Indië ter voorbereiding van universitair onderwijs e.d. volgen.

Onderafdeeling 48. Men begreep niet, waarom deze post ten laste van de Indische begrooting moet komen. Daarentegen schijnt het dringend noodig, dat voor de Indische onderwijzers en leeraren cursussen in Indische zaken gegeven worden, doch dit zou dan in Indië moeten geschieden.

Onderafdeeling 52. Men verzocht specificatie van de bijdragen aan het Koloniaal Instituut.

Onderafdeeling 54. Gevraagd werd om nadere toelichting van de onderdeelen *a* en *c*; men begreep niet, waartoe dergelijke uitgaven in Nederland noodig zijn. Het blijkt, dat onderdeel *b* belangrijk verhoogd is. Dit werd geheel onnoodig geacht. Door vele leden werd in overweging gegeven, dezen post geheel te schrappen; anderen zouden zich tot een jaarlijksche vermindering met $\frac{1}{6}$ willen bepalen.

Onderafdeeling 55. Gevraagd werd waarom de arts Tumbulaka niet benoemd is kunnen worden bij een krankzinnigengesticht, terwijl hij toch een speciale studie gemaakt heeft van psychiatrie en neuralgie en een autoriteit op dat gebied is.

Onderdeelen *a*, *c*, *d* en *e*. Men meende dat deze posten behooren te vervallen: extra-opleiding van geneeskundigen, die bestemd zijn om in den Indischen dienst te treden, behoort in Indië zelf en niet in Nederland plaats te hebben.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling V.

Verscheidene leden spraken er hun teleurstelling over uit, dat ook bij deze begrooting niets is te bespeuren van een verdieping van het onderwijs en dat nog altijd geen verband is gelegd tusschen de verschillende onderwijsinrichtingen.

Het volksonderwijs is noch ontwikkelend noch opvoedend. De tweede klasse-scholen vinden aan geen enkele andere onderwijsinstelling aansluiting. De Hollandsch-Indische School hangt in de lucht; de aansluiting aan de Mulo-school met behulp van een voorbereidende klas werd

niet bevredigend geacht. Men drong aan op gelijkstelling van de H. I. S. met de Europeesche lagere school.

Het onderwijs is nog hetzelfde als vroeger en heeft geen ander doel dan het opleiden van ambtenaren voor den staatsdienst.

Het was voor sommigen een groote teleurstelling, dat omtrent het plan tot een spoedige omzetting van bestaande hogere onderwijsinrichtingen (Inlandsche artsenschool, rechtsschool enz.) in een hoogeschool bij deze begrooting geen toezeggingen worden gevonden. Anderen waren van oordeel, dat de tijd voor hooger onderwijs hier te lande nog niet is gekomen.

Men wees er op, dat voor het onderwijs in Indië is uitgetrokken ± 21 millioen, waartegen over 1½ millioen aan inkomsten staat Zuiver wordt dus ongeveer 20 millioen besteed. Men achtte dit bedrag veel te gering. De Staat dient zich tegenover zijne onderhoorigen te gedragen als een goed vader tegenover zijne kinderen; naar diens voorbeeld moet het Indische Gemeenebest een groot gedeelte van zijn inkomen aan de opvoeding en het onderwijs van de ingezetenen van Indië besteden. Hoe weinig voor dit doel uitgegeven wordt, komt nog scherper uit, als men let op het groote percentage van de uitgaven, besteed voor het Europeesch onderwijs. Het Inlandsch onderwijs verkeert in bedroevenden toestand. Slechts 24000 leerlingen, d. i. 5/12 procent van het aantal kinderen dat naar schatting den schoolleeftijd heeft, bezoekt de Hollandsch-Inlandsche scholen. Slechts 5 5/6% bezoekt de tweede klasse scholen, waar het onderwijs zeer middelmatig is; 12 1/3% de slechte desa scholen; dus 81% ongeveer geniet geen onderwijs. De Regeering spant zich in, den toestand te verbeteren, doch de achterstand is nog groot.

Een moeilijkheid blijkt het tekort aan leerkrachten. Er moet dus krachtig gestreefd worden naar voorziening hierin. Leerkrachten uit Nederland, die met name voor de uitbreiding van het aantal H. I. Scholen dringend zouden worden vereischt, zijn niet genoeg te krijgen. Geramd wordt dat over 25 jaar 200.000 onderwijzers noodig zijn. De oplossing moet, naar een der leden meende, voor een deel gezocht worden in de verbetering van de financiële positie der Inlandsche onderwijzers, waardoor toestrooming van zulke leerkrachten zal worden bevorderd. Eerst als men genoeg leerkrachten heeft, kan het onderwijs zich naar behooren uitbreiden. De importonderwijzers zijn thans nog noodig, doch op den duur zal men zich hier van dezen toevoer onafhankelijk moeten maken, en overigens is ook nu reeds die toevoer zoo onvoldoende, dat men al dadelijk zal moeten streven naar vorming op groote schaal van Inlandsche onderwijskrachten, die zich van het Nederlandsch kunnen bedienen.

Geeft men zich rekenschap van de kolossale behoefte aan dergelijke leerkrachten, dan springt in het oog, dat er veel te weinig kweekscholen zijn. Zoowel de hogere als de gewone kweekscholen en normaalscholen moeten snel in aantal toenemen. Thans heeft men op Java slechts 1 hogere kweekschool en 5 gewone kweekscholen, wat totaal onvoldoende is.

De hogere kweekschool te Poerworedjo zal dienen te worden vervormd tot een inrichting voor alle landaarden, waar het onderwijs op hoog peil staat.

Gevraagd werd wat de oorzaak is van het groote verloop op de hogere kweekschool te Poerworedjo.

Een lid drong aan op de oprichting van de volgende inrichtingen:

I.	1	Hogere Kweekschool, waarvan de kosten zouden zijn te ramen als volgt:		
	a.	gebouwen.....	f	400,000
	b.	eerste inrichting en geregelde uitgaven over 6 maanden.....	"	30,000
II.	3	Kweekscholen:		
	a.	gebouwen.....	"	900,000
	b.	eerste inrichting en geregelde uitgaven over 6 maanden.....	"	75,000
III.	6	Normaalscholen:		
	a.	gebouwen.....	"	1,200,000
	b.	eerste inrichting en geregelde uitgaven over 6 maanden.....	"	120,000
		Totaal.....	f	2 625,000

		Voorts zou kunnen worden uitgetrokken voor Hollandsch-Inlandsche scholen.....	"	375,000
		Idem voor positie-verbetering van Inlandsche onderwijzers.....	"	2,000,000

Totaal generaal.... f 5,000,000

Het peil van de volksschool, zoo werd betoogd, moet worden verhoogd, de aansluiting van het lager aan het middelbaar onderwijs moet worden verbeterd. Voorts moet aan het hoofd van iedere Inlandsche school een Inlandsch onderwijzer komen. Een Europeaan kent en begrijpt vaak niet genoeg de Inlandsche ziel.

Opgemerkt werd, dat men in Indië vaak meer van de school verwacht dan zij kan geven. Vooral van een school op intellectualistischen grondslag moet men niet te veel resultaten hopen. De eisch, dat ons onderwijs zich moet aanpassen aan de Oostersche volksziel is niet gemakkelijk te vervullen. Het is noodig, dat zoo veel mogelijk steun wordt gezocht bij het particulier onderwijs, waar het element van opvoeding beter tot zijn recht kan komen. Men lette er op dat het peil der volksonderwijzers niet zoo hoog wordt opgevoerd, dat de band tusschen hen en de hen omringende maatschappij wordt verbroken. Het volksonderwijs worde ook niet te kostbaar ingericht; de uitbreiding van dit onderwijs zou er onmogelijk door worden. Een der leden meende, dat door het invoeren van een stelsel van wandelleeraars spoedige vermindering van het aantal analphabeten zou kunnen worden verwacht.

Betoogd werd, dat niet de zg. volksschool de grondslag mag zijn van het Inlandsch volksonderwijs; de tweede klasse-school alleen is hiervoor geschikt.

Andere leden merkten op, dat een verbeterde desa-school de grondslag van het volksonderwijs moet zijn.

Van enkele zijden werd gepleit voor onderwijs in het Maleisch op de volksschool. Daartegen werd aangevoerd, dat men op die volksscholen toch niet meerdere talen kan onderwijzen. De landstaal is voor die scholen voldoende.

Gevraagd werd voorts om stelselmatige verindischung van het onderwijs. Men moet meer dan tot dusver moeite doen om de volksziel te leeren kennen om te kunnen streven naar verbetering van het volkskarakter.

Door eenige leden werd geklaagd, dat niet alleen het tempo van vooruitgang te langzaam is, doch ook zoo weinig lijn te bespeuren valt in de onderwijs-begrooting. Het tegenwoordige onderwijsgebouw moet geheel worden afgebroken en door een nieuw vervangen. Men.

diende zich hierbij, naar een der leden meende, te richten naar het schema, door het N. I. O. G. opgemaakt, en de uitspraken, die het eerste Indische onderwijscongres zal doen.

Andere leden meenden, dat er in de onderwijsbegrooting veel perspectief zit, maar dat men het departementshoofd moet verzoeken, een exposé van zijn verdere plannen te geven.

Het onderwijs moet in al zijn geledingen kosteloos zijn; overal moet door de Regeering binnen een bepaalden termijn voldoende openbaar volksonderwijs beschikbaar worden gesteld. Het aantal analphabeten hier te lande is in vergelijking met elders schrikbarend groot. Er zijn thans 9067 Inlandsche leerkrachten, waarvan er slechts 1831 een kweekschool bezochten. Het gehalte is dus over het geheel erbarmelijk.

Het is noodig dat een werkplan wordt opgemaakt om binnen een zekeren termijn een dragelijken toestand te bereiken. Zonder een dergelijk schema is geen behoorlijke verbetering te verwachten.

Hiertegenover werd opgemerkt, dat bij de begrooting voor 1918 een dergelijk schema reeds is gegeven. Bestreden werd echter, dat tot dusver reeds een voldoende uitgewerkt program van onderwijsontwikkeling zou zijn geleverd.

Door sommige leden werd gewaarschuwd tegen het opbouwen van een alles-omvattend onderwijsstelsel, als door het N. I. O. G. is geschied. Vóór alles dient te worden gelet op de eischen van het leven en daarnaar moet het onderwijs worden ingericht.

Men gaf den wensch te kennen dat de tegenwoordige Directeur van Onderwijs en Eeredienst, die nog pas zoo kort aan het hoofd van zijn departement staat, niet te spoedig, zij het ook door bevordering, weer aan dit Departement zal worden onttrokken. De door hem in dezen tijd van overgang begonnen taak dient ook door hem te worden afgewerkt.

Sommige leden brachten de wenschelijkheid van leerplicht ter sprake, bv. te beginnen met de hoofdsteden; ook in de Minahasa en Ambon zou de invoering zeer goed mogelijk zijn. De desabewoners hechten dikwijls nog weinig waarde aan onderwijs, doch daarmee kan, naar sommigen meenden, evenmin rekening gehouden worden als met de bezwaren van plattelandsbewoners in Nederland tegen onderwijs voor hun kinderen.

Men wees er naar aanleiding hiervan op, dat het zeer slechte desa-onderwijs weinig aantrekkelijk is.

Daartegenover werd betoogd, dat deze scholen toch in elk geval een eerste begin van onderwijs geven; het is dus noodig deze voorloopig te aanvaarden.

Bepleit werd door verscheidene leden algeheele afschaffing van het Maleisch, waar dit niet de landstaal is, op de Hollandsch-Inlandsche school om het aantal lesuren in het Nederlandsch te kunnen opvoeren. Wordt daarbij aan de H. I. School een fröbelklasse toegevoegd, zooals voor de Europeesche en de Hollandsch-Chineesche school is voorgesteld, dan zou het onderwijs in het Nederlandsch daar geheel tot zijn recht komen en ook de voorbereidende klasse der Mulo-school zou kunnen vervallen.

Van andere zijde werd de invoering van een landstaal, hetzij Maleisch of een andere taal, in het onderwijs van laag tot hoog wenschelijk geacht. Door verscheidene leden werd hiertegenover opgemerkt, dat naar algemeen Inlandsch gevoelen voorshands meer dan iets anders de

kennis van het Nederlandsch overal dringend noodig is en krachtig moet worden bevorderd.

Een lid vroeg naar aanleiding hiervan of de Inlandsche voorstanders van onderwijs in het Nederlandsch hun belang wel goed begrepen en meende, dat de stemming over de taal in den Volksraad wijst op een toekomst waarin het Maleisch het Nederlandsch zal vervangen. Door verscheidene leden, die voor de toelating van het Maleisch in den Volksraad hadden gestemd, werd opgemerkt dat de bedoelde stemming moet worden beschouwd in verband met het feit, dat de Inlandsche wereld thans nog moeite heeft met het gebruik van het Nederlandsch; zij moet niet worden opgevat als een votum tegen laatstgemelde taal.

Een aantal leden wenschte op de 2de klasse-scholen het aantal lesuren in het Maleisch verminderd te zien. Voldoende zou het naar hun meening zijn als men er zooveel „praktisch” Maleisch onderwees, als voor het dagelijksch gebruik noodig is.

Bepleit werd voorts de stichting van Nederlandsch-Inlandsche scholen ter verstreking van onderwijs in de Nederlandsche taal aan leerlingen van 2de klasse-scholen met goeden aanleg, om hun den toegang tot middelbare scholen mogelijk te maken. Deze scholen zouden moeten aansluiten bij het tweede leerjaar der 2de klasse-scholen.

Men achtte het uit den boeze, dat het bloote bezit van het diploma klein-ambtenaarsexamen recht geeft tot het geven van les in de Nederlandsche taal aan Inlanders en drong aan op afschaffing van deze bepaling, waarvan vaak misbruik wordt gemaakt om den leergierigen Inlander slechte waar voor goed geld te geven.

Geklaagd werd, dat de onthouding der Regeering op onderwijsgebied geleid heeft tot de oprichting van vaak zeer slechte particuliere scholen.

Een lid meende, dat de onderwijs-politiek is een rassen-politiek. Gewezen werd op het geval van een Javaansch meisje met een Europeesche onderwijs-acte, dat vernomen zou hebben, dat zij slechts dan kon worden geplaatst bij het Europeesch onderwijs als zij zich vooraf als Inlandsche zou hebben laten „denaturaliseeren”. Aan een Ambonsch meisje, dat in dezelfde omstandigheden verkeerde, zou deze eisch niet zijn gesteld.

In schoolcommissies, aldus een lid, dienen niet alleen Europeanen zitting te nemen, doch ook personen van andere rassen, ook b.v. Chineezen. De Nederlandsche onderwijzers behandelen kinderen van niet Europeesche afkomst dikwijls op minder behoorlijke wijze en trachten vaak hun plaatsing op de Europeesche scholen tegen te werken.

Een lid wees er op, dat thans op onderwijsgebied het beste niet dadelijk bereikbaar is; men kan op papier fraaie schema's ontwerpen, doch het is in de praktijk noodig, concessies te doen. Dit geldt speciaal voor het desa-onderwijs, de voertaal-kwestie en den eisch van unificatie. Dadelijk bereikbaar is b.v. de betere salariering van de leerkrachten en de verbetering van het voorbereidend onderwijs. Daartegenover werd de wenschelijkheid bepleit om althans toch een program te geven en over een plan van hervorming te beschikken; bij het opmaken van dit plan kan met de eischen van de praktijk worden rekening gehouden. De Regeering is thans met veel te weinig tevreden. Van andere zijde werd betoogd, dat het beter is zich te vergenoegen met een programma b.v. voor vijf jaren.

Gepleit werd voor handhaving van de Europeesch ingerichte Mulo-school met het oog op de belangen van het Europeesche kind. Volgens sommigen heeft de Indo-Europeaan ten deze dezelfde wenschen als de in Europa geboren Europeanen, en ook menige Inlander heeft de zelfde meening. Anderen meenen, dat in vele kringen waardeering is gebleken voor een eigen Indisch onderwijs, waarbij praktische overwegingen den doorslag geven. Men houdt er dan rekening mee dat het grootste deel der leerlingen in Indië blijft. Fransch en Duitsch kan voor hen vervallen, Maleisch is voor hen nuttiger. Daartegenover werd gewezen op de behoefte van den handel aan werkkrachten, die Duitsch machtig zijn, soms ook Fransch. Men waarschuwde tegen het koesteren van een weinig ontwikkelde taal als het Maleisch, die bovendien voor het grootste deel der bevolking een doode taal is. Anderen achtten deze taal zeer wel bruikbaar voor tal van doeleinden; volgens hen heeft het Nederlandsch hier meer een kunstmatige plaats. Opgemerkt werd dat het Mulo-onderwijs thans aansluit bij het onderwijs in Nederland. Waar nu tevens deze school voor Indische doeleinden moet dienst doen, zou zij naar de meening van verscheidene leden gesplitst kunnen worden in twee afdelingen A en B, de eene aansluitende bij de Indische „algemeene middelbare school”, die hier binnen kort zal worden in het leven geroepen, de andere bij het Europeesch onderwijs. Men zou gaarne een opgaaf ontvangen van het aantal van iedere categorie, dat de scholen bezoekt. Ook werd gevraagd wat de resultaten van het Mulo zijn.

Een der leden meende, dat bij het lager onderwijs volstaan kan worden met Nederlandsch naast de landstaa! — c. q. in sommige streken wat Maleisch —, doch juist bij het Mulo werd eenig onderwijs in het Maleisch noodig geacht, en dan zoowel voor Inlandsche als voor Europeesche leerlingen, omdat men hier lieden vormt, die zich over heel Indië verspreiden, zij moeten een verkeerstaal als het Maleisch kennen. De landstalen kunnen als literatuurtalen in den bovenbouw der Indische middelbare school en in het hooger onderwijs een plaats krijgen.

Voorts werd gepleit voor absolute opheffing van het rascriterium bij de toelating tot de openbare scholen. Inlandsche kinderen bv. mogen niet als zoodanig van Europeesche scholen worden geweerd. Ook de schifting van de ouders der kinderen naar rang en stand werd uit den boeze geacht. Men drong er op aan dat de Regeering zich over deze punten duidelijk zal uitspreken en de beperkende bepalingen zal intrekken.

De vraag werd gesteld wat het karakter zal zijn van de „hoogere technische school”, waarvoor in Nederland naar aanleiding van het bezoek der „Indië Weerbaar” deputatie geld is bijeen gebracht. Sommigen spraken de hoop uit, dat hier een „technische hooge school” zal worden gevestigd. Er werd op gewezen, dat een groot tekort aan ingenieurs bestaat, dat door buitenlanders moet worden aangevuld. Van andere zijde werd betoogd, dat een dergelijke onderwijs-inrichting in een koel klimaat moet worden gevestigd, omdat een dergelijk klimaat gunstig voor de studie is. Van andere zijde werd twijfel geopperd of dit ook geldt voor hiergeborenen. Naar de meening van de verdedigers van de vestiging in een koel klimaat is dit stellig het geval, terwijl men bovendien ook moet rekenen met de aan de school te benoemen Nederlandsche hoogleeraren.

Gevraagd werd, dat de Regeering zich positief zal uitspreken over hare plannen ten aanzien van de vestiging van hooger onderwijs op allerlei gebied in Nederlandsch-Indië, ook inbegrepen de opleiding van houtvesters, veeartsen, e.d.

Voorts werd gewezen op de wenschelijkheid van analoge toepassing van artikel 192 der Grondwet hier te lande. Met genoegen had men gezien, dat de Minister bij de memorie van antwoord op de Indische begrooting voor 1918 toegezegd heeft, dat t.z.t. de Volksraad over een wijziging van het regeeringsreglement in dezen geest zal worden gehoord. Voorts wenschte men te vernemen of in afwachting daarvan de subsidieregelingen voor het particulier onderwijs hier te lande niet spoedig in milden geest zullen worden herzien.

Er werd op aangedrongen, dat in Indië voor alle examens opleidingsinstellingen zullen worden in het leven geroepen, of althans alle examens hier zullen worden afgenomen. Ook tot het afleggen van het staatsexamen b.v. dient hier gelegenheid te bestaan. Van andere zijde werd betoogd, dat dit niet noodig is, aangezien de Nederlandsche hoogeschoolen de deuren zullen openen met name voor abituriënten der nieuwe A. M. S. (algemeene middelbare school), die jurist, Indisch literator enz. wenschen te worden, terwijl de aansluiting voor toekomstige medici, natuur-philosophen, e.d. reeds verkregen is via de H. B. S. Kennis van het Grieksch is hier dus vrijwel overbodig, terwijl voor Latijn met een minimum volstaan kan worden. Voor opleiding tot theoloog en Neerlandicus zullen hier wel niet veel liefhebbers zijn.

Gevraagd werd, of men kan rekenen dat b.v. in 1923 de aansluiting bij het Nederlandsch hooger onderwijs door middel van de A. M. S. zal zijn verkregen. In allen gevalle, dient hier, naar sommigen meenen, in den tusschentijd gelegenheid te bestaan om het staatsexamen af te leggen. Ook voor het doctoraat in de Oostersche talen, waarvoor men gaarne vele Inlandsche studenten zich zou zien aanmelden, is het staatsexamen noodig. Van andere zijde werd opgemerkt dat hier dan ook een cursus in Latijn en Grieksch zou moeten worden gevestigd. Men zou het betreuren als hier op die wijze aan het Grieksch vaste voet werd gegeven; ook werd gemeend dat in den tijd, voor het tot stand komen van een dergelijke regeling vereischt, de A. M. S. wel zal zijn gereed gekomen.

Onderafdeeling 154. De opmerking werd gemaakt, dat uit de toelichting niet geheel duidelijk is, wat met de vestiging van een onderwijsraad werd beoogd. Gaarne zou men hieromtrent iets naders vernemen.

Gevraagd werd of het niet noodig is om ook een voldoende getal niet-specialiteiten op het gebied van onderwijs in den raad op te nemen; vooral vreesde men, dat het aantal inspecteurs te groot zal zijn; ook zou men gaarne vernemen in hoever het werk der betrokken inspecteurs door de instelling van den raad zal worden verminderd.

Voorts achtte men den raad te weinig zelfstandig; hem dient, zoo betoogde men, een groote mate van eigen initiatief te worden gelaten.

De opmerking werd gemaakt, dat de voor een wetenschappelijk opvoedkundige uitgetrokken bezoldiging te laag is geraamd.

Sommigen vreesden, dat de heterogene samenstelling

van den onderwijzersraad niet in het belang zal zijn van zijn werkzaamheden. Men vroeg of het niet beter zou zijn aan den raad voor de uitwerking van zijne adviezen een administratief ontwikkeld man toe te voegen dan een wetenschappelijk opvoedkundige.

Daartegenover werd opgemerkt, dat deze vermoedelijk opdrachten op opvoedkundig gebied zal krijgen, die hij voor de commissie zal moeten uitwerken. Zoo zal de gewone ambtenaar worden uitgeschakeld uit onderwijs-technische zaken. Sommigen achtten dit laatste vooral van groot belang. De onderwijsraad kan een middel zijn om meer contact te krijgen met de maatschappij.

Naar de meening van anderen is dit toch niet mogelijk tenzij men het recht van initiatief aan den raad toekent.

Gevraagd werd of bv. de voertaalkwestie door den opvoedkundige kan worden behandeld. De persoon, die hiervoor schijnt te zijn aangewezen, vertoef pas sedert twee jaren in Indië; enkele leden betwijfelden in verband hiermede of bedoelde persoon wel aan de te stellen eischen voldoet. Van andere zijde werd opgemerkt, dat de tegen den bedoelden persoon in een deel der vakpers gevoerde campagne afkeuring verdiend; hij werd in verband met zijne speciale studiën en den duur van zijn vroeger verblijf in Indië voor den hem toegedachten werkkring geheel competent geacht.

Door een der leden werd in overweging gegeven den gedelegeerde te doen benoemen uit een door de vakverenigingen (N. I. O. G. en leeraarsvereniging) op te maken voordracht.

Er werd voorts op aangedrongen, dat de vertegenwoordigers uit vakverenigingen in den onderwijsraad door deze verenigingen zelve zullen worden aangewezen.

Toegejuicht werd, dat vermoedelijk een Volksraadslid als voorzitter van den onderwijsraad zal worden aangewezen.

Gevraagd werd of in den raad ook Inlandsche en Chineesche leden zullen worden benoemd.

Onderafdeeling 157. Gevraagd werd of het aantal leerlingen in de lagere klassen der H. B. S. naar verhouding niet veel grooter is dan in de hogere, en, zoo ja, of het dan niet goed zou zijn het aantal hogere burgerscholen met 3-jarigen cursus uit te breiden, eventueel met vermindering van het aantal mulo-scholen.

Van vele zijden werd opgemerkt, dat het absoluut ontoelaatbaar is dat hogere burgerscholen meer dan 300 leerlingen hebben. Splitsing is noodig.

Geklaagd werd dat vele leerlingen, die geen aanleg voor de H. B. S. hebben, toch door misplaatste eerezucht der ouders op deze school worden geplaatst, terwijl de Mulo-school vaak beter voor hen geschikt zou zijn. Het toelatingsexamen voor de H. B. S. moet met het oog hierop vooral niet te licht worden gemaakt en mag zeker niet worden afgeschaft. De leerlingen zullen er dan meer toe komen de Mulo-school te bezoeken.

Door enkele andere leden werd daarentegen algeheele afschaffing van het toelatingsexamen tot de H. B. S. wenschelijk geacht.

Geklaagd werd dat zoovele H. B. S. leeraren niet bevoegd zijn voor het vak, dat zij moeten onderwijzen. Anderen meenden dat velen der niet-bevoegden door hun ervaring bij het lager onderwijs beter les geven dan sommigen der volledig bevoegden; zij „doceeren” niet. Daartegen werd aangevoerd dat het zg. „doceeren” op de H. B. scholen een legende is.

Gevraagd werd of de heer Ratulangi, die een akte middelbaar onderwijs heeft, bij eventuele sollicitatie bij het middelbaar onderwijs zal worden werkzaamgesteld.

Men wilde gaarne eenige meerdere inlichtingen ontvangen omtrent het lot der sollicitaties van genoemden heer. De vraag werd gesteld welke redenen er toe hebben medegewerkt hem daarbij herhaaldelijk teleurstellingen te bereiden.

Onderafdeeling 158. Gevraagd werd waarom geen gelden zijn uitgetrokken voor de oprichting van meerdere dergelijke scholen, waaraan dringend behoefte bestaat.

Gaarne zou men nadere inlichtingen ontvangen omtrent de plannen van de Regeering inzake de „algemeene middelbare scholen”.

Aangedrongen werd op het tot stand komen van meerdere dier scholen (wat tenminste den onderbouw betreft). Voorts werd het wenschelijk geacht te Medan een H. B. S. met 5-jarigen cursus op te richten. De opmerking werd gemaakt dat het gebruiken van verschillende leerboeken op de H. B. S. hier in Indië aanleiding geeft tot tal van bezwaren.

Onderafdeeling 160. Aangedrongen werd op spoedige uitvoering van de bouwplannen voor een nieuw H. B. S. gebouw te Soerabaja.

Onderafdeeling 161. Waar de Regeering een commissie voor hooger technisch onderwijs heeft ingesteld, die thans ook in haar beschouwingen het lager technisch onderwijs (ambachtsonderwijs) zal opnemen, werd gevraagd om in verband met het advies, dat zij de Regeering zal geven niet meer dan onvermijdelijk is op dit advies vooruit te loopen door het treffen van verschillende maatregelen die in den gedachtengang der commissie misschien niet zullen passen.

Onderafdeeling 162. Voorgesteld werd de bedragen voor den leergang te verhoogen, opdat de schoolgelden verminderd kunnen worden. Verstrekking van dit onderwijs op ruime schaal werd van groot belang geacht.

Aangedrongen werd op het zoo spoedig mogelijk, nog in 1918, totstandkomen van een hooger en technischen cursus aan de K.W.S. te Batavia. Zij, die voor architect willen studeeren, worden door dit herhaalde uitstellen gedupeerd.

Onderafdeelingen 163 en 168. Opgemerkt werd, dat het ambachtsonderwijs wel menschen voor de kantoorcrak, doch niet voor de werkplaatsen oplevert.

In Indië zijn ambachtsscholen noodig; reorganisatie en uitbreiding van het ambachtsonderwijs werd door velen dringend noodig geacht. Voorgesteld werd het aantal studiebeurzen uit te breiden. Voor sommigen zal een kleiner bedrag voldoende zijn, zoodat het aantal beurzen grooter zal kunnen worden.

Onderafdeeling 169. Aangedrongen werd op uitbreiding van het aantal artsenscholen opdat voldaan zou kunnen worden aan het zeer bescheiden desideratum, dat in elk district een Indisch arts dient te zijn. Door eenige leden werd er op gewezen dat de bestaande artsen-

scholen nog niet eens gevuld zijn, waarop anderen opmerkten dat als men ook de leerlingen afkomstig van de H. I. S. zou toelaten (leerlingen van de speciale scholen in de Minahasa worden wel toegelaten) spoedig een zoodanige toeloop zou plaats vinden, dat er leerlingen zouden moeten worden afgewezen.

Door andere leden werd voorgesteld een aanvang te maken met de stichting van een inrichting tot opleiding van hulpartsen. Per district zal minstens één hulpartsnoodig zijn, die zal moeten werken onder leiding van een volledig bevoegd arts.

Onderafdeeling 170. Aangedrongen werd op uitbreiding van de capaciteit van deze scholen dan wel op de oprichting van een grooter aantal daarvan, wijl thans een aantal leerlingen in geen verhouding tot de behoefte wordt afgeleverd.

Onderafdeelingen 171 en 172. Er werd op gewezen, dat voor het toezicht op het aantal van ongeveer 150 Hollandsch-Inlandsche scholen, 1 inspecteur en 6 adjunct-inspecteurs zijn aangesteld. Wanneer elk jaar elke school één maal geïnspecteerd wordt en die inspectie 1 week duurt zijn hoogstens 4 inspecteurs noodig.

Door andere leden werd ernstig bezwaar gemaakt tegen de indienststelling van nog twee adjunct-inspecteurs voor het H.-I. Onderwijs. Volgens hen is indertijd bij de oprichting van de H. I. S. uitdrukkelijk medegedeeld dat die instelling van afzonderlijke inspecteurs en adjunct-inspecteurs bij het Hollandsch-Inlandsch onderwijs slechts een tijdelijk karakter zou dragen en slechts noodig was voor den opzet van bedoeld onderwijs; later zouden die scholen bij de inspectie van het Europeesch lager onderwijs worden getrokken. Daarvan is tot nu toe niets uitgekomen; dit wijst op een toenemende bureaucratie. De onderwijzers aan de H. I. S. gaan daaronder en onder de voorschriften en paperassen gebukt; conflicten en een wrevelige stemming bij het onderwijzend personeel zijn hiervan het gevolg.

Vroeger hadden die adjunct-inspecteurs bepaalde ressorten, thans zijn ze allen te Batavia geplaatst, wat slechts aanleiding geeft tot kostbare reizen waarvan het vakblad „de School” laatst een ergelijk staaltje mededeelde.

De H. I. S. moeten, naar betoogd werd, onder de inspectie van het Europeesch lager onderwijs worden getrokken en de adjunct-inspecteurs moeten zoo spoedig mogelijk worden afgeschaft. Enkele leden wenschten die scholen onder de inspectie van het Inlandsch onderwijs te brengen. Door verschillende leden werd de wensch geuit dat de betrekking van inspecteur bij het onderwijs ook zal worden opengesteld voor Inlanders.

De toeneming van inspecteurs en adjunct-inspecteurs bij het onderwijs werd overdreven geacht, zij getuigt, naar een der leeren te kennen gaf, van een zeldzaam bureaucratischen geest op het Departement van Onderwijs.

Door een der leden werd opgemerkt dat men in de keuze van inspecteurs niet altijd even gelukkig was geweest, dit lid gaf in overweging de inspecteurs voortaan te benoemen uit een door de vakvereniging op te maken voordracht.

Door andere leden werd gevraagd, waarom de H.I.S. onder dubbele inspectie staat. Sommige leden meenden

dat van de inspecteurs geëischt dient te worden dat zij geschikt zijn tot volledige inspectie van de geheele H.I.S. Men wenschte voorts een bevoegde afzonderlijke inspectie voor de opleidings- en kweekscholen. Met groote bevreemding was vernomen dat de Inlandsche kweekscholen onder eene in Inlandsche zaken onbevoegde inspectie staan.

Gevraagd werd of het noodig is de zg. preparatie-cahiers te handhaven, waarin de onderwijzer opteekent wat iederen dag behandeld zal worden. Dit werd door sommigen voor de onderwijzers onnoodig prikkelend geacht. Daartegenover werd opgemerkt dat zonder een dergelijke contrôle de onderwijzers zich vaak niet aan hun taak zouden houden. Een lid meende dat de preparatie-cahiers voornamelijk nut hebben als voorbereiding van het spreekonderwijs; zij zouden dus wel kunnen vervallen als een leidraad voor spreekonderwijs werd samengesteld.

Tegenover de klacht over het te groote aantal inspecteurs werd van andere zijde opgemerkt dat een deugdelijke inspectie volstrekt noodzakelijk is en dat hiervoor op een voldoende getal inspecteurs dient te worden gerekend.

Anderen meenden, dat de inspecteurs in hun verslagen te veel tijd besteden aan kleinigheden. Daartegen werd aangevoerd dat dank zij de nauwlettende inspectie door onderwijzmanneen, de resultaten der lagere scholen hier te lande uitstekend zijn, zelfs beter dan in Nederland. Voor de H.I.S. mag dit oordeel naar veler meening niet zoo gunstig luiden.

Gevraagd werd of de inspectie al een afgerond systeem voor het onderwijs aan de H.I. scholen heeft ontworpen. Deze vraag werd gesteld omdat het onderwijs aan de verschillende H.I. scholen naar het oordeel van eenige leden bij lange na niet op een zelfde peil staat.

Onderafdeeling 174. Men achtte deze toelage onnoodig en een bloot verbod tot het geven van privaattlessen, op poene van verwijdering van de school, voldoende. De meeningen over de resultaten van deze school zijn verdeeld, doch er zijn er, die daarover zeer gunstig oordeelen.

Een aantal leden zou willen dat op de 2e klasse scholen gaandeweg het Maleisch werd vervangen door Nederlandsch, althans als leervak. Vele werkgevers wenschen kennis van laatstgemelde taal; voorts is kennisneming van de Nederlandsche vaklectuur op allerlei gebied zeer nuttig. Uitbreiding van het aantal hogere kweekscholen werd met het oog op een en ander, uiterst wenschelijk geoordeeld.

Geklaagd werd dat op de hogere kweekschool te Poerworedjo slechts een surrogaat van de Nederlandsche onderwijsakte verkrijgbaar wordt gesteld. Men wenschte kweekscholen, welke toegankelijk zijn voor alle landaarden en die opleiden tot het verkrijgen van de Europeesche lagere acten en voorbereiding geven voor de hoofdakten.

Gevraagd werd, of op de school te Poerworedjo geen onderwijs in lichaamsoefeningen wordt gegeven zooals op de kweekschool voor Chineesche onderwijzers en, zoo neen, waarom niet.

Onderafdeeling 175. De hiervoor bestaande subsidieregeling werd onvoldoende geacht. Particulieren zouden gaarne een kweekschool willen oprichten als de bepalingen verbeterd werden. Op het treffen van de hiertoe noodige voorziening werd aangedrongen.

Onderafdeeling 177. Uitbreiding van het aantal hogere kweekscholen en hervorming en openstelling voor alle landaarden van de bestaande scholen te Meester-Cornelis en Poerworedjo werd dringend noodzakelijk geacht; men meende niet te moeten wachten op de beslissing omtrent het bezoldigingsvraagstuk, waarvan sprake is op blz 59 der Memorie van Toelichting. Andere leden waren van oordeel, dat hierop wel gewacht moet worden, daar anders teleurstelling niet kan uitblijven. De abiturienten van de hooger bedoelde scholen zouden op het Indisch salaris moeten worden aangesteld. Bedoelde scholen behooren naar men meende, aan te sluiten bij het lager onderwijs.

Voorgesteld werd minstens 3 kweekscholen te stichten ter opleiding voor de Europeesche akte, toegankelijk voor alle landaarden. Daarnaast zou ook het particulier initiatief door behoorlijke subsidieregelingen gewekt kunnen worden. Gevraagd werd op welk bedrag per kweekschool voor het eerste jaar te rekenen zou zijn.

Bepleit werd het maken van propaganda voor het onderwijzersvak in de Indo-Europeesche wereld

Onderafdeeling 178. Verscheidene leden achten deze vergoeding zeer zwak gemotiveerd. Als men door privaattlessen geen tijd heeft voor verdere studie, dient men van die studie af te zien.

Anderen wezen er op dat tal van onderwijzers hierheen zijn gelokt, zonder dat hun de toestand geheel duidelijk is gemaakt. In Indië blijkt hun dat de hoofdakke van veel belang is. Het is dus billijk, hun nu ook de gelegenheid te geven om die akte te verkrijgen. Daarbij moet in het oog worden gehouden, dat zij de inkomste uit privaattlessen niet kunnen missen. Aan den anderen kant heeft men onderwijzers met hoofdakke dringend nodig. Men staat hier voor een noodmaatregel. Daartegenover wordt betoogd, dat in andere diensttakken het verrichten van particulier werk buiten den dienst zelfs geheel is verboden. Ook Inlandsche onderwijzers krijgen de hier bedoelde toelagen niet. Men zou het toekennen van een aanmoedigingspremie (met verbod om privaattlessen te geven) boven het thans gevolgde stelsel verkiezen. Sommigen meenden dat krasser tegenover het onderwijzerscorps moet worden opgetreden; men geeft het teveel in al zijne eischen toe.

Onderafdeeling 179. Door eenige leden werd aangedrongen op de directe opening van een tweede hogere kweekschool, zonder de resultaten van het onderzoek, waarvan in de Memorie van Toelichting (op blz. 56 onderaan) sprake is, af te wachten. Anderen betwijfelen of er wel voldoende leerlingen voor de op te richten kweekschool zouden zijn.

Nog werd door een enkel lid betoogd dat de instelling „Ambonsche Burgerschool” wel van karakter zou mogen veranderen maar niet van naam; de Amboonezen stellen er zeer veel prijs op dat die naam behouden blijft. Het gehalte der leerkrachten dient verbeterd te worden.

Onderafdeeling 180a. Gevraagd werd waarom de abiturienten van de Chineesche kweekschool meer bezoldiging krijgen dan die van de kweekschool voor Inlandsche onderwijzers, terwijl deze laatsten een langere opleiding genieten.

Onderafdeeling 180b. Gevraagd werd waarom die opleiding in Nederland noodig is, waar men in Indië ook de lagere akte kan halen.

Gevraagd werd op de H.I. scholen ook Indische geschiedenis te onderwijzen, zoomede vrije en orde-oefeningen.

Men vroeg waar de in het 2e halfjaar te openen vier nieuwe Hollandsch-Indische scholen zullen komen.

Gevraagd werd maatregelen te nemen ter bespoediging van de vrijmaking der aan de H.I. scholen verbonden Europeesche leerkrachten opdat zij gebruikt kunnen worden voor het Europeesch onderwijs, dat met een chronisch tekort aan onderwijzers sukkelst. Deze maatregelen mogen intusschen, naar van andere zijde werd opgemerkt, niet van dien aard zijn dat het H.I. onderwijs daaronder lijdt

Men drong aan op het maken van parallel-klassen bij de H.I. scholen om daardoor beter aan de aanvragen om toelating tegemoet te kunnen komen.

Onderafdeeling 182. Aangedrongen werd op de afschaffing van adjunct-inspecteurs bij het M. U. L. O. en ook bij de kweekscholen. Al die adjunct-inspecteurs zijn slechts aanleiding dat de lust tot dienen bij de onderwijzers sterk vermindert en de aanvulling uit Nederland in gevaar wordt gebracht. Verschillende leden meenden dat dergelijke uitbreidingen van het personeel voor iedere nieuw te scheppen functie wijzen op een minder goede inrichting van het Departement.

Gevraagd werd hoe het staat met de hervorming van het M. U. L. O.

Onderafdeeling 185. Het meisjes-onderwijs moet, naar betoogd werd, anders geregeld worden. De subsidieregeling moet zoo worden, dat een specifiek onderwijs voor meisjes wordt bevorderd.

Onderafdeeling 187. De inspectrice kost, naar men opmerkte, bijna evenveel als het geheele getal te inspecteeren onderwijzeressen. Hieromtrent werd opgemerkt, dat aan de normaalscholen voor onderwijzeressen les moet worden gegeven in huishoudvakken. Dit onderwijs moet worden georganiseerd, en daarvoor is een deskundige noodig, die kan adviseeren en voorbereiden; later kan deze persoon op de uitvoering toezicht houden.

Gevraagd werd of het huishoudonderwijs niet op Europeesche, d.i. te dure wijze zal worden gegeven. Men vergete niet, dat de levensstandaard der Inlandsche wereld over 't algemeen laag is. Eenvoud moet vooral worden ingeprent. De Inlandsche meisjes moeten het voorbeeld van enkele Indische dames niet navolgen, die in de voorgalerij zitten te wippen en alles overlaten aan baboe en kokkie; die veel tijd noodig hebben voor vrouwenvereniging en bioscoop. Naaien moeten zij kunnen, koken op Inlandsche manier, enz. Dan zullen zij voor hun echtgenooten een groote steun zijn en bijdragen tot het geluk van het gezin.

Door andere leden wordt het bestaan van de Inlandsche vrouwenbeweging zeer nuttig geacht. Het is zeer goed, dat de belangstelling voor de algemeene zaak in de plaats is gekomen voor het vroegere „keplèk” (kaartspelen).

Opgemerkt werd dat het doel van de organisatie van

het huisonderwijs ook geheel practisch is. Hiervoor zijn speciale deskundigen noodig.

Toegejuicht werd, dat, de opleiding van Inlandsche onderwijzeressen nu flink ter hand werd genomen.

Onderafdeeling 188. Een van de leden verzocht oprichting van Hollandsch-Arabische scholen, dan wel onbepaalde toelating van Arabische kinderen tot andere scholen.

Het Ambonsche Studiefonds heeft, naar men mededeelde, in 1917 verzocht om toelating van Amboneesche kinderen tot alle Europeesche scholen. Gevraagd werd in welk stadium van behandeling de zaak verkeert.

Onderafdeelingen 188 en 190. Er werd op gewezen dat voor een 40 jaren de hoofden van scholen door emolumenten meer inkomsten genoten, dan thans worden gevraagd. Inmiddels zijn de levensbehoefte gestegen. Het door het N. I. O. G. gevraagde kan dus niet overdreven worden geacht. Daartegenover werd opgemerkt dat het alleen de vraag moet zijn of thans te weinig wordt genoten. Dit is naar de meening van sommigen het geval. Het gevolg is dat geringe tevredenheid in onderwijzerskringen bestaat en de aanvulling van het korps zou daardoor wel eens onvoldoende kunnen zijn. Dit zou te betreuren zijn waar zoo groote behoefte bestaat aan degelijke leerkrachten.

Gevraagd werd om instelling van een gelijke bezoldiging voor onderwijzers bij Hollandsch-Inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen.

Men merkte op dat de thans voorgestelde verbetering van het aanvangssalaris slechts schijnbaar van betekenis is. De derde klas-onderwijzers komen thans reeds na een maand op f 250.—.

De opleiding voor hoofdonderwijzers staat niet achter bij die van bouwkundigen e. d.; men mag hun dus wel ten minste een eindsalaris van f 700.— toekennen. Gelet op de groote verantwoordelijkheid van het ambt en de ongunstige levensvoorwaarden, meende men dat het eindsalaris zelfs hooger gesteld dient te worden.

Eenige leden stelden de vraag welke financieele consequenties er aan zouden zijn verbonden, wanneer werd ingegaan op de door het N. I. O. G. o. a. in zijn bekend voorstel gevraagde wedderegeling, ten einde te kunnen beoordeelen of dit mogelijk zou zijn.

De bezoldigingen van onderwijzers zonder hoofdakke, voor wie het eindsalaris f 400.— is, zijn naar enkele leden betoogden, te laag berekend.

Ook ten aanzien van deze bezoldigingen wenschte men de bovenbedoelde vraag te zien gesteld. Worden deze onderwijzers niet geschikt geacht, dan zou men het beter achten, hen niet meer uit te zenden. Doch heeft men hen noodig, dan is het billijk, hen ook voldoende te bezoldigen.

Geklaagd werd over de inspecteurs L. O. Zij voldoen over het algemeen niet aan de gestelde eischen, telkens ontstaan conflicten met de onderwijzers. Men vrage een voordracht van het N. I. O. G. waardoor zal worden voorkomen dat personen voor inspecteur worden voorbijgegaan, omdat zij weinig plooibaar zijn, hoewel zij wegens hun bekwaamheid bijzonder geschikt zouden moeten worden geacht.

Verschillende leden merkten op, dat als men de opleiding als maatstaf neemt voor de bezoldiging, de Europeesche onderwijzers goed bezoldigd zijn. Zij loopen de

lagere school af, genieten dan Mulo en volgen ten slotte een normaalcurcus. In 't geheel duurt hun opleiding na de lagere school 4 jaar. De onderwijzers zonder hoofdakke genieten meer dan de opzichters, afkomstig van de K. W. S., met wie zij in opleiding gelijk staan.

Opgemerkt werd dat een onderwijzer op zijn 19^e jaar is afgestudeerd en na 18 jaar reeds zijn maximum kan hebben. Verpleegsters, met ongeveer gelijke opleiding, hebben een maximum van f 250.—. Men achtte het rekest van het N. I. O. G. verstandige mannen onwaardig.

Gewezen wordt er ook nog op, dat bij plaatsing bij het Inlandsch onderwijs een toelage van f 25.— wordt toegekend, terwijl de onderwijzers ook kunnen voortstudeeren en de hoofdakke halen.

Men merkt voorts op, dat de Inlandsche onderwijzers verre achterstaan bij de Europeesche. Het verschil nog grooter te maken, zou niet aangaan.

Zij, die de hoofdakke bezitten, moeten 2 jaar praktijk hebben gehad, terwijl hun opleiding aan den normaalcurcus 3 jaar duurt. Men kan hen vergelijken met architecten, die een eindbezoldiging van f 675 zullen genieten. Men wees er in dit verband nog op dat de betere leerkrachten aan het hoofd van een kweekschool komen of bij de inspectie, aan de rechtsschool enz., waar zij veel meer verdienen dan de gewone slarisregeling aangeeft. De middelmatige onderwijzers met hoofdakke kunnen opklimmen tot f 650.— en dat is meer dan genoeg. Ook bestaan belangrijke bijverdiensten door privaattlessen en dgl.

Hier tegen werd aangevoerd dat met zulke bijverdiensten geen rekening mag worden gehouden. De vraag werd gesteld hoe groot ongeveer het percentage van onderwijzers is, die een hoogere eindbezoldiging bereiken.

Van andere zijde werd medegedeeld dat van de onderwijzers met hoofdakke niet minder dan 50 pCt. toelagen in den een of anderen vorm hebben, nog geheel afgezien van de bij-inkomsten door privaattlessen en dergelijke.

De eenige reden om de eischen van het N. I. O. G. in te willigen is, naar een der leden meende, dat het de uitzending uit Holland kan stop zetten. Men kan de Hollandsche onderwijzers niet missen, hun toe te geven is een noodzakelijk kwaad.

Naar aanleiding van de gedane mededeelingen over de opleiding der onderwijzers werd betoogd dat deze zwaarder is, dan hier werd voorgesteld. De opleiding voor opzichter is minder omvattend. En ook is de opleiding voor architect lichter dan die voor hoofdonderwijzer. Voorts werd er op gewezen dat de onderwijzers vaak nog bijzondere akten bezitten.

Van andere zijde werd betoogd, dat het noodig is te letten op de eischen van vraag en aanbod; met het oog hierop zal meer dienen te worden gegeven dan thans het geval is. Het N. I. O. G. heeft aangetoond dat het regeeringsvoorstel niet genoeg biedt.

Sommigen wezen er op dat de thans voorgestelde verhooging reeds beteekent de niet geringe salarisvermeerdering van gemiddeld f 40.— per onderwijzer en per maand.

Betoogd werd voorts dat inwilliging van de gevraagde weddeverhoging voor de Europeesche onderwijzers de noodzakelijkheid zal meebrengen om ook de bezoldigingen van de Inlandsche onderwijzers te verhoogen.

Een der leden oordeelde het wenschelijk dat b. v. over een drietal jaren wederom een weddeherziening in overweging wordt genomen. Dan kan in verband tme den

stand der geldmiddelen worden nagegaan, in hoever aan de wenschen der onderwijzers kan worden tegemoet gekomen.

Geopperd wordt het denkbeeld om bij oudere onderwijzers, die uit Nederland worden uitgezonden, hun meerdere ervaring mee te doen tellen.

Velen meenden, dat de Regeering, het oog houdende op den toestand der geldmiddelen, over het algemeen genoeg met de belangen der onderwijzers rekening houdt.

Zij hadden tegen hoogere opvoering van de bezoldigingen bezwaar.

Een lid was van meening, dat de salarissen van de onderwijzeressen te hoog waren en in alle gevallen niet gelijk behoorden te zijn aan die van de onderwijzers.

Men stelde de vraag hoe de proef met een kweekschool voor Chineesche onderwijzers is uitgevallen. Kan zij als geslaagd worden beschouwd, dan dienen ten spoedigste meer dergelijke kweekscholen te worden gesticht, aangezien dringend behoefte bestaat aan uitbreiding van het Hollandsch-Chineesch onderwijs.

Onderafdeeling 191. Gevraagd werd dezen post te verlagen met de uitkeering, welke aan de school te Tebing Tinggi (Deli) wordt gegeven en den post voor openbaar onderwijs te verhoogen, ten einde de school daar tot Gouvernements school te maken.

Binnen de grenzen van de bestaande subsidie-regelingen zijn, aldus werd betoogd, vele verbeteringen aan te brengen. Vooreerst zou de subsidie van 10% voor het verloffonds verhoogd moeten worden; ten tweede zouden de 2 maanden storting voor het Weduwen- en Weezenfonds voor rekening van den lande genomen kunnen worden, terwijl ook de beperking voor toelating van Inlanders zou moeten vervallen.

Onderafdeeling 192. Men bracht in herinnering, dat destijds door het bestuur eener Chineesche school subsidie is gevraagd voor een daaraan te verbinden Nederlandschen leergang. Dit werd toen geweigerd. Waar thans gelden zijn uitgetrokken voor zulke leergangen, zullen aan de bedoelde scholen voor dit doel eveneens subsidies kunnen worden verleend. Gevraagd werd of het met het oog hierop niet noodig zal zijn het uitgetrokken bedrag te verhoogen. Ook zullen de gestelde eischen eenigszins moeten worden gewijzigd.

Verschillende leden merkten op, dat de uitgetrokken post te laag is. Algemeen werd de behoefte aan de kennis der Nederlandsche taal gevoeld. Men kan den post gerust verdubbelen.

Onderafdeeling 194. Gevraagd werd waarom alleen gelden worden uitgetrokken voor Fröbelonderwijs voor kinderen, die aanspraak hebben op toelating tot een openbare Europeesche lagere of Hollandsch-Chineesche school. Dit onderwijs is een middel om den kinderen kennis van het Nederlandsch bij te brengen; Inlandsche kinderen hebben er dus het meest behoefte aan.

Betoogd werd, dat de H. I. S. wat het onderwijs in het Nederlandsch betreft achter staat bij dat van de Europeesche en Hollandsch-Chineesche scholen. Door den thans voorgestelden maatregel zullen zij nog meer achter raken.

Het werd billijk geacht dat niet slechts voor Inlandsche Fröbel-scholen, welke als afzonderlijke cursussen aan Europeesche scholen zijn toegevoegd, doch ook voor zelf-

standige scholen van voorbereidingsonderwijs met Nederlandsch als voertaal voor Inlanders, subsidies worden toegekend. (Bijbl. 6633 en 7316). Men zou gaarne vernemen, met welk bedrag deze onderafdeeling zou moeten worden verhoogd, indien daartoe voor 1919 wordt overgegaan.

Verscheidene leden vroegen om algeheele gelijkstelling van de Hollandsch-Inlandsche met de Europeesche school wat het onderwijs in het Nederlandsch aangaat. Men wenschte dus ook onmiddellijke invoering van fröbelonderwijs ook voor de Hollandsch-Inlandsche scholen.

Onderafdeeling 200. Gevraagd werd om mededeeling van het oordeel der rechterlijke ambtenaren over de bekwaamheid der inlandsche rechtskundigen in de praktijk.

Men waardeerde, dat aan de school te Batavia onder de tegenwoordige leiding zooveel werk gemaakt wordt van karaktervorming, en meende dat andere onderwijsinrichtingen daaraan een voorbeeld konden nemen.

Uitbreiding van het aantal dezer scholen werd zeer noodig geacht, ook in de buitengewesten bestaat daaraan dringend behoefte.

Men vroeg of het niet in het voornemen ligt ook een normaalschool ter Sumatra's Westkust op te richten, welk gewest een groot percentage van de onderwijzers voor de buitengewesten levert.

Onderafdeeling 200a. Aangedrongen werd op openstelling van de rechtsschool voor alle landaarden en op spoedigen uitbouw hiervan tot een juridische faculteit.

Onderafdeeling 200b. Gevraagd werd, waarom er een leeraar adjunct-directeur is.

Onderafdeeling 200c. De opleiding der Inlandsche ambtenaren B. B. dient zoo hoog te worden opgevoerd, dat deze gelijk staat met andere opleidingen. Ook voor de Minahasa in het bijzonder wordt dit gewenscht.

Eventueel zouden de voorbereidende afdeelingen kunnen vervallen, of vervangen worden door A. M. S. opleiding met verlenging van de vakstudie.

Onderafdeeling 201. Men achtte het wensche-lijk belooningen aan Inlandsche onderwijzers toe te kennen voor het behalen van acten van bekwaamheid in de Inlandsche talen.

Onderafdeeling 202. Zeer toegejuicht werd, dat er een opleidingsschool zal komen.

Men drong er op aan, dat voor deze school niet zoo'n kostbaar gebouw gezet zal worden als voor vroegere opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren op Java is geschied. In het algemeen werd aangedrongen op het betrachten van een gepaste zuinigheid bij den bouw van scholen.

Gevraagd werd wat het lot is van het voorstel der commissie van 1914 voor de hervorming van het onderwijs aan de opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren. Tot heden had men van eenige uitkomst van de voorstellen dezer commissie niets vernomen.

Toegejuicht werd, dat thans ook voor de buitengewesten een dergelijke inrichting tot opleiding van ambtenaren zal worden in het leven geroepen. Men vroeg of niet b.v. ook in de Minahasa zulk een school zou kunnen komen.

De opleidingsinrichting te Makassar staat niet op hetzelfde peil als dergelijke inrichtingen op Java. Betreurd werd de opheffing van de hoofdenschool te Tondano; de wensch werd geuit, dat deze school weder zal worden geopend, of dat anders het peil van de school te Makassar zal worden verhoogd.

Onderafdeeling 203. De vraag werd gedaan hoe het staat met de jaren geleden gevraagde wijziging van Stbl. 1906 No. 242 jo. Stbl. 1911 No. 359 tot voorziening in de toekenning van traktementsverhoogingen aan Europeesche leerkrachten bij de particuliere kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers, waar Nederlandsch wordt onderwezen, en het in overeenstemming brengen van de traktementen der Inlandsche onderwijzers met kweek-schooldiploma met die aan de Gouvernementsinrichtingen.

Voorts zou men gaarne vernemen, met welk bedrag deze post verhoogd dient te worden, opdat de herziening in 1919 zal kunnen ingaan.

Onderafdeeling 204a. Gevraagd werd waarom speciaal voor deze commissie van toezicht wordt gerekend op reis- en verblijfkosten.

Sommigen meenden, dat het doel der kweekscholen wordt gemist door een groot verloop naar andere onderwijs-inrichtingen van waar uit men een positie met betere vooruitzichten kan bereiken. Deze leden achtten het noodzakelijk de positie der Inlandsche onderwijzers belangrijk te verbeteren.

Andere leden achtten het wenschelijk inrichtingen van onderwijs te openen, die een zoodanige opleiding geven dat de beroepskeuze verlaat wordt.

Betoogd werd, dat het noodzakelijk is commissies te benoemen om voor de Inlandsche talen woordenboeken in den trant van Van Dale samen te stellen; begonnen zou kunnen worden met het Javaansch en Maleisch. Verder zou een dergelijke commissie een opdracht kunnen krijgen tot het samenstellen van handleidingen ter bestudeering van deze beide talen.

Onderafdeeling 204d. Gevraagd werd waarom zoo weinig is uitgetrokken voor de opleiding van Atjehsche jongelieden.

De behoeften aan onderwijs wordt in Atjeh sterk gevoeld, maar men heeft er geen gelegenheid voor. Het is zeer bezwaarlijk jongelieden, die daartoe in aanmerking kunnen komen, naar Fort de Kock te zenden van wege den grooten afstand en de daaraan verbonden hoge kosten. Het zou wenschelijk zijn in Atjeh, of als dit niet mogelijk is, b.v. te Medan een Kweekschool voor Inlandsche onderwijzers en onderwijzeressen op te richten.

In het algemeen zijn de bestaande H. I. S. in de buitengewesten lang niet voldoende om aan de behoefte te voldoen. De welgestelden op tal van plaatsen als b.v. Medan enz. zijn genooddaakt, hunne kinderen daarvoor naar Penang te sturen. Daarom is 't zeer gewenscht om het aantal H. I. S. in de buitengewesten uit te breiden.

Onderafdeeling 205. Het werd wenschelijk geacht op alle normaalscholen Hollandsch te doen onderwijzen, zoowel op die voor jongens als op die van meisjes.

Onderafdeeling 206 Toegejuicht werd, dat een

ernstig begin is gemaakt met de oprichting van een kweekschool voor Inlandsche onderwijzeressen.

Gevraagd werd waar scholen tot opleiding van Inlandsche onderwijzeressen opgericht zullen worden en of er ook geen kweekschool voor meisjes ter Sumatra's Westkust zal worden geopend. Aan de vraag naar een dergelijke onderwijsgelegenheid kan een enkele kweekschool niet voldoen.

Onderafdeeling 207. Sommige leden vroegen om een belangrijke verbetering van de salarissen dezer ambtenaren.

Door andere leden werd daartegen opgemerkt dat de meest gegoeden onder de Inlandsche ambtenaren op Java de onderwijzers zijn. Er zijn er meerderen die sparen kunnen.

Eerstgenoemde leden konden dat niet toegeven en meenden, dat de spaarders onder de onderwijzers tot de hoge uitzonderingen behooren.

Sommige leden meenden, dat de onderwijzerssalarissen verbeterd behooren te worden om het ambt meer begeerlijk te maken. In het bijzonder eischt naar hunne meening ook het lot der goeroe-bantoe's verbetering.

Betoogd werd dat een verdieping van het lager onderwijs dringend noodig is; dat men zich niet moet bepalen tot het bijbrengen van schoolsche kennis, doch ook moet bijdragen tot het wegnemen van onjuiste begrippen en slechte gewoonten.

Praktische hygiëne is naar het inzicht van deze leden een zeer belangrijk vak, dat zoowel op de tweede klasse scholen als op andere inrichtingen van Inlandsch onderwijs moet worden onderwezen.

Anderen waren van oordeel, dat men meer ontwikkeling dan op de lagere scholen wordt bijgebracht noodig heeft om dit onderwijs te kunnen waardeeren en er de vruchten van te plukken.

Gemeend werd, dat gestreefd behoort te worden naar coëducatie op de lagere scholen, zoodat lagere meisjesscholen zoo min mogelijk dienen te worden opgericht.

De vraag werd gesteld, welke kosten er aan zouden zijn verbonden, wanneer gevolg werd gegeven aan de door de P. G. H. B. geuite wenschen ten aanzien van de wedde-regeling van Inlandsche onderwijzers.

Er werd op gewezen, dat vele kweekelingen naar elders overgaan b.v. naar technische scholen, naar de S.S., de post e.d. Om dit te beletten is bepaald dat een Inlandsche onderwijzer alleen elders kan worden aangesteld als hij tenminste een jaar te voren als onderwijzer is ontslagen. Op deze wijze slechts kan het verloop voorkomen worden. Het is dus wel duidelijk dat de Inlandsche onderwijzers in salaris achterstaan.

Naar aanleiding hiervan klaagden sommige leden, dat de Regeering ook in tal van andere dienststakken b.v. bij de ingenieurs, de Inlandsche artsen enz. door dergelijke maatregelen de salarissen der ambtenaren drukt. Men meende, dat een dergelijke taktiek geen pas geeft en zich op den duur wreekt door verminderde animo voor zulk een dienststak.

Onderafdeelingen 207 en 208. Eenige leden spraken hun voldoening uit over de uitbreiding van het aantal scholen, doch meenden, dat het tempo te langzaam is.

Gepleit werd voor verlenging van den leertijd op de scholen in de Molukken van 5 tot 7 jaren.

Naar aanleiding hiervan werd betoogd, dat in de uitbreiding van het aantal leerkrachten, door stichting van meer kweekscholen en normaalscholen, de oplossing moet worden gezocht.

Onderafdeeling 209. Gemeend werd dat er niet genoeg van deze huishoudleergangen opgericht konden worden.

Men wilde dergelijke leergangen ook verbonden zien aan H. I. scholen en Europeesche scholen.

Aan huishoudscholen voor Inlandsche meisjes uit betere standen bestaat dringend behoefte, naar eenige leden meenden.

Onderafdeeling 211. Men drong aan op de instelling van schoolartsen, vooral ook voor Inlandsche scholen.

Onderafdeeling 212. Gevraagd werd het Depôt van leermiddelen ook voor bijzondere Europeesche scholen leermiddelen te doen verstrekken, zooals thans reeds geschiedt voor bijzondere Inlandsche scholen.

Onderafdeeling 213. Men heeft bezwaar tegen de samenkoppeling van desascholen en tweede klasse scholen.

Van sommige zijden werd aangedrongen op opheffing van de desascholen, tenzij alle kosten door het Land zouden kunnen worden gedragen. Anderen wenschten verbetering van het peil van het gemeente-onderwijs, ten einde de desascholen gaandeweg op één lijn te brengen met de scholen der tweede klasse.

Een lid stelde daartegenover dat door opvoering van het desa-onderwijs het aantal schooljaren zal worden vermeerderd. Dit zal niet altijd met de belangen der ouders overeenkomen.

Sommigen achtten het in verband daarmee gewenscht t. z. t. het schoolbezoek verplicht te stellen.

Door enkele leden was met schrik vernomen dat het de bedoeling zou kunnen zijn om de desa de verplichting tot oprichting van scholen uit eigen middelen op te leggen met gelijktijdige toekenning van het recht tot belastingheffing. Zij waren van oordeel dat de desabevolking reeds nu tot haar maximum van draagkracht is belast. Bij oplegging van zulk een verplichting zouden uit de bestaande landsbelastingen de kosten moeten worden gedragen.

Anderen leden meenden, dat er voor deze opmerking geen grond is.

Voor zoover dit mogelijk blijkt — en b.v. in de Minahasa meende men dat dit het geval is — zouden enkele leden reeds thans het beheer over de gemeentescholen aan de Inlandsche gemeenten willen zien opgedragen.

Anderen leden meenden, dat dit voorshands onmogelijk is.

De vraag werd gesteld: Hoeveel volksscholen wilde de Regeering in het dienstjaar 1919 openen?

Verder werd gevraagd naar de middelen waarmee de Regeering wil trachten het desa-onderwijs meer populair te maken. Het denkbeeld werd geopperd om aan deze scholen een landbouwcurcus te verbinden.

Naar de meening van anderen kan alleen door verhooging van het peil van het onderwijs en van het gehalte van de onderwijzers deze populariseering worden verkregen. Hier staat dan echter tegenover, dat de onderwijzer te veel boven het desa-milieu zal komen te staan.

Nog werd opgemerkt, dat twee factoren, de zucht der ouders om hun kinderen vroeg geld te laten verdienen en het slechte onderwijs, tot het weinig in trek zijn van het volksonderwijs hebben bijgedragen.

Invoering van leerplicht zouden vele leden echter voor Indië nog voorbarig achten.

De in de toelichting op onderafdeeling 217 vermelde cijfers zijn, naar gemeend werd, minder juist. Het aantal inwoners van Java en Madoera zou op 35 millioen gesteld kunnen worden; 15% hiervan of \pm 5 millioen kinderen zouden dan in de termen vallen voor het ontvangen van onderwijs. Volgens deze raming zouden minstens 50 000 scholen noodig zijn.

Bedoeld lid stelde in verband hiermede de vraag, in hoeveel jaren de Regeering de 45.000 scholen, die nog noodig zijn, denkt op te richten.

Een ander lid wenschte te vernemen waaraan het is toe te schrijven dat de oprichting van nieuwe desascholen geen gelijken tred heeft gehouden met de toeneming van de bevolking.

Opgemerkt werd dat de Regeering niet voldoende in de beurs tast voor de bevordering van dit eminent volksbelang.

Ten opzichte van het onderwijs in de Minahasa der residentie Menado wenschte men nog het volgende te memoreeren:

Zoowel in periodieke geschriften als in de dagbladen der laatste jaren, werd er herhaaldelijk op gewezen, dat in den laatsten tijd door het Zending Genootschap alle pogingen in 't werk gesteld worden, om het Inlandsch onderwijs tot zich te trekken onder genot van een zeer zware subsidie, aan dat genootschap te betalen door den Lande, dus met gelden niet alleen van Protestantsche, maar voor een zeer groot gedeelte ook van Mohamedaansche, Heidensche en vrijdenkende belastingplichtigen.

Op eene vergadering van Minahasers, den 3en dezer te Batavia gehouden, verzekerde de heer Laoh, lid van den Volksraad, echter, dat Dr. Gunning, directeur van het Zending Genootschap hem verklaard zou hebben dat het Zending Genootschap nu voornemens is hare scholen aan de Studiefonds-vereeniging Minahasa over te doen, wat heel het Minahasavolk zal apprecieeren.

Het Minahasavolk is overigens van oordeel, dat ook voor de Minahasa het onderwijs in 't algemeen in handen van den Staat moet blijven.

Men wenschte hier nog de aandacht te vestigen op den grooten post van f 9000.—, op de begrooting uitgetrokken voor een zoogenaamde ambachtsschool van het Nederlandsch Zending Genootschap bij Kakas in de Minahasa der residentie Menado. Nadrukkelijk werd verklaard, dat deze zoogenaamde ambachtsschool in het geheel niet tot nut van de Inlandsche bevolking der Minahasa is. De door den Lande telken jare gegeven subsidies hebben alleen gestrekt om den directeur en zijn onder-directeur aan een zeer goed bezoldigde betrekking met vrije woning te helpen.

Voorgesteld werd, de door den Lande telken jare uitbetaalde subsidies ten behoeve van de in het geheel niet

aan de eischen beantwoordende zoogenaamde ambachtsschool bij Kakas voor 1919 in te trekken en daarvoor in de plaats zelf in de Minahasa ambachtsscholen op te richten.

Onderafdeeling 216. Met genoegen was door verscheidene leden vernomen dat het volksonderwijs bij het Departement van Onderwijs en Eeredienst is overgebracht.

Wanneer de taak van den adviseur van het volksonderwijs zich bepaalt tot adviseeren omtrent de oprichting van volksscholen dan achtte men de instelling van dit ambt zeer gelukkig. Deze ambtenaar moet dan echter bij de inspectie geheel worden uitgeschakeld, m a. w. het technisch deel van het Volksonderwijs moet in handen komen van technici. Wil het toezicht echter eenig effect sorteeren, dan is uitbreiding van den Europeeschen inspectiedienst urgent, aangezien, naar men meende, de Inlandsche opzieners van het volksonderwijs nog niet zoo ver zijn, dat zij een behoorlijke contrôle kunnen missen. Om die met goed gevolg te kunnen uitoefenen zullen de inspecteurs van het Inlandsch onderwijs de volksscholen ook moeten bezoeken, wat thans in de praktijk niet mogelijk is aangezien er reeds 2e klasse scholen zijn, die niet regelmatig eens per jaar aan een inspectie onderworpen worden.

Onderafdeeling 219. Verschillende leden wenschten dezen post te zien geschrapt.

Sommige leden zouden gaarne vernemen waaruit het werk van het Rijnsche Zendinggenootschap op de Mentawai-eilanden en Enggano bestaat.

Onderafdeeling 221. Sommige leden zouden ruime belooningen willen toegekend zien voor vertaling van wetenschappelijke werken in de landstalen en in het bijzonder voor handleidingen ten dienste van normaalscholen voor Inlandsche onderwijzers en van inrichtingen van voortgezet onderwijs, waar de voertaal een Inlandsche taal is.

Van andere zijde zou men gaarne uit het kantoor voor de Volkslectuur een groot Indonesisch philologisch instituut zien groeien, waar stelselmatig vertalingen gemaakt worden van wetenschappelijke werken, waar de vertalingen der staatsbladen plaats vinden, van waaruit een stelselmatige exploratie van de talen van den Archipel plaats heeft in den geest van de Britsch-Indische Linguistic Survey, en waaraan de ambtenaren voor de beoefening der Inlandsche talen worden toegevoegd.

Gevraagd werd naar werkwijze en samenstelling van het kantoor.

Men zou gaarne vernemen, of het door het kantoor vervaardigd overzicht van den inhoud der Inlandsche bladen niet tegen betaling verkrijgbaar zou kunnen worden gesteld.

Eenige leden meenden dat de hoofdamtenaar voor de Volkslectuur zeer wel kan worden gemist en achtten in allen gevalle de bezoldiging te hoog.

Opgemerkt werd dat de Commissie voor de Volkslectuur een boekje heeft uitgegeven over de beroepskeuze, onder den titel „Pemimpin bagi orang jang hendaq memilih pentjarian” van de hand van R. M. Abdoelrah-

man, waarin op blz. 21 staat dat alleen „orang jang djabat” of „orang jang tida dapet mentjahari makan lagi” soldaat worden. Men meende dat dergelijke onware en grievende aantijgingen niet mogen voorkomen in een uitgave van een officieel kantoor en vroeg wat de Regeering voornemens is terzake te doen, bepaaldelijk ook met de oplage van dit boekje, voor zoover nog niet verspreid.

Onderafdeeling 222. Gevraagd werd of deze scholen ook in zelfbestuursgebied zullen opgericht worden en of door de zelfbesturen de kosten aan het Gouvernement zullen worden gerestitueerd. Voorts hoeveel scholen zullen worden opgericht en hoeveel aan bezoldiging per onderwijzer wordt uitgekeerd.

Een lid wenschte deze post te verhoogen, opdat in Atjeh nog een normaal cursus worde opgericht.

Onderafdeeling 223. Verschillende leden beoogden de wenschelijkheid om lichamelijke oefening als verplicht leervak bij het onderwijs in te voeren en achtten het uitgetrokken bedrag geheel onvoldoende.

Men vroeg welke jeugd hier bedoeld wordt en zou gaarne uitvoeriger toelichting van dezen post hebben.

Men verzocht om inlichting of er wel gebruik wordt gemaakt van de menschen, welke de opleiding hebben doorgemaakt aan de scholen waar zij te werk worden gesteld.

Onderafdeeling 224. Men meende dat het wenschelijk is ook op andere plaatsen een dergelijk ambtenaar te plaatsen.

Men was voorts van oordeel dat de toelage aan den ambtenaar, aan wien de leiding is opgedragen, te hoog is.

Men betwijfelde of de uitgetrokken hooge bedragen wel gewettigd zijn.

Onderafdeeling 225. Een lid meende dat de titel van Regeeringscommissaris voor dezen met de Inlandsche en Arabische zaken belasten ambtenaar minder eigenaardig is, nu het ambt bestendig wordt en niet anders is dan een voortzetting van het vroeger bestaan hebbende adviseurschap, terwijl het regel is dat regeeringscommissarissen niet anders dan voor de vervulling van tijdelijke opdrachten worden aangewezen. De bezoldiging werd niet in evenredigheid geacht met de te bewijzen diensten.

Dit lid wenschte de taak van dien adviseur te beperken tot zuiver wetenschappelijk werk en meende dat deze buiten de politiek moet blijven.

Andere leden waren van een tegenovergestelde meening.

Onderafdeeling 226. Een lid achtte het niet zonder bedenking om aan de betrekking van ambtenaar voor de beoefening van Inlandsche talen een beginsalaris van f 400.— te verbinden. Dit geeft aanleiding tot een algemeene opvoering van de bezoldiging van academisch gevormde landsdienaren.

Men vroeg of deze ambtenaren niet te veel aan hun werk onttrokken worden, doordat bezigheden aan hen worden opgedragen, die niet voor hen bestemd zijn.

Zoo meende men te weten dat een ambtenaar, belast met de samenstelling van een Atjehsch woordenboek, toegevoegd is aan den Regeeringscommissaris voor Inlandsche en Arabische Zaken en dat een tweede ambtenaar voor zijn eigenlijk werk nog niets had kunnen doen doordat hij altijd als adjunct voor Inlandsche en Arabische zaken heeft gefungeerd.

Onderafdeeling 227. Wanneer deze uitgaven o. m. bestemd zijn voor de Inlandsche kunst, achten sommigen verhooging van dezen post gewenscht om de Javaansche kunst te doen opleven.

Men stelde de vraag of reeds een beschikking is genomen op het rekest van het studiefonds Midden-Java, ddo. 21 Maart 1916.

De aandacht werd gevestigd op een verzoek van de vereeniging Bibliotheek en Openbare Leeszaal te Semarang ddo. 23 Januari 1918

Onderdeel *b*. Men achtte het noodig, dat deze post verhoogd wordt; Voor het onderhoud van monumenten wordt naar sommiger meening te weinig gedaan.

Onderafdeeling 228. Voorgesteld werd dat aan de Inlandsche onderwijzers, welke hun diensten verleen en bij het afnemen van examens voor goeroe bantoe, daarvoor iets wordt te goed gedaan.

Meerdere eenvormigheid en verhooging van de vergoeding aan examinatoren voor verschillende examens werd zeer wenschelijk geoordeeld.

Onderafdeelingen 229, 230 en 231. Ten opzichte van den eeredienst in de afdeeling Minahasa der residentie Menado werd het volgende in het midden gebracht.

In de Minahasa hebben geruchten geloopt, dat het in de plannen van het Zending Genootschap moet liggen, de Minahasa weer tot zendingsterrein te maken. Men hoopte dat deze geruchten onjuist zijn.

De zending heeft in de Minahasa der residentie Menado prachtig werk verricht en even prachtige uitkomsten verkregen; het Zending Genootschap kan met trots en groote voldoening op haar zendingswerk in de Minahasa terugzien.

De vroegere zendelingen hebben zeer veel voor de Christelijke beschaving en economische ontwikkeling van het Minahasavolk gedaan. Hunne namen worden dan ook met eerbied en liefde door het Minahasavolk genoemd.

Maar de reeds twee eeuwen gekerstende Minahasa is al tientallen jaren lang geen Zendingsterrein meer.

In Posso en Centraal-Celebes, waar de zeer verdienstelijke Dr. Kruyt en Dr. Adriani reeds de grondslagen hebben gelegd, in Nieuw-Guinea, waar nog zeer veel onbeschaafde Heidensche volksstammen zijn, dáár heeft het Zending Genootschap een prachtig arbeidsveld.

Voor het Minahasavolk zoowel als het Sangirsche, is de tijd gekomen, dat de Inlandsche Christenen zelve voor de instandhouding van hunne kerkelijke gemeenten zorgen, zooals reeds jaren lang de Mohammedaansche en Heidensche bevolking in de Minahasa.

De Protestansche, zoo goed als de Roomsche Katholieke Christen-gemeenten in de Minahasa kunnen heel best zelf hare godsdienstleeraars betalen uit de reeds sinds

jaren bestaande Evangelische gemeente-kassen in de Minahasa, en uit de bijdragen, welke de Evangelische gemeente-leden in de Minahasa geheel vrijwillig geregeld schenken ten behoeve van het Zending Genootschap.

Onderafdeeling 229. In verband met de gewenschte spoedige slaking van de banden, welke de christelijke kerkgenootschappen aan de landsbegrooting binden werd voorgesteld verdere aanvulling bij vacatures van Protestansche of Katholieke geestelijken achterwege te laten.

Voorts werd in overweging gegeven vermindering van onderdeel *b* met *f* 10,890, het bedrag, waarmede deze post de voor 1918 uitgetrokken som overschrijdt

Men zou gaarne een opgave hebben van de organieke sterkte der predikanten en Roomsche Katholieke geestelijken en weten hoeveel van deze dignitarissen op dit oogenblik in Gouvernements dienst zijn d. w. z. actief, op wachtgeld, met verlof e. a. te zamen.

Aangedrongen werd op het terugnemen van den post van *f* 2400 voor aanstelling van nog een hulpprediker voor het gewest Timor en Onderhoorigheden.

Een lid zou gaarne zien dat aan de kweekschool voor inlandsche godsdienst-onderwijzers te Ambon ook onderwijs in het Nederlandsch werd gegeven.

Vele leden wenschten de vraag te zien gesteld met hoeveel deze post zou kunnen worden verminderd, indien geen personen meer voor den eeredienst werden uitgezonden. Bedoelde leden zouden reeds bij deze begrooting den post met dit bedrag willen zien verlaagd.

Onderafdeeling 230. Sommige leden wenschten te vernemen wat de bedoeling van deze herziening is.

Onderafdeeling 231, onderdeel *d*. Gevraagd werd deze post af te voeren.

Vele leden wenschten de bijdrage in de kosten van het kerkgebouw voor Ambarawa te schrappen.

Onderdeel *f*. Men meende dat deze post ten onrechte onder eeredienst is opgebracht.

Onderafdeeling 232. Opgemerkt werd dat het Gouvernement de opleiding van volksonderwijzers enz. in dit gedeelte van Timor zelf in handen moet nemen en niet aan de zending opdragen. Gaarne zou men omtrent deze inrichting eenige inlichtingen ontvangen.

Onderafdeeling 233. Gevraagd werd wat er gedaan wordt aan het armwezen voor inlanders.

Onderafdeeling 234. Gevraagd werd waarom militaire artsen die een langen militairen diensttijd achter den rug hebben, op het bureau van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst geplaatst worden en waarom daarvoor niet bestemd worden jonge burger-artsen. Men achtte de aan deze oud-militair-geneeskundigen uitgekeerde bezoldigingen onevenredig hoog.

Men meende dat de gewestelijke inspecteurs van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst te veel als administratieve ambtenaren en te weinig als geneeskundigen werkzaam zijn doordat het aantal inspecteurs te gering is.

Daartegenover werd opgemerkt dat het kantoor van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst den hygiënischen dienst behartigt en niet de individueele ziekenverzorging. Men meende dat dit ook de beste weg is.

Aangedrongen werd op vermeerdering van het aantal in opleiding genomen verplegers.

Een lid wenschte een afzonderlijk departement voor de Volksgezondheid, en meende dat deze dienst niet behoorde te worden ondergebracht bij onderwijs.

Gevraagd werd wat de geneeskundige dienst denkt te doen voor bestrijding van de malaria, die de volksgezondheid ondermijnt.

Gaarne zou men vernemen waarom het instituut van „doekoen mata” is afgeschaft.

Aangedrongen werd op de oprichting van een centrale gouvernements inrichting tot opleiding van inlandsche vroedvrouwen.

Men meende dat de traktementsregeling voor de Indische artsen onbevredigend is, en keurde het af dat aan de regeling geen terugwerkende kracht is gegeven, waardoor de in dienst zijnde oudere Indische artsen nooit de maximum-bezoldiging kunnen bereiken.

Enige leden waren van oordeel dat de tijd waarvoor de Indische artsen zich verbinden moeten te lang is en dat het onbillijk is dat degenen die de studiekosten terug willen betalen en hun verband verbreken, oneer- vol ontslag krijgen; daardoor wordt hun de mogelijkheid ontnomen om toegelaten te worden tot uitoefening van de geneeskundige praktijk.

Men achtte het wenschelijk dat het bewijs van toelating tot uitoefening van de geneeskundige praktijk in haar geheelen omvang bij het artsexamen wordt uitgereikt.

Verscheidene leden waren van meening dat de bepaling dat Indische artsen de artsrijbereidkunde alleen mogen uitoefenen op plaatsen waar geen Europeesche geneesheer gevestigd was, uit den tijd is.

Opgemerkt werd dat de Indische artsen minder dag- geld hebben dan Inlandsche officieren en Inlandsche op- zichters van de B. O. W.; men achtte een uniforme regeling billijker en drong op de invoering van zulk een regeling aan.

Onderafdeeling 234. Men zou gaarne verne- men welke bedoeling de Regeering heeft met de over- dracht van de helft der opbrengst van de belasting op het houden van loterijen aan de locale raden. De vraag werd gesteld, waarom ook het bedrag van 1⁰/₀₃ van de vendugelden niet wordt overgedragen.

Onderafdeeling 235. Van verschillende zijden werd gevraagd om inlichtingen nopens de werkzaam- heden van den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Gaarne zou men o. m. vernemen in hoever de Burger- lijke Geneeskundige Dienst ook nog meent de indivi- duele ziekenbehandeling te kunnen blijven behartigen naast de algemeene hygiënische verzorging.

Aangedrongen werd op de instelling van een opleiding voor minder ver ontwikkelde hulp-artsen, aan wie vooral ook hygiënische grondbegrippen zouden moeten worden bijgebracht. In elk district zou dan minstens een hulp- arts moeten zijn en in elk onderdistrict een verpleger en een vroedvrouw.

In het bijzonder werd ook voor de Minahasa hierop aangedrongen.

Met kracht werd aangedrongen op een zoo spoedig mogelijk gereed komen van de centrale ziekeninrichting te Semarang.

Er moet voorts een staf van opleidingspersoneel komen met opleidingsgelegenheid voor verpleegsters, en behoor- lijke bezoldiging der opleiders.

Aangedrongen werd op invoering van een klasse- systeem voor Inlandsche patiënten bij de opname in de ziekeninrichtingen.

De gemeente Semarang heeft den wensch te kennen gegeven een eigen gezondheidsdienst in te stellen dan wel op hygiënisch gebied te geraken tot samenwerking met de Regeering. Men zou gaarne de reden vernemen dat op deze verzoeken nog geen antwoord is gekomen.

Ook zou men willen weten of spoedig het antwoord der Regeering is te wachten op de vragen, door de ge- meente Semarang gesteld ten aanzien van de bestaande open rioleering.

Geklaagd werd over de hygiënische toestanden in en om Soerabaja; in het bijzonder werd de aandacht geves- tigd op de Krambangan-leiding, de woningtoestanden enz.

Geklaagd werd over gebrek aan diligentie bij den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst, het ophoopen van ongepubliceerde rapporten en het instellen telkens van nieuwe onderzoekingen, die niet verder komen dan het eindrapport.

Men meende, dat op het Hoofdbureau van den Burger- lijken Geneeskundigen Dienst te veel geneeskundigen administratief te werk gesteld worden.

Gevraagd werd hoe het staat met de commissie voor het vaststellen van de normen voor het levensmiddelen- onderzoek.

Onderafdeeling 236. Men wenschte de volgende opmerkingen te maken zoowel over de opleidingsinstel- lingen als de encadreering van den Burgerlijken Genees- kundigen Dienst.

De opleiding aan de school voor Inlandsche artsen is niet gericht op de praktijk. Het leervak „hygiëne” wordt te veel verwaarloosd. Men achtte de oprichting van een leerschool voor hygiëne noodzakelijk en wel naast de opleiding van klinici. Met het scheppen van een afzonderlijk corps hygiënisten staat de bezoldiging in nauw verband. Deze is zeer gering (aanvang f 150), het minimum althans. Een beginsalaris van f 250 met periodieke verhoogingen tot f 750, waarbij dit maximum binnen redelijken tijd bereikt kan worden, werd wen- schelijk geacht. Hygiënisten kunnen daarvan niet be- staan. Zij kunnen geen geneeskundige praktijk uitoefen- en, daar zij geen klinische opleiding genoten hebben. Ook achtte dit lid het niet gewenscht dat het Gouver- nement de opgeleide artsen 10 jaar in dienst houdt, ten- zij de hooge kosten voor opleiding worden teruggestort. Het schijnt gewenscht dat, indien een van de Inlandsche artsen binnen dien termijn van 10 jaar naar Holland wil gaan voor verdere opleiding, hem verlof buiten bezwaar van den Lande wordt verleend. Verder wees dit lid op de omstandigheid dat er veel te weinig Inlandsche artsen zijn.

De werkkring van den Inlandschen arts dient geheel zelf- standig te zijn, d. w. z. dat deze arts, staande onder het rechtstreeksch toezicht van de gewestelijke inspectie, niet ondergeschikt moet zijn aan den civielen geneesheer of Gouvernementsarts.

Verder werd betoogd, dat den Indischen arts het recht

geschonken moet worden om ieder jaar met verlof te gaan, bijv. voor een maand. De Indische arts moet gekend worden in vraagstukken van medischen en hygiënischen aard. Er mag absoluut geen verschil worden gehandhaafd tusschen den Europeeschen arts en zijn Indischen vakgenoot, die het aanvullingsexamen heeft afgelegd.

Verscheidene leden achtten het in verband met de vorige opmerking gewenscht dat bij het verlaten van 's Lands dienst de uitkoopsum in evenredigheid met den reeds volbrachten diensttijd wordt vastgesteld. Onjuist is dat deze steeds even hoog blijft en geen rekening wordt gehouden met de vraag of reeds 4 jaar of $\frac{1}{2}$ jaar in 's Lands dienst is doorgebracht.

Het werd noodzakelijk geoordeeld dat het reeds aangevangen onderzoek naar de hygiënische toestanden bij de Inlandsche bevolking wordt uitgebreid; ook dient met meer spoed aan het hygiënisch onderzoek te worden gewerkt.

Ook achtte men het gewenscht een gezondheidsetablisement voor ambtenaren op te richten. Dit behoeft niet enkel uit menschlievendheid te geschieden; de maatregel is ook in het belang van het Gouvernement zelf, zeer aan te bevelen.

Uitbreiding van het aantal vaccinateurs, verloskundigen en vroedvrouwen werd noodig geacht.

De Regeering zal, naar de meening van een ander lid, op grooter schaal dan thans het geval is, voor drinkwaterleiding, assaineering en volkshuisvesting moeten zorgdragen. Een ander lid merkte naar aanleiding hiervan op dat met de assaineering meer resultaat zal worden bereikt, indien er een betere samenwerking zal komen tusschen B. O. W. en B. B.

De aandacht werd gevestigd op de brochure van Dr. Laoh: „Over een eenvoudige en economische mijnwormkuur”.

Onderafdeeling 237m. Aangedrongen werd op de verbetering van de bezoldiging van ziekenverpleegsters, die veel te laag is. Wanneer deze verpleegsters met opleiding belast worden, dient een toelage van f50.— te worden toegekend.

Onderdeel p. Men meende dat de bezoldiging der vaccinateurs verhoogd dient te worden.

Gevraagd werd hoe het staat met de plannen tot invoering van vaccinedwang.

De toelage voor reiskosten van vaccinateurs werd door verschillende leden over het algemeen te gering geacht.

Enige leden meenden dat het opzicht over de vaccine moet worden uitgebreid en dat het over het algemeen intensiever dient te zijn, vooral ook in de buitengewesten, waar dat soms te hooi en te gras door militaire geneeskundigen geschiedt.

Over het algemeen was men van oordeel, dat dit opzicht niet aan officieren van gezondheid moet worden opgedragen, die den noodigen tijd voor een behoorlijke vervulling van die functie missen.

Onderafdeeling 240. Aangedrongen werd op eene uitbreiding van het aantal gestichten op Java, maar vooral op de buitengewesten.

Onderafdeeling 243. Gevraagd werd om de opname van Inlanders, die hospitaal-behandeling noodig hebben, gemakkelijker te maken en niet te veel formaliteiten daarvoor te eischen. Over het algemeen worden voor de opname te veel papieren geëischt. Men meende dat de papieren later wel in orde kunnen gebracht worden.

Door eenige leden werd aangedrongen op het zooveel mogelijk instellen van poliklinieken in de desa, door andere leden werd daarvan weinig nut verwacht.

Onderafdeeling 244. Eenige leden konden zich niet vereenigen met het denkbeeld om den dienst der pestbestrijding weder onder den B. G. D. te brengen. Een dergelijke centraliseering werd niet in het belang van den dienst geacht. Deze leden bepleitten een reorganisatie van gemelden dienst, in dien zin dat daaraan ook de malariabestrijding zou worden opgedragen. Algemeen wenschte men dezen dienst te zien omgezet in een hygiënischen dienst.

Men vroeg of het niet de aandacht getrokken heeft, dat de pest zich westwaarts en niet oostwaarts uitbreidt en of al naar een verklaring voor dat verschijnsel gezocht is.

Een lid achtte het denkbeeld van de Regeering om over te gaan tot het instellen van een commissie om het werk van den dienst der pestbestrijding te leiden niet gelukkig. Een persoon en geen commissie behoort verantwoordelijk te zijn. Een dienst die uitvoerende functies heeft, behoort éénhoofdig te zijn.

Onderafdeeling 245. Hulde werd gebracht aan het werk van den dienst der pestbestrijding. Echter dient naar sommige meening minder dwang aan de Inlandsche bevolking opgelegd te worden. Het verbod van dubbele wanden b.v. geeft groot bezwaar. Een bezwaar is ook dat verbeterde huizen slechts een getaxeerden levensduur van 5 tot 10 jaar hebben.

Gevraagd werd of geen meer duurzame verbetering kan worden aangebracht.

Geklaagd werd over het hardhandig optreden van de Europeesche opzichters, zoowel bij de woningverbetering als bij de woninginspectie; voorts werd er op gewezen, dat de enkele bamboe-omwanding aanleiding geeft tot kouvatten.

Ten aanzien van de pestbestrijding met cyaankali werd gevraagd of het wel gemotiveerd is met het oog op het gevaar, dat zulk soort bestrijding klaarblijkelijk oplevert, er toe over te gaan.

Eenigen der leden wenschten, als preventief middel voor de pestbestrijding in alle residenties — ook dus daar waar deze ziekte nog niet gewoed heeft — een bouw- en woningtoezicht te stellen.

Andere leden achtten het gewenscht het bouw- en woningtoezicht op te dragen, niet aan de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, doch aan een technischen dienst.

Onderafdeeling 246. Eenige leden vroegen of wel consequent wordt doorgevoerd dat behoeftige Inlanders de kosten van de woningverbetering niet behoeven te dragen.

Gevraagd werd of er systeem is in de voorschriften betreffende de woningverbetering. Men merkte op dat men

in Djokja geen kepang (gevlochten bamboe) mag gebruiken bij den woningbouw, in Solo daarentegen wel. Men ziet herhaaldelijk dat de eene mantri of opzichter afkeurt wat de andere heeft goedgevonden en toegestaan.

Ook werd bezwaar gemaakt tegen den dikwijls gestelden eisch van in onderpand-geving of oogstverband tot waarborg van de voorschotten; gewenscht werd geheel of gedeeltelijk kosteloze woningverbetering voor niet-gegoede Inlanders. Anderen achtten het om opvoedkundige redenen beter dat de Inlandsche bevolking, voorzover zij niet behoeftig is, terugbetaalt hetgeen ten haren behoeve is uitgegeven.

Intusschen werd algemeen aangedrongen op het betrachten van een groote mate van humaniteit bij uitvoering van de woningverbetering. Gaarne zou men vernemen wat er gedaan is naar aanleiding van de indertijd in het Malangsche voorgebrachte klachten over fraude bij de woningverbetering.

Onderafdeeling 248a. Men vroeg specificatie van dit bedrag en mededeeling of uit deze post een bijdrage gegeven wordt voor Plantoengan.

NOTA van den heer Kamil betreffende Afdeeling V der begrooting.

Een onzer medeleden heeft een paar dagen geleden een betoog gehouden over de Inlanderpolitiek in het algemeen, die de Regeering voert. Het zij vergund nu te spreken over de onderwijspolitiek van het Gouvernement ten opzichte van den Inlander. De Regeering is nog niet heel lang geleden begonnen het Inlandsch onderwijs flink aan te pakken. En inderdaad is er na dit begin veel tot stand gekomen; in de oogen der andere bevolkingsgroepen zelfs te veel, veel te veel.

Van Europeesche zijde wordt beweerd dat wij te veel bevoorrecht, te veel vertroeteld worden. Een der Indische bladen was zoo afgunstig op ons, dat de Redactie zich de uitdrukking veroorloofde: „de Inlander moet opgeheven worden tot aan de galg”. Van verschillende kanten wordt ons toegeroepen: „Ga voetje voor voetje vooruit; anders valt ge. Na het te vlug vooruitgaan, vooruit; anders valt ge. Van een te vlug vooruitgaan, zoudt ge niets dan onaangename gevolgen ondervinden”. Een ander heeft gezegd: „Gij, Europeanen, die het voogdijchap over den Inlander op U hebt genomen, leert eerst zijn geschiedenis, karakter, zeden en gewoonten kennen, voordat ge aankomt met een volledig program om hem hooger op te voeren”. Na 3 eeuwen overheersing kent de Europeaan ons nog niet. Na 3 eeuwen overheersing zijn bij den Europeaan pas stemmen opge-

gaan om er zich moelte voor te geven, den Inlander te leeren kennen, opdat hij hem kan opvoeden. Welk bezwaar is er toch tegen als de Europeaan ons al vast geeft datgene, wat ons sterk maakt in den strijd om het bestaan, die hoe langer hoe harder wordt?

Men vergeet, dat de Inlander economisch bij den Chinees 1000 jaar ten achter staat, en in ontwikkeling en in economisch opzicht een paar eeuwen ten achter bij den Europeaan. Als wij niet vlug gaan, dan komen we er nooit, waar we wezen moeten.

Wij, nuchteren en bezadigden onder de Inlanders, zijn zeer erkentelijk voor de verschillende onderwijsinrichtingen die de Regeering in de laatste 2 jaren heeft in het leven geroepen. Maar wij kunnen onze spijt ook niet onderdrukken over het feit, dat zij in de voorziening van het elementair onderwijs is te kort geschoten. Ik bedoel hiermee voornamelijk het onderwijs aan de H. I. S. Zoolang het elementair onderwijs onvoldoende is, zoolang hebben de dure hogere inrichtingen, welke Nederland bezit, voor ons niet veel waarde. De H. I. S. zijn bestemd voor kinderen, wier ouders door hun ambt, afkomst, goeioheid of opleiding in de Inlandsche maatschappij op den voorgrond treden. De Regeering beschouwt deze dus als de plaats, waar de grondslag wordt gelegd voor voortgezet onderwijs voor jongelieden die in die maatschappij de leidende betrekking zullen bekleeden. Maar deze scholen kunnen, wat het Hollandsch betreft, aan de leerlingen niet zooveel kennis bijbrengen, dat zij na het verlaten daarvan op de hogere inrichtingen, waar het Nederlandsch voertaal is, plaatsing krijgen. De H. I. S. zijn dus niet gelijkwaardig aan de Hollandsch-Chineesche en niet gelijkwaardig aan de Europeesche scholen, die aansluiting hebben met hogere onderwijsinrichtingen. De Chineesche en de Europeesche kinderen hebben dus een streepje voor boven de Inlandsche. Wij, eenvoudige zielen, trekken hieruit conclusies; en omdat wij door onze gebrekkige ontwikkeling kortzichtig zijn, wellicht verkeerde conclusies.

N.l. deze. De Regeering ziet wellicht niet gaarne, dat de kinderen der betere standen verstandelijk tot volle ontplooiing komen; uit vrees, dat van hun kant te veel concurrentie zal komen tegen de andere bevolkingsgroepen; of uit vrees, dat de betere standen der Inlandsche maatschappij veel knapper worden dan de lagere.

Mochten deze gevolgtrekkingen juist zijn, me dunkt, Indië is groot genoeg om plaats te geven aan ontwikkelde Javanen naast Europeanen en Chineezen. Wat het tweede bezwaar betreft, in alle landen, dus ook in Nederland, vormen de hoogst ontwikkelden en geleerden een zeer kleine minderheid. Staat de Hollandsche ingenieur niet ver boven den Hollandschen polderjongen? Zou men de ingenieursopleiding staken, omdat de Hollandsche polderjongen zoo dom is?

Bovendien wordt aan de opheffing der lagere standen in de Inlandsche maatschappij sedert jaren veel aandacht geschonken.

Ik kom op de H. I. S. terug. Wat zijn de oorzaken, dat die scholen, wat het Hollandsch aangaat, niet gelijkwaardig zijn aan de Hollandsch-Chineesche en de Europeesche scholen?

a. Aan de meeste Hollandsch-Chineesche en Europeesche scholen is een vóórklasse verbonden, waar de kinderen een jaar onderwijs in het Nederlandsch krijgen,

opdat zij de lessen in de 1ste klasse kunnen volgen. Deze vóórklasse ontbreekt bij onze H.I.S.

b. Aan de Hollandsch-Chineesche wordt uitsluitend en aan de Europeesche 1e scholen naast het Hollandsch het Fransch onderwezen, maar pas in de 3 hoogere klassen; aan onze H.I.S. worden naast het Hollandsch 2 Inlandsche talen onderwezen, waardoor minder uren aan het Nederlandsch worden besteed.

c. Aan de Hollandsch-Chineesche en aan de Europeesche scholen werken uitsluitend Europeesche onderwijzers; aan de H.I.S. zowel Europeesche als Inlandsche onderwijzers, en wel zoo, dat het aantal Europeesche leerkrachten 1 minder bedraagt dan het aantal Inlandsche.

Onderafdeeling 195 van het ontwerp-begrooting 1919 kondigt aan: „Invoering van openbaar Fröbel onderwijs”.

Toen ik dezen titel las, heb ik mij ten eerste verblijd, omdat ik dacht, dat de Inlandsche kinderen, die op de H.I.S. zijn aangewezen, dat voorbereidend Fröbelonderwijs ook zouden genieten. Zij toch hebben het het meest noodig. Maar helaas, een post van f 18.000.— is uitgetrokken voor de oprichting van Fröbelkweekscholen tot vorming van onderwijzeressen, die aan Fröbelscholen aangesteld zullen worden om voorbereidend onderwijs te geven aan toekomstige leerlingen van Europeesche en Hollandsch-Chineesche scholen. Deze Fröbelscholen, die 2 jaarklassen zullen tellen, zullen moeten vervangen de bovenbedoelde vóórklasse bij vele Europeesche en Hollandsch-Chineesche scholen, die gebleken is niet aan het doel te beantwoorden. De Fröbelscholen zijn uitsluitend toegankelijk voor kinderen, die aanspraak hebben op latere toelating tot een openbare Europeesche of Hollandsch-Chineesche school. Slechts een beperkt aantal Inlandsche kinderen dus mogen in dat voorrecht deelen. De kinderen, die de H.I.S. zullen bezoeken, zullen van Gouvernements Fröbelonderwijs verstoken blijven.

Het onderwijs in het Nederlandsch, dat aan de Europeesche en Hollandsch-Chineesche scholen nu al op hooger peil staat, dan aan de H.I.S. zal door opening der Fröbelscholen nog veel beter resultaten leveren dan aan de H.I.S. Strookt dit met de theorie, die elken dag verkondigd wordt, dat alle onderdanen van het Gouvernement een gelijke behandeling moeten krijgen, onverschillig tot welk ras zij behooren?

Als motief, waarom Fröbelonderwijs aan onze kinderen onthouden wordt, wordt aangevoerd, de omstandigheid dat de Inlandsche kinderen bij de toelating tot de H.I.S. geen Hollandsch behoeven te kennen. Ieder zal toegeven, dat deze motiveering juist is. Maar ieder weldenkend mensch zal ons ook toegeven, dat de Europeesche en Hollandsch-Chineesche kinderen bij het verlaten der lagere school 2 jaar + 7 jaar = 9 jaar en Inlandsche kinderen slechts 7 jaar Hollandsch hebben geleerd en dat de kennis van het Nederlandsch der 2 eerste groepen meer moet zijn dan die van de laatste groep. Tegen deze achteruitzetting onzer kinderen moeten wij met klem opkomen. In deze eeuw is bevoorrechtiging van den een boven den ander niet meer toegelaten. Ook voor onze kinderen verlangen wij voorbereidend Fröbelonderwijs.

De Europeesche kinderen, die onder elkaar en thuis Hollandsch spreken, hebben op de lagere school 7 jaar noodig om voldoende kennis op te doen voor toelating

tot een hoogere inrichting. Voor onze Inlandsche kinderen acht ik het noodig, dat de Hollandsch-Inlandsche School een achtjarige is. Het onderwijs in de Inlandsche talen eindige in de 5e of 6e klas, zoodat in de 3 of 2 hoogste klassen slechts een taal, nl. het Hollandsch wordt geleerd. Dan alleen zullen onze kinderen aan een hoogere inrichting, waar Nederlandsch voertaal is, de lessen goed kunnen volgen.

Ik acht het niet ondienstig de aandacht te vestigen op het feit, dat de Europeesche leerkrachten en hun leerlingen elkander moeilijk kunnen begrijpen. Er komt niet zelden misverstand tusschen hen voor. Dit kan vermeden worden, wanneer de eersten eenigszins op de hoogte zijn van de zeden en gebruiken in de Inlandsche wereld. Daarom zou ik er voor zijn, dat die heeren in het bezit zijn eener akte voor land- en volkenkunde en voor een der Inlandsche talen, bijv. het Maleisch. Deze eisch kan aan hen m. i. gesteld worden, omdat zij eischen, dat de traktementen opgevoerd worden.

Daar het onmogelijk is gebleken voldoende leerkrachten voor onze scholen uit Holland te betrekken is het een gebiedende eisch, dat hier in Indië zelf kweekscholen worden geopend voor de vorming van onderwijzers, die toegankelijk zijn voor alle landaarden.

Dure gebouwen daarvoor te bouwen is m. i. onnoodig. Hoofdzakelijk is, dat het onderwijs degelijk is.

In mijn betrekking kom ik bijna elken dag in aanraking met leerlingen van de 2de klasse scholen, meest kinderen van den kleinen man. Hoewel niet veel tref ik onder hen toch jongens aan, die uitblinken door verstand en ambitie. Voor zulke kinderen zou ik, als ik er iets over te zeggen had, de H. I. S. openstellen. Daar worden die kinderen uit het volk in de gelegenheid gesteld zich te ontwikkelen, dan zullen zij aan de gemeenschap goede diensten kunnen bewijzen. Wordt dit idee werkelijkheid dan zal ons het verwijt worden bespaard, dat wij voor de hoogere standen alles, voor den kleinen man niets over hebben.

De uitvoering van dit plan stel ik mij zoo voor. Een beperkt aantal kinderen der 2de klasse scholen, die naar de 3de of 4de klasse overgegaan zijn, en blijken hebben gegeven van zeer goeden aanleg en bijzondere ijver, worden in de laagste klasse eener H. I. S. geplaatst. In het begin zullen zij in het Nederlandsch ten achter staan bij de andere kinderen, die reeds 2 jaar lang Fröbelonderwijs hebben genoten. Maar door hun goeden aanleg en door het besef, dat zij verwijderd zullen worden, wanneer zij met de anderen niet mee kunnen, zullen zij al heel spoedig den achterstand inhalen.

De Inlandsche scholen der 2de klasse of de z. g. standaardscholen.

Deze scholen worden onderscheiden in 3, 4 en 5-jarige scholen. De laatste hebben aansluiting met de normaalscholen tot opleiding van Inlandsche onderwijzers. De leerlingen afkomstig van de 3 en 4-jarige 2^e klasse scholen mogen wel aan het toelatingsexamen tot de normaalschool deelnemen, maar de kans voor plaatsing is voor hen zeer gering, omdat het examen vergelijkend is. Een beperkt aantal leerlingen der 2e klasse scholen zal een bestaan vinden als onderwijzer, schrijver, ziekenverpleger, en mandoer. Het overgrootste deel is aangewezen op handenarbeid. Op de 2^e klasse scholen dienen dus te

volgen inrichtingen van onderwijs, die de jongens vormen tot bekwame ambachtslieden en landbouwers. Anders zullen door de 2e klasse scholen ongewenschte toestanden geboren worden.

De toestand van het onderwijs aan de 2e klasse scholen is over het geheel niet schitterend. Het onderwijzend personeel bestaat voor een groot deel uit leerkrachten, die in het bezit zijn eener kweekeling- of hulpakte.

Op ult. 1917 waren in de 2e inspectieafdeeling 410 scholen, waarvan er slechts 164 opgeleide hoofden hadden. Het hulppersoneel bestond uit 1275 personen, waaronder slechts 2 opgeleiden.

Voor de vorming van onderwijzers speciaal voor de 2e klasse scholen bestaan in de 2e afdeeling momenteel 2 gemengde normaalscholen, terwijl dit jaar geopend zullen worden één jongens- en één meisjes-normaalschool.

Volgens de regeeringsalmanak van 1918 hebben de residenties, welke tot de 2e afdeeling behoren, te zamen ruim 12.000.000 zielen. Hiervan zullen wel 1.000.000 kinderen zijn, die in de termen vallen om naar school te gaan.

De opening van één normaalschool in elk gewest zou m.i. geen weelde zijn.

Directeur van een normaalschool is een Europeesche onderwijzer, in het bezit der hoofdkate, bijgestaan door Inlandsche leerkrachten. Op de kennis van den directeur in de vakken, die aan een normaalschool onderwezen worden, valt niets af te dingen. Maar het is zeer te betreuren, dat de directeur der normaalschool in de 2e afdeeling in strijd met het voorschrift als voertaal bij het onderwijs het Maleisch gebruikt. Een taal, waarin zoowel zij als de leerlingen zich niet vrij kunnen bewegen. Of alle vakken tot hun recht komen, valt te betwijfelen.

Ook voor het Javaansch personeel is het onderwijs geven aan een normaalschool een zware taak. Voor de meeste vakken bestaat een totaal gemis aan handleidingen, in de landstaal geschreven. Al onderwijzende zoeken zij naar geschikte woorden en termen om de leerstof zoo duidelijk mogelijk voor te dragen. M.i. is het de plicht der Regeering in deze leemte te voorzien. Fondsen moeten beschikbaar gesteld worden voor de vervaardiging van handleidingen. Deze niet gemakkelijke taak behoort te worden opgedragen aan Europeesche deskundigen, die de handleidingen in begrijpelijk Nederlandsch samenstellen. Aan hen worden toegevoegd Inlanders, die het Hollandsch voldoende en de eigen taal goed kennen, zoodat zij den Hollandschen tekst in de landstaal kunnen overzetten. De Europeesche deskundigen dienen van de landstaal zooveel te kennen, dat zij in staat zijn te beoordeelen of de overzetting juist is.

Aangezien de eisch zeer zwaar is, spreekt het van zelf, dat de vervaardigers van de handleidingen behoorlijk betaald moeten worden.

Desa- of volksscholen.

Aan deze scholen, die 3 jaarklassen tellen, wordt onderwijs gegeven in:

1. het lezen en schrijven der landstaal met eigen en Latijnsche karakters;
2. de 4 hoofdbewerkingen van het rekenen met geheele getallen en tiendeelige breuken tot 2 decimalen. Dit sobere leerplan is voldoende te achten, omdat in sommige streken door de bevolking de behoefte aan

onderwijs nog niet gevoeld wordt. Daar, waar men beter en meer onderwijs verlangt, kunnen de kinderen, die de desaschool doorloopen hebben, overgaan naar de klasse scholen of naar de z.g. vervolgscholen, d.z. 2de klasse scholen zonder 1e en 2e klasse.

Boven zei ik, dat het sobere leerplan voldoende te achten was. Maar de weinige vakken, die onderwezen worden, moeten goed onderwezen worden en wel door menschen, die voor hun taak berekend zijn. Maar dit is ongelukkig niet het geval. Aan de desascholen werken personen, s oms jonge jongens, die een 2de klasse school doorloopen hebben en daarna voor hun betrekking een opleiding van een jaar genoten hebben. Door gebrek aan ervaring en door hun zeer geringe kennis zijn ze niet in staat door hun onderwijs van de jeugd denkende menschen te vormen. Hun wijze van werken is noch ontwikkelend noch opvoedend.

De Regeering tracht het gehalte der onderwijzers te verhoogen door opening (2 jaar geleden) van cursussen voor volksonderwijs. Dit jaar zullen de eerste cursussen leerkrachten leveren voor de desascholen. Om te beletten, dat de opgeleiden wegloopen om een beter baantje machtig te worden, wordt aan hen, die den cursus met vrucht doorloopen hebben, geen diploma uitgereikt maar slechts een verklaring, dat zij benoembaar zijn voor desasonderwijzer. Deze opgeleiden zullen wel hun betrekking aanvaarden maar zullen hun werk met tegenzin verrichten en slechte resultaten bereiken. De betaling is te gering, f 10 — f 15. De bevolking weet, dat het desasonderwijs, dat zij voor een groot deel zelf moet betalen, minderwaardig is. Dit is de reden, dat de desascholen niet gewild zijn. Zonder dwang zouden geen desascholen tot stand zijn gekomen, zonder dwang zouden de reeds bestaande stellig verlopen.

De desascholen dienen vervangen te worden door 2e classescholen.

Moeten zij blijven bestaan, wat blijkbaar in de bedoeling der Regeering ligt, dan moeten ze veel verbeterd worden. En verbetering is alleen te verwachten, wanneer het personeel opgeleid is. Maar dan zullen de desascholen niet veel minder kosten dan de 2e klasse scholen, aangezien de bezoldiging van het personeel, dat aanmerkelijk zal stijgen, door de Regeering zelf betaald zal moeten worden. De gemeente is niet in staat of niet bereid meer bij te dragen in de bezoldiging der onderwijzers.

De leerlingen afkomstig van desascholen zullen evenals het overgrootste deel der leerlingen van 2e klasse scholen hun bestaan moeten zoeken als landbouwers en ambachtslieden. Ook zij moeten landbouw- en ambachtscholen bezoeken.

KAMIL.

HOOFDSTUK I.

Afdeeling VI.

Onderafdeeling 57. Gevraagd werd hoe lang de onder *a* vermelde post reeds op de begrooting voorkomt, en wanneer zij vermoedelijk zal kunnen worden gemist.

Voorts vernam men gaarne waarvoor de onder e vermelde bijdrage dient

Onderafdeeling 62—67. Gevraagd werd of het in de bedoeling ligt de koffie en de andere door den Lande geteelde producten alleen in Holland aan de markt te brengen dan wel of dit ook elders kan geschieden.

Onderafdeeling 68. Men vroeg hoe de opleiding voor candidaat-houtvesters, nu voor hun praktische studiën in Duitschland geen gelegenheid meer bestaat, thans geregeld is. Men zou verder gaarne vernemen of de vervorming van de Hoogere Land- en Boschbouwschool te Wageningen tot een Landbouw Hoogeschool, wijziging in de opleiding van de candidaat-houtvesters gebracht heeft.

Gevraagd werd wat zich verzet tegen een overbrenging naar Indië van de opleiding van houtvesters,

Voorts vernam men gaarne of bij de opleiding voor houtvesters rekening wordt gehouden met hetgeen daaromtrent in de op 23 October 1916 gehouden algemeene vergadering voor ambtenaren van het Boschwezen is opgemerkt.

Onderafdeeling 69. Gaarne vernam men wat deze opleiding omvat en waarom zij niet hier te lande geschiedt.

Onderafdeeling 71c. Men vroeg welke maatregelen hier feitelijk worden bedoeld.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling VI.

Door enkele leden werd opgemerkt dat men in het beleid van dit Departement een vaste lijn mist. Andere leden deelden mede dat het zeer te betreuren zou zijn indien onder de huidige omstandigheden Dr. Lovink als hoofd van het Departement zou aftreden.

In aanstuiting met hetgeen reeds in de algemeene beschouwingen aangaande de voedselschaarschte is opgemerkt, wenschten sommige leden bij deze afdeeling te kennen te geven dat zij het ten zeerste betreuren dat de Regeering geen bindende voorschriften heeft gegeven betreffende eene inkrimping van het plantareaal voor handelsgewassen — inzonderheid de suiker en de tabak — ten behoeve van eene uitbreiding van de teelt van voedingsgewassen.

De aan het woord zijnde leden zouden gaarne zien dat de Regeering, onder vermelding van de noodige cijfers, den Volksraad geheel inlichtte ten aanzien van de beweegredenen die haar tot de bepaling van den aangenomen gedragslijn heeft geleid.

Men vernam gaarne of de Regeering geen voedseltekort vreest indien de invoer van rijst geheel ophoudt en vroeg of de onlangs plaats gevonden hebbende uitvoer van rijst naar Suriname, wel volkomen verantwoord is.

Een lid vreesde dat wanneer tot een groote inkrimping van het suikerrietareaal werd overgegaan, veel voor het rietvervoer gebruikt trekvee geen emplot zou vinden. Hij vreesde dan voor eene aflachting van den Inlandschen veestapel, en meende in deze een waarschuwing te moeten uiten.

Op last of op aandrang der Regeering is, naar men

vernam, een zeer groote oppervlakte door de Inlandsche bevolking met cassave beplant. Men vroeg of de Regeering zekerheid kan geven dat voor dit product voldoende prijzen zullen worden gemaakt, ook al zal de rijstprijz door invoer dalen en geen uitvoer van cassave wegens gebrek aan schepen plaats vinden. Door sommige leden werd een intensiever bewerking door de Inlanders bij de cultuur van voedingsgewassen wenschelijk geacht. Men dacht inzonderheid hierbij aan het gebruik van meststoffen en het aanwenden van betere landbouwwerktuigen.

Van andere zijde werd hiertegen aangevoerd dat de meerdere kosten voor deze doeleinden besteed, niet door een vermeerdering der oogst worden goedge maakt. Zij achtten het echter wel mogelijk de opbrengst der sawahcultuur te verhoogen, indien de bevolking bij hare bewerkingswijze de meesttijds op bijgeloof berustende gewoonten zou willen laten varen.

Door andere leden werd betwijfeld, of het soms al te wetenschappelijk ingrijpen in de volkscultures wel altijd goede resultaten geeft. Vele van de z.g. bijgeloovige gebruiken blijken bij dieper onderzoek op redelijken grond te berusten.

Landbouwvoorlichting zou hier wellicht van veel nut zijn. Door een lid werd meerdere publicatie gevraagd van de uitkomsten van de bij het Departement van Landbouw genomen proeven voor de verbetering van den rijstbouw.

Het tekort aan voedingsgewassen hier te lande zou, meenden vele leden, kunnen worden opgeheven indien men in daarvoor in aanmerking komende landstreken van de Buitengewesten irrigatiewerken op ruime schaal aanlegde. Ook ware zoo noodig de immigratie naar die streken te bevorderen.

Ook werd gewezen op de wenschelijkheid om de voor sawahcultuur geschikte gronden, die thans nog tot de boschreserve en onontgonnen erfpachts-perceelen (speciaal in de Preanger Regentschappen) behooren, aan de bevolking uit te geven.

Ter bevordering van de productie van voedingsgewassen drongen enkele leden op afschaffing van de z.g. dagen nachtregeling aan.

Een lid was van oordeel dat van voedselgebrek geen sprake zou zijn, indien de Inlandsche erven intensief beplant werden.

Vele leden meenden dat de thans opgedane ervaring voor de Regeering een ernstige waarschuwing moet zijn ten aanzien van het op groote schaal uitgeven van gronden voor de suikercultuur. De aandacht werd gevestigd op den voedselnood in Kediri. De uitbreiding van den aanplant van riet en cassave is daar gedurende de laatste jaren te groot geweest.

Door een der leden werd de vraag gesteld of de Regeering van oordeel is dat, indien door haar voorschriften voor de beperking van den aanplant van handelsgewassen zouden worden gegeven, de huur van de door de bevolking verhuurde gronden zou doorgaan.

Door enkele leden werd de invoering van een rijst-monopolie bepleit. Men ried de Regeering aan onmiddellijk over te gaan tot het in beslag nemen van alle rijstvoorraden en tot het instellen van een dienst om de rijst onder de bevolking te distribueeren. Vele leden wezen op de schier onoverkomelijke bezwaren, aan deze maatregelen verbonden, en betwijfelden het nut ervan.

Eenigen der leden waren van oordeel dat bij het vaststellen der maximum-prijzen voor rijst niet het noodige doorzicht en de vereischte voortvarendheid waren betracht. Gevraagd werd of de Regeering voornemens in maatregelen te nemen om de speculatie in voedingsmiddelen in het algemeen tegen te gaan.

Medegedeeld werd dat door de departementen van Gouvernementsbedrijven en Oorlog bij den inkoop van rijst prijzen hooger dan de maximumprijzen waren besteed. Gaarne vernam men eenige opheldering hieromtrent. Terloops stelde een der leden de vraag waarom de Regeering telkens inschrijvingen voor de op Banka benodigde rijst houdt, zij kan naar zijne meening met deze rijstaankopen zelf ter markt komen.

Men achtte het gewenscht te Singapore een Gouvernementsagentschap voor den aankoop van rijst te stichten. Van daar uit zou de distributie der Regeeringsrijst over de buitengewesten kunnen worden geleid.

Een der leden stelde in het licht dat de weg dien de Regeering bij haar uitvoerpolitiek volgt, aan vele handelaren groote schade toebrengt. Hij achtte het noodig dat de Regeering zelf rechtstreeks met de onderscheidene buitenlandse Regeeringen besprekingen voert, betreffende de door deze te verrichten tegenpraestaties voor de te verlenen uitvoervergunningen voor Indische producten en deze aangelegenheid niet aan den particulieren koopman overlaat. Een duidelijke verklaring betreffende de terzake voorgenomen gedragslijn zal zeer op prijs worden gesteld.

Eenigen der leden vestigden de aandacht op de wenselijkheid om Inlandsche cultures van handelsingewassen als peper, hevea e. a. door het verlenen op ruime schaal van landbouwkundige voorlichting te bevorderen.

Hiertegenover stelden andere leden dat men bij het bevorderen van overjarige bevolkingscultures zeer voorzichtig moest zijn, daar de bevolking voor het drijven ervan veelal niet voldoende economisch sterk is om tegenlagen te weerstaan.

Eenige leden vernamen gaarne welke overweging de Regeering geleid heeft bij het steun verlenen aan de Inlandsche theecultuur, door het inhuren van de theefabriek Tjitjoeroek.

Aangedrongen werd voorts op een bevordering van de teelt van suikerriet door de bevolking zelve; bv. door het verstrekken van goede bibit en mest en het verlenen van crediet op gemakkelijke voorwaarden voor den aankoop, bv. van Amerikaansche ijzeren molens.

Het maakt den indruk dat de agrarische inspectie de Inlandsche rietcultuur min of meer tegenwerkt bv. door den opkoop van suikerriet van de zijde der fabrikanten tegen te gaan. Gaarne zou men vernemen of de inlandse rietcultuur kan rekenen op krachtigen steun van de Regeering.

Eenige leden gaven in overweging steun te verlenen ter bevordering van den Inlandschen landbouw, door het oprichten van gunstig gelegen centrale verkoopplaatsen.

Door vele leden werd het gewenscht geacht voortaan de door den Gouvernements accountant goedgekeurde bedrijfs- en kapitaalrekening van de tot het Departement van Landbouw behorende bedrijven dadelijk bij de begrooting over te leggen.

Onderafdeeling 252. De drie afdeelingen, waaruit het Departement bestaat, zijn, meenden enkele leden,

te heterogeen voor de leiding door één Directeur. Enkele der leden zouden het gewenscht achten wanneer dit Departement gesplitst werd in een Departement voor Landbouw en Irrigatie, en een ander voor Nijverheid en Handel.

Eenige andere leden oordeelden eveneens een vervorming van het Departement aanbevelenswaardig; zij zouden het echter beter oordeelen indien Landbouw en Handel onder een Directeur bijeen bleven; Nijverheid zou dan wellicht onder het Departement van Gouvernementsbedrijven kunnen worden gebracht.

Een der leden achtte de beginsalarissen voor inlandsche hulpkrachten van de laboratoria te laag. Van andere zijde werd hiertegen aangevoerd, dat er voor deze betrekkingen voldoende aanbod was.

Onderafdeeling 253. Gevraagd werd waarom bij dit departement bijzondere uitgaven voor het koloniaal verslag zijn opgebracht.

Onderafdeeling 255. Door eenigen der leden werd gevraagd hoe de Regeering denkt over het doen bouwen van een schip, dat al dadelijk bestemd kan worden om als onderzoekingsvaartuig voor de zeevisscherij dienst te doen. Men meende dat het thans daarvoor bestemd Gouvernementsvaartuig ten eenen male ongeschikt is.

Voor dit zoo gewichtige doel werd de aanbouw van een afzonderlijk vaartuig volstrekt noodzakelijk geoordeeld.

Onderafdeeling 256. Eenige leden vroegen of het wellicht mogelijk zou zijn om gebruik te maken van de wetenschappelijke krachten, laboratoria te Buitenzorg enz. om tot de stichting en een landbouw-hoogeschool te geraken.

Onderdeely. Dit voorstel werd met instemming ontvangen.

Onderafdeelingen 264a. en 265c. Gevraagd werd of het niet wenschelijk zou zijn den zaadtuin te Bangelan op te heffen en deze over te dragen aan den particulieren ondernemer.

Onderafdeeling 268a. Enkele leden drongen aan op het geven van eene opleiding op grooter schaal dan thans plaats vindt aan inlandsche voorlichters voor den landbouw. De uitzending van landbouwleeraars uit Europa in stede van het in Indië in dienst nemen dier werkkrachten werd door een lid gewenscht geacht. Dezen zouden echter, alvorens practisch werkzaam te worden gesteld, een stelselmatige Indische na-opleiding hier te lande moeten genieten, vooral ook met het oog op de landstalen. Een ander lid vroeg of de Regeering de gedragslijn, die zij ten aanzien van de landbouwvoorlichtingsdienst volgt, zou willen mededeelen; ten deze heeft men nog geen systeem ontwaard. Aangedrongen werd verder op eene uitbreiding van het aantal landbouwscholen en landbouw cursussen, zooals die in b. v. Kediri gehouden worden. Voorts vroeg men waarom op de particuliere landerijen geen landbouwleeraren komen. Ook werd aangedrongen op het nemen op grooter schaal dan tot nu toe geschiedt, van proeven betreffende de wijzen van irrigatie bij de cultuur van verschillende gewassen.

Onderafdeelingen 268c en 269e. Vele leden meenden dat voor het landbouw-onderwijs nog te weinig wordt gedaan. Ook zou aan het bestaan der tegenwoordige onderwijsinrichtingen meer bekendheid kunnen worden gegeven. Een lid zou gaarne de oprichting van een afzonderlijke boschbouwschool zien.

Meerdere leden zouden gaarne zien, dat bij de oprichting van een cultuurschool te Malang beter op de huisvesting van de leerlingen zal worden gelet dan thans bij de school te Soekaboemi het geval is.

Gevraagd werd of voor de Inlandsche en Europeesche abiturienten van de cultuurschool, in Gouvernementsdienst dezelfde bezoldigingsregeling geldt.

Onderafdeelingen 270 en 271. Eenige leden waren van meening dat men met de tegenwoordig in zwang zijnde methode voor de verspreiding van landbouwkennis niet op den juisten weg is. Die kennis dringt niet genoeg tot de bevolking door. Van de gehouden voordrachten wordt door de desa-menschen als regel maar weinig begrepen, omdat hun ontwikkeling onvoldoende is.

Voorts meende men dat de verspreiding van de lagere landbouwscholen niet systematisch plaats heeft en daarbij ongenoegzaam met de behoefte wordt rekening gehouden. Men vroeg of deze scholen alleen opgericht worden in streken met een gunstig klimaat en waar aangenaam gelegen pasangrahans zijn.

Men meent dat het aanbeveling zou verdienen, wandelleeraren aan te stellen uit de bevolking zelf voortgekomen, welke dichter bij haar staan. Deze wandelleeraren moeten door landbouwleeraren opgeleid worden.

Enkele leden waren van oordeel, dat het onderwijs aanschouwelijk moet zijn.

Eenige leden drongen aan op een verhooging van de post voor de instelling van wandelleeraren.

Gevraagd werd of de Regeering de ambtenaren van het B. B. in Timor en Onderhoorigheden niet kan wijzen op het belang van de katoencultuur, waarvoor dat gewest zich bij uitnemendheid schijnt te leenen.

In verband met een in de toekomst te verwachten gebrek aan katoen meende men dat de Regeering aan deze cultuur in Timor niet te groote aandacht kan wijden.

Meerdere leden wenschten dat ook elders in het oosten van den archipel met de Australische variëteit, die in Timor goed slaagt, proeven zullen worden genomen.

Aangedrongen werd voorts op de uitbreiding van coöperatie op landbouwgebied. Men vroeg of niet meer kan worden gedaan tot bevordering van ooftteelt, bijv. door het houden van een plantdag en het maken van tjankokans en kweken van vruchtboompjes op de lagere scholen.

Onderafdeeling 271d. Eenige leden achtten het gewenscht de distributie, zoowel op crediet als à contant, van goed zaad onder de bevolking te bevorderen, alsmede de verspreiding van marcotten en stekken. Daarom zouden enters in de desa noodig zijn. Hiervoor waren de leerlingen der landbouwscholen te benutten.

Aangedrongen werd op meerdere kennisname van de Inlandsche cultuur en de Inlandsche methoden.

Gemeend werd dat in Solo voor de door vermindering van den rietaanplant beschikbaar gekomen gronden bepaald is, dat slechts 20% met padi-gado mocht worden beplant en 80% met polowidjo. In Kanigoro, Madioen, werd eerst last tot padi-gado aanplant gegeven en toen

de bevolking zaadpadi had aangekocht werd de aanplanting verboden. Waarom is dit geschied? zoo vroeg men.

Onderafdeeling 271e. Een lid stelde de wenschelijkheid in het licht om bij de uitgifte van koffietuinen aan inlanders, met hun gegoedheid rekening te houden, en deze uitgifte te beperken tot kapitaalkrachtige Inlanders of tot coöperaties onder hen. Ook drong dit lid erop aan, de koffiereserve, voor zoover deze daarvoor geschikt is, te bestemmen voor Gouvernements hevea-cultuur.

Gevraagd werd wanneer de opheffing van de gedwongen koffieteeft en levering in Pasoeroean kan worden tegemoet gezien.

Enkele leden vroegen of de bestaande tuinen verder niet als gouvernements bedrijf konden worden geëxploiteerd.

Onderafdeelingen 274 en 275. Door een der leden werd de vraag gesteld hoe het met de oprichting van een Gouvernements kininefabriek ter verwerking van het op de Gouvernements ondernemingen verkregen product staat. Een Gouvernementskinamonopolie achten andere leden mettertijd zeer wel uitvoerbaar en tevens noodig.

Onderafdeeling 278. Van meerdere zijden werd aangedrongen op de oprichting van een Gouvernements fabriek op de getahpertjahonderneming Tjipetir.

Een der leden meende dat het getahpertjahbedrijf ten doode is opgeschreven en dat daaraan zoo min mogelijk geld ten koste moet worden gelegd, aangezien de getahpertjah door speciaal geprepareerde hevearubber waarschijnlijk van de markt zal worden verdrongen.

Men vroeg naar de financieele resultaten met dezen aanplant bereikt.

Onderafdeeling 280. Door enkele leden werd aangedrongen om terug te komen op het besluit om de Gouvernements rubberonderneming te Langsa te verkoopen.

Onderafdeelingen 282, 283 en 284. Gevraagd werd hoe de Regeering staat tegenover de reorganisatie van den dienst van het boschwezen zooals die door de vereeniging van ambtenaren van het boschwezen werd bepleit op de Algemeene Vergadering van 23 en 24 October 1916 (vgl. Tectona deel X afl. 1 en 2).

Opgemerkt werd door een der leden dat het boschwezen wel de meest gehate dienst is. Men wees op de saminleer in Blera en de relletjes in Toeban.

Het boschwezen wil aan drie doeleinden voldoen:

- 1e. houtvoorziening;
- 2e. bevordering van hydrologische doeleinden;
- 3e. winst maken.

In het belang van de beide eerste punten meent het boschwezen gerechtigd te zijn op grond van het algemeen belang de bevolking te benadeelen.

Het zou gewenscht zijn dat het boschwezen zich terug trok uit de meest bewoonde streken, waar de landbouw en veeteelt belemmerd worden en zich toelagde op exploitatie van de wouden in meer afgelegen streken, zelfs al zou de arbeid daar kostbaarder en minder winstgevend zijn.

Verder werd gevraagd welke politiek er gevolgd wordt ten aanzien van den houtverkoop; wordt de houtprijs niet te veel opgedreven ten nadeele van den Inlandschen huizenbouw. Volgt het boschwezen een O. W. er politiek door staking van den verkoop tijdens den terugloop van de prijzen. (Zie blz. 17 prae-advies de Jongh, Decentralisatie-congres)

Geprotesteerd werd tegen de verlaging van bezoldigingen bij gelijkmaking der traktementen voor Europeanen en Inlanders in de lagere rangen (zie Indische stemmen No. 4)

Gemeend werd, dat de herbebossing van Trenggalek, welke als uitstekend geslaagd is beschouwd, zeer ten nadeele van de bevolking is geweest. Gevraagd werd hoeveel baou's natte en droge gronden en hoeveel weidevelden, voor de reboisatie zijn gebezigd en welke vergoedingen er voor het werk, verband houdende met de reboisatie gedaan zijn?

Men informeerde verder of de personeelsuitbreiding bij het Boschwezen voldoende is met het oog op een spoedige doelmatige herbebossing van Java. Deze herbebossing dient krachtig ter hand te worden genomen. Door een ander lid werd gevraagd of de Regeering in verband met het te Djokja gehouden Bodemcongres nog vasthoudt aan het oudstijd ingenomen standpunt betreffende het nut van een boschreserve ter bevordering van een regelmatig regenval. Men meent, dat dit standpunt met het oog op nieuwere onderzoekingen moet worden herzien. Het nut van de bosschen, doordat zij het water vasthouden en daardoor een goede irrigatie van lagere landen bevorderen, wordt echter niet betwijfeld. Ook wordt op een krachtige exploratie van de bosschen in de buitenbezittingen aangedrongen. Aangedrongen wordt op spoedigen bouw van het boschbouwproefstation en op een goede uitrusting van deze inrichting. Verder vroeg men hoe het met het klimatohydrologisch onderzoek staat. Ten aanzien van de boschreserve wordt algemeen — vooral met het oog op de tijdsomstandigheden — de wenschelijkheid gevoeld om boschgronden, die voor teelt van voedingsgewassen geschikt zijn, voor uitgifte in aanmerking te brengen.

Een lid sprak de wenschelijkheid uit om de uitgifte van boschgronden op Ceram niet aan particulieren te doen plaats hebben, doch deze wouden aan de bevolking te laten.

Een lid merkte op, dat de taxaties op blz. 86 van de Memorie van Toelichting onjuist zijn. Ophelderingen worden ter zake gaarne tegemoet gezien.

De wenschelijkheid om het caoutchoucbedrijf belangrijk uit te breiden en af te scheiden van den Dienst van het Boschwezen en te voegen bij een afzonderlijke afdeling van dit Departement, een afdeling Gouvernements cultuurbedrijven, werd door enkele leden bepleit. Het caoutchoucbedrijf moet een volledige bedrijfszelfstandigheid verkrijgen.

Gaarne zou men vernemen hoe de Regeering over de uitbreiding van Staatslandbouwbedrijven denkt.

Gevraagd werd wat de post „kosten van levering van djatihout aan den Soesoehoenan van Soerakarta en den Sultan van Djokjakarta" beteekent

Onderafdeelingen 285 en 286. Meerdere leden waren van meening, dat te weinig gedaan werd aan de bevordering van de visscherij en dat vooral werk

moet worden gemaakt van het inzouten van de visch, zoodat de visschers langeren tijd kunnen uitblijven.

Gewezen werd op Japan en Britsch-Indië waar met de bevordering van de visscherij belangrijke resultaten zijn bereikt.

Men vroeg of het zoutmonopolie geen beletsel is voor de uitbreiding van de visscherij.

Een der leden vestigde de aandacht op het artikel van den Heer Besseling in „Koloniale Studiën", betreffende de visscherij van de bevolking te Bagan Si Api-Api. Hij drong op verlaging van den zoutprijs aan, waardoor de visscherij aldaar, beter tot zijn recht zal komen en bepleitte voorts de oprichting van Gouvernements zoutloodsen op ruime schaal ter bevordering van visscherij in de buitengewesten.

Enkele leden zouden gaarne zien, dat voorschot tegen lage rente aan coöperatieve visscherij-vereeningen verleend werd en vroegen daarvoor een post op te brengen. Bezwaren werden gemaakt tegen de bij zoutverstrekking gestelde eischen van inzouten in de loodsen.

Onderafdeeling 287. Aangedrongen werd op eene verhooging van de bezoldiging der adjunct-Gouvernements-veeartsen. Waarom is, zoo vroeg men, aan de daartoe gedane voorstellen geen gevolg gegeven? Een ander lid achtte de bezoldiging der Inlandsche veeartsen te laag.

Om in het kort aan veeartsenkundige hulp zoo spoedige mogelijk te voorzien, werd eene opleiding op ruime schaal wenschelijk geoordeeld.

Geklaagd werd over belemmering van de veeteelt van de zijde van het Boschwezen.

Gevraagd werd wanneer eene beslissing kan worden tegemoet gezien op het rekest van de vereeniging van veeartsen.

Men achtte het gewenscht de ramme stoeterij te Padarang tot een zelfstandig bedrijf in te richten. Een der leden meende nu reeds de vraag te moeten stellen of de met deze stoeterij verkregen resultaten, wel een bestendiging van die instelling wenschelijk maken.

Gevraagd werd verder welke maatregelen de Regeering neemt ten opzichte van het tegengaan van ziekten onder het ploegvee.

Een der leden was van oordeel, dat de fokmerrie's te weinig aan het volk en te veel aan Inlandsche bestuursambtenaren gegeven worden, door wie de dieren uitsluitend als trekdier gebruikt worden

De rsorten van de veeartsen werden door meerdere leden te groot geacht, dan dat deze ambtenaren zich veel zouden kunnen bemoeien met de verbetering van den veestapel.

Aan veefokkers moest meer leiding gegeven kunnen worden, dan thans het geval is.

Men meende voorts dat meer aandacht moet worden geschonken aan het maken van weidevelden, omdat gedurende den tijd dat de oogst te velde staat, het vee bijna niets te eten heeft en ook daardoor het ras geregeld achteruitgaat.

Gevraagd werd wat de Regeering gedaan heeft tegen de vergiftiging van vee welke, als gevolg van de hooge prijzen van huiden, op groote schaal heeft plaats gehad.

Aangedrongen werd voorts op regeeringszorg ter verkrijging van eene goede voorziening in de behoefte aan veevoeder.

Gevraagd werd of onder c van de onderafdeeling 288 mede begrepen zijn de kosten voor stierenstations en aankoop van groot en klein vee in Britsch-Indië.

Onderafdeelingen 289 en 290. Gevraagd werd of er niet iets gedaan kan worden voor eene bevordering van de totstandkoming van katoenspinnerijen en weverijen. De batiknijverheid, die thans gebrek aan de grondstof katoen heeft, zou daarmee zeer geholpen zijn. Een der leden uitte de klacht, dat bij de distributie van kleurstoffen voor deze industrie, door den tusschenhandel grove winsten gemaakt zijn.

Gevraagd werd verder of er iets gedaan kan worden om de hier te lande door sommigen begonnen zijdecultuur door voorlichting te steunen.

Naar aanleiding van hetgeen de Regeering mededeelt ten aanzien van de uitzending van een vakkundige op het gebied der leerlooierij merkte een lid op, dat het leer afkomstig van de huiden van inheemsche runderen niet veel emplot zal vinden, daar deze huiden te licht zijn. Hij geloofde dat de hier voorgestelde maatregelen niet voldoende geargumenteed zijn.

Men drong aan op meer zorg voor, en meer steun aan de aardewerkindustrie der inlandsche bevolking te Plèrèt.

Vele leden konden zich niet vereenigen met de voorgestelde nieuwe wedderegeling van den deskundige voor de steenen- en pannenbakkerij; men meende dat de bezoldiging zooals die thans is vastgesteld meer dan voldoende is. Gewezen werd in dit verband op de weinig bevredigende resultaten met de bevordering van de steenen- en pannenbakkerij bereikt.

Gevraagd werd naar de resultaten, verkregen met de benoeming van een vakkundige voor de kantnijverheid, naar het oordeel van deze vakkundige over die nijverheid, over de toekomst die deze volgens haar zal hebben en naar de plannen, die met betrekking tot deze nijverheid en die vakkundige verder bestaan.

Onderafdeelingen 291 en 292. Verschillende leden oordeelen, dat geen wijzigingen in het ambachtsonderwijs moeten plaats hebben, zoolang de commissie voor het hooger technisch onderwijs niet met haar rapport en voorstellen gereed gekomen is.

Andere leden drongen aan op uitbreiding van het aantal ambachtsscholen ook in de buitengewesten.

Eenige leden meenden dat de inspecteur van het inlandsch ambachtsonderwijs, bij de zes schooltjes die er bestaan, best kan worden gemist.

Vooral aan het onderwijs in de ijzerbewerking moet naar veler oordeel meer de aandacht van de Regeering worden gewijd, daar de smeden onder de bevolking op zeer lagen trap staan en zelfs, naar sommigen meenden, geen verschil tusschen staal en ijzer kennen. Anderen hadden over de inheemsche smeden een gunstiger oordeel.

Men klaagde er over, dat ook bij het ambachtsonderwijs de hand van de bureaucratie zwaar drukt en er al te veel onderzocht en geadviseerd moet worden alvorens men tot uitvoering van plannen en voorstellen komt. Ook door de inspectie wordt — naar het oordeel van eenige leden — onvoldoende voortvarendheid betracht. Door enkelen werd aangedrongen op overbrenging van het ambachtsonderwijs naar het Departement van Onderwijs en Eeredienst, terwijl door anderen juist gemeend werd dat het technisch onderwijs naar het Nijverheidsdepartement zou moeten overgaan.

Gevraagd werd of de ambachtsscholen voor Inlanders ook voor met dezen gelijkgestelden geopend zijn.

Verwezen werd naar een artikel in de Java-Bode van 22 Mei jl. met verzoek om inlichtingen terzake.

Door enkele leden werd voorts nog gevraagd of de Regeering de uitkomsten van het ambachtsonderwijs voor Inlanders zou willen mededeelen.

Onderafdeelingen 293 en 294. Men meende met leedwezen te moeten constateeren dat de leiding van de afdeeling handel niet in voldoende bekwame handen rust.

Men vroeg of wel voldoende voeling wordt gehouden tusschen de afdeeling handel en den handel zelve. Geklaagd werd dat handelaren dikwijls moeilijk inlichtingen van de afdeeling handel kunnen krijgen.

Aangedrongen werd op de oprichting van gouvernementswege van handelskursussen of handelsscholen.

Eenige leden vroegen of het juist is, wat in de dagbladen vermeld is omtrent het weinige nut dat van het werk van wijlen Dr. van Breda de Haan getrokken is. Zij zouden aangaande deze bekende kwestie gaarne uitvoerige inlichtingen ontvangen.

Eenige leden drongen aan op een proef van gouvernementswege te nemen met een papierfabriek. Men vroeg of wel de noodige aandacht is geschonken aan het bulletin van het koloniaal museum over papierfabricage van de hand van den fabrikant Sellger in Nijmegen.

Andere leden verklaarden zich tegen een fabriek van gouvernementswege, wjl het gevaar van mislukking particulieren zou afschrikken.

Op een krachtiger beheer en belangrijke uitbreiding van den dienst van het IJkwezen werd door meerdere leden aangedrongen.

Aangedrongen werd ten slotte door vele leden op de invoering van de metrieke maten en gewichten en geleidelijk verbod van unsters en andere weeg- en meetwerktuigen, niet bij het metrieke stelsel bekend.

HOOFDSTUK I.

Afdeeling VII.

Onderafdeeling 73a. Door verscheidene leden werd gevraagd waarom de benooidgheden voor den dienst der burgerlijke openbare werken in Nederland moeten worden aangeschaft. Gaarne zou men zien, dat zulks hier te lande geschiedde door een daarvoor te stichten centraal orgaan.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling VII.

Men vroeg of de Regeering zich nog op het standpunt stelt, dat ieder havenwerk reeds bij de uitvoering zijn rentabiliteit in zich moet dragen. Wil men een land openleggen, dat moet men beginnen met havens aan te leggen zonder daarbij de rentabiliteitskwestie voorop te stellen. Ook mag deze kwestie bij de uitbreiding van bestaande havens niet te zeer op den voorgrond worden gebracht, daar dit de havenontwikkeling tegenhoudt, terwijl vele jaren later het werk toch rendabel zal blijken. Een ander lid wilde de rentabiliteitsvraag wel bij den aanleg en de uitbreiding van belangrijke havens blijven aanvaarden, wjl dit ook in vroegere gevallen

is geschied en het niet aangaat van dit beginsel thans af te wijken.

Vele leden gaven in overweging, meer gebruik te maken van het particulier initiatief door de uitvoering van werken, welke het departement der Burgerlijke Openbare Werken niet zelf kan uitvoeren, na openbare aanbesteding aan aannemers op te dragen. Het personeel, waarover men thans de beschikking heeft zal dan voor de behoefte voldoende zijn en de dikwijls ergerlijke vertraging bij de uitvoering van dringend noodige werken zal kunnen worden voorkomen.

De praktijk is thans, dat er bij de Burgerlijke Openbare Werken een neiging valt waar te nemen om alles in eigen beheer uit te voeren. Wanneer het departement een tegenovergestelde werkwijze als regel aanneemt, zal men hier evenals in Holland een stand van aannemers krijgen en zal het toezicht op de uitvoering der werken aan hogere en beter bezoldigde ambtenaren kunnen worden opgedragen.

Enkele leden achtten het werken met aannemers althans in beginsel minder aanbevelenswaardig.

Men meende, dat bij de uitvoering van Gouvernements werken ook meer voeling moet worden gehouden tusschen de verschillende diensten. Men wees er b.v. op, dat Burgerlijke Openbare Werken, Genie en Marine drie verschillende soorten schroefpalen bezigen.

Men had opgemerkt, dat als regel begrootingen van groote werken overschreden worden en vroeg waaraan dat moet worden toegeschreven. Sommige leden meenden dit te moeten toeschrijven aan ongenoegzame voorbereiding. Dergelijke slechte begrootingen zijn naar de meening van onderscheidene leden ook niet geschikt om aannemers aan te moedigen. Men meende, dat het verantwoordelijkheidsgevoel van de ontwerpers onvoldoende geprikkeld werd, doordat zij van het maken van slecht becijferde werken om zoo te zeggen geen kwade gevolgen ondervinden.

Gebleken is, naar werd medegedeeld, dat vele wegen zijn aangelegd, waarvoor onderlagen werden in rekening gebracht, terwijl deze onderlagen niet werden aange troffen bij de overneming door de gemeenten.

Men vroeg in dit verband of door de Regeering al eens de mogelijkheid was overwogen om de uitvoerders van openbare werken niet tevens te belasten met de uitbetaling van arbeidsloon en de voldoening van rekeningen voor geleverde materialen; zoo neen of zij bereid is over dat denkbeeld het oordeel der gewestelijke bestuurshoofden te vragen.

Geklaagd werd over te langzame afdoening van zaken bij de Burgerlijke Openbare Werken en over te veel instanties bij het maken van de projecten.

Door enkele leden werd gevraagd of het niet beter zou zijn het Departement der Burgerlijke Openbare Werken op te heffen, met overbrenging van irrigatie naar Landbouw en samenvatting van spoorwegen, post, telegrafien wegaanleg tot een Departement van Verkeerswezen. Voor het centrale toezicht op de uitvoering van Landsbouwwerken achtte men een Landsbouwkantoor voldoende.

Door verschillende leden werd geconstateerd, dat het onderhoud van de gouvernementsgebouwen zeer veel te wenschen overlaat, waardoor periodiek zware herstellingen noodig worden. De uitvoering van bevoeiingswerken dient, naar door die leden betoogd werd, aan de lo-

cale raden te worden overgelaten. Ook de totstandbrenging van werken in het belang van de gezondheid zou aan de locale raden kunnen worden overgedragen eveneens de aanleg en het beheer der havenwerken.

Naar aanleiding van het denkbeeld tot overdracht van openbare werken aan de locale raden werd door enkele leden twijfel uitgesproken, of de locale raden wel genoegzaam in staat zijn dergelijke zaken te behartigen.

Men begreep niet, waarom de post- en telegraafdienst niet over krachten tot eigen aanbouw kan beschikken, of dergelijk werk kan uitbesteden aan particuliere architecten. Ook de inhuur van localiteiten behoeft, naar men meende, niet door tusschenkomst van het departement plaats te hebben.

Gevraagd werd of de aanschrijving nog bestaat, waarbij aan uitvoerders van werken verboden wordt om op de plaatsen, waar zij bouwen, tegelijkertijd bouwwerken voor eigen rekening uit te voeren, en of er nog andere middelen zijn aangewend om oneerlijkheid tegen te gaan.

De aandacht werd gevestigd op een rondschrijven van den Directeur, waarbij het verstrekken van inlichtingen aan Volksraadsleden verboden wordt. Vele leden laakten het aannemen van zulk een houding tegenover den Volksraad.

Onderafdeeling 296. Gevraagd werd met welke werkzaamheden de tijdelijke hoofdambtenaar wordt belast en wanneer zijn diensten zullen kunnen worden ontbeerd.

Onderafdeeling 298b. De traktementen, bedoeld in de laatste kolom van den staat bijl. 17 A (opzieners van f 480.— en f 540.—'s jaars), werden te laag geacht.

Onderafdeeling 299. Men vroeg hoe het staat met de salarisregeling van onderopzichters, opzichters en architecten bij de B.O.W. Hun bezoldiging behoort gelijk te zijn aan die van hun collega's bij de S.S.

Ook ten behoeve van het minder B.O.W. personeel, als mantri's enz., werd op een grondige herziening van de bezoldigingen aangedrongen.

Bovendien werd gepleit voor de opneming van werkbazen in vasten dienst, bij gebleken geschiktheid.

Onderafdeeling 300. Aangedrongen wordt op het betrachten van een gepaste zuinigheid bij het maken van gebouwen.

Men verzocht, den bouw van de centrale ziekeninrichting te Semarang, zoodra de nieuwe ontwerpen gereed zijn, onmiddellijk te doen uitbesteden. Ook de gevangnissen dienen zoo spoedig mogelijk te worden afgewerkt, waartoe de bouw eveneens zou zijn uit te besteden. De kazernes voor de gewapende politie zouden desnoods kunnen wachten.

Geklaagd werd, dat alle scholen veel te weelderig worden ingericht; de tweede klasse scholen zijn eenvoudig genoeg doch veel te duur.

Opgemerkt werd dat verschillende 2de klasse inlandsche scholen geen overdekte speelplaats hebben, terwijl Europeesche scholen die alle wel hebben. Men drong aan op voorziening in die leemte.

De aandacht van sommige leden was in het bijzonder

gevallen op den post van f 50.000 ten behoeve van een zaal voor Zweedsche gymnastiek te Ampenan. (Gedrukt stuk no. 17 B, blz. 22). Men achtte een dergelijke uitgaaf overdreven.

Ook de Residentswoning te Menado werd door enkele leden te kostbaar geacht.

Voorts werd er op gewezen dat de bedragen van f 80.000 voor een Residentswoning te Benkoelen en f 130.000 voor een Residentswoning en de woning voor den gewestelijk secretaris te Menado, zeer hoog zijn.

Aangedrongen werd op den bouw van een gevangenis te Karangjanjar (Solo).

Opgemerkt werd, dat men bij den bouw van gevangenissen zich soms bepaalt tot het zetten van een ringmuur met een poort en daarna het werk laat liggen. Men drong aan op een meer systematische wijze van werken, wat kostenbesparing met zich zou brengen.

Daartegenover werd aangevoerd, dat door het Departement dikwijls belemmering werd ondervonden bij de uitvoering van bouwwerken door verandering van inzicht bij de dienststukken, waarvoor de gebouwen bestemd zijn.

Een lid merkte op, dat het normaal project voor woningen voor controleurs bij het binnenlandsch bestuur te klein is, vooral de beide voorkamers en de achtergalerij hebben te geringe afmetingen.

Gevraagd werd of het juist is, dat de begrooting voor de S. T. O. V. I. A. sloot met een bedrag van rond f 1.800.000 —, terwijl thans al een som van ± f 5.000.000.— verwerkt is, terwijl het gebouw nog niet eens is voltooid. Wanneer de bekomen inlichtingen juist zijn, wilde men weten waaraan die overschrijding te wijten is en wie daarvoor verantwoordelijk moet worden gesteld.

Aangedrongen werd op maatregelen ten einde te voorkomen, dat het bedrag van f 100.000.—, voor de O.S.V.I.A. te Fort de Kock uitgetrokken, overschreden wordt; in het algemeen werd aangedrongen op het betrachten van eenvoud bij dien bouw, wijl naar veler oordeel bij sommige O.S.V.I.A. gebouwen veel te weelderig is te werk gegaan.

In verband met het voor den bouw van een nieuwe landsdrukkerij te Batavia uitgetrokken bedrag, bepleitte een lid de overbrenging dezer inrichting naar Bandoeng. Bij een mogelijke mobilisatie, gedurende welken tijd veel drukwerk zal moeten worden vervaardigd, heeft anders de Regeering geen drukkerij te harer beschikking.

Gevraagd werd verder of er bij den bouw van sommige gebouwen, als pandhuizen, scholen, enz. niet te royaal met geld wordt omgesprongen.

Ook werd gevraagd hoe het komt dat zoo'n groote vertraging is gekomen in de uitvoering van den bouw van de Koningin Emma-school en de H. B. S. te Soerabaja.

Verder zou men gaarne vernemen of de B. O. W. niet in staat zou zijn met den bouw van scholen krachtiger voortgang te maken. De vereischte voortvarendheid wordt hier gemist.

Ook werd aangedrongen op meer zorg van landswegen ten aanzien van woningbouw voor ambtenaren op plaatsen waar het particulier initiatief te kort schiet in den aanbouw van nieuwe huizen.

Onderafdeeling 305. Men drong aan op spoedige afwerking van den weg, die de Zuidelijke verbinding tusschen West- en Midden-Java zal vormen.

Algemeen was men van gevoelen, dat een grootere breedte der verharding bij den aanleg van wegen, behoort te worden aangenomen.

Onderafdeeling 306. Uitbreiding van het personeel voor de bevoeiingswerken werd door sommigen wenschelijk geoordeeld.

Gevraagd werd waaraan de zeer groote verlaging van het bedrag, uitgetrokken voor kleine werken op Java en Madoera (Gedrukt stuk 17 B, blz. 43, nummer 25a) is toe te schrijven. Juist deze werken zijn voor de bevolking van groot belang te achten. Men achtte verhooging van deze uitgaaf tot f 1.700.000 wenschelijk.

Voorgesteld werd het bedrag, voor den aanleg van veldwadoeks uit te geven, te verhoogen en b.v. te brengen op eenzelfde som als daarvoor in 1918 is besteed n.l. f 500.000. Door enkele leden werd het nut der wadoeks betwijfeld.

Gevraagd werd waarom de verwerking van het bedrag, bedoeld op blz. 91 van de memorie van toelichting, negen jaren zal moeten duren.

Er werd op gewezen, dat verschillende locale raden nog geen gebruik hebben gemaakt van de bevoegdheid tot heffing van een vergoeding ter dekking van de aan de wegen enz. toegebrachte buitengewone schade.

Verscheidene leden waren van oordeel dat de bevoeiing krachtiger ter hand moet worden genomen; belangrijker bedragen moeten daarvoor beschikbaar worden gesteld.

Ook hier dient naar de meening van vele leden meer met aannemers gewerkt te worden; door gebrek aan personeel kan de uitvoering van bevoeiingswerken thans niet met voldoende voortvarendheid geschieden.

Eenige leden drongen er op aan, dat bij het maken van tertiaire leidingen meer regeling zal worden gehouden met belangen, bepaaldelijk ook de hygiënische belangen der Inlandsche gemeenten; leidingen moeten zoo veel mogelijk dienstbaar gemaakt worden aan den afvoer van faecaliën.

Men vroeg wat de Regeering voornemens is te doen met de verlaten werken in de Solo-vallei. Een hervatting van de bevoeiings-plannen voor die streken zou naar sommiger meening ten sterkste aanbeveling verdienen.

Aangedrongen werd op den aanleg op groote schaal van bevoeiingswerken in de daarvoor in aanmerking komende streken der buitengewesten.

De hiervoor bestede bedragen werden, vergeleken bij hetgeen voor Java is en wordt uitgegeven, veel te laag geacht.

In 1917 werd b. v. toegestaan voor Java f 9.530.000, voor de buitengewesten slechts f 727.000. Een der leden stelde daartegenover, dat de bevolking in de buitengewesten vaak den aanleg van bevoeiingswerken weinig op prijs stelt.

De aandacht werd inzonderheid gevestigd op de wenschelijkheid de bevoeiing van de vlakte van Korintji en die van Atjeh en de Minahasa ter hand te nemen.

Men vroeg in hoever gevolg wordt gegeven aan het rapport van de ingenieurs Tubergen en van Buren, betreffende de bevoeiing in de buitengewesten. Ook op Java zelf trouwens wachten nog vele streken op den aanleg van irrigatie-werken.

In verband met den voorgenomen aanleg van het Rawah Pening bekken werd medegedeeld, dat bij uitvoering van de desbetreffende plannen een groote oppervlakte

goede sawahgronden zou moeten worden opgeofferd voor verbetering van gronden, waarvan de vruchtbaarheid in twijfel wordt getrokken. Men drong op voorzichtigheid terzake aan. Anderen waren van meening, dat alleen door deze plannen de slechte waterstaatkundige toestanden van dat gedeelte van Semarang grondig zou worden verbeterd.

Gaarne zou men groote voortvarendheid willen zien betracht bij de irrigatie-voorzieningen in de landstreken in Zuid-Bantam, Zuid Kedoe, Tangerang, Krawang, Tji-poenegara en Banjoewangi.

Een lid maakte nog de opmerking, dat de schijn gewekt is, als zouden in de eerste plaats irrigatiewerken tot stand komen, waar belangen van de suikernijverheid daarmede gemoeid zijn. Men vroeg of voor dezen indruk in den feitelijken toestand voldoende grond is te vinden.

Men bepleitte de wenschelijkheid om te breken met het stelsel om, bij den aanleg van bevoeiingswerken, onderscheid te maken tusschen de werken welke rendabel en die welke niet rendabel zijn. Het voordeel van dergelijke werken moet — naar men opmerkte — meer gezocht worden in de verhooging van de algemeene welvaart dan in een directe verhooging van 's Lands inkomsten. Door eenige leden werd in verband hiermede op het sluiten van leeningen voor den aanleg van dergelijke werken aangedrongen.

Enkele leden meenden, dat voor een goed beheer van de irrigatie-werken te weinig gedaan wordt. Op spoedige invoering van waterschappen zoowel in-als buiten de Vorstenlanden werd aangedrongen.

Ook vroeg men of de Regeering nog voornemens is, zich meerdere inkomsten te verschaffen door het heffen van een waterbelasting van particulieren, die van bevoeiingswerken profijt trekken. Op een billijke waterverdeling en afschaffing van de dag- en nachtregeeling werd verder met klem aangedrongen.

Een lid zou gaarne een overzicht zien samengesteld van de bevoeiingswerken, die de Regeering voornemens is in het eerste 10-tal van jaren uit te voeren. Een ander lid achtte de moeite, aan de samenstelling voor zulke en overzicht besteed, niet in overeenstemming met het nut, dat ervan verwacht kan worden.

Onderafdeeling 307. Men vroeg wat verstaan wordt onder werken van grooten omvang, waar werken, die f 1.350.000 kosten (wateraf- en aanvoer Batavia) onder de kleine gerangschikt worden.

Aangedrongen werd op het nemen van maatregelen in het belang van de volksgezondheid in de Tjihea-vlakte.

Men wees op het zeer geringe bedrag, dat voor de uitvoering van werken in het belang van de volksgezondheid verwerkt wordt en drong aan op meerdere energie bij de bevordering van de volksgezondheid.

Gevraagd werd een overzicht van de bestaande drinkwaterleidingen en van de plannen betreffende de op verschillende plaatsen aan te leggen drinkwaterleidingen; voorts werd een onderzoek ter verkrijging van een systematische drinkwatervoorziening voor Java een zaak van groot belang geacht.

Onderafdeeling 308. Gaarne zou men vernemen op welke manier het hier voor aankoop enz. van grondstoffen uitgetrokken bedrag wordt verrekend; alsook of er voldoende contrôle op de besteding van de noodige bedragen wordt geoeffend.

Onderafdeeling 309. Gevraagd werd waarom aan sommige ambtenaren, belast met wegeaanleg in de buitengewesten Batavia als standplaats wordt aangewezen, terwijl zij bij het werk wonen. Door deze regeling kunnen zij daggelden in rekening brengen. Men zag hierin een vermomde toelage en was van meening, dat daggelden alleen worden gegeven ter bestrijding van vereischte meerdere uitgaven.

Onderafdeelingen 310 en 311. Men meende dat meer aandacht aan de kleine havens moet worden geschonken en dat daarbij het rentabiliteitsbeginsel niet mag gelden, omdat deze havens grootendeels de plaatseelijke bevolking ten goede komen.

Aangedrongen werd op meer publiciteit inzake havenbeheer.

Bepleit werd door sommigen de stichting van afzonderlijke publiekrechtelijke lichamen voor havenaanleg en havenbeheer. Van andere zijde werd op gemeentelijke exploitatie van de havens aangedrongen.

Gevraagd werd of het gunnen van werken voor havenaanleg geschiedt bij openbare dan wel bij onderhandsche aanbesteding. Men maakte daarbij de opmerking dat de aannemingsprijzen wel wat te hoog worden geacht.

Met genoegen had men de opgave van de nog uit te voeren havenwerken gezien; aan al deze werken bestaat behoefte. Bij de uitvoering van de bedoelde werken werd op spoed aangedrongen. Wat Semarang betreft, had men gaarne f 100.000 zien uitgetrokken als eersten termijn voor de stichting van een zeehaven te Semarang.

Men kwam op tegen de toelichting waar gezegd wordt, dat de noodzakelijkheid van het maken van een golfbreker vóór de haven van Makasser nog niet afdoende gebleken is. Men meende dat de schade, geleden door schepen aan de nieuwe kade en door prauwen in de prauwenhaven als gevolg van de juist op die ligplaatsen gericht Westmoesson-stormen, reeds nu de urgentie ten duidelijkste demonstreeren.

Het is dus wenschelijk, de voor den aanleg van dit werk reeds in vorige jaren uitgetrokken gelden spoedig te besteden.

Gevraagd werd hoe het staat met huisvesting van de havenarbeiders te Priok. Gaarne zou men inlichtingen ontvangen omtrent de sterfte onder dit personeel.

Een krachtige verbetering van de rivieren, ook in hun bovenloop, werd in het belang van het verkeer wenschelijk geacht.

Onderdeel o. Men vroeg of bij de verbetering van de haventoestanden te Soerabaja overleg gepleegd wordt met de gemeente aldaar.

Men drong er op aan geen gelden te besteden voor een zweefbrug over de kali Mas, alvorens overeenstemming is verkregen met de gemeente Soerabaja en hare bezwaren behoorlijk ontzenuwd zijn.

Een lid vroeg of het bedrag van f 200.000.— voor uitbreiding van loodsruimte in 1919 wel noodig zal zijn, hij meende, dat er voldoende opslagruimte is.

Onderdeel d. Men vroeg of het wel urgent is een vierde groote zeehaven voor Java aan te leggen. Gaarne zou men vernemen of ten deze geen algemeen plan bestaat. Het nut van dergelijke kostbare proefnemingen werd in twijfel getrokken.

Anderen daarentegen meenden dat een haven aan de Zuidkust van Java niet gemist mag worden.

Onderdeel *e*. Aangedrongen werd op aanleg en verbetering van visschershavens.

Onderafdeeling 315. Gevraagd werd waarom Soerakarta een gesubsidieerd hôtel heeft.

Gevraagd werd wat hier met „herbergen” bedoeld is.

Onderafdeeling 316. Gevraagd werd of het aantal inspecteurs van het stoomwezen wel voldoende is; dikwijls wordt geklaagd over den geruimen tijd gedurende welke men moet wachten alvorens een stoommachine gekeurd kan worden.

Onderafdeelingen 318 en 319. Gevraagd werd hoe het staat met de opheffing van de algemeene pakhuizen.

HOOFDSTUK I.

Afdeeling VIII.

Onderafdeeling 78. Men drong er op aan de benodigdheden voor het mijnwezen zooveel mogelijk hier te lande aan te schaffen.

Onderafdeeling 89. Gevraagd werd of niet tegenstaande de omstandigheid, dat de Duitsch-Nederlandsche Telegraaf-maatschappij niet werkt, toch eene uitkeering aan deze maatschappij wordt verleend; en zoo ja waarom.

Gevraagd werd of de school tot opleiding voor den Indischen post-, telegraaf- en telefoondienst niet in Indië kan worden gevestigd.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling VIII.

Vele leden drukten er hunne bevreemding over uit dat bij deze afdeeling, betrekking hebbende op het departement van Gouvernementsbedrijven met zijn zoo belangrijken werkkring, elke uiteenzetting omtrent de door dit departement te volgen politiek wordt gemist.

Onderafdeeling 323. Eenigen der leden vroegen hoe het mogelijk is, dat de instelling van den Volksraad tot zulk een groote uitbreiding van personeel heeft moeten leiden.

Voorts werd gevraagd of het in de bedoeling van de Regeering ligt de ter beschikkingstelling van den in de toelichting op post *b* vermelden hoofdamtenaar nog lang te doen voortduren.

Onderafdeeling 324. Men vroeg inlichtingen in welk stadium van behandeling thans de plannen omtrent de overbrenging van het Departement van Gouvernementsbedrijven naar Bandoeng verkeerden en welke waarborgen bestaan dat de uit 's Lands kas voor het

bouwen door de gemeente Bandoeng beschikbaar te stellen fondsen goed zullen worden besteed.

Onderafdeeling 325. Met instemming werd door sommigen vernomen, dat door de Tweede Kamer het denkbeeld tot reorganisatie van het Mijnwezen werd verworpen. Verzocht werd om overlegging van de ter zake uitgebrachte rapporten van het Hoofd van het Mijnwezen.

Enkele leden daarentegen betreurden het, dat de in het ministeriëel ontwerp der begrooting voor 1918 voorkomende splitsing van den dienst van het Mijnwezen in een dienst der mijnverordeningen en een opsporingsdienst niet tot stand gekomen is.

Het denkbeeld toch om een opsporingsdienst in te richten, die zich speciaal zal toeleggen op het onderzoek van den mineralen-rijkdom van Nederlandsch-Indië leek hun van groot belang, te meer, waar er nu met alle middelen naar gestreefd moet worden om de inkomsten van Nederlandsch-Indië te versterken.

Gaarne zouden bedoelde leden van de Regeering vernemen, om welke redenen de Nederlandsche volksvertegenwoordiging met voormeld ministeriëel voorstel niet is medegegaan.

Zij verwachtten van dezen opsporingsdienst, dat hij in zal halen het vele dat vroeger verzuimd is en ons de kennis van den bodem rijkdom bijbrengen, die nog niet zooveel jaren geleden gebrekkig was en ook thans nog veel te wenschen overlaat.

Zij wezen als voorbeeld op de Palembangsche kolenvelden, die aan de oppervlakte liggen en waarvan de rijkdom eerst bekend werd in de latere jaren. Had men die kennis eerder gehad, dan zou men in verband met de zooveel gunstiger ligging daarvan ten opzichte van Java en van de stoomvaartroutes, zeker o.a. uit economische overwegingen en uit andere, ontleend aan de defensiebelangen, eerder tot ontginning daarvan zijn overgegaan dan tot die der Ombilinvelden, die naar men meende niet alleen minder rijk zijn, maar ook minder soort kool geven. Gevraagd werd of het juist is, dat men, ten einde de productie der Palembangsche kolen op te voeren, alleen de oppervlakte-kool ontgint, welke inferieur moet zijn en of de S.S. op Java bij het gebruik daarvan al moeilijkheden heeft ondervonden. In het bevestigend geval meende men tegen een dergelijke taktiek te moeten waarschuwen, omdat het opvoeren van de productie dan geschiedt ten koste van den goeden naam der kolen en het later zeer veel moeite zou kunnen kosten de reputatie te herstellen. Men wilde weten, wa ruit de kosten der ontginning thans bestreden worden.

Eenige leden achtten het wenschelijk een afzonderlijk departement van mijnbouw te vormen, anderen om alle mijnbouw- en andere bedrijven bij een afzonderlijk departement onder te brengen.

Zij, die er mede instemden, dat de ten vorigen jare voorgestelde reorganisatie van het Mijnwezen niet is doorgegaan, wezen er op dat het praematuur is met een reorganisatie van dien dienst te beginnen, zoolang de Regeering zich ten aanzien van de mijnbouw-politiek nog niet heeft uitgesproken. Na een beginselverklaring van de Regeering kan eerst sprake zijn van het voeren van een krachtige mijnbouw-politiek in een of andere richting. In 13 jaren, merkte men op, is ten aanzien van de bevordering van den mijnbouw niets gedaan. Er is slechts

geremd. Men drong er op aan, dat de Regeering zich nu eens zou uitspreken over de te volgen gedragslijn inzake den mijnbouw. Gaat de Regeering den kant van staatsexploïtatie uit, dan zal een krachtige opsporingsdienst noodig zijn. In dat geval zou een afzonderlijk Departement van het Mijnwezen dringend noodig zijn.

Van staatsexploïtatie van mineralen toonden eenige leden zich voorstanders en zij verwezen naar het, volgens hun meening, uitnemend praeadvies van den heer A. Plate voor de Vereeniging voor staatshuishoudkunde en statistiek, betreffende de ontginningswijze van de mineralen in N.-I. Naar de meening van deze leden zal de Staat in de toekomst als grootproducent moeten optreden; de bedrijfsvorm zal echter gewijzigd moeten worden. De tegenwoordige vorm deugt voor staatsexploïtatie niet.

Aangedrongen werd verder op het reserveeren van de ontginning van steenkolen, tin, ijzererts, petroleum en goud voor den staat. Dit zal de eenige wijze zijn om aan de in de toekomst benodigde groote kapitalen te komen.

De aan het woord zijnde leden achtten het een zeer groote fout, dat na aanneming van de Djambipetroleum-motie in de Tweede Kamer, niet onmiddellijk met staatsexploïtatie der petroleumvelden aldaar een aanyang is gemaakt. Gehoopt werd, dat op de aanvullende begrooting voor 1919, een post om te dier zake een begin van uitvoering te maken, zou worden gebracht. Ook hoopte men zulk een post voor de exploitatie van de ijzererts-velden in Zuid-Celebes op die begrooting aan te zullen treffen. Gaarne zou worden vernomen of hierop mag worden gerekend.

Andere leden betoonden zich geen voorstanders van staatsexploïtatie; zij achtten een gemengde exploitatie voor Indië de meest gewenschte. Staat en particulier zouden moeten samenwerken.

Een lid achtte particuliere exploitatie door haar soepel bedrijfsbeheer, steeds de meest aanbevelenswaardige exploitatiewijze voor onze minerale rijkdommen.

Nog een ander lid wees op de begeerlijkheid van Indië als het Gouvernement zelf in het bezit van groote rijkdommen is.

Gevraagd werd wat het resultaat is van het onderzoek naar het voorkomen van diamant op Borneo.

Gevraagd werd voorts hoe het staat met den achterstand in de cijnsberekening.

Ook vernam men gaarne inlichtingen betreffende het verzoek van de bevolking van Moeara Teweh om vergunning tot ontginning van steenkool. Het Binnenlandsch Bestuur schijnt de Inlandsche ontginners tegen te werken door den aanleg van railbanen te bemoeilijken.

Onderafdeeling 327. Gevraagd werd naar de oorzaak van de verminderde bedrijfswinsten van de postspaarbank in 1917.

Men had er bezwaar tegen, dat de gelden der postspaarbank grootendeels voor belegging naar Holland gezonden worden, hetgeen onnoodig geacht werd, daar in Indië voor deze gelden voldoende emplooi te vinden is.

Gevraagd werd of het mogelijk zou zijn een deel van de gelden der postspaarbank, b.v. tot een bedrag van ten hoogste 20%, in eerste hypotheek h. t. l. te beleggen.

Eenige leden drongen voorts aan op de opening van een giroverkeer bij de postspaarbank.

Onderafdeeling 330. Men vroeg naar de samenstelling van een overzicht betreffende de voorgenomen electriciteits-voorziening voor Java.

De dienst van waterkracht en electriciteit, zou naar een der leden meende, met de Commissie voor fabrieks-nijverheid zoo nauw mogelijk moeten samenwerken.

Algemeen werd aangedrongen op een krachtige uitbreiding van den dienst voor waterkracht en electriciteit.

Gevraagd werd om overlegging van de plannen voor de electrificatie van de spoorlijnen Tandjong-Priok — Batavia — Buitenzorg.

Sommigen wenschten, dat de Regeering zou verklaren, dat alle groote h. t. l. te stichten electriciteitscentralen, die de waterkracht ten algemeene nutte zullen exploiteeren, het eigendom van den Staat zullen blijven.

Men vroeg welke rol de locale ressorten bij de distributie van electricische energie zullen spelen.

Onderafdeeling 331. Gevraagd werd maatregelen te treffen tot bescherming van het publiek door het aanbrengen van automatische rem-inrichtingen bij de tramwegen.

Aangedrongen werd op het waken tegen overvulling van tramwagens.

Geklaagd werd over het te werk stellen van onvoldoend opgeleide remmers en over onvoldoende zorg voor de overwegen.

Gemeend werd, dat te zware diensten gevergd worden van het spoorpersoneel.

Eenige leden zouden gaarne vernemen of er bij ieder spoorwegongeluk een onderzoek wordt ingesteld en zoo ja, door wien.

Door verschillende leden werd bezwaar gemaakt tegen de bezoldigingen bij het Departement van Gouvernementsbedrijven in het algemeen en in het bijzonder bij den dienst der Staatsspoorwegen, welke beduidend hooger zouden zijn dan die van andere gelijkwaardige betrekkingen.

Onderafdeeling 334. Gevraagd werd wat de reden is van de vermeerdering van den opiumverkoop.

Opgemerkt werd, dat in gedrukt stuk No. 18A, evenmin trouwens als bij de andere bedrijfsrekeningen, de renteberekening duidelijk is; de rentevoet schijnt niet vast te staan. Ook voor de afschrijvingen schijnt geen vast percentage te zijn aangenomen.

Gevraagd werd hoeveel rente wordt berekend en hoeveel wordt afgeschreven; en of er wordt afgeschreven in de boeken dan wel of er wordt gekapitaliseerd.

Onderafdeeling 335. Gevraagd werd waaraan de grootere opbrengst van de Javasche Courant, in 1918 verkregen, is toe te schrijven. (Zie gedrukt stuk No. 18).

Onderafdeeling 337. Vele leden spraken den wensch uit, dat men het gouvernements-tin, dat sedert 1915 ten gevolge van den oorlogstoestand, voor verreweg het grootste gedeelte te Batavia wordt verkocht, ook na het eindigen van den oorlogstoestand te Batavia zal blijven verkoopen. Immers zij meenden te weten, dat de verkoop van het tin hier te lande in verschillende opzichten een succes is geweest. Niet alleen toch waren aan den verkoop van het gouvernementstin in Nederland, zooals vroeger gebruikelijk was, groote onkosten verbonden, die door den verkoop van het tin hier te lande bespaard worden,

(als verkoopcommissie van de Nederlandsche Handel Maatschappij, assurantie-, los- en opslagkosten, courtage en veilingskosten in Nederland) maar bovendien heeft de verkoop van het gouvernementstijnt te Batavia te dier plaatse een vrij levendige tinmarkt doen ontstaan, terwijl voorts Nederlandsch-Indië door zijn tin plaatselijk te verkoopen, nieuwe afzetgebieden, met name Japan en de Westkust van Amerika, verworven heeft. Al deze voordeelen, annex aan den verkoop van het Bankatijnt hier te lande, zijn voor Nederlandsch-Indië van zoo groot belang, dat het — naar het oordeel van die leden — hoogst wenschelijk geacht mag worden die te behouden en ze niet weder prijs te geven, door later als van ouds het tin weer ten verkoop naar Amsterdam te zenden.

Gaarne zouden de leden, die voormeld standpunt waren toegedaan van de Regeering vernemen, of deze hun gevoelen deelt, en voorts welke de ervaring is, die de Regeering sedert 1915 met den verkoop van haar tin hier te lande heeft verkregen.

In dit verband werd door voornoemde leden nog de opmerking gemaakt, dat het standpunt, hetwelk volgens de Nederlandsche financieele bladen (zie o.a. Economisch-Statistische Berichten van 23 Mei 1917 onder het hoofd: „De verkoop van Bankatijnt”) de Minister van Koloniën ten deze heeft ingenomen, hun onjuist voorkomt. Die staatsman toch heeft door tusschenkomst van zijn ambtgenoot van Handel advies verzocht van de Kamers van Koophandel te Amsterdam en Rotterdam en daarbij in het bijzonder de vraag gesteld: „Of, en zoo ja, welke economische bezwaren, aan de belangen van het moederland ontleend, tegen de overbrenging van de tinmarkt aangevoerd kunnen worden”. Algemeen was men van gevoelen, dat de vraag, welke wijze van verkoop Nederlandsch-Indië ten aanzien van zijne producten zou moeten volgen, in het minst niet beïnvloed mag worden door moederlandsche belangen, te minder, daar de laatstbedoelde belangen waarop de Minister van Koloniën, het oog had, van zuiver particulieren aard zijn.

Indien een tinmarkt in Nederland een belang is voor dat land, dan moet de verzorging van dat belang overgelaten worden aan de Nederlandsche kooplieden.

Het ligt echter geenszins op den weg van Nederlandsch-Indië om op zijne kosten Nederlandsche particuliere belangen te bevorderen.

Men drong aan op verhooging van den winningsprijs van tin ten behoeve van de personen die dezen arbeid voor het Gouvernement verrichten. Men bepleitte een mildere opvatting ten opzichte van deze Chineesche ondernemers die geheel het risico van het grondverzet op zich nemen. Het is onjuist gezien dat de Regeering, ten koste van deze ondernemers, haar winst wil verhoogen. Leggen deze ondernemers er het bijtje bij neer, dan komt het Gouvernement in moeilijkheden, daar winning in eigen beheer onvoordeelig is gebleken.

Een lid vroeg naar de regeeringsplannen ten aanzien van de Billiton-Maatschappij.

Gevraagd werd of het waar is:

- 1^e. dat niettegenstaande de ertsen op Banka rijker zijn dan op Billiton, de winsten op Banka geringer zijn;
- 2^e. dat op Banka onder het werkvolk meer ontevredenheid heerscht dan op Billiton;
- 3^e. dat daarom de Chineesche koelies liever voor Billiton worden geworven, zoo zelfs dat werving voor Banka in China met zeer groote moeite gepaard gaat;

4^e. dat dit alles gevolg is van de stroefheid der staats-exploitatie.

Verder werd gevraagd waarom de algemeene verkenning van het eiland Banka bij de kapitaalsrekening is opgebracht (gedrukt stuk No. 13 D).

Onderafdeelingen 338 en 339. Een goedkope brandstof voor de industrie achtte men algemeen van groot belang. In verband daarmee werd op krachtiger exploitatie van de mijnen te Sawahloento en op Poeloe-Laoet alsook van de Lematang terreinen aangedrongen.

Een lid vroeg wat sedert de verschijning van het rapport-Koomans ten aanzien van het cokesvraagstuk gedaan is.

Ook vroeg men hoe het staat met plannen voor distillatie van bruinkool.

Verder werd gevraagd waarom op de begrooting niets te vinden is betreffende de Lematang-kolenontginningen.

Aan vele leden was het opgevallen, dat de verkoopprijs van kolen voor 1919 zoo laag geraamd is. De prijs toch is geraamd op f 11.65 per ton, terwijl men thans voor kolen in Nederlandsch-Indië minstens f 50.— per ton, volgens enkele leden f 70.— per ton te betalen heeft. Sommige leden meenden te weten dat het streven der Regeering er op gericht is, om zooveel mogelijk aan de vaste afnemers harer kolen, waartoe behooren de Koninklijke Paketvaart Maatschappij en de Nederlandsche stoomvaartmaatschappijen, een matigen prijs en niet een oorlogsprijs in rekening te brengen. Met dit streven kon men zich in beginsel geheel vereenigen onder de uitdrukkelijke voorwaarde evenwel, dat de Regeering er voor zal waken, dat de gunst, die zij dusdoende aan de stoomvaartmaatschappijen verleent, door deze op haar beurt zal worden doorgegeven aan de belanghebbenden bij den export, die thans met groote moeilijkheden te kampen hebben. Immers, wanneer dit niet door de stoomvaartmaatschappijen gedaan wordt, en deze hooge vrachten blijven rekenen voor het vervoer van de Indische producten, dan zou de goed bedoelde verkooppolitiek der Regeering per slot van rekening in eene bijdrage aan de winst- en verliesrekening van voormelde stoomvaartmaatschappijen ontaarden. Dit kan moeilijk in de bedoeling der Regeering liggen, en daarom dient zij er nauwlettend op toe te zien, dat eene verschaffing van hare kolen beneden den marktprijs aan voormelde stoomvaartmaatschappijen niet slechts aan die maatschappijen ten goede komt, maar ook aan geheel Nederlandsch-Indië, welks belangen eischen, dat de export zijner producten zooveel mogelijk worde bevorderd en niet bemoeilijkt of onmogelijk gemaakt door hoog opgeschroefde vrachtprijzen. Aangedrongen werd op de overlegging van de leveringscontracten.

Naar een lid vernam is de K.P.M. door de levering van Ombilinkolen tegen veel lagere prijs dan de marktprijs in staat geweest de vrachten in den archipel op het niveau van voor den oorlog te houden, maar hij zou gaarne vernemen of de winstderving die het Gouvernement daardoor geleden heeft, opgewogen wordt door het indirect voordeel dat de Indische gemeenschap daardoor heeft genoten.

Men vroeg nadere inlichtingen omtrent het feit dat Poeloe-Laoetkolen beneden den kostprijs zijn verkocht.

In de toelichting staat dat de stijging der prijzen van de verkochte steenkool is toe te schrijven aan het duur-

dere vervoer in den Archipel; verderop is evenwel vermeld dat de levering plaats heeft te Stagen; gevraagd werd hoe het vervoer dan op die prijsstijging invloed kon uitoefenen (gedrukt stuk No. 18 F).

Gaarne zou worden vernomen op welke basis de levering aan particulieren buiten contract plaats heeft.

Onderafdeeling 340. Men drong aan op eene verlaging van den zoutprijs. Goedkoop zout zal de bevolking ten goede komen. Een ander lid merkte daarbij op dat het dan in de rede ligt dat de Regeering van den zoutaanmaak afziet en deze geheel overlaat aan Inlandsche zoutwinners en zoo noodig het tekort aan zout van het buitenland betreft.

Men achtte den prijs, waarvoor de Regeering het zout van de aannemers op Madoera koopt, veel te laag. De zoutmakers ontvangen slechts / 10.— per kojang, terwijl daarop / 193.— winst wordt gemaakt. Gevraagd werd of de Sarekat Islam antwoord op haar, deze aan gelegenheid rakend, verzoekschrift zal ontvangen. Het optreden tegen de zoutaanmakers aan de Zuidkust van Djokja, achtte men niet sympathiek. Het denkbeeld werd geopperd om uitsluitend aan de daar nog gevestigde zoutaanmakers licenties voor aanmaak te geven; op deze wijze zullen die lieden langzamerhand verdwijnen en zijn geen moeilijkheden te verwachten.

De vraag werd gesteld in hoeverre bij de invoering van het zoutmonopolie in de Vorstenlanden rekening was gehouden met de rechten van de zelfbesturen en de belangen der bevolking.

Voorts drong men er op aan den aanmaak van zout voor eigen gebruik vrij te laten. Ter besparing van bedrijfskosten achtte men het wenschelijk den zoutverkoop en den opiumverkoop door denzelfden dienst te doen plaats hebben; dit denkbeeld werd echter door verschillende andere leden niet gelukkig geacht. Men zou echter gaarne vernemen of de inspectie van zout en opium niet door denzelfden dienst zou kunnen geschieden. Een vermeerdering van het aantal zoutverkoopplaatsen werd noodzakelijk geacht.

Gevraagd werd om nadere motiveering van de uitbreiding der zoutinspectie (gedrukt stuk No. 18 G).

De inkomsten, die de staat trekt uit de zoutdistributie drukken, naar eenige leden meenden, zeer zwaar op de Inlandsche bevolking.

Men vroeg of de Regeering zou willen mededeelen of in de buitengewesten de detailverkoopprijs van het zout lager is dan op Java.

Onderafdeeling 341. De vraag werd geopperd of de dienst voor het vervoer te water niet ondergebracht kon worden bij het Departement van Marine en of het vervoer in eigen bedrijf wel voldoende gunstige uitkomsten geeft (gedrukt stuk No. 18 H).

Onderafdeeling 342. Men had bezwaar, de gelden voor een wijziging van de indeeling van het hoofdkantoor van den post-, telegraaf- en telefoondienst reeds thans beschikbaar te stellen, zolang omtrent de door deze wijziging noodig geworden weddeherzieningen nog niets is beslist, en wenschte dat met het toestaan van gelden gewacht zou worden, totdat meer zekerheid over de in te voeren reorganisatie zal zijn verkregen. Andere leden waren van oordeel dat de reorganisatie-plannen reeds voldoende vast staan.

Van verschillende kanten werd het denkbeeld geopperd de aangeteekende brieven zonder aangegeven waarde met de kennisgeving, aan den geadresseerde te doen bezorgen.

Gevraagd werd wat juist is van de door vele vereenigingen geuite klacht, dat circulaires en oproepingen in grooten getale de geadresseerden niet bereiken. De Inlandsche bestellers schijnen deze stukken voor eigen gemak weg te werpen, of zij blijven in de bestelhuizen liggen.

Gevraagd werd welke de bestemming is van den hoofdamtenaar, ter beschikking van het hoofd van den postdienst gesteld, nu deze laatste ambtenaar door eerstgenoemde niet wordt vervangen zooals bij de beschikkingstelling de bedoeling was.

Eenige leden drongen op verlaging van het posttarief tot 5 cents voor enkel port door geheel Indië aan, daar het bestaande tarief voor Inlandsche beurzen te hoog wordt geacht.

Dat de postdienst daardoor tijdelijk verlies zou opleveren, behoefde geen reden te zijn om van dien maatregel af te zien. Enkele leden wenschten de port voor briefverkeer op een zelfde eiland te verlagen tot 2½ cent voor enkel port. Men vroeg wat de financieele gevolgen hiervan zouden zijn. Door een goedkoop tarief, merkte een ander lid op, zal het van den postdienst gemaakt gebruik worden bevorderd; het verlies door een goedkoop tarief ontstaan wordt zodoende, zooals de ervaring in andere landen heeft bewezen, op den duur weder goedge maakt.

Aangedrongen werd op een betere regeling van de districtspost.

Men vroeg nog welke particuliere telefoonnetten in de toekomst zullen worden overgenomen en in welke volgorde. Voorts werd men gaarne ingelicht betreffende de voor vrijdom van telefoon bestaande regelen.

Er werden ernstige bezwaren geopperd tegen den beperkten dienst op Zondagen.

Onderafdeeling 343. Nopens de algemeene spoor-politiek werd opgemerkt dat de Regeering veel te veel de verbindingen in het binnenland verwaarloost. Kostbare lijnen voor eendaagsche verbinding achtte men een zaak, die pas na de vervulling van deze behoefte aan de orde mag komen. Uitbreiding van het binnenslandsch verkeersnet toch is van veel grooter belang voor land en volk. Bij den aanleg van nieuwe lijnen behoort naar veler inzicht niet in de eerste plaats de rentabiliteitskwestie te worden gesteld; de bevordering van de welvaart der landstreek moet steeds den doorslag geven.

Men vroeg of de Regeering de instelling van een spoorraad voor het uitoefenen van toezicht op de spoorwegdiensten niet zou willen overwegen.

Voorts zou men gaarne vernemen wat de reden is dat de uitkomsten van den aanleg der lijnen Cheribon—Kroja en Bandjar—Parigi met zulke groote bedragen de ramingen hebben overschreden.

Aangedrongen werd op een herziening van de tarieven der Staatsspoorwegen.

Men vroeg om overlegging van de sterftcijfers onder de werklieden bij den aanleg van de Bandjar—Parigi lijn.

Men wees er op dat over het algemeen bij den aanleg van werken meer met de behartiging der volksgezondheid rekening moet worden gehouden. Bij den aanleg van spoorwegen in Bandjar en elders b.v. waren kuilen ontstaan door het weghalen van grond voor de baan, welke

kuilen niet gevuld zijn en thans moerassen zijn geworden, die een kweekplaats zijn voor malariamuskieten.

Meerdere zuinigheid bij den aanleg van die lijnen in de buitengewesten, waarvan kan worden gezegd dat zij ook in de toekomst slechts locale beteekenis hebben, werd noodzakelijk geacht.

Men achtte het van belang om de Zuid-Sumatralijn door te trekken door Djambi en daarna een verbindingslijn aan te leggen naar Korintji, ten einde deze vruchtbare streek uit haar isolement te verlossen.

Opgave werd verzocht van de regeling voor de vrijbiljetten. Is het waar, zoo vroeg men, dat er een regeling met de K. P. M. bestaat voor wederzijdsche reductie?

Gevraagd werd welke overwegende bezwaren er zijn tegen het inleggen van een éénnachtssneldienst Batavia — Soerabaja, of motortreinen voor de mail en enkele passagiers.

Meerdere leden betreunden het dat ook op deze begroting nog geen gelden zijn uitgetrokken om de hoofdplaats Telok Betong aan het Zuid-Sumatra-spoorwegnet te verbinden.

Daar sedert de opening nog geen enkele handelaar van Telok Betong naar Tandjoeng Karang verhuisd is, meenden zij dat de Regeering thans wel tot de overtuiging zal moeten komen dat zij haar doel, om door niet aansluiting van de hoofdplaats der Lampongsche districten aan de nieuwe afvoerhaven voor dat gewest de handelaren er toe te brengen zich naar het minder ongezonde Tandjoeng Karang te verplaatsen, niet zal bereiken.

Waar deze handelaren hun belang zoodanig begrijpen dat zij bereid zijn die verbinding zelve ter hand te nemen wanneer de Staat de daartoe noodige concessie wil verleenen, — hetgeen allermintst wijst op een voornemen om hun handel naar elders te verleggen. — waren deze leden van meening dat het oogenblik is aangebroken om op den ingeslagen weg terug te keeren. Zij drongen er bij de Regeering op aan den onderwerpeliiken post te verhoogen met f 250 000, of zooveel minder als volgens raming noodig zal zijn, ten einde de gewenschte verbinding tot stand te brengen.

Vele leden achtten de uitbreiding van den Gouvernements-automobiëldienst mogelijk en gewenscht.

Gevraagd werd hoeveel kilometer in 1917 en 1918 is doorloopen; zonder deze opgave werden de gegeven cijfers voor den automobiëldienst (zie gedrukt stuk No. 18 K.) van weinig waarde geoordeeld.

Aanleg van tramwegen van Toeloeng-agoeng naar Toegoe, van Sibolga naar Padang-Sidempoean en van Takalar naar Maros.

Aangaande den bij den aanleg van deze lijnen toegepaste bedrijfsvorm, dien men het gemengd bedrijf noemt, merkte men op dat deze vorm hier niet op zijn plaats is, daar uit de toelichting blijkt dat het geheele risico uitsluitend door het Land gedragen wordt. Dit werd verkeerd geacht; wordt de zoeven gemelde bedrijfsvorm aanvaard, dan behoort het risico over beide partijen verdeeld te worden. Van particulier initiatief kan niet gesproken worden, daar het particulier kapitaal, waaraan 4% rente gegarandeerd wordt, geen risico draagt.

Andere leden meenden dat aan het particulier kapitaal te veel invloed werd toegekend doordat slechts een der commissarissen door de Regeering zou worden benoemd.

Dat het gemengd bedrijf hier gewenscht zoude zijn op grond van personeelsgebrek bij het Land, kon niet toegegeven worden. De Staat kan immers evenals particulieren, voor de uitvoering van groote werken desnoods tijdelijke hoog bezoldigde werkkrachten in dienst nemen. Meermalen toch gaan ingenieurs uit staatsdienst in het particuliere over. Zulks zou hier ook kunnen plaats hebben bij aanleg door particulieren. De geldelijke draagkracht van het Land werd groot genoeg geacht om den aanleg geheel te bekostigen.

Met het oog op de omstandigheid dat de Regeering bij zijn verkeerspolitiek het belang van de bevolking in de eerste plaats in het oog moet houden, werden moeilijkheden met de particuliere aandeelhouders niet uitgesloten geacht.

De Staat toch zal bij zijn verkeerspolitiek — die in de eerste plaats openlegging van bepaalde landstroken moet beoogen — vaak andere belangen moeten behartigen dan de particulier.

Veel oneenigheid werd ten deze voorzien en waar de mededeeling aan het slot van de memorie van toelichting wijst op de waarschijnlijkheid dat de Regeering den aanleg zelf ter hand zal nemen als het gemengd bedrijf niet tot stand mocht komen, had men, naar gemeend werd, beter dadelijk den vorm van staats-exploitatie kunnen kiezen.

Door vele leden werd zuivere staatsexploitatie gewenscht geacht. De ondervinding wijst ook in die richting; het streven is juist om particuliere lijnen over te nemen. Ook uit politiek oogpunt is staatsexploitatie een staatsbelang.

Voor aanleg van nieuwe lijnen in de buitengewesten achtten andere leden het gemengd bedrijf een goeden vorm. Het particuliere kapitaal, dat reeds in de streek waar de aanleg geschiedt groote belangen heeft, kan dan op harmonische wijze met het Gouvernement samenwerken.

Tegenover staatsexploitatie werd aangevoerd dat het leenen van de zeer groote bedragen, die toch voor staatsexploitatie noodig zullen zijn, op den duur niet mogelijk zal blijken, vooral niet als het Gouvernement alle bedrijven zelf zou willen entameeren, en aan den particulieren ondernemer geen gelegenheid meer zou willen geven tot het maken van winst. De buitenlandsche geldmarkten zouden dan voor den Indischen staat gesloten worden.

Verschillende leden betreunden het dat de gegeven toelichting zoo weinig uitvoerig is.

HOOFDSTUK I.

A f d e e l i n g IX.

Onderafdeeling 92. Men vroeg, welke opdrachten worden gegeven aan de hier bedoelde officieren.

Onderafdeeling 92 en 95. Gevraagd werd waarom de kosten van den vliegdiens gedeeltelijk waren

ondergebracht bij onderafdeeling 92f en voor een ander gedeelte bij onderafdeeling 95.

Onderafdeeling 105. Door vele leden werd met aandrang gewezen op de noodzakelijkheid om voor het aanschaffen van oorlogsbehoeften en grondstoffen niet alleen op Nederland te zijn aangewezen. Het Departement van Oorlog hier te lande behoorde zelfstandig te kunnen beslissen waar het zijn bestellingen wilde doen. Men achtte het wenschelijk, dat zooveel mogelijk de oorlogsbehoeften hier te lande worden aangemaakt om van het buitenland en ook van Nederland minder afhankelijk te zijn; omdat het in oorlogstijd steeds twijfelachtig is of men op aanvulling van buitenaf kan rekenen.

Aangedrongen werd op een nadere specificatie van den post van ongeveer 8 miljoen voor materieel.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling IX.

Door vele leden werd de vraag gesteld hoe de Regeering zich de bekostiging van de defensie van Nederlandsch-Indië denkt en welk gedeelte Nederland daarvan zal dragen.

Verschillende leden konden geen vrede hebben met de sterke stijging van uitgaven voor de oorlogsbegrooting zoolang voor dringender behoeften (vnl. verbetering van economische toestanden en Inlandsch onderwijs) vergelijkenderwijze nog weinig besteed werd.

Verscheidene leden waren van oordeel dat geen voldoende bekendheid werd gegeven aan den staat van de verdedigingswerken, waardoor onder het publiek het gevoel ontstaat dat het land niet behoorlijk verdedigd wordt. Men achtte die geheimzinnigheid onnoodig daar toch ook in Nederland veel meer openbaarheid wordt gegeven aan het stelsel van verdediging en zijn onderdeelen.

Vele leden meenden dat ook voor Indië een volksleger de voorkeur zou verdienen boven een beroepsleger. Hoewel met dit denkbeeld instemmend, waren eenige leden van oordeel, dat de Inlandsche bevolking daarvoor geen zwaardere financiële lasten mogen worden opgelegd. Anderen wezen er echter op dat belastingen voor een bepaald doel als b.v. voor militia, hier te lande onbekend zijn, omdat alle belastingen worden samengevoegd en daaruit alle uitgaven worden bestreden. Een lid was van oordeel dat een vrijwilligersleger gehandhaafd moet worden, omdat militia een groote inbreuk is op de persoonlijke vrijheid. Door vele leden werd aangedrongen op bespoediging van de indiening van Regeeringsvoorstellen tot invoering van een Inlandsche militia.

Eenige leden waren van meening dat de geest in het leger veel minder goed is dan onlangs officieus werd medegedeeld.

Hangt de wellicht bestaande minder goede geest niet af, zoo werd gevraagd, van sommige grieven van het kader en die in zake de voedselvoorziening van de mindere militairen? Worden pogingen aangewend ter verbetering van dien geest? Wordt b.v. de Legervereeniging door het officierskorps wel met voldoende vertrouwen tegemoetgekomen? Op deze vragen zou men gaarne antwoord ontvangen.

Het had de aandacht getrokken, dat de hoogste rangen van het leger als regel bezet worden door stafofficieren, die het contact met den troep verloren hebben.

Gevraagd werd of geen verbetering van den geest in het leger kan worden verwacht door den militairen in hun vrijen tijd een vakopleiding te geven, die hun te pas kan komen na hun ontslag uit den dienst. Op die wijze zou tevens tegemoet kunnen worden gekomen aan het gebrek aan geschoolde arbeiders hier te lande.

Gaarne zou men vernemen of de Officiërenbond wel werkzaam is in de richting van opheffing der minderen.

Nog werd er op gewezen dat de zedelijke factoren in het leven der mindere militairen worden verwaarloosd.

Anderen leden drongen er op aan dat bij de aanwerving in Holland zorg gedragen wordt, dat slechte elementen niet worden aangenomen, omdat uit het slechte gehalte van een deel der mindere militairen de geest van ontevredenheid voortvloeit. Enkele leden drongen aan op verwijdering uit N.-I. van personen, die er een gewoonte van maken den geest in het leger te bederven.

Anderen verzetten zich tegen die verwijdering omdat zij een slechten indruk zou maken op de Inlanders. Sommigen achtten socialistische propaganda in het leger niet verkeerd, omdat zij een teeken is van zich baan brekende nieuwe ideeën.

Enkelens zochten de oorzaak van den minder goeden geest in de houding van officieren die aan hun minderen geen vertrouwen zouden weten in te boezemen. Daartegen werd aangevoerd dat die goede verstandhouding zeer werd bemoeilijkt door het slechte gedrag van een minderheid onder de Europeesche soldaten.

Van verschillende zijden werd aangedrongen op het in het leven roepen van eene regeling die het mogelijk zou maken ongeschikt gebleken elementen gemakkelijker dan thans het geval is, uit het leger te verwijderen.

Verzocht werd om volledige gelijkstelling van de Europeanen en Inlanders in het leger. Men achtte de bepaling dat het leger voor een bepaald percentage uit Europeanen moet bestaan, vernederend voor de Inlanders.

Eenige leden vroegen inlichtingen naar de in sommige dagbladen besproken omstandigheid, dat gehuwde onderofficieren wier vrouwen nog in Nederland zijn en door de stremming van het scheepvaartverkeer niet herwaarts kunnen overkomen, door het Legerbestuur als ongehuwd worden aangemerkt. Deze leden keurden het voorts af, dat de mindere militairen zooveel voor eigen voeding moeten uitgeven, dat er voor andere doeleinden nagenoeg niets overblijft.

Anderen leden merkten op dat ten aanzien van de besproken eigen voedselvoorziening van mindere militairen, bij deze begrooting reeds voorzieningen zijn getroffen.

Het militair reglement op de krijgstuicht is, naar de zienswijze van vele leden, geheel verouderd. Men drong op een herziening ervan aan, inzonderheid wat de instelling betreft dat de militair eerst zijn straf moet ondergaan, dan a r n a slechts over zijn bestraffing mag klagen.

De corpsschool is, naar men meende, een instelling, die zeer slecht van leerkrachten voorzien is

Men vestigde ook de aandacht op het feit dat in het Indische leger zoovele generaals zijn, in verhouding veel meer dan in het Nederlandsche leger; gevraagd werd of ten deze geen vermindering mogelijk zou zijn.

Voorts zou men gaarne nopens de volgende punten het oordeel der Regeering vernemen:

vraagstuk met den meesten spoed afdoende behoort te worden geregeld. Waar in dit klimaat de paarden toch reeds spoediger voor gebruik ongeschikt worden dan in Europa, zou de cavalerie, indien een behoorlijke aanvulling van het paarden-materieel in oorlogstijd niet verzekerd was, van geen nut zijn en beter kunnen worden afgeschaft. Naar de meening van deze leden waren er thans genoeg proeven genomen om tot een vast plan te geraken.

Men zou gaarne vernemen wanneer de verwapening van de bergartillerie en vestingartillerie kan worden tegemoet gezien. Men meende toch te weten dat het tegenwoordig geschut verouderd is en bovendien bestaat uit te veel soorten kanonnen. Ook zou niet voldoende ammunitie aanwezig zijn. Door een lid werd gewezen op de kosten die deze verwapening zou meebrengen. Reeds thans vertegenwoordigen de Oorlogs- en Marine-begrooting samen ongeveer $\frac{1}{3}$ van de uitgaven, terwijl het onderwijs genoeg moet nemen met een kleine 10 millioen.

Verzocht werd om bij de bezoldigingsverbetering van onderofficieren rekening te houden met het voorstel van het hoofdbestuur der onderofficieren vereeniging „Ons Aller Belang”, geformuleerd in hare vergaderingen van 17 en 20 Mei, beoogende:

I. De invoering van een stelsel van verkorten diensttijd, waarbij de overgang in een gouvernements of gemeente betrekking na ommekomst van den militairen diensttijd wordt gewaarborgd, en waarbij:

- a. de diensttijd in het leger voor de in burgerlijken dienst overgaande onderofficieren niet langer dan hoogstens 10 jaren mag bedragen;
- b. wettelijke regeling wordt toegezegd in zake den overgang in 's lands burgerlijken dienst, keuze, voorrechten, beoordeelingstaten enz.;
- c. de gelegenheid wordt geopend, een dienstverband voor het leger aantegeaan voor hoogstens vier jaren;
- d. na zes jaren dienst in het leger voor militairen die den onderofficiersrang bereikt hebben, een verlof naar Nederland verkrijgbaar is;
- e. militairen na overgang in 's lands burgerlijken dienst vallen onder de bepalingen van het voor Gouvernements ambtenaren geldende pensioensreglement;
- f. voor hen die in het leger wenschen te blijven, in alle takken van dienst de rang van onderluitenant wordt opengesteld.

II. Verbetering der inkomsten van de onderofficieren en de invoering van maandelijksch traktement voor alle onderofficieren.

III. Een betere rechtspraak.

IV. Herziening van de bepalingen op de werving (vervallen van het z.g. handgeld dat dient te worden vervangen door een tegemoetkoming voor uitrusting).

V. Opeustelling van den onderluitensrang bij alle wapens en diensten.

Onderafdeeling 360. Een lid vroeg, waarom de cavalerie van Mangko Negoro was afgeschaft.

Onderafdeeling 367. Gevraagd werd om opgave van het juiste bedrag van de kosten van den vlaggestok van den Legercommandant; naar verluidt zou hiervoor f 8.000 zijn uitgegeven.

Gaarne zou men vernemen of er inderdaad paviljoens van woningen van hoofdofficieren te Bandoeng door dezen worden verhuurd.

Van verschillende zijden werd gevraagd of geen aanbesteding van den bouw van officierswoningen te Bandoeng mogelijk is en of het niet billijk zou zijn den bouw zoo te regelen, dat lager bezoldigden hun woning eerder betrekken dan hooger bezoldigden, welke laatsten hoteluitgaven beter kunnen dragen.

Onderafdeeling 369a. De opmerking werd gemaakt, dat weliswaar door noot 29 werd verwezen naar de Memorie van Toelichting, doch dat daar omtrent deze aangelegenheid, speciaal over de verdedigingswerken geen inlichtingen voorkomen.

Onderafdeeling 370. Gevraagd werd waar deze ambtenaar zal worden te werk gesteld en waarom zijn huishuurvergoeding verhoogd moet worden.

Onderafdeeling 371. De opmerking werd gemaakt, dat uit de begrooting blijkt, dat de militaire geneeskundige dienst van plan is om hier een opleiding voor verplegers in het leven te roepen, die in alle opzichten gelijk staat met die in Europa. Dit achtte men zeer toe te juichen in tegenstelling met de houding bij den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst waar aan de opleiding voor verplegers nog veel ontbreekt.

Door vele leden werd de klacht geuit, dat in de hospitalen de verpleging van Inlandsche militairen achter staat bij de verpleging van Menadoneezen en Amboneezen. Men drong aan op gelijke behandeling en achtte het verkeerd dat b.v. een Amboneesch sergeant in de 2de klasse wordt verpleegd en een Inlandsch sergeant in de derde klasse.

Onderafdeeling 372. De vraag werd gesteld welke maatregelen de Regeering denkt te nemen om het incompleet aan officieren van gezondheid aan te vullen en men vroeg inlichtingen of een aanvulling met Indische artsen niet mogelijk is. In verband daarmee werd opgemerkt dat twee of drie Indische artsen indertijd in opleiding zijn geweest bij het militair hospitaal te Tjimahi, maar dat zij door de van Europeesche officieren van gezondheid ondervonden behandeling hebben afgezien van verdere opleiding.

Met het oog op het voortdurend tekort, waren enkele leden van oordeel, dat men indertijd geen 8 officieren van gezondheid voor de pestbestrijding had mogen afstaan.

Onderafdeeling 373a. Door eenige leden werd aangedrongen op de afschaffing van lijfstraffen in de militaire gevangenissen. Andere leden konden zich daarmee niet vereenigen.

Onderafdeeling 374. Men sprak er zijn verbaazing over uit, dat, zooals in noot No. 39 wordt medege-deeld, voor 8 ct. per dag aan Europeanen en 6 ct. per dag aan Inlanders behoorlijk voedsel kon worden verstrekt. Men zou gaarne vernemen, waaruit het eten wel bestond. Wanneer deze bedragen slechts toeslagen zijn, dan ware eenige meerdere duidelijkheid gewenscht geweest.

Onderafdeeling 375b. Vele leden achtten het wenschelijk de in de onderafdeelingen 375b en 376b uitgetrokken posten voor stafmuziek te schrappen, omdat het leger nooit profiteert van de stafmuziek, die als eenige militaire dienst Zaterdagavond concerten geeft in de societeit „Concordia” en soms bij parades optreedt.

Enkele leden waren van oordeel dat het thans bestaande orkest in stand gehouden moest worden, omdat van Regeeringswege toch al niet veel voor kunst wordt gedaan. Deze leden achtten het echter wel wenschelijk de post te brengen ten laste van een ander Departement. Daartegen werd aangevoerd, dat het orkest alleen aan de ingezetenen van Batavia ten goede komt en dus eventueel de gemeente zich de zaak moet aantrekken, terwijl geen gelden uit de algemeene middelen daarvoor behooren te worden aangewend.

Vele leden waren van oordeel, dat de staat de kosten behoort te dragen van de bataljons muziek en dat het niet billijk is de kosten daarvan te laten dragen door de officieren. Men vroeg of ter zake voorstellen van de Regeering zijn te wachten.

Onderafdeeling 379. Uitgaande van het standpunt, dat gelijke daden op gelijke wijze behooren te worden beloond, onafhankelijk van den landaard, drong men aan op het afschaffen van het eereteken van Moed en Trouw en het eventueel verlenen van de Militaire Willemsorde ook aan Inlanders.

Onderafdeeling 380. Vele leden meenden, dat deze post onvoldoende toegelicht was en achtten de verwijzing in noot 49 naar de onderafdeeling 387 onbegrijpelijk.

Onderafdeeling 390. De vraag werd gesteld hoe lang de leergang duurt en wat de resultaten zijn.

Onderafdeeling 391. Algemeen was men van oordeel, dat officieren, die lid zijn van een examencommissie, daarvoor dezelfde schadeloosstelling behooren te genieten als de burger-examinatoren.

Aangedrongen werd op een betere regeling van de vergoedingen voor reizen in het belang van den dienst gedaan, daar, naar men gehoord had, de officieren klagen, dat zij daarop steeds moeten toeleggen.

Onderafdeeling 393. Het trok de aandacht, dat onder dezen post een bedrag begrepen is van vijfhonderd duizend gulden voor de kosten van tewerkstelling van veroordeelden, terwijl voor hetzelfde doel in de onderafdeeling 389 en 383 bedragen voorkomen van f 525.000 en f 853.500. Men zou gaarne vernemen hoeveel dwangarbeiders te werk zijn gesteld bij het leger en of dat aantal niet vatbaar is voor een belangrijke vermindering.

Onderafdeeling 394. Vele leden misten ongaarne een nadere toelichting van dezen post.

Onderafdeeling 396. Gevraagd werd onder welk hoofd de uitgaven voor subsidies enz. aan Vrijwilligerscorpsen te vinden zijn.

Eenige leden achtten het wenschelijk de leden der Vrijwilligerscorpsen, ten opzichte van de verkorting van der eersten oefentijd, bij invoering der Militie gelijk te stellen, met de voormalige schutters en hen eventueel bij gebleken militaire geschiktheid vrij te stellen van dien eersten oefeningstijd, behalve ten opzichte van oefeningen in grooter verband.

Meerdere leden drongen aan op aanmoediging van de oprichting en instandhouding van de Vrijwilligerscorpsen door het beschikbaar stellen van meer beroeps-instructeurs enz. enz.

Onderafdeeling 397. Naar aanleiding van de in noot No. 60 gegeven toelichting werd opgemerkt, dat de automobielbezitters daarom zulke bezwaren hebben tegen het vervoer van hun auto's per trein, omdat onderweg altijd zooveel gestolen wordt. Men vroeg of het niet mogelijk is, dat door de S. S. een beter toezicht uitgeoefend wordt.

Onderafdeeling 400. Gevraagd werd om een specificatie van deze uitgaaf voor graslanden in eigen beheer.

Onderafdeeling 401. Gaarne zou worden vernomen onder welke voorwaarden het hier bedoeld renteloos voorschot is verleend.

Onderafdeeling 402. Men was van oordeel, dat aan gehuwde militairen, die in het hospitaal worden opgenomen de volle soldij behoort te worden uitbetaald, omdat zij in staat moeten worden gesteld hun gezin te blijven onderhouden en de kosten van hun huishouding door hun afwezigheid niet beduidend verminderen.

Onderafdeeling 404. Enkele leden stelden voor dezen post te laten vervallen aangezien zij bezwaar hebben tegen de huidige regeling der militie.

Vele leden drongen er op aan, dat de miliciens en de vrijwilligers op dezelfde wijze zouden worden behandeld.

Men achtte het verkeerd, dat vrijwilligers zouden worden aangewezen om corveediensten te doen voor de miliciens. Men zou liever zien, dat evenals in Nederland, het verrichten van corveediensten aan burgers werd opgedragen.

Men vroeg wanneer de verplichte krijgsdienst voor Europeanen ingevoerd wordt in de buitengewesten. Een lid vernam, dat vele voor dezen dienst in aanmerking komende jongelieden Java verlaten en naar de buitengewesten gaan, om zodoende den dienst te ontlopen. Men vernam zelfs, dat het Gouvernement door overplaatsing van voor den dienst bij de militie in aanmerking komende landsdienaren, in deze het voorbeeld geeft.

Onderafdeeling 408. Gevraagd werd waartoe het hier bedoeld periodieke onderzoek noodig is.

Onderafdeeling 409. Aangedrongen werd op soldij verbetering ook voor den Inlander met den meesten spoed, zoo mogelijk met terugwerkende kracht.

Meerdere drongen aan op verbetering van de huisvesting van de gehuwde Amboineesche onderofficieren. Voor hen waren ook onderofficierswoningen te bouwen. De Europeesche onderofficieren zouden daar wel geen bezwaar tegen hebben. Bij gebrek aan woningen zou nu reeds een kleine indemniteit kunnen worden verleend.

Een lid drong er op aan het mogelijk te maken, dat niet-Europeesche militairen tot het Weduwen- en Wezenfonds voor militairen beneden den rang van officier kunnen toetreden.

Men achtte de voorgestelde positieverbeteringen voor mindere militairen veel te laat ingediend. Bovendien achtte een lid soldijverbetering niet noodig wanneer aan ieder minder militair vrije voeding wordt verleend. Daarom is hier het oordeel der vakvereniging niet gevraagd?

Men vroeg of het juist is, dat onderofficieren, die bij volmacht gehuwd zijn en wier echtgenooten als gevolg van

de tijdsomstandigheden niet naar Indië kunnen komen, door de Intendance als ongehuwd aangemerkt worden en zoo ja, wijziging van de betrekkelijke bepalingen of een juistere uitlegging daarvan door het Legerbestuur kan worden verwacht.

Vele leden waren van oordeel, dat de achterstelling van Inlanders bij Amboneezen, Menadoneezen enz., waardoor zooveel Inlanders zich gekrenkt gevoelen geheel behoort te verdwijnen, zoowel uit sociale als militaire overwegingen.

Men drong aan op volkomen gelijkstelling.

In de eerste plaats zouden daarvoor de traktementen gelijk gemaakt moeten worden, hetgeen geen overbodige weelde zou zijn, daar de tegenwoordige bezoldigingen van de minstbezoldigde Inlandsche soldaten sinds 1872 overanderd zijn gebleven en niet zijn verhoogd met het duurder worden van den levensstandaard.

Men verwachtte van deze maatregelen een verbetering van het gehalte onder de Inlandsche soldaten, doch men was van oordeel, dat er nog meer gedaan moest worden.

Een lid vreesde, dat de animo onder de Menadoneezen en Amboneezen om te dienen aanmerkelijk zou verminderen, wanneer zij op geheel gelijken voet als de andere Inlanders werden behandeld. Dit zou het leger niet ten goede komen. Andere leden achtten dit bezwaar niet van overwegend belang.

Ten einde ook voor de meer bekwamen en eierzuchtigen den dienst aantrekkelijk te maken zouden ook de hogere onderofficiersrangen voor niet-Europeanen, die daartoe geschikt geoordeeld worden, moeten worden opengesteld. Hiertegen zouden wel geen bedenkingen kunnen worden aangevoerd, nu ook de officiersrangen voor Inlanders worden opengesteld. Door een lid werd hierbij opgemerkt, dat de voor deze rangen geëischte examens door de niet-Europeesche militairen in het Maleisch moeten kunnen worden afgelegd. Dit zou niet wegnemen, dat voor deze militairen cursussen in de Nederlandsche taal moeten gehouden worden. Dit laatste werd door vele leden van groot belang geacht.

Men achtte het voorts noodzakelijk, dat de in punt 15 bedoelde bijslag op niet te schrielle wijze berekend zou worden en dat deze aangelegenheid met meer snelheid ter hand werd genomen dan thans het geval is.

Het zoude voorts naar men meende een zeer gunstigen indruk maken, indien de Regeering reeds in afwachting van de vaststelling van de begroting van 1919 maatregelen nam, opdat de voorstellen van onderafdeeling 409 reeds dit jaar tot uitvoering kwamen.

De opmerking werd gemaakt, dat wanneer de hier bedoelde positie-verbetering eenige jaren eerder tot stand was gekomen, het kwaad dat men daarmee wil bestrijden niet zulke afmetingen zou hebben aangenomen als thans het geval is.

Onderafdeeling 410. Aangedrongen werd op meerdere eenheid in de opnemingen verricht door verschillende diensten.

Gevraagd werd waarom de topografie een militaire dienst is en waarom zij niet vervuld wordt door ingenieurs, die daarvoor beter kunnen worden opgeleid dan officieren. De officieren worden hierdoor aan hun eigenlijke bestemming onttrokken.

Onderafdeeling 415. Voor het nemen van dezen maatregel werd hulde gebracht.

Gevraagd werd waarom de opleiding van deze verpleegsters, het maken van zusterhuizen enz. tot den militairen dienst behoort.

Bij dezen post merkte een lid nog op dat het een betere regeling zou zijn indien men bij den hospitaaldienst als aspirant-ziekenverpleger in dienst kon treden en als zoodanig bevorderd worden tot korporaal. Voor den rang van sergeant ware het bezit van het diploma als eisch te stellen. Den sergeant-majoor enz. geve men een behoorlijk salaris, dus geen extra betaling voor het „Diploma”, wijl dit als vereischte moet gelden voor het vak van „Ziekenverpleger”.

Heeft een korporaal aspirant-ziekenverpleger het „diploma” verworven, en komt hij in verband met de organieke sterkte nog niet in aanmerking voor den rang van sergeant-ziekenverpleger, dan geve men hem een maandelijksche toelage tot zijn bevordering.

Burgerziekenverplegers moeten kunnen worden aangenomen als „hulpverpleger”. Een door hen te behalen diploma zoude voor hen de zelfde salaris-regeling als gevolg moeten hebben als geldt voor de militairen.

Op betere behandeling van de verpleegsters in de militaire hospitalen wordt aangedrongen. Het groote verloop onder deze landsdienaren is, naar eenige leden meenden, uitsluitend aan minder goede behandeling te wijten.

Onderafdeeling 419. Het trok de aandacht, dat voor het aanleggen van een vliegveld te Bandoeng op de begroting van 1918 een bedrag van f 1 720 000 was uitgetrokken, terwijl op deze begroting slechts een memoriepost voorkomt. Men zou gaarne een verklaring hiervan willen ontvangen.

Tevens werd gevraagd of het voor dit vliegveld bestemde terrein in alle opzichten geschikt is voor het doel.

Men meende te weten, dat het terrein bij Rantja-ekek niet voldaan had, omdat het in den Westmoesson te drassig zou zijn.

In verband daarmee werd gevraagd of men de voor het terrein te Rantja-ekek uitgegeven gelden niet had kunnen besparen.

HOOFDSTUK I.

Afdeeling X.

De vraag werd gesteld of de Regeering genegen is mede te deelen, hoe het staat met den aanbouw van kruisers en onderzeeërs en of reeds een vast vlootplan is aangenomen.

Door eenige leden werd aangedrongen op klaarheid in de kostenverdeling tusschen Nederland en Indië inzake de defensie; men zou gaarne zien dat de Volksraad daarover werd gehoord. Gevraagd werd om eene uiteenzetting van den feitelijken toestand der huidige kostenverdeling. Indien de kosten van aanbouw en onderhoud voor de vloot voor Indië alleen moeten worden gedragen zal dat een rem zijn voor de economische en intellectuele ontwikkeling van deze kolonie.

Een lid was van oordeel, dat geld bij de vlootuitbreiding geen rol mag spelen.

Verder werd gevraagd welke maatregelen de Regeering denkt te nemen, om het dienstnemen in de hogere en lagere rangen van de Marine door Inlanders te bevorderen. Naar men meende behoort bij de bezoldiging van

Inlandsche schepelingen geen bevoorrechtiging plaats te vinden van Amboneezen en Menadoneezen. Aangedrongen werd op openstelling van meerdere inrichtingen als de zeevaartschool te Makasser.

Een lid merkte op, dat alles wat dient om de souvereiniteit van Nederland in Indië te handhaven (gouvernements marine, onderzeeërs enz.) door Indië moet worden bekostigd; slagschepen zijn alleen voor een oorlog in Europa van belang en dienen dus door Nederland betaald te worden. Dat komt neer op handhaving van het stelsel, neergelegd in Indisch Staatsblad 1896 No. 238. Wettelijke bepalingen, die in dat stelsel wijziging brengen, zijn niet bekend.

Een lid achtte het gewenscht alle vlootuitgaven door Nederland te doen dragen.

Onderafdeeling 112a. De vraag werd gesteld of het dagbladbericht juist is, dat er schepelingen zijn, die reeds drie jaren en langer in Indië vertoeven en niet repatriëeren mogen.

In het bevestigend geval vroeg men naar de rede daarvan, wijl aan officieren van de Marine wel vergunning wordt gegeven om naar Nederland terug te gaan.

Men stelde de vraag in hoeverre Indië beschikt over een goede basis en over inrichtingen voor opberging, uitrusting en herstel van onderzeeboten.

Onderafdeeling 120. Wat betreft den aanbouw van schepen achtten vele leden het verkeerd te hinken op twee gedachten. Beter zou het zijn ineens Soerabaja aan te wijzen als de plaats waar de schepen gebouwd zullen worden en daar de noodige inrichtingen te maken.

HOOFDSTUK II.

Enkele leden achtten het wenschelijk de vloot geheel af te schaffen en het geld voor iets anders te besteden, omdat Nederland en Indië niet in staat zijn een zoodanig sterke vloot te bouwen, dat met succes tegen een buitenlandschen vijand kan worden opgetreden.

Een lid verklaarde in deze begrooting de aanwijzing gemist te hebben, waar de vlootbasis gevestigd zal worden; ook zijn voor de vestiging van zoodanige basis geen gelden uitgetrokken, terwijl dat toch urgent moet worden geacht.

Men achtte het zeer gewenscht, dat de Regeering zich van goede inrichtingen voor den bouw van schepen h.t.l. verzekert.

Onderafdeeling 422. Enkele leden stelden de vraag waarom de bezoldiging van dezen ambtenaar verhoogd moet worden en waarom hij in 't genot van beide verhoogingen tegelijk gesteld wordt.

Onderafdeeling 426. Men zou gaarne vernemen waar de hierbedoelde draadloze stations zullen komen, omdat er zoowel in Oost- als in West-Java reeds een draadloos station bestaat.

Indien deze stations nitsluitend ten dienste van de Marine worden gebouwd zou men willen weten of het noodzakelijk is, dat de Marine over afzonderlijke draadloze stations beschikt en of de Marine niet voldoende heeft aan de reeds bestaande inrichtingen.

Onderafdeeling 427. Inlichtingen werden ver-

zocht of waar het plan bestaat het Marine-Etablissement te Soerabaja zoo belangrijk uit te breiden, thans vast staat, dat de voornaamste vlootbasis te Soerabaja zal blijven.

Onderafdeeling 429. Men wees er op, dat in post 429b. de prijs van Ombilin-kolen werd gesteld op f 20.— per ton, terwijl onder het Departement van Gouvernementsbedrijven de verkoopprijs aan particuliere maatschappijen is gesteld op f 11.50.

Men zou gaarne willen weten hoe de daargenoemde kolenprijzen gerekend zijn.

Onderafdeeling 434. Aangedrongen werd op voldoende toezicht op de particuliere schepen (bv. Chineesche stoombooten) en op benoeming van een commissie tot onpartijdig onderzoek van ongelukken.

Bij het vervoer van Deli naar Java door de Paketvaart krijgen de koelies nummers, de namen zijn niet bekend; aangezien dit bij sterfgevallen moeilijkheden kan geven acht men registratie aanbevelenswaardig.

Enkele leden achtten de vergemakkelijking van afgifte van passen voor kleine vaartuigen gewenscht door meer ambtenaren daartoe bevoegd te verklaren.

Onderafdeeling 438a. De vraag werd gesteld waarom de schepen der gouvernementsmarine niet nuttiger gebruikt kunnen worden, b.v. voor het vervoer van kolen en passagiers. Indien het Gouvernement die schepen daarvoor gebruikte, zou veel geld, dat thans wordt betaald aan de Paketvaart, kunnen worden uitgespaard en zouden de officieren van de gouvernementsmarine beter betaald kunnen worden.

Men achtte het wenschelijk, dat de gezagvoerders bij de gouvernementsmarine op de vaartuigen onder hun commando niet langer zullen zorgen voor de voedselverstrekking aan Gouvernementspassagiers; deze dient zonder hun tusschenkomst en alleen onder hun toezicht van Gouvernementswege te geschieden.

Onderafdeeling 444. Men vroeg of bij dezen post ook gerekend is op de verlichting en betonning van het vaarwater te Bagan Si Api-Api ten behoeve van de visscherij.

Onderafdeeling 446. Een lid merkte op, dat de regeling voor de haven- en anker-gelden niet meer voldoet aan de tegenwoordig daaraan te stellen eischen. Men vroeg of de Regeering deze regeling zou willen herzien.

Onderafdeeling 449. Men zou gaarne vernemen of de resultaten bij den slibarbeid verkregen de groote uitgaven wettigen.

Onderafdeeling 451d. Gevraagd werd of de loonen voor de hier bedoelde vertolking door de Inlandsche schepelingen worden betaald.

Onderafdeeling 452. Men vroeg of het wellicht mogelijk zou zijn op Java een kweekschool voor Inlandsche schepelingen op te richten.

Aangedrongen werd op verdieping van het onderwijs in het Nederlandsch bij de school te Makasser.

Men drong er op aan de acetyleen-verlichting op de schepen der gouvernementsmarine en van den dienst der

gewestelijke vaartuigen, door een electriche vervangen, ter voorkoming van ernstige ongelukken.

Onderafdeeling 455. Men verzocht de bijvoeging van een staat van de soldijen der Europeesche en Inlandsche schepelingen.

Onderafdeeling 458. De vraag werd gesteld of de berichten juist zijn dat de Indische marine thans gebruik kan maken van Indische kolen en of zij het thans zonder Cardiff kolen kan stellen.

Onderafdeeling 459. Een lid achtte de opleiding van de marine-vliegeniers zeer kostbaar.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling XI.

Decentralisatie.

Men stelde de vraag of het beleid der locale raden aanleiding heeft gegeven tot de gedragslijn van de Regeering zooals die in de bekende rede van Mr. Dr. Schumann is gekenschetst. (Java-Bode 22 Mei 1918).

Vele leden zouden het op prijs stellen te vernemen of van de Regeering, in afwachting van de aanhangige bestuurshervorming, geen voorstellen te verwachten zijn tot uitbreiding van de bevoegdheden van de locale raden. Men zou gaarne vernemen, of er ook plannen bestaan om aan deze lichamen de zorg op te dragen voor politie, onderwijs, etc.

Van verschillende zijden werd er op aangedrongen de financieele verhouding tusschen de locale raden en de Regeering in een algemeene verordening vast te leggen.

Men vroeg of de Regeering nog altijd het beginsel is toegedaan, dat de vaste uitkeeringen aan locale raden slechts zooveel mogen bedragen als noodig is, om de bij de oprichting in beheer gegeven zaken te onderhouden in den toestand, waarin zij verkeerden bij die beheergeving.

Hetzelfde lid vroeg een nadere motiveering van de uitkeering van slechts 75 pCt, van het door de gemeenten genoten accres aan de gewestelijke raden.

Men stelde de vraag of een accres van de uitkeeringen aan de gemeenten, er niet toe zal leiden dat de landsbelastingen moeten worden verhoogd. De gemeenten zouden dan de oorzaak worden dat de belastingschroef nog sterker werd aangedraaid dan tot dusver het geval is. Men achtte het beter de opbrengst van Gouvernementsmiddelen (b.v. verponding) aan de gemeenten over te doen, dan dat de gemeente opcenten moet heffen op de algemeene landsbelastingen.

Door eenige leden werd voorgesteld om geen belastingen door de gemeenten te doen heffen, zoolang het Inlandsche element in die raden niet sterker is vertegenwoordigd.

Een lid merkte op, dat de wegenbelasting in de gemeente Kediri voor de Inlanders te hoog is.

Verschillende leden waren van oordeel, dat het verbinden aan regeeringssubsidies van voorwaarden betreffende de wijze, waarop de toegestane gelden moeten worden besteed, in strijd is met de zelfstandigheid der locale raden.

Enkele leden meenden, dat waar de locale raden vaak

veel te duur werken, een toezicht van de Regeering wel op zijn plaats is, aangezien de subsidies toch uit de algemeene belastingen worden verstrekt, en de Regeering dus behoort te waken, dat de besteding dier gelden zooveel mogelijk nuttig effect heeft. Andere leden merkten echter op, dat de Regeering voor locale raden als regel niet meer geld beschikbaar stelt, dan vroeger voor die gebiedsdeelen werd uitgegeven. Vooral achtten enkele leden het verkeerd dat de locale raden veel goede ambtenaren aan den staatsdienst onttrekken door hun hoogere bezoldigingen aan te bieden, dan zij in staatsdienst genieten. Daartegen werd aangevoerd dat het vanzelf sprekend is, dat door de locale raden hoogere bezoldigingen worden betaald, omdat het noodzakelijk is de beste ambtenaren te krijgen die zelfstandig kunnen werken.

Het toezicht dat de raden op het werk der locale diensten uitoefenen is, naar sommigen meenden, uit den aard der zaak zeer gebrekkig omdat de meeste leden dier raden den tijd en de technische bekwaamheid missen, die daartoe vereischt zouden zijn.

Deze leden waren daarom van oordeel dat de gemeenten zich vooralsnog behooren te onthouden van het in eigen beheer nemen van technische bedrijven, als gasbedrijf, watervoorziening en trambedrijf, omdat zij daarvoor nog niet voldoende zijn uitgerust. Men achtte het b.v. geheel verkeerd dat een gemeente als Bandoeng een leening van ongeveer 5 miljoen denkt te sluiten om een eigen bouwbedrijf te beginnen. Het doel van die leening is woningen te zetten voor de ambtenaren van het Departement van Gouvernementsbedrijven. Enkele leden waren van oordeel dat het Gouvernement voor dat doeleinde eigenlijk zelf een leening had moeten sluiten, zij vermoedden dat de Regeering het niet aangedurfd had zulk een grooten post op de begrooting te brengen.

Andere leden achtten de gemeenten zeer wel in staat de bedrijven in eigen beheer te nemen, indien men slechts wethouders aanstelde, in staat om een behoorlijk technisch toezicht uit te oefenen. Van de voorzitters dier raden kan zulk een toezicht niet worden verwacht, wegens gebrek aan technische kennis en aan tijd.

Vele leden waren van oordeel, dat vooral de gewestelijke raden tot nu toe niet aan de gestelde verwachtingen hebben voldaan en dat de Inlandsche bevolking door de gewestelijke raden meer „gemasz regelt" dan vooruitgebracht is. Men wees op den achteruitgang van de wegen in de residentie Batavia sedert de overdracht in eigen beheer. Grootendeels werd dit echter geweten aan de geringe regeeringssubsidie. Opgemerkt werd dat ook de samenstelling van de gewestelijke raden door benoeming, in plaats van door keuze, niet bevorderlijk is aan een krachtige werkzaamheid. De hoofden van gewestelijk bestuur zullen er toch niet spoedig toe overgaan om vooruitstrevende elementen van wie verwacht kan worden, dat ze een weinig lastig zullen zijn, voor een benoeming in aanmerking te brengen. Toch gaat van zulke leden de meeste stuwkracht uit.

De vraag werd gesteld of het niet mogelijk zou zijn vóór 1921 den gedecentraliseerden bestuursvorm voor het eiland Ambon in te voeren en wel met het oog op de Volksraadsverkiezingen in dat jaar.

Opgemerkt werd dat het kiesrecht zeer slecht geregeld is.

Is de Regeering voornemens — werd gevraagd — de

kiesrechtordonnantie te wijzigen. Aan de volgende wenschen waren c. q. bij een regeling van het kiesrecht tegemoet te komen Afschaffing van het censuskiesrecht en invoering van actief en direct kiesrecht voor alle ingezetenen (mannen en vrouwen) die lezen en schrijven kunnen, met dien verstande dat voor de te stichten desaraden, algemeen kiesrecht dient te worden ingevoerd.

Andere leden achtten deze eischen op het oogenblik niet uitvoerbaar.

Eenige leden bepleitten de invoering van een getrappt kiesrecht. De desaraden behooren te worden gekozen door alle leden van de desa. Regentschapsraden behooren te worden gekozen door de desaraden. De Regentschapsraden kiezen op hun beurt de leden van den Volksraad. Op de samenstelling van den gemeenteraad zal door de desa's, in de kom der gemeente gelegen, invloed behooren te worden geoefend. De leden van gemeenteraden dienen, evenals die der Regentschapsraden de leden voor den Volksraad te kiezen.

Een ander lid drong er op aan — zoo de bestaande toestanden het mogelijk maken — om de bevolking van Solo en Djokja meer invloed toe te kennen op het plaatselijk bestuur.

Wat betreft het passief kiesrecht achtte een lid de eisch van lezen en schrijven voor de desaraden te ver gegaan. De eisch van kennis van Nederlandsch dient — naar de meening van enkele leden — voor alle raden van hooger orde te vervallen. Andere leden waren van een tegenovergesteld gevoelen.

Aangedrongen werd op invoering van gemeentelijke gezondheidsdiensten, onder toezicht van den Burgerlijken geneeskundigen dienst.

De vraag werd gesteld, welk standpunt de Regeering inneemt in het tusschen den gemeenteraad van Salatiga en den gewestelijken raad van Semarang gerezen geschil.

Door meerdere leden werd er op aangedrongen het recht van beschikking over landsdomein aan de gemeenten over te dragen.

Geklaagd werd over de tabaksverordening in Besoeki.

In de rede van den Gouverneur-Generaal bij de installatie van den Volksraad is gezegd, dat de desaraden zullen worden ingesteld vóór de bestuurshervorming; men zou gaarne kennis nemen van de adviezen betreffende de invoering van die raden.

Hulde werd gebracht voor de wijze waarop het laatste decentralisatie-verslag is ingericht.

Onderafdeeling 465. Men zou gaarne vernemen of het ressort Minahasa hetzelfde gebied omvat als de afdeling van dien naam en waarom in dat geval niet van een afdelingsraad wordt gesproken.

Opgemerkt werd dat de instelling van den lokalen raad in de Minahasa de bevolking dier streek met vreugde heeft vervuld.

Men vroeg of het juist is dat vrouwen ook actief kiesrecht voor dezen raad zullen krijgen. Enkele leden drongen er op aan, den welstandseisch voor het in te voeren kiesrecht in de Minahasa te laten vervallen.

Gevraagd werd of de onderbrenging van de afdeling Simeloengoen en Karolanden onder het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra spoedig kan worden tegemoet gezien.

Eenige leden merkten op, dat de landeigenaren in het gewest Batavia door de heffing van opcenten op de ver-

pondingsbelasting, waardoor de Raad van dit gewest in staat is de wegen beter te onderhouden, te zwaar belast worden.

Onderafdeeling 472. Gevraagd werd of verbetering van de volkshuisvesting niet een taak is die op de Regeering rust en hoe zij denkt ten deze in de praktijk op te treden.

Door eenige leden werd gevraagd waarom ondanks den spoed waarmede de Regeering destijds heeft aangedrongen op de indiening van een voorstel inzake de volkshuisvesting door de gemeente Semarang, met belofte de benodigde gelden tot een bedrag van f 858.000 op deze begrooting te zullen brengen, dit bedrag in deze onderafdeeling niet is opgebracht en de post voor memorie is geraamd.

Onderafdeeling 473. Aangedrongen werd op bespoediging van de inlijving van de desa's bij de groote gemeenten.

Onderafdeeling 482. Inlichtingen werden verzocht waarom er niet meer burgemeestersplaatsen ingesteld zijn; b.v. te Cheribon bestaat aan de benoeming van een burgemeester behoefte. Door eenige leden werd de motiveering van de afwijzende beschikking op het verzoek der gemeente Buitenzorg, om de instelling van het burgemeestersambt, onvoldoende geacht.

Onderafdeeling 483. Gevraagd werd waarom aan den adviseur een hogere wedde was toegekend dan aan zijn voorganger, die slechts f 1.000 's maands genoot.

Algemeen werd aangedrongen op reorganisatie van het bureau, zoo dat ambtenaren die de decentralisatie in de praktijk gezien hebben aldaar de leiding geven, waardoor het bureau een werkelijke steun voor de gemeente kan worden. Opgemerkt werd dat het bureau zooals het thans samengesteld is wel opgeheven kan worden.

M I D D E L E N.

HOOFDSTUK I.

1. Aangedrongen werd op ruime aanmuntung van pas-munt.

15, 16b, 17f. Gevraagd werd wat onder de uitdrukking „verschillende” hier moet worden verstaan.

HOOFDSTUK II.

Men vroeg of de inkomsten en uitgaven per gewest berekend, elkaar zullen dekken. Het zou nuttig zijn te berekenen hoeveel ieder gewest in de schatkist brengt of de schatkist kost.

Een lid merkte op, dat het als een leemte in de begrooting wordt gevoeld, dat de heerdiensten als belasting van de bevolking in natura geheven niet op de begrooting voorkomen.

Deze onbetaalde arbeid laat zich toch in geld waardeeren, en er behoort zoowel bij de uitgaven als de inkomsten mee rekening gehouden te worden. Dan zouden deze diensten ook onder contrôle van de Rekenkamer komen, hetgeen wellicht veel misbruik zou voorkomen.

Aanbevolen werd het opbrengen van een memorie-

post tot uitdrukking van den wensch tot restitutie van de eereschuld.

Het trok de aandacht, dat de middelen-begrooting nu al jaren hetzelfde beeld vertoont. Gevraagd werd wat er tot aanwijzing van nieuwe middelen is gedaan, en of er ten deze eenig regeeringsplan bestaat.

Waar zoo weinig perspectief geopend is ten aanzien van de ontwikkeling der middelen, achtten vele leden het gewenscht een Volksraad-commissie in te stellen, welke een plan ten aanzien van de middelen zou kunnen ontwerpen.

Andere leden hadden intusschen met genoeg kennis genomen van de toelichting op de middelen. Uit dit onderdeel der begrooting spreekt naar hunne meening vertrouwen in de toekomst. Deze leden verwachtten dat in de toekomst de middelen een stijging zullen blijven vertoonen. Dit neemt echter niet weg, dat men ten einde meer zekerheid omtrent die stijging te verkrijgen op het aanboren van nieuwe bronnen van inkomsten zal dienen uit te zijn. Speciaal werd hiervoor de aandacht gevestigd op de wenschelijkheid om zooveel mogelijk inkomsten te trekken uit 's Lands bedrijven (bijzonderlijk uit waterkracht en electriciteit).

Een lid merkte op dat het grootste deel van de belastingen door de Inlandsche bevolking wordt opgebracht. Hij wees op een opstel van den heer J. J. Bekaar (aanteekening op de begrooting van Nederlandsch-Indië, Moederland en Koloniën, dienstjaar 1912), waaruit zou blijken dat door de Inlandsche bevolking 89 % en door de Europeesche 11 % in belasting aan de inkomsten van de schatkist wordt bijgedragen. Per hoofd betaalt de Inlander 20 %, de Europeaan 7 % van zijn inkomen aan belastingen. (De Kon. Ned. Petroleum Maatschappij betaalt 5½ %). Men vroeg of deze cijfers juist zijn.

Een lid merkte op dat vele Europeanen feitelijk dubbel betalen, b.v. zij, die dividend van een naamlooze vennootschap genieten.

Gemeend werd, dat zeer veel meer zou kunnen worden gedaan om te lage aanslagen te voorkomen, daar er zeer veel ontduiking plaats vindt.

Aangedrongen werd op opheffing van de geheimhouding van de aanslagen.

1. Een lid merkte op dat de stortingen van de door de translateurs van het bureau in Soerakarta genoten wettige emolumenten onder het hoofd Justitie niet voorkomen.

Enkele leden zouden gaarne zien dat de gerechtskosten in strafzaken voor rekening van den lande worden genomen. Vooreerst omdat zij ongelijkmatig drukken naar mate de justiciabele op meer of minder verren afstand van de plaats van berechting gevestigd is; ten tweede omdat de exceptioneele misdadiger of overtreder ze in den regel wel, doch de beroepsmisdadiger ze nimmer voldoet; ten derde omdat er heel veel administratieve omslag aan verbonden is.

Andere leden hadden hiertegen bezwaar en zouden dan liever de kosten in burgerlijke zaken verminderd zien.

10. Enkele leden verzochten inlichtingen waarom van den Soesoehoenan van Soerakarta een bijdrage werd gevorderd in de voedingskosten van gevangene onderdanen in zijn gebied. Immers men meende te weten, dat bij de overdracht van de rechtspraak in het Sultansgebied op het gouvernement, door den toenmaligen resi-

dent in 1903 de schriftelijke toezegging was gedaan dat de Sultan de bedoelde voedingskosten niet zou behoeven te betalen.

Men had vernomen dat de Sultan om geen stagnatie te veroorzaken begonnen was met onder protest te betalen en dat hij van de Regeering op zijn bezwaren nog geen beslissing had ontvangen.

11. Enkele leden achtten de waarmerking van onderhandsche geschriften een zeer nuttige instelling, en drongen er op aan daaraan meer bekendheid te geven, wijl naar zij meenden, de Inlandsche bevolking daarvan onvoldoende op de hoogte was.

12. Gevraagd werd wat de Regeering zal doen naar aanleiding van motie Gerhard.

Gevraagd werd hoe het staat met het rekest van de vereeniging Mimpitoe, verzoekende een verbod van drankverkoop aan Inlanders met licenties in den geest van het verbod van opiumverkoop aan Europeanen.

Aangedrongen werd op invoering van een stelsel van „local option”. Gemeend werd, dat ernstige maatregelen genomen dienen te worden tot tegengang van de uitbreiding van het alcoholgebruik.

12*d*. Een lid verklaarde, dat door de pachters van de vogelnestklippen natuurlijk geen acht wordt geslagen op de instandhouding dier vogelsoort. Men stelde de vraag of het niet wenschelijk was, dat de Regeering bepaalde dat de vogelnesten gedurende den broedtijd moeten worden gespaard.

12*h*. Aangedrongen werd op bespoediging van het onderzoek omtrent de afschaffing van de zoutpacht.

14. Eenige leden stelden de vraag wanneer het ontwerp van het nieuwe tarief als bedoeld op bladzijden 28 en 29 van de memorie van toelichting behoorende bij de begrooting voor het dienstjaar 1919 kan worden tegemoet gezien en zouden het zeer op prijs stellen te mogen vernemen of de Regeering iets gevoelt voor het denkbeeld om het batig saldo van het pandhuisbedrijf na invoering van bedoeld tarief rechtstreeks aan te wenden ten bate van de bevolking in het regentschap waar die netto-winst is behaald, waarbij de in het leven te roepen regentschapsraden alsdan het aangewezen lichaam zouden zijn om de uit genoemden hoofde verkregen geldmiddelen in beheer te nemen.

Inlichtingen werden verzocht wanneer de verlaging van het tarief kan worden tegemoet gezien.

15. Men drong aan op een nadere toelichting van dezen post.

16. Eenige leden drongen aan op verhooging van de invoerrechten op sterken drank, speelkaarten, sigaren en andere luxe-artikelen.

Een ander lid stelde daartegenover, dat men hiermede voorzichtig moet zijn, met het oog op eventueel te nemen represaille-maatregelen door andere landen.

Ook werd gevraagd, of behalve op de daarvoor reeds in aanmerking gebrachte artikelen, ook nog op andere artikelen uitvoerrechten zullen worden geheven.

Een ander lid voerde nu reeds aan dat men met het oog op de marktproductie van de koloniale producten, met zulk een belasting zeer voorzichtig moet zijn.

16*d*. Aangedrongen werd op veel strengere contrôle op de accijnsverplichtingen, daar zeer veel ontduiking schijnt voor te komen.

Aangedrongen werd door sommigen op sterker progressie bij de inkomsten-belasting. Bij Europeanen

neemt de progressie voor de hoogere bedragen feitelijk af, bij Inlanders neemt ze toe.

19. Het streven naar unificatie van belastingen werd toegejuicht, men hoopte dat spoedige invoering zou plaats vinden.

Men vroeg, waarom het percentage, dat volgens de nieuwe belasting van inkomsten uit grondbezit zal worden geheven hooger is dan het minimum percentage dat bij inkomsten uit bedrijf of uit anderen hoofde zal worden geheven

20. Aangedrongen werd op een hooger percentage bij de heffing van oorlogswinstbelasting.

Men betreurde het, dat het opperbestuur tegen de Indische adviezen in was overgegaan tot de heffing van een oorlogswinstbelasting. Het is nl. niet mogelijk die belasting op een billijke wijze op te leggen.

Mr. M. W. F. Treub schrijft daarover in zijn werk: „Oorlogstijd” op blz. 386: „De grondgedachte van de oorlogswinstbelasting is zoo gezond, zij draagt haar rechtvaardiging zoo duidelijk op het voorhoofd, dat elk debat daarover geheel overbodig is. Principieel is zij haast volmaakt. Maar de regeling ervan is zonder groote fouten niet te treffen, en de benadering der feiten, die benaderd moeten worden zal slechts zoo gebrekkig kunnen geschieden, dat het resultaat vol onbillijkheid zijn moet”.

Dit geldt (volgens dit lid) in de eerste plaats voor Indië, waar de boekhouderij in veel zaken, vooral bij de niet Europeesche handelaren zoo gebrekkig is ingericht, dat een behoorlijke balans daaruit niet is te trekken.

Bovendien kon men zich niet vereenigen met het stelsel neergelegd in het 2de lid van artikel 1 van Stbl. 1917 No. 592 bepalende: „Iedere vermeerdering van inkomen of winst wordt geacht een gevolg van den oorlogstoestand te zijn, indien en voor zoover het tegendeel niet aannemelijk is gemaakt”.

De Regeering heeft zeer wel ingezien dat het bewijs, dat een vermeerdering van inkomsten ten gevolge van den oorlog is verkregen, zeer moeilijk is en daarom heeft men maar met omkeering van de bewijslast het nog moeilijker negatieve bewijs, dat de winst niet ten gevolge van den oorlog gemaakt was, op de belastingsschuldigen gelegd.

Bovendien achtte men het hoogst onbillijk dat maatschappijen die uitsluitend in Indië hun bedrijf uitoefenen, doch waarvan het hoofdbestuur in Nederland is gevestigd, (de Semarang Cheribon Stoomtram Maatschappij, de Paketvaart e.d.) aldaar oorlogswinstbelasting moeten betalen en in Indië van die belasting vrijstelling bekomen. Nu krijgt de Indische schatkist wel is waar 50% van die in Nederland geheven belasting, maar de geheele belasting had uit den aard der zaak te goede moeten komen van de Indische schatkist. Het land toch, waar de winsten gemaakt zijn, heeft in de eerste plaats het recht daarvan belasting te heffen. Men zou gaarne zien dat de Volksraad zich bij motie uitspraak of het billijk is, dat de belasting op winsten van maatschappijen, die hun geheele bedrijf in Indië uitoefenen en in Nederland slechts een zetel hebben, voor niet minder dan 50 pCt. ten goede komt van de Nederlandsche schatkist.

Bovendien betreurde men het, dat als er dan toch een oorlogswinstbelasting moest zijn, de invoering daarvan zoo laat is gekomen. De meeste cultures (b.v. koffie, suiker, tabak, thee, rubber) lijden thans door gebrek aan

afscheepgelegenheid verliezen. Indien de belasting vroeger geheven was had men b.v. kunnen profiteeren van de millioenen winsten die in het begin van den oorlog in de suiker gemaakt zijn. Thans zijn zeer veel suikerhandelaars weer failliet.

Voor vele maatschappijen die weliswaar in de eerste oorlogsjaren winsten hebben gemaakt doch thans alle moeite hebben het hoofd boven water te houden, zal het zeer bezwaarlijk zijn het voor de hooge belasting vereischte geld los te maken.

Ten slotte was men van oordeel dat deze uit den aard der zaak onbillijke belasting voor Indië niet had geheven behoeven te worden, omdat de van den oorlog ondervonden nadeelen niet zoo groot zijn, dat die alleen door een noodmaatregel als deze kunnen worden gedekt.

Meerdere leden konden zich met de bovenstaande beschouwingen vereenigen.

Anderen achtten het echter billijk dat waar Nederland tegenwoordig werkelijk aan alles, zoowel aan geld als voedingstoffen te kort heeft, Nederlandsch-Indië, waar de toestand zooveel beter is, het moederland zooveel mogelijk steunt. Indien men zich hier te lande tegen zulk een hulp verzette, zou men zich schuldig maken aan hetzelfde egoïsme, dat aan Nederland vaak verweten is.

Verschillende leden waren van oordeel dat bij de inning van belastingen vaak te fiscaal te werk werd gegaan. Zoo komt het vaak voor dat wanneer de belastingsschuldige naar zijn meening te hoog is aangeslagen, de fiscus van den belanghebbende het bewijs daarvan vordert. Gelukkig verzette de Raad van beroep zich meestal tegen deze onwettige omkeering van de bewijslast.

Enkelen meenden dat men het den fiscus niet kwalijk kon nemen, dat hij zoo rigoreus optrad, omdat de belastingsschuldigen op allerlei wijzen trachten zich aan hunne verplichtingen te onttrekken.

Daartegenover werd opgemerkt dat men dikwijls uitgaat van een verkeerd systeem van belastingheffing, waardoor ontduiking in de hand wordt gewerkt. Eenige leden vonden het onbillijk, dat Chineezeeen een recht moeten betalen over de volle waarde van een onroerend goed, dat door vererving in hun bezit is gekomen ofschoon het goed zwaar is verhypothecerd. Zoo kan het voorkomen dat een grooter bedrag aan recht van overgang verschuldigd is dan als baten uit de erfenis worden verkregen. Men zou daarom liever de voor Europeanen bestaande regeling van het successierecht ook op Chineezeeen toegepast zien.

Men wenschte dat bij de berekening van de oorlogswinstbelasting rekening werd gehouden met de verpondingsbelasting, welke toch ook een soort inkomstenbelasting is.

Gevraagd werd waarom de aanslag in de verponding in 1917 niet plaats vond.

22. Gevraagd werd waarom bij de pandvenduties nog uitkeering geschiedt aan de vendumeesters, die daarvoor niets doen.

23. Aangedrongen werd op afschaffing van zegelrecht bij verzoeken om verloven enz. van ambtenaren en beschikkingen daarop. Gevraagd werd of onvermogens vrij zijn gesteld van de betaling van zegelrecht voor verzoekschriften, en zoo ja krachtens welke bepaling.

24. Door een lid werd aangedrongen op vrijstelling van recht van overschrijving voor liefdadige instellingen.

gen. De klacht werd geuit dat overschrijving van goederen, zooveel tijd kost. Bij de Raden van Justitie moest men soms maanden wachten. Dit achtte men verkeerd.

25. Aangedrongen werd op een groote uitbreiding van de heffing van dit recht.

26. Men vroeg waarom de Regeering door de opheffing van de verpachting voor het houden van Chineesche speel- en dobbel tafels, (bij welken maatregel zij geleid werd door een oogmerk dat geen effect heeft gesorteerd), aan de schatkist vele gelden heeft onthouden. Het dobbelspel in besloten kring is thans veel meer dan voorheen in zwang.

Door enkele leden werd aangedrongen op afschaffing van dezen post en verscherping van de thans bestaande te zachte bepalingen op het dobbelen in het strafwetboek.

Gevraagd werd waaraan de hoogere raming voor 1919 van de opbrengst van dobbelspelen moet worden toegeschreven.

Bij de afschaffing van het pachtstelsel van toptafels en de invoering van het licentiestelsel heeft toch de bedoeling bij de Regeering voorgezet om de openbare dobbelpartijen te doen verminderen.

27. Men zou gaarne vernemen, op welke gronden de Regeering de slachtbelasting te Soerakarta aan zich getrokken heeft.

28. Door een lid werd aangedrongen op afschaffing van belasting voor het slachten van varkens in Menado daar dit voor de bevolking aldaar een volksvoedsel is; voor 't slachten van geiten, een volksvoedsel op Java, wordt geen belasting betaald.

29. Men verzocht inlichtingen ter zake van deze belasting, welke, naar men meent, in de buitengewesten niet op een volmaakt billijke wijze geheven wordt.

Gevraagd werd of bij de heffing van een bedrijfsbelasting van Vreemde Oosterlingen deze op dezelfde wijze zullen worden aangeslagen als de Europeanen, en of bij de unificatie van de belastingen ook rekening wordt gehouden met de desdiensten.

Aangedrongen werd op een wijziging van de bepalingen op het innen; de dwangschrijftpraktijk, zooals zij nu voor Inlanders werkt, heeft geen uitwerking.

Medegedeeld werd, dat in de Inlandsche wereld de belasting op het hebben van eigen huizen onbillijk wordt geacht, daar men daardoor wordt afgehouden van het bouwen van betere huizen. Door andere leden werd dit bestreden.

30. Vele leden drongen er op aan om de vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo om te zetten in een landrenteheffing.

32. Enkele leden wezen er op dat ambtenaren gekort worden voor inkomsten, waarover geen pensioen wordt uitgekeerd; b.v. de zittingsgeldten van de volksraadsleden werden genoemd.

36. Tegen de invoering van de muntzuivering werd aangevoerd, dat deze den levensstandaard van de bevolking hooger maakt.

Gevraagd werd waarom de muntzuivering niet geleidelijk werd doorgevoerd door de niet gangbare munten tegen vastgestelde koers in betaling te nemen, en niet weer uit te geven.

37. Er werd op aangedrongen dat de Regeering krachtiger zal optreden inzake de terugbetaling van voorschotten aan Europeesche landsdienaren, die den dienst verlaten.

40. Gevraagd werd of Zelfbesturen rechtspersonen zijn zoodat zij zelf bv. een leening kunnen sluiten; en wie en voor welken rechter gedagvaard moet worden om nakoming van eventueele door het Zelfbestuur aangegane verplichtingen te vorderen.

Men drong er op aan den rechtstoestand der Zelfbesturen geheel te regelen.

Gevraagd werd welk systeem bij deze bijdragen wordt gevolgd, (vgl. gedrukt stuk No 30 onder 40) en of het waar is dat het bureau Buitenbezittingen de bijdragen der landschappen opdrijft.

44. Men vroeg op welke basis deze belasting in geld in de Westerafdeeling van Borneo van de daar wonende Chineezers wordt geheven. Een lid achtte een vermindering van de afkoopsom gewenscht.

46. Men achtte de in het gewest Celebes geheven belasting genoemd „tiende van het rijstgewas” een te zware heffing. Enkele leden waren van oordeel dat het beter was deze belasting te vervangen door de landrente heffing en vroegen het oordeel der Regeering ter zake.

46c. Gewezen werd op een artikel in 't Vrijzinnig Weekblad 1918 No. 32 betreffende deze belasting.

Aangedrongen werd op verlaging van de landrente.

47. Gewezen werd op het feit dat door de Regeering erop schijnt te worden aangedrongen de tarieven in progressieve richtingen te herzien. Men vroeg of in meerdere buitengewesten het tijdstip niet aangebroken wordt geacht om de canon op dezelfde wijze te regelen als op Java en Madoera in plaats van een maximum bedrag van f 1.— te heffen.

Enkele leden verzochten inlichtingen nopens de vraag hoe de heffing van het recht van opstal in de Vorsten landen is geregeld.

48. Men vroeg welke landbouwconcessies hier bedoeld zijn.

53. Er werd op gewezen dat de middelen bij de centrale kas de uitgaven overtreffen

Vele leden drongen aan op een zoodanige wijziging van de Comptabiliteitswet dat liquide middelen van de centrale kas kunnen worden teruggestort in 's Lands kas Nu dit niet mogelijk is moeten die middelen in effecten belegd worden en daardoor zouden, naar men vernam, reeds beduidende verliezen geleden zijn. Men noemde het bedrag van f 240 000.—.

53b. Men zou gaarne zien, dat de reeds 3 jaar ahangige voorstellen tot vermindering van de lasten van de centrale kas tegenover het Gouvernement eindelijk afgedaan werden.

58. Gevraagd werd waarom de verpleegkosten moeten worden terugbetaald en waarom deze post voor memorie is opgebracht.

60a, b en d. Door een lid werden de schoolgeldten voor deze inrichtingen te hoog geacht, aangedrongen werd op progressieve regeling naar 't inkomen der ouders en invoering der regeling dat voor volgende kinderen uit

het zelfde gezin minder wordt betaald dan voor 't eerste, evenals in Nederland. Het minimum zou voor de H. B. S. op f 5.— en voor de technische scholen op f 2,50 te stellen zijn.

60. Door verschillende leden werd bezwaar gemaakt tegen het hooge tarief op die 2de klasse Inlandsche scholen, waar desascholen in de buurt zijn.

60½. Door een lid werd opgemerkt dat de particuliere technische school te Semarang (ambachtsschool) te laag werd gesubsidieerd in verhouding tot het nut dat deze inrichting sticht.

Door een ander lid werd gevraagd of het waar is dat Inlanders op die school altijd 't hoogste tarief moeten betalen.

66. Van verschillende kanten werd er op aangedrongen een gouvernementsloterij op te richten. In het huidige systeem krijgt een aandeel in de loterij wie zijn voorstel smakelijk weet te maken en te Batavia den weg weet; partijdigheid bij 't verlenen is niet uitgesloten. Andere leden drongen aan op afschaffing van alle loterijen.

67. Men vroeg kosteloze verstrekking — onder behoorlijk toezicht — van kinine tabletten aan de Inlandsche bevolking.

69. Men had met verwondering gezien dat dit een memoriepost is, aangezien toch door de hoofden van gewestelijk bestuur ieder kwartaal gegevens worden verstrekt.

73. Inlichtingen werden verzocht waarom deze opbrengst zoo gering is.

77. Gevraagd werd of de verkoopprijs op Java niet te hoog is geraamd.

81a. Een lid stelde de vraag welke huurlanden in Soerakarta in deze afdeeling bedoeld worden.

82. Gevraagd werd waar dit vischbrood vandaan komt.

92. De wenschelijkheid werd uitgesproken om middelen als bedoeld in de posten 84, 92 en 94 die weinig opbrengen niet meer te heffen, doch de bevolking vrij te laten daaruit een kleine bijverdienste te putten.

100. Gevraagd werd waarom deze post verminderd is vergeleken met vorige jaren.

109. Men wijst op het feit dat deze post nog zeer laag is. Een lid acht het aanbevelenswaardig een soort waterbelasting voor de suikerfabrieken in te voeren.

116. Eenige leden meenden dat het Gouvernement door den geheelen dienst van waterkracht en electriciteit aan zich te trekken een goede bron van inkomsten zou verkrijgen.

117. Toelichting werd gevraagd van dezen post.

123. Daar het zoutmiddel een belasting is op eene eerste levensbehoefte van het volk, bestaat het in vele landen, w. o. Nederland, niet. Door den betrokken dienst wordt het verbruik op f 1.10 per gezin geschat, wat een belangrijke uitgaaf vormt.

Daar komt bij dat de arme Inlander relatief veel meer zout verbruikt dan de welgestelde, omdat men dikwijls voedsel gebruikt met zout als eenige toespits, zoodat de belasting veel zwaarder drukt op den arme dan op den rijke. Neemt men in aanmerking dat allerwege wordt geklaagd over een te zwaren druk der belastingen op de Inlandsche bevolking, en dat de visscherij op onze vischrijke zeeën kwijnt voornamelijk door den hoogen prijs van het regie-zout, zoodat de invoer van gezouten visch + 10 mill. 's jaars heeft bedragen, dan zou men van een belangrijke verlaging of intrekking van het zoutmiddel goede oeconomische gevolgen verwachten.

Proeven hebben uitgemaakt dat denatureering van zout ten dienste van de visscherij onmogelijk is; daarom wordt de Regeering in overweging gegeven het vraagstuk in studie te doen nemen of het prijsgeven van de winst op de zoutregie wordt gecompenseerd door:

- a. grootere consumptie (Br. Indië);
- b. den opbloei der zeevisscherij met als gevolg hogere inkomstenbelasting, door visschers en vischhandelaren op te brengen, en door den opbloei van de zeevisscherij, zoodat N. I. gezoute visch uit- inplaats van invoert.

Er werd voorts op gewezen, dat door den natuurlijken achteruitgang van den veestapel de Inlander meer en meer is aangewezen op visch- inplaats van vleeschvoeding, terwijl de hooge zoutprijs vele kustbewoners verleidt tot clandestienen aanmaak van zout.

125. Aangedrongen werd op vermindering van briefport voor het binnenlandsch verkeer. Invoering van een 5 centstarief voor geheel N. I. werd gewenscht geacht en van 2½ cent voor een zelfde eiland.

Men achtte de oprichting van meer hulppostkantoren wenschelijk.

125b. Aangedrongen werd op invoering van Stads-telegrammen.

125c. Aangedrongen werd op verlaging van 't interlokaal telefoontarief.

130. Gevraagd werd of de verkoop van kaarten op de buitenbezittingen niets meer kan opbrengen.

Alleen de gemeente Batavia heeft in 1918 voor f 9000 kaarten gekocht, zou dus geheel Indië verder maar f 6000 gekocht hebben, aldus werd gevraagd.

133. Aangedrongen werd op vermindering van de beschikbaarstelling van alcoholische dranken.

Gaarne zou men vernemen of het waar is, dat officieren te Tjimahi accijnsvrij bier uit de cantine laten halen.

138. Men verzocht een nadere specificatie van dezen post.

139. Er werd op aangedrongen, dat de ambtenaren voor de scheepsmeeting zich periodiek naar de plaatsen begeven waar schepen worden gebouwd.

154. Gevraagd werd naar de resultaten van het onderzoek van het zeevisscherij station.

156. Gevraagd werd hoe deze gelden ontvangen en uitgekeerd worden.

168. Gevraagd werd om toelichting van dezen post.

EERSTE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

HOOFDSTUK I.

Afdeeling VI. Onderafdeeling 68. Verscheidene leden vroegen wat deze vermeerdering beoogt.

In de toelichting wordt verwezen naar de begrootingsstukken van 1918 welke hier niet bekend zijn.

Afdeeling VI. Onderafdeeling 68. Enkele leden waren van meening, dat de opleiding voor het Boschwezen bij voorkeur in Indië behoort plaats te hebben.

Afdeeling IX. Onderafdeelingen 92 en 93. Men zag deze posten gaarne toegelicht.

Afdeeling X. Onderafdeeling 122. Enkele leden drongen aan op afvoering van dezen post, zolang niet bekend is of er van de vrede maatregelen voor een algemeene ontwapening zullen zijn te verwachten.

Andere leden juichten de voorgestelde maatregelen zeer toe en drongen op eene vermeerdering van het aantal steunpunten aan.

Onderafdeeling 123 A. Men vroeg of deze verbetering geldt voor het geheele personeel, of slechts voor bepaalde categoriën. Men drong er op aan om ook de lotsverbetering van het personeel van de landmacht bedoeld bij onderafdeeling 409 van Hoofdstuk II Uitgaven in Nederlandsch-Indië bij aanvullende begrooting voor dienstjaar 1918 aanhangig te maken.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling IV. Onderafdeeling 91. Gevraagd werd waarom de afdeelings secretarissen nog noodig zijn. Eenige leden vonden in het voorstel aanleiding bij de Regeering nogmaals ernstig aan te dringen op verbetering van de positie van de commiezen en ook van de klerken op de Gewestelijke kantoren, hetgeen nog noodiger werd geacht dan lotsverbetering van de hoofdcommiezen.

Onderafdeeling 93A. De vorming van een afzonderlijk gewest werd door meerdere leden toegejuicht.

Enkele leden achtten de vermeerdering der uitgaven voor dit doel niet in overeenstemming met het te verwachten nut. Met eene uitbreiding van het aantal assistent-residenten voor Noord-Nieuw-Guinea ten einde een betere bestuursvoorziening te krijgen zou dit land naar hun oordeel voldoende gebaat zijn. Hiertegenover werd opgemerkt, dat voor de ontwikkeling van het Noordelijk deel, de instelling van een nieuw gewest wenschelijk is, aangezien anders toch nog de voornaamste zaken in het ver afgelegene Ternate moeten worden behandeld.

Geografisch zijn, merkte men op, Zuid-Nieuw-Guinea eenerzijds en Noord en West-Nieuw-Guinea anderzijds totaal gescheiden. Bevolking en land zijn in beide streken geheel verschillend; vermoedelijk evenzoo de toekomst der beide landstreken.

De keuze der hoofdplaats is zeer gelukkig gekozen voor wat het Noordelijk deel aangaat, voor het Zuidelijke echter aller ongelukkigst.

Brieven van de assistent-residenten daar zullen den resident eerst na langen tijd bereiken. In de praktijk zal deze dan ook weinig of geen bemoeienis met Zuid-Nieuw-Guinea hebben. Dit deel van het gebied zal door de gewijzigde bestuursindeeling volstrekt niet gebaat zijn.

Sommige leden achtten het daarom gewenscht Zuid-Nieuw-Guinea onder Amboina te laten waar het ook uit hoofde van economische en handelsbelangen h. i. thuis behoort. Noord- en West-Nieuw-Guinea zou tot een afzonderlijk gewest onder een resident kunnen worden verheven.

Gevraagd wordt of ook dit hoofd van gewestelijk bestuur jaarlijks met zijn gezin op Landskosten naar Buitenzorg zal moeten komen.

Een lid drong er op aan de tractementen van de in de Toelichting genoemde klerken te brengen op f 150 en ook de bezoldigingen der Inlandsche schrijvers hooger te stellen. Men meende dat voor de uitgetrokken bedragen zich geen liefhebbers zouden voordoen.

Afdeeling IV. Onderafdeeling 133. Men sprak den wensch uit, dat de kolonisatie in de Lampongsche districten nog geruimen tijd onder den tegenwoordigen leider ervan zal blijven. Het gaat nu, naar men vernam, eindelijk goed; bij mutaties in de leiding zouden de verkregen voordeelen wellicht weer te loor gaan.

Toelichting IIb. Men vroeg of hier een bezoldiging of toelage bedoeld is.

III. c. Men zou gaarne vernemen op hoeveel vrije immigranten en op hoeveel aangeworven immigranten men bij het onder dezen post genoemde cijfer van 400 gezinnen heeft gerekend.

III. c. en d. Gevraagd werd of de onder dezen post genoemde uitgaven mettertijd door de kolonisten moeten worden terugbetaald.

Afdeeling V. Onderafdeeling 190. Men juichte dezen maatregel toe, en vroeg of zij die inmiddels den dienst hebben verlaten, daarvan ook niet de voordeelen moeten genieten.

Gevraagd werd waarom deze post pas bij de Nota van Wijziging was opgericht.

Onderafdeeling 235A. Eenige leden meenden te weten, dat zoowel door Europeesche als Inlandsche artsen geklaagd werd over de leiding van den B. G. D., die te autocratisch geacht werd. Zij zouden gaarne weten wat de reden is, dat de tegenwoordige Directeur van de Stovia is afgetreden, terwijl hij nog geen jaar die betrekking heeft bekleed.

Bezwaar werd gemaakt tegen de onnoodig geachte nieuwe verhooging van traktement van de inspecteurs. Indien bezoldigingsverhoging noodig is bij dezen dienst, dan zou men deze eerder in de lagere rangen verwachten.

Het scheen gewenscht om het aanvangssalaris voor

alle Gouvernements artsen te verhoogen, en niet slechts voor hen, die den leergang in bacteriologie en hygiëne te Amsterdam hebben gevolgd.

Eenige leden waren van oordeel, dat aan het volgen van een cursus voor tropenhygiëne en bacteriologie in Leiden, dezelfde voorrechten moeten worden verbonden als aan een zoodanige studie in Amsterdam. Voor Indische artsen zou zulk een cursus in Batavia geopend moeten worden, daar zij goed onderlegd behooren te zijn in hygiënische kennis. Na het volgen van dezen cursus zouden de Indische artsen dezelfde voorrechten moeten hebben als hun Europeesche collega's.

Onderafdeeling 239. De reiskosten werden veel te laag geacht. Is het daggeld in het bedrag van f 15 begrepen, dan zou dit tot minsten f 25 verhoogd moeten worden.

Afdeeling VI. Onderafdeeling 252. Eenige leden betwijfelden of voor dit salaris een werkelijk deskundige op het gebied van scheepvaart zal kunnen worden verkregen.

Bij een bezoldiging van \pm f 1.500 of f 2.000's maands, had men misschien kans op een persoon die inderdaad „deskundig” is.

Meerdere leden achtten dit een eerste stap in de goede richting. Uit den voorgestelden maatregel blijkt, dat de Regeering, nadat sedert drie jaren de belanghebbenden bij den export herhaaldelijk zich over de gestie der Nederlandsche stoomvaartmaatschappijen beklaagd hebben, zich eindelijk bewust gaat worden van de noodzakelijkheid, dat de politiek der scheepvaartmaatschappijen met de belangen van Nederlandsch-Indië in overeenstemming wordt gebracht; er bestaat nu uitzicht, dat een einde gemaakt zal worden aan de willekeurige behandeling van den export door de scheepvaartmaatschappijen. Men sprak de hoop uit dat deze benoeming zal leiden tot eene enquête als in 1909 in Engeland is gehouden. De Royal Commission for Shipping-rings heeft over de voor- en na-deelen aan scheepvaarttrusts verbonden een belangrijk rapport uitgegeven. Voor Nederlandsch-Indië, dat in hooge mate belang heeft bij zijn export, is eene enquête op scheepvaartgebied van het meeste belang, vooral na de ervaringen die de exporteurs in de laatste jaren hebben opgedaan.

Door enkele leden werd de vraag gesteld waarom voor scheepvaart een afzonderlijk adviseur moet worden aangesteld, daar het Hoofd van de Afdeeling Nijverheid en Handel iemand dient te zijn, die ook van de scheepvaart op de hoogte is. Moet, vroegen die leden, uit het voorstel tot het doen dezer uitgave de gevolgtrekking gemaakt worden, dat de afdeeling voor Handel en Nijverheid niet voor haar taak berekend is?

Enkele leden het nut van den maatregel erkennende, zijn bevreesd dat, zelfs als het de Regeering gelukt nu een uiterst bekwaam persoon aan zich te binden, deze na korten tijd uit de praktijk is, hetgeen niet bevorderlijk kan zijn voor de door hem te geven adviezen. Zij vragen, waarom de Regeering niet meer waarde hecht aan de adviezen der Kamers van Koophandel.

Onderafdeeling 284. Gaarne zou men vernemen waarom de Middelbare Landbouwschool te Buitenzorg niet aan de verwachtingen beantwoord heeft; waarom ze niet aan de verwachtingen zou kunnen beantwoor-

den en waarom het overleg omtrent de verbetering niet beëindigd is, voordat deze post werd opgebracht.

Meerdere leden wenschten deze opleiding uitsluitend opengesteld te zien voor jongelieden uit Indië.

Gevraagd werd of niet de oprichting van een Hoogere Boschbouwschool tot vorming van volledig opgeleide houtvesters de eenige afdoende maatregel zou zijn.

Men bepleitte de wenschelijkheid om de vooropleiding voor bosch-architecten hier te lande te doen plaats vinden. Op de uittrekking van een memorie post voor de verwezenlijking van dit doel drong men aan. Men vroeg den titel bosch-architecten te veranderen in Boschbouwkundigen 1ste klasse.

Sommige leden achtten de toelage van f 150's maands te laag. Voor de candidaat civiel gezaghebbers is, naar in de dagbladen vermeld werd, deze toelage onvoldoende gebleken.

Onderafdeeling 290 A. Vele leden hadden deze posten met voldoening gezien. Anderen wenschten hun oordeel over de voorgenomen maatregelen op te schorten totdat de Regeering zich aangaande hare plannen ter bevordering van de groot-nijverheid zou hebben uitgesproken. In de eerste plaats behoort de Regeering, meenden deze leden, eene bevordering van de inheemsche groot-industrie te beoogen.

Zij vroegen hoeveel voor dat doel besteed zal worden en zouden gaarne vernemen:

- a. in welken vorm de Regeering haar doel, om de groot-industrie h. t. l. te bevorderen, denkt te bereiken;
- b. of bij het steun verleenen aan de Europeesche nijverheid nog bepaalde voorwaarden gesteld zullen worden b.v. het deelen van de inlandsche arbeiders in de winst der onderneming;
- c. onder wiens toezicht de regeling en uitvoering van deze aangelegenheid zullen komen te staan.

Zij bepleitten voorts — zoolang de inlander voor groot-industrie nog niet rijp is — de oprichting van staatsmodel-fabrieken b.v. voor kunstmest, papierfabricage en lucifers.

Andere leden stelde hiertegenover dat in de geheele toelichting het woord Europeesch of Inlandsch niet wordt genoemd. Wie er het eerst bij is, zal steun genieten. Dit achtte men ook juist. Het is in het belang der gemeenschap dat eene groot-nijverheid zich hier vestigt. De nieuwe industrieën zullen in de eerste jaren gesteund moeten worden. Het onderscheid tusschen Europeesche en Inlandsche industrie is hier niet op zijn plaats. Deze post staat buiten een speciale ondersteuning der Inlandsche nijverheid, wat eene afzonderlijke voorziening vereischt. De thans voorgebrachte zaak moet geheel op zich zelve beschouwd worden.

Dat het de bedoeling zou zijn — zooals men meende — dat de Commissie voor de Fabrieksnijverheid speciaal tot steun voor een Inlandsche groot-industrie was bedoeld, werd door andere leden tegengesproken. Zij verwezen hiervoor naar de rede waarmede de Gouverneur-Generaal Idenburg de commissie had geïnstalleerd. De eerst aan het woord zijnde leden, stelden hiertegenover, dat men bij deze aangelegenheid verder in het verleden moet terug gaan dan tot deze rede en nagaan wat te voren in het parlement omtrent deze aangelegenheid in het midden is gebracht.

De wenschelijkheid werd bepleit om bij de op te richten nijverheidsinrichtingen, die door den Staat gesteund

worden, te bepalen dat voor een bepaald bedrag, de Inlandsche geldschietter de voorkeur moet hebben. Vele leden meenden dat zulk een bepaling in de praktijk niets zal hebben te beteekenen.

Door eenige leden werd er op aangedrongen, dat aan deze maatregelen vooral onder de Inlanders veel bekendheid zal worden gegeven.

Met het oog op het groote belang van de uitbreiding van den scheepsbouw hier te lande, wordt voorgesteld aan de omschrijving toe te voegen „en scheepsbouw”.

Men vroeg of het juist is, dat de lucifersfabriek, die reeds in Kartosono (Kediri) in werking is geweest, door den druk van den accijns en doordat niet in tijds maatregelen werden genomen om ontduiking van invoerrechten tegen te gaan, te gronde is gericht. Onder het publiek hier te lande bestaat nl. de meening, dat een lucifersfabriek hier niet kon bestaan, omdat ze toch door de accijnzen zou worden dood gedrukt.

Afdeelingen VII en VIII. Onderafdeelingen 298A en 343A. Geconstateerd werd dat bij de ingenieurs de gerechtvaardigde hoop was gewekt dat de salarisregeling er beter zou uitzien dan thans wordt voorgesteld. Vele dezer landsdienaren zullen ongetwijfeld teleurgesteld zijn; het verloop onder hen zal er niet minder door worden. Men wees op de ontstemming in het corps van waterstaats-ingenieurs ontstaan, doordat er jaren met weddeverbetering getreuzeld is, terwijl de bezoldiging der S. S. ingenieurs middelerwijl zoodanig geregeld is dat een ingenieur daar, na 7 jaar dienst f 700.— heeft; een wedde die de Waterstaatsingenieur na 14 jaar bereikt.

Men had gehoopt, dat de thans voorgestelde bezoldigingsregeling op de aanvullingsbegrooting voor 1918 zou zijn gekomen. Men drong er op aan, aan deze weddeverbetering terugwerkende kracht tot 1 Januari 1918 te verleen.

De aanvangswedde van een hoofdingenieur achtte men voorts te laag. Deze aanvangsbezoldiging ware minstens op f 1100.— te stellen.

De hoogste wedde zal f 1400.— moeten zijn; d. i. dezelfde eindbezoldiging als b.v. door de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur kan worden bereikt.

Tegen de (op bl. 12) in de toelichting vermelde zin: „De keuze zal uiteraard onherroepelijk zijn” kwam men op. Men meende dat deze eisch aan de thans in dienst zijnde ingenieurs niet mag worden gesteld.

Terloops werd opgemerkt dat de opleiding der gegradueerde ambtenaren bij de S.S. vaak niet dezelfde is als die der ingenieurs, terwijl hun bezoldigingsregeling uniform aan de eerstgemelde groep van landsdienaren is. Men zou gaarne vernemen met welk bedrag de uitgetrokken gelden zullen moeten worden verhoogd om de aanvangswedde voor de hoofdingenieurs op f 1100.—, met twee verhoogingen van f 150.—, te kunnen stellen en voorts met welk bedrag de onderafdeeling 298A vermeerderd zou moeten worden om aan den onderwerpe-

lijken maatregel terugwerkende kracht te kunnen geven tot 1 Januari 1918.

Ten slotte werd gevraagd of niet bepaald kan worden, dat voor de ingenieurs de verlofsjaren meetellen voor de toekenning van periodieke verhoogingen (verwezen wordt naar de handelingen der 2e Kamer van de Staten Generaal van 20 Maart 1917, vel 546, blz. 2097/98).

Meerdere leden achtten het verkeerd thans gedeeltelijke herzieningen van bezoldigingen in te voeren, omdat de Regeering reeds een algemeene herziening der traktementen in overweging heeft genomen. Beter achtte men het met alle traktementsverbeteringen te wachten op de geheele herziening.

Andere leden vreesden dat het zeer lang zal duren, voordat de betrokken Commissie met haar werk gereed komt en waren van oordeel dat sommige groepen van landsdienaren daarop niet konden wachten.

Sommige leden meenden dat de aanvangswedde der ingenieurs onmiddellijk moest worden herzien, doch dat de regeling der verhoogingen wel tot later kon wachten.

Afdeeling VII. Onderafdeeling 304. Opgemerkt werd, dat te Ambon door de Hollandsche beton maatschappij vlug en goed havenwerken zijn uitgevoerd. Indien de Genie en B.O.W. niet over voldoende krachten kunnen beschikken, werd op de wenschelijkheid van uitvoeren bij aanneming de aandacht gevestigd.

Onderafdeeling 311. Men stelde de vraag waarom er bij de voorgestelde uitbreiding der havenwerken te Tjilatjap niet gerekend was op de 100 M. kademuur, door de K.P.M. reeds in 1917 aangevraagd (zie laatste zin toelichting).

Onderafdeeling 343A. De motiveering werd niet voldoende geacht, de eenvormigheid op blz. 10 bedoeld gaat thans toch weer te loor.

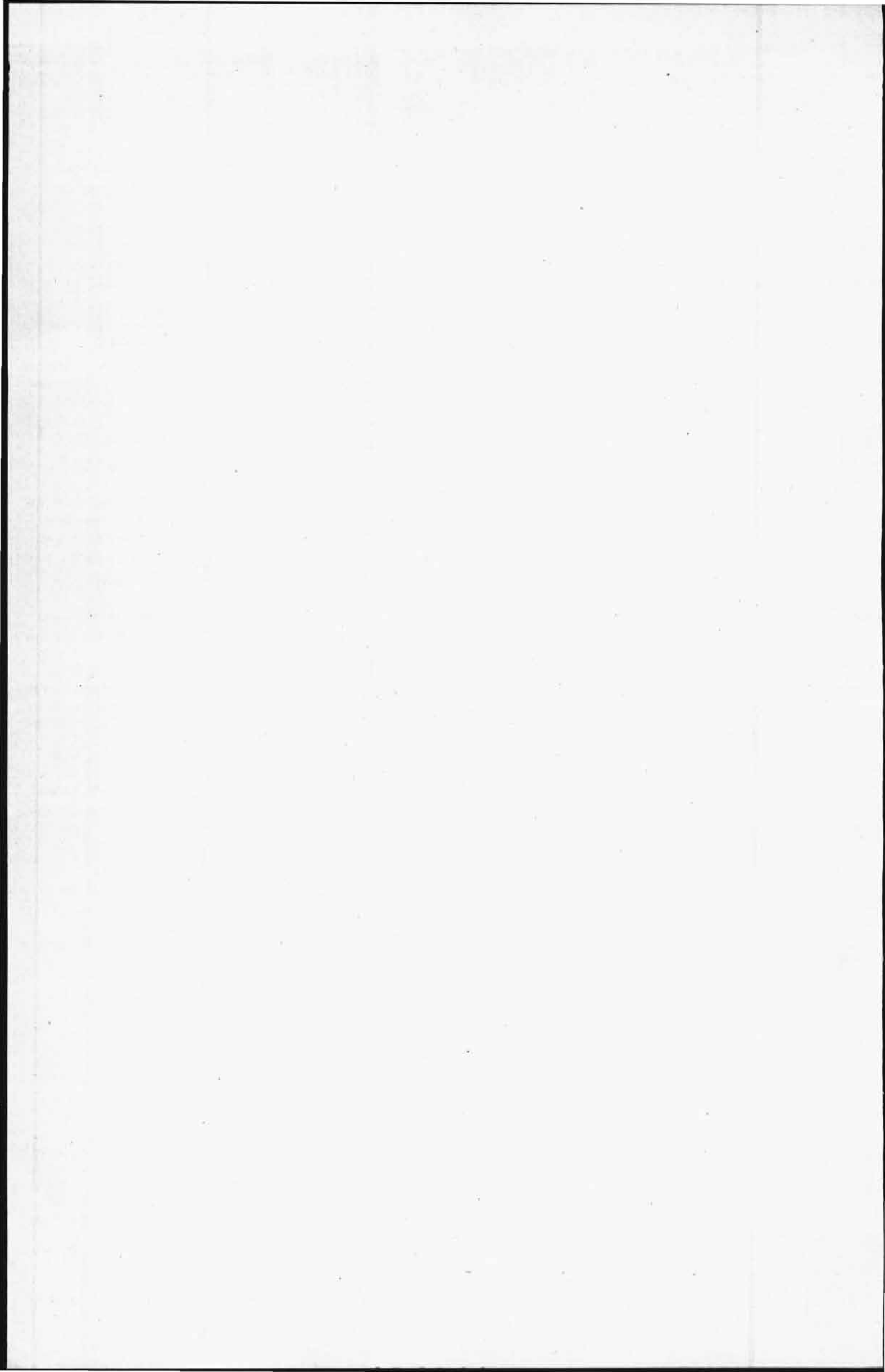
Men vreesde dat de doorvoering van deze regeling voor hen, die geen ingenieur zijn ontevredenheid zal wekken bij ambtenaren van andere Departementen.

Afdeeling X. Onderafdeeling 458. Gevraagd werd waarop de instelling van het vlootfonds wacht.

Ten slotte wenschen ondergeteekenden op te merken, dat zij tot hun leedwezen door den korten beschikbaren tijd niet zooveel zorg aan de samenstelling van vorenstaand verslag konden wijden als zij in andere omstandigheden wenschelijk zouden hebben geacht.

Aldus vastgesteld door de commissie van rapporteurs den 12^{en} Juni 1918.

CRAMER.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
WHITLAU.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

TWEEDE NOTA VAN WIJZIGINGEN (1).

(Ingezonden bij brief van 13 Juni 1918).

GEDRUKT STUK No. 33.

Uitgaven in Indië.

In artikel 1 van het ontwerp van besluit tot voorloopige vaststelling van het IIde hoofdstuk van uitgaven (gedrukt stuk No. 3) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Afdeeling I.

Onderafdeeling 11 Personeel van de Algemeene Rekenkamer, wordt verhoogd met f 2,400 en mitsdien gebracht op f 566,461.

Het gezamenlijk bedrag der Iste afdeeling wordt f 1.661.321.

Afdeeling VI.

Onderafdeeling 264. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling zaadteelt van overjarige gewassen, wordt verhoogd met f 1,200 en mitsdien gebracht op f 42,570.

Het gezamenlijk bedrag der VIde afdeeling wordt f 19 871.855.

Afdeeling XI.

Onderafdeeling 267. Uitkeering aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen gedurende 1917, wordt verhoogd met f 233800 en mitsdien gebracht op f 1.547.152.

Het gezamenlijk bedrag der XIde afdeeling wordt f 14.530.543 en het eindcijfer van het IIde hoofdstuk van uitgaven wordt f 399.461.128.

TOELICHTINGEN.

Iste HOOFDSTUK VAN UITGAVEN.

(Uitgaven in Nederland).

Onderafdeeling 17. Pensioenen en gagementen enz. Zie onderafdeeling 80 van de Uitgaven in Indië.

IIde HOOFDSTUK VAN UITGAVEN.

(Uitgaven in Indië).

Onderafdeeling 11. Personeel van de Algemeene Rekenkamer.

Verbetering van de dienstvoorwaarden van de 3de commiezen (f 2400).

Door verschillende oorzaken heeft bij de Algemeene Rekenkamer de bevordering tot de rangen van 1en en 2en commies in de laatste jaren nagenoeg stilgestaan, waarvan in het bijzonder de 3e commiezen de nadeelige gevolgen ondervonden hebben als gevolg van de omstandigheid, dat hun aantal (45) bijna tweemaal zoo groot is als dat van de 2e commiezen (25).

Daar met betrekking tot hunne vooruitzichten de 3e commiezen der Kamer in ongunstiger omstandigheden verkeerden dan hunne ranggenooten bij de departementen van algemeen bestuur, wordt het noodzakelijk geacht in die vooruitzichten verbetering te brengen door de aantallen der 2e en 3e commiezen bij het college gelijk te maken.

De aan de invoering van dien maatregel verbonden meerdere uitgaaf bedraagt voor 1919 f 2.400.

(1) Voor de Eerste Nota van Wijzigingen zie gedrukt stuk No. 31.

Onderafdeeling 264. Uitgaven van persoonlijke aard voor de afdeeling zaadteelt van overjarige gewassen.

Verbetering van de bezoldiging van den beheerder van den proef- en zaadtuin in de Lampongsche Districten (f 1200).

Hoofdstuk I, *Onderafdeeling 17*;

Hoofdstuk II, *Onderafdeeling 80*.

Pensioenen en gagementen enz.

Wijziging van de bepalingen betreffende het gelijktijdig genot door militairen beneden den rang van onderluitenant van pensioen of gagement met militaire inkomsten (Memorie).

De proef- en zaadtuin voor overjarige gewassen in de Lampongsche Districten heeft zich reeds zoodanig ontwikkeld, dat de voor den beheerder uitgetrokken bezoldiging van f 300 'maands niet meer in overeenstemming is met den aard zijner werkzaamheden en de op hem rustende verantwoordelijkheid. Het is daarom wenschelijk de bedoelde bezoldiging te verbeteren en haar, evenals die van den beheerder van den zaadtuin voor koffiete Bangelan, welke beheerder een overeenkomstigen werkkring heeft, nader vast te stellen op f 400 tot f 600 's maands. Voor 1919 bedragen de daaruit voortvloeiende meerdere uitgaven f 1.200.

Ingevolge artikel 17 van het gagementsreglement in Staatsblad 1876 No. 44 en artikel 30 van het pensioenreglement in Staatsblad 1905 No. 299 vervalt voor Europeesche militairen beneden den rang van onderluitenant het pensioen of gagement bij wederindienst-treden; alleen wanneer de betrokkene gehuwd is dan wel wettige of gewettigde kinderen te zijnen laste heeft kan het — voor wat pensioen betreft als toelage — opnieuw geheel of gedeeltelijk worden toegekend en dus met militaire inkomsten worden genoten.

Ten aanzien van het verlenen van laatstbedoelde gunst werd in 1913 als regel aangenomen dat aan hen die gehuwd zijn en kinderen hebben, zoomede aan hen die ongehuwd zijnde vijf of meer kinderen te hunnen laste hebben, het volle en aan hen die gehuwd zijn doch geen kinderen hebben, zoomede aan hen die ongehuwd zijn en minder dan vijf kinderen te hunnen laste hebben, het halve gagement of het halve pensioen als toelage wordt toegekend.

Met betrekking tot de redenen welke er toe geleid hebben om voor militairen beneden den rang van onderluitenant het gelijktijdig genot van pensioen en militaire bezoldiging of soldij niet toe te staan, vermeldt de Memorie van Toelichting op het pensioenreglement in Staatsblad 1905 No. 299 het volgende (toelichting van artikel 29, § I, a van het ontwerp-reglement):

„De Nederlandsche wet laat eene dergelijke cumulatie van Nederlandsch militair pensioen met militair traktement wel toe (zie artikel 49)”.
„Twee redenen hebben er toe geleid om in het gagementsreglement van 1875 het gelijktijdig genot te verbieden. Primo: om te voorkomen dat de militair met 24 dienstjaren per se de gelederen zou verlaten met het voornemen om zich, zoodra hem gagement zou zijn toegelegd, opnieuw te verbinden. En secundo: omdat de handhaving der krijgstucht op den duur niet gedoogt dat de mindere hooger bezoldigd kan worden dan de meerdere”.

Deze redenen kunnen thans niet meer gelden, de eerste niet omdat ook thans vele militairen zoodra zij aanspraak op pensioen (gagement) hebben verkregen het Leger verlaten, doch in stede van zich weder voor den militairen dienst te verbinden in burgerlijken dienst treden, waar zij als gevolg van Staatsblad 1914 No. 368 tegelijk met hunne burgerlijke inkomsten hun pensioen (gagement) blijven genieten, dan wel in het particuliere een nieuwen werkkring zoeken, terwijl van het beginsel als tweede motief aangevoerd, nl. dat de krijgstucht op den duur niet gedoogt dat de mindere hooger bezoldigd kan worden dan de meerdere, reeds is en voortdurend wordt afgeweken door de hiervoren vermelde wijze van toepassing van artikel 17 van het gagementsreglement in Staatsblad 1876 No. 44 en artikel 30, § 2 van het pensioenreglement in Staatsblad 1905 No. 299 voor zoover die artikelen de mogelijkheid open laten om bij wijze van gunst aan opnieuw in dienst getreden gegageerden en gepensioneerden hun gagement of pensioen geheel of gedeeltelijk uit te betalen.

Hierbij komt dat aan het voormeld beginsel om bij weder in het genot treden van militaire bezoldiging of soldij alleen aan de gehuwden of aan hen die wettige of

gewettigde kinderen te hunnen laste hebben, het pensioen of gagement (als toelage) geheel of gedeeltelijk te verzekeren, niet de hand kon worden gehouden, vermits intusschen aan de gegageerde of gepensioneerde militairen van het Indische Leger die eene vrijwillige verbintenis hebben aangegaan als bedoeld bij het Koninklijk besluit van 3 Augustus 1914 No. 22 (Receuil Mil. 1914 blz. 589), het blijvend genot werd gewaarborgd van het hun toegekend pensioen, ook dan wanneer zij ongehuwd zijn en geen kinderen hebben (Koninklijk besluit van 11 Januari 1915 No. 69, opgenomen in de Legerorders van het Nederlandsche Leger 1915, deel A No. 8).

Er bestaat dan ook alle aanleiding de aangehaalde bepalingen in de gagements- en pensioenreglementen in Staatsblad 1876 No. 44 en 1905 No. 299 thans te wijzigen in dien zin dat Europeesche militairen beneden den rang van onderluitenant voortaan hun pensioen of gagement tegelijk met militaire inkomsten (bezoldiging of soldij) kunnen genieten.

Deze wijziging zal, nevens de andere reeds eerder gedane voorstellen tot verbetering van de positie van den militair beneden den rang van officier, tot gevolg hebben beperking van het verloop onder de Europeesche onderofficieren, aangezien dan de reden zal komen te vervallen waarom zoo velen hunner — vooral ongehuwden — het Leger voor goed verlaten zoodra zij aanspraak op pensioen of gagement kunnen doen gelden. Dat het noodzakelijk is maatregelen te nemen om dat verloop zooveel mogelijk tegen te gaan, behoeft ook in verband met de oprichting van militie-compagnieën, welke van het vereischte kader onder het vrijwillig dienend personeel dienen te worden voorzien, geen betoog.

Met de geldelijke gevolgen van de gedachte wijziging, die niet kunnen worden opgegeven, wordt geacht bij deze begrooting te zijn rekening gehouden.

Het ligt in de bedoeling om tegelijk met deze bij Koninklijk besluit aan te brengen wijzigingen in de pensioen- en gagementsreglementen voor Europeesche militairen, bij ordonnantie overeenkomstige wijzigingen te brengen in het pensioenreglement voor niet-Europeesche militairen in Staatsblad 1910 No. 170 en in dat voor de Inlandsche schepelingen bij de Koninklijke Marine in Staatsblad 1910 No. 610 en 1915 No. 588. Deze wijzigingen zullen geen noemenswaardige vermeerdering van uitgaven ten gevolge hebben.

Onderafdeeling 467. Uitkeering aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen gedurende 1917 (f 233 800).

Bij de begrooting voor 1918 is gerekend op een bedrag van f 198 862 voor uitkeeringen aan gewesten met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen gedurende 1916 (vgl. bladzijde 210/211 der Memorie van Toelichting op het ministerieel begrootingsontwerp voor 1918). Naar aanleiding van de hier te lande ontvangen telegrafische mededeeling betreffende het bij de Staten-Generaal ingediend wetsontwerp tot hervorming van het bestuursstelsel werd aanvankelijk vermeend, dat in verband daarmee de gewesten zeer spoedig zouden worden opgeheven en dat de post voor evenbedeelde uitkeering van de ontwerp-begrooting voor 1918 zou moeten worden afgevoerd. In aansluiting aan dien gedachtengang zijn voor 1919 uit dezen hoofde ook geen fondsen uitgetrokken. Een en ander schijnt thans echter minder juist, zoodat voor 1919 alsnog zal moeten worden gerekend op het bedrag voor uitkeeringen naar de opbrengst der gewestelijke belastingen over het totaal f 233 800, met welke som onderafdeeling 467 derhalve dient te worden verhoogd.

Door de bij deze Nota voorgestelde wijzigingen ondergaat het eindcijfer van de beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven eene verhooging met f 237 400 (gewone dienst).

Door de bij de Nota's van wijzigingen, gedrukte stukken Nos. 31 en 33, te zamen voorgestelde wijzigingen en inlasschingen ondergaat het eindcijfer van de beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven

eene verhooging met.	f 6 028 070
waarvan voor:	
den gewonen dienst	f 2 481 720
buitengewone uitgaven	1 400 000
vlootuitbreiding (w.o. rente)	2 146 350

f 6 028 070

in verband waarmede de eindcijfers van de begrooting worden:

uitgaven in Nederland . . .	f 100 088 809
" " Indië	399 461 128
aanvullende begrooting. . .	1 000 000
	<hr/>
	f 500 549 937
middelen in Nederland. . .	f 24 045 140
" " Indië	375 154 230
	<hr/>
	f 399 199 370

Tekort geheelen dienst. f 101 350 567

waarvan:

tekort gewonen dienst	f 38 674 829
buitengewone uitgaven	57 650 738
tekort vlootuitbreiding	5 025 000

f 101 350 567

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

GEWIJZIGDE HERDRUK VAN DE
INLEIDING VAN DE MEMORIE
VAN TOELICHTING

GEDRUKT STUK No 34

§ 1. UITKOMSTEN VAN DE JAREN 1916 EN 1917 EN VERWACHTINGEN VOOR HET JAAR 1918.

UITKOMSTEN 1916.

Voor zoover thans bekend bedragen de eindcijfers voor den **geheelen** dienst:

Ontvangsten	f 342 676 351
Uitgaven	372 796 018

Slot voor den geheelen dienst nadeelig	f 30 119 667
Buitengewone uitgaven (voor zoover die in Nederland betreft, geschat)	f 41 519 172
Vlootuitbreiding ⁽¹⁾	900 000
	<u>f 42 419 172</u>

Slot voor den gewonen dienst voor-deelig	f 12 299 505
--	--------------

De gewone uitgaven zijn dus geheel en de buitengewone uitgaven tot een bedrag van ongeveer f 12 300 000 gedekt door gewone middelen.

UITKOMSTEN 1917.

Volgens voorloopige opgaven bedragen de uitkomsten in vergelijking met de ramingen:

		Uitkomsten	Ramingen
Geheele dienst	Ontvangsten	f 354 062 753	f 347 653 925
	Uitgaven	408 779 830	412 266 247
	Slot	nadeelig f 54 717 077	nadeelig f 64 612 322
	Buitengewone uitgaven	f 50 973 318	f 47 141 595
	Vlootuitbreiding (nadeelig slot)	2 453 800	6 893 650
		<u>53 427 118</u>	<u>54 035 245</u>
Gewone dienst. Slot.		nadeelig f 1 289 959	nadeelig f 10 577 077

Verschillen tusschen uitkomsten en ramingen 1917.

De uitkomsten zijn derhalve voor den **geheelen** dienst ongeveer f 9 900 000 en voor den **gewonen** dienst ongeveer f 9 300 000 gunstiger dan geraamd.

Gewone dienst 1917.

De ontvangsten en de gewone uitgaven splitsende in de gebruikelijke vijf hoofdgroepen, worden de volgende cijfers verkregen, waarnaast ter vergelijking de overeenkomstige ramingen zijn vermeld.

(1) In de begrooting van 1918 is medegedeeld, dat in verband met het voornemen tot instelling van een vlootfonds de uitgaven en ontvangsten, welke t.z.t. naar dat fonds moeten worden overgeboekt, in de geldelijke overzichten van de memorie van toelichting afzonderlijk gehouden worden en dat kortheids-halve deze uitgaven en ontvangsten zijn vermeld onder het hoofd „Vlootuitbreiding”.

II. GEWONE DIENST 1917.

Cijfers voor de gebruikelijke groepen.

Ontvangsten:	Uitkomsten.	Ramingen.
Belastingen	f 115 734 768	f 120 681 663
Monopolies.	74 595 542	66 540 400
Producten	61 800 632	51 808 178
Bedrijven	58 089 470	54 975 807
Allerlei	11 884 925	9 801 797
Ontvangsten rechtstreeks tegenover uitgaven staande	31 957 416	43 846 080
	<hr/> f 354 062 753	<hr/> f 347 653 925
 Uitgaven:		
Monopolies.	f 28 723 723	f 25 711 876
Producten	30 124 948	32 406 101
Bedrijven	65 484 222	59 940 851
Landsuitgaven	284 446 937	294 207 419
	<hr/> f 408 779 830	<hr/> f 412 266 247

Nadat de uitgaven zooveel mogelijk van de ontvangsten afgetrokken zijn, worden de cijfers:

Inkomsten:		
Belastingen	f 115 734 768	f 119 181 663
Overschot monopolies.	51 486 887	44 057 524
„ producten	35 927 402	23 531 277
„ bedrijven	22 215 851	18 950 870
Allerlei	11 884 925	9 801 797
	<hr/> f 237 249 833	<hr/> f 215 523 131

Gewone zuivere Landsuitgaven (dat zijn alle uitgaven, uitgezonderd de buitengewone en die voor monopolies, producten en bedrijven, na vermindering met het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten).

	238 539 792	226 100 208
Slot gewonen dienst	nadeelig f 1 289 959	nadeelig f 10 577 077

Verschillen tusschen uitkomsten en ramingen 1917.

	De uitkomst is	
	gunstiger	ongunstiger
Belastingen		f 3 446 895
Overschot monopolies	f 7 429 363	
„ producten.	12 396 125	
„ bedrijven	3 264 981	
Allerlei middelen	2 083 128	
	<hr/> f 25 173 597	<hr/> f 3 446 895
De som der inkomsten is dus gunstiger.	21 726 702	
De zuivere Landsuitgaven zijn ongunstiger.		12 439 584
Het overschot op dengewonen dienst is gunstiger	f 9 287 118	

Belastingen 1917.

De opbrengst is ongeveer f 3 447 000 tegengevallen, voornamelijk doordat in dat jaar niets is ontvangen aan oorlogswinstbelasting, waarvoor f 4 000 000 in de raming begrepen was, en doordat beneden de raming bleven:

invoerrecht met	f 2 840 000
uitvoerrecht met	635 000
bedrijfsbelasting met	500 000
bijzondere belastingen in de Buitenbezittingen met	110 000

Daarentegen brachten de na te noemen belastingen meer op:

invoerrecht landsgoederen (was voor memorie geraamd).	300 000
accijnzen	160 000
personeele belasting	200 000
inkomstenbelasting	1 200 000
verponding	120 000
recht op de openbare verkooping	220 000
zegelrecht.	490 000
overschrijvingsrecht.	830 000
slachtbelasting.	770 000
hoofdgeld van heerendienstplichtigen	270 000

Monopolies 1917.

De overschotten van de monopolies overtreffen de ramingen met:

voor opium.	f 4 190 000
„ pandhuizen	2 580 000
„ zout.	660 000
te zamen	f 7 430 000

Ten aanzien van het opiummonopolie wordt aange- teekend, dat onder het hoofd opiumverkoop *f* 5 200 000 meer is ontvangen en *f* 387 000 meer uitgegeven, terwijl het slot van de ontvangsten en uitgaven onder het hoofd Opiumbereiding *f* 623 000 ongunstiger is, dan dat in de begrootingscijfers aangegeven.

Bij het gunstiger cijfer voor het zoutmonopolie wordt aangeteekend, dat daarin is begrepen het gunstig slot van de uitgaven en ontvangsten betreffende de vervoer- diensten te land, hetwelk *f* 30 000 heeft bedragen.

Produkten 1917.

De overschotten voor de produkten zijn gunstiger voor:

kina.	f 575 000
getah pertja.	655 000
coca.	15 000
boschwezen.	3 327 000
goud.	160 000
tin.	9 506 000

en ongunstiger voor:

koffie.	1 350 000
caoutchouc.	235 000
steenkolen.	257 000

ten slotte gunstiger. *f* 12 396 000

De gunstige cijfers zijn over het algemeen te danken aan de gemaakte hooge prijzen, terwijl de ongunstige uitkomsten voor steenkolen en caoutchouc zijn toe te schrijven aan buitengewoon hooge uitgaven, en voor koffie aan het onverkocht blijven van het produkt, doordat in verband met de tijdsomstandigheden geen koffie- veilingen zijn gehouden. Voor goud werden ten laste van den gewonen dienst geen uitgaven gedaan.

Ten aanzien van het tin wordt aangeteekend, dat de verkochte hoeveelheid 37 780 pikol minder is geweest dat de raming. De middenprijs was in Nederland voor rond 15 000 pikol *f* 165 per pikol en in Indië voor ruim 197 000 pikol bijna *f* 156 per pikol, terwijl geraamd was een verkoop van 250 000 pikol tegen gemiddeld *f* 107,23. Voorts bedroeg het aandeel in de winst van de Billiton- Maatschappij *f* 900 000 meer dan geraamd was en bleven de gewone uitgaven belangrijk beneden de raming.

Bedrijven 1917.

De Landsdrukkerij toont in plaats van een overschot van *f* 94 000 een tekort van *f* 618 000 als gevolg van belangrijk hogere uitgaven (papier) en minder ontvang- sten (eerst in 1918 voldane vorderingen), terwijl de post-, telegraaf- en telefoondienst in plaats van een geraamd tekort van *f* 1 408 000 een overschot van *f* 1 647 000 heeft (*f* 722 000 meer ontvangsten, *f* 2 333 000 minder uitgaven).

Het overschot op de spoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten is *f* 899 000 hooger dan geraamd, doordat bij meerdere uitgaven van *f* 1 609 000 de ontvang- sten *f* 2 508 000 hooger waren.

Het overschot op de vervoerdiensten te water is *f* 23 000 hooger dan geraamd.

In het geheel is voor de bedrijven het overschot *f* 3 265 000 gunstiger dan geraamd.

Allerlei middelen 1917.

De ontvangsten zijn *f* 2 083 000 meegevallen als ge- volg van de volgende verschillen:

meer is ontvangen voor:

afstand van grond.	f 640 000
aandeel winst Javasche Bank.	160 000
toevallige baten	2 900 000

minder is ontvangen voor:

haveninkomsten.	1 550 000
mijncijns.	60 000

De haveninkomsten zijn tegengevallen, doordat de

nieuwe wijze van havenexploitatie nog niet zoover gevorderd is, als bij de raming aangenomen werd en als gevolg van de sterk verminderde scheepvaartbeweging.

De hooge opbrengst van de toevallige baten houdt verband met ontvangsten wegens verkoop van kleurstoffen voor het batikbedrijf, terwijl ook in Nederland de gemengde baten een hoog totaalcijfer aanwijken.

Landsuitgaven 1917.

Ondervolgend overzicht vermeldt de uitgaven voor verschillende groepen met de afwijkingen van de geraamde bedragen.

OVERZICHT VAN DE ZUIVERE GEWONE LANDSUITGAVEN 1917.

UITGAVEN uitgezonderd de buitengewone, zoomede die voor monopolies, producten en bedrijven en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten.	Uitkomsten.	Ramingen.	De uitkomst is	
			Meer	Minder.
Algemeen bestuur (Regeering, Hooge colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur)	f 4 470 502	f 4 329 821	140 681	f —
Binnenlandsch Bestuur	14 193 165	14 535 311	—	342 146
Vorsten, grooten, gezanten enz.	3 029 281	3 295 077	—	265 796
Andere bestuursuitgaven	3 288 614	3 456 772	—	168 158
Plaatselijk en Gewestelijk Zelfbestuur	12 141 578	11 886 975	254 603	—
Rechtswezen	3 563 287	3 748 763	—	185 476
Gevangeniswezen	3 901 874	2 571 640	1 330 234	—
Politie	11 966 157	10 947 331	1 018 826	—
Andere uitgaven voor Justitie, politie enz.	852 544	1 210 349	—	357 805
Rente en aflossing	17 653 619	17 492 330	161 239	—
Belastinginning	7 229 974	7 331 412	—	101 438
Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstandden (burgerlijke ambtenaren).	1 441 894	2 205 050	—	763 156
Pensioenen (burgerlijke ambtenaren)	5 958 210	6 006 700	—	48 490
Voorschotten (" ")	327 620	—	327 620	—
Muntwezen	2 218 824	47 500	2 171 324	—
Kredietwezen	590 514	573 510	17 004	—
Vervoerkosten van-, naar- en in N.-I. (burgerlijke ambtenaren)	1 881 359	2 713 800	—	832 441
Onderwijs	19 825 783	17 660 534	2 165 249	—
Eredienst	932 513	946 949	—	14 436
Burgerlijke geneeskundige dienst	9 951 144	10 985 604	—	1 034 460
Landbouw, veeteelt, visscherij, nijverheid en handel.	3 219 912	3 132 363	87 544	—
Burgerlijke Openbare Werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917	29 035 594	24 390 304	4 645 290	—
Havenwezen	1 682 930	2 416 921	—	733 991
Baggerdienst	1 269 712	178 075	1 091 637	—
Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	1 240 450	1 354 065	—	113 615
Waterkrachts- en electriciteitswezen	227 174	292 000	—	64 826
Oorlog.	61 447 473	55 795 626	5 651 847	—
Marine.	12 124 453	13 652 537	—	1 528 084
Allerlei.	2 873 638	2 942 834	—	69 196
Te zamen.	f 238 539 792	f 226 100 208	f 19 063 098	f 6 623 514
Meer.	f 12 439 584		f 12 439 584	

De belangrijke overschrijding van Oorlog houdt verband met bijzondere voorzieningen in verband met den Europeeschen oorlog en met de buitengewone prijsstijging van grondstoffen voor uitrusting en van levensmiddelen, die voor burgerlijke openbare werken met de krachtige voortzetting van werkzaamheden aan bruggen, wegen en bevoeiingswerken, die voor het muntwezen met het boeken van de geslagen munt ten bate van een later jaar, dan dat van aankoop der grondstoffen, die voor onderwijs met scholenbouw en prijsstijging van schoolbehoefden, die voor gevangeniswezen met de prijsstijging van grondstoffen en die voor den baggerdienst met prijsstijging van het materieel (onderhoud, steenkolen), terwijl met betrekking tot de politie de raming te hoog opgemaakt bleek, als gevolg van het ontbreken van gegevens.

Met betrekking tot den burgerlijken geneeskundigen dienst werd minder uitgegeven voor uitzending van benodigdheden uit Nederland, voor de pestbestrijding en voor oprichting van gebouwen, terwijl bij het departement der Marine de uitgaven voor aanschaffing van materieel en brandstoffen beneden de raming bleven.

Buitengewone uitgaven 1917.

Voor buitengewone uitgaven is rond *f* 3 800 000 meer uitgegeven dan geraamd was.

Meer werd uitgegeven voor:

monopolies	<i>f</i> 2 386 000
(toeneming kapitaal pandhuizen voor beleeningssommen meer <i>f</i> 2 534 000, voor zoutbriketteering minder <i>f</i> 148 000)	
produkten	<i>f</i> 122 000
(steenkolen meer <i>f</i> 391 000, caoutchouc meer <i>f</i> 97 000 doch goud minder <i>f</i> 327 000 en tin minder <i>f</i> 39 000)	
bedrijven	<i>f</i> 5 695 000
(spoor- en tramwegen alsmede automobiëldiensten <i>f</i> 3 163 000, post-, telegraaf- en telefoondienst <i>f</i> 2 524 000, landsdrukkerij <i>f</i> 8 000).	

Minder werd uitgegeven voor:

landsuitgaven	<i>f</i> 4 371 000
(meer: voorschotten voor woningverbetering in het belang van de pestbestrijding <i>f</i> 3 163 000, verbetering van vaarwaters door het departement der marine <i>f</i> 109 000, bevoeiingswerken <i>f</i> 93 000; doch minder: <i>f</i> 4 910 000 voor havens, <i>f</i> 1 220 000 voor terugbrenging van particuliere landerijen tot het Landsdomein, <i>f</i> 910 000 voor waterleidingen en andere werken in het belang der gezondheid, <i>f</i> 416 000 voor den baggerdienst, <i>f</i> 280 000 voor het credietwezen)	

Vlootuitbreiding 1917

Voor de vlootuitbreiding *f* 2 453 800 uitgegeven (waarvan *f* 93 800 rente), alzoo *f* 5 940 000 minder dan geraamd was, waartegenover staat, dat de geraamde inkomsten ten bedrage van *f* 1 500 000, waarop gerekend was bij de aanvullende begrooting voor 1917, in het genoemde jaar niet ontvangen werden, doordat de totstandkoming van de betrekkelijke begrootingswet eerst in 1918 heeft plaats gehad. Het slot is dus gunstiger *f* 5 940 000 — *f* 1 500 000 = *f* 4 400 000.

**VERWACHTINGEN 1918.
Eindcijfers 1918**

Rekening houdend met verschillende reeds tot stand gekomen en in voorbereiding zijnde aanvullingen bedragen de eindcijfers van het begrootingsontwerp:

Ontvangsten:

Gewone dienst	<i>f</i> 383 079 431
Vlootuitbreiding	3 000 000
	<i>f</i> 386 079 431

Uitgaven:

Gewone dienst	<i>f</i> 392 548 911
Buitengewoon	<i>f</i> 52 162 841
Vlootuitbreiding	6 749 800
	451 461 552

Slot:

Gewone dienst nadeelig	<i>f</i> 9 469 480
Geheele dienst nadeelig	65 382 121

Voor zoover het zich thans laat aanzien, zal het slot voor den **gewonen** dienst ongeveer *f* 5 980 000 gunstiger zijn, zooals hieronder wordt uiteengezet.

Verwachte afwijkingen 1918.

Gewone dienst 1918.

1. Inkomsten

Verwacht wordt, dat zal meevallen de zuivere opbrengst van:

Monopolies.	Opium	<i>f</i> 4 950 000	
	Pandhuisdienst	2 100 000	
	Zout	430 000	
			<i>f</i> 7 480 000
Produkten.	Boschwezen	<i>f</i> 2 400 000	
	Goud	50 000	
	Tin	14 800 000	
	Steenkolen	200 000	
		<i>f</i> 17 450 000	
	Caoutchouc (minder)	1 050 000	16 400 000
Bedrijven.	Post-, telegraaf- en telefoondienst	<i>f</i> 700 000	
	Landsdrukkerij (minder)	40 000	
			660 000
	Opgeteld	<i>f</i> 24 540 000	

Daarentegen wordt een lagere opbrengst verwacht voor:

Belastingen.	(Hieronder niet begrepen de oorlogswinst-belasting, waaromtrent nog geen volledige gegevens bekend zijn).....	f	3 670 000
Allerlei middelen.	Ontvangsten uit het bedrijf der haveninrichtingen.....	f	500 000
	Afstand van grond (meer)....		200 000
			300 000
	Opgeteld.....	f	3 970 000

De raming van de inkomsten zal dus vermoedelijk worden overtroffen met $f\ 24\ 540\ 000 - f\ 3\ 970\ 000 = f\ 20\ 570\ 000$.

2. Gewone zuivere landsuitgaven:

Overschreden zullen worden de uitgaven voor:

gevangeniswezen.....	f	1 300 000
immigratiedienst.....		250 000 (1)
pensioenen.....		200 000
Inlandsch onderwijs.....		1 760 000
burg. geneesk. dienst.....		530 000
burg. openb. werken.....		2 000 000
Oorlog.....		5 200 000
terwijl het kostende voor den duurtetoeslag voor de dep. van burgerlijk bestuur over de maanden Mei-December 1918 wordt geschat op....		5 000 000
		f 16 240 000

Daarentegen zal minder uitgegeven worden voor:

verlofstraktementen.	f	250 000
overtochtskosten.....		450 000
verschillende posten onder het dep. van Binn. Best.....		710 000
dep. der Marine.....		240 000
		1 650 000

f 14 590 000

3. Het slot van den **gewonen** dienst zal derhalve gunstiger zijn $f\ 20\ 570\ 000 - f\ 14\ 590\ 000 = f\ 5\ 980\ 000$ en worden **nadeelig** $f\ 9\ 469\ 480 - f\ 5\ 980\ 000 = f\ 3\ 489\ 480$ of rond $f\ 3\ 500\ 000$.

Buitengewone uitgaven 1918.

De raming zal worden overschreden:

voor pandhuizen met.....	f	600 000
voor terugbrenging van particuliere landerijen op Java tot het Landsdomein met..		1 270 000
		f 1 870 000

Daarentegen zal minder worden uitgegeven voor:

caoutchouc.....	f	100 000
post-, telegraaf- en telefoon-dienst.....		500 000
werken in het belang der gezondheid.....		500 000
havens en vaarwaters.....		1 820 000
aanschaffing van benodigdheden voor havenwerken en van baggermaterieel.....		1 150 000
		4 070 000

ten slotte minder..... f 2 200 000

Het bedrag voor de buitengewone uitgaven zal dus dalen met $f\ 2\ 200\ 000$ en worden $f\ 49\ 962\ 841$.

Vlootuitbreiding 1918.

Naar het zich laat aanzien zal voor uitbreiding van inrichtingen van het marine-etablisement te Soerabaja $f\ 959\ 200$ minder en voor rente wegens uitgaven voor de vlootuitbreiding $f\ 75\ 400$ minder uitgegeven worden.

(1) Hiertegenover staat, dat tot een gelijk bedrag is rekening gehouden met eene verhooging van de ontvangsten onder „Belastingen” (zegelrecht).

Voorts zullen aan het jaar 1918 ten goede komen de betalingen in genoemd jaar van den aanslag over de tweede helft van 1917 van de verhooging van de inkomstenbelasting ten behoeve van de vlootuitbreiding, voor welke verhooging bij de aanvullende begrooting voor 1917 een nieuw middel in de middelenwet ingelascht werd (raming voor een half jaar *f* 1 500 000).

De uitgaven zijn dus nader te stellen op. *f* 5 715 200
de inkomsten op. 4 500 000

het **nadeelig** saldo op *f* 1 215 200

Geheele dienst 1918.

Het vorenstaande samenvattende is het slot voor den geheelen dienst:

Slot **gewonen** dienst **nadeelig** *f* 3 489 480
Buitengewone uitgaven 49 962 841
Slot vlootuitbreiding **nadeelig**. 1 215 200

Slot **geheelen** dienst **nadeelig**. *f* 54 667 521

Slot van rekening voor de oorlogsjaren 1914 tot en met 1918.

Het slot van rekening over de vijf oorlogsjaren bijeen genomen wordt aan de hand van de thans bekende gegevens en verwachte uitkomsten berekend als volgt:

UITKOMSTEN 1914.
1915.
1916.
1917.

Gewone dienst.
— *f* 13 919 652
+ 3 259 903
+ 12 299 505
— 1 289 959

Geheele dienst.
— *f* 62 539 333
— 38 292 697
— 30 119 667
— 54 717 077

VERWACHTINGEN 1918.

+ *f* 349 797
— 3 489 480

— *f* 185 668 774
— 54 667 521

te zamen

f 3 139 683

— *f* 240 336 295

Het geschade nadeelig tekort op den gewonen dienst over de vijf oorlogsjaren van ruim *f* 3 100 000 zal kunnen worden gedekt uit de opbrengst van de oorlogswinstbelasting, aangezien van de geraamde opbrengst van *f* 25 000 000 slechts *f* 15 000 000 in de voor 1918 geschatte cijfers is begrepen.

§ 2. ONTWERP-BEGROOTING VOOR 1919.

De ontwerp-begrooting wijst voor de vier hoofdstukken de volgende eindcijfers aan:

Uitgaven in Nederland . . . *f* 100 088 809
" " Indië . . . 399 461 128
Aanvullende begrooting
(spoorwegaanleg):
Uitgaven in Indië. 1 000 000
f 500 549 937
Middelen in Nederland . . . *f* 24 045 140
" " Indië. 375 154 230
399 199 370
Nadeelig verschil *f* 101 350 567

EINDCIJFERS 1919.

1. SLOTCIJFERS 1919.

Hieronder volgt eene vergelijking van de in hoofdgroepen gesplitste ramingen voor den gewonen dienst, voor den buitengewonen dienst en voor dien der vlootuitbreiding voor 1919 met die voor het loopende jaar. Rekening is gehouden met de wijzigingen, welke het ontwerp van de begrooting voor 1918 heeft ondergaan en — bij aanname van de betrekkelijke voorstellen — zal ondergaan als gevolg van verschillende aanvullende wetsontwerpen.

Ontvangsten: . . .
Gewone dienst.
Vlootuitbreiding.

Gewone uitgaven.
Buitengewone uitgaven
Vlootuitbreiding.

Slot:
voor den **geheelen** dienst . . .
" " **gewonen** " . . .

	1919.	1918.
<i>f</i> 393 999 370	<i>f</i> 393 999 370	<i>f</i> 383 079 431
5 200 000	5 200 000	3 000 000
—	<i>f</i> 399 199 370	<i>f</i> 386 079 431
<i>f</i> 432 674 199	<i>f</i> 432 674 199	<i>f</i> 392 548 911
57 650 738	57 650 738	52 162 841
10 225 000	10 225 000	6 749 800
—	500 549 937	451 461 552
nadeelig	nadeelig 101 350 567	nadeelig 65 382 121
nadeelig	nadeelig 38 674 829	nadeelig 9 469 480

II. GEWONE DIENST 1919.

Cijfers voor de gebruikelijke groepen

	1919.	1918.
Ontvangsten:		
Belastingen	f 121 499 130	f 133 888 040
Monopolies	77 914 800	69 092 900
Producten	65 515 190	57 788 018
Bedrijven	68 661 970	63 359 060
Allerlei	10 391 287	10 250 060
Ontvangsten rechtstreeks tegenover uitgaven staande. .	50 016 993	48 701 353
	<u>f 393 999 370</u>	<u>f 383 079 431</u>
Uitgaven:		
Monopolies	f 26 182 434	f 22 761 239
Producten	32 471 826	28 472 843
Bedrijven	45 200 560	40 398 280
Landsuitgaven	328 819 379	300 916 549
	<u>432 674 199</u>	<u>392 548 911</u>
Nadat de uitgaven zooveel mogelijk van de ontvangsten afgetrokken zijn, worden de cijfers:		
Inkomsten:		
Belastingen	f 121 499 130	f 133 888 040
Overschot monopolies	51 732 366	46 331 661
„ producten	33 043 364	29 315 175
„ bedrijven	23 461 410	22 960 780
Allerlei	10 391 287	10 250 060
	<u>240 127 557</u>	<u>242 745 716</u>
Gewone zuivere Landsuitgaven (dat zijn alle uitgaven, uitgezonderd de buitengewone en die voor monopolies, producten en bedrijven, na vermindering met het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten)		
	<u>278 802 386</u>	<u>252 215 196</u>
Slot gewonen dienst	nadeelig f 38 674 829	nadeelig f 9 469 480

Dit tekort op den gewonen dienst is in hoofdzaak toe te schrijven aan de bijzondere tijdsomstandigheden.

Een voorname factor is de prijsstijging van levensmiddelen en kleedingstoffen waardoor de uitgaven voor leger en vloot belangrijk zijn toegenomen.

Ook de uitgaven voor de politie, het gevangeniswezen en andere takken van dienst, waarbij verstreking van voeding en kleeding plaats heeft, zijn daardoor gestegen, terwijl voorts de hooge prijzen van materialen, die voor tal van Landswerken en bedrijven noodig zijn, uit den aard der zaak hun invloed doen gelden.

Wat de inkomsten betreft, valt in aanmerking te nemen, dat de invoerrechten nagenoeg op hetzelfde bedrag zijn geraamd als in het jaar 1913, terwijl, gelet op het geregeld accres in de daaraan voorafgaande jaren bij normale omstandigheden de raming minstens f 10 miljoen hooger zou kunnen zijn gesteld. Wijders moet ten aanzien van de boven gegeven vergelijking met de eindcijfers 1918 in het bijzonder worden bedacht, dat voor 1918 gerekend is op een ontvangstpost van rond 15 mn. uit de opbrengst der oorlogswinstbelasting, welke post voor 1918 voor memorie is geraamd.

Intusschen zijn verschillende maatregelen in overweging ten einde te geraken tot eene blijvende versterking van de middelen.

Verschillen 1919—1918.

	Voor de zuivere Landsuitgaven is alzoo in 1919 meer uitgetrokken	f 26 587 190
	terwijl voor 1919 lager geraamd zijn:	
	Belastingen	f 12 388 910
	en hooger geraamd zijn:	
Overschot	monopolies	f 5 400 705
„	produkten	3 728 189
„	bedrijven	500 630
Allerlei	„	141 227
		<u>9 770 751</u>

zoodat de middelen eene daling toonen van 2 618 159

Het ongunstig verschil 1919 wordt dus f 29 205 349

Belangrijke ramingsverschillen in de groepen.

Belastingen.

Hooger zijn geraamd o.a.:	
accijnzen	f 200 000
personeele belasting	150 000
inkomstenbelasting	500 000
verponding	200 000
recht op de openbare verkooping	100 000
zegelrecht	600 000
overschrijvingsrecht	450 000
slachtbelastingen	525 000
hoofdgeld	139 000
landelijke inkomsten en andere grondlasten	478 000
Lager zijn geraamd o.a.:	
pachten (andere dan pandhuizen)	700 000
uitvoerrecht (gewonen dienst)	100 000
oorlogswinstbelasting	15 000 000

Monopolies.

Het overschot is hooger geraamd voor:	
opium	f 2 793 000
pandhuizen	2 340 000
zout	268 000
Voor het opium zijn de ontvangsten f 5 327 000 en de gewone uitgaven f 2 534 000 hooger geraamd.	
Voor de pandhuizen zijn de ontvangsten f 2 535 000 en de gewone uitgaven f 195 000 hooger geraamd	
Voor het zout zijn de ontvangsten f 960 000 en de gewone uitgaven f 692 000 hooger geraamd.	

Producten.

Het overschot is hooger geraamd voor:	
koffie	f 1 017 000
getah pertja	18 000
coca	7 000
boschwezen	1 164 000
tin	2 992 000
doch lager voor:	
kina	220 000
caoutchouc	828 000
steenkolen	422 000

Bedrijven.

Voor den post-, telegraaf- en telefoondienst zijn de ontvangsten f 1 363 000 en de bedrijfsuitgaven f 565 000 hooger geraamd, zoodat het tekort (voor 1919 f 884 000) minder ongunstig is f 798 000.

Voor de staatsspoor- en tramwegen alsmede automobiendiensten zijn de ontvangsten f 3 842 000 en de bedrijfsuitgaven f 4 169 000 hooger geraamd, zoodat het overschot f 327 000 lager is.

Voor de Landsdrukkerij is het geraamde overschot f 19 000 hooger en voor de vervoerdiensten te water f 11 000 hooger.

Allerlei ontvangsten.

Hooger zijn geraamd:	
afstand van grond	f 286 000
inkomsten van het havenwezen	51 000
Lager is de raming van:	
mijnconcessies	190 000

Zuivere landsuitgaven. De verschillen blijken uit het ondervolgende overzicht:

OVERZICHT VAN DE ZUIVERE GEWONE LANDSUITGAVEN.

UITGAVEN uitgezonderd de buitengewone, zoomede die voor monopolies, producten en bedrijven en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten.	1919.	1918.	1919 is	
			Meer.	Minder.
Algemeen bestuur (Regeering en Hooge colleges en de de- partementen van burgerlijk algemeen bestuur).	f 5 146 533	f 4 804 334	f 342 199	—
Binnenlandsch Bestuur	16 695 488	15 163 070	1 532 418	—
Vorsten, grooten, gezanten, enz.	3 280 182	3 300 357	—	f 20 175
Andere bestuursuitgaven	3 266 444	3 346 959	—	80 515
Plaatselijk en Gewestelijk Zelfbestuur	14 453 293	13 205 619	1 247 674	—
Rechtswezen	4 157 762	3 836 385	321 377	—
Gevangeniswezen	3 477 434	3 138 520	338 914	—
Politie.	14 871 038	13 322 443	1 548 595	—
Andere uitgaven voor Justitie, politie, enz.	1 589 774	1 261 865	327 909	—
Rente en aflossing	22 561 300	20 764 050	1 797 250	—
Belastinginning	8 159 160	7 880 330	278 830	—
Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burger- lijke ambtenaren)	1 718 350	1 973 350	—	255 000
Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).	8 873 700	7 524 700	1 349 000	—
Voorschotten (" ").	—	—	—	—
Muntwezen	47 500	47 500	—	—
Kredietwezen	597 200	595 490	1 710	—
Vervoerkosten, van-, naar- en in N.-I. (burgerlijke ambtenaren)	2 504 800	2 505 800	—	1 000
Onderwijs	22 466 563	19 532 268	2 934 295	—
Eeredienst	1 120 080	1 162 910	—	42 830
Burgerlijke geneeskundige dienst	11 148 877	10 871 202	277 675	—
Landbouw, veeteelt, visscherij, nijverheid en handel	4 225 001	3 738 224	491 777	—
Burgerlijke Openbare Werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917	29 756 554	27 920 518	1 836 036	—
Havenwezen	4 229 245	2 682 321	1 546 924	—
Baggerdienst	(*)—1 277 000	(*)—1 253 000	—	24 000
Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	1 663 645	1 390 160	273 485	—
Waterkrachts- en electriciteitswezen	268 055	233 900	34 155	—
Oorlog.	73 879 054	63 089 391	10 789 663	—
Marine	15 768 211	14 828 837	939 324	—
Allerlei	4 154 143	5 352 643	—	1 198 500
Te zamen	f 278 802 386	f 252 215 196	f 28 209 210	f 1 622 020
Meer	f 26 587 190		f 26 587 190	

(*) Overschot aan ontvangsten.

Vergelijking van de ramingen met de uitkomsten van voorafgaande jaren. Eene vergelijking van de ramingen voor 1919 en 1918 met de uitkomsten van voorafgaande jaren is opgenomen in § 3 dezer Memorie.

III. BUITENGEWONE UITGAVEN 1919.

Hieronder volgt eene opsomming van de buitengewone uitgaven voor 1919 vergeleken met die voor 1918.

1919		1918		OMSCHRIJVING.	1919	1918	1919	1918
Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.	Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.					
Onderafd.	Onderafd.	Onderafd.	Onderafd.					
Monopolies.								
13	77	13	73	Landspandhuizen	f 1 808 000	f 1 733 000		
88	340	87	316	zoutbriketteering	1 070 000	635 000		
							f 2 878 000	f 2 368 000
Producten.								
	282 en		255 en	caoutchoucondernemingen ...	f 638 500	f 821 200		
	284		258					
84	336	83	312	goudwinning.....	420 000	740 000		
85	337	84	313	tinwinning	1 434 600	1 201 600		
86	338	85	314	steenkolentginning	1 871 000	1 685 500		
87	339	86	315					4 364 100
Bedrijven.								
83	335	82	311	landsdrukkerij..	f 96 250	f 105 380		
	341			vervoeren te water	15 000	—		
89	342	88	318	post-, telegraaf- en telefoon-				
				dienst	6 174 450	5 275 700		
90	343	89	319	spoor- en tramwegen alsme-				
				de automobioldiensten.....	26 095 000	23 960 100		
							32 380 700	29 341 180
Bestuursuitgaven.								
	129		116	terugbrenging van particu-				
				liere landerijen tot het				
				landsdomein	Memorie.	f 800 000		
	141		128	opheffing van perdikan-pri-				
				vileges	f 50 000	70 000		
135 en		122 en		kapitaalverstrekkng aan de				
138		125		centrale kas en aan particu-				
				liere banken	Memorie.	Memorie.		
	246		222	voorschotten voor woning-				
				verbetering in het belang				
				der pestbestrijding.....	926 138	1 366 561		
	290A			deelneming in ondernemin-				
				gen van fabrieksnijverheid.	400 000	—		
	306		281	bevloeiingswerken	230 000	150 000		
	307		282	aanleg van waterleidingen...	800 000	600 000		
	307		282	ophooging moerasgronden				
				bewesten Soerabaja.....	750 000	577 500		
73	311	70	286	verbetering haventoestan-				
				den en havenbouw te				
				Soerabaja.....	3 579 000	4 242 000		
	311		286	verbetering haventoestanden				
				te Semarang.....	400 000	750 000		
	311		286	haveninrichting Makassar ...	1 450 000	1 450 000		
	311		286	verbetering en uitbreiding				
				van de haven te Tandjong				
				Priok	1 839 000	1 300 000		
	311		286	haven Pantai Timorbaai				
				(Bali)	15 000	150 000		
	311		286	verbetering en uitbreiding				
				van de havenwerken te				
				Tjilatjap.....	670 000	120 000		
	311		286	verbetering van de haventoe-				
				standen te Belawan	2 067 000	980 000		
	311		286	verbetering van de haventoe-				
				standen te Emmahaven ...	430 000	150 000		
	311		286	zeehaven en kolenstation				
				Sabang	340 000	187 500		

1919		1918		OMSCHRIJVING.	1919	1918	1919	1918
Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.	Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.					
Onderafd.	Onderafd.	Onderafd.	Onderafd.					
	311		286	maken van eene haveninrichting Aroebaai (Oostkust van Sumatra)	—	f 50 000		
	311		286	aanleg van een visschershaven te Pasongsongan (Madoera).....	f 50 000	100 000		
73	311	70		verbetering van vaarwaters en kleine havens.....	370 000	—		
73	313	70	288	aanschaffing van benodigdheden ten behoeve van de havenwerken	465 000	750 000		
73	313	70	288	aanschaffing van baggermaterieel ..	1 300 000	1 250 000		
78		77		mijnwezen ..	118 000	118 000		
80	330	79	305	dienst van het waterkrachten electriciteitswezen	1 628 800	765 800		
	449		419	uitdieping van de Asahanrivier	—	18 000		
	449		419	uitdieping van de Kapoeasgeul	150 000	60 000		
							f 18 027 938	f 16 005 361
							f 57 650 738	f 52 162 841

IV. VLOOTUITBREIDING 1919.

Hieronder volgt eene opsomming van de uitgaven en de ontvangsten voor de vlootuitbreiding voor 1919 vergeleken met die voor 1918.

1919		1918		OMSCHRIJVING.	1919	1918	1919	1918
Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.	Hoofdstuk I.	Hoofdstuk II.					
Onderafd.	Onderafd.	Onderafd.	Onderafd.					
110		180		aandeel in de kosten van aanbouw van kruisers en onderzeeboten ten behoeve van de Koninklijke marine	f 3 884 250	f 3 884 250		
116		114		depôtschip voor onderzeeboten	2 000 000	250 000		
116		114		zeemijnen ..	360 000	454 350		
122	304 427 458	—	279 399	inrichtingen van het marine-etablisement en hulpsteunpunten van de vloot	3 664 400	1 911 200		
11		11		rente van opgenomen gelden ten behoeve van de uitbreiding der vloot ...	316 350	250 000		
							f 10 225 000	f 6 749 800

Ter gedeeltelijke dekking van deze uitgaven dienen de volgende onder de middelen in Indië begrepen sommen:

begrepen onder Uitvoerrecht ..	f 2 200 000	—		
„ „ Inkomstenbelasting ..	3 000 000	f 3 000 000		
			5 200 000	3 000 000
Tekort.....			f 5 025 000	f 3 749 800

V. SLOT VAN REKENING.
1867 tot en met 1911.

Eene opgave van de ontvangsten en uitgaven over het tijdvak 1867 tot en met 1911 is opgenomen in bijlage A dezer Memorie.

Gewone dienst 1912 tot en met 1919.

Het slot van den **gewonen** dienst voor het tijdvak 1912 tot en met 1919 bedraagt:

	Voordeelig.	Nadeelig.
1912 en 1913 (zie bijlage B dezer Memorie)	f 46 272 960	
1914 tot en met 1917 (zie bladz. 7 hiervoren)	349 797	
1918 naar verwachting		f 3 489 480
1919 volgens de ontwerpen.		38 674 829
	<hr/>	<hr/>
	f 46 622 757	f 42 164 309
	4 458 448	

Voor het tijdvak 1912 tot en met 1919 **voordeelig**

waarbij dan reeds rekening gehouden is met eene ontvangst aan oorlogswinstbelasting van f 15 000 000, echter nog niet met een bedrag van f 10 000 000, hetwelk vermoedelijk zal worden ontvangen als restitutie uit de Nederlandsche oorlogswinstbelasting.

Met het laatstgenoemd bedrag rekening houdend wordt het slot voor den **gewonen** dienst 1912 tot en met 1919 ongeveer f 14 500 000.

Buitengewone uitgaven 1912 tot en met 1919.

	Verwerkt in de jaren 1912 tot en met
1917	f 243 130 175
1918 verwachting	49 962 841
1919 raming	57 650 738

te zamen voor het tijdvak 1912/1919 . . . f 350 743 754

Voor het laatst afgesloten tienjarig tijdvak 1902/1911 bedroegen de buitengewone uitgaven f 106 254 696.

Vlootuitbreiding 1916—1919.

De uitgaven voor de vlootuitbreiding en de daartegenover staande inkomsten blijken uit ondervolgend overzicht:

	Uitgaven.	Ontvangsten.
1916	aanbouw f 880 000	
	rente 20 000	
	<hr/>	f 900 000
1917	aanbouw f 2 190 800	
	marine-etablisement 169 200	
	rente 93 800	
	<hr/>	2 453 800
verwachting 1918	aanbouw f 4 134 250	
	zeemijnen 454 350	
	marine-etablisement en hulpsteunpunten 952 000	
	rente 174 600	
	<hr/>	5 715 200
raming 1919	aanbouw f 5 884 250	
	zeemijnen 360 000	
	marine-etablisement en hulpsteunpunten 3 664 400	
	rente 316 350	
	<hr/>	10 225 000
		5 200 000
		<hr/>
		f 19 294 000 f 9 700 000
		9 700 000

Nadeelig slot einde 1919. . . f 9 594 000

Geheele dienst 1912/1919.

Het slot van rekening voor den **geheelen** dienst is **nadeelig** voor:

1912/13 (zie bijlage B)	f 14 192 444
1914/17 (zie bladz. 7)	185 668 774
1918 (verwachting)	54 667 521
1919 (raming)	101 350 567

Te zamen. f 355 879 306

Tot dekking is aanwezig:	
a. het overschot van de geldleening 1905	f 1 514 042
b. de opbrengst van de Indiische leening 1915	59 375 000
c. de opbrengst van de Indiische leening 1916	79 600 000
d. de opbrengst van de Indiische leening 1917	49 500 000
terwijl van de opbrengst van de oorlogswinstbelasting nog slechts f 15 000 000 inrekening is gebracht en vermoedelijk nog gerekend kan worden op	10 000 000
	f 199 989 042
Geleend zal derhalve moeten worden tot een bedrag van	f 155 890 264
of in een rond bedrag	156 000 000
Buitengewone uitgaven	f 350 743 754
Vlootuitbreiding (uitgaven hooger dan ontvangsten)	9 594 000
	f 360 337 754
Voordeelig slot gewonen dienst	4 458 448
	f 355 879 306
Beschikbaar:	
uit leeningen	f 189 989 042
oorlogswinstbelasting	10 000 000
	199 989 042
Op te nemen	f 155 890 264
of in een rond bedrag	156 000 000

Samenvatting tijdvak 1912/1919

§ 3. OVERZICHTEN.

Hieronder volgen vergelijkende overzichten, die alle betrekking hebben op den **gewonen dienst** (alleen de buitengewone uitgaven en de uitgaven en ontvangsten onder het hoofd „Vlootuitbreiding” zijn uitgeschakeld) en berusten wat betreft de jaren

- 1912/1915 op de begrootingsrekeningen;
 - 1916 op de voorloopige begrootingsrekening;
 - 1917 op de voorloopige uitkomsten;
 - 1918 op de begrooting; | volgens de cijfers ver-
 - 1919 op het huidig ontwerp; | vermeld bij den aan-
- vang van § 2.

Herhaald moge worden dat de slotcijfers van de „monopolies”, „produkten” en „bedrijven” weergeven de verschillen van ontvangsten en uitgaven volgens de begrootingsboekhouding, derhalve niet te beschouwen zijn als uitkomsten der bedrijfsboekhouding.

Achtereenvolgens zijn opgenomen:

- I. een algemeen overzicht van de ontvangsten en zuivere uitgaven;
- II. ontvangsten terzake van „belastingen”;
- III. ontvangsten en uitgaven terzake van „monopolies”;
- IV. ontvangsten en uitgaven terzake van „producten”;
- V. ontvangsten en uitgaven terzake van „bedrijven”;
- VI. eene opsomming van „allerlei middelen”;
- VII. een overzicht van de „Landsuitgaven”;
- VIII. een overzicht van „ontvangsten rechtstreeks tegenover de Landsuitgaven staande”;
- IX. een overzicht van de „zuivere Landsuitgaven”.

I. OVERZICHT VAN ONTVANGSTEN (GEWONEN DIENST) EN ZUIVERE GEWONE UITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
Belastingen	92 734 134	102 893 433	100 185 808	112 191 269	116 777 279	115 734 768	133 888 040	121 499 130
Overschot monopolies. . .	33 872 471	35 540 247	42 014 743	40 948 256	45 072 113	51 486 887	46 231 661	51 732 366
„ producten.	35 240 183	33 822 895	13 276 213	26 797 421	43 687 829	35 927 402	29 315 175	33 043 364
„ bedrijven.	11 047 855	11 068 151	12 144 249	16 271 588	19 161 840	22 215 851	22 960 780	23 461 410
Allerlei middelen.	6 306 566	6 809 665	7 916 082	7 965 511	8 324 532	11 884 925	10 250 060	10 391 287
Te zamen.	179 201 209	190 134 391	175 537 695	204 174 045	233 023 593	237 249 833	242 745 716	240 127 557
Uitgaven.								
Alle gewone uitgaven, uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven, en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande ontvangsten.	156 446 778	166 615 862	189 457 347	200 914 142	220 724 088	238 539 792	252 215 196	278 802 386
Verschil voordeelig. . .	22 754 431	23 518 529	—	3 259 903	12 299 505	—	—	—
nadaelig.	—	—	13 919 652	—	—	1 289 959	9 469 480	38 674 829

II. ONTVANGSTEN TERZAKE VAN DE BELASTINGEN (GEWONEN DIENST).

BELASTINGEN.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Pachten uitgezonderd opium en pandhuizen.	2 658 285	2 580 251	2 301 993	1 898 098	1 731 892	1 795 619	977 640	286 030
Invoerrecht.	22 157 096	25 188 509	23 229 157	22 705 489	24 840 282	23 859 110	27 700 000	27 700 000
„ Landsgoederen.	—	—	—	—	71 334	296 295	250 000	270 000
Uitvoerrecht.	2 809 441	2 743 949	1 999 961	2 698 725	3 094 841	2 014 593	3 100 000	3 000 000
Accijnzen.	10 744 298	11 797 384	11 239 475	12 290 479	12 141 082	12 460 078	12 300 000	12 500 000
Andere ontvangsten in verband met de in- en uitvoerrechten en accijnzen.	162 458	187 260	102 172	106 076	124 449	115 969	120 000	120 000
Personeele belasting. . . .	1 399 256	1 527 576	1 667 858	1 855 345	2 005 933	2 028 840	2 000 000	2 150 000
Inkomstenbelasting. . . .	8 227 684	10 997 877	9 738 707	13 910 869	15 143 411	15 389 592	15 500 000	16 000 000
Uitkeering uit de Nederlandsche bedrijfsbelasting.	970 230	1 030 928	1 433 074	1 186 418	—	—	—	—
Oorlogswinstbelasting. . .	—	—	—	—	—	—	15 000 000	Memorie.
Uitkeering uit de Nederlandsche Oorlogswinstbelasting.	—	—	—	—	—	—	Memorie.	Memorie.
Verponding.	2 072 940	3 167 745	3 590 158	3 594 065	3 269 198	3 222 970	3 200 000	3 400 000
Recht openbare verkooppingen.	797 931	971 914	1 061 144	1 226 253	1 280 867	1 378 095	1 300 000	1 400 000
Zegelrecht.	2 296 032	2 460 809	2 448 254	2 262 138	2 609 198	2 826 716	2 550 000	3 150 000
Overschrijving van vaste goederen.	1 052 928	1 058 431	1 035 054	972 961	1 328 547	1 856 781	1 150 000	1 600 000
Recht van successie en overgang bij overlijden. . . .	177 867	249 561	177 248	171 698	167 499	243 769	175 000	200 000
Vergunningen Chineesche speel- of dobbel tafels. . .	49 042	78 350	120 617	127 604	93 839	99 860	273 000	338 000
Belastingen op het slachten.	2 416 256	2 311 370	2 354 271	2 550 210	2 979 458	3 333 739	2 800 000	3 325 000
Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten.	6 647 751	7 357 442	9 999 970	14 373 189	14 331 259	12 901 589	13 700 000	13 650 000
Bijzondere belastingen in de Buitenbezittingen.	3 653 361	3 864 063	340 784	269 288	308 308	220 616	337 100	337 100
Hoofdgeld.	3 847 907	3 900 847	5 677 684	7 969 945	9 267 069	9 413 641	9 282 000	9 421 000
Landelijke inkomsten en andere grondlasten.	20 549 551	21 375 333	21 466 877	21 792 401	21 731 940	22 082 261	21 961 000	22 439 000
Belasting op loterijen. . . .	43 820	43 814	41 660	44 594	73 912	16 130	72 300	73 000
Allerlei.	—	—	159 690	185 424	182 961	178 505	140 000	140 000
Te zamen.	92 734 134	102 893 433	100 185 808	112 191 269	116 777 279	115 734 768	133 888 040	121 499 130

III. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TERZAKE VAN DE MONOPOLIES

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
1. Opium	38 451 808	41 542 261	40 495 409	37 055 817	39 328 272	43 163 119	39 347 700	44 674 800
2. Panduizen	5 669 498	7 517 585	10 887 666	10 922 997	12 520 481	14 428 523	13 390 200	15 925 000
3. Zout	12 387 315	12 699 786	12 778 009	14 064 153	14 922 573	17 003 900	16 355 000	17 315 000
	56 508 621	61 759 632	64 161 084	62 042 967	66 771 326	74 595 542	69 092 900	77 914 800
Gewone uitgaven.								
1. Opium	14 382 865	16 738 674	11 680 772	10 918 146	11 213 879	12 798 936	12 151 416	14 685 827
2. Panduizen	3 222 328	3 670 160	4 304 796	4 579 015	5 362 042	4 747 965	5 358 240	5 553 000
3. Zout	5 030 957	5 810 551	6 160 773	5 597 550	5 123 292	5 561 754	5 251 583	5 943 607
	22 636 150	26 219 385	22 146 341	21 094 711	21 699 213	23 108 655	22 761 239	26 182 434
Overschot.								
1. Opium	24 068 943	24 803 587	28 814 637	26 137 671	28 114 393	30 364 183	27 196 284	29 988 973
2. Panduizen	2 447 170	3 847 425	6 582 870	6 343 982	7 158 439	9 680 558	8 031 960	10 372 000
3. Zout	7 356 358	6 889 235	6 617 236	8 466 603	9 799 281	11 442 146	11 103 417	11 371 393
	33 872 471	36 540 247	42 014 743	40 948 256	45 072 113	51 486 887	46 331 661	51 732 366

IV. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TERZAKE VAN DE PRODUCTEN

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
1. Koffie	2 303 406	3 384 311	2 239 454	3 860 133	8 269 286	496 336	1 590 650	2 500 150
2. Kina	361 931	393 456	564 216	601 997	1 372 607	1 385 185	859 600	701 050
3. Getah pertja	70 245	219 615	34 535	32 816	129 209	1 003 893	334 118	424 000
4. Caoutchouc	519 461	482 793	367 472	647 067	950 954	1 768 846	3 594 200	3 542 990
5. Coca	62 542	38 738	18 964	5 626	20 223	28 398	14 850	22 300
6. Boschwezen	7 609 791	8 078 510	7 556 325	7 451 210	8 882 981	13 458 555	11 281 600	14 596 200
7. Goud	—	—	—	—	—	—	300 000	300 000
8. Tin	43 914 793	41 202 014	21 270 155	32 106 314	42 028 296	36 403 870	31 393 000	33 651 000
9. Steenkolen	3 722 402	4 036 010	5 186 760	5 426 787	6 500 802	7 255 549	8 420 000	9 777 500
	58 564 571	56 830 447	37 237 881	50 131 980	68 134 358	61 800 632	57 788 018	65 515 190
Gewone uitgaven.								
1. Koffie	1 579 549	1 357 076	1 322 289	1 407 186	1 428 814	683 619	734 263	626 815
2. Kina	302 794	325 534	338 173	325 081	368 560	444 310	381 183	442 362
3. Getah pertja	195 234	257 752	249 801	286 762	357 913	402 747	344 360	416 697
4. Caoutchouc	229 735	701 782	264 519	637 664	605 539	1 178 233	1 147 873	1 925 318
5. Coca	6 613	3 961	2 374	881	3 409	4 500	2 169	2 422
6. Boschwezen	5 435 009	5 951 851	5 896 006	5 557 923	6 519 807	7 802 756	9 050 320	11 200 432
7. Goud	—	—	—	—	—	—	350 000	350 000
8. Tin	12 606 646	12 011 066	11 347 371	10 191 894	9 598 063	9 652 581	10 542 175	9 807 780
9. Steenkolen	2 968 808	3 398 530	4 541 135	4 927 168	5 564 424	5 704 484	5 920 500	7 700 000
	23 324 388	24 007 552	23 961 668	23 334 559	24 446 529	25 873 230	28 472 843	32 471 826
Overschot.								
1. Koffie	723 857	2 027 235	917 165	2 452 947	6 840 472	— 187 283	856 387	1 873 335
2. Kina	59 137	67 922	226 043	276 916	1 004 047	940 875	478 417	258 688
3. Getah pertja	— 124 989	— 38 137	— 215 266	— 253 916	— 228 704	601 146	— 10 242	7 303
4. Caoutchouc	289 726	— 218 980	102 953	9 403	345 415	590 613	2 446 327	1 617 672
5. Coca	55 929	29 777	16 590	4 745	16 814	23 898	12 681	19 878
6. Boschwezen	2 174 782	2 123 659	1 660 319	1 893 287	2 313 174	5 655 799	2 231 280	3 395 768
7. Goud	—	—	—	—	—	—	— 50 000	— 50 000
8. Tin	31 308 147	29 190 948	9 922 784	21 914 420	32 430 233	26 751 289	20 850 825	23 843 220
9. Steenkolen	753 594	637 480	645 625	499 619	936 378	1 551 065	2 499 500	2 077 500
	35 240 183	33 822 895	13 276 213	26 797 421	43 687 829	35 927 402	29 315 175	33 043 364

V. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TERZAKE VAN DE BEDRIJVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Ontvangsten.								
1. Landsdrukkerij	492 910	474 618	591 511	681 773	684 694	517 292	678 370	741 900
2. Vervoeren te water . . .	—	—	—	—	—	128 000	77 630	112 070
3. Post-, telegraaf- en tele- foondienst.	6 268 231	6 854 735	7 871 745	8 461 583	9 791 010	10 747 888	11 961 000	13 324 000
4. Spoor- en tramwegen als- mede automobiëldiensten.	29 599 246	32 619 959	34 641 725	38 491 891	41 950 768	46 696 290	50 642 000	51 484 000
	36 860 387	39 949 812	43 104 981	47 635 247	52 426 472	58 089 470	63 359 060	68 661 970
Gewone uitgaven.								
1. Landsdrukkerij	485 257	518 286	447 179	499 531	593 600	1 135 184	587 420	631 580
2. Vervoeren te water . . .	—	—	—	—	—	90 639	745 001	9320
3. Post-, telegraaf- en tele- foondienst.	6 535 532	8 971 407	9 049 307	10 413 358	9 585 126	9 100 477	12 845 660	13 410 930
4. Spoor- en tramwegen als- mede automobiëldiensten.	18 291 743	19 391 468	21 434 246	20 450 770	23 085 906	25 547 369	26 890 700	31 059 850
	25 312 532	28 881 161	30 930 732	31 363 659	33 264 632	35 873 619	40 398 280	45 200 560
Overschot.								
1. Landsdrukkerij.	7 653	— 43 668	114 832	182 242	91 094	— 617 842	90 950	110 320
2. Vervoeren te water . . .	—	—	—	—	—	37 361	3 190	13 870
3. Post-, telegraaf- en tele- foondienst.	— 267 301	— 2 116 672	— 1 177 562	— 1 951 775	205 884	1 647 411	— 884 660	— 86 930
4. Spoor- en tramwegen als- mede automobiëldiensten.	11 307 503	13 228 491	13 207 479	18 041 121	18 864 862	21 148 921	23 751 300	23 424 150
	11 047 855	11 068 151	12 144 249	16 271 588	19 161 840	22 215 851	22 960 780	23 461 410

VI. OVERZICHT VAN ALLERLEI MIDDELEN.

ALLERLEI MIDDELEN.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
Aandeel in de winst van de Javasche Bank.	587 976	659 014	753 521	820 802	819 633	957 954	866 000	866 000
Afstand van grond.	2 308 550	2 294 219	1 991 562	2 600 858	2 488 496	2 842 443	2 537 000	2 823 000
Ontvangsten met betrekking tot het havenwezen. . . .	—	—	1 057 810	1 744 190	1 734 720	2 414 714	3 617 500	3 668 370
Mijnconcessies.	1 158 870	2 273 493	1 303 693	748 648	179 057	1 592 801	2 000 000	1 810 000
Allerlei	2 251 170	1 582 939	2 810 096	2 051 013	3 102 626	4 140 013	1 229 560	1 223 917
Te zamen.	6 306 566	6 809 665	7 916 682	7 965 511	8 324 532	11 884 925	10 250 060	10 391 23

VII. OVERZICHT VAN DE GEWONE LANDSUITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

GEWONE UITGAVEN uitgezonderd die voor mono- polies, producten en bedrijven.	UITKOMSTEN						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914	1915.	1916	1917.	1918.	1919.
1. Algemeen bestuur (Regeering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur) . . .	3 425 016	3 788 765	4 121 596	4 102 698	4 920 525	4 475 663	4 807 884	5 150 733
2. Binnenlandsch bestuur . . .	12 364 866	13 012 361	14 448 481	14 672 202	14 854 415	16 523 070	17 723 170	19 313 988
3. Vorsten, grooten, afgezanten enz.	3 596 990	3 630 748	3 356 948	3 322 340	3 298 811	3 071 205	3 407 797	3 397 622
4. Andere bestuursuitgaven . . .	2 633 852	2 738 585	2 922 437	2 965 569	3 409 574	3 288 614	3 446 959	3 366 444
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	5 209 674	5 256 694	5 904 174	7 123 774	10 093 367	12 154 872	13 278 304	14 530 543
6. Rechtswezen	3 415 084	3 464 544	3 602 879	3 945 274	4 145 259	4 313 495	4 610 185	4 911 462
7. Gevangeniswezen	5 667 419	5 402 164	5 853 565	6 457 710	6 308 408	7 737 054	7 128 601	7 576 115
8. Politie	6 531 873	7 689 345	9 392 020	9 989 319	10 642 970	11 991 605	13 637 937	15 263 260
9. Andere uitgaven voor justitie, politie enz.	939 659	1 032 336	1 135 546	1 235 361	1 336 209	1 470 603	1 767 105	2 198 674
10. Rente en aflossing	4 237 083	4 430 966	6 341 565	9 136 032	13 681 700	17 687 229	20 800 650	22 600 900
11. Belastinginning	5 751 077	6 011 510	6 284 118	7 028 821	7 238 022	7 229 974	7 880 330	8 159 160
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren)						1 441 894	1 973 350	1 718 350
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren)	7 472 450	7 911 909	8 317 372	8 206 199	8 358 273	6 824 485	8 341 000	9 840 000
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren)	1 569 354	2 022 592	2 304 218	2 388 962	2 504 927	2 606 110	2 445 000	2 610 000
15. Muntwezen	—	18 412 033	3 703 293	5 097 546	1 331 277	5 465 103	13 047 500	13 047 500
16. Kredietwezen	601 481	962 745	585 795	574 972	570 344	603 922	731 990	762 550
17. Vervoerkosten van-, naar- en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren)	2 396 181	2 706 203	2 898 659	2 588 398	2 184 452	1 881 359	2 505 800	2 504 800
18. Onderwijs	11 819 625	13 342 617	14 634 473	16 550 529	19 215 227	21 831 738	21 382 418	24 568 363
19. Eeredienst	848 085	839 656	922 140	1 431 173	1 082 894	932 513	1 162 910	1 120 080
20. Burgerlijke geneeskundige dienst	6 495 910	6 332 063	7 971 990	10 961 547	13 442 296	11 604 525	12 764 925	12 891 797
21. Landbouw, veeteelt en vischerij, nijverh. en handel	1 686 869	2 203 771	2 288 966	2 539 328	2 602 104	3 415 846	3 962 404	4 476 461
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917	20 634 839	33 460 857	26 032 295	24 941 740	27 180 384	31 274 067	30 653 718	32 485 954
23. Havenwezen	—	—	2 050 738	1 424 077	2 043 820	1 682 930	2 682 321	4 229 245
24. Baggerdienst	—	—	—	—	—	2 585 407	3 408 000	3 510 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	1 139 568	1 316 358	1 437 415	1 330 607	1 394 256	1 455 770	1 673 160	1 963 645
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen	—	—	—	—	—	227 174	233 900	343 055
27. Vervoerdiensten	—	451 231	564 660	769 060	931 729	—	—	—
28. Oorlog	46 605 375	50 693 721	55 024 844	57 072 880	61 603 951	63 256 593	64 734 261	75 631 624
29. Marine	17 320 023	18 201 531	19 935 580	20 245 022	22 825 138	20 273 105	25 001 887	26 030 111
30. Allerlei	4 160 601	3 899 056	6 218 575	4 699 628	4 316 140	3 191 283	5 723 133	4 566 943
Te zamen	176 522 454	219 214 411	218 254 342	230 800 768	250 966 472	270 497 208	300 916 549	328 819 379

VIII. ONTVANGSTEN RECHTSTREEKS TEGENOVER GEWONE LANDSUITGAVEN STAANDE.
Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

De ontvangsten staan rechtstreeks tegenover de onder volgende groepen van gewone landsuitgaven.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
1. Algemeen bestuur (Regering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur).	8 597	2 840	2 673	4 051	3 510	5 161	8 500	4 200
2. Binnenlandsch bestuur	892 365	2 260 145	1 459 823	2 417 304	3 296 963	2 329 905	2 560 100	2 618 500
3. Vorsten, grooten, afgezanten enz	6 420	26 250	45 130	65 280	64 192	41 924	107 440	117 440
4. Andere bestuursuitgaven	—	—	—	—	—	—	100 000	100 000
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	1 718	1 723	1 691	1 759	1 724	13 294	72 685	77 250
6. Rechtswezen	638 063	682 900	716 237	768 637	761 263	750 208	773 800	753 700
7. Gevangeniswezen.	2 540 337	3 086 238	3 505 171	3 674 507	3 777 326	3 835 180	3 990 081	4 098 681
8. Politie	—	—	—	—	29 656	25 448	315 494	392 222
9. Andere uitgaven voor justitie, politie enz	471 622	464 112	389 305	366 281	503 474	618 059	505 240	608 900
10. Rente en alfossing	41 343	23 128	87 666	112 793	122 612	33 610	96 600	89 600
Belastinginning	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren)	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).	590 194	619 251	691 902	759 899	795 289	866 275	816 300	966 300
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren)	1 268 914	1 503 855	1 757 108	1 993 975	2 161 216	2 278 490	2 445 000	2 610 000
15. Muntwezen	—	18 300 000	5 075 349	4 300 955	1 985 854	3 246 279	13 000 000	13 000 000
16. Kredietwezen	79 957	37 827	41 129	63 134	75 457	13 408	136 500	165 350
17. Vervoerkosten van-, naar en in Ned-Indië (burgerlijke ambtenaren).	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Onderwijs	1 201 240	1 321 369	1 415 561	1 585 292	1 827 853	2 005 955	1 850 150	2 101 800
19. Eeredienst	—	—	—	—	—	—	Memorie.	Memorie.
20. Burgerlijke geneeskundige dienst	175 959	186 119	196 074	146 190	1 305 947	1 653 381	1 893 723	1 742 920
21. Landbouw, veeteelt en visserij, nijverheid en handel	68 256	89 494	75 247	198 884	159 274	195 934	229 180	251 460
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917	653 578	646 414	493 867	808 409	684 791	2 238 473	2 733 200	2 729 400
23. Havenwezen	—	—	—	—	—	—	—	—
24. aggerdienst	—	—	—	—	—	1 315 695	4 661 000	4 787 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	61 988	123 008	203 829	257 683	221 971	215 320	283 000	300 000
26. Waterkracht- en electriciteitswezen	—	—	—	—	—	—	—	75 000
27. Vervoerdiensten	—	428 784	573 251	661 084	983 605	—	—	—
28. Oorlog	2 241 791	2 379 791	2 550 358	2 428 821	1 660 805	1 809 120	1 644 870	1 802 570
29. Marine	7 377 765	7 882 434	8 758 318	8 957 306	9 454 182	8 148 652	10 173 000	10 261 900
30. Allerlei	1 755 566	2 096 499	757 276	314 382	365 920	317 645	970 490	412 800
Te zamen	20 075 676	42 111 711	28 796 995	29 886 626	30 242 384	31 957 416	48 701 353	50 016 993

IX. OVERZICHT VAN DE ZUIVERE GEWONE LANDSUITGAVEN

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

Gewone uitgaven (uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven), na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande ontvangsten.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.
1. Algemeen bestuur (Regering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur).	3 416 419	3 786 425	4 118 923	4 098 647	4 317 015	4 470 502	4 804 334	5 146 533
2. Binnenlandsch bestuur.	11 472 501	10 752 216	12 988 658	12 254 898	11 557 452	14 193 165	15 163 070	16 696 488
3. Vorsten, grooten, afgezanten enz.	3 590 570	3 604 498	3 311 818	3 257 060	3 234 619	3 029 281	3 300 357	3 280 182
4. Andere bestuursuitgaven.	2 633 852	2 738 585	2 922 437	2 965 569	3 409 574	3 288 614	3 346 959	3 266 444
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.	5 207 956	5 254 971	5 902 483	7 122 015	10 091 643	12 141 578	13 205 619	14 453 293
6. Rechtswezen.	2 777 021	2 781 644	2 886 642	3 176 637	3 383 996	3 563 287	3 836 385	4 157 762
7. Gevangeniswezen.	3 127 082	2 365 896	2 348 294	2 783 203	2 531 082	3 901 874	3 138 520	3 477 434
8. Politie.	6 531 873	7 689 345	9 392 020	9 989 319	10 613 314	11 966 157	13 322 443	14 871 038
9. Andere uitgaven voor justitie, politie enz.	468 037	568 274	746 241	869 080	832 735	852 544	1 261 865	1 589 774
10. Rente en aflossing.	4 195 740	4 407 838	6 253 899	9 023 239	13 559 088	17 653 619	20 764 050	22 561 300
11. Belastinginning.	5 751 077	6 011 510	6 284 118	7 028 821	7 288 022	7 229 974	7 880 330	8 159 160
12. Wachtgelden, verlofbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren).	6 882 256	7 292 658	7 625 470	7 446 300	7 562 984	1 441 894	1 973 350	1 718 350
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).						5 958 210	7 524 700	8 873 700
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren).	300 440	518 737	547 110	394 987	343 711	327 620	—	—
15. Muntwezen.	—	112 033	— 1 372 056	796 591	— 654 077	2 218 824	47 500	47 500
16. Kredietwezen.	521 524	476 852	544 666	511 838	494 887	590 514	595 490	597 200
17. Vervoerkosten van- naar- en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren).	2 396 181	2 706 203	2 898 659	2 588 398	2 184 452	1 881 359	2 505 800	2 504 800
18. Onderwijs.	10 618 385	12 021 248	13 218 912	14 965 237	17 987 374	19 825 783	19 532 268	22 466 563
19. Eeredienst.	848 085	839 656	922 140	1 431 173	1 082 894	932 513	1 162 910	1 120 080
20. Burgerlijke geneeskundige dienst.	6 319 951	6 145 944	7 775 916	10 815 357	12 136 349	9 951 144	10 871 202	11 148 877
21. Landbouw, veeteelt en visscherij, nijverheid en handel.	1 618 613	2 114 277	2 213 719	2 340 444	2 442 830	3 219 912	3 733 274	4 225 001
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd havenwezen sedert 1914 en baggerdienst sedert 1917.	19 980 761	24 803 207	25 538 428	24 133 331	26 495 593	29 035 594	27 920 518	29 756 554
23. Havenwezen.	—	—	2 050 738	1 424 077	2 043 820	1 682 930	2 682 321	4 229 245
24. Baggerdienst.	—	—	—	—	—	1 269 712	(*)—1 253 000	(*)—1 277 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies.	1 077 580	1 193 350	1 233 586	1 072 924	1 172 285	1 240 450	1 390 160	1 663 645
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen.	—	—	—	—	—	227 174	233 900	268 055
27. Vervoerdiensten.	—	(*)— 48 252	(*)— 8 591	107 976	(*)— 51 876	—	—	—
28. Oorlog.	44 363 584	47 427 924	52 474 456	54 644 059	59 943 146	61 447 473	63 089 391	73 879 054
29. Marine.	9 942 255	9 248 266	11 177 262	11 287 716	13 370 956	12 124 453	14 828 887	15 768 211
30. Allerlei.	2 405 035	1 802 557	5 461 299	4 385 246	3 950 220	2 873 638	5 352 643	4 154 143
Te zamen.	156 446 778	166 615 862	189 457 347	200 914 142	220 724 088	238 539 792	252 215 196	278 802 386

(*) Overschot aan ontvangsten.

§ 4. TOELICHTINGEN.

UITGAVEN.

VERGELIJKING PER BEGROOTINGS-AFDEELING (DE HOOFDSTUKKEN I EN II TE ZAMEN GENOMEN) VAN DE UITGAVEN VOOR 1919 MET DE OVEREENKOMSTIGE UITGAVEN VOOR 1918

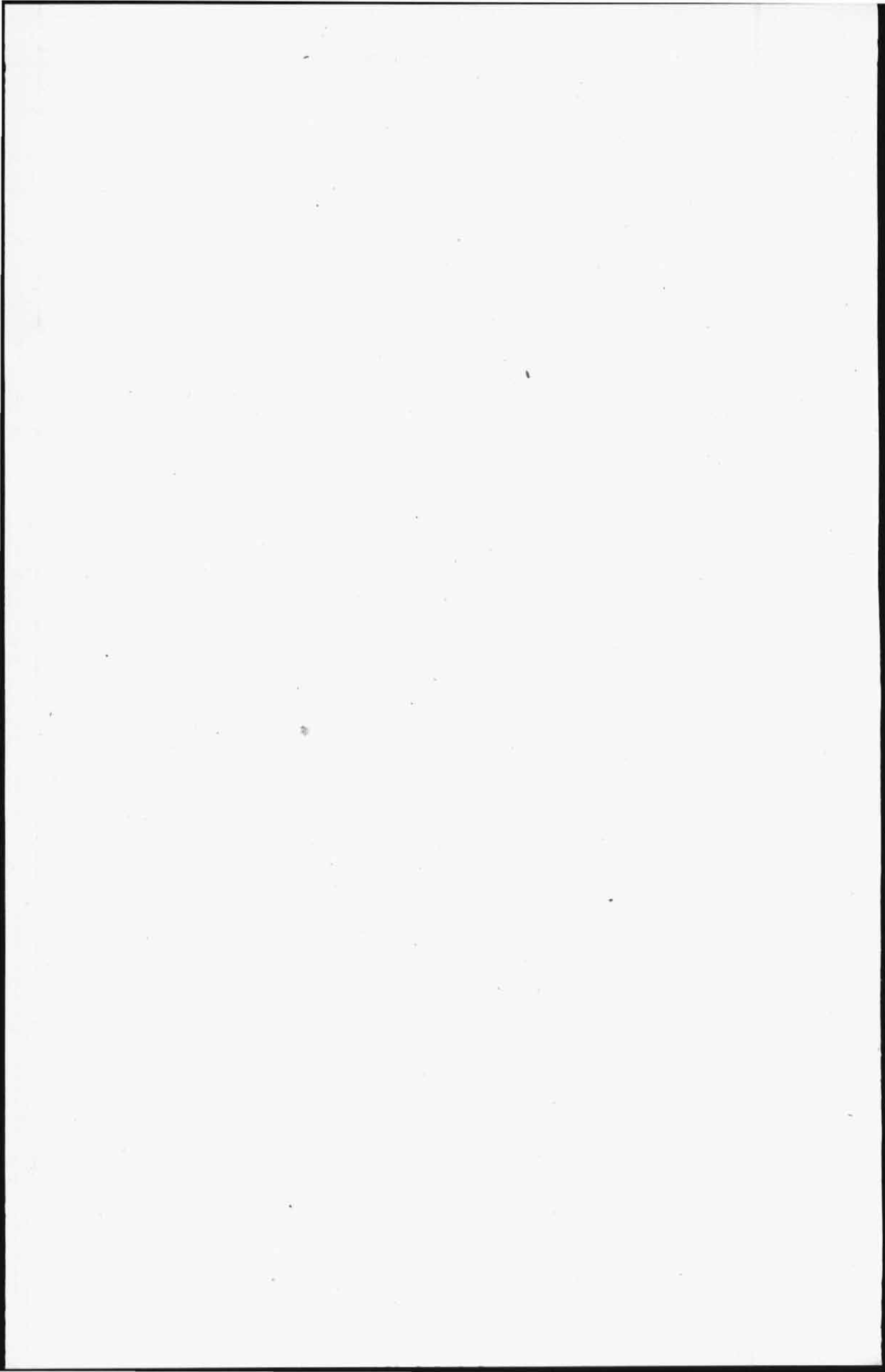
	1919.		1918.		1919 (gewoon) is	
	Gewoon.	Buitengewoon en Vlootuitbreiding.	Gewoon.	Buitengewoon en Vlootuitbreiding.	Meer.	Minder.
I. Regeering en Hooge Colleges	f 1 696 321	—	f 1 665 440	—	f 30 881	—
II. Justitie	13 324 125	—	12 153 685	—	1 170 440	—
III. Financiën	84 240 562	f 2 124 350	80 817 190	f 1 983 000	3 423 372	—
IV. Binnenlandsch Bestuur	48 461 525	50 000	45 155 464	870 000	3 306 061	—
V. Onderwijs en Eeredienst	35 572 094	926 188	32 133 597	1 366 561	3 438 497	—
VI. Landbouw, Nijverheid en Handel	19 476 007	1 038 500	15 956 239	821 200	3 519 768	—
VII. Burgerlijke Openbare Werken	47 466 070	14 755 000	43 700 596	12 807 000	3 765 474	—
VIII. Gouvernementsbedrijven	78 537 432	38 923 100	69 853 108	34 487 080	8 684 324	—
IX. Oorlog	63 877 474	—	53 100 111	—	10 777 363	—
X. Marine	25 492 046	10 058 650	24 735 177	6 577 800	756 869	—
XI. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	14 530 543	—	13 278 304	—	1 252 239	—
Te zamen	f 432 674 199	f 67 875 738	f 392 548 911	f 58 912 641	f 40 115 288	—

ALGEMEENE TOELICHTINGEN.

HOOFDSTUK I.

OPGAAF VAN DE AANVRAGEN VOOR UITZENDING VAN GOEDEREN NAAR INDIË, VERGELEKEN MET DE VOOR 1918 TOEGESTANE SOMMEN.

	1919	1918
Benoodigdheden voor het onderhoud en den arbeid van gevangenen en veroordeelden	f 321 500	f 493 000
Grondstoffen voor de kleeding der oppassers bij de inlandsche officieren van justitie	Memorie	3 200
Benoodigdheden voor de algemeene kassen	—	4 600
Benoodigdheden voor den dienst van de in- en uitvoerrechten en accijnzen	—	78 000
Papier en andere benoodigdheden voor de zegelkantoren	16 500	20 000
Eereteekenen	280	280
Benoodigdheden voor de algemeene en de gewapende politie en voor kantooroppassers	154 000	388 000
Instrumenten en andere benoodigdheden voor den dienst van het kadaster	2 200	2 200
Gedrukten, machines, enz. voor de volkstelling	—	146 000
Benoodigdheden voor het schoolwezen	490 000	350 000
Benoodigdheden voor den burgerlijken geneeskundigen dienst	525 000	375 000
Benoodigdheden voor het departement van landbouw, nijverheid en handel en de daartoe behoorende diensten en inrichtingen	6 700	6 700
Benoodigdheden voor den dienst der burgerlijke openbare werken	2 297 000	3 230 600
Benoodigdheden voor de fabriek van het opiumbedrijf	18 250	52 000
Papier en andere benoodigdheden voor de landsdrukkerij	264 915	275 300
Benoodigdheden voor het mijnwezen in het algemeen	138 000	138 000
Benoodigdheden voor de goud-ontginning in Benkoelen	100 000	100 000
Benoodigdheden voor de tinmijnen op Banka	1 149 000	1 147 000
Benoodigdheden voor de ontginning van het Ombilin-kolenveld	728 000	706 500
Benoodigdheden voor de ontginning van het Poeloe-Laoet kolenveld	760 000	571 000
Benoodigdheden voor de zoutbrikettering en verpakking	300 000	539 000
Benoodigdheden voor den post-, telegraaf- en telefoondienst	3 709 350	2 823 200
Benoodigdheden ten behoeve van de postspaarbank	2 500	2 000
Benoodigdheden voor het waterkrachts- en electriciteitswezen	385 000	35 000
Benoodigdheden voor de spoorwegen	8 569 500	10 424 800
Goederen tot aanvulling der oorlogsmagazijnen en andere benoodigdheden voor het leger	7 822 600	7 752 200
Geneesmiddelen en andere behoeften voor den geneeskundigen dienst der marine	16 300	16 300
Benoodigdheden voor de bebakening en kustverlichting en de verlichting van haventerreinen en de daarop staande gebouwen	250	250
Levensbehoeften, kleeding- en uitrustingstukken, artillerie-benoodigdheden en andere goederen ter aanvulling van den voorraad in de marine-magazijnen te Soerabaja	2 813 000	1 707 350
Levensbehoeften en andere goederen ter aanvulling van den magazijnsvoorraad buiten dien van het marine-etablisement te Soerabaja	98 000	98 000
Werktuigen voor magnetische en weerkundige waarnemingen	600	400
Boekwerken, instrumenten enz. ten behoeve van verschillende dienstvakken	8 000	8 000
Te zamen	f 30 696 445	f 31 493 880

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
Dienstjaar 1919.

TWEEDE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

VERBETERING.

GEDRUKT STUK No. 34. A

VERSLAG.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling I, Onderafdeeling 11. Gaarne zou men vernemen, om welke reden dit bedrag eerst bij nota van wijziging is opgebracht.

HOOFDSTUK I

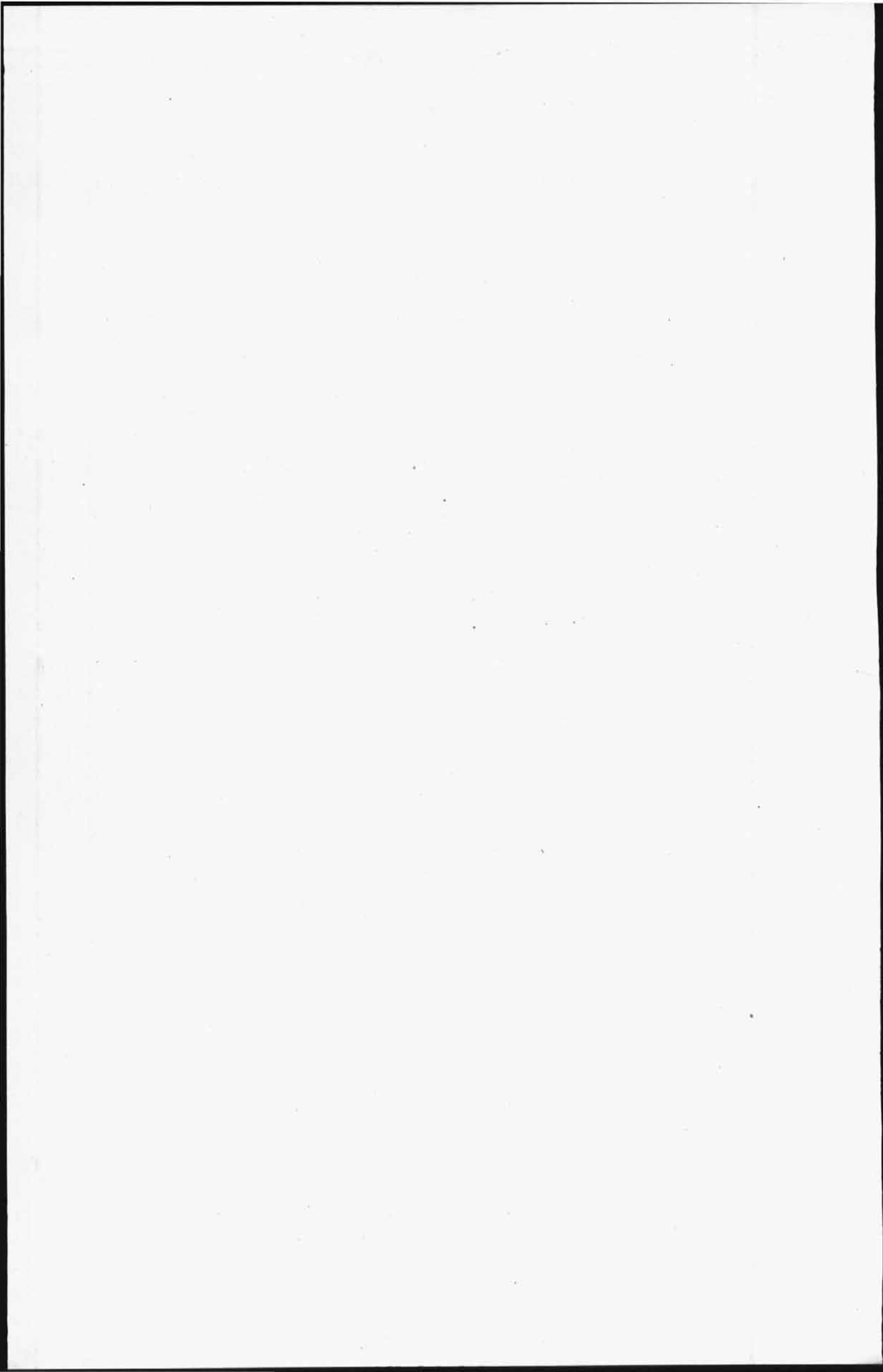
Afdeeling III, Onderafdeeling 12. Aangedrongen werd op wijziging van de bepaling, dat de pensioenen van weduwen tot de helft worden verminderd, in geval zij hertrouwen. Dit achtte men onbillijk.

Aldus vastgesteld door de Commissie van rapporteurs den 17den Juni 1918.

CRAMER,
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
WHITLAU.

Verbetering.

In het Verslag (gedrukt stuk No. 32) dienen op blz. 73, eerste kolom, de woorden „de bezoldiging der S S ingenieurs middelerwijl zoodanig geregeld is dat een ingenieur daar na 7 jaar dienst f 700.— heeft” vervangen te worden door: middelerwijl een reorganisatie bij de S.S. was tot stand gekomen, waardoor sommige ingenieurs van 7 jaren dienst en korter een bezoldiging van f 700.— 's maands kwamen te genieten;”

VOLKSRAAD—ZITTING 1918 — 1.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

VERBETERING VAN DRUKFOUTEN.

GEDRUKT STUK No. 35.

Gedrukt stuk No.	Bladzijde.	Regel van boven.	Regel van onder	Kolom.	Onderafdeeling.	Onderdeel.	Er staat:	Aan te brengen verandering.
2	1 2	13 14				2	wordt vastgesteld Pensioenfonds voor landsdienaren.	wordt voorloopig vastgesteld Uitkeeringen aan pensioenfondsen voor Europeesche en Inlandsche burgerlijke en militaire landsdienaren.
	7					95	Bijdrage in de kosten van opleiding tot vliegenier.	Bijdrage in de kosten van de studieafdeeling voor den luchtvaartdienst.
3	1 8	14				111	wordt vastgesteld Volkstelling	wordt voorloopig vastgesteld Volkstelling en kantoor voor de bevolkingsstatistiek
	14					206	Kosten van een kweekschool tot opleiding van meisjes van inheemschen landaard.	Kosten van een kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzeressen.
	29					419	Uitgaven voor de oprichting van een vliegekamp nabij Bandoeng.	Inrichting van een vliegekamp nabij Bandoeng.
	30					427	<i>f</i> 6 941 740	<i>f</i> 5 963 140
4	1	13 14					worden over dat jaar gebezigd	worden voor dat jaar voorloopig aangewezen
5	1	"						
5A	1	1					dat het wenschelijk is de begrooting	dat het wenschelijk is de voorloopig vastgestelde begrooting
	"	12					der begrooting	der voorloopig vastgestelde begrooting
6	25	12					zal zijn opgenomen <i>f</i> 69 millioen	zal zijn opgenomen aan vlottende schuld <i>f</i> 69 millioen
	31	18					tweejaarlijksche	driejaarlijksche
	38		2				3380	3840
	39	7					Te zamen <i>f</i> 16 015	Te zamen <i>f</i> 20 065 's aars
	45		29				(<i>f</i> 420)	(<i>f</i> 4 200)
	97	22					285	310
	98		13				285	310
	107						Zie het staatje. Rubriek: Bezoldiging per maand (Hoogste) staat onderaan: 359	350
	108	8					319 b.	348 b.
	109		29				<i>f</i> 537 420	<i>f</i> 573 420
	111		18				<i>f</i> 7.81 ⁵	<i>f</i> 7.81 ⁸
	113		8				85 000 koijang	72 000 koijang
			5				72 000 koijang	71 000 koijang
	114	2					<i>f</i> 1 091 230	<i>f</i> 1 094 230
		3					<i>f</i> 5 940 607	<i>f</i> 5 943 607
		5					<i>f</i> 689 024	<i>f</i> 692 024
	116	4					<i>f</i> 12 845 060	<i>f</i> 12 845 460
		6					<i>f</i> 544 320	<i>f</i> 543 920
		23					<i>f</i> 18 114 328	<i>f</i> 18 162 508
	118		18				<i>f</i> 10 000 000	<i>f</i> 1 000 000
	120		32				<i>f</i> 12 252 300	<i>f</i> 12 257 300
			31				<i>f</i> 14 578 300	<i>f</i> 14 587 300
			30				<i>f</i> 2 335 000	<i>f</i> 2 330 000
	122	36					<i>f</i> 910 000	<i>f</i> 910 100
		44					4 879 000	4 829 000
		59					15 664 000	15 614 100
	145		35				(Linkerhelft): No. 3	No. 4
			34				noot 83	noot 82
			42				(Linkerhelft): No. 4	No. 5

Gedrukt stuk No.	Bladzijde.	Regel . . . van onder.	Regel . . . van onder.	Kolom.	Onderafdeeling.	Onderdeel.	Er staat:	Aan te brengen verandering.
6	145 150		16 5 2				(Linkerhelft): No. 5 (Linkerhelft): No. 73 (Linkerhelft): No. 77	No. 6 No. 77 No. 81
7	12/13				39		—	In te lasschen eene noot 28a, luidende: Tengevolge van de tijdsomstandigheden wordt gerekend op aanschaffing in Indië van een groot gedeelte der benoodigde grondstoffen.
	18			1			(Het onderste getal van de kolom is): 36	63
	21	1		3			27500 kilogram	72500 kilogram
	23	33		3			geleidebrief	geleidegeld
	24	23		5	79	a	Als noot 39.	Als noot 43.
	27			5		b	1000	2000
				1	86	a	3750	1 750
				2		a	6000	1 regel hooger plaatsen.
							94000	behoort in kolom „Meer”.
	29		12	3			Bij noot 62 staat: 1919	1918
	37		1	3			f 149 300.—	f 148 400.—
	46				119		165 000.—	165 600.
	47						250000	25 000
								het nummer van de bladzijde ontbreekt.
	48	1		4			f 2891500	f 1 691 500
8	2	3		3			50 309 385	50 309 335
12	22						Boven aan de bladzijde staat: Afd. III.	Afd. II. Dezelfde drukfout komt voor op de bladzijden 24, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50 en 52.
13A	2			1				het volgnummer van post No. 2 ontbreekt.
14	3		19	4			Van het	Van den
	13		22 en 7	4			No. 37	No. 40
	15	3		4			No. 37	No. 40
	23		22	”			f 150	f 180
	33	23 v/m 30	2	”			onderdeel c	onderdeel b.
				”			De raming is verhoogd noodzakelijke uitgaven	Vervalt.
	51	27		”			No. 38	No. 41
	53		2 en 1	”			tegen buitendienststelling van een commissaris 2 ^e klasse op f 4 200	Deze woorden behooren tusschen — geplaatst te worden.
	55	29		”			No. 37	No. 40
	59		7	”			No. 37	No. 40
	73		5	”			noot 64	noot 61
	83			”			In kolom Meer staat: f 2 000.	Dit bedrag behoort te worden geplaatst in kolom Minder.
	89	8		4			No. 43	No. 44
	91	23		”			No. 52, a.	No. 53, a.
		12		”			waarvoor met het oog op verwachte onvolledigheid	waarvan met het oog op verwachte onvoltalligheid
14A ¹	2			1			87	91. Dezelfde drukfout komt voor op de bladzijden 4, 6, 8 20.
14B ¹	2, 4, 6			1			95	99
14C	2	31		4			120 c.	120 e.
14D	1						op den ondersten regel staat: aan	van
14E	2, 4, 6			1/2			110, c.	120, c.
15	9	3		1			—	Invullen het woord Memorie.
	16			3	165		middelbaar technisch	middelbaar en technisch
	28			”	180	a	Chineesche onderwijzers en onderwijzers en onderwijzeressen	Chineesche onderwijzers en onderwijzeressen.
	36			1				186 vervalt, 187 wordt 186, 188 wordt 187, 189 wordt 188.
	43		18	4			29400	23400
	55	1		2			f 41 500	f 14 345
		14		4			bijlagen	bijakten
	56			3	203		Uitgaven voor	Bijdragen aan
	57	13		4			onderdeel j	onderdeel j.
	77		19	”			48419	48418

Gedrukt stuk No.	Bladzijde.	Regel . . . van boven.	Regel . . . van onder.	Kolom.	Onderafdeeling.	Onderdeel.	Er staat:	Aan te brengen verandering.
15	77		8/9	4			aan de nieuwe vier scholen	aan de nieuw scholen
	94			1/2				het volgnummer van onderafdeeling 236 (Verdere uitgaven enz.) ontbreekt. De onderdeelen aan te duiden met <i>a</i> en <i>b</i> . Het gedrukte getal 236 wijzigen in 237 en het getal 237 daaronder doorslaan. De onderste 2 letters in de 2e kolom doorslaan.
	97			4			Bij noot (160) staat: nanalisten	analisten
	99			4			Op den ondersten regel van noot 163 staat: f 262 600	f 262 000
	113	4/5		4			Op den voorlaatsten regel van noot 165 staat: <i>k</i> '	<i>n</i>
16	7	17		4			ziekeninrichting toegestane	ziekeninrichting te Batavia toegestane
	11	5		"			onderafdeeling 233a.	onderafdeeling 257a.
	15			"			III/5 <i>b</i> en VI/6 <i>b</i> .	256 <i>b</i> en 257 <i>b</i> .
	43		1	"			op den laatsten regel van noot 34 staat: 238 B en C.	264 en 265
	48			"	283	<i>b</i>	20 klerken	30 klerken
	50			"	284	<i>c</i>	(103)	(100)
	55		16	"			62 410	44 400
	57		11	"			Pajamanan	Pajamanan
	68	3		"			f 5 473 000	f 5 473 300
17	20/21			1	312	<i>a</i>	299	290
	35	16 en 22		4			46 000	1 regel hooger plaatsen. noot 67
							noot 68	
17A	2	1 t/m 6		1			op den derden regel van noot 71 staat: onderdeel 148	onderdeel 153
	3		1				274	298
17B	23	10	2	4			318 opzichters	328 opzichters
	29			"			bij No. 6	bij No. 4.
	33	3		"			Bij dat werkplan	Bij het werkplan van 1918
	35	7		"			f 1 009 288	f 1 009 000
		11		"			bij volgnummer 42 staat: f 110 300	f 110 000
		14		"			" " 43 " : f 267 200	f 267 000
	39	4	6	4			" " " " : f 367 200	f 367 000
18	7		3	"			282	281 B
	9	1	2/1	"			4 hoofdingenieur	3 hoofdingenieurs
				"			1 pro memorie Goudontginning.	Vervalt.
				"			In de kolom Toelichting vóór de accolade staat: 62 ingenieurs	63 ingenieurs
	17	8		"			1 pro memorie Goudontginning.	2 enz.
	19	1	14	2			f 600	f 6 500
18A	3			4			f 725 000	f 325 000
18B	2						Op regel 20 van de 1 ^e kolom van het staatje staat: Klerkengelden en teekenloonen.	Klerkengelden, schrijf- en teekenloonen.
18D	4	33					Op het onderste staatje, kolom 1918. Aantal, staat —	Achter magazijnmeester in te vullen 1 <i>c</i> en <i>i</i> .
		43					<i>c</i> en <i>i</i>	<i>c</i> en <i>i</i> .
18E	2						Zie voorts bladz van de Memorie van Toelichting.	Zie voorts de Memorie van Toelichting.
	3						Op regel 8 v. b. van noot 1 staat: 60 000 ton	50 000 ton
							Op regel 2 van kolom 1 van het staatje staat: Ingenieurs bij 's Lands mijndiensten.	Moet op een nieuwen regel beginnen. van den Staatsspoorweg
18F	5		10				van Staatsspoor	
							Het hoofd van de 3 ^e kolom van het staatje geeft aan: Bijgekomen geraamd in	Het getal 1917 achteraan bijvoegen.
18G	4						In kolom 1 van den staat, regel 23 van <i>c</i> Zoutverpakking staat: Ondergeschikt van personeel	Ondergeschikt personeel van
	7						In den staat Raming der kapitaalsuitgaven onder B staat: Zoutbriketteering	Zoutverpakking.

Gedrukt stuk No.	Bladzijde.	Regel van boven.	Regel van onder.	Kolom.	Onderafdeeling.	Onderdeel.	Er staat:	Aan te brengen verandering.
H	3	14		6			f 5 650	f 5 660
18/	5		15				voeding bemanning	voedinggeld bemanning
	8	27					Op den 2 ^m regel van noot (o) staat: kapitaalsrekening	kapitaalsuitgaven
	9		23				(zie noot 17)	(zie noot 16)
18K	2						Zie ook noot 16.	Zie ook noot 15
							Op het onderste staatje Automobiëldienst Java, achterste kolom staat: f 33 150	Vervalt.
19	36	3		2				De aanduiding van onderdeel c. ontbreekt.
19C	3			8			Het op 2 na onderste getal is: 40	840
19F	2			3			Het op 12 na onderste getal is: 547 25	547 50
19G	2		1	7			37746 25	35746 25
19K	1		2				Infanterie	Artillerie
19N	2			5			Het op 1 na onderste getal is: 76 000	67000
20	4			5	427		5 693 140	5 963 140
	8			"	431		f 54 300	f 24 300
	33	26		4			minder personeel 150 707	minder personeel 153 167
	35		11	"			f 612 982	f 615 442
	47	2	18	"			f 2 180	f 4 640
20A	11		2/1	4			41 400	1400
							1 277 100	902 100
	13						1 322 100	947 100
							In het staatje, 3 ^e kolom, 2 ^e getal van boven staat: 446 500	946 500
	15		10				9 ^e kolom 2 ^e getal van boven: 296 500,	621 500
							13 000 on Cardiffkolen, tegen f 0 65. f 8 450	Vervalt.
	17	2		2			32 000	3 200
		4		4			f 532 000	f 512 000
	19			2			f 3 730	f 3 700
21	3	1		2			f 300	behoort 1 regel lager te staan.
	3	2		2			9056	45000
	5			1	471		5000	onderafdeeling 142
23	7		1				onderafdeeling 45	10 407 140
	16			3	284		10 407 170	Behoort 1 regel hooger te staan.
	17		1	6			59 905	f 1 720 000
	23			6			f 1 720	37 080
24	6	5		7			2 292	secretarissen van de immigratie commissie en het verder personeel
	8	2		3			secretarissen en het verder personeel	
		4		7			57 227	22 439
	14		3	6			5 825 807	5 825 806
	20	18		3	128		Reis- en verblijfkosten	Hiervoor de letter a plaatsen.
		1/6			124	c	Uitgifte van gronden enz.	Wordt onderafdeeling 128 onderdeel b. De aanduiding 124, c vervalt.
	44			1			onderafdeeling 236	onderafdeeling 260
	45			1			onderafdeeling 233 B	onderafdeeling 259
	46			8	271	c	263 650	267 250
				2			onderafdeeling 243 en 244	onderafdeeling 270 en 271
				1			" 249	" 276
	47			2			" 247	" 274
				1			" 248	" 275
	48			1			" 255	" 282
	49			8	287	a	447 044	477 044
	50			1			onderafdeeling 267	onderafdeeling 291
	51			6	292	c	23 735	25 735
				1			onderafdeeling 268	onderafdeeling 292
	70			6	438	a	10 076	10 075
	71		6t/m6	440				Behooren 1 regel hooger.
				1			416, onderdeel b.	444, onderdeel b.
30	12	3		7			542 200	542 500

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 36.

I. Amendementen van de heeren Stibbe, Schumann, Waworoentoe en Kamil.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

a. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling II, onderafdeling 4, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: opleiding van candidaten in de rechtswetenschap tot ambtenaren bij de rechterlijke macht in N.-I., te verminderen met *f* 5000.— en alzoo te brengen op *f* 75000.—.

b. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling III, onderafdeling 14, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: opleiding van candidaat-aspirant-verificateurs benevens daarmee in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 2000.— en alzoo te brengen op *f* 30000.—.

c. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling III, onderafdeling 25: kosten van bekendmakingen en mededeelingen met betrekking tot de aanwerving, opleiding en uitzending van personen voor den Indischen dienst en daarmee in verband staande uitgaven, geheel te doen vervallen.

d. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling III, onderafdeling 28: studietoelagen aan jongelieden, die aan de Technische Hoogeschool te Delft voor civiel ingenieur of bouwkundig ingenieur studeeren en bestemd zijn om na volbrachte studie in den Indischen dienst te treden, benevens andere met de opleiding in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 7500.— en alzoo te brengen op *f* 85500.—.

e. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling IV, onderafdeling 33: kosten der hoogere vorming van Nederlandsch-Indische bestuursambtenaren, te verminderen met *f* 3000.— en alzoo te brengen op *f* 46000.—.

f. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling IV, onderafdeling 34: studietoelagen aan candidaat Indische ambtenaren, alsmede andere met de opleiding in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 15000.— en alzoo te brengen op *f* 148000.—.

g. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling IV, onderafdeling 35: onderwijs in paardrijden aan candidaat Indische ambtenaren en daarmee in verband staande uitgaven, geheel te doen vervallen.

h. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling IV, onderafdeling 36: opleiding van candidaat-ambtenaren voor Chineesche zaken en daarmee in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 100.— en alzoo te brengen op *f* 4250.—.

i. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling IV, onderafdeling 38: opleiding van candidaat tolken voor de Japansche taal, te verminderen met *f* 1000.— en alzoo te brengen op *f* 8000.—.

j. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling V, onderafdeling 45, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *g*, studietoelagen aan jongelieden in het bezit van de onderwijsakte, die zich verbinden, om na verkrijging van de hoofdkte in den Indischen dienst te treden, te verminderen met *f* 15000.— en alzoo te brengen op *f* 185000.— en onderdeel *h*: kosten van aanvullend onderwijs in Javaansch en Maleisch ten behoeve van aanstaande Indische ambtenaren aan de Rijks universiteit te Leiden, geheel te doen vervallen.

k. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling V, onderafdeling 46: bevorderen van de studie voor middelbare akte, te verminderen met *f* 1500.— en alzoo te brengen op *f* 18500.—.

l. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling V, onderafdeling 49, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *c*: opleiding voor de betrekking van ambtenaren voor de beoefening van Indische talen of voor een daaraan verwanten werkkring te verminderen met *f* 2000.— en alzoo te brengen op *f* 4500.—.

m. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling V, onderafdeling 55, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: toelagen aan de studenten in de geneeskunde, die zich verbinden voor Gouvernements arts bij den burgerlijken geneeskundigen dienst, te verminderen met *f* 6000.— en alzoo te brengen op *f* 94000.—.

n. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VI, onderafdeling 68, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: opleiding van candidaat houtvesters, benevens daarmee in verband staande uitgaven te verminderen met *f* 4000.— en alzoo te brengen op *f* 56000.—.

o. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VI, onderafdeling 69: opleiding van ambtenaren voor de Nederlandsche visscherij en daarmee verband houdende uitgaven, te verminderen met *f* 500.— en alzoo te brengen op *f* 7000.—.

p. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VI, onderafdeling 70, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: opleiding van candidaat veeartsen voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst benevens daarmee in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 1500.— en alzoo te brengen op *f* 23200.—.

q. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VI, onderafdeling 71, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: studietoelagen aan jongelieden, die na met goed gevolg aan de Technische Hoogeschool te Delft het propaedeutisch examen voor scheikundig ingenieur te hebben afgelegd in opleiding worden genomen en om na volbrachte studie als technoloog in den Indischen dienst te treden, te verminderen met *f* 300.— en alzoo te brengen op *f* 3700.—.

r. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VIII, onderafdeling 78, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: opleiding van candidaat mijningenieurs benevens daarmee in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 1200.— en alzoo te brengen op *f* 18800.—.

s. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VII, onderafdeling 86, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: 1e; kosten voor opleiding van candidaat opzieners voor de Ombilinkolen ontginning, te verminderen met *f* 1000.— en alzoo te brengen op *f* 15000.—.

t. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VIII, onderafdeling 87, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a* 1e: kosten voor opleiding van candidaat opzieners voor de Poeloe-Laoet kolenontginning, te verminderen met *f* 400.— en alzoo te brengen op *f* 4600.—.

u. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling VIII onderafdeling 89, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a* 4e: studietoelagen aan candidaat ingenieurs voor Post-, Telegraaf- en Telefoondienst te verminderen met *f* 2000.— en alzoo te brengen op *f* 24000.—.

v. In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling X, onderafdeling 119: opleidingskosten van jongelieden, die uitgezonden worden voor de betrekking van stuurman bij de Gouvernements marine en met die opleiding in verband staande uitgaven, te verminderen met *f* 2000.— en alzoo te brengen op *f* 23000.—.

STIBBE.
SCHUMANN.
WAWOROENTOE.
KAMIL.

II. Amendement van de heeren Stibbe, Stokvis en Van Hinloopen Labberton.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

a. In Hoofdstuk I der Uitgaven, Afdeling V, de onderafdeling 48: kosten van leergangen over Indische onderwerpen ten behoeve van onderwijzers en onderwijzeressen bij het lager onderwijs, geheel te doen vervallen.

Toelichting.

Deze post zou alleen reden van bestaan hebben, indien zij, die deze leergangen volgen, voor Indië bestemd zouden zijn.

b. In Hoofdstuk II der Uitgaven, Afdeling V, de onderafdeling 244: uitgaven in verband met de opheffing van den dienst der pestbestrijding als afzonderlijken diensttak, geheel te doen vervallen.

Toelichting.

Het schijnt gewenscht dezen dienst als afzonderlijken diensttak te handhaven.

c. In Hoofdstuk I der Uitgaven, Afdeling VI, onderafdeling 60; het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *a*: bijdrage in de kosten van de Rijks hogere land-, tuinen- en boschbouwschool, geheel te schrappen.

d. In Hoofdstuk II der Uitgaven, Afdeling VII, onderafdeling 300, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *c*: gevangenispen, te vermeerderen met *f* 882000.—, ten einde de in 1910 tot 1912 aangevangen werken in 1919 te voltooien.

e. In Hoofdstuk II der Uitgaven, Afdeling VII, onderafdeling 300, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *j*: gebouwen ten behoeve van den burgerlijken geneeskundigen dienst, te vermeerderen met *f* 200000.—, ten einde den bouw van een centrale ziekeninrichting ter hoofdplaats Semarang te bespoedigen.

STIBBE.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
STOKVIS.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

AMENDEMENT.

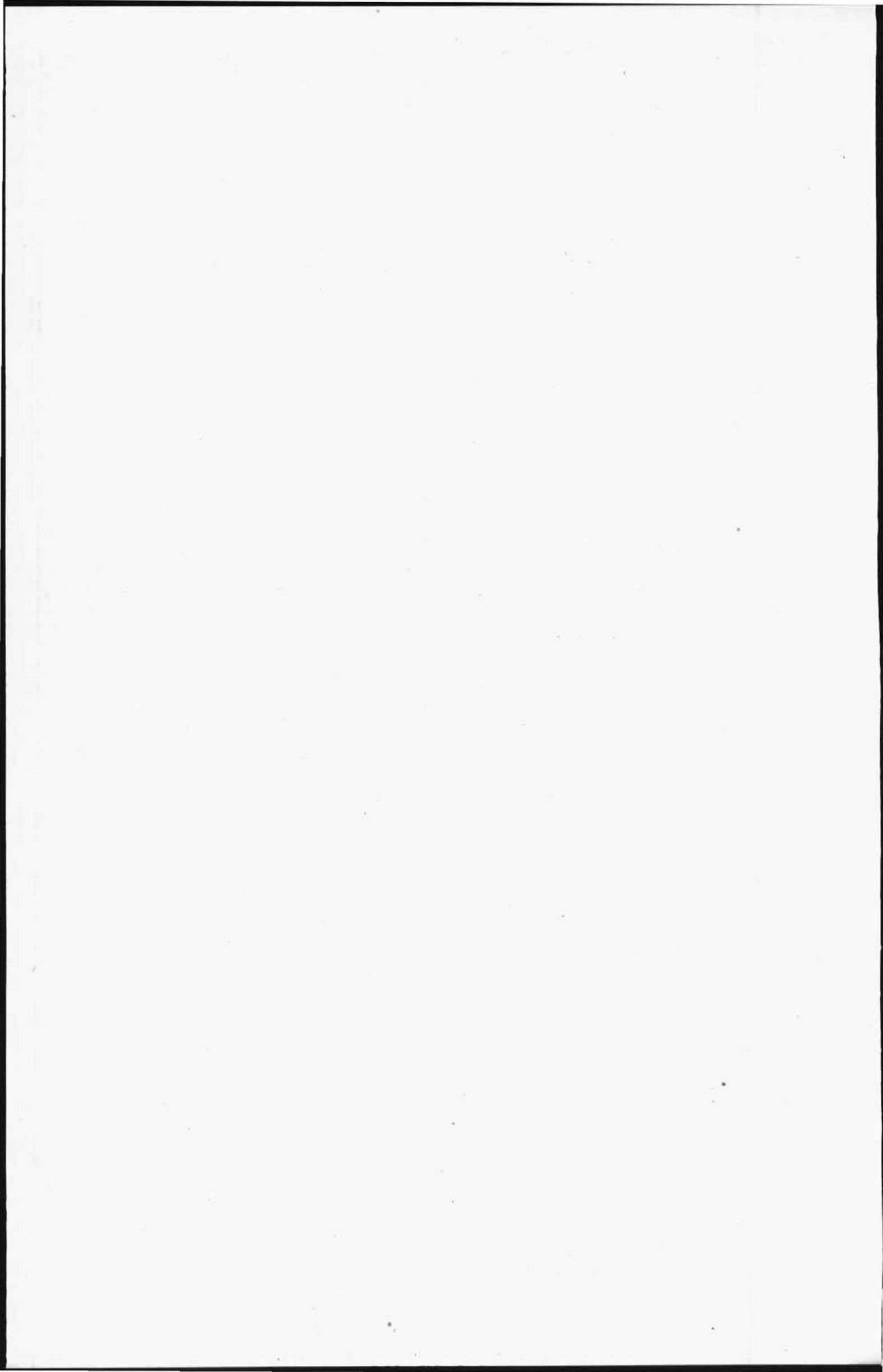
GEDRUKT STUK No. 37.

Amendement van de heeren Koning, Bosscha en Laoh.

Ingezonden 20 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen in Hoofdstuk II der Uitgaven, Afdeeling II, onderafdeelingen 52 en 53 het totaal bedrag te verminderen met een som van *f* 151.155, zijnde de gelden in 1919 benodigd voor de uitbreiding van den immigratiedienst na de in werkingtreding op 1 April jl. van het Koninklijk Besluit van 1916 Staatsblad 47 en bij de suppletoire begrooting een bedrag aan te vragen voor een uitbreiding op bescheidener schaal.

KONING.
BOSSCHA.
LAOH.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 38.

1. Amendement van de heeren Rivai, Radjiman, Van Hinloopen Labberton en Tjipto Mangoenkoesoemo.

Ingezonden 18 Juni 1918,

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgave, afdeling V, onderafdeling 236, het bedrag uitgetrokken voor uitgaven van persoonlijken aard voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen te verhoogen met f 1.— en alzoo te brengen op f 350 739.—.

Toelichting.

Het salaris van de Indische artsen is langzamerhand te klein gebleken, om verloop in het corps te kunnen voorkomen. Daartegen wordt thans nog gewaakt door de handhaving van de acte van verband, die moraliter niet te verdedigen is, en zooals ze in de praktijk werkt gelijk is te stellen met de zoo veroordeelde poenale sanctie in de Koelieordonnantie en in onze eeuw niet thuis meer hoort.

Ten einde een stel Indische artsen, niet door draconische maatregelen en verbintenissen te binden, die slechts ontevredenheid in het corps kunnen veroorzaken in dienst te kunnen houden, wordt de volgende salaris-regeling voor de Indische artsen en geneeskundigen voorgesteld:

1. Beginsalaris van f 250.—,
2. Eén driejaarlijksche verhooging van f 100.—,
3. Drie driejaarlijksche salarisverhoogingen van f 50.—, zoodat na een diensttijd van 12 jaren het maximum-salaris van f 500.— wordt bereikt, in plaats van het huidige van f 550.— na een diensttijd van 25 jaar.

Deze salarisherziening zou van terugwerkende kracht kunnen worden verklaard tot het jaar 1908.

RIVAI.
RADJIMAN.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
TJIPTO MANGOENKOESOEMO.

2. Amendement van de heeren Rivai, Van Hinloopen Labberton, Radjiman, Mangoenkoesoemo, Sastrowidjono en Moeis.

Ingezonden 18 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling IV, de onderafdeling 111 geheel te doen vervallen.

Toelichting.

Aangezien van een op moderne leest geschoeide volks-

telling en bevolkingsstatistiek in 1919 niets terecht kan komen, de uitvoerbaarheid van één en andere eerst in 1925 verwacht kan worden, wordt voorgesteld den post van f 400.000 (afd. IV, onderafd. 111) te schrappen. De in 1919 te verrichten voorloopige werkzaamheden zouden aan een der afdelingen van het Departement van Binnenlandsch-Bestuur zijn op te dragen.

RIVAI,
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
RADJIMAN.
MANGOENKOESOEMO.
SASTROWIDJONO.
MOEIS.

3. Amendement van de heeren Van der Jagt, Stibbe, Gerritzen en Koning.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling I, de onderafdeling 9 f, „Werkzaamstelling ter Algemeene Secretarie van twee Controleurs van het Binnenlandsch Bestuur voor de vorming van volledig geschikte kandidaten voor de hogere rangen bij den bestuurs dienst” te doen vervallen.

VAN DER JAGT.
STIBBE.
GERRITZEN.
KONING.

4. Amendement van de heeren Van der Jagt, Gerritzen, Ketner en Koesoemo Joedo.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling III, aan de onderafdeling 65 een nieuwen post toe te voegen voor: „Aanmaak van muntpapier” ten bedrage van f 200.000 en mitsdien het totaal bij die onderafdeling uitgetrokken bedrag te brengen op f 201.500.

Toelichting.

Nederlandsch-Indië mist een Muntinrichting. Ook ontbreekt hier te lande een inrichting waar bank of muntpapier, hetwelk goede waarborgen geeft tegen vervalsching, kan worden aangemaakt. Tot dusverre betrof de Staat de voor den geldsomloop benodigde zilveren munt uit Nederland, terwijl ook de Javasche Bank het door haar benodigde bankpapier uit Nederland liet komen. De tegenwoordige oorlog heeft echter duidelijk aan het licht gebracht, dat Indië voor de bevrediging

van de behoeften van zijn geldsomloop geenszins onder alle omstandigheden op Nederland rekenen kan. Het is daarom in de allereerste plaats noodig, dat Nederlandsch-Indië een reserve aanlegt van muntpapier van coupures van *f* 1 en *f* 2.50, die gebruikt kan worden voor het geval dat uitzending van de benodigde zilveren specie van uit Nederland hetzij moeilijk, hetzij onmogelijk wordt. De Regeering is reeds doende om een voorraad muntpapier uit Amerika te laten komen, ten einde dat papier te doen dienen als surrogaat voor de zilveren munt, waarvan de voorraad hier te lande hoe langer hoe meer terugloopt, terwijl de aanvulling daarvan onder de tegenwoordige omstandigheden niet wel mogelijk is. Het wil den ondergeteekenden echter voorkomen dat in deze richting voortgegaan moet worden zoodat op de begrooting voor 1919 een post: Aanmaak van muntpapier, niet mag ontbreken.

VAN DER JAGT.
GERRITZEN.
KETNER.
KOESOMO JOEDO.

5. Amendement van de heeren Stibbe, Djajadiningrat, Koesoemo Oetoyo, Stokvis, Van Hinloopen Labberton en Kamil.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling IV, het bedrag uitgetrokken voor onderafdeeling 101 „Herziening van de inkomsten der districtshoofden, wedana's van politie, patih's en regenten op Java en Madoera (met uitzondering van de Vorstenlanden)“ te verhoogen met *f* 10.000.— en mitsdien te berengen op *f* 372.000.—

Toelichting.

Deze verhooging is voorgesteld omdat het den onderteekearen wenschelijk voorkomt, dat aan de districtshoofden en wedana's van politie driejaarlijksche traktementsverhoogingen gegeven worden in stede van vierjaarlijksche.

STIBBE.
DJAJADININGRAT.
KOESOEMO OETOEYO.
STOKVIS.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
KAMIL.

6. Amendement van de heeren Stibbe, Stokvis, Van Hinloopen Labberton en Koesoemo Oetoyo.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk I der Uitgaven, afdeling V, het bedrag uitgetrokken in onderafdeeling 47 voor „Beschikbaarstelling van beurzen voor de universitaire studie van onbemiddelde Indische jongelieden“ te verhoogen met *f* 110.400.— en mitsdien te brengen op *f* 120.000.—

STIBBE.
STOKVIS.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
KOESOEMO OETIOYO.

7. Amendement van de heeren Van Hinloopen Labberton, Stibbe, Abdoel Moeis, Waworoentoe, Tjipto Mangoenkoesoemo, Tjokkroaminoto en Moehamad Thajeb.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling V, het bij onderafdeeling 229 *b* voor „Aanvangsbezoldigingen, voorloopige inkomsten en toelagen van predikanten, Rooms-Katholieke geestelijken, godsdienstonderwijzers en dergelijke tot voorziening in de godsdienstige behoeften van militairen in de garnizoenen en van de minder gegoede leden der Christelijke gemeenten aangestelde personen, alsmede hulppredikers en Inlandsche leeraren bij Inlandsche Christen gemeenten, benevens belooningen voor buitengewone werkzaamheden“, uitgetrokken bedrag te verminderen met *f* 10.890.— en mitsdien te brengen op *f* 472.110.—

Toelichting.

In verband met de gewenschte algeheele scheiding van kerk en staat schijnt het noodig geenerlei verdere uitbreiding aan geldelijken steun aan kerkgenootschappen te geven.

VAN HINLOOPEN LABBERTON.
STIBBE.
ABDOEL MOEIS
WAWOROENTOE.
TJIPTO MANGOENKOESOEMO.
TJOKKROAMINOTO.
MOHAMAD THAJEB.

8. Amendement van de heeren Van Hinloopen Labberton, Cramer, Koesoemo Oetoyo, Tjipto Mangoenkoesoemo, Stibbe, Mohamad Thajeb en Abdoel Moeis.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling V, de onderafdeeling 231 *d* voor „Bijdrage in de kosten van een kerkgebouw voor de Protestantsche gemeente te Ambarawa“ te doen vervallen.

VAN HINLOOPEN LABBERTON.
CRAMER.
KOESOEMO OETOYO.
TJIPTO MANGOENKOESOEMO.
STIBBE.
MOHAMAD THAJEB.
ABDOEL MOEIS.

9. Amendement van de heeren Stibbe, Schumann en Van der Jagt.

Ingezonden 18 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling VI, het bij onderafdeeling 272 *a* uitgetrokken bedrag voor: Bezoldigingen van den inspecteur en den adjunct-inspecteur van 's Lands koffieteel“ te verminderen met *f* 10.800 en mitsdien te brengen op *f* 9.600.

STIBBE.
SCHUMANN.
VAN DER JAGT.

10. Amendement van de heeren Stibbe, Van der Jagt en Gerritzen.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling VI, aan de onderafdeeling 286 een nieuwen post toe te voegen voor „Voorschotten en andere hulp aan visscherijverenigingen” ten bedrage van f 100.000 en mitsdien het totaal bij die onderafdeeling uitgetrokken bedrag te brengen op f 329.850.

STIBBE.
VAN DER JAGT.
GERRITZEN.

11. Amendement van de heeren Stokvis, Van Hinloopen Labberton en Kamil.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen. In Hoofdstuk II der uitgaven, Afdeling VII, het bedrag uitgetrokken bij onderafdeeling 300 voor „Gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken” te verminderen met f 1 en mitsdien te brengen op f 8.706 049.

Toelichting:

De bedoeling van dit amendement is, een uitspraak van den Volksraad te verkrijgen ten gunste van een meer sobere opvatting bij den bouw van opleidings- en kweekscholen voor Inlanders, i. c. van de voorgestelde kweekschool voor Inlandsche ambtenaren te Fort de Kock.

Daar het juiste bedrag, waarmee te dien einde de onderafdeeling zou dienen te worden verminderd, bezwaarlijk thans reeds is te ramen, bepalen ondergeteekenden zich tot een vermindering van den post met f 1, opdat in deze ontwerpbegrooting reeds dadelijk hunne bedoeling kan blijken.

STOKVIS.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
KAMIL.

12. Amendement van de heeren Stibbe, Van Hinloopen Labberton en Koesoemo Oetoyo.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Middelen de onderafdeeling 2: Terugbetaling van gerechtskosten in strafzaken f 35.800.—, te doen vervallen.

STIBBE.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
KAMIL.

13. Amendement van de heeren Radjiman, Tjokroaminoto en Rivai.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der middelen de onderafdeeling 10: Bijdrage van den Soesoehoenan van Soerakarta in de voedingskosten van gevangen gezette onderdanen in zijn gebied f 27.381.—, te doen vervallen.

Toelichtingen.

Bij den overgang van de rechtspleging en rechtspraak van het Soenansrijk van Soerakarta in handen van het Gouvernement, hetwelk geschiedde op aandringen van de Regeering van Nederlandsch-Indië, is volgens den brief van den Resident van Soerakarta dd. 2 Mei 1903 no. 3133 onder meer bepaald, dat de voedingskosten van de gevangen gezette Soenan's onderdanen voor rekening van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië zouden worden gebracht.

Niettegenstaande deze overeenkomst zooals zij in bovengenoemden officieelen brief is vastgelegd, heeft de Soenan van de op elkaar volgende Residenten van Soerakarta in de jaren 1905 — 1913 schriftelijke verzoeken ontvangen, teneinde de bovenbedoelde voedingskosten uit Soenan's kas te betalen, waartegen de Soenan steeds bezwaren had op grond van de éénmaal vastgelegde overeenkomst niet alleen, maar ook, omdat de gevangen gezette onderdanen slechts voor het Gouvernement zijn werkzaam gesteld.

In 1913 ontving de Soenan opnieuw een schrijven van denzelfden inhoud, waarin bovendien den raad werd gegeven de som in ieder geval te betalen in afwachting van het antwoord van den Landvoogd op eventueele door den Soenan in te dienen bezwaren.

Op de door den Soenan in verband hiermede gebrachte bezwaren van den Landvoogde is echter geen antwoord ontvangen.

De ondergeteekenden meenen hierbij te moeten verklaren, dat de actie in de bovengenoemde zaak door de verschillende Residenten van Soerakarta gevoerd niet strookt met de hooge Waardigheid van de Regeering van deze landen en spreken daarom den wensch uit, dat de Volksraad termen zal vinden de begane onbillijkheid weg te nemen door hare stem te geven tot afvoering van dezen post en het bedrag terug te geven aan den Soesoehoenan.

RADJIMAN.
TJOKROAMINOTO.
RIVAI.

14. Amendement van de heeren Tjipto Mangoenkoesoemo, Rivai, Van Hinloopen Labberton, Sastrowidjono, Moeis, Tjokroaminoto en Waworoentoe.

Ingezonden 18 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

In Hoofdstuk II, afdeling I, onderafdeeling 8 het voor den Volksraad uitgetrokken bedrag te vermeerderen met f 150.000.— en alzoo te brengen op f 300.000.—.

Toelichting.

De bedoeling van deze verhooging is te voorzien in de meerdere uitgaven, welke zullen voortvloeien uit de toelagging van een matig salaris aan de leden van den Volksraad en het maken van commissie- en andere reizen in verband met „le droit de s'enquéri aan de leden van den Volksraad toegekend.

TJIPTO MANGOENKESOEMO.
RIVAI.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
SASTROWIDJONO.
MOEIS.
TJOKROAMINOTO.
WAWOROENTOE.

15. Amendement van de heeren Mangoenkoesomo, Tjokroaminoto, Dwidjosewojo, Stokvis, Sastrowidjono, Abdoel Moeis.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeeling V, aan de onderafdeeling 205 een nieuwen post toe te voegen voor: „opleiding van Inlandsche leerkrachten (opening van 1 hogere kweekschool, 3 gewone kweekscholen en 6 normaalscholen voor jongens” ten bedrage van f 225.000 en mitsdien het totaal bij die onderafdeeling uitgetrokken bedrag te brengen op f 294.650.

Toelichting.

De bedoeling van dit amendement is de dringend noodige voorziening in geschikte onderwijskrachten zoo spoedig mogelijk te doen plaats hebben.

De post zou dan voor eerste inrichting en geregelde uitgaven verhoogd moeten worden met de volgende bedragen:

a.	ten behoeve van de hogere kweekschool	f 30.000
b.	ten behoeve van de 3 kweekscholen:	
	$3 \times f 25.000 =$	„ 75.000
c.	ten behoeve van de 6 normaalscholen voor jongens:	
	$6 \times 20.000 =$	„ 120.000
	Totaal	f 225.000

MANGOENKOESOMO.
TJOKROAMINOTO.
DWIDJOSEWOJO.
STOKVIS.
SASTROWIDJONO.
ABDOEL MOEIS.

16. Amendement van de heeren Dwidjosewojo, Sastrowidjono, s'Jacob, Mangoenkoesomo, Tjokroaminoto, Kamil, en Abdoel Moeis.

Ingezonden 17 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen.

In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeeling V, de omschrijving van onderafdeeling 210 te vervangen door: „nieuwe regeling van de bezoldigingen van opgeleide en niet opgeleide Inlandsche onderwijzers” en het bij die onderafdeeling uitgetrokken bedrag te verhoogen met f 852.640.— en mitsdien te brengen op f 1.209.340.—.

Toelichting.

De bedoeling van dit amendement is de dringend noodige verbetering van de Inlandsche onderwijzersbezoldiging zoodanig te regelen, dat de voorziening in de noodige onderwijskrachten gewaarborgd wordt.

De tractementsregeling ware daartoe vast te stellen als volgt:

A. Voor onderwijzers afkomstig uit de Hoogere kweekschool van Poerworedjo:

f 120.— 's maands met zes driejaarlijksche verhoogingen van f 30.— 's maands.

B. Voor onderwijzers afkomstig uit een kweekschool: f 60.— 's maands met zes driejaarlijksche verhoogingen van f 15.— 's maands, met dien verstande, dat het beginsalaris zal moeten worden verhoogd:

a. met f 15.— 's maands bij plaatsing als onderwijzer aan een H. I. S. dan wel bij benoeming als hoofd van een 2e klasse school,

b. met f 50.— 's maands bij benoeming als 1e onderwijzer aan een H. I. S.;

c. met f 75.— 's maands bij benoeming als schoolopziener, taal- of teekenonderwijzer aan een Kweek- of Opleidingsschool en als onderwijzer aan een Normaalschool;

d. met f 125.— 's maands bij benoeming als hoofdopziener van de dessascholen.

C. Voor onderwijzers afkomstig van een Normaal-school:

f 40.— 's maands met zes driejaarlijksche verhoogingen van f 10.— 's maands en f 20.— 's maands daarboven voor het hoofdschap op een 2e klasse school.

D. Voor niet opgeleide onderwijzers met een acte van goeroebantoe:

f 30.— 's maands met zes driejaarlijksche verhoogingen van f 7.50 's maands, en f 15.— 's maands daarboven voor het hoofdschap van een 2e klasse school, en

E. Voor niet opgeleide onderwijzers met een acte van kweekeling:

f 25.— 's maands zonder meer.

Berekening der verhoogingen van den post.

A. Van het beginsalaris:

a.	van 60 onderwijzers afkomstig uit de hogere kweekschool van Poerworedjo	
	$12 \times 40 \times f 20. = f 9.600. - + 5 \times$	
	$20 \times f 20. = f 2.000.$	f 11.600.—
b.	van 172 taal- en teekenonderwijzers bij kweek- en opleidingsscholen, onderwijzers bij normaalscholen en schoolopzieners bij het inl. en volksonderwijs	$12 \times 172 \times f 20. =$
	„	41.280.—
c.	van 4 hoofdopzieners bij het volksonderwijs	$12 \times 4 \times f 35. =$
	„	1.680.—
d.	van 233 opgeleide onderwijzers bij het Holl. Inl. onderwijs	$12 \times 233 \times f 15. =$
	„	41.940.—
e.	van 160 hulponderwijzers afkomstig van een normaalschool	$12 \times 80 \times f 10. =$
	$f 9.600. - + 5 \times 80 \times f 10. =$	
	$f 4.000. =$	„ 13.600.—
f.	van 4.500 niet opgeleide hulponderwijzers	$12 \times 4500 \times f 5. =$
	„	270.000.—
g.	van 614 kweekelingen	$12 \times 614 \times f 10. =$
	„	73.680.—
		f 453.789.—

Daartegenover staat een vermindering van het beginsalaris van 119 eerste inl. onderwijzers bij het Holl. Inl. onderwijs

$12 \times 119 \times f 5. =$ „ 7.140.—

f 446.640.—

B. Van regelmatige verhoogingen der bezoldigingen $\frac{1}{2} \times f 812.000. =$ „ 406.000.—

Totaal generaal f 852.640.—

DWIDJOSEWOJO.
SASTROWIDJONO.
S'JACOB.
MANGOENKOESOMO.
TJOKROAMINOTO.
KAMIL.
ABDOEL MOEIS.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

MOTIES.

GEDRUKT STUK No. 39.

1. Motie, voorgesteld door de heeren Stokvis, Kamil, Schumann, Tjokroaminoto, Waworoentoe, Sastrowidjono en Dwidjosewojo.

De Volksraad, overwegende, dat naast oprichting van Fröbelscholen voor toekomstige leerlingen van Europeesche en Hollandsch-Chineesche scholen de voorziening in dergelijke inrichtingen ook voor kinderen, die de Hollandsch-Inlandsche scholen zullen bezoeken, niet mag ontbreken, noodigt den Gouverneur-Generaal uit nog in den loop van het komende dienstjaar bij den Volksraad een begrootingswijziging tot dat doel voor te brengen.

2. Motie, voorgesteld door de heeren Stokvis, Schumann en Kamil.

De Volksraad, overwegende, dat de algemeene beschouwingen bij de toelichting op afdeeling VII van de ontwerpbegrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919 de slotsom wettigen, dat spoedeischede bouwwerken ernstige vertraging in de uitvoering onder vinden, onder meer „als gevolg van het steeds nijpender wordend gebrek aan technisch personeel”, noodigt den Gouverneur-Generaal uit om ten aanzien van de dringendst noodige bouwwerken uitvoering bij uitbesteding, door particuliere bouwondernemers wel te willen bevorderen,

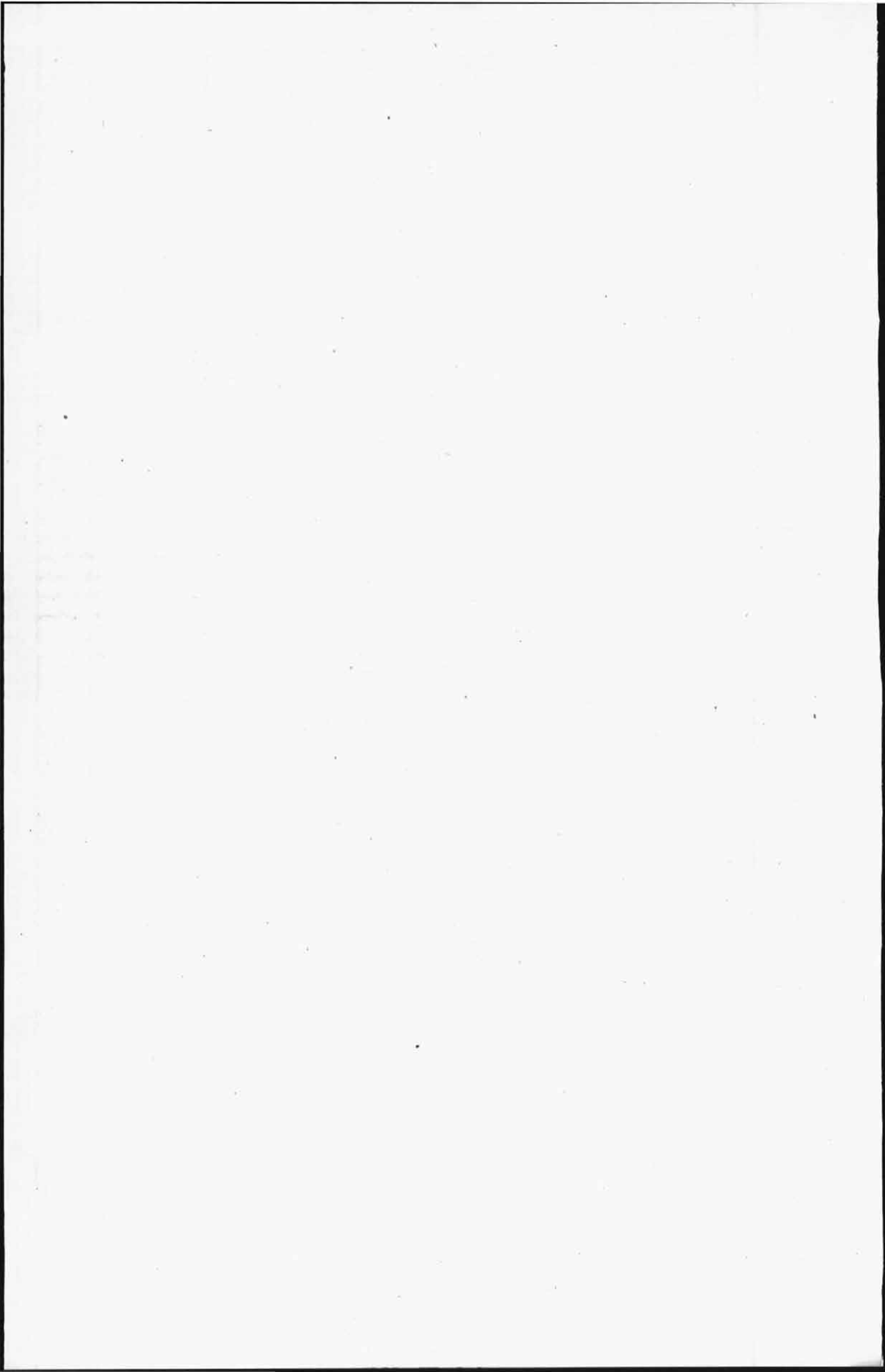
en gaat over tot de orde van den dag.

3. Motie, voorgesteld door de heeren Gerritzen, Tjokroaminoto, Djajadiningrat, Kamil, Oetoyo, Atmodiriono, Koesoemo Joedo, Ketner, Stokvis en Bosscha.

De Volksraad, overwegende, dat krachtens de bepalingen, vastgesteld bij de artikelen 85 der ordonnantie op de oorlogswinst-belasting (Indisch Staatsblad 1917 No. 592) en 98 der Nederlandsche wet op de oorlogswinst-belasting (Nederlandsch Staatsblad 1916 No. 288, juncto Nederlandsch Staatsblad 1917 No. 406) de opbrengst van de belasting op in Indië gemaakte winsten, die geheven wordt van in Nederland haar zetel hebbende, doch in Indië geheel of gedeeltelijk haar bedrijf uitoefenende Naamlooze Vennootschappen, slechts voor de helft ten goede komt van Nederlandsch-Indië en voor de andere helft door Nederland wordt genoten;

Overwegende voorts, dat deze regeling voor Nederlandsch-Indië onbillijk is en de belangen van dit land ten zeerste schaadt;

Spreekt de verwachting uit, dat de Minister van Koloniën genegen zal zijn om bij de Staten Generaal en de Kroon voorstellen in te dienen tot intrekking van de hierbovenbedoelde wetsbepalingen en tot vervanging van deze door andere, krachtens welke de opbrengst der oorlogswinst-belasting, die geheven wordt van de doorbovenbedoelde Naamlooze Vennootschappen in Nederlandsch-Indië gemaakte winsten, in haar geheel ten goede komt van Nederlandsch-Indië, en zulks te beginnen met het kalenderjaar 1914 of het boekjaar, waartoe de eerste Augustus 1914 behoorde.

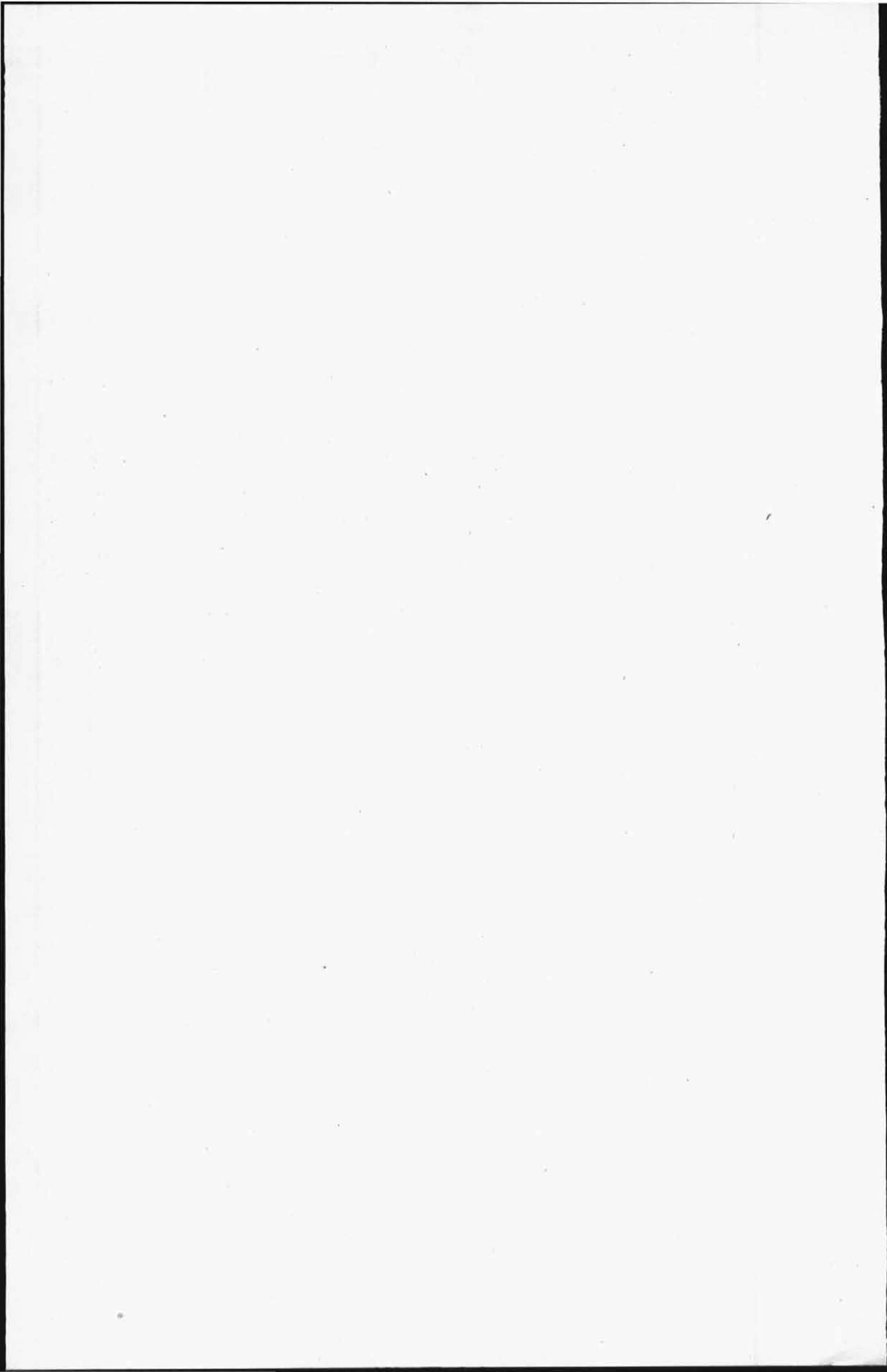
Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

MOTIE.

GEDRUKT STUK No. 40.

Motie, voorgesteld door de heeren Gerritzen, Stibbe,
Van der Jagt, Oetoyo en Atmodirono.

De Volksraad, gehoord de mededeelingen van den
Directeur van Gouvernementsbedrijven omtrent de resul-
taten verkregen door den verkoop van het Gouvernements-
tin te Batavia sedert medio 1915; spreekt als zijn over-
tuiging uit, dat de belangen van Nederlandsch-Indië
eischen, dat het Gouvernementstin, ook na den terugkeer
van normale toestanden, plaatselijk zal worden verkocht,
en niet meer ten verkoop naar Nederland gezonden zal
worden.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Burgerlijke Geneeskundige Dienst.
Afdeling V, Uitgaven.

Eerst nota van wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 41.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 20 Juni 1918).

HOOFDSTUK I.

Afdeling V.

Onderafdeeling 55. De reden waarom de arts R. Tumbelaka niet is benoemd bij een der krankzinnigengeestichten kan hier niet met zekerheid worden opgegeven, daar aan die benoeming eene uitzending uit Nederland zou moeten zijn voorgegaan en de motieven waarom genoemde arts daarvoor niet in aanmerking is gekomen ter beoordeeling stonden van den Minister van Koloniën. Er kunnen echter geen principieele redenen zijn die zich tegen zijn uitzending verzetten.

Onderdeelen *a*, *c*, *d* en *e*. Van de hier bedoelde posten heeft alleen de eerste (onder *a*) betrekking op de aanvullende opleiding van voor den Indischen dienst bestemde gouvernements artsen.

Dat deze opleiding thans reeds in Indië zelf en niet in Nederland behoort plaats te hebben, kan niet worden toegegeven, omdat in materieel en personeel opzicht de thans daarvoor in Nederland bestaande gelegenheid op het oogenblik nog niet hier te lande bestaat. De toekomst zal echter ook in dit opzicht verandering kunnen brengen. Overigens mag niet uit het oog verloren worden, dat de kosten van eene aanvullende opleiding hier te lande, nadat dus de daarvoor in aanmerking komende gouvernementsartsen hier zijn aangekomen, veel hooger zouden zijn, aangezien in dat geval gedurende het volgen van den aanvullenden cursus ten minste het volle Indische traktement zou moeten worden toegekend, terwijl aan de cursisten in Amsterdam niet meer dan eene toelage ten bedrage van *f* 150.—'s maands behoeft te worden toegekend.

De posten onder *c*, *d* en *e* houden, zooals reeds opgemerkt, geen verband met een extra-opleiding van geneeskundigen, zoodat voor die posten de aangevoerde beweegreden niet kan gelden. Waar een ander motief waarom die posten zouden behooren te vervallen in het verslag niet is vermeld, kan de te dien aanzien uitgesproken meening niet beoordeeld worden. De tegemoetkoming aan de Leidsche Vereeniging tot bevordering van de studie der tropische geneeskunde (onderdeel *c*) is toe-

gelicht in de tweede Nota van Wijzigingen op de begroting voor 1917. Waar de arbeid der Vereeniging het belang van Nederlandsch-Indië dient komt de tegemoetkoming verantwoord voor.

Het jaarlijks houden van een zogenaamde „Indische week”, waarvoor een tegemoetkoming is uitgetrokken van *f* 650, heeft blijkens de Memorie van Toelichting op de begroting voor 1918 ten doel bij de geneeskundige studenten door woord en beeld meer belangstelling te wekken voor het arbeidsveld dat voor den arts in Indië open ligt. Het aanvankelijk op *f* 500.— gesteld bedrag der tegemoetkoming werd bij de eerste Nota van wijzigingen op bedoelde begroting verhoogd met *f* 150.—.

In de tweede Nota van wijzigingen op de begroting van 1918 is de bijdrage ad *f* 1000.— aan de Vereeniging tot beharting der belangen van Nederlandsche longlijders te Amsterdam toegelicht. Waar die bijdrage ten goede komt aan uit Nederlandsch-Indië afkomstige patiënten wordt het rationeel geacht dat zij ten laste der Indische begroting komt.

HOOFDSTUK II.

Afdeling V.

Onderafdeeling 169 en 170. De behoefte aan meer artsen scholen wordt op het oogenblik nog niet gevoeld. Ongeacht de mogelijkheid van verdere uitbreiding zal in de nieuwe gebouwen van de S.t.o.v.i.a. (School tot opleiding van Indische artsen) te Weltevreden en de N.I.A.S. (Nederlandsch-Indische artsen school) te Soerabaja in totaal plaats zijn voor 600 leerlingen, terwijl bij het begin van het nieuwe schooljaar 1918/1919 op beide scholen te zamen aanwezig zullen zijn ongeveer 380 leerlingen en 8 toehoorders.

Met de toelating van leerlingen van de Hollandsch-Inlandsche scholen wordt een proef genomen; de aanvankelijke uitslag daarvan mag vrij gunstig heeten.

De opleiding van hulp-artsen zal worden ter hand genomen in dien zin, dat zullen worden gevormd mantri-verplegers 1e klasse, die bestemd zijn om op te treden als hoofden van poliklinieken onder voortdurend toezicht van een bevoegden geneeskundige.

Onderafdeeling 234. Door de plaatsing van oud-militaire artsen bij het hoofdkantoor van den burgerlijken geneeskundigen dienst, alwaar aan deze, gedurende vele jaren in administratief-medische richting werkzaam geweest zijnde geneeskundigen, een daarmede overeenko-

menden werkkring wordt aangewezen, bestaat gelegenheid de jonge burger-artsen voor het eigenlijk medische werk te bestemmen. Deze laatste krachten blijvend of voor eenigszins langeren tijd aan het hoofdkantoor voor administratieve arbeid te verbinden zou niet overeen te brengen zijn met de voor hun verdere ontwikkeling noodzakelijk te achten praktische werkzaamheid in de richting, waarin de burgerlijke geneeskundige dienst heeft te arbeiden.

De aan bedoelde oud-militair-geneeskundigen uitgekeerde bezoldigingen houden rekening met hun ervaring als arts, waarvan de dienst profijt trekt, zoodat het billijk te achten is bij de vaststelling van de bezoldiging de jaren, waarin de betrokkene als arts werkzaam is geweest, voor de toekenning der periodieke bezoldigingsverhoogingen in aanmerking te brengen. Hetzelfde beginsel geldt ook voor andere geneeskundigen, die zich aan den burgerlijken geneeskundigen dienst verbinden. Overigens behoort hier in aanmerking genomen te worden het nijpend gebrek aan geneeskundig personeel, waarmede de dienst te kampen heeft, een toestand die noopt tot het doen van tegemoetkomingen, welke wellicht onnoodig zouden zijn indien geen personeelsgebrek bestond.

Om de gewestelijke inspecteurs zooveel mogelijk te ontlasten van administratieve werkzaamheden is aan elk der inspectie-kantoren een administratief-medische kracht verbonden, terwijl bij deze begrooting de fondsen voor eene versterking van het administratief hulppersoneel bij genoemde kantoren zijn opgebracht, ten aanzien waarvan wordt verwezen naar de Memorie van Toelichting (onderafdeeling 235, blz. 73). Overigens is in het verslag terecht gewezen op de omstandigheid dat de burgerlijke geneeskundige dienst zich hoofdzakelijk op hygienisch gebied beweegt; de individueele ziekenbehandeling zou meer geneeskundigen eischen.

Voor eene vermeerdering van het aantal in opleiding genomen verplegers, waardoor het getal leerling-verplegers (pleegsters) van 200 tot 500 zal kunnen worden opgevoerd, zijn ander onderafdeeling 239 (zie Memorie van Toelichting) de noodige fondsen uitgetrokken. Op de wenschelijkheid van eene nadere uitbreiding, in verband met de beschikbare opleidingskrachten, houdt de Regeering voortdurend Hare aandacht gevestigd.

De wensch door een lid geuit naar een afzonderlijk departement voor den geneeskundigen dienst, werd reeds eerder, ook in de Staten-Generaal, ter sprake gebracht. Overweging van dat denkbeeld leidde tot de slotsom dat er voorshands geen behoefte bestaat aan de oprichting van een nieuw departement voor den geneeskundigen dienst, omdat de administratieve indeeling van den burgerlijken geneeskundigen dienst onder het departement van Onderwijs en Eeredienst tot dusver niet belemmerend is gebleken voor den natuurlijken groei van dien dienst. Integendeel in het huidige ontwikkelingsstadium zelfs voordeelen heeft opgeleverd, doordat de leider van den burgerlijken geneeskundigen dienst, niet bezwaard door den administratieve omslag welke aan het beheer van een departement van algemeen burgerlijk beheer is verbonden, onverdeeld zijn aandacht aan den medischen dienst heeft kunnen wijden.

De bestrijding der malaria als algemeene volksziekte blijkt hier te lande hoe langer hoe meer een der moeilijkste problemen ter oplossing. Wel werd aan de hand van door Ross aangegeven beginselen die strijd in om-

schreven gebieden aangevat, doch van het daarvan te verwachten succes profiteert slechts een klein deel der bevolking. De tot dusverre door den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst omtrent het voorkomen en de verbreiding van deze ziekte in den Archipel ingestelde onderzoekingen doen verschillende vraagpunten te voorschijn treden, wier oplossing nauw samenhangt met de te nemen maatregelen voor een algemeene bestrijding. Er bestaat bijv. niet alleen een jaarlijksche periodiciteit van het opleven dier ziekte, doch merkwaardig is de periodiciteit waarmee bijv. langs de geheele Noordkust van Java en Madoera met tusschenruimte van eenige jaren de malaria heftig optreedt. Er zijn aanduidingen dat zulks in nauwen samenhang staat met het periodisch optreden van gunstige levensvoorwaarden voor gevaarlijke anophelessoorten. Bekendheid met die soorten en hare levensvoorwaarden is een onmisbare grondslag voor bestrijding. Hoe komt het bijv. dat in moerassige streken als in Palembang en de Oostkust van Sumatra de malaria als volksziekte van geen beteekenis is, terwijl zijn in Mandailing de bevolking teistert? Zoo zijn nog zeer vele vragen op te lossen. Er is in Mandailing een bureau voor malariabestrijding ingesteld, waar terzake deskundigen als de drs Schüffner en Swellengrebel hunne onderzoekingen verrichten, terwijl voor West-Java dit onderzoek geschiedt door den gouvernementsarts Mangkoewinoto. Om aan dit onderzoek een meer algemeen karakter te geven wordt door den burgerlijken geneeskundigen dienst een algemeene handleiding voor het malaria-onderzoek uitgegeven. Deze zal weldra verschijnen. Zij zal onder de geneeskundige ambtenaren over den geheelen archipel verspreid worden met opdracht aan de hand daarvan de noodige gegevens te verzamelen. Naar men hoopt zullen deze gegevens licht verspreiden in deze in vele opzichten nog duistere materie, zoodat doelmatige aanwijzingen kunnen worden gegeven voor het nemen van maatregelen, waarvan het algemeen nuttig en blijvend effect in redelijke verhouding zal kunnen staan tot de daaraan te besteden kosten. In streken en plaatsen waar het effect der te nemen maatregelen reeds is te overzien worden de aanwijzingen tot assainering verstrekt.

Het instituut der „doekoen-mata” is afgeschaft, nadat gebleken was, dat het aldus geheeten hulppersoneel bij de behandeling van oogziekten vaak meer kwaad dan goed stichtte. De toenmalige Commissie tot voorbereiding eener reorganisatie van den burgerlijken geneeskundigen dienst oordeelde blijkens haar ter Secretarie van den Volksraad nedergelegd rapport van 1908 (blz. 28—32) eveneens ongunstig over de „doekoen-mata” en dit gaf mede aanleiding tot de afschaffing van dat instituut.

De oprichting van een centrale gouvernements inrichting tot opleiding van Inlandsche vroedvrouwen is bereids in overweging genomen.

Dat de kort geleden verbeterde traktementsregeling voor de Indische artsen onbevredigend zou zijn, kan niet worden toegegeven.

Men hoede zich in dit opzicht voor overdrijving, waar het betreft de bezoldiging van personeel dat hier te lande is opgeleid.

Eene vergelijking met de bezoldigingsregeling van de Indische geneeskundigen in de Straits Settlements en de Federated Malay States valt in het voordeel van de hier te lande geldende traktementsregeling uit. Terwijl deze laatste de bezoldiging van de Indische artsen en dokters-

djawa vaststelt op *f* 150.— 's maands met twee tweejaarlijksche verhoogingen van *f* 50.—, drie tweejaarlijksche van *f* 25.— en daarna vijf driejaarlijksche van *f* 25.—, tot een maximum alzo van *f* 450.—, vermeerderd met vrije woning of eene huishuurvergoeding van *f* 50.— 's maands op Batavia, Semarang, Soerabaja, Bandoeng en Medan, *f* 35.— 's maands op de overige gewestelijke hoofdplaatsen en *f* 25.— 's maands elders, komt de bezoldigingsregeling van de zgn. assistantsurgeons in genoemde Engelsche koloniën neer op het volgende. Voor de Straits Settlements jaar aanvangstraktement van *f* 125.— 's maands met driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25.— 's maands tot *f* 275.— 's maands. Om *f* 175.— te verkrijgen wordt een herhalingsexamen geëischt, om *f* 275.— te bereiken evenzoo. In de Federated Malay States is de aanvangsbezoldiging eveneens *f* 125.— 's maands met jaarlijksche verhoogingen van *f* 10.— 's maands tot *f* 275.— 's maands, vermeerderd met een zgn. duty allowance van *f* 25.— 's maands. Bij uitzondering kan dit maximum stijgen tot *f* 350.— 's maands.

Fransch Indo-China bezoldigt de „médecins auxiliaires de l'assistance" met 1100 tot 2000 piasters, wat bij een normale waarde van de piaster (*f* 1.20) zou neerkomen op een maandelijksche bezoldiging van *f* 110 tot *f* 200. Wel is waar is de opleidingstijd van laatstbedoelde Indische geneeskundigen korter, nl. 4 jaren tegen 7 jaren hier te lande, doch om in Fransch Indo-China tot de eigenlijke geneeskundige studie te worden toegelaten wordt een verder gaande voorbereidende studie vereischt; geen jongelieden worden tot de geneeskundige school toegelaten die niet minstens 18 jaar oud zijn. Ook met inachtneming van den langeren duur van de eigenlijke geneeskundige opleiding hier te lande zal erkend moeten worden dat de bezoldigingsregeling van de (Nederlandsch) Indische artsen niet ongunstig afsteekt bij die in Indo-China van kracht?

Men kan nog een ander punt van vergelijking vinden in de traktementen, welke de Hollandsche artsen genieten in Nederland. Daar begint de pas afgestudeerde arts veelal als assistent op eene jaarwedde van *f* 1000.— *f* 1200.—. Daar ontvangt de officier van gezondheid een aanvangstraktement van *f* 1800.— per jaar, terwijl bv. de gemeente artsen in Amsterdam, aan wie niet de uitoefening van de zg. fondspraktijk is toegestaan, beginnen op *f* 2000.— om te eindigen met *f* 3600.— 's jaars.

Gegevens omtrent de bezoldiging van geneeskundigen in de Philippijnen en Japan ontbreken op het oog en blik nog, doch worden verzameld.

Aan de nieuwe traktementsregeling werd terugwerken de kracht gegeven tot 1 Januari 1913.

Een verzoek van belanghebbenden om een nog verder gaande retroactiviteit werd kort geleden bij het hoofdbureau van den burgerlijken geneeskundigen dienst ontvangen, zoodat daarop door de Regeering nog geen beslissing is genomen.

Het oordeel van eenige leden dat de tijd waarvoor de Indische artsen zich moeten verbinden te lang zou zijn, houdt vermoedelijk niet voldoende rekening met de omstandigheid dat niet alleen de geheele opleiding van de Indische artsen, die zich voor Gouvernements dienst verbinden, door het Land bekostigd wordt, doch dat de leerlingen gedurende hun opleidingstijd ook kosteloos huisvesting en eene toelage voor voeding, kleeding enz. ge-

nieten. Een en ander in aanmerking genomen, kan met voormeld oordeel niet worden ingestemd.

De leerlingen die zich bij den aanvang van hun studie verbonden hebben na voleindiging daarvan den Lande als Indisch arts een aantal jaren te zullen dienen, kunnen zich, zooals ook het geval is met de Officieren van Gezondheid, inderdaad niet dan met instemming van de Regeering, van die verplichting ontslaan ook al zouden zij hun opleidingskosten willen terugstorten. Het groote gebrek aan Indische artsen voor 's Lands dienst laat ni niet toe de gesloten verbintenis tegen eene vergoeding van bedoelde kosten te annuleeren. Zij die na voorhouding van de gevolgen daarvan niettemin hun verband verbreken en daarmede toonen lichtvaardig heen te stappen over een geschreven overeenkomst wanneer hun eigenbelang in het spel komt, stellen zich bloot aan een niet-eervol ontslag. Overigens is dit moeilijke vraagstuk ook in den boezem der Regeering tot een punt van hernieuwde overweging gemaakt, waarbij het voornamelijk gaat om de vraag of de gevolgen van het niet-eervol ontslag milder geregeld kunnen worden.

De Indische artsen bestemd voor 's Lands dienst behoeven zoolang zij in dienst zijn, geen akte van toelating tot uitoefening van de geneeskunde. Zij zijn als Gouvernements Indisch arts bevoegd tot uitoefening van de genees-heel- en verloskunde hier te Lande in haren vollen omvang. Het zou daarom geen zin hebben aan dezen hedeelde akte uit te reiken bij het arts-examen.

De bepaling dat Indische artsen de artsnijbereidkunde alleen mogen uitoefenen op plaatsen waar geen Europeesch geneesheer gevestigd is, werd in het begin van dit jaar gewijzigd in dien zin, dat Indische artsen en dokters-djawa de artsnijbereidkunde mogen beoefenen op denzelfden voet als voor Europeesche geneeskundigen is bepaald.

De opmerking omtrent het daggeld der Indische artsen kan worden beantwoord met de mededeeling dat in overweging is op hen het Europeesch reisreglement van toepassing te verklaren.

Over de werkzaamheden van den burgerlijken geneeskundigen dienst kunnen de volgende inlichtingen verschaft worden.

Als grondbeginsel is aangenomen dat de hoofdtak van dien dienst bestaat in het onderzoek naar den staat der volksgezondheid, zoomede waar noodig de aanwijzing van middelen tot verbetering en de bevordering van de topassing dier middeelen, dus ligt op hygienisch gebied, derhalve zal bestaan in het voorkomen dan wel doen voorkomen van ziekte, terwijl het steunen van de ziekenbehandeling, o.m. omvattende: *a.* het toezicht houden op het geneeskundig personeel; *b.* het verzorgen van de opleiding van geneeskundig personeel en hulppersoneel en *c.* het bevorderen van invoering en verspreiding der Westersche geneeswijze, als neventaak op den burgerlijken geneeskundigen dienst rust. Directe bemoeienis met de individueele ziekenbehandeling, waaronder te verstaan het zelf ter hand nemen daarvan, welke dus staat buiten de voor hem omschreven taak, zal die dienst als regel niet meer hebben.

Als uitzondering op dien regel zal het Gouvernement de individueele ziekenbehandeling zelf ter hand behooren te nemen, althans te bekostigen wanneer anderen haar ter hand nemen, indien het geldt:

a. lijdens aan besmettelijke, de volksgezondheid be-

- dreigende ziekten, alsmede gegaarlijke krankzinnigen;
- b. arbeiders bij de Staatsbedrijven;
 - c. landsdienaren, werkzaam bij inrichtingen of administratiën, waaraan reeds Gouvernementsgeneeskundigen uit anderen hoofde verbonden zijn;
 - d. leerlingen van internaten, verbonden aan landsinrichtingen van onderwijs;
 - e. gevangenen.

Bij den verderen uitbouw van de hygiënische en geneeskundige verzorging in deze gewesten op de vorenaangegeven grondslagen zal derhalve geleidelijk worden aange-stuurd op eene losmaking van den burgerlijken geneeskundigen dienst van alle directe bemoeienis met de oprichting en instandhouding van ziekenhuizen, voor zoover deze niet noodzakelijk zijn voor de opleiding van geneeskundig personeel en hulppersoneel (de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen te Batavia, Semarang en Soerabaja), dan wel voor de verpleging van zieken, wier geneeskundige behandeling ook volgens de nieuwere inzichten door het Gouvernement moet blijven geschieden en voor wie geen andere gelegenheid ter erlanging van ziekenhuisverpleging aanwezig is.

In stede van den gouvernementeelen ziekenhuisbouw en de exploitatie daarvan zal de boven ontwikkelde gedragslijn eene ruimere ontplooiing van het particulier dan wel gemeentelijk (gewestelijk) initiatief in zake de oprichting en instandhouding van ziekenhuizen als doelwit beoogen. De weg om dit doel te bereiken loopt over de subsidieregelen voor de particuliere Inlandsche ziekenhuizen (Staatsblad 1906 No. 276, 1911 No. 472 en 654 en 1916 No. 312) en de kort geleden tot stand gekomen Plaatselijke Ziekeninrichtingen-Regelen (Staatsblad 1917 No. 229).

Uiteraard ligt het niet in de bedoeling om nu ineens alle gouvernementenziekenhuizen te sluiten.

De overgang naar den nieuwen, hiervoren geschetsten eindtoestand zal zelfs eene vrij lange voorbereiding vereischen, doch waar en voor zoover de gelegenheid bestaat om de nieuwe richting in te slaan, zal zij niet onbenut worden gelaten.

De opleiding van hulppersoneel werd reeds hiervoren besproken. Waar in dit verband in het bijzonder voor de Minahassa aangedrongen werd op versterking van personeel verdient het de aandacht dat deze landstreek in vergelijking met andere landstreken van den archipel reeds goed bedeed mag heeten.

De noodzakelijkheid van een zoo spoedig mogelijk gereed komen van de centrale ziekeninrichting te Semarang wordt beaamd; in die richting is en zal het noodige worden gedaan.

De uitbreiding van het aantal leerling-verplegers (verpleegsters) tot 500 zal inderdaad eene versterking van het opleidingspersoneel noodig maken, terwijl zooals hiervoren reeds vermeld, de stichting van eene centrale Gouvernementeel opleidingsgelegenheid voor verpleegsters in overweging is. De bezoldiging der opleiders zal worden geregeld op den voet der vastgestelde bezoldiging van de Gouvernementsartsen en het geneeskundig hulppersoneel (verpleegsters).

De klassificering van (Inlandsche) patiënten bij de opname in ziekeninrichtingen is bereids aan de orde gesteld.

Over den wensch der gemeente Semarang om een eigen gezondheidsdienst in te stellen heeft de Regeering Zich nog niet uitgesproken. De vertraging in deze moet wor-

den geweten aan de omständigheid dat, terwijl de aard van het onderwerp medebracht het vraagstuk van de hygiënische verzorging voor de drie hoofdplaatsen van Java gelijktijdig tot eene principieele oplossing te brengen, een der daarbij betrokken gemeenteraden tot dusver daarover nog niet van haar gevoelen deed blijken, Aangezien de Regeering daarop niet langer wenschte te wachten is de zaak thans voor Semarang afzonderlijk aan de orde gesteld. De beslissing kan binnen zeer korten tijd worden tegemoet gezien.

Het antwoord der Regeering op de vragen, door de gemeente Semarang gesteld ten aanzien van de bestaande open rioleering, kan waarschijnlijk spoedig verwacht worden.

De gezondheidstoestand in en om Soerabaja laat nog veel te wenschen over, hetgeen voor een groot gedeelte aan het heerschen der malaria is toe te schrijven. Wanneer de thans in uitvoering zijnde assaineeringswerken tot stand zullen zijn gekomen, mag een belangrijke verbetering van de volksgezondheid verwacht worden. Het ligt in de bedoeling na de voltooiing van de aangevangen afwateringswerken de Krambangan-leiding te dempen dan wel in een gesloten riool te veranderen. Door de gemeente Soerabaja wordt ter verbetering van de volkshuisvesting het door de gemeente aangekochte particuliere land Ketabang voor bewoning gereed gemaakt. Eerst wanneer op deze wijze voor meer woonruimte gezorgd is, kan aan het onbewoonbaar verklaren van de krotten in het midden der stad gedacht worden, waarvoor het rooireglement voldoende macht aan de gemeente geeft. Hiervan gebruik te maken alvorens aan de bewoners in plaats van de te ontruimen panden een behoorlijke huisvesting aangeboden kan worden, zou de toestanden nog verergeren.

De klacht over gebrek aan diligentie bij den burgerlijken geneeskundigen dienst, het opboopen van ongepubliceerde rapporten en het instellen van telkens nieuwe onderzoekingen, die niet verder komen dan het eindrapport, is in hare algemeenheid, zonder nadere aanduiding van de feiten, rapporten en onderzoekingen waarop de geuite klacht betrekking heeft, niet te beoordeelen.

De meening dat op het hoofdbureau van den burgerlijken geneeskundigen dienst te veel geneeskundigen administratief te werk gesteld worden, kan niet als juist worden erkend. Er valt bij een jongen dienst als deze veel medisch-administratief werk te verrichten, waarvoor uiteraard slechts medici kunnen worden aangewezen.

Omtrent den staat van den arbeid der Commissie voor het vaststellen van de normen voor het levensmiddelenonderzoek kan gezegd worden dat binnenkort in druk zal verschijnen het resultaat van dien arbeid voor zoo veel betreft melk, terwijl mede eerlang zal worden gepubliceerd de uitslag van bedoelden arbeid betreffende drinkwater, koolzuurhoudende dranken en ijs.

Onderafdeeling 236. Dat het vak „hygiëne" bij de opleiding van Indische artsen zou worden verwaarloosd kan niet worden beaamd, aangezien voor dat leervak integendeel een groot aantal uren bestemd is.

Het denkbeeld om de opleiding van artsen te splitsen in die van klinici en van hygienisten, zooals blijkbaar de bedoeling is, kan niet raadzaam worden geacht, omdat een hygienist-arts niet ten volle voor zijn taak berekend kan zijn wanneer hij niet tevens eene grondige klinische

vorming heeft doorgemaakt. Het laatste is de basis voor het eerste. Iets anders is het om hygienisch hulppersoneel op te leiden. Tot deze opleiding is bereids besloten, en wel in dien zin dat uit de opgeleide mantriverplegers zullen worden gevormd de helpers voor de volksgezondheid.

Over het 10-jarig dienstverband der Indische artsen werd hiervoren reeds gehandeld.

Aan Indische geneeskundigen die voor verdere studie naar Nederland willen gaan wordt, met inachtneming van de belangen van den dienst, verlof buiten bezwaar van den Lande verleend.

De opmerking dat er veel te weinig Indische artsen zijn kan worden beaamd. Maatregelen om aan dat gebrek zooveel mogelijk tegemoet te komen, hebben de volle aandacht der Regeering.

De Indische artsen kunnen thans ook zelfstandig worden werkzaam gesteld, zelfs als civiel geneesheer.

Waarom juist den Indischen arts het recht moet worden geschonken om ieder jaar met verlof te gaan, bijv. voor een maand, is niet duidelijk. Een periodieke verpozing is voor alle landsdienaren wenschelijk te achten en zooveel als met de belangen van den dienst is overeen te brengen worden verzoeken daartoe in gunstige overweging genomen. Dat voor Indische artsen in dit opzicht eene bijzondere regeling noodig zou zijn, kan niet worden toegegeven.

Voor zoover zijn ambt dat medebrengt, wordt de Indische arts gekend in vraagstukken van medischen en hygienischen aard.

Ofschoon ook na het aanvullingsexamen de Indische arts, wat betreft zijn voorbereidende, de algemeene ontwikkeling bijbrengende studie, niet gezegd kan worden op één lijn te staan met den Europeeschen arts die niet tot de geneeskundige studie wordt toegelaten dan na afloop van het Gymnasium, de H. B. S. met 5 jarigen cursus of daarmede gelijkstaande opleiding, wordt dit verschil in de praktijk niet in het oog gehouden en de Indische arts met aanvullingsexamen, na zijne benoeming tot Gouvernements arts ook wat bezoldiging betreft, volkomen gelijkgesteld met den Europeeschen arts.

Het denkbeeld om de uitkoopsom in evenredigheid van den reeds volbrachten dienstdienst te verminderen, is reeds aan de orde gesteld.

In verband met den geuiten wensch dat aan het hygienisch onderzoek door den burgerlijken geneeskundigen dienst met meer spoed zal worden gewerkt, is ter secretarie van den Volksraad ter kennisneming voor de leden nedergelegd eene „Nota over het vraagstuk van het geneeskundig personeel en hulppersoneel voor Nederlandsch-Indië" waarin de beteekenis van dat vraagstuk met betrekking tot de mogelijkheid van een versneld tempo in de afwerking van den achterstand op hygienisch gebied in beschouwing is genomen.

Overigens zij opgemerkt, dat het aan den dag brengen van misstanden op hygienisch gebied een voornaam deel is van de taak van den burgerlijken geneeskundigen dienst. Wat te dien aanzien in de laatste jaren door registratie der sterfte en het daarop gevolgd onderzoek te voorschijn is getreden, is dan ook aan de werkzaamheid van den burgerlijken geneeskundigen dienst te danken. Nu die misstanden zijn bloot gelegd, mag het geen rederlijke eisch heeten, dat de burgerlijke geneeskundige dienst nu in eens die misstanden zal wegnemen en den grooten

achterstand, dien dienst als erfenis van vroegere jaren ten deel gevallen, in korten termijn zal inhalen. Dit klemt te meer waar het grootste deel van de jaren, welke de burgerlijke geneeskundige dienst thans als zelfstandige organisatie bestaan heeft, een periode omvat van wereldoorlog, waarin de uitzending van geschoolde krachten niet alleen uit Nederland doch ook uit andere neutrale landen door de mobilisatie als anderszins zoo goed als geheel is stopgezet. Onder deze omstandigheden staat geen andere weg open dan de resultaten af te wachten van de met volle kracht hier te lande aangevatte opleiding van personeel, waarmede in de toekomst op groote schaal de bestrijding zal kunnen worden ondernomen, welke eerst latere leiders succes zullen doen oogsten. In deze moeilijke periode werd met de geringe ter beschikking staande krachten gewoerd en het is slechts aan den noesten arbeid van werkers in den dienst te danken dat reeds resultaten bereikt werden.

Ten opzichte van het denkbeeld van oprichting van een gezondheidsetablisement voor ambtenaren stemmen de vroegere ervaringen met dergelijke inrichtingen te Soekaboemi en Sindanglaja opgedaan tot voorzichtigheid.

Het denkbeeld is intusschen reeds in overweging.

Dat het noodig zou zijn het aantal vaccinateurs uit te breiden kan in het algemeen niet worden toegegeven. Tegenover sommige streken waar wellicht een vaccinateur meer zou kunnen worden geplaatst, staan andere waar een gewijzigde indeeling der vaccine-districten een niet onaanzienlijke inkrimping van het aantal vaccinateurs mogelijk heeft gemaakt, met gelijktijdige verbetering van den vaccinedienst.

De wenschelijkheid van uitbreiding van het aantal verloskundigen en vroedvrouwen kan worden beaamd.

Tegenover de meening dat de Regeering op grooter schaal dan thans het geval is voor drinkwaterleiding, assaineering en volkshuisvesting zal moeten zorg dragen zou de meening gesteld kunnen worden dat genoemde onderwerpen in de gebieden der locale raden in de eerste plaats tot de zorg van die raden moeten worden gerekend, al zal zoowel voor de voorbereidende onderzoekingen bijv. die der watervangen, als voor de totstandbrenging dier werken op krachtigen Regeeringssteun kunnen worden gerekend.

Aan de brochure van Dr. Laoh is in den strijd tegen de mijnwormziekte de aandacht geschonken, die zij verdient.

Onderafdeeling 237m. Eene verbetering van de bezoldiging van ziekenverpleegsters is in overweging.

Onderdeel *p*. De meening dat de bezoldiging der vaccinateurs dient te worden verhoogd kan niet worden gedeeld. Ook in vergelijking met ander hulppersoneel worden de vaccinateurs niet onvoldoende bezoldigd.

Omtrent de invoering van vaccinedwang is nog geen principieele beslissing genomen.

Een nieuwe regeling van de toelage voor reiskosten van vaccinateurs op Java en Madoera is onlangs tot stand gekomen. Voor de Buitenbezittingen zijn voor ieder gewest afzonderlijke regelingen van kracht die tot dusver niet onvoldoende zijn gebleken.

De juistheid der opmerking omtrent het onvoldoend opzicht over de vaccine kan voor zooveel de Buitengewesten betreft niet worden weersproken. Ook hier staat

het gebrek aan geneeskundig personeel eene betere voorziening vooralsnog in den weg.

Onderafdeeling 240. Met betrekking tot eene uitbreiding van de gelegenheid tot opnemng van krankzinnigen kan worden vermeld, dat er plannen in uitvoering zijn tot de oprichting van een groot doorgangshuis te Magelang, dat later zoo noodig tot krankzinnigengesticht kan worden hervormd, dat verder ook het voormalig hulpstadsverband te Batavia en een tijdelijke gelegenheid te Soerakarta voor de voorloopige opnemng en verpleging van krankzinnigen is ingericht, terwijl in de Buitenbezittingen op een aantal plaatsen verpleegtehuizen voor krankzinnigen zullen worden opgericht (zie Memorie van Toelichting). Of daarna nog gestichten voor de Buitenbezittingen zullen noodig blijken zal de practijk nader moeten uitwijzen.

Onderafdeeling 243. Het is niet duidelijk welke formaliteiten de opnemng van Inlanders in de burgerlijke ziekeninrichtingen zouden bemoeilijken, aangezien daarvoor geen formaliteiten vereischt worden.

Uitbreiding van de poliklinieken in de desa, die ook de Regeering zeer wenschelijk acht, wordt belemmerd door gebrek aan geschikt personeel.

Onderafdeeling 248a. Het bedrag van f 67.780.— is als volgt te specificeren:

Leproserie te Lagoe Boti (Bataklanden)...	} f 30.000.—
id. te Sitoemba (Tapanoeli) . . .	
Vereeniging tot bestrijding van de lepra in Ned-Indië	10.000.—
Melaatschen kolonie Donoredjo (Semarang) ..	13.500.—
Leproserie te Singkawang.	10.440.—
id. op het eiland Si Katap (Riouw en Onderhoorigheden)	3.840.—
	<u>f 67.780.—</u>

Uit dezen post wordt geen bijdrage gegeven voor Pelantoengan. De raming van uitgaven voor dat Gouvernements-leprozengesticht (f 47.000.—) is begrepen in de fondsen onder 248b opgebracht.

HOOFDSTUK II DER MIDDELEN.

67. Omtrent de in het Afdeelingsverslag besproken kosteloze verstrekking van kininetabletten onder de Inlandsche bevolking valt het volgende te vermelden.

Kan de kosteloze verstrekking van kinine in tijden en streken waar de malaria een epidemisch karakter heeft aangenomen of voor zoover behoeftigen betreft, als een op de Overheid rustende plicht worden aangemerkt, onder gewone omstandigheden is de grens van Overheidsbemoeienis ten deze bereikt wanneer gezorgd wordt dat de kinine in gemakkelijk in te nemen vorm en tegen lagen prijs zooveel mogelijk binnen het bereik der bevolking gebracht wordt.

Voor de kosteloze kinineverstreking onder de hiervoren vermelde buitengewone omstandigheden en aan de behoeftige bevolking worden op ruime schaal kininetabletten ter beschikking gesteld van geneesheeren, particuliere geneesheeren, hoofden van plaatselijk bestuur, zendeling-leeraren, beheerders van boschdistricten en houtvesterijen, administrateurs van Gouvernements-cultuurondernemingen, e. a. personen.

Voor de niet-behoeftige bevolking in tijden waarin de malaria niet epidemisch heerscht wordt kinine in den vorm van tabletten tegen inkoopsprijs algemeen verkrijgbaar gesteld. Ook voor deze groep van personen in normale tijden de kininetabletten kosteloos beschikbaar te stellen wordt door de Regeering niet noodig geacht.

EERSTE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling V.

Onderafdeeling 235A. De juistheid der klacht dat de leiding van den burgerlijken geneeskundigen dienst te autocratisch zou zijn, is, waar geen concrete feiten tot staving daarvan vermeld worden, niet te beoordeelen.

De reden waarom Dr. Koch zeer tot zijn leedwezen is afgetreden als wd. Directeur van de School tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden is, dat hij wegens familieomstandigheden wenschte te repatriëren, waartoe zich eene geschikte gelegenheid voordeed.

De Regeering acht de voorgestelde verhooging van de bezoldiging der inspecteurs van den burgerlijken geneeskundigen dienst noodig, ten einde, waar terecht algemeen wordt aangedrongen op eene krachtige werkzaamheid van den burgerlijken geneeskundigen dienst op het gebied van de hygiene en de prophylactische ziektebestrijding, voor de leidende hoofdbetrekkingen over de meest geschikte krachten te kunnen beschikken. Bedoelde hoofdbetrekkingen voor medici behooren op gelijken voet bezoldigd te worden als die voor bijv. juristen en ingenieurs. Waar in het algemeen gezegd kan worden dat medici overal elders een veel hooger inkomen kunnen verwerven dan in dienst van den lande, moet het een bepaalde eisch heeten dat althans de leidende betrekkingen, wat de daaraan verbonden bezoldiging betreft, voor op den voorgrond tredende medici aannemelijk zijn.

Het medetellen van de jaren door Gouvernements artsen in particuliere werkzaamheid als arts doorgebracht voor de vaststelling van het aanvangssalaris dier artsen, komt tegemoet aan het bezwaar dat bedoelde aanvangsbezoldiging te gering zou zijn. Onder de bestaande regeling komen slechts zij, die zonder eenige ervaring of aanvullende opleiding als Gouvernements arts in dienst treden, op een aanvangsbezoldiging van f 400.—, welke bezoldiging na één jaar dienst, waarin de Gouvernements arts voor den dienst practisch wordt voorbereid, wordt verhoogd tot f 500.—.

Men kan niet toegeven dat deze regeling voor de lagere rangen onvoldoende is.

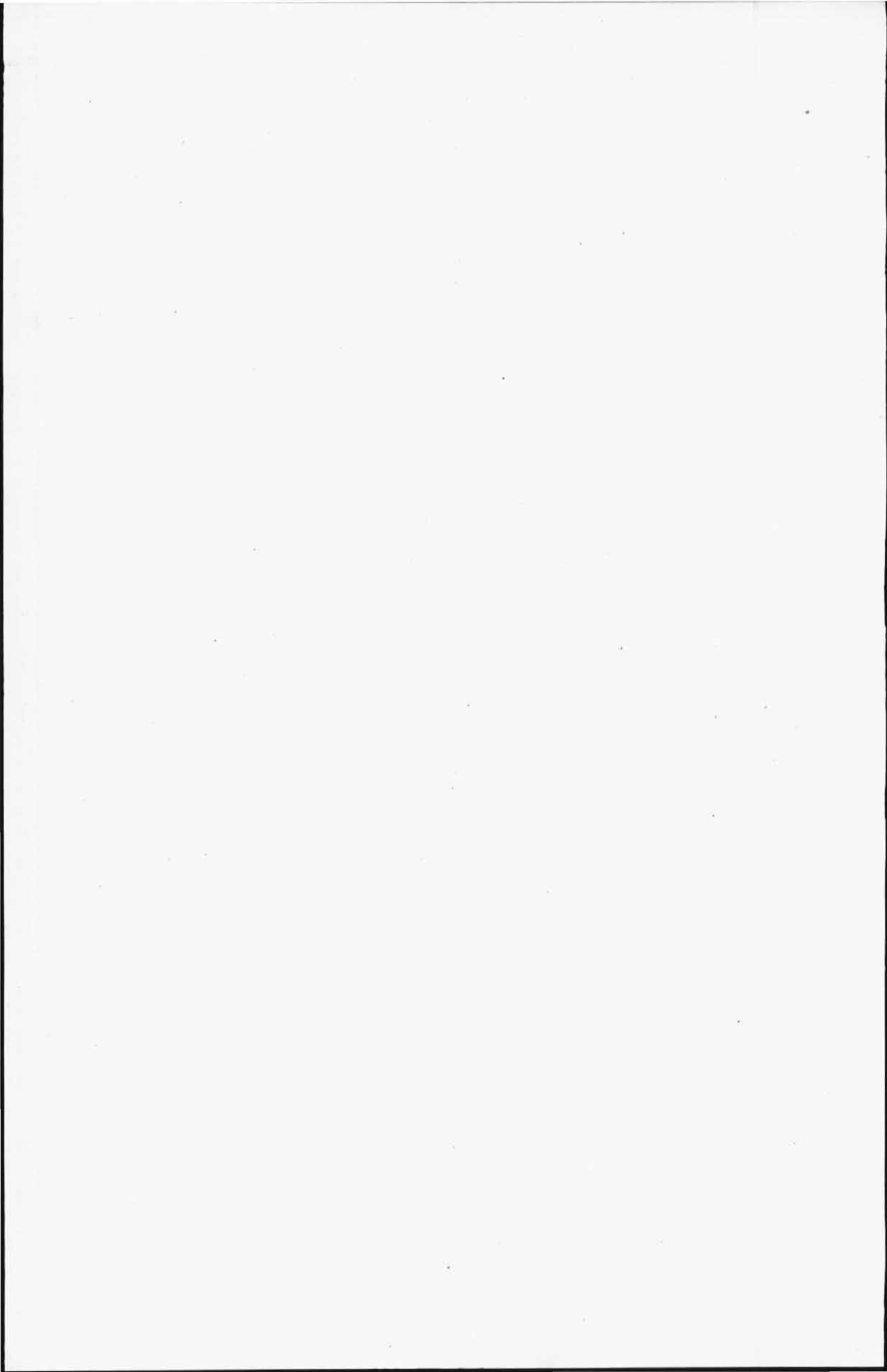
Ten opzichte van het door eenige leden uitgesproken oordeel, dat aan het volgen van een cursus voor tropenhygiëne en bacteriologie te Leiden, dezelfde voorrechten moeten worden verbonden als aan een zoodanige studie te Amsterdam, moge korthedshalve worden verwezen naar de laatstelijk daarover gevoerde gedachtenwisseling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal bij de mondelingen beraadslaging over de Indische begrooting voor 1918 (Handelingen blzz. 1588—1592).

Zooals reeds eerder opgemerkt ontvangen de Indische artsen bij hunne opleiding aan de artsenscholen hier te lande ook onderwijs in de hygiëne. Mocht, na een eventuele uitbreiding van dat onderwijs, de behoefte blijken aan een afzonderlijken hygienischen cursus te Batavia, dan zal daartegen in beginsel geen bezwaar bestaan. De uitvoerbaarheid van dat denkbeeld zal echter afhankelijk zijn van het beschikbare onderwijzend personeel.

Wanneer het de bedoeling mocht zijn dat Indische artsen na het volgen van den beoogden aanvullenden hygienischen cursus dezelfde bezoldiging zouden moeten genieten als de Gouvernements artsen, kan dit niet worden beaamd, omdat de ongelijkheid in opleiding, aan de eene zijde een vakschool met speciaal daarop ingerichte vooropleiding en aan de andere zijde een universitaire oplei-

ding met de daarvoor vereischte propaedeuse van voorbereidend hooger of middelbaar onderwijs, niet wordt weggenomen door den aanbevolen hygienischen cursus.

Dat het noodig zou zijn ten opzichte van de reiskostenregeling voor de vaccinateurs verder te gaan dan is voorgesteld, kan niet worden toegegeven. Het bedrag van f 15.— 's maands is een gemiddelde, dat in vele vaccinedistricten overschreden en in sommige zelfs ver overschreden wordt. Het groote voordeel van de ahangig gemaakte regeling is, dat bij de vaststelling van het voor elk vaccinedistrict toe te kennen bedrag rekening kan worden gehouden met het aantal palen dat de vaccinateur te reizen heeft.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling VIII, Uitgaven, Middelen.

GEDRUKT STUK No. 42.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 20 Juni 1918).

HOOFDSTUK I.

Afdeeling VIII.

Onderafdeeling 78. De onder deze onderafdeeling bedoelde voor het mijnwezen aan te schaffen benodigdheden bestaan in hoofdzaak uit materialen ten behoeve van het grondpeilwezen, zooals buizen, boorgereedschap e.d., materialen, die over het algemeen door onze inheemsche nijverheid nog niet worden vervaardigd.

Dat het bedrag voor bedoelde aanschaffing op Hoofdstuk I is gebracht sluit evenwel de mogelijkheid om die gelden voor aankoop in Indië te besteden niet uit. Dat er ernstig naar gestreefd wordt de benodigdheden voor de verschillende diensten en bedrijven zooveel mogelijk door de inheemsche nijverheid te doen leveren is U reeds te kennen gegeven in het antwoord van de Regeering op de algemeene beschouwingen.

Onderafdeeling 89. De vraag of, waar de Duitsch-Nederlandsche Telegraaf-Maatschappij niet werkt, toch uitkeering der subsidie aan die maatschappij moet worden verleend, is reeds bij de behandeling der Staatsbegrooting voor 1915 en 1916 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter sprake gebracht (1), waarbij men tot de conclusie is gekomen, dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord. Geheele of gedeeltelijke inhouding der subsidie ingevolge de concessievoorwaarden kan toch alleen plaats hebben, bijaldien, ingeval van storingen op de kabelverbindingen, de maatschappij in gebreke blijft gelegenheid te geven om, zonder verhooging van kosten voor de afzenders, telegrammen, waarvoor hare verbinding de normale is, langs een anderen, even deugdelijken verbindingsweg te verzenden. Deze gelegenheid bestaat nog steeds, terwijl overigens van „storingen” bezwaarlijk gesproken kan worden, daar de kabelverbindingen ongerept schijnen te zijn en alleen het gebruik daarvan door, van den wil der maatschappij onafhankelijke, omstandigheden haar wordt belet.

Het ligt in de bedoeling om, zoodra in Nederlandsch-

Indië een voldoende aantal gegadigden kan worden verwacht, den cursus tot opleiding van surnumerairs tot commies bij den Indischen post-, telegraaf- en telefoon-dienst naar Indië over te brengen.

Waar echter het aantal in Indië zich aanmeldende surnumerairs nog zoo uiterst gering is (acht in 1914, zeven in 1915, zeven in 1916 en drie in 1917 op een aantal beschikbare plaatsen van 40 tot 60) en dus het grootste aantal gegadigden nog gedurende geruimen tijd uit Nederland zal moeten worden betrokken, bestaat er, althans voorloopig, nog weinig uitzicht, dat zulks spoedig zal kunnen geschieden.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling VIII.

Het is der Regeering niet duidelijk bij welk onderdeel van de begrooting voor het Departement van Gouvernementsbedrijven de uiteenzetting omtrent de te volgen politiek wordt gemist.

Waar daartoe aanleiding bestaat, wordt in de toelichting op de begrooting de aan de voorgestelde maatregelen ten grondslag liggende politiek steeds uiteengezet. Te dien aanzien zij o. a. verwezen naar de bij het afzonderlijke wets-ontwerp tot wijziging van de thans aanhangige ontwerp-begrooting over den aanleg van tramwegen in de Buitengewesten gegeven toelichting.

In afwachting van de tot standkoming der Djambi-wet, en van de wijziging der mijnwet is bezwaarlijk een uiteenzetting te geven der politiek, die de Regeering zich voorstelt te volgen in zake een der gewichtigste bemoeienissen van dat departement, te weten den mijnbouw.

Onderafdeeling 323. Vóór de instelling van den Volksraad waren de verschillende, met de begrooting verband houdende werkzaamheden voor een deel ondergebracht bij de afdeeling van het Departement, welke tot hoofdtak heeft de behandeling van de personeele aangelegenheden en van het vervoer en den verkoop van tin en steenkolen, en voor een ander deel (begrootingsrekening en begrootingsboekhouding) bij de afdeeling Comptabiliteit.

Kon deze toestand op zichzelf al weinig aanbeveling verdienen, omdat op die wijze gescheiden werd gehouden wat bij elkaar behoort, de geschetste stand van zaken voldeed te minder, waar beide genoemde afdeelingen dermate zwaar belast waren, dat het slechts door de uiterste krachtsinspanning van de leidende krachten mogelijk was, de zaken gaande te houden.

(1) Vgl. de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het XIde Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1915 (Ged. St. 1914/1915 2 sub Afd. VI) en voor 1916 (Ged. stuk 1915/1916 2 sub art. 33).

Reeds lang was dan ook overwogen een afzonderlijke afdeeling-begrooting in te stellen, waardoor enerzijds zou worden bereikt, dat alle begrotingszaken in één hand zouden komen en meer zorg en aandacht aan dit belangrijk deel der administratie zou kunnen worden besteed, terwijl anderzijds zou worden verkregen, dat de beide zoo zwaar belaste afdeelingen door afsplitsing der daar verrichte begrotingswerkzaamheden ontlast zouden worden.

De instelling van den Volksraad, welke een blijvende vermeerdering der begrotingswerkzaamheden medebrengt, gaf ten dezen den doorslag en leidde derhalve tot de instelling der nieuwe afdeeling „Begrooting”.

In hoofdzaak kon het personeel dezer nieuwe afdeeling worden onttrokken aan de bovenbedoelde twee afdeelingen. Alleen moest in de betrekking van hoofd en onderhoofd der nieuwe afdeeling worden voorzien, hetgeen naar het oordeel der Regeering geen belangrijke uitbreiding van personeel kan worden genoemd.

De in de toelichting op post *b* vermelde hoofdambtenaar is ter beschikking gesteld van het Hoofd van het Departement ter behandeling van daarbij geregeld voorkomende belangrijke vraagstukken

Hierover is in de Memorie van toelichting der begrooting voor 1918 het volgende gezegd: „Steeds meer komen „bij het Departement allerlei vraagstukken op het gebied „van handel en staathuishoudkunde aan de orde, op de „behandeling waarvan de verschillende takken van dienst „niet zijn ingericht en welke trouwens ook niet bij een „bepaalden diensttak thuis behooren, doch door den „directeur persoonlijk worden behandeld. Deze kan die „onderwerpen niet zelf volledig ter hand nemen, tenzij „hij zich herhaaldelijk tijdelijk aan al zijn overige bezigheden onttrekt.

„Daarvoor moet hij de beschikking hebben over een „eerste kracht, welke hem bij de behandeling van die „onderwerpen ter zijde staat.

„In verband hiermede is in den aanvang van het „vorige jaar bij wijze van tijdelijken maatregel een „hoofdambtenaar op eene bezoldiging van *f* 1.000.— „'s maands op dit Departement te werk gesteld, welke „tijdelijke maatregel moet worden bestendigd”.

Onderafdeeling 324. De stand waarin de plannen voor de overbrenging van het Departement van Gouvernementsbedrijven naar Bandoeng verkeert is zoover gevorderd, dat zoodra de begrootingswet voor het jaar 1918 zal zijn afgekondigd, door de Gemeente Bandoeng aanslonds ter hand zal worden genomen de wegeaanleg, het bouwklaar maken der reeds aangekochte terreinen en de opvoering van de productie van bouwmaterialen tot zoodanig peil, als voor het uitvoeren der verschillende bouwwerken noodig zal zijn.

Door de Gemeente zijn in dit verband reeds tal van voorbereidende maatregelen genomen.

Met betrekking tot de uitvoering der gebouwen en woningen is met de Gemeente voorloopige overeenstemming verkregen op dezen grondslag dat de bouwontwerpen door het Gouvernement opgemaakt of althans goedgekeurd zullen worden, terwijl de uitvoering der werken zal geschieden door een daartoe door de Gemeente op te richten bouw-bedrijf, waarbij zooveel mogelijk zal worden gebruik gemaakt van publieke aanbesteding.

Door deze werkwijze en door het feit dat de plannen voor wegeaanleg, de keuze van de terreinen en de situatie der gebouwen van gemeentewege worden onderworpen aan het oordeel eener gemengde commissie waarin $\frac{2}{3}$ deel der leden door de Regeering zijn aangewezen, mag verwacht worden, dat voldoende waarborgen zijn verkregen voor eene uitvoering die aan alle eischen zal voldoen.

Opgemerkt moet worden dat aan de Gemeente geen bouwfondsen van Landswege ter beschikking zullen worden gesteld, doch dat zij de werken uit eigen fondsen zal uitvoeren en dat haar van Landswege slechts een billijke huur op langen termijn is toegezegd.

Onderafdeeling 325. Tegen overlegging van het door den Chef van het Mijnwezen uitgebrachte rapport over het denkbeeld tot reorganisatie van dien dienst, bestaat bij de Regeering principieel bezwaar.

Waar de Tweede Kamer zich terzake reeds heeft uitgesproken zoude die overlegging ook geen nut kunnen hebben.

Overigens moge voor de in bedoeld rapport van het Hoofd van het Mijnwezen ontwikkelde denkbeelden, verwezen worden naar het daarover van zijn hand verschenen artikel „Mijnbouw en Mijnbouwpolitiek in Nederlandsch-Indië in het weekblad „de Ingenieur” van 3 November jl.

Aan de Leden, die het betreuen dat de hiervoren bedoelde reorganisatie van den dienst van het Mijnwezen niet tot stand is gekomen en gaarne zouden vernemen om welke redenen de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging daarmede niet is medegegaan, zij medegedeeld, dat die redenen vermeld zijn in het voorloopig Verslag der 2e Kamer (gedrukt stuk Zitting 1917/1918 — 4 no. 40 blz. 14 t/m 16) en bij de Openbare beraadslaging in dien tak der Volksvertegenwoordiging over het amendement-IJerman c.s. (Gedrukt stuk Zitting 1917/1918 — 4 no. 52) nogmaals te berde zijn gebracht (Zie de Handelingen blz. 1654 tot en met 1663).

Inderdaad is het als een groot voordeel te beschouwen, dat de voorzieningen in den, door het grootendeels wegvallen van den kolenimport, ontstane kolennood ten deele konden geschieden door de ontginning der aan de oppervlakte liggende kool. Met diepbouw zoude zulk een spoedige voorziening in deze plotseling opkomende behoefte niet mogelijk zijn geweest.

Dat in de Palembangse ontginningen kolen van zeer verschillende kwaliteit worden aangetroffen, mag als bekend worden verondersteld. Het zal zaak zijn om voor al deze kolensoorten een zoo goed mogelijk gebruik te vinden, waarbij natuurlijk de kwaliteit op den prijs zijn invloed zal doen gelden.

Dat hier proeven genomen moeten worden, die niet dadelijk alle even goed uitvallen, is alleszins duidelijk, doch voor een bederven van den naam der kolen behoeft daarom nog niet te worden gevreesd.

Het was voornamelijk de dienst der Staatsspoorwegen, welke tengevolge van de belangrijke beperking van den invoer van vreemde kolen, de beschikking vroeg over groote hoeveelheden Inlandsche kolen. In afwachting van verdere maatregelen werd daarom de winning van kolen in Palembang voor rekening van dezen dienst uitgevoerd en bekostigd uit de voor het verkrijgen van kolen beschikbare fondsen.

De noodzakelijkheid van de afsplitsing van het Departement van Gouvernementsbedrijven van alles wat den Mijnbouw betreft en onderbrenging van dit laatste in een afzonderlijk Departement ziet de Regeering niet in, terwijl daarmede zou worden gehandeld in strijd met het hoofdmotief tot het in één Departement (van Gouvernementsbedrijven) samenbrengen van verschillende in aard en wezen onderscheiden diensten en bedrijven, nl. om eenheid te krijgen in de technische, economische en commerciële leiding dier bedrijven en diensten.

De Regeering is voorts van meening, dat, indien aan de dienstchefs de zelfstandigheid wordt gelaten, welke zij thans hebben en ook behooren te hebben, het Hoofd van een Departement als dat van Mijnzaken, dat slechts enkele bedrijven en diensten zou omvatten, zijn tijd niet voldoende gevuld zou zien.

De Regeering kan zich dan ook ten volle aansluiten bij de meening van andere leden, een meening die in overeenstemming is met den bestaanden toestand, nl. dat alle mijnbouw en andere bedrijven bij één departement behooren te worden ondergebracht.

De opmerking, dat het praematuur wordt geacht met de reorganisatie van het Mijnwezen te beginnen, zoolang de Regeering zich ten aanzien van de mijnbouwpolitiek nog niet heeft uitgesproken, is niet duidelijk. Het voorstel tot instelling van een afzonderlijken Opsporingsdienst had met de hierbedoelde politiek niets uit te staan. Zij beoogde alleen het bevorderen van eene krachtige ontginning der in onzen Indischen bodem aanwezige delfstof door van Gouvernementswege ingesteld mijnbouwkundig onderzoek. Dit is steeds het streven der Regeering geweest en zal dit ook steeds moeten blijven, onafhankelijk van de oplossing van het vraagstuk omtrent de wijze van ontginning der van Gouvernementswege opgespoorde delfstoffen.

Tevens is opgemerkt, dat in 13 jaren ten aanzien van de bevordering van den mijnbouw niets gedaan is en dat slechts remmend is gewerkt. Vermoedelijk wordt hier bedoeld op de opschorting van het verlenen van vergunningen, tot opsporing in die terreinen waar fossiele brandstoffen kunnen worden verwacht. Het is niet tegen te spreken, dat dit remmend heeft gewerkt op de ontwikkeling van den mijnbouw. Evenwel zij er aan herinnerd, dat er voor dien maatregel werkelijk gegronde redenen bestonden. De aanhangige wijziging van de Mijnwet, die zooals bekend, reeds door de Tweede Kamer is goedgekeurd, zal ons uit deze impasse helpen.

Voorts wenscht men dat de Regeering zich uitspreke over de te volgen gedragslijn in zake den Mijnbouw. Hieraan is thans bezwaarlijk te voldoen omdat ten aanzien van de in zake den Mijnbouw te volgen gedragslijn, zooals o. a. uit de behandeling van het vraagstuk tot het in ontginning brengen der Djambi-olievelden is gebleken, nog geen vastheid van koers bestaat. Wellicht zal hieromtrent meer licht zijn verschaft bij de behandeling der vorenbedoelde mijnwetwijziging.

Nadat deze wijziging zal zijn tot stand gekomen, zal onze mijnwetgeving de gelegenheid bieden, om in zake de ten aanzien van de ontginning der in onzen Indischen bodem voorkomende delfstoffen te volgen gedragslijn elke richting in te slaan, die voor het algemeen belang het

meest wenschelijk wordt geacht. Buitendien blijven altijd naast de mogelijkheden die de mijnwet opent, nog zooveel andere over, getuige het thans in behandeling zijnde Wetsontwerp tot oprichting van een Djambi-olievermaatschappij

Hangende dit wetsontwerp is er natuurlijk voor de Indische Regeering geen aanleiding om een post voor ontginning van Staatswege der Djambi-olievelden op de aanvullingsbegrooting voor 1919 te brengen.

Evenmin bestaat er aanleiding in die aanvullingsbegrooting rekening te houden met een ontginning van Gouvernementswege van de ijzerertselden in Zuid-Celebes.

Het onderzoek naar de mogelijkheid van ontginning en verwerking van dit erts is sedert kort ter hand genomen en, gezien de talrijke moeilijke vraagstukken, zoowel van technischen als van economischen aard die daarbij te pas komen, zal nog geruimen tijd verlopen, voordat men uitvoering zal kunnen geven aan plannen om bedoeld ertsvoorkomen in ontginning te brengen.

Het terreinonderzoek, dat o. m. in verband met het vraagstuk der diamanten op Borneo werd ingesteld, is voorshands afgesloten. Op de uitwerking der daarbij verkregen resultaten zal moeten worden gewacht, alvorens kan worden uitgemaakt of, en zoo ja, welke maatregelen verder zijn te nemen.

Van achterstand in de cynsberekening kan slechts sprake zijn voor die mijnconcessiën, welke betrekking hebben op petroleum. Zulks is evenwel niet aan den dienst van het Mijnwezen te wijten, doch is een gevolg van het late tijdstip, waarop deze dienst de beschikking krijgt over de gegevens, welke voor dien aanslag moeten dienen, welke de betrokken concessionarissen wederom moeten verkrijgen van buitenslands gevestigde verbonden ondernemingen, welke den verkoop van het product bezorgen.

Het is der Regeering onlangs gebleken dat een zeer groot deel der in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo door de Inlandsche bevolking ondernomen ontginningen ontzettig zijn. Een nader onderzoek zal hebben uit te maken hoever zich dit uitstrekt en tevens welke de daaruit voortvloeiende consequenties zijn, doch, alhoewel inmiddels de bestaande winningen niet zullen worden belemmerd, wordt het ongewenscht geacht daaraan nog verdere uitbreiding te geven en kan het bestuur daartoe ook niet medewerken door het verlenen van vergunningen voor den aanleg van railbanen.

Onderafdeeling 327 In antwoord op de vraag naar de oorzaak van de vermindering der bedrijfswinsten der Postspaarbank in 1917 wordt opgemerkt, dat de op blz. 107 van de memorie van toelichting op het Regeeringsontwerp der begrooting voor 1919 vermelde bedrijfswinsten der Postspaarbank betreffen de dienstjaren 1914, 1915 en 1916; ten onrechte werd in de memorie van toelichting opgegeven 1915, 1916 en 1917.

Het verschil tusschen de bedrijfswinst over 1915 ad f55 600.— en die over 1916 (nader definitief vastgesteld op f43.000.—) vindt zijn oorzaak voornamelijk in de omstandigheid, dat de door de Postspaarbank genoten prolongatierente in 1916 belangrijk lager was dan in 1915.

De bedrijfswinst over 1917 is voorloopig vastgesteld op rond f67.000.—.

Omtrent de opmerking, dat het een bezwaar werd geacht, dat de gelden van de Postspaarbank grootendeels voor belegging naar Holland gezonden worden, hetgeen onnoodig werd geoordeeld, daar in Indië voor deze gelden voldoende emplooi te vinden is, wordt medegedeeld, dat de juistheid van het beginsel, dat de gelden der Postspaarbank in Indië worden belegd, ten volle wordt erkend. Dat beginsel werd bij de oprichting der instelling ook uitdrukkelijk op den voorgrond gesteld.

In verband met het ontbreken van een geregelden handel in beleggingsfondsen kon echter tot het jaar 1915 van belegging in Indië weinig komen, doch vanaf genoemd jaar werden de voor belegging beschikbare postspaarbank-gelden grootendeels in Indië belegd en wel in obligatiën der Nederlandsch-Indische leening en in obligatiën ten laste van gewesten en gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen in Nederlandsch-Indië.

Na Februari 1916 werden alle hier te lande beschikbaar gekomen gelden der instelling in Indië belegd; in 1916 nominaal f 727.000.— tegen een rente van 5 $\frac{0}{10}$'s jaars en in 1917 nominaal f 732.500.— tegen 5 $\frac{0}{10}$ en f 2000.— tegen 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$'s jaars.

De vraag, of het mogelijk zou zijn een deel der gelden van de Postspaarbank, bv. tot een bedrag van ten hoogste 20 $\frac{0}{10}$ in eerste hypotheek hier te lande te beleggen, moet vooralsnog ontkennend worden beantwoord, daar eene zoodanige belegging onder de tegenwoordig voor de belegging van het spaarbankkapitaal geldende regeling niet mogelijk is. Eene algeheele herziening van de bedoelde regeling is echter in bewerking, waarbij ook bovenbedoelde vraag onder de oogen wordt gezien.

In verband met het aandringen van eenige leden op de opening van een giroverkeer bij de Postspaarbank zij medegedeeld dat de belangrijkheid van de invoering van een post-, chèque en giroverkeer hier te lande door de Regeering ten volle wordt erkend.

Met het oog op eene eventuele invoering daarvan werd daarom na overleg met de Regeering, door den Minister van Koloniën aan een met verlof in Europa vertoevend Indischen ambtenaar bereids opgedragen om van het sinds korten tijd in Nederland ingevoerd post-, chèque- en giroverkeer eene studie te maken.

Onderafdeeling 330. Het verlangde overzicht van de voorgenomen electriciteitsvoorziening van Java, kan niet verschaft worden, omdat zulk een overzicht nog niet gereed is. Dit kan geen verwondering baren, indien men in aanmerking neemt, dat de met de behandeling van dit vraagstuk belaste dienst, eerst sedert medio 1917 is ingesteld en dat de opname van de in bedoeld plan op te nemen waterkrachtsbronnen langdurige waarnemingen vereischt.

Het electriciteitsvraagstuk is thans nog alleen voor de residentie Batavia als opgelost te beschouwen, zulks in verband met de plannen tot electricificatie van de spoorwegen in en om de gemeente Batavia. Voor de Bandoengsche hoogvlakte bevindt zich de oplossing van bedoeld vraagstuk reeds in een vergevorderd stadium, terwijl plannen voor de electricificatie van een belangrijk deel van Oost-Java, reeds in voorbereiding en voor een gedeelte van Midden-Java in vóór-studie zijn.

Van de wenschelijkheid van samenwerking in vele gevallen van den dienst van Waterkracht en Electriciteit met de Commissie van Fabrieks-nijverheid, is de Regeering ten volle overtuigd en waar deze noodig is, geschiedt zij ook.

Dat het van beteekenis is, dat de dienst voor Waterkracht en Electriciteit zich krachtig ontwikkelt, wordt door de Regeering zeer goed ingezien en in die richting wordt reeds al het mogelijke gedaan.

De volledige plannen voor de electricificatie van de spoorwegen tusschen Tandjoeng-Priok—Batavia - Buitenzorg, zijn nog niet gereed. Op dit oogenblik kunnen slechts worden overgelegd de voorloopige projecten, die gediend hebben ter toelichting van de begrootingsvoorstellen. Bedoelde projecten zijn ter Secretarie van den Volksraad neergelegd ter kennismeming door de Leden.

Ten einde de h.t.l. aanwezige belangrijke waterkrachten zoo goed en zoo volledig mogelijk ten nutte van het algemeen te doen strekken, heeft de Regeering reeds het standpunt ingenomen, dat waar zulks voor het algemeen belang inderdaad geboden is, de benutting dier waterkrachten ter opwekking van electricische energie van overheidswege zal hebben te geschieden.

Voor zooveel de waterkrachten niet noodzakelijk voor de gemeenschap gereserveerd moeten blijven, zullen zij inmiddels ter beschikking van particulieren zijn te stellen wanneer het doel, waarvoor deze de energie wenschen te gebruiken het algemeen belang dient.

Het is de bedoeling de verdeling en den verkoop en detail van de in deze gouvernements-electrische centrales opgewekte energie, over te laten aan vennootschappen, waar'n de verschillende locale ressorten, ter behartiging van hunne belangen, kunnen deelnemen.

Onderafdeeling 331. Het vraagstuk in hoeverre het met het oog op de veiligheid wenschelijk is om het aanbrengen en het gebruik van automatische reminrichtingen bij tramwegen in bepaalde gevallen voor te schrijven, zal in onderzoek worden genomen.

In het Algemeen Tramweg Reglement (Staatsblad 1905 No. 516, zooals dit sedert is gewijzigd en aangevuld) is in artikel 83 verboden, zonder goedvinden van de medereizigers, in de rijtuigen meer reizigers toe te laten dan volgens artikel 58 in elke afdeeling moet zijn aangegeven als „het aantal personen, dat daarin zittende en staande op de bordessen als anderszins kan plaats nemen”.

Bij eene in voorbereiding zijnde herziening van bedoeld reglement zal getracht worden door verduidelijking van de bedoelde verbodsbepaling mogelijk te maken, dat het niet alleen van de medereizigers afhangt of overvulling der rijtuigen wordt toegestaan, dan wel belet.

De zeer algemeen gestelde klacht over het te werk stellen van onvoldoend opgeleide remmers, en onvoldoende zorg voor de overwegen, is onder de aandacht van den met het toezicht op de spoor- en tramwegen belaste dienst gebracht.

Bij de ordonnantie van 23 September 1916 (Staatsblad

No. 607) zijn de algemeene spoor- en tramwegreglementen onder meer aangevuld met eene bepaling, welke voorschrijft, dat door de bestuurders van spoor- en tramwegen aan de goedkeuring van den Directeur van Gouvernementsbedrijven moeten worden onderworpen de regelen, welke zijn in acht te nemen bij de vaststelling van de dienst- en rusttijden van die categoriën van het personeel, voor welke die Directeur dit in het belang van de behoorlijke uitoefening van den dienst of van de veiligheid van het verkeer noodig acht.

Zoodanige ontwerp-regelingen zijn door de onderscheiden bestuurders van spoor- en tramwegondernemingen hier te lande ingediend en maken thans een onderwerp van onderzoek uit.

Dat door den dienst der Staatsspoorwegen ernstig gestreefd wordt naar beperking der diensttijden van het personeel van dien dienst blijkt uit hetgeen vermeld is op blz. 120 van de Memorie van Toelichting tot het in behandeling zijnde begrootingsontwerp. Daar toch is gezegd, dat de verhooging der uitgaven ten deele te wijten is aan „de beperking der diensttijden”, alsmede, dat die stijging der uitgaven uit dezen hoofde ook in volgende jaren nog zal voortduren, omdat de beperking der diensttijden „nog niet zoover is doorgevoerd kunnen worden, „als met het oog op de verzekering, van een goede dienst-„uitoefening en in verband met de eischen des tijds, „noodzakelijk is”.

Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat na toepassing van een geheel tijdelijke regeling gedurende enkele jaren, op grond van de daarbij verkregen ervaringen, een definitieve regeling van dit ontwerp is ontworpen, die, na behandeling met de vertegenwoordigingen en organisaties van het personeel, naar verwacht mag worden binnen betrekkelijk korten tijd in werking zal kunnen treden.

In de algemeene spoor- en tramwegreglementen is bepaald, dat van alle feiten en omstandigheden, die hetzij den geregelden loop van de treinen storen, hetzij de veiligheid van reizigers, beambten of andere personen in gevaar brengen, mededeeling moet worden gedaan aan de met het toezicht op de spoor- en tramwegen belaste ambtenaren, terwijl bij ernstige ongevallen en onregelmatigheden de bestuurders een onderzoek moeten doen instellen en gewaarmerkte afschriften van de verslagen der beambten die met dat onderzoek belast werden, aan den Directeur van Gouvernementsbedrijven moeten inzenden.

De behandeling van deze ongevalverslagen en het overleg met de bestuurders omtrent de maatregelen, welke ter voorkoming in het vervolg kunnen worden getroffen vormen een onderdeel van den werkkring van de ambtenaren van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen.

In aanmerking nemende de eischen, die aan het personeel van de tot het Departement van Gouvernementsbedrijven behorende bedrijven en diensten worden gesteld, kunnen de bezoldigingen van dat personeel in het algemeen en van den dienst der Staatsspoorwegen in het bijzonder, ook indien men die wedden vergelijkt met de bezoldigingen van gelijksoortig personeel van andere Departementen, niet te hoog worden genoemd.

Onderafdeeling 334. De rentepost in de gedrukte stukken 18 A t/m I en K van de verschillende bedrijven gegeven raming der bedrijfsuitgaven over het begrootingsjaar is berekend naar 4 pCt. van de geraamde boekwaarde van de activa op 31 December 1918 en 2 pCt. van hetgeen naar schatting in den loop van 1919 daarbij zal komen.

Voor de verschillende activa is een afschrijvingspercentage vastgesteld, waarbij uiteraard rekening is gehouden met den aard en de benutting van het object waarop wegens waardevermindering dient te worden afgeschreven. De afschrijving geschiedt in de boeken.

Onderafdeeling 335. De door een der Leden bij de VIIde afdeeling bepleite overbrenging van de Landsdrukkerij naar Bandoeng verdient naar de meening van de Regeering geen aanbeveling, zoolang de groote meerderheid der Departementen van Algemeen Bestuur alsook de Volksraad te Batavia gevestigd zijn.

In overleg met het Departement van Oorlog is reeds eene zoodanige regeling getroffen, dat bij mobilisatie de vervaardiging van het noodige drukwerk voor de Regeering verzekerd is.

De vraag waaraan de groote opbrengst van de Javasche Courant, verkregen in 1918, is toe te schrijven, moet op een misverstand berusten.

In gedrukt stuk No. 18 B is vermeld, dat de opbrengst voor de „Javasche Courant en andere periodieken” voor 1919 hooger is geraamd dan voor 1918, in verband met de uitkomsten der laatste jaren. Die hoogere uitkomsten zijn voor 1917 verkregen en worden voor 1918 verwacht, doordat sinds 1 Januari 1917 de periodieken als Regeeringsalmanak, Staats- en Bijbladen, enz. enz., niet meer door het Depôt van Leermiddelen worden verstrekt, doch evenals de Javasche Courant, door de Landsdrukkerij worden verkocht en de daaruit voortvloeiende baten ook ten name van de Landsdrukkerij worden verantwoord.

Onderafdeeling 337. Zooals uit de mondelinge en schriftelijke mededeelingen der Regeering blijkt heeft deze belangrijke aangelegenheid Hare volle belangstelling.

Het betreft hier een kwestie waarop de laatste jaren steeds min of meer de aandacht van de Regeering was gevestigd. Reeds in medio 1911 werden bij de Regeering in het moederland zeer uitvoerig toegelichte voorstellen aanhangig gemaakt, daartoe strekkende, dat de door de Nederlandsche Handel Maatschappij genoten commissie en makelaarscourtage bij den verkoop van het Bankatintin in Nederland zouden worden verlaagd en anders de verkoop naar Indië zou worden verlegd. Met cijfers werd bij die gelegenheid aangetoond, dat de verkoop op den toenmaligen voet geschiedde ten nadeele van de Indische schatkist en in de periode van 1890 tot 1910 een winstderving ten gevolge heeft gehad van — zooals toenmaals werd berekend — ongeveer f 0.95 per picol, hetgeen neerkomt op een winstderving in dat twintigjarig tijdvak van in totaal 3½ miljoen gulden. Over 1911, 1912 en 1913 is de winstderving veel grooter en bedraagt deze onderscheidenlijk f 1.79, f 2.53⁵ en f 2.61 per pikol indien men de opbrengst van het Bankatintin in Nederland met de opbrengst van het Billitontin te Batavia vergelijkt, en

daarbij de veulingskosten, korting voor contante betaling, onkosten en renteverlies in rekening brengt.

Bij het uitbreken van den oorlog was door de moederlandsche Regeering nog geen beslissing genomen. Aangezien echter, tengevolge van den oorlogstoestand, in Nederland geen Gouvernementsproducten meer konden worden verkocht, werd in het laatst van 1914 machtiging verleend om hier te lande Banka-tin te verkoopen. Met dien verkoop is sedert voortgegaan; op grond van de daarbij opgedane ervaring heeft de Regeering in October 1916 aan de Regeering in Holland voorgesteld, het Banka-tin ook na het einde van den oorlog, hier te lande te verkoopen en den verkoop derhalve voor goed naar Indië te verleggen.

De Minister van Koloniën heeft Zich met dit voorstel niet dadelijk kunnen vereenigen, en Zich op het standpunt geplaatst:

- 1e. dat de tijd om in dezen tot een beginselverklaring te geraken nog niet is gekomen;
- 2e. dat zoolang de omstandigheden niet veranderen, met den tinverkoop hier te lande kan worden voortgegaan;
- 3e. dat wanneer weer normale omstandigheden zullen zijn ingetreden, zal kunnen blijken of de thans voor het Bankatin verkregen nieuwe afzetgebieden ook in vreedstijd behouden zullen blijven.

Zooals door vele leden is opgemerkt, heeft de Minister, alvorens zijn standpunt in dezen te bepalen, verschillende belanghebbenden bij den tinhandel in het moederland in de gelegenheid gesteld zich uit te spreken over de vraag, welke economische bezwaren aan het belang van het moederland ontleend, tegen de overbrenging van de tinmarkt zijn aan te voeren.

In de Tweede Kamer der Staten Generaal, waar deze kwestie in de laatste jaren reeds meermalen ter sprake kwam, is door den Minister herhaalde malen als vanzelfsprekend voorop gesteld, dat de verkoop van het tin moet geschieden ter plaatse waar de meeste opbrengst kan worden verwacht. Vermeend wordt dan ook dat men er gerust op kan wezen, dat de in dezen t.z.t. te nemen beslissing niet dan door zuiver commercieele overwegingen zal worden beheerscht.

In welken zin die beslissing zal uitvallen is voor de Regeering niet twijfelachtig, aangezien Zij ervan overtuigd is dat wanneer de tegenwoordige verkooppolitiek onder normale omstandigheden nog eenigen tijd wordt voortgezet, alle opgeworpen bezwaren denkbeeldig en ongegrond zullen blijken te zijn.

Deze overtuiging is gegrond op de navolgende overwegingen en feiten.

Naar de meening van de Regeering is het een in den grond onjuiste politiek een artikel als tin niet hier te lande, op de plaats van productie te verkoopen, zoodat het direct naar den consument kan worden gezonden, doch eerst te transporteeren naar het moederland om het aldaar van de hand te zetten. Dit veroorzaakt allerlei onnoodige kosten en renteverlies, waarmede de koopers uit den aard der zaak geen rekening houden en welke dan ook uitsluitend ten laste van het Gouvernment komen. Het is een illusie, indien men zou verwachten, die extra onkosten in de meerdere opbrengst van het tin in het moederland terug te zullen vinden. Tin is geen kwaliteitsartikel dat eerst door de koopers moet worden getaxeerd, maar heeft evenals goud en zilver een zeker gehalte en kan ongezien worden gekocht. Dit is dan ook de reden waarom de

tinprijzen te Amsterdam, in het algemeen gesproken, slechts zooveel hooger zijn dan de tinprijzen te Batavia, als het vervoer van Amsterdam naar de plaats van consumptie minder kost dan het vervoer naar den consument van uit Indië, m.a.w. de door het Gouvernment gederfde winst is gelijk aan het verschil tusschen de transportkosten direct van Batavia naar den consument en de kosten van vervoer via Amsterdam naar dezen, onder welke kosten natuurlijk ook alle bijkomende onkosten van opslag, provisie, renteverlies, e.d. zijn begrepen. In onze vroegere verkoopgestie stonden wij dan ook geheel alleen. Ook het op de Londensche markt verhandelde Straitstint wordt over het algemeen buiten Londen om, direct naar de Europeesche, Amerikaansche en Aziatische consumptieplaatsen vervoerd.

Het spreekt vanzelf, dat het feit, dat het tin ter plaatse aanwezig is en daarover dus onmiddellijk kan worden beschikt, gewicht in de schaal kan leggen. Zoo zal de Europeesche consument in vele gevallen genegen zijn voor in Amsterdam aanwezig tin een, ook relatief, hooger prijs te betalen dan voor tin dat hij uit Batavia moet laten overkomen. Overwegend belang kan echter niet worden toegekend aan dezen factor, welke trouwens bij tinverkoop hier te lande evenzeer geldt voor de consumptieplaatsen welke dichter bij Batavia dan bij Amsterdam zijn gelegen. De vroeger gevolgde verkooppolitiek was noodzakelijkerwijs — de uitvoercijfers van vóór den oorlog wijzen het uit — beperkt tot een bepaald rayon. Verkoop van Bankatin naar Australië is — om een sprekend voorbeeld te gebruiken — natuurlijk ten eenenmale uitgesloten, indien het tin eerst naar Amsterdam ten verkoop wordt getransporteerd. Het in Nederland geveilde tin werd dan ook hoofdzakelijk gekocht door vaste relaties, voornamelijk Duitschland en Oostenrijk — Hongarije, naar welke landen ongeveer vier vijfde gedeelte van de geheele Bankaproductie werd uitgevoerd. In Amerika, dat jaarlijks méér dan driemaal onze geheele productie gebruikt, was het Bankatin vrijwel onbekend.

Van een bepaalde markt, welke speciale min of meer natuurlijke voordeelen biedt, kan dan ook, bij een artikel als tin geen sprake zijn. Indien in Nederland tin wordt verkocht, geschiedt zulks uitsluitend, niet omdat het een zoogenaamde tinmarkt is, maar omdat het Bankatin daarheen wordt vervoerd. Trouwens indien inderdaad Amsterdam en Rotterdam bijzondere voordeelen bieden en het uit een zuiver commercieel oogpunt de voorkeur verdient het tin aldaar te verkoopen, behoeft de handel in het moederland zich die voordeelen niet te laten ontgaan, doch is niets eenvoudiger dan dat de Nederlandsche handel het tin hier te lande opkoopt, teneinde het in het moederland ter markt te brengen. Het is dan onnoodig en ook niet in het belang van den Nederlandschen handel, dat deze transacties — indien deze inderdaad zooals van zekere zijde beweert wordt voordeelen afwerpen — geschieden door en voor rekening van het Indische Gouvernment.

Dat de verkoop van tin hier te lande geen enkele onoverkomelijke moeilijkheid oplevert, heeft de ervaring van de laatste jaren afdoend bewezen. Aanvankelijk stond men voor de moeilijkheden waarmede elke nieuwe markt heeft te kampen. De handel hier te lande miste de noodige relaties, tengevolge van de voorheen gevolgde eenzijdige verkooppolitiek. Aangezien de vroegere relaties in de centrale rijken niet meer waren te bereiken,

kon afzet slechts worden gezocht op de Londensche metaalmarkt, welke markt nagenoeg den geheelen tinhandel controleert. Daar Londen zich voorheen had gedekt in hoofdzaak door aankoop van Straits- en Bolivia-tin, waren aan het op de Londensche markt brengen van groote hoeveelheden Bankatin eigenaardige moeilijkheden verbonden. Aanvankelijk ging de verkoop alhier eenigszins stroef en moest om zaken te kunnen doen, het Bankatin onder Singapore-pariteit worden verkocht. Evenwel gelukte het den handel hier te lande betrekkelijk spoedig voor de geheele Bankaproductie tegen de voor primakwaliteit geldende noteeringen geregeld een afzet te vinden, niet alleen op de Londensche markt, maar ook en zelfs voor het belangrijkste deel, direct in Amerika. In den laatsten tijd wordt, als gevolg van door den oorlog ontstane zeer bijzondere verhoudingen, het Bankatin zelfs ver boven de Singapore-noteering verkocht. De Regeering kan dan ook verklaren, dat de verkoop van het tin hier te lande kan worden genoemd een volledig succes.

Als verkoopstelsel wordt gevolgd het ook te Singapore gevolgde systeem van dagelijksche biedingen van den handel. Tin is onderhevig aan dagnoteering; het product wordt dagelijks op de Londensche metaalmarkt verhandeld, terwijl deze markt zich dekt door dagelijksche inkoop, en het zou niet verstandig zijn geweest hier te lande een afwijkend systeem in te voeren. Bovendien zou het maandelijks of om de twee maanden ter markt brengen van de Bankaproductie zeer waarschijnlijk een prijsdaling veroorzaken. De verkregen resultaten hebben de juistheid van deze inzichten bevestigd.

Het is op grond van de tevoren genoemde overwegingen, gesteund door het bij den verkoop hier te lande van het Bankatin behaald succes dat de Regeering, voor welke het vaststaat dat in dezen uitsluitend Indië's belang gewicht in de schaal mag leggen, van oordeel is, dat de thans bestaande toestand ook na den oorlog behoort te blijven bestendig en de tinverkoop derhalve hier te lande behoort te blijven geschieden.

Van eenige mindere geneigdheid der Chineesche ondernemers en kongsi's welke ten behoeve van het Gouvernement de tinwinning op Banka uitoefenen, is niets bekend. Dat deze ondernemers reeds daarom voor hunne werkzaamheden op een ruimere betaling aanspraak zouden mogen maken, omdat zij geheel het risico van het grondverzet op zich nemen, mag niet als juist worden erkend. Het tinregiement bevat juist bepalingen welke beoogen dat risico weg te nemen, waardoor ook bij minder goede bedrijfsuitkomsten dan aanvankelijk werd gehoopt, een toeslag op de betaling wordt uitgekeerd, hetgeen een passende belooning voor den werkelijk geleverden arbeid verzekert.

Het is nog niet bekend, of en zoo ja, welke stappen de Minister van Koloniën denkt te doen, nu het Wetsontwerp tot verlenging van de concessie der Billiton Maatschappij is verworpen.

Waar de kostprijs van het tin op Banka niet onbelangrijk lager is dan op Billiton, en de behaalde verkoopprijs voor Billitontin niet hooger is dan die voor Bankatin, kan van „geringere winsten” op eerstgenoemd eiland niet worden gesproken. De gevolgtrekking dat men dus op Banka goedkooper zou werken dan op

Billiton is daarom nog niet gerechtvaardigd. De ontginningen op beide eilanden dragen een veelszins verschillend karakter en zijn daarom niet onderling vergelijkbaar.

Zulks, alsmede de veel grooter omvang van het Bankabedrijf, heeft mede ten gevolge, dat in zake de aanwerving van werkkrachten verschillende toestanden bestaan. De zooveel geringer arbeidsbehoefte van Billiton maakt dat de werving in minder omvangrijk gebied plaats kan vinden en dientengevolge een meer huiselijk karakter is gaan dragen. Dat in het algemeen de werkmans in een groote mijn een andere positie heeft dan in de kleine meer huiselijk gedreven ontginningen op Billiton, is een noodwendig gevolg van den aard van het bedrijf.

Dat evenwel de arbeidersbevolking op Banka ontevreden zou zijn, moet beslist worden ontkend.

De algemeene verkenning van het eiland Banka behoort tot de voorbereiding van nieuwe ontginningen, met het oog hierop dienen de daaraan te besteden kosten op de kapitaalsrekening te worden gebracht.

Onderafdeeling 338 en 339. Aandrag tot krachtiger exploitatie der Gouvernements-steenkolenontginningen kan voorzeker achterwege blijven. Ondanks stijgende moeilijkheden, veroorzaakt door het uitblijven van hoognoodige machinerieën en materialen, wordt de productie zoo veel mogelijk opgevoerd, ten gevolge waarvan dan ook thans reeds een toestand is ingetreden, waarbij de door het uitvallen van den invoer veroorzaakte kolen nood is bezworen. Momenteel is de productie van Nederlandsch-Indië vrij wel in staat om de kolenbehoefte te dekken.

Ter verdere oplossing van het kooksvraagstuk dat, zooals reeds gebleken is uit de installatie-rede van den Gouverneur-Generaal, hoopvolle verwachtingen geeft, zijn een tweetal proef-ovens in Nederland besteld.

Het behoeft wel geen nader betoog, dat de huidige wereldomstandigheden al zeer weinig bevorderlijk zijn voor een regelmatigen voortgang van aangelegenheden als deze, welke de medewerking van buitenlandsche specialiteiten vereischen.

Inmiddels worden te Sawah Loento eenige primitieve ovens zonder inrichtingen voor het winnen van nevenproducten gebouwd, om waar reeds gebleken is dat daarmee een kooksvan voldoende kwaliteit voor de Inlandsche behoefte is te verkrijgen, daarin mede te helpen voorzien.

De aan eenen hoofdamtenaar-met-verlof opgedragen taak, om in Europa te zamen met deskundigen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om door distillatie uit bruinkolen loonende producten te verkrijgen ondervindt al evenzeer de belemmeringen, waarvan naar aanleiding van het kooksvraagstuk gewag werd gemaakt.

Van eenig resultaat werd tot dusver dan ook nog geen kennis gekregen.

Den Minister van Koloniën werd reeds een wetsontwerp aangeboden, strekkende tot terugkoop van eenige in het Lematankolenveld uitgegeven concessies, welke maatregel in verband met het voornemen om in dat gebied een derde ontginningszetel van gouvernementswege te openen, wenschelijk werd geacht.

Uiteraard zal de nopens dit ontwerp te nemen beslis-

sing, welke aan een optie-termijn is gebonden, mede dienen om in beginsel over de verdere ontginning eene beslissing te nemen.

De vergelijking welke door vele Leden gemaakt is tusschen de raming van den gemiddelden prijs der Ombilinkolen voor 1919 (*f* 11.65 per ton) en den prijs welchen men thans voor (vreemde) kolen in Nederlandsch-Indië te betalen heeft (van *f* 50 — tot *f* 70,— per ton) kan niet geheel juist genoemd worden. Laatstgenoemde prijs moet hier betaald worden voor kolen, welke, voor zoover ze nog te verkrijgen zijn, voor bijzondere doeleinden, waarvoor de inheemsche kolen zich minder goed leenen, moeten worden ingevoerd. Ook zijn dergelijke prijzen betaald voor uit Japan hier te lande ingevoerde kolen die aanvankelijk werden gekocht ter aanvulling van tekorten. Het is dus een uitzonderingsprijs, waaraan men geen maatstaf mag ontleenen. Een marktprijs van vreemde kolen in Nederlandsch-Indië bestaat sinds geruimen tijd niet meer; de geregelde invoer van Japansche en Australische kolen, welke op de markt genoteerd waren in concurrentie met de Ombilinkolen, waarvan de prijs zich dan ook had te richten naar dien van de ingevoerde kolen, is door het groote gebrek aan scheepsruimte en de hooge vrachtloonen, sinds geruimen tijd opgehouden.

Het verminderd kolengebruik en de opvoer van de inheemsche kolenproductie, heeft het mogelijk gemaakt, dat de Indische kolen geheel in de behoefte hier voorzien, met uitzondering dan van de bovenbedoelde kolen voor speciale doeleinden.

Nu zou men met het oog op de afwezigheid van concurrentie den prijs der Gouvernementskolen wellicht hooger gesteld willen zien en inderdaad zou het wel mogelijk zijn, hogere prijzen te bedingen omdat de verbruikers deze noodgedwongen wel zouden moeten betalen, maar de Regeering heeft gemeend geen gebruik te mogen maken van de buitengewone omstandigheid, waarin men thans hier te lande ten aanzien van den kolenhandel verkeert, om zich te verrijken met wat men noemt oorlogswinsten en het was Haar een voldoening, dat sommige Leden zich in beginsel geheel met dit standpunt kunnen vereenigen.

Bij de raming van den gemiddelden verkoopprijs voor 1919 is men dan ook uitgegaan van het standpunt, dat aan de Nederlandsche Stoomvaartmaatschappijen — in hoofdzaak de particuliere afnemers der Ombilinkolen —, de kolen geleverd zullen worden tegen redelijke prijzen d.w.z. ongeveer voor prijzen zooals vóór het uitbreken van den oorlog hebben gegolden, evenwel verhoogd met de te verwachten, door de bijzondere tijdsomstandigheden veroorzaakte vermeerdering der zelfkosten.

Als richtprijs is daarbij aangenomen *f* 9.80 per ton kolen zijnde de gemiddelde prijs die in 1914 van de particuliere afnemers is bedongen. Deze prijs, verhoogd met de genoemde vermeerdering der zelfkosten, gaf de voor 1919 geraamd gemiddelde verkoopprijs ad *f* 11.65 per ton. Naar dezen prijs berekend (een gemiddelde tusschen de prijzen van lading- en van bunker kolen) zouden de kolen per ton geleverd aan boord in de havens Tandjong Priok en Soerabaja te staan komen op \pm *f* 17 en \pm *f* 20, terwijl in Noerabe tijden voor de beste Australische kolen tusschen *f* 13 en *f* 14 per ton betaald wordt; men ziet hieruit dus dat de geraamde prijs voor 1919 niet zoo laag is.

Een ander bewijs voor deze bewering ligt ook in de omstandigheid, dat de Koninklijke Paketvaart Maatschap-

pij in 1917 met de Oost Borneo Steenkolenmaatschappij een contract sloot voor levering van kolen voor den prijs van *f* 9.50 per ton f.o.b. Samarinda, terwijl het bedrijf der Staatsspoorwegen in dat jaar met die maatschappij een contract aanging voor kolenlevering à *f* 10.75 per ton. Nu zijn de Borneokolen wel van belangrijk mindere kwaliteit dan de Ombilinkolen, maar daartegenover staat dat het hier slechts gaat om kleine hoeveelheden te leveren aan niet-vaste afnemers, terwijl de levering der Ombilinkolen geldt voor groote hoeveelheden en aan vaste afnemers, hetgeen in den prijs beduidend verschil maakt.

Bij een verkoopprijs van *f* 11.65 en een zelfkostenprijs van *f* 9.16 per ton, zooals voor 1919 geraamd, komt men nog tot een netto-overschot van *f* 2.49 per ton. Bij de berekening van die zelfkosten zijn in rekening gebracht de noodige afschrijvingen en bovendien een post van *f* 211.500 — als rente van het door den Staat ingebrachte kapitaal, uitmakend rond *f* 0.40 per ton netto-productie. Laat men dezen laatsten post (evenals bij de Nederlandsche Staatskolenmijnen gebeurt, zie onder) buiten rekening, dan wordt het netto overschot per ton verhoogd met \pm *f* 0.40 en zou het dus voor 1919 te stellen zijn op \pm 2.89 per ton.

Een vergelijking met de in Nederland bij de Staatskolenmijnen in Limburg gevolgde verkooppolitiek, aan de hand van het verslag van 1916, het laatste dat hier ontvangen is, voert tot de volgende uitkomsten. De opbrengst per ton netto productie heeft bedragen in

1914	<i>f</i> 8.24
1915	„ 9.68
1916	„ 12.53,

terwijl de kostprijs (waarin niet begrepen is rente van het kapitaal, maar wel afschrijving) (1) heeft bedragen in

1914	<i>f</i> 7.51
1915	„ 8.40
1916	„ 10.85,

zoodat het netto-overschot per ton is te stellen.

in 1914 op	<i>f</i> 0.73
„ 1915 „	„ 1.28
„ 1916 „	„ 1.68.

Daaruit blijkt in de eerste plaats, dat een geraamd netto-overschot in Indië in 1919 van *f* 2.89 per ton zeer gunstig kan worden genoemd en verder dat ook in Nederland, waar door geheel onvoldoenden aanvoer vanuit het buitenland, het aanbod van kolen ver beneden de vraag blijft, zoodat ook daàr door de inheemsche kolenindustrie zoo goed als elke prijs voor haar product zou kunnen worden verkregen, de Regeering slechts naar redelijke, het bedrijf toekomstige winsten streeft en geen gebruik maakt van de buitengewone omstandigheden om den prijs abnormaal hoog op te zetten.

Ten slotte moge erop worden gewezen, dat het bedrag van *f* 11.65 slechts eene raming van den gemiddelden verkoopprijs in 1919 aangeeft, welke raming natuurlijk met voorzichtigheid dient te worden gemaakt, om tegenvallers zooveel mogelijk buiten te sluiten; het spreekt vanzelf, dat bij de definitieve vaststelling van den verkoopprijs met alle zich dan voordoende omstandigheden rekening gehouden zal worden en dat daarbij ook gelet

(1) Hierbij dient te worden vermeld dat het Nederlandsch Staatskolenmijnbedrijf over de jaren 1914 t m 1916 per ton netto productie resp. *f* 0.79, *f* 1.51 en *f* 1.84 heeft afgeschreven, terwijl voor 1919 voor de Ombilinkolen gerekend is op een afschrijving van ca. *f* 0.70 per ton netto geproduceerde kolen.

zal worden op de opmerking van sommige leden, waarmede door de Regeering wordt ingestemd, dat verwacht moet worden dat het boven uiteengezette ruime standpunt der Regeering niet slechts aan de betrokken stoomvaartmaatschappijen maar aan geheel Nederlandsch-Indië ten goede komt.

Tegen de overlegging van de leveringscontracten (koopbrieven) heeft de Regeering overwegende bezwaren, aangezien dergelijke stukken van strikt vertrouwelijk aard zijn. Na de vorenstaande uiteenzetting, van Haar ten aanzien van den verkoop van steenkool gevolgdde politiek, is aan den wensch om inlichtingen ten volle tegemoet gekomen.

Van een winstderving, door de Regeering geleden doordat zij met de K. P. M. een contract voor de levering van Ombilinkolen tegen lagere prijs dan den marktprijs heeft gesloten, kan geen sprake zijn.

Blijkbaar wordt door het lid, dat de desbetreffende vraag heeft gesteld, gemeend, dat bij de onderhandeling met de K. P. M. over de vaststelling van den prijs van de door de Gouvernementsmijnen aan deze Maatschappij te leveren steenkolen de algemeene vrachten door den archipel een punt van overweging hebben uitgemaakt. Deze meening is evenwel niet juist.

Er bestaat, zooals een ieder wel duidelijk zal zijn een direct verband tusschen de prijzen, waarvoor de K. P. M. steenkolen, zout, tin en dergelijke ten behoeve van het Gouvernement door den archipel vervoert en den prijs waarvoor het Gouvernement aan de K. P. M. de voor dat vervoer benodigde steenkolen verstrekt.

Het is alleen deze overweging die gegolden heeft toen in het afgelopen jaar moest worden overeengekomen omtrent de van af 1 Januari 1918 in rekening te brengen prijzen zoowel voor de levering van steenkool aan de K. P. M. als voor het vervoer door deze Maatschappij van vorengenoemde Gouvernementsproducten.

Aangezien een verhoging van den prijs waarvoor de steenkolen zouden worden geleverd, uiteraard een evenredige verhoging van vorenbedoelde vrachtprijzen ten gevolge zou hebben, werden voor het nieuwe met de K. P. M. gesloten leveringscontract de oude kolenprijzen gehandhaafd.

Over 1914 toen de Poeloe-Laoetkolen nog in vrije concurrentie met van buiten ingevoerde kolen moesten worden verhandeld, bedroeg de gemiddelde verkoopprijs dier kolen ca / 7.30 per ton. Een hoogere prijs was toen in verband met de kwaliteit dier kolen niet te maken.

Over de jaren 1915 tot en met 1917 werden die kolen verkocht tegen de gemiddelde prijzen van respectievelijk ca / 7.73, / 8.22 en / 10.40⁵, terwijl voor 1919 die prijs is geraamd op ca / 11.— per ton.

Uit vorenstaand overzicht blijkt dat de prijzen, die thans voor de Poeloe Laoetkolen kunnen worden gemaakt, zeer behoorlijk zijn. Evenwel blijft, zooals terecht is opgemerkt, de gemiddelde verkoopprijs nog altijd beneden den kostprijs.

Dit is te wijten aan de omstandigheid dat die kostprijs zeer hoog is als gevolg van de nog geringe productie. Hierin zal verbetering komen zoodra de productie zal zijn opgevoerd, waartoe bereids de noodige voorbereidende maatregelen zijn getroffen. De voor de ontwikkeling van het bedrijf benodigde machinerieën

zijn reeds lang besteld; de uitzending daarvan bleef echter tengevolge van den Europeeschen oorlog tot nog toe achterwege.

Voorts moet er nog op worden gewezen, dat vorenbedoelde gemiddelde verkoopprijzen betrekking hebben op de levering van kolen, zoowel aan de Gouvernementsdiensten als aan particulieren. Over het afgelopen jaar heeft de aan particuliere verbruikers verkochte steenkool, waarvan het overwegend deel door de K. P. M. is afgenomen, een gemiddelden prijs van / 12.64 per ton opgebracht, derhalve een bedrag grooter dan de zeliikosten (ca / 11.74).

Indien inderdaad in de toelichting was vermeld, dat de stijging der prijzen van de te verkoopen kolen zou zijn toe te schrijven aan het duurder vervoer in den Archipel, zou, waar mede in die toelichting is aangegeven dat de verkoopprijs voor 1919 is berekend franco aan boord te Stagen, de vraag hoe het vervoer op die prijsstijging invloed kan uitoefenen, gewettigd zijn.

In bedoelde toelichting is dit evenwel niet gezegd, maar alleen vermeld, dat de stijging van de bedrijfsuitgaven voor 1919 o.m. een gevolg is van bedoeld duurder vervoer.

Onderafdeeling 340. Verlaging van den thans geldenden zoutprijs zou onnoodig zijn indien bleek, dat de prijs de bevolking te zwaar belastte. Dit is echter geenszins het geval; door de bevolking, wonende in het regiegebied, toch wordt per hoofd en per jaar voor zout gemiddeld slechts 32 cent uitgegeven. Werd de prijs van een katti briketzout, die nu acht cent bedraagt, verlaagd met slechts één cent, zoo zou hierdoor de opbrengst der regie met ruim / 2.000.000.— 's jaars verminderen, terwijl de bevolking door deze prijsverlaging met vier cent per hoofd en per jaar zou zijn gebaat.

Een verlaging van den zoutprijs acht de Regeering dan ook onnoodig en met het oog op de belangrijke vermindering van de inkomsten die daardoor zou ontstaan, ook niet gewenscht.

De meening, dat de prijs, waarvoor het zout van de aamakers op Madoera wordt gekocht, te laag is, wordt door de Regeering niet gedeeld. Voor het overgrote deel der pannen is de kostprijs van het zout / 3.— à / 3.50 per kojang zoodat een bouw zoutpan, die goede en slechte jaren dooreen ongeveer 30 kojang zout opbrengt, den zoutmaker in een oogsttijd van 5 à 6 maanden een netto opbrengst van ongeveer / 200.— per oogst oplevert.

De waarde van een bouw zoutpan kan worden gesteld op / 750.— à / 1.000.—

Vergelikt men deze cijfers met die van den rijstbouw waarbij tevens in aanmerking is te nemen, dat de zoutmaker als zoodanig vrij van belasting is, dan blijkt wel, dat bij den thans geldenden prijs van het zout van / 10.— per kojang het zoutmaken een winstgevend bedrijf is.

Volgens de uitkomsten van 1916 bedroeg de netto opbrengst van de zoutregie per kojang zout / 156.—. In het feit, dat deze opbrengst niet onbelangrijk is, kan evenwel geen aanleiding gevonden worden om den prijs, waarvoor de zoutmakers het zout aan het Gouvernement afleveren, te verhoogen. Men dient te bedenken, dat de zoutregie eene belasting is, waarbij het zout slechts dient als middel om die belasting te innen. Uiteraard kunnen

de leveranciers van dit middel geen aanspraak maken op eene extra uitkeering uit de opbrengst van die belasting, evenmin als de drukkers der belastingsbiljetten uit de opbrengst der belasting een motief zouden kunnen smeden tot verhooging van den prijs van het door hen geleverde drukwerk.

Het antwoord op het rekest van de S.I. kan binnenkort worden tegemoet gezien.

De Regeering meent dat ten onrechte Haar optreden tegen de zoutmakers aan de zuidkust van Djocjakarta niet sympathiek wordt geacht.

Bij de invoering van het zoutmonopolie in de Vorstenlanden zijn toch die zoutmakers in overleg met het zelfbestuur volledig schadeloos gesteld voor het derven van de inkomsten uit hun bedrijf.

De schadeloosstelling is gebezigd, om hun in andere bedrijven een bestaan te bezorgen.

Het geven van licenties voor aanmaak van zout aan aldaar gevestigde vroegere zoutmakers acht de Regeering, in verband met hetgeen hiervoren is medegedeeld, niet noodig. Een dergelijk stelsel is ook niet gewenscht, omdat het een uitgebreide en daardoor kostbare controle zou vereischen, om tegen misbruik te waken.

Aangezien met de invoering van het monopolie in de Vorstenlanden slechts werd beoogd eene bescherming van het bestaande monopoliegebied en geenszins het behalen van geldelijk voordeel wordt de netto opbrengst uit het zoutmonopolie in deze gewesten afgestaan aan de rijkskas. Alle desbetreffende regelingen kwamen tot stand in overleg met het zelfbestuur.

Werd de aanmaak van zout voor eigen gebruik overeenkomstig den uitgesproken wensch vrijgelaten, dan zou dit beteekenen een vrijdom van belasting van enkelen, hetgeen tegenover de andere belastingplichtigen niet billijk zou wezen. Buitendien zou een vrijlating van den aanmaak van zout voor eigen gebruik met zich brengen een ontduiking op groote schaal van het monopolie, hetgeen zelfs met de strengste controle niet zou zijn te keeren. De schatkist zou dan ook door een dergelijken maatregel ernstig geschaad worden.

Ter besparing van bedrijfskosten wordt reeds overwegend de verkoop van zout als bijbetrekking opgedragen aan verschillende landsdienaren, zooals aan schrijvers van districts- of onderdistrictshoofden en ook aan opiummantri's.

Tegen de samenkoppeling van de inspecties van zout en opium bestaan verschillende bezwaren. De Regeering zal evenwel doen onderzoeken, in hoeverre die bezwaren zijn te ondervangen en bedoelde samenkoppeling dan nog voordeelen oplevert.

Het is der Regeering bekend, dat het aantal zoutverkoopplaatsen nog niet overal voldoende is. Daar Zij de noodzakelijkheid erkent om, waar zulks in het belang der bevolking noodig blijkt, zoutverkoopplaatsen op te richten, mag verwacht worden, dat binnen korten tijd te dien aanzien aan redelijke eischen zal zijn voldaan.

Ter nadere motiveering van de uitbreiding der zoutin-

spectie, (gedrukt stuk No. 18 G), zij medegedeeld, dat de inspecteurs van den dienst der Zoutregie voorheen te werk gesteld waren op het hoofdbureau van dezen dienst. Van af dit jaar echter is het beheer van dien dienst gedecentraliseerd en is elk der inspecteurs in het regiegebied te werk gesteld en belast met de directe leiding eener afdeling. Hierdoor is het noodig geworden, om op het hoofdbureau een inspecteur te werk te stellen, die het Hoofd van den dienst in diens werkzaamheden heeft bij te staan en bij afwezigheid op dienstreis heeft te vervangen.

In de Buitengewesten wordt het zout tegen denzelfden prijs ter beschikking van de bevolking gesteld als op Java, met uitzondering evenwel van de gewesten Sumatra's Westkust en Tapanoeli, waar de prijs per katti 10 cent in stede van den elders geldenden prijs van 8 cent bedraagt.

Onderafdeeling 341. Aangezien deze vervoersdiensten zoo goed als geheel dienen voor het vervoer van zout ligt het voor de hand, het beheer daarvan op te dragen aan het Hoofd van den dienst der Zoutregie, welke dienst behalve met den aanmaak en den verkoop, ook belast is met de distributie van het zout.

Het Oost-Java-zeevervoer is tot stand gekomen om te voorzien in de talrijke moeilijkheden die bij vervoer van het zout in den Oosthoek door de Chineesche aannemers werden ondervonden, en tevens, om het zout van het zoutland Pamekasan naar de fabriek te Kalianget te vervoeren.

Sedert de zes jaren van het bestaan van dit vervoer heeft het in alle opzichten aan de verwachtingen voldaan en is gebleken dat het aanleiding geeft tot belangrijke besparing.

Hoewel het bedrijf van het zoogenaamde Pontianak-riviervervoer een verliescijfer vertoont, levert dit bedrijf toch voordeel op, aangezien het verliescijfer beduidend lager is dan de Rijkssubsidie, die vóór de instelling van dit Gouvernements-vervoer aan de particuliere vervoerondernemers moest worden betaald.

Onderafdeeling 342. De Regeering kan zich niet scharen aan de zijde van hen, die gemeend hebben, bezwaar te moeten maken tegen het toestaan van de gelden, noodig voor de gewijzigde indeeling van het hoofdkantoor van den post-, telegraaf- en telefoondienst, aangezien in alle opzichten vast staat hoe deze indeeling zal geschieden. Slechts omtrent de aan enkele afdelings- en onderafdelingshoofden toe te kennen bezoldigingen bestaat nog geen zekerheid, maar dit doet tot het wezen der zaak zelve niets af.

Het doen bezorgen van de aangeteekende brieven met de kennisgevingen aan de geadresseerden is een ingrijpende maatregel, waaraan voor den postdienst groot risico verbonden is, vooral met het oog op het weinig overwicht van het bestellend personeel van Inlandschen landaard tegenover de groote meerderheid van de geadresseerden van dergelijke stukken. In verband hiermede bestaat tegen het nemen van zulk een maatregel voorschijns overwegend bezwaar.

Klachten van vereenigingen over het in grooten getale

verloren gaan van door haar verzonden circulaire en oproepingen zijn bij den postdienst niet vernomen.

Evenmin is het daar bekend, dat Inlandsche bestellers die stukken voor eigen gemak wegwerpen.

Overigens kan de verzekering worden gegeven, dat alle bij de posterijen inkomende klachten steeds deugdelijk worden onderzocht en dat maatregelen worden genomen, om als klachten gegrond bevonden worden daarin ten spoedigst te voorzien.

De bij den Post- Telegraaf- en Telefoondienst te werk gestelde hoofdambtenaar heeft tot opdracht, zich in te werken in de verschillende details van dezen dienst. Over zijn verdere bestemming, nadat hij aan deze opdracht zal hebben voldaan, is nog geen beslissing genomen.

Onder de tegenwoordige tijdsomstandigheden bestaat er allermintst aanleiding om, waar het postbedrijf nog met een niet onaanzienlijk verlies wordt gedreven, tot portverlagingen te besluiten.

Het verlagen van de port voor briefverkeer op éénzelfde eiland tot 2½ cent voor enkel port, of het één vierde gedeelte van het bestaande port, evenals het invoeren van een verschillend port voor Java en Madoera eenerzijds en de Buitengewesten anderzijds, verdient ook daarom geen aanbeveling, wijl de toepassing daarvan niet alleen voor het publiek ongeriefelijk zou zijn, maar in het bijzonder voor den dienst ernstige moeilijkheden zou opleveren.

Eene vermindering van het port tot 5 cent per 20 gram enkelvoudig gewicht zou een mindere opbrengst van omstreeks 700.000. — gulden's jaars tengevolge hebben, eene vermindering, die in hoofdzaak ten goede zou komen aan het meer gegoede gedeelte der bevolking. Ten aanzien van de geldelijke gevolgen van een 2½ cent-tarief per eiland kan geen opgaaf worden verstrekt, omdat niet over statistische gegevens omtrent het verkeer van elk eiland afzonderlijk wordt beschikt.

De stelling, dat vermindering van tarief spoedig door toename van het verkeer wordt ingehaald, moge in cultuurlanden gelden, voor Indië gaat zij niet op, waar de kring van aan het berichtenverkeer deelnemende personen zeer beperkt is, vergeleken met het aantal dergenen, die aan dat verkeer niet deelnemen of niet deel kunnen nemen (analphabeten).

Te dien aanzien zal dus de grootste voorzichtigheid in acht genomen dienen te worden.

Met de hoofden van gewestelijk bestuur is reeds overleg gaande over een betere regeling der districtspost.

In 1919 zullen achtereenvolgens de particuliere netten te Tegal, Banjoewangi en Cheribon worden overgenomen.

Vrijdom van telefoon wordt alleen verleend aan enkele ambtenaren van, of in nauwe betrekking staande tot den dienst en aan instellingen van liefdadigheid.

Sedert geruimen tijd zijn de postkantoren op Zondag gesloten. Voor de telegraafkantoren is een meer beperkte dienst op Zondag sedert ongeveer medio 1916 ingevoerd, doch niet zonder dat afdoende rekening gehouden is met de belangen van het op Zondag telegrafeerend

publiek. Klachten daaromtrent zijn dan ook niet vernomen.

Voor het overige is indertijd de beperking van den Zondagsdienst geschied in het belang van het personeel, dat na een ingespannen vaak uiteraard onregelmatigen arbeid, voor zooveel mogelijk op dien dag van dienst behoort te worden vrijgesteld.

Onderafdeeling 343. Daargelaten of kostbare lijnen voor ééndaagsche verbinding inderdaad, zooals werd opgemerkt, eerst na de vervulling van de behoefte aan de verbindingen in het binnenland aan de orde mogen komen — welk vraagstuk niet actueel is omdat in de ontwerp-begrooting geen gelden voor aanleg van dergelijke lijnen worden aangevraagd en, blijkens de gepubliceerde verslagen van den dienst der Staatsspoor- en Tramwegen evenmin plannen daartoe in studie of voorbereiding zijn, — wordt gaarne erkend, dat uitbreiding van het binnenlandsch verkeersnet van groot belang is. De Regeering streeft dan ook ernstig naar de behartiging daarvan en is er Zich niet van bewust in dat streven te kort te schieten.

Ten aanzien van de rol, die de rentabiliteitskwestie behoort te spelen bij de keuze der aan te leggen lijnen, neemt de Regeering het standpunt in, dat werd uiteengezet in de memorie van toelichting op de begrooting van 1916, waar op bldz. 80, naar aanleiding van de aangevraagde bedragen tot aanleg van tramlijnen in Besoeki en in Krawang. in algemeenen zin het volgende werd opgemerkt:

„Alvorens nadere toelichting op elk der genoemde ontwerpen afzonderlijk te geven, moge met een enkel woord worden verklaard, waarom het ook onder de tegenwoordige bijzondere tijdsomstandigheden volstrekt noodzakelijk moet geacht worden, dat met de voorgestelde werken een aanvang gemaakt worde.

„Afgezien van de vele verschillen van ondergeschikten aard kunnen de aan te leggen spoor- en tramlijnen in een drietal groote groepen worden onderscheiden:

„a. rente gevende voedingslijnen van het bestaande spoorwegnet, welke de inkomsten van het spoorwegbedrijf aanstonds of in de allernaaste toekomst verhoogen;

„b. lijnen en uitbreidingswerken, welke noodig zijn om het spoorwegnet en het bedrijf aan te passen aan de steeds hooger wordende eischen, welke gesteld worden door de voortschrijdende ontwikkeling van het verkeer, als daar zijn: lijnverdubbeling, aanleg van afkortingslijnen, verbetering der veiligheidsmaatregelen, uitbreiding, verbouwing van stations en spoorterreinen, alle dringend noodzakelijke werken, welke echter uitgaven vorderen, die grootendeels of in het geheel niet of eerst na een lange reeks van jaren vruchten afwerpen;

„c. lijnen die voor het spoorwegbedrijf nog niet noodig of zelfs niet wenschelijk zijn, maar die dienen tot het bevorderen van andere staatsbelangen, zooals aansluiting van afgelegen en opheffing van achterlijke streken, of lijnen, welke in het belang der verdediging noodig zijn.

„Aanleg van de onder b en c bedoelde werken en lijnen moge, op zich zelf beschouwd, in vele gevallen noodzakelijker zijn dan die der eerste groep, toch zouden de geldelijke uitkomsten van het staatsspoorbedrijf te zeer bedreigd worden, indien niet door een stelselmatigen voortgang in den aanleg der aanstonds rentegevende lij-

„nen er voor gezorgd werd, de inkomsten van het bedrijf „tijdig te verhogen. In het algemeen zal de aanleg van „lijnen der eerste groep wel een maatschappelijk voordeel „opleveren, dat ruimschoots opweegt tegen de betrekke- „lijk geringe opoffering, welke aan dezen aanleg verbou- „den is. Voor alles echter zijn deze werken onmisbaar „om de uitvoering der dringend noodige en kostbare wer- „ken onder *b* en *c* mogelijk te maken.

„Op grond van deze overwegingen zijn, juist met het „oog op de tegenwoordige omstandigheden, thans aller- „eerst een paar voedingslijntjes van de eerste groep op „het plan van aanleg geplaatst”.

Opgemerkt moge overigens nog worden, dat in vele gevallen spoor- en tramwegaanleg pas een aan de te brengen offers evenredig nut gaat afwerpen, wanneer het verkeer zoodanigen omvang heeft verkregen, dat behoefte bestaat aan een verkeersmiddel met grooter capaciteit dan de gewone wegen en de daarop verkeerende vervoer- middelen uitmaken, dat in zoodanig geval behoefte en rentabiliteit gezamenlijk omhoog gaan.

Behoeft aan de instelling van een spoorraad voor het uitoefenen van toezicht op de spoorwegdiensten wordt nog niet gevoeld. De kort geleden in het leven geroepen dienst, die met dat toezicht belast is geworden, zal, naar men vertrouwt, aan de in dit opzicht te stellen eischen geheel kunnen voldoen.

Nopens de overschrijding der raming van aanlegkosten van de lijn Cheribon-Kroja komt in het jaarverslag van den dienst der Staatsspoorwegen over 1916 op blz. 76 het navolgende voor:

„De belangrijke overschrijding van de raming is voor „het overgrootste deel een gevolg van de ongewone stijging, „die alle eenheidsprijzen en speciaal de loonen hebben „ondergaan in het lange tijdsverloop, dat er, in dit geval „lag tusschen het tijdstip waarop het voorontwerp gereed „kwam en dat waarop met de uitvoering kon worden „begonnen”.

De overschrijding der overeenkomstige raming voor de lijn Bandjar-Parigi werd toegelicht in de begrooting voor 1916, waar op blz. 80 te dien aanzien het navolgen- de is vermeld:

„De aanleg van de lijn Bandjar-Parigi blijkt belangrijk „duurder te worden, dan in het voorontwerp is geraamd, „hetgeen ten deele is toe te schrijven aan de belangrijke „stijgingen, welke de eenheidsprijzen op Java in de „laatste jaren hebben ondergaan, ten deele aan de ver- „traging, welke het nader onderzoek naar de mogelijkheid „van eene meer rechtstreeksche verbinding met Kawoeng- „anten heeft veroorzaakt, en overigens aan de bij de „uitvoering noodzakelijk gebleken wijzigingen van het „ontwerp. Het gevolg daarvan is, dat de opgebrachte „bedragen nog niet het ter voltooiing vereischte bedrag „vormen, daar de lijn eerst in 1917 volledig in bedrijf „genomen zal kunnen worden. Het juiste bedrag der over- „schrijding kan thans nog niet worden aangegeven”.

Over de tarieven der Staatsspoorwegen hebben de Regeering geen klachten bereikt, terwijl ook overigens geen voldoende redenen aanwezig zijn om tot eene her- ziening daarvan over te gaan.

Aan het verzoek om overlegging van sterftcijfers onder de werklieden bij den aanleg van de Bandjar-

Parigi-lijn kan niet worden voldaan, omdat de daartoe vereischte gegevens ontbreken. Aan den gezondheids- toestand, die onder verschillende nadeelige factoren te lijden heeft, wordt echter alle aandacht besteed en in samenwerking met den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst wordt getracht de hygiënische en geneeskundige verzorging zoo goed te regelen, als voor een dergelijk tijdelijk werk mogelijk is.

Als juist moet worden erkend, de opmerking dat bij den aanleg van sommige spoorweglijnen, niet voldoende zorg is gedragen voor afwatering van de terreinstrooken, waaraan grond voor baanopvoering werd ontleend. Reeds geruimen tijd wordt echter het belang der volksgezond- heid bij werken van dezen aard zoo zorgvuldig mogelijk in het oog gehouden, terwijl daarnevens geleidelijk wordt voortgegaan met het dempen der eertijds veroorzaakte poelen en plassen

De lijnen in de Buitengewesten waarvan gezegd kan worden, dat zij ook in de toekomst slechts locale betee- kenis hebben, zijn weinig talrijk. Als zoodanig zijn wel- licht (1) te beschouwen:

1e. de lijn Loboekdaeng—Priaman—Soengei Limau, lang 35 K.M.;

2e. de lijn Pajakombo—Limbanan, lang 20 K.M.

De eerste kwam gereed in 1910 en koste per K.M. *f* 39.660.—, terwijl op aanleg van de tweede bij de begroo- ting van het loopende jaar gerekend is. Deze laatste werd begroot op *f* 27.650.— per K.M. Stelt men hier- naast de aanlegkosten per K.M. van de Semarang— Joana tram ad *f* 45.000.— dan blijkt dat van hooge aan- legkosten van de Sumatra zijlijnen bezwaarlijk gespro- ken kan worden. In studie is verder zooals uit de publi- caties van den dienst der Staatssporwegen bekend is, een zijlijn van de Lamponglijn naar de Wai Lima streek. Het voor deze 77½ K.M. lange lijn opgemaakte vooront- werp, wees een eindcijfer aan van *f* 58.900.— per K.M. Het jaarverslag der Staatsspoorwegen over 1916 ver- meldt nu op blz. 61 dienaangaande het volgende:

„Het voorontwerp van deze lijn kwam gereed. In ver- „band echter met het hooge bedrag der geraamde aanleg- „kosten, zal nog een nader onderzoek plaats hebben naar „de mogelijkheid om door toepassing van steilere „hellingen en kleinere bogen een besparing in de aanleg- „kosten te verkrijgen. Hiervoor zijn nog enkele bijme- „tingen noodig”.

Dat de eisch der zuinigheid niet voldoende in het oog ge- houden zou worden, kan daarom niet worden toegegeven.

Doortrekking van de Zuid-Sumatra-lijn naar Djambi en Korintji, wordt ook door de Regeering van groot belang geacht en bij de onder handen traceering der ver- lenging van het in uitvoering zijnde net, wordt dan ook met de noodzakelijkheid daarvan volledig rekening gehouden (2).

(1). Ook (voor) deze lijntjes is zelfs nog niet uitgesloten, dat zij in de toekomst niet deel zullen uitmaken van verbindingen van meer dan lo- cale beteekenis, doch de onzekerheid, die te dien aanzien bestaat, wet- tigt ze thans nog als lijnen van de bedoelde locale beteekenis te be- schouwen.

(2) Voor bijzonderheden te dien aanzien zij verwezen naar het praec- advies van den Hoofdingenieur der S. S. J. C. F. van Sandick voor de eerste Z. S. conferentie betreffende „Het verkeerswezen in Z. S. De spoorweg-politiek”, waarvan een exemplaar ter Secretarie van den Volksraad voor de leden ter inzage is neergelegd

Het aantal K.M.'s spoorweg, dat ter bereiking van het aangegeven doel gebouwd moet worden, is echter zeer belangrijk en het tijdstip waarop de verbinding gereed zal zijn derhalve nog ver verwijderd, indien het tempo van den aanleg, hetwelk in hoofdzaak beheerscht wordt door de bedragen, die jaarlijks voor dit doel kunnen worden toegestaan, blijft, gelijk het thans is. Zoodra dan ook grootere bedragen kunnen worden beschikbaar gesteld zal door versnelling van het aanlegtempo het aangegeven belang zooveel doenlijk bevorderd worden.

De bestaande regeling voor de vrijbiljetten is opgenomen in Hoofdstuk 19 van Deel II der personeele Bepalingen van den Dienst der Staatsspoorwegen, van welk hoofdstuk een exemplaar bij de Secretarie van den Volksraad ter inzage voor de Leden is neergelegd.

De vraag of er een regeling bestaat met de K.P.M. tot wederzijdsche reductie wordt bevestigend beantwoord.

Tegen het inleggen van een één achtssneldienst Batavia—Soerabaja of motortreinen voor de mail en enkele passagiers, bestaan overwegende bezwaren van materieelen en personeelen aard. De eerste zijn een gevolg van het gebrek aan materieel, in hoofdzaak van locomotieven, hetwelk veroorzaakt wordt door de niet-uitzending der bestelde machines, rijtuigen en wagens en de toeneming van het vervoer; de tweede spruiten voort uit de hooge eischen, die in vele opzichten aan het bedrijf gesteld worden, deels mede tengevolge van het materieelgebrek, hetwelk noodzaakt tot regelingen, die meer van de werkrachten vorderen dan bij normalen gang van zaken noodig zou zijn.

Indien t.z.t. deze bezwaren zullen zijn verdwenen, zou nader kunnen worden onderzocht en overwogen in hoeverre de voordeelen aan de invoering van nachttreinen verbonden, tegen de daarmede gepaard gaande nadeelen opwegen.

Het ontbreken van een post tot aanleg van een lijntje dat de hoofdplaats Telok-Betong zoude aansluiten aan den spoorweg is toe te schrijven aan een door den Minister van Koloniën genomen beslissing.

De Regeering kan daarom geen vrijheid vinden om aan het verzoek tot verhooging van den onderwerpeliiken post te voldoen.

Met voldoening werd vernomen, dat uitbreiding van den gouvernements-automobiëldienst, waarop bij de begrooting gerekend is, ook velen Leden mogelijk en gewenscht toescheen.

De gevraagde opgave van doorloopen (c.q. geraamde) kilometers, is in het ondervolgende staatje opgenomen:

Gereden wagen K.M.'s,

	Werkelijk gereden in 1917.	Raming 1918.	Raming 1919.
Palembang, . . .	453.270	779.576	895.000
Benkoelen . . .	326.306		
S. W. K.	—	363.893	885.000
Java	—	58.000	500.000

Omtrent de opmerkingen, gemaakt ten aanzien van het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van de be-

grooting voor 1919 ten behoeve van den aanleg van tramwegen van Toeloengagoeng over Trenggalek naar Toegoe, van Sibolga naar Padang Sidempoean en Takalar over Makasser naar Maros, wordt het volgende medegedeeld.

De meening dat bij de regeling, welke voor den aanleg en de exploitatie van de voorgestelde nieuwe lijnen in de Buitengewesten wordt aanbevolen, het geheele risico uitsluitend door het Land zal worden gedragen, moet op een misverstand berusten. Immers staat bij die regeling op den voorgrond, dat van particuliere zijde een belangrijk deel der aanlegkosten in den vorm van aandeelenkapitaal zal worden bijeengebracht, en dat over dat deel der aanlegkosten geen e rente door het Land zal worden gewaarborgd. Aan die aandeelen zal alleen bij de winstverdeling eene zekere preferentie worden toegekend. Daarbij werd uitgegaan van de veronderstelling, dat indien op goede gronden — (n.l. op grond van opnemingen en ramingen, welke van Regeeringswege zijn uitgevoerd of (en) gecontroleerd) — aangenomen wordt, dat in de naaste toekomst uit de exploitatie van ontworpen lijnen geen grootere winst mag worden verwacht dan (zooals bijv. bij de lijn in Tapanoeli geraamd was) 1½ à 2 pCt. van de aanlegkosten, de mogelijkheid om particulier kapitaal voor dien aanleg te verkrijgen, slechts aanwezig mag worden geacht, indien het bedrag van dat particuliere kapitaal beperkt wordt, bijvoorbeeld tot 1/3 der aanlegkosten, en indien daaraan dan eene preferentie bij de winstverdeling van bijvoorbeeld 5 pCt. wordt toegekend.

Door zoodanige regeling wordt dus slechts beoogd het risico, hetwelk particulieren op zich nemen, op zoodanige wijze te beperken dat deze in staat geacht mogen worden dat te dragen. En tegenover die beperking van het risico staat dan, dat voor het Land een belangrijk deel van de over-winst wordt opgevorderd, indien het bedrijf zich, zooals gehoopt en verwacht wordt, geleidelijk ontwikkelt.

De invloed, welke eenerzijds door het particuliere kapitaal, anderzijds door het Land, zal kunnen worden uitgeoefend, hangt naar het oordeel der Regeering geenszins uitsluitend, zelfs niet in hoofdzaak af van het aantal door de Regeering te benoemen commissarissen van de eventueel op te richten vennootschappen. De bedoeling is dat door het volledige samenstel van bepalingen, vervat in de statuten dier vennootschappen, in de daarmede door het Land te sluiten overeenkomsten en in de concessievoorwaarden, een alleszins voldoende invloed van het Land op den gang van zaken zal worden verzekerd; bij het inwendige beheer der vennootschap zal die invloed, naar het voorkomt, niet grooter behoeven te zijn, dan voortvloeit uit de mate, waarin het Land door zijn bezit aan aandeelen daarop aanspraak kan maken.

De wenschelijkheid om den particulieren ondernemingsgeest en het particuliere kapitaal te betrekken bij den aanleg en de exploitatie van spoor- en tramwegen in de Buitengewesten, is bepleit en erkend op geheel andere gronden dan alleen „personeelsgebrek bij den Staat”. Als één der daarvoor pleitende redenen is in de toelichting vermeld, dat de ontwikkeling, verbetering en uitbreiding der bestaande Staatsspoorwegen op Java en Sumatra, nog tal van jaren aan de geldelijke draagkracht van het Land en aan de werkkraft van het personeel van den dienst der Staatsspoor- en tramwegen hooge eischen zullen stellen. Dat dit geen ongegrond oordeel is, zal wel worden toegegeven, wanneer men in aanmerking neemt dat voor nieuwe thans reeds voorziene spoorwegwerken

op Java binnen een betrekkelijk kort tijdvak op eene uitgave van ± 7200,— millioen zal moeten worden gerekend.

Dat voor groote werken ook door het Land tijdelijke werkkrachten in dienst kunnen worden genomen, is ongetwijfeld juist. Daargelaten echter de vraag of het wenschelijk zijn zou dit hulpmiddel op groote schaal toe te passen, indien het een werk geldt als de spoor- en tramwegaanleg in de Buitengewesten, hetwelk vermoedelijk, indien deze van Landswege ter hand genomen wordt, zich over een tijdvak van zeer langen duur zal uitstreken, mag toch ook betwijfeld worden of het vinden van een voldoende aantal tijdelijke, voldoende bekwame werkkrachten niet eveneens bezwaren zal opleveren.

De Regeering meende op die bezwaren van geldelijken en personeelen aard te moeten wijzen, al acht ook Zij die niet volstrekt onoverkomelijk.

De opzet der ontworpen regeling is zóó, dat de Regeering het volledig in de hand zal houden, voor de belangen van de bevolking te waken. Zij is het, die zal aangeven welke lijnen in de eerste plaats zullen zijn aan te leggen, welke spoorwijdte zal zijn te kiezen, enz. Zij zal bepalen, op welk tijdstip tot uitbreidingen zal moeten worden overgegaan, welke uitbreidingen en nieuwe lijnen zullen aangelegd moeten worden, enz.

Alleen de mogelijkheid van eenigen strijd in het inwendige van eene zoodanige vennootschap — tusschen de aandeelhouders, waaronder het Land zou behooren, onderling, dan wel met de directie of in den raad van commissarissen — zal in theorie natuurlijk blijven bestaan. Maar, zooals in de toelichting reeds is opgemerkt, zal ook in zulk een geval het Land geenzins machteloos behoeven toe te zien, omdat, indien andere aandeelhouders besluiten of handelingen mochten kunnen en willen doorzetten, waardoor de Regeering de belangen van Land en bevolking geschaad zou achten, ten allen tijde de overneming der lijnen door het Land tegen een billijken naastingsprijs mogelijk zal zijn.

Uit het slot der toelichting mag niet anders gelezen worden, dan dat de Regeering zich bewust is, dat de spoor- en tramwegaanleg in de Buitengewesten niet gedurende onbepaalde tijd, en niet overal, afhankelijk kan worden gesteld van de vraag of er particulieren zullen gevonden worden die bereid zijn tot de vorming van eene „gemengde” onderneming mede te werken.

Dat zuivere staatsexploitatie „algemeen” gewenscht geacht wordt, kan niet worden toegegeven. Niet alleen zijn er nog steeds velen, die in beginsel staatsexploitatie niet den besten beheersvorm voor een dergelijk bedrijf achten, maar vooral in de laatste jaren vóór den tegenwoordigen oorlogstoestand, is — met name in Duitschland — in dit opzicht eene kentering gekomen onder de voorstanders der zuivere openbare bedrijven, welke niet onopgemerkt mag blijven. Meer en meer wordt de „gemengde” onderneming, onder zekere omstandigheden, zooal niet als eene betere oplossing aanbevolen, dan toch erkend als eene, waaraan naast groote voordeelen, zoo gering mogelijke bezwaren kunnen verbonden zijn.

Het streven om particuliere lijnen over te nemen — voor zoover dit bij de Regeering aanwezig is — spruit uit andere oorzaken voort, dan de principieele voorkeur voor staatsexploitatie. Ook al geeft men toe dat op Java, waar eenmaal een Staatsbedrijf op spoorweggebied de overheerschende rol speelt, het Landsbelang kan vorderen de overneming van particuliere lijnen, ontstaan in een

tijdvak, toen men zich van de ontwikkeling van het verkeer nog geene goede voorstelling kon maken en toen aan „gemengde” ondernemingen nog niet werd gedacht, mag men toch daarnaast de meening stellen dat voor eene snelle ontwikkeling van het spoor- en tramwegnet in de verschillende deelen der zoo uitgestrekte Buitengewesten, het bevorderen van de totstandkoming van „gemengde” ondernemingen op dit oogenblik een doeltreffender oplossing vormt, dan het besluit om dien aanleg niet anders dan door het Land te doen geschieden.

Uit een politiek oogpunt ziet de Regeering in de keuze van die aanbevolen oplossing, zooals men zich deze gedacht heeft, geenerlei bezwaar.

De gegeven toelichting is naar het oordeel der Regeering voldoende; meer in bijzonderheden te treden, werd ongewenscht geacht, omdat over de onderdeelen der te treffen regelingen het overleg met de Moederlandsche Regeering nog niet is beëindigd.

De Regeering blijft in de aanbevolen regeling de voor eene snelle openlegging der Buitengewesten meest praktische en aanbevelenswaardige oplossing zien. Zij wil er echter uitdrukkelijk op wijzen, dat zij daardoor geenszins een voorkeur, in beginsel, voor particuliere spoorwegaanleg en exploitatie boven staatsaanleg en exploitatie wil te kennen geven. Zooals reeds werd gezegd, zal van Landswege moeten worden gedaan, en ongetwijfeld ook kunnen worden gedaan, wat voor de Buitengewesten noodig is, indien de voorgestelde oplossing, hetzij door de wetgevende macht mocht worden verworpen, hetzij niet het daarvan met vertrouwen verwachte gunstige resultaat mocht blijken op te leveren.

De vraag, welke de Regeering zich heeft gesteld, en welke tot de keuze der aanbevolen oplossing heeft geleid is niet aan welk stelsel op principieele gronden de voorkeur ware te geven, doch op welke wijze in de gegeven omstandigheden de snelle groei van een spoor- en tramwegnet in onderscheidene deelen der Buitengewesten zal kunnen geschieden, zonder dat ernstige vrees voor overschatting van 's Lands middelen en hulpmiddelen behoeft te bestaan.

HOOFDSTUK II.

Middelen.

117. Als toelichting op den post 117 moge worden medegedeeld, dat het daarbij uitgetrokken bedrag is het geraamde aandeel van het Gouvernement in de winst van den tramweg Cheribon—Kadipaten.

123. Dat een belasting op het zout in vele landen niet zou bestaan, o. a. in Nederland niet, moet de Regeering tegenspreken. In bijna alle landen is de belasting op het zout eene der middelen van den Staat. In Nederland wordt een accijns geheven van f 3.— per 100 K G., in Frankrijk nog belangrijk hooger. Hoe meer men naar het Oosten komt van Europa, hoe hooger de belasting wordt. Daardoor wordt op een gegeven oogenblik uitvoering in monopolievorm noodzakelijk, zoodat in Italië, Oostenrijk-Hongarije, Turkije, enz. een zout-monopolie bestaat. Deze vorm van zoutbelasting werd eenige jaren geleden ook in Japan ingevoerd.

Voor verduurzaming van visch wordt overal waar zulks wordt wenschelijk geacht, goedkoop vischzout verstrekt, en wel ongeveer tegen kostprijs, een prijs, die zeker niet hooger is, dan die welke zou gelden, indien hier geen

monopolie bestond. Dat de hooge prijs van het regiezout oorzaak zou zijn van het kwijnen van de visscherij h.t.l., kan derhalve niet juist zijn.

Een opheffing van het zoutmonopolie zal dan ook geen meerderen bloei van de zeevisscherij tengevolge kunnen hebben. Van een dergelijken maatregel is eerder te verwachten een meerdere belasting van de zeevisscherij, aangezien toch mag worden aangenomen, dat het zout, dat haar thans ongeveer tegen kostenden prijs wordt verstrekt, dan tegen een beduidend hooger prijs zal moeten worden ingekocht.

Ook kan de Regeering niet erkennen dat er behoefte zou bestaan aan een maatregel zooals hiervoren bedoeld, teneinde het gebruik van zout door de bevolking te vermeerderen. Hetgeen thans door de bevolking voor zoutverbruik wordt besteed, n.l. gemiddeld ca. 2 cent per gezin per Javaansche passerweek van 5 dagen, is zóó gering, dat bezwaarlijk kan worden gezegd, dat het zoutmonopolie ten gevolge heeft, dat de bevolking minder zout zou gebruiken dan waaraan ze behoefte heeft.

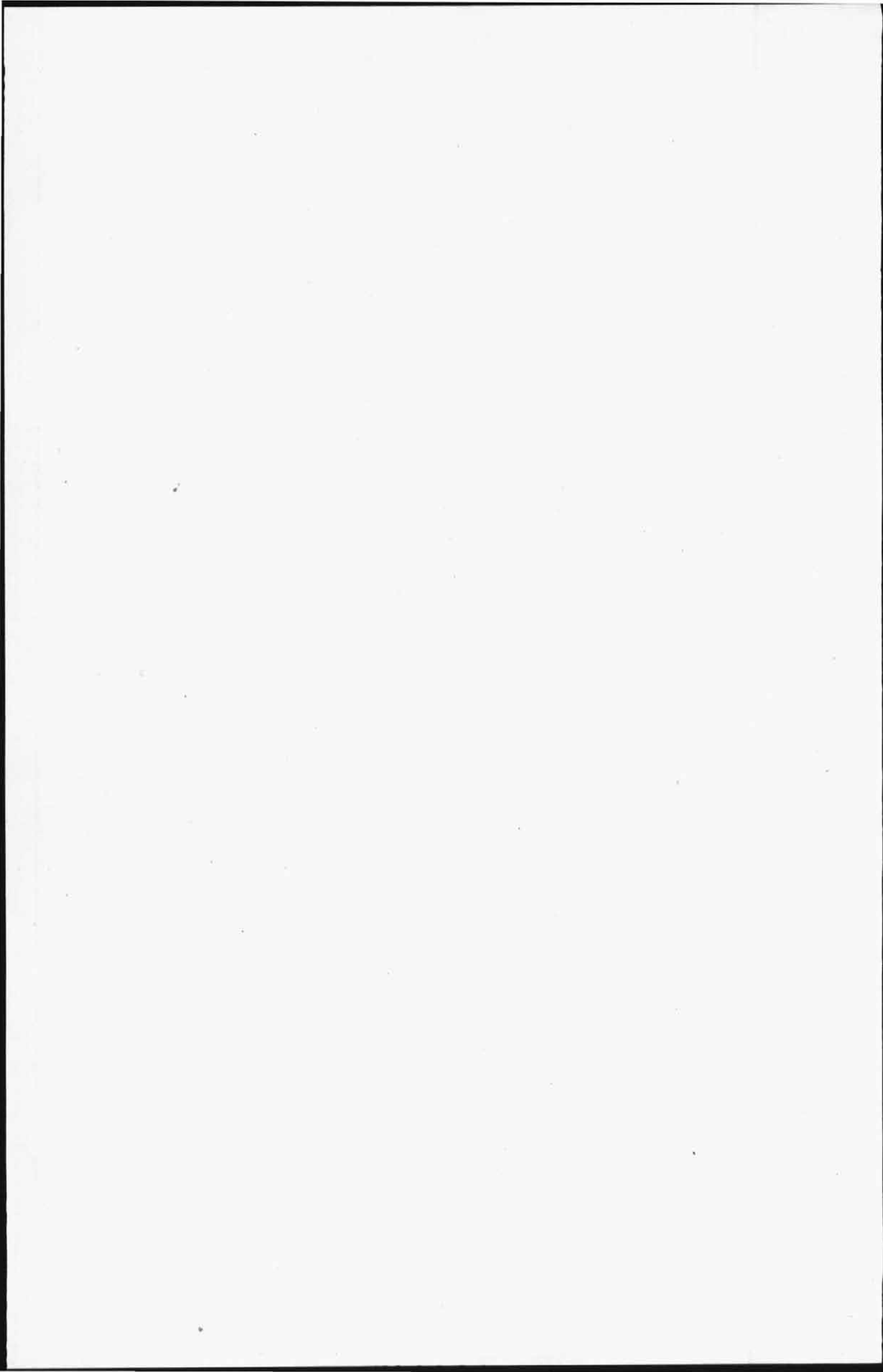
Op grond van het hiervoren gezegde, acht de Regeering het overbodig, het vraagstuk of het prijsgeven van de opbrengst van de Zoutregie wordt gecompenseerd door grooter consumptie en door opbloei der zeevisscherij, in studie te doen nemen.

125. Met betrekking tot den aandrang tot vermindering van briefport voor het binnenlandsch verkeer en tot invoering van een 5 centstarief voor geheel Nederlandsch-Indië en van 2½ cent voor eenzelfde eiland moge worden verwezen naar het voorkomende in dit antwoord onder lid 6—10 van onderafdeeling 342.

Naar gelang van de behoefte wordt het aantal hulp-postkantoren voortdurend uitgebreid. Gedurende de jaren 1914 tot en met 1917 bedroeg die uitbreiding onderscheidenlijk 32, 30, 22 en 40, terwijl in 1918 reeds 19 aan de vorige werden toegevoegd en de oprichting van nog een 50-tal hulp-postkantoren in voorbereiding is.

125*b*. Stadstelegrammen bestaan reeds op plaatsen waar nevens een Post- en Telegraafkantoor tevens een of meerdere bijkantoren zijn gevestigd. Er is geen bezwaar tegen ook de andere kantoren op te dragen telegrammen aan te nemen voor ter plaatse gevestigde personen of lichamen en deze berichten van uit het aannemend kantoor te doen bestellen, doch hiervoor is een aanvulling van het binnenlandsch telegraafreglement noodig.

125*c*. Verlaging van het interlocaal telefoontarief is in voorbereiding.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling X, Uitgaven.

Eerste nota van wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 43.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 20 Juni 1918).

HOOFDSTUK I.

Algemeene Opmerkingen.

Nopens den aanbouw van kruisers en onderzeeërs voor Nederlandsch-Indië kan worden medegedeeld dat 3 krui-

Ovezicht van het in aanbouw zijnde materieel op 1 December 1917.

sers in aanbouw zijn, 10 onderzeebooten gereed of in aanbouw, terwijl op de begrooting 1918 gelden zijn toegestaan voor zes onderzeebooten (K. XI tot en met K. XVII), welke dus binnenkort op stapel gezet worden.

Omtrent de mate van gereedheid der in aanbouw zijnde schepen en vaartuigen gaf de Minister van Marine in de memorie van Antwoord op de Marine begrooting 1918 o.a. het navolgende overzicht:

Namen der schepen.	Toelichtingen.
<p>Kruiser. „Java” (Kon. Mij. „De Schelde” te Vlissingen).</p>	<p>Aannemende, dat de bestelde stevens binnen 6 maanden worden ontvangen en daarna geregeld aanvoer van materialen, machine-onderdeelen enz. plaats heeft, kan het schip in de tweede helft van 1918 te water worden gelaten en een jaar daarna gereed zijn.</p>
<p>„Sumatra” (Ned. Scheepsb. Mij. en Werkspoor te Amsterdam). „Celebes” (Mij. voor Scheeps- en Werkt. bouw „Fijenoord te Rotterdam).</p>	<p>Als boven.</p> <p>De eerste groote materiaalbestelling is geplaatst onder verband van aflevering binnen 2 maanden.</p>
<p>Onderzeebooten. „K. IV” (Kon. Mij. „De Schelde” te Vlissingen).</p>	<p>De gereedheid voor den proeftocht wordt beheerscht door de levering van de hoofdmotoren, accumulatorenbatterijen, periscopen en kompassen.</p> <p>Het vaartuig is binnen een jaar na de oplevering dezer organen gereed voor de proeftochten.</p>
<p>„K. V”, „VI” en „VII”. (Mij. voor Scheeps- en Werkt. bouw „Fijenoord” te Rotterdam).</p> <p>„K. VIII”, „IX” en „X”. (Kon. Mij. „De Schelde” te Vlissingen).</p>	<p>Als „K. IV”.</p> <p>Van „K. VIII” werd de kiel gelegd 31 October 1917. Voor deze boot is het grootste gedeelte van het benoedigde rompstaal aanwezig; de oplevering van het in Amerika bestelde rompstaal voor de „K. IV” en „X” laat zich wachten; een klein gedeelte is aanwezig.</p>
<p>Alhoewel een vast vlootplan, belichaamd in een vlootwet, door het uitbreken van den oorlog nog niet tot stand kwam, wordt toch de lijn van het Ontwerp-Vlootwet 1914 zooveel mogelijk gevolgd.</p> <p>De Minister van Marine verklaarde omtrent een en ander het navolgende in de Memorie van Antwoord op de Marinebegrooting voor het jaar 1917.</p> <p>In het Ontwerp-Vlootwet 1914 was volgens schema van aanbouw nevens den geprojecteerden aanbouw der linie-</p>	<p>schepen, gerekend voor het eerste jaar op de stapelzetting van 1 kruiser, het 2de jaar 2 kruisers en het 3de jaar 2 kruisers.</p> <p>Door het uitbreken van een oorlog kon de aanbouw der lineschepen, waarvan het eerste schip ook in normale omstandigheden in Nederland niet op stapel kon worden gezet, niet ter hand genomen worden.</p> <p>De aanbouw van de kruisers is dus in de lijn van het Ontwerp-Vlootwet.</p>

Hoe en waardoor in het rapport der Staatscommissie van 1912 slechts zwakke verkenningorganen voor de vloot waren voorgesteld en op welke overwegingen de tegenwoordige eischen voor de verkenningkruisers worden gesteld, was reeds vroeger uiteengezet; ook dat de gestelde tactische eischen een veel grooter schip noodig maakten dan aanvankelijk was voorzien en bedoeld.

Op deze wijze zoude de marine in het bezit komen van verkenningkruisers die behooren tot de beste in hun soort. In dit verband werd gewezen op den herhaaldelijk uitgesproken wensch, om toch geen materieel aan te bouwen, dat achter zoude staan bij dat van eventueele tegenstanders.

Omtrent de toekomstige samenstelling van de vloot gaf de Nederlandsche Regeering te kennen dat Zij met de Staatscommissie van oordeel was, dat de verdediging van Nederlandsch-Indië ten doel moest hebben aan elke poging tot schending van onze neutraliteit in den geheelen Archipel krachtadig het hoofd te bieden en aan een vijand het vermeesteren dier koloniën te beletten.

De vloot zoude bij voorkeur moeten bestaan uit een kern van zware schepen met de noodige verkenningkruisers, torpedootjagers, onderzeebooten, mijnleggers en een vliegdiens, benevens de middelen voor locale verdediging.

Het Ontwerp-Vlootwet 1914 hield in een 10-jarig vlootplan; na dien termijn zou in het licht der dan heerschende meeningen de verdere uitbreiding der vloot moeten worden vastgesteld.

De zware schepen, waarvan in dat plan een 4-tal werden noodig geacht, konden nog niet worden gebouwd; zooveel mogelijk zou met de lessen van dezen oorlog rekening worden gehouden.

Aan kruisers werd naast de kern voorshands een 5-tal noodig geacht; de thans in Indië zijnde torpedootjagers pasten in de nieuwe vlootformatie; het getal onderzeebooten, voorgesteld in het Ontwerp-Vlootwet, zoude aanzienlijk moeten worden uitgebreid en voorloopig op een 25-tal gebracht moeten worden. Over de middelen voor de locale verdediging kon in dit stadium verder worden gezwezen.

De bouwkosten voor eene vloot, bestaande uit 4 lineschepen, 5 verkenningkruisers, 25 onderzeebooten en toebehooren, werden geschat op 275 miljoen.

De bedrijfskosten voor het deel der vloot in Indië zouden, na gereedheid van bovenstaande vloot, per jaar ruim 22 miljoen bedragen.

Omtrent de verdeling tusschen Nederland en Indië van de uitgaven voor aanbouw en onderhoud van de vloot moge het navolgende dienen:

Tot aan het tijdstip van aanneming van het „Wetsontwerp tot verhooging van het zesde Hoofdstuk der Staatsbegrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1915”, bij welk wetsontwerp gelden aangevraagd werden voor den aanbouw van de eerste twee verkenningkruisers en van 4 onderzeebooten voor de verdediging van Nederlandsch-Indië, en dat medio 1915 wet werd, was, ten aanzien der verdeling van kosten voor den aanbouw en de instandhouding der Zeemacht in Nederlandsch-Indië, het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1896 (Indisch Staatsblad 1896 No. 238) van kracht.

Bij genoemd wetsontwerp werden de kosten van aanbouw gelijkelijk verdeeld over de Staatsbegrooting en de Begrooting van Nederlandsch-Indië.

Zooals blijkt uit de gewisselde stukken en de beraad-

slagingen over dit wetsontwerp was het de bedoeling der Regeering door deze wet het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1896 gedeeltelijk buiten werking te stellen.

De desbetreffende memorie van antwoord bevat omtrent dit punt o.m. het navolgende:

„Het ligt in het voornemen der Regeering om na aanneming van dit wetsvoorstel, ten aanzien van de verdeling der kosten van aanbouw van het voorgestelde materieel artikel 4 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1896 (Staatsblad No. 141) gedeeltelijk buiten werking te stellen”.

Het Koninklijk Besluit van 1896 had betrekking op eene geheel andere samenstelling der vloot dan thans voorzien wordt.

De definitieve regeling der verdeling van kosten tusschen Staatsbegrooting en de begrooting van Nederlandsch-Indië moest op de indiening der vlootwet wachten. Hieraan kan nog het volgende worden toegevoegd.

De thans als voorloopig geldende gelijke verdeling der kosten van aanbouw tusschen Nederland en Indië is analoog met die voorgesteld in het Ontwerp-Vlootwet (omtrent welk ontwerp overeenstemming was verkregen tusschen de Indische en de Moederlandsche Regeering). Dit ontwerp beoogde regeling bij de wet van de samenstelling der vloot en van den aanbouw daarvan, zoomede de instelling van een vlootfonds, dat uit bijzondere in het ontwerp aangegeven middelen zou worden gevoed.

De oorlog is echter oorzaak dat de totstandkoming dier wet vertraging vindt.

Ongetwijfeld zal bij het later in behandeling komen van een nieuw ontwerp vlootwet de Indische Regeering opnieuw worden gehoord en zodoende gelegenheid ontstaan het advies van den Volksraad o.a. inzake de kostenverdeling in te winnen.

Wat betreft de kosten voor de uitrusting, instandhouding en het onderhoud van de vloot wordt ook thans nog het Koninklijk Besluit van 1896 gevolgd.

Met betrekking tot de gestelde vraag, welke maatregelen de Regeering denkt te nemen om het dienstnemen door Inlanders te bevorderen, wordt medegedeeld dat het dienstnemen in de lagere rangen zal worden bevorderd door publicatiën in de voornaamste Inlandsche bladen en door eene herziening van het voorschrift betreffende de aanmelding, welke in bewerking is.

Blijkens door den Minister van Koloniën in de Tweede Kamer gedane mededeeling, bij de beraadslaging over de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1918, is de mogelijkheid voor Inlanders om tot marine officier te worden opgeleid, reeds geopend.

Zoodra nadere bijzonderheden hieromtrent zullen zijn vernomen zal ook dáaraan de noodige publiciteit worden gegeven.

De meening, dat bij de bezoldiging van Inlandsche schepelingen geen bevoorrechtiging van bepaalde volksstammen behoort plaats te vinden, wordt door de Regeering geheel gedeeld. In de bezoldiging van Inlandsche schepelingen vindt dan ook nergens zoodanige bevoorrechtiging van een bepaalden volksstam plaats.

Onderafdeeling 112a. Het bij deze onderafdeeling aangehaalde dagbladbericht dat er schepelingen zijn, die reeds drie jaren en langer in Indië vertoeven en nog niet repatriëren, is juist. De reden hiervan is gelegen in vertraging, die de uitzending van hunne vervangers heeft ondervonden door den terugkeer naar Nederland van Hr.

Ms. „Hertog-Hendrik”, in Februari jl. wegens averij bij stormweer. Wanneer genoemde bodem, die waarschijnlijk een dezer dagen opnieuw uit Nederland vertrekt, in deze gewesten zal zijn aangekomen, zal Hr. Ms. „de Zeven Provinciën” naar Nederland terugkeeren.

De officieren, die naar Nederland werden teruggezonden, zijn voor den dienst hier te lande niet noodig, terwijl er aan hen in Nederland dringend behoefte bestaat.

Bij de beoordeeling van berichten over schepelingen, die reeds vele jaren in Indië dienen, houde men in het oog, dat er zijn, wier langer verblijf, tot 6 en zelfs 7 jaren verband houdt met door hen gedane verzoeken

In antwoord op de vraag, in hoeverre Indië beschikt over een goede basis en inrichtingen voor opberging, uitrusting en herstel van onderzeebooten, diene dat op het oogenblik Soerabaja de eenige verdedigde basis voor de vloot is. De verdediging aan de zeezijde is evenwel gedeeltelijk verouderd, terwijl inrichtingen voor opberging, uitrusting en herstel van onderzeebooten aldaar slechts in beperkte mate aanwezig zijn.

Een gedetailleerd ontwerp tot verbetering der verdediging aan de zeezijde van Soerabaja is gereed en het ligt in het voornemen, zoodra het opperbestuur zich met dit ontwerp vereenigd heeft, gelden voor de uitvoering daarvan aan te vragen, terwijl bij de 1ste nota van wijziging van deze Begrooting de gelden zijn aangevraagd voor de inrichting en bescherming van een tweetal hulpsteunpunten bestemd voor onderzeebooten.

Onderafdeeling 120. Dat er ten aanzien van den aanbouw van schepen gesproken kan worden van hinken op twee gedachten, zooals in het Voorloopig Verslag geschiedt, kan niet worden toegegeven.

Er is voorgesteld om de beide schepen voor de Gouvernements Marine in Nederland te bouwen omdat het Marine Etablissement nog de handen vol heeft met den door de tijdsomstandigheden zeer vertraagden bouw van schepen waarop vroeger bij de begrooting gerekend is (Eridanus, Fomalhaut, Pollux) en het uitbreiden van de capaciteit der werf niet in eens mogelijk is. Zooveel als eenigzins mogelijk wordt getracht den bouw van schepen hier te lande te doen plaats hebben. Naast een werf die kan aanbouwen moet dan echter tevens de industrie in deze gewesten in staat zijn de verschillende onderdeelen te leveren; zoo zou bijv. de bouw van den romp van onderzeebooten niet op technische moeilijkheden afstuiten, maar verschillende inwendige organen, in de eerste plaats de electromotoren en accumulatoren zouden dan in de nabijheid vervaardigd moeten kunnen worden.

In de naaste toekomst is nog niet, te verwachten dat de industrie in Indië op een dergelijke hoogte komt dat genoemde onderdeelen hier kunnen vervaardigd worden. Tot zoolang zal de aanbouw hier te lande beperkt moeten blijven tot opnemingsvaartuigen, schepen voor de Gouvernements marine en dergelijke.

HOOFDSTUK II.

Algemeene Opmerkingen.

De positie die Nederlandsch-Indië inneemt in den kring der belangenferen van Westersche en Oostersche mogendheden in en om de Stille Zuidzee en de daaruit voortvloeiende kansen om rechtstreeks of zijdelings in verwickelingen te worden betrokken, brengen den onaf-

wijsbaren plicht eener krachtige weermacht mede; zoo krachtig, dat zij zoowel preventief als effectief aan de naastliggende gevaren weerstand kan bieden en op dien grond ook voor bevriende mogendheden een gewaardeerde factor voor de handhaving van den status quo in het Oosten zal zijn. Zij behoort in staat te zijn snel in elk deel van het gebied op te treden ter bescherming der onzijdigheid.

Omtrent de keuze der vlootbasis is nog geene beslissing genomen. Vast staat:

- 1°. dat het eerste wat ter zake valt te verrichten is het in Indië ontworpen plan tot versterking van Soerabaja in beginsel goed te keuren en onverwijld de noodige stappen te doen om tot de uitvoering daarvan te geraken.
- 2°. dat eerst, wanneer aan het bouwen van verdere versterkingen kan worden gedacht, een steunpunt in of nabij West-Java zal zijn in te richten, omtrent de juiste plaats waarvan eene commissie van raad zal kunnen dienen.
- 3°. dat de ondervinding zal moeten leeren welke der beide steunpunten, dat in Oost-, dan wel dat in of nabij West-Java, tot basis zal uitgroeien, zoodat thans nog geene principieele beslissing omtrent de plaats van die basis dient genomen te worden.

Onderafdeeling 422 De verhooging der bezoldiging van den Secretaris van het Marindepartement houdt verband met het in de memorie van Toelichting te kennen gegeven voornemen, om aan de benoembaarheid tot die functie hogere eischen te stellen dan thans

De wenschelijkheid hiervan wordt aanwezig geacht, om te verzekeren dat voor de bekleeding van het ambt steeds in aanmerking zullen kunnen worden gebracht personen van hogere opleiding en zodoende de mogelijkheid te scheppen om het secretariaat van het Departement met diensten te belasten van aanzienlijker beteekenis dan tot dusver.

Waar de tegenwoordige Secretaris reeds ongeveer 10 jaren die betrekking bekleed heeft en hij aan de beoogde voor benoembaarheid te stellen voorwaarden voldoet, wordt het billijk geacht hem reeds dadelijk in het genot der maximum bezoldiging te stellen.

Onderafdeeling 426. Van de Marinekuststations voor draadlooze telegraphie komt er één in de buurt van Batavia ter vervanging van het thans bestaande geheel verouderde en versleten station en één te Soerabaja

Aan de oprichting van deze stations (waarvoor op de begrooting 1917 en 1918 reeds gelden werden toegestaan) is een uitgebreide schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling vooraf gegaan tusschen de Departementen van Gouvernementsbedrijven, van Oorlog en van Marine, waarbij algeheele overeenstemming werd verkregen.

Het station bij Batavia wordt uitsluitend ten dienste der Marine gebouwd, dat te Soerabaja ten dienste van Leger en Marine.

Waar de draadlooze telegrafie het orgaan voor de bevelvoering der vloot is, is het noodzakelijk dat de Marine over enkele afzonderlijke draadlooze stations beschikt die aan zeer bijzondere eischen moeten voldoen. De reeds bestaande inrichtingen zijn daarvoor geheel onvoldoende

Onderafdeeling 427. De bij deze begrooting voorgestelde uitbreidingen van het Marine-établissement hebben ten doel deze inrichting gereed te maken voor de ontvangst der in aanbouw zijnde kruisers alsmede voor een zeker aantal onderzeeboten.

Hoewel het geenszins vast staat dat Soerabaja de voornaamste vlootbasis zal blijven, staat wel vast, dat het steeds een belangrijk steunpunt voor de vloot zal zijn.

Ook zal het nog geruimen tijd de belangrijkste basis blijven, daar met de inrichting en bevestiging van een nieuwe basis vele jaren gemoeid zijn.

Onderafdeeling 429*b*. Voor het jaar 1919 is gerekend op een prijs voor Ombilinkolen te Emmahaven van f 10,— per ton, dit bedrag moet evenwel nog worden vermeerderd met de vervoerkosten naar de verschillende Marine-steenkolendepôts.

Rekening houdende met de in dat jaar benodigde steenkolen in die depôts en met de vervoerprijzen, welke wisselen tusschen f 5.70 (Tandjong Priok) en f 20.24 (Belawan Deli) per ton, komt de prijs dan per ton gemiddeld op f 20,—.

Onderafdeeling 434. (1) Het toezicht op de scheepvaart is geregeld bij de Stoomvaartordonnantie; een algeheele herziening van deze ordonnantie is in bewerking; hiervan maakt deel uit de instelling van een Raad voor de Scheepvaart voor het onderzoek naar de oorzaken van plaats gehad hebbende scheepsrampen. Wanneer de voordeelen der nieuwe regeling de kosten rechtvaardigen, zal bij de begrooting voor 1920 op de uitvoering gerekend kunnen worden.

(2) Onderzocht zal worden wat behoort te worden gedaan om aan de in het voorloopig verslag vermelde bezwaren bij het koelievervoer van Deli naar Java tegemoet te komen.

(3) Een nieuwe regeling betreffende zeebrieven en passen voor schepen en vaartuigen ligt in ontwerp gereed; daartoe behoort mede wijziging van het desbetreffende artikel 54 van het Regeeringsreglement, dat te zeer verouderd is om thans nog als grondslag te kunnen dienen, en deze wijziging zal bij een Wet dienen te geschieden.

Het zal zeer op prijs gesteld worden als de leden, die op vergemakkelijking van de afgifte van passen aandrongen, hunne bezwaren willen blootleggen aan den hoofdinspecteur van scheepvaart of rechtstreeks aan de Regeering, opdat daarmede rekening kan worden gehouden.

Onderafdeeling 438*a*. (1) De schepen der Gouvernements-Marine zijn, voor zoover zij niet zijn ingericht voor bijzondere diensten (kabelschip, visscherij-onderzoek, bestrijding opiumsluikhandel) kleine passagiersschepen die weinig of geen lading kunnen vervoeren. Van hunne vaardiensten wordt zooveel mogelijk gebruik gemaakt voor het vervoer van Gouvernementspassagiers en gouvernementsgoederen, maar wanneer het vervoer kan geschieden met een bestaande pakketvaartverbinding, dan is dit in den regel de minst kostbare weg, omdat passage- en vrachtkosten veelal geringer zijn dan hetgeen een extrareis van den gouvernementsstoomer aan kolen kost; is de particuliere scheepvaart alleszins voldoende of zijn er geschikte landwegen, dan kan nog meer bezuiniging worden verkregen, namelijk door een stationneering van

een gouvernementsschip in te trekken. Kolenvervoer met de bestaande schepen der Gouvernements-Marine zou door hun gering laadvermogen buitensporig duur worden.

(2) Het vervangen van het bestaande stelsel van voeding der passagiers door een waarbij van gouvernementswege wordt ingekocht en verstrekt, zal leiden tot een aanmerkelijke vermeerdering van administratie en de kosten daarvan zullen niet opwegen tegen de voordeelen.

Onderafdeeling 444. Deze post strekt ook tot verbetering van verlichting en bebakening van het vaarwater naar Bagan Si Api-Api, waaromtrent beslist zal worden zoodra de voorgenomen hydrographische heropneming heeft plaats gehad.

Onderafdeeling 446. De haven- en ankeragegelden zullen vervangen worden door bakengelden, (zie onderafdeeling 139 van de raming der middelen in Nederlandsch-Indië); de nieuwe regeling, waarover indertijd uitvoerig van gedachten is gewisseld met belanghebbenden, staat op het punt te worden afgekondigd.

Onderafdeeling 449. De uitkomsten van den slibarheid in het Westervaarwater naar Soerabaja, die thans 10 jaar is voortgezet, zijn zeer bevredigend en wettigen de uitgaven. De slibarheid op den Kapoeasdrempel stuit op meer moeilijkheden dan aanvankelijk werd verwacht, waardoor de kosten hoog zijn en vermoedelijk hoog zullen, blijven; hierop lettende maakt het een punt van overweging uit, om een eenvoudige haveninrichting aan de diepe Padang Tikarbaai te maken, waardoor de scheden voor welke de Kapoeasdrempel een beletsel vormde, op goedkoopere wijze worden geholpen. De proef om de Asahanrivier uit te diepen is gestaakt, nadat gebleken was dat slechts zeer weinig verbetering werd verkregen.

Onderafdeeling 451*d*. Uit het feit dat het bedrag der loonen voor vertolking op de begrooting voor uitgaven is uitgetrokken kan blijken dat de betrokken Inlandsche schepelingen de tolkdiensten niet zelf moeten betalen.

Dit is geschied ingevolge Rechtspleging Zeemacht artikel 219 waarin staat dat „De kosten van het rechtsgeding blijven voor rekening van den Staat”.

Onderafdeeling 452. De Kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser werd 11 Mei 1916 geopend. Daarmede werd een nieuwe richting van opleiding voor Inlandsche schepelingen aangevangen en hoewel de resultaten der werving van leerlingen op de school goede perspectieven heeft geopend, zoowel voor het Inlandsch personeel als voor de Zeemacht, kan toch niet anders gezegd worden dan dat deze geheele opleiding nog in een stadium van proefneming verkeert en dat het zeker niet zou zijn aan te bevelen reeds thans tot oprichting van een tweede school over te gaan.

Afgescheiden hiervan is voorloopig niet te voorzien dat, wat de Zeemacht betreft, aan een tweede school behoefte zal ontstaan.

De school te Makasser is naar het ontwerp nog niet ten volle uitgebouwd en toch biedt de school reeds voldoende ruimte voor het aantal leerlingen dat daar met het oog op de tegenwoordige organisatie gehuisvest moet worden.

De school te Makasser zal zeer zeker nog jaren aan de behoefte van opgeleid Inlandsch personeel voor de vloot blijven voldoen. Elke nieuwe school brengt behalve aan-

zienlijke kosten een aanzienlijke uitbreiding aan personeel, niet behoorende tot de opleiding, mede.

Verdieping van het onderwijs in Nederlandsch op de school te Makassar, waarop aangedrongen werd, wordt bij het Marinebestuur reeds nagestreefd. De resultaten met het onderwijs in het Nederlandsch verkregen waren tot voor korten tijd, dat alle leerlingen die de Kweekschool verlaten, Nederlandsch verstaan en dat nagenoeg alle het kunnen lezen en schrijven, terwijl $\pm \frac{1}{5}$ gedeelte vrij goed, $\pm \frac{1}{8}$ gedeelte gebrekkig Nederlandsch spreekt. Niet alleen voor de leerlingen maar ook voor den dienst aan boord is het gewenscht dat deze resultaten beter worden en de aandacht van den Directeur der Kweekschool voor Inlandsche schepelingen is daarom speciaal op dit punt gevestigd.

Nopens het vraagstuk der verlichting van de schepen der Gouvernements Marine zij vermeld, dat op de meeste schepen, die voorzien zijn van eene, acetijleenverlichting deze door een electriche verlichting kan worden vervangen, als de daarvoor benodigde artikelen weder geschikt te verkrijgen zijn; elk der sijstemen heeft zijn eigenaardige voor- en nadeelen. Het ongeval aan het Gouvernements ss. „Valk” overkomen is veroorzaakt door eene ontploffing in het ruim waar blikken carbid waren geborgen; de acetijleenverlichting heeft daaraan geen rechtstreeksch aandeel gehad.

Uit een rondvraag aan het personeel der Gouvernements-Marine bleek, dat hoewel verscheidenen aan electriciteit de voorkeur geven, men zoolang hiertoe niet kan worden overgegaan, gaarne het acetijleen behoudt.

Onderafdeeling 455. Gemeend wordt, dat aan het bij deze onderafdeeling te kennen gegeven verlangen, om een staat te ontvangen van de soldijen der Europeesche en der Inlandsche schepelingen het best wordt voldaan, wat de Europeesche schepelingen betreft, door overlegging van de hoofdstukken IV, V en VI van het 1^e Deel der Verordeningen voor de Koninklijke Marine, waarin de soldijen zijn geregeld en overzichtelijke staten zijn opgenomen; wat de Inlandsche schepelingen betreft door overlegging van het IXe hoofdstuk der Voorschriften voor de Zee-macht in Nederlandsch-Indië

Hiebij moet nog worden opgemerkt dat de soldijen voor binnen de keerklingen der Europeesche schepelingen met ingang van 1 Juli 1917 met 15% zijn verhoogd, en dat op de soldijen der Inlandsche schepelingen van toepassing is het Gouvernements Besluit van 15 April 1918 No. 9, waarbij een tijdelijke duurtetoeslag is toegekend.

De genoemde hoofdstukken zullen ter griffie van den Volksraad worden gedeponereerd.

Onderafdeeling 458. Hoewel er naar gestreefd wordt om onafhankelijk te worden van het buitenland, wat betreft de op oorlogsschepen te gebruiken steenkolen, kunnen de Cardiffkolen nog niet gemist worden.

Proefnemingen genomen met de pas kort in ontginning zijnde Pelembangsche kolen (Boekit Asem) gaven nog geen afdoend resultaat.

De proefnemingen worden echter voortgezet en de kans is niet uitgesloten dat in de naaste toekomst, indien de Lamatang-steenkolen aan de groote verwachting die er van gekoesterd wordt, beantwoorden die Indische steenkolen, na eerst met toevoeging van Ombilinkolen tot

briketten verwerkt te zijn, een goede brandstof voor de waterpijpketels onzer marine zullen opleveren.

Onderafdeeling 459. Toegegeven moet worden dat de opleiding van de Marine-vliegeniers kostbaar is. Iets abnormaals is in dit feit echter niet gelegen. De kosten moeten voor verreweg het grootste gedeelte beschouwd worden als een bijdrage tot de algemeene onkosten aan het vliegekamp verbonden.

De kosten per cursus van 2 officieren zijn verdeeld als volgt.

a. bijdragen in de algemeene kosten	f 1.500,—
b. opleidingskosten per officier berekend op 30 vliegreuren (zijnde kosten voor onderhoud en afschrijving van toestellen, motor, breekschade, verbruik benzine, olie enz., hetgeen gemiddeld op f75.— per vliegreuur moet worden gesteld)	„ 4.500,—
c. toelage van f 250.— aan den betrokken legerinstructeur voor elk officier, die het internationaal brevet verkrijgt	„ 500,—
d. onkosten voor logies	„ 1.000,—

Te zamen per cursus f 7 500.—

de cursus duurt \pm 4 maanden.

Gerekend wordt op 3 cursussen per jaar „ 22.500 —

Voor andere uitgaven „ 2.500.—

Uitgetrokken totaal f 25 000 —

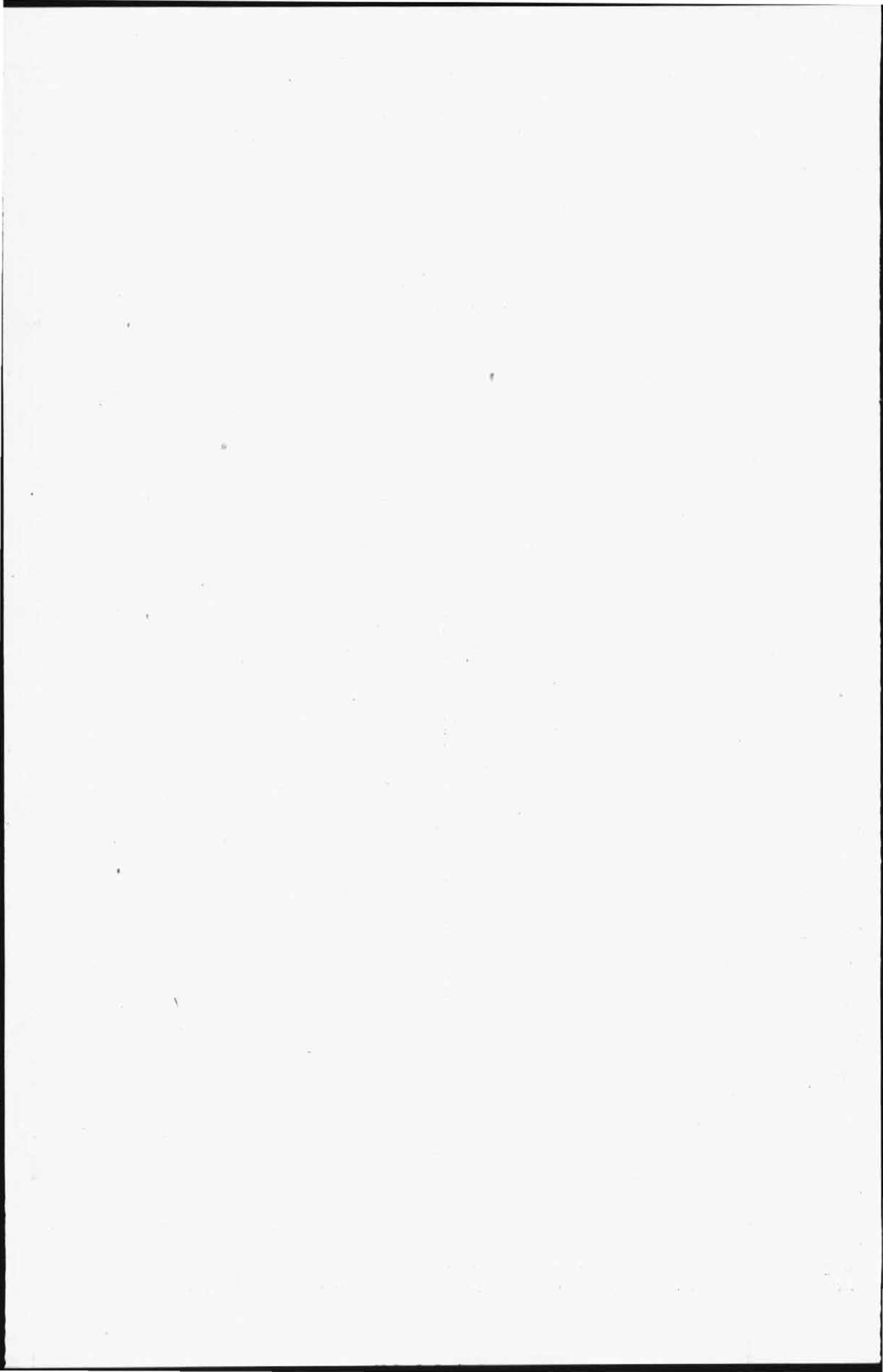
Eerste Nota van Wijziging.

Onderafdeeling 122. Waar de hierbedoelde uitgaven noodzakelijke voorzieningen betreffen voor het in Nederland reeds in aanbouw of gevoteerd zijnde materieel, kan van dezen post bezwaarlijk gezegd worden, dat daarmede vooruitgelopen wordt op de beslissing nopens eventueele na den vrede totstandkomende algemeene ontwapeningsplannen en zou de afvoering van den post van de begrooting tot stagnatie aanleiding geven, wanneer bedoeld materieel in Indië zal zijn aangekomen.

Onderafdeeling 123A. Bij gebrek aan gegevens kan op de hier gestelde vraag niet volledig worden geantwoord.

Alleen kan worden meegedeeld, dat van den Minister van Koloniën een telegram werd ontvangen, inhoudende, dat door hem, ingevolge een rapport, uitgebracht door de Staatscommissie Idenburg (door welke commissie een onderzoek werd ingesteld naar de salarissen van het personeel der Marine en dat van het Nederlandsche leger) Afdeeling X van het I^e Hoofdstuk der begrooting 1918 verhoogd wordt met een bedrag van f750.000.— ter verbetering van de salarissen van het Europeesche marinepersoneel. Tevens werd door den Minister verzocht het ontwerp-begrooting voor het jaar 1919 met een gelijk bedrag te verhoogen. In verband met de grootte van het bedrag wordt verondersteld, dat deze salarisverbetering zoowel zal gelden voor de officieren als voor de onder-officieren en manschappen.

Onderafdeeling 458. De vraag bij deze onderafdeeling gesteld, n. l. waarop de instelling van het vlootfonds wacht, heeft hare beantwoording reeds gevonden bij het hiervoren omtrent den vlootbouw meegedeelde.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 44.

Amendementen van de heeren Stibbe, Schumann en
Teeuwen.

Ingezonden 20 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

a. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling IV, onderafdeling 89, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *c*: „Aanvangsbezoldigingen toelagen en daggelden van den Secretaris en de verdere ambtenaren” te verminderen met *f* 49.440.— en alzoo te brengen op *f* 359.280.—.

b. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling V, onderafdeling 152, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: „Aanvangsbezoldigingen en toelagen van den Secretaris en van de verdere ambtenaren” te verminderen met *f* 5.400.— en alzoo te brengen op *f* 239.700.—.

c. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling VI, onderafdeling 252, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: „Aanvangsbezoldigingen, toelagen en daggelden van den Secretaris en andere ambtenaren” te verminderen met *f* 21.600.— en alzoo te brengen op *f* 101.160.—.

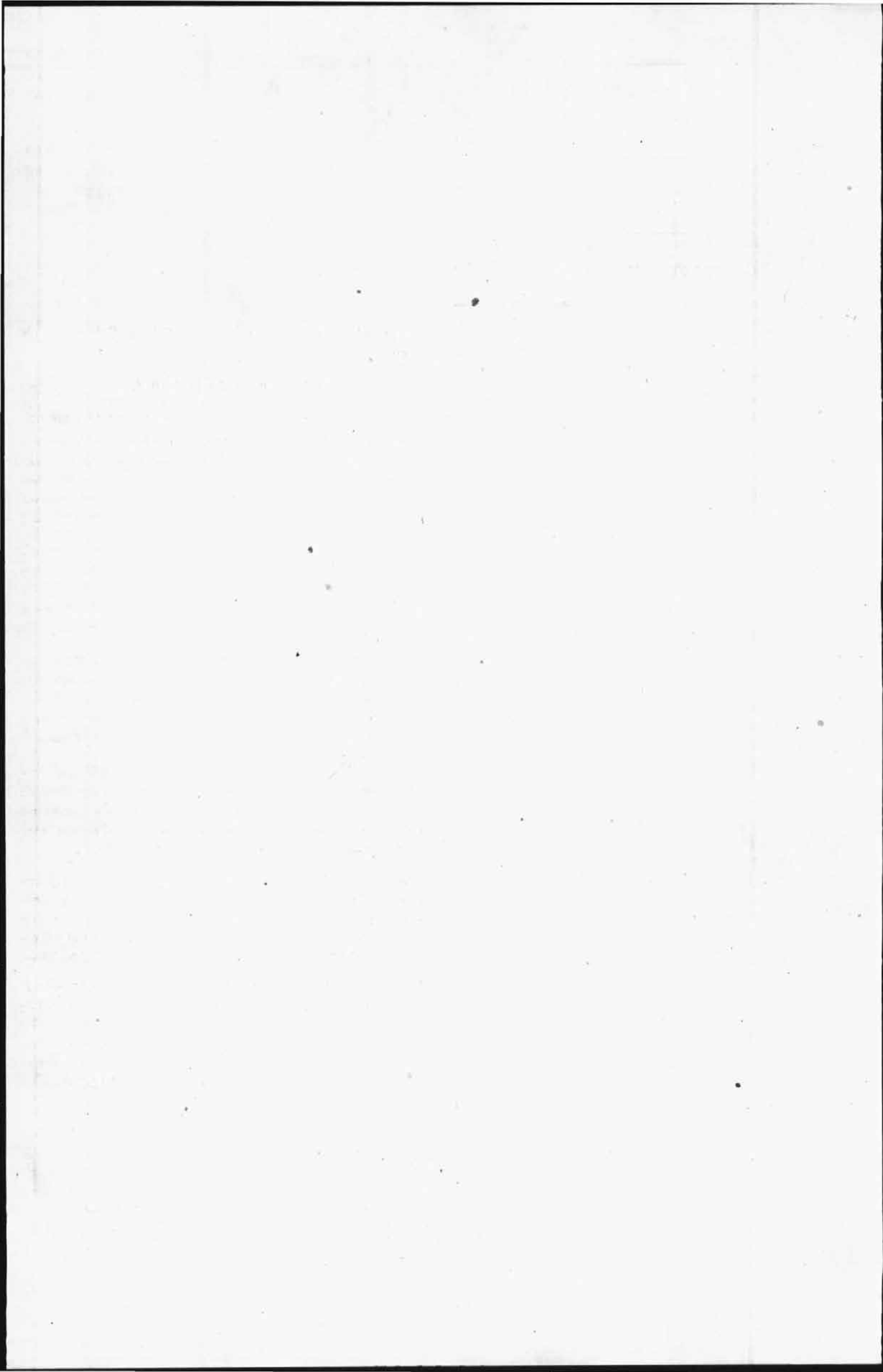
d. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling VII, onderafdeling 296, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: „Aanvangsbezoldigingen en toelagen van den Secretaris en de verdere ambtenaren” te verminderen met *f* 18.000.— en alzoo te brengen op *f* 187.080.—.

e. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling VIII, onderafdeling 323, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: „Aanvangsbezoldigingen en toelagen van den Secretaris en de verdere ambtenaren” te verminderen met *f* 62.220.— en alzoo te brengen op *f* 438.300.—.

f. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling X, onderafdeling 421, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: „Aanvangsbezoldigingen en toelagen van den Secretaris en de verdere ambtenaren, zoomede inkomsten van het personeel der Koninklijke marine bij het departement te werk gesteld” te verminderen met *f* 12.200.— en alzoo te brengen op *f* 73.000.—.

g. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling II, onderafdeling 18, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel *b*: „Aanvangsbezoldigingen en toelagen van den Secretaris en van de verdere ambtenaren, te verminderen met *f* 20.040.— en alzoo te brengen op *f* 15.880.—.

STIBBE.
SCHUMANN.
TEEUWEN.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

MOTIES.

GEDRUKT STUK No. 45.

1. Motie, voorgesteld door de heeren : Schumann, Cramer, Stibbe, Djajadiningrat, Bergmeijer, Van Hinloopen Labberton, Tjokroaminoto, Sastrowidjono, Rivai, Stokvis, Koning, Prangwadono en Bosscha.

Ingezonden 20 Juni.

De Volksraad, overwegende, dat de industrialiseering van Indië zonder gelijktijdige invoering van eene arbeidswetgeving een ernstig gevaar zou opleveren voor de bevolking ;

dat bovendien reeds nu uitbreiding van de arbeidsbescherming tot de vrije arbeiders noodzakelijk is ;

dat uit het antwoord namens de Regeering door den Directeur van Justitie gegeven blijkt, dat de Regeering daarvoor niet over de noodige gegevens beschikt ;

noodigt de Regeering uit ten spoedigste een onderzoek in te stellen naar de bestaande arbeidstoestanden.

2. Motie, voorgesteld door de heeren Van Hinloopen Labberton, Thajeb, Tjokroaminoto, Kamil, Radjiman, Djajadiningrat en Schumann.

Ingezonden 21 Juni 1918.

De Volksraad, gehoord de mededeeling van den Directeur van Justitie namens den Gouverneur-Generaal, dat een ontwerp Koninklijk Besluit tot regeling van een algeheele unificatie van het strafprocesrecht bij den Raad van State, in behandeling is, dringt aan op publicatie van de ontwerpen met welker inhoud de Volksraad en het publiek gaarne in kennis zou worden gesteld ;

spreekt de hoop uit, dat deze regeling ten spoedigste haar beslag zal krijgen, opdat een einde kome aan de ondragelijke toestanden, welke met name door de veelvuldige toepassing van voorloopige vrijheidsberoving van Inlandsche ingezetenen bestaan.

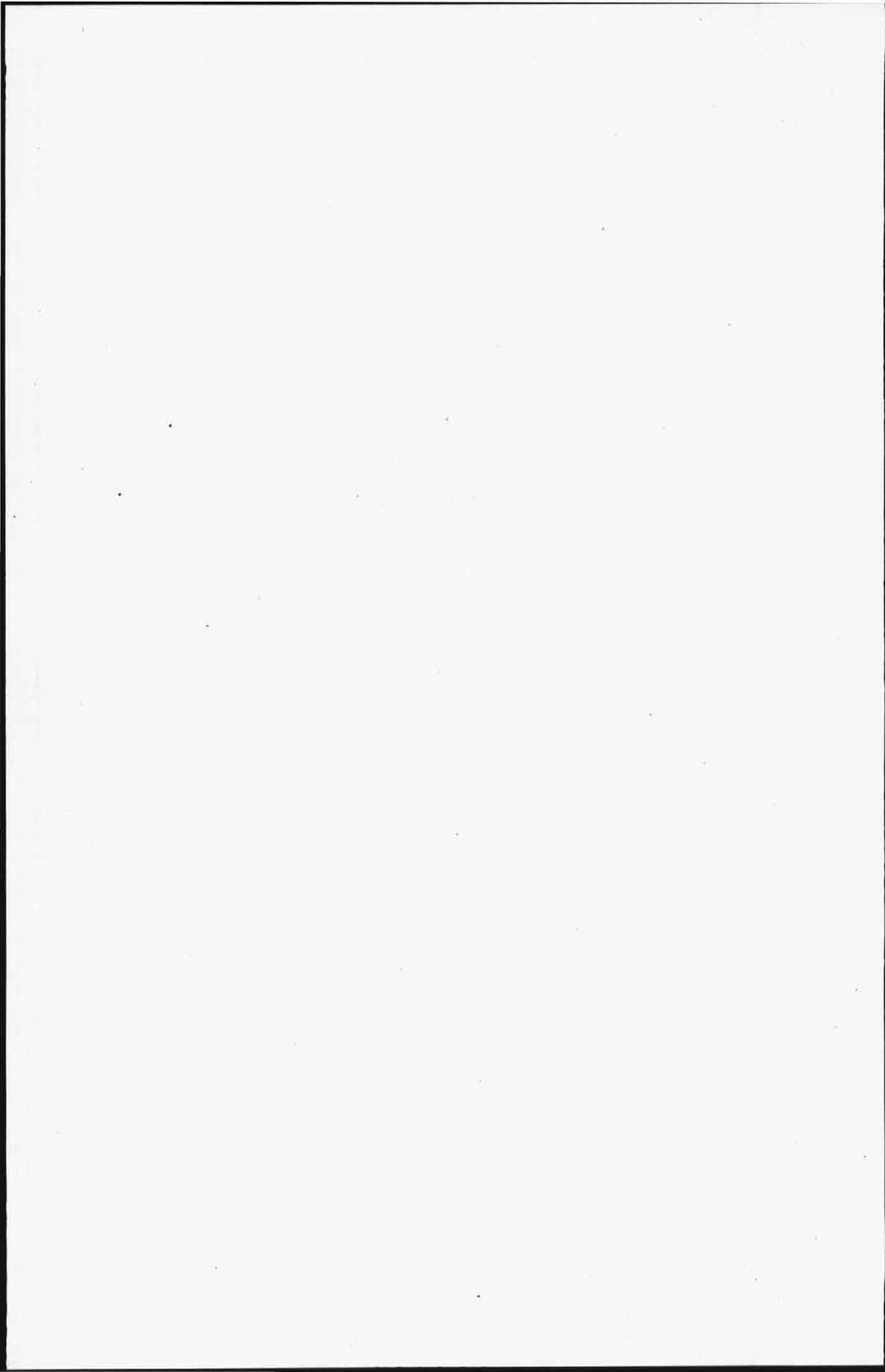
3. Motie, voorgesteld door de heeren Lim A Pat, Kan en Rivai.

Ingezonden 21 Juni.

De Volksraad, gehoord de debatten, overtuigd en door-drongen van de dringende noodzakelijkheid, om in het belang van de moreele opheffing der bevolking, zoo spoedig als doenlijk is, het opiumgebruik in Nederlandsch-Indië, welk gebruik de spreekwoordelijke indolentie der bevolking in de hand werkt en alle uiting van energie in de geboorte doodt, geheel en al af te schaffen, althans onmiddellijk het misbruik daarvan met alle ten dienstaande middelen tegen te gaan ;

overwegende, dat het doel slechts kan worden bereikt, wanneer aan den Chef van den dienst eene permanente commissie wordt toegevoegd, waarbij onder meer zoowel Inlanders als Chineezen zitting zullen hebben, welke commissie voorgezeten door den Chef der Opiumregie maatregelen als voren bedoeld zal hebben te beramen ;

spreekt den wensch uit en verzoekt de Regeering het daarheen te willen leiden, dat spoedig eene verandering in de leiding van de opiumpolitiek als boven omschreven wordt bewerkstelligd.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 46.

1. Amendement van de heeren Laoh, Waworoentoe en Djajadiningrat.

Ingezonden 21 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling II, onderafdeling 29, Personeel van Inlandsche en inheemsche rechtbanken te verhoogen met f 6.800.— en alzoo te brengen op f 2.253.888.—.

Toelichting.

De verhooging strekt om de tractementen van de Inlandsche officieren van Justitie van de onder rechtstreeksch bestuur gebrachte deelen van het gewest Menado, nl. de Minahassa en de afdeling Gorontalo op gelijke hoogte te brengen als dat van hunne ranggenooten op Java.

LAOH.
WAWOROENTOE.
DJAJADININGRAT.

2. Amendement van de heeren Oetoyo, Atmodirono en Sospelisa.

Ingezonden 21 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling II, onderafdeling 40, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel d: Kosten van onderhoud en vervoer van gevangenen en van ontslagen gevangenen enz., te verhoogen met f 10.000.— en alzoo te brengen op f 3.700.000.—.

Toelichting.

Het bedrag van f 10.000.— dient ter bekostiging van een proef met een landbouw-kolonie in het binnenland van Sumatra, van Javaansche gevangenen, die zich daarvoor vrijwillig aanmelden; onder de voorwaarde, dat zij hun vrouw — eventueel met baby — op 's Lands kosten kunnen meenemen, echter tegen verlenging van den

straf tijd met een termijn door den rechter voor elk geval vast te stellen, ten einde de kans op blijvende vestiging der kolonisten na afloop van hun straf tijd te verhoogen.

OETOYO.
ATMODIRONO.
SOSELISA.

3. Amendement van de heeren Gerritzen, Whitlau, Oetoyo en Lim A Pat.

Ingezonden 21 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der uitgaven tuschen de onderafdelingen 326 en 327 in te lasschen een nieuwe onderafdeling:

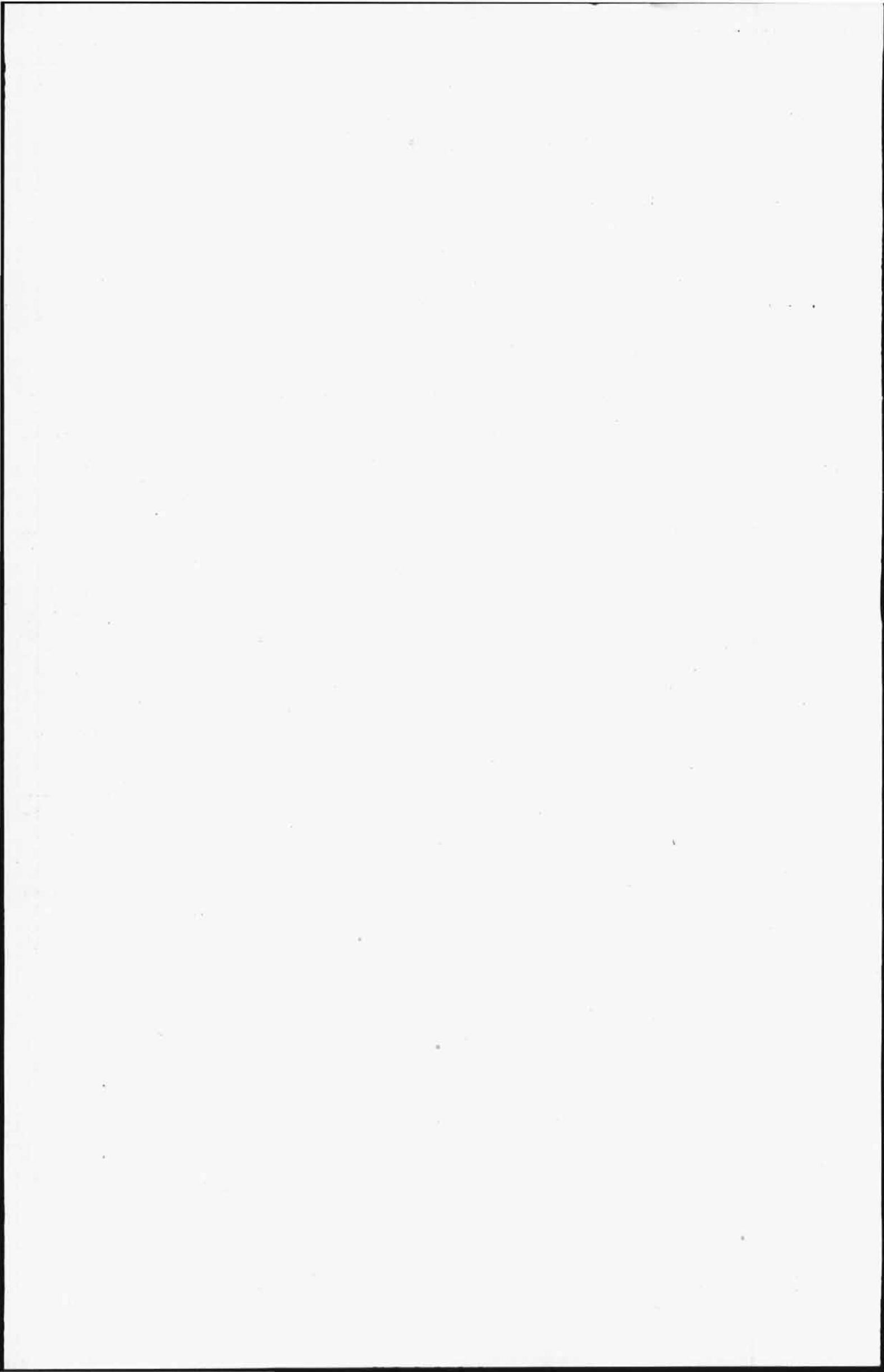
326 A. Splitsing van den dienst van het Mijnwezen in een Dienst der Mijnverordeningen en een Opsporingsdienst f 42.100.—

Toelichting.

Blijkens het Ministerieel Ontwerp der begrooting voor het jaar 1918, bestond het voornemen den dienst van het Mijnwezen te hervormen in een dienst der Mijnverordeningen en een Mijnbouwkundigen Opsporingsdienst. Met dit voornemen der Regeering heeft evenwel de Tweede Kamer der Staten-Generaal zich niet kunnen vereenigen. Dit wordt door ondergeteekenden betreurd, omdat zij het denkbeeld om een dienst in het leven te roepen, die zich speciaal zal toeleggen op het onderzoek van den mineralen rijkdom van Nederlandsch-Indië, van zeer groot belang achten, temeer, waar er nu met alle middelen naar gestreefd moet worden, om de inkomsten van Nederlandsch-Indië te versterken.

Bedoeling van het amendement is om aan den Volksraad in overweging te geven, de wenschelijkheid uit te spreken, dat in de onderwerpelijke ontwerp-begrooting rekening worde gehouden met eene reorganisatie van den dienst van het Mijnwezen, zooals in het Ministerieel Ontwerp van de begrooting voor 1918 was voorgesteld.

GERRITZEN.
WHITLAU.
OETOYO.
LIM A PAT.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling VI.

Eerste nota van wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 47.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 20 Juni 1918).

Onderafdeeling 68. Met de meening, dat de opleiding voor het boschwezen, als in deze onderafdeeling bedoeld, bij voorkeur in Indië behoort plaats te hebben wordt gaarne ingestemd. Het is echter, zooals ook reeds in de Memorie van Toelichting is opgemerkt, dringend noodig, dat het boschwezen zeer spoedig over personeel met middelbare opleiding kan beschikken, en dit is alleen mogelijk door uitzending uit Nederland van personen, die daar reeds gedeeltelijk een opleiding in de gewenschte richting hebben genoten.

Onderafdeeling 252. De door eenige leden uitgesproken twijfel of voor een salaris van f 700 — tot f 1000.— 's maands, uitgetrokken voor een deskundige op scheepvaartgebied, wel een werkelijk deskundige zal zijn te krijgen, moge worden opgeheven door de mededeeling, dat reeds bekend is, dat een bekwaam persoon uit Nederland, met ruime ervaring, zich voor deze betrekking beschikbaar zal stellen. Waar een bezoldiging van f 1500.— tot f 2000.— is genoemd, heeft men vermoedelijk gedacht aan het aan 's Lands dienst verbinden van iemand, thans reeds in Indië in een verantwoordelijke en daarom ruim bezoldigde particuliere betrekking werkzaam, wat echter niet in de bedoeling van de Regeering ligt. Het doen instellen van een enquête, als bedoeld is het verslag, zal na aankomst van den deskundige spoedig in overweging kunnen worden genomen.

Uit de indienststelling van een afzonderlijk deskundige voor scheepvaartzaken mag niet de gevolgtrekking worden gemaakt, dat de afdeeling Handel niet voor haar taak berekend zou zijn. Men mag toch niet uit het oog verliezen dat het groote belang van staatsbemoeïing met scheepvaartangelegenheden vooral aan het licht is getreden gedurende deze crisisjaren, die ook in vele andere opzichten van de afdeeling Handel zooveel inspanning vorderden, dat aan gezette studie van de vrachtenpolitiek, die trouwens ook uit anderen hoofde h. t. l. niet volledig mogelijk is, niet te denken viel. Daar nu deze zaken ook na den oorlog zeker de volle werkkraft van een afzonderlijk ambtenaar zullen vereischen, is de instelling van een speciale betrekking gevraagd.

Dat de te benoemen functionaris binnen korten tijd uit de praktijk zou raken, behoeft niet noodwendig het geval te zijn. Daartegen kan en zal worden gewaakt door den betrokkene veelvuldig aanraking te doen hebben met vakmensen, waarbij op de hulp van de scheepvaartmaatschappijen wordt gerekend, evenals de handelslichamen ook steeds bereid gevonden zijn om voeling te houden met de afdeeling Handel.

Op adviezen van de Kamers van Koophandel wordt door de Regeering veel prijs gesteld en van raadgevingen ook op scheepvaartgebied zal steeds dankbaar gebruik worden gemaakt. Deze adviezen kunnen echter bezwaarlijk in de plaats treden van de voorlichting van een afzonderlijk ambtenaar, die zich uitsluitend kan wijden aan een onderdeel van het uitgebreide gebied, waarop de Kamers van Koophandel van haar gevoelen hebben te doen blijken.

Onderafdeeling 284. In antwoord op de gestelde vragen betreffende de opleiding van boschbouwkundig personeel op de Middelbare Landbouwschool moge het volgende dienen.

Bij de oprichting van deze school lag het in de bedoeling er ook een opleiding tot adjunct-houtvester aan te verbinden. Echter heeft zich voor deze richting tot nu toe geen voldoende aantal candidaten aangemeld om daarvoor een uit den aard der zaak vrij kostbaren afzonderlijken leergang in te richten, waaruit de gevolgtrekking moet worden gemaakt, dat de tegenwoordige vooruitzichten — adjunct-houtvester op f 100.— tot f 200.— 's maands — niet aantrekkelijk genoeg worden geacht om de boschbouwkundige richting te kiezen. Worden nu betere vooruitzichten geboden voor jongelieden met speciale vorming in de boschbouwkundige richting, dan zal, ook in verband met het groot aantal leerlingen, dat thans de voorbereidende afdeeling van de Middelbare Landbouwschool bezoekt, wellicht ruimere aanmelding voor het boschwezen plaats vinden. Voor dezen zal de gelegenheid worden opengesteld om — met behoorlijk onderlegde en in de praktijk uitblinkende opzieners — te worden opgeleid in boschbouwkundige richting.

De opleiding van personeel in Indië zal echter in elk geval eenige jaren duren en daar, het werd reeds opgemerkt, de behoefte aan personeel met middelbare opleiding voor het boschwezen zeer groot is, werd het noodig geoordeeld al dadelijk te rekenen op fondsen voor naopleiding van uit Nederland te betrekken candidaten. Zoo-

dra dat mogelijk blijkt, zullen ook voor de middelbare opleiding uitsluitend Indische jongelieden worden bestemd.

Bij de beantwoording van het verslag betreffende de begrooting is reeds medegedeeld, waarom oprichting van een Hoogere Boschbouwschool hier nog niet mogelijk is.

Tegen het uittrekken van een memoriepost voor de opleiding van boschbouwkundige ambtenaren hier te lande bestaat bij de Regeering geen bezwaar.

Naast den titel van boscharchitect is voor de boschbouwkundige ambtenaren ook overwogen die van hoofdopzichter. De betrokken technische dienst meende evenwel, dat eerstgenoemde titel meer in overeenstemming zou zijn met de positie der betrokken ambtenaren en dat de titel van hoofdopzichter wellicht een ongunstigen invloed zou hebben op de aanmelding van candidaten. Toegegeven moet worden, dat de aanduiding boscharchitect eenigszins oneigenaardig klinkt, al zal dit in mindere mate het geval zijn, zoodra de houtvesters den graad van boschbouwkundig ingenieur zullen hebben. Alvorens tot instelling der betrekking over te gaan, zal de titel nog nader worden overwogen.

De Regeering is van meening, dat een toelage van f 150.—'s maands als studietoelage niet onvoldoende kan worden genoemd.

Onderafdeeling 290A. Met de leden, die er op wezen, dat bij de toelichting op den post voor ondersteuning van de fabrieksnijverheid het woord Europeesch of Inlandsch niet wordt genoemd, is de Regeering van oordeel dat geen onderscheid behoort te worden gemaakt tusschen Europeesche en Inlandsche industrie. Moge in vroegere jaren o.a. tijdens het welvaartonderzoek somtijds de nadruk zijn gelegd op bevordering van „Inlandsche” nijverheid zonder dat verschil werd gemaakt tusschen groot- en kleinnijverheid, na het uitbreken van den oorlog is in het licht getreden hoezeer de bevolking h. t. l. ten aanzien van verschillende artikelen, welke tot de eerste levensbehoeften behooren, afhankelijk is van den invoer uit het buitenland en bij de instelling van de Commissie tot ontwikkeling van de fabrieksnijverheid is dan ook [op den voorgrond gesteld, dat de mogelijkheid tot aanmaak in Indië van dergelijke artikelen door haar in beschouwing moest worden genomen. Bij de toelichting op den post werd er reeds op gewezen dat wellicht aanmoediging noodig is van de fabricage van lucifers, kunstmest, wit papier, verglaasd aardewerk, glas, touw en looimiddelen, derhalve producten waarbij in hoofdzaak alleen door oprichting van fabrieken — in tegenstelling met huis- of kleinnijverheid (ambacht) — zal kunnen worden geconcurrereerd met den invoer uit het buitenland.

Bij de beoordeeling welke nieuwe ondernemingen voor steun van Landswege in aanmerking komen zal uiteraard geen onderscheid worden gemaakt met betrekking tot ras of landaard van de ondernemers; het is bijv. zeer wel mogelijk dat thans reeds bestaande kleine bedrijven van Inlanders (aardewerk, vervaardiging van patjols en andere landbouwwerktuigen) zoo levensvatbaar blijken, dat

er alleszins aanleiding bestaat door kapitaalverstrekking de gelegenheid te openen ter ontwikkeling tot grootbedrijf.

Afgescheiden van de in de nota van wijziging bedoelde toekenning van fabricagepremies en kapitaalverstrekking denkt de Regeering het doel, de totstandkoming van groot industrie h. t. l., in de eerste plaats te bereiken door opruiming van de beletselen welke aan de totstandkoming van nieuwe ondernemingen in den weg staan.

Verder door uitgebreide voorlichting van het publiek en het wijzen op nieuwe mogelijkheden. In deze richting is de Commissie tot ontwikkeling van de fabrieksnijverheid reeds met succes werkzaam geweest; ook voor de nieuwe afdeling Nijverheid van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, waaraan nijverheidsconsulenten worden verbonden, zal dit een der voornaamste onderdeelen van hare taak uitmaken. Ten slotte worden van Landswege op verschillend gebied onderzoekingen ingesteld naar de aanwezigheid en de mogelijkheid tot loonende exploitatie van grondstoffen h.t.l. (zooals bijv. naar de voor de aardewerkindustrie meest geschikte kleisoorten) en proefaanplantingen gemaakt van vezelstoffen, looistofhoudende gewassen, plantensoorten voor de winning van geneesmiddelen en van houtsoorten geschikt voor industriedoeleinden (voor lucifershout en verpakkingsmiddelen). De resultaten van die onderzoekingen en proefnemingen zullen openbaar worden gemaakt.

Het is eindelijk niet onmogelijk, dat wanneer het particulier initiatief in gebreke blijft of bijaldien andere redenen zulks wenschelijk maken, tot de oprichting van modelfabriekjes van Landswege zal moeten worden overgegaan.

De vraag, of bij het verleenen van steun bepaalde voorwaarden gesteld zullen worden ten aanzien van het deelen van de Inlandsche arbeiders in de winst der onderneming, heeft de Regeering nog niet in beschouwing genomen.

De regeling van de steunverleening zal voorloopig door de Regeering zelf ter hand worden genomen; zij zal daarbij uiteraard afgaan op de adviezen van de betrokken deskundigen verbonden aan de verschillende departementen en van de Commissie tot ontwikkeling van de fabrieksnijverheid, terwijl veelal ook voorlichting door den accountantsdienst niet zal kunnen ontbreken. De Regeering ziet geen aanleiding om bij het verleenen van steun voor een bepaald bedrag aan Inlandsche geldnemers de voorkeur te geven; voor Haar is de hoofdzaak dat nieuwe levenskrachtige ondernemingen tot stand komen; algemeene bekendmaking onder de Inlandsche bevolking acht zij aanbevelenswaard.

Naar het oordeel der Regeering verdient het geen aanbeveling om aan de omschrijving van den onderwerpelijken post toe te voegen: „en scheepsbouw”, daar de bevordering van den scheepsbouw een onderwerp op zich vormt; zij is echter bereid te overwegen of bij een volgende begrooting voor dit doel een afzonderlijke post kan worden uitgetrokken.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Hoofdstuk II, Middelen.

GEDRUKT STUK No. 48.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 20 Juni 1918).

1. De apanages waarvoor vroeger elk een afzonderlijk huurcontract moest worden opgemaakt, zijn thans grotendeels opgeheven.

Voor die huurcontracten ontvingen de translateurs vroeger een zeker bedrag aan emolumenten, welke emolumenten met ingang van dit jaar in 's Lands kas zouden worden gestort.

Volgens den Resident van Soerakarta zou de opheffing der apanages echter tegen het einde van 1917 zijn voltooid, waardoor de emolumenten geheel zouden verdwijnen. Doch ook voor het geval de apanages eerst later werden opgeheven, zouden de emolumenten steeds verminderen. Met het oog op den wisselvalligen aard en de voortdurende vermindering daarvan en aangezien zij binnen enkele jaren geheel zullen verdwijnen, werd het niet noodig geoordeeld ze onder een afzonderlijk hoofd op de begrooting van ontvangsten van het Departement van Justitie te brengen.

Zij worden thans voor zooveel zij nog binnenkomen gebracht ten bate van het hoofd „alle andere ontvangsten” opgenomen aan het slot van de raming der middelen.

Dat de gerechtskosten in strafzaken voor rekening van den lande behooren te komen is ook de meening van de Regeering, een voorstel daartoe is op het Departement van Justitie in bewerking en nadert zijn voltooiing.

Een herziening van de gerechtskosten in burgerlijke zaken zal plaats hebben tegelijk met de unificatie van het burgerlijk proces.

10. De toedracht der zaak is in hoofdzaak de volgende.

In verband met de in Maart 1903 in werking getreden reorganisatie van het rechtswezen in de Vorstenlanden en de daarmee gepaard gegane overneming o. a. van het

gevangeniswezen zijn de Gouvernementsschadeloosstellingen, welke aan de zelfbesturende Vorsten worden uitgekeerd, herzien.

Als grondbeginsel heeft daarbij gegolden, dat de invoering van de reorganisatie voor de Vorsten geen nadeel, doch ook geen voordeel tengevolge zou mogen hebben, dat derhalve de den Vorsten toekomende Gouvernementsschadeloosstellingen behoorden te worden verminderd met hetgeen zij door de nieuwe regeling uitspaarden.

Tot die besparingen behoorden o. m. de kosten van de voeding der gevangenen, welke niet langer voor rekening van de Vorsten kwamen, doch voortaan door het Gouvernement werden betaald.

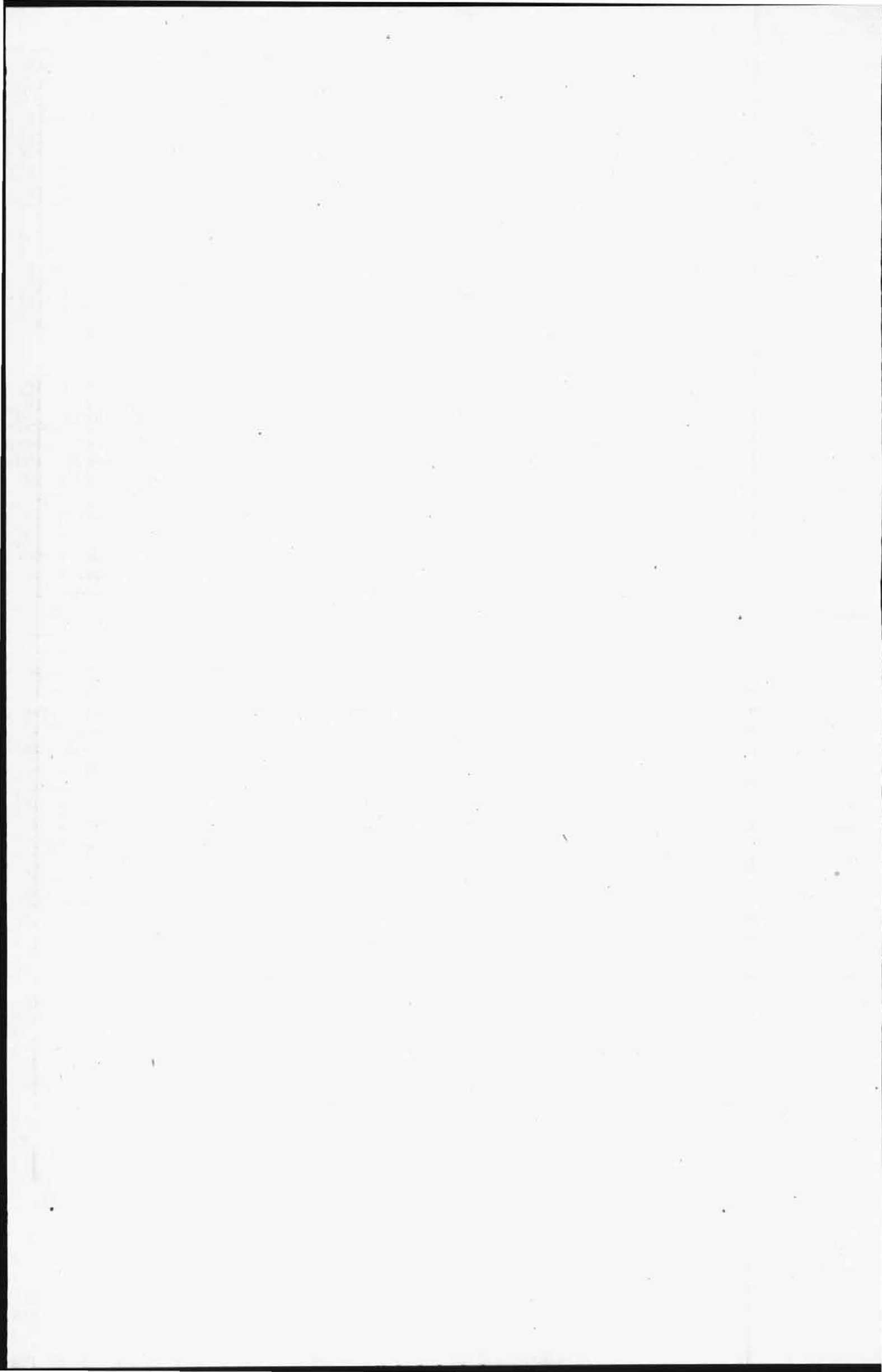
Tengevolge van een misverstand is bij een aan den Soesoehoenan gericht brief van den toenmaligen Resident van Soerakarta van 2 Mei 1903, dezen Zelfbestuurder medegedeeld, dat hij de kosten van voeding der gevangenen niet zou behoeven te betalen. Dit misverstand is door bijzondere omstandigheden eerst veel later aan den dag gekomen. De Regeering heeft toen den Resident in dezen uitdrukkelijk moeten desavoueren, omdat anders van Solo een restitutie niet zou zijn gevorderd die door Djokjakarta geregeld wordt betaald.

Met de gronden, waarop de beslissing van de Regeering berust, is de Soesoehoenan in 1911 door den toenmaligen Resident van Soerakarta op last der Regeering volledig in kennis gesteld.

Van een protest van den Soesoehoenan, waarop nog geen bescheid zou zijn gegeven is der Regeering niets bekend.

11. De waarmerking van onderhandsche acten bestaat eerst ruim twee jaar, wat nog geen langen tijd mag heeten.

Door den dienst der dactyloscopie wordt in het binnenland zooveel doenlijk de aandacht op het instituut gevestigd.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling VII, Uitgaven.

GEDRUKT STUK No. 49.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 20 Juni 1918).

HOOFDSTUK I.

Onderafdeeling 73a. Aanschaffing en uitzending van goederen. Aanschaffing van goederen buiten Indië geschiedt alleen, indien zij hier te lande of in het geheel niet, of niet van voldoende hoedanigheid, of slechts tegen buitensporig hooge prijzen verkrijgbaar zijn.

Voor aanschaffing van goederen in Indië is dan ook op het II^{de} hoofdstuk een post van niet minder dan f 2.000.000 — uitgetrokken. Bovendien worden hier te lande ten behoeve van nagenoeg alle werken nog grondstoffen aangeschaft ten laste van de fondsen voor die werken.

Het denkbeeld om de aanschaffing van benodigdheden in Indië op te dragen aan een daarvoor te stichten centraal bureau is, zooals reeds bij de beantwoording van de Algemeene beschouwing is opgemerkt, in overweging.

HOOFDSTUK II.

Algemeene opmerkingen.

Rentabiliteit van havenwerken. Aan den eisch van rentabiliteit der aan te leggen havens en van haar uitbreidingswerken is nimmer in dier voege uitlegging gegeven, dat aan dezen eisch onmiddellijk na de voltooiing der werken voldaan zou moeten worden. Integendeel wordt steeds in het oog gehouden, dat volstaan kan worden met de verwachting, dat binnen eenige jaren na de voltooiing zulks het geval zal zijn. Mocht nochtans de aanleg van een havenwerk noodzakelijk of nuttig zijn zonder dat uitzicht bestaat op een voldoende rentabiliteit, dan kan voor elk bijzonder geval overwogen worden in hoeverre er aanleiding bestaat ook voor de toekomst van dien eisch af te wijken. Overigens omvat de rentabiliteitseisch niet het maken van winst of het vormen van reserve-kapitaal, zoodat indien de havenexploitatie eenigen tegenvaller ondervindt, de kans op een nadeelig saldo groot is

Uitvoering van werken in aanneming. Voor de uitvoering van verschillende belangrijke landswerken, in het bijzonder de havens, wordt zooveel mogelijk gebruik gemaakt van de tusschenkomst van groote aannemers, terwijl getracht wordt in deze richting nog verder te gaan.

De uitvoering van het meerendeel der overige werken ligt echter minder binnen het arbeidsveld dier groote aannemers; voor de uitvoering van deze is een aannemers-middenstand noodig, die in staat is met bescheiden kapitaal en eenvoudige hulpmiddelen goede resultaten te leveren, welke middenstand echter, in tegenstelling met de Westersche landen, hier vrijwel nog geheel ontbreekt.

Zoolang deze middenstand in zeer onvoldoende mate bestaat, kan in de meeste gevallen de thans gevolgde wijze van uitvoering der werken niet verlaten worden.

De Regeering zal het hartelijk toejuichen, wanneer een dergelijke middenstand zich uit de bevolking vormt.

Wel worden sedert jaren, en in den laatsten tijd in toenemende mate, onderdeelen van het werk, als grondverzet, levering van materialen, timmerwerk enz. in onderhandsche aanneming uitgevoerd.

Samenwerking tuschen verschillende diensten. Waar eenerzijds in het midden is gebracht, dat de verschillende ontwerpen, alvorens tot uitvoering te komen, zooveel instanties moeten doormaken, valt het op, dat anderzijds de opmerking gemaakt is, dat meer voeling gehouden moet worden tuschen de verschillende diensten. Dit laatste geschiedt steeds, zoodra slechts vermoed kan worden dat, hetzij direct of indirect, een andere dienst bij het onderwerp betrokken is.

Wat het genoemde voorbeeld van de verschillende soorten schroefpalen betreft, mag niet over het hoofd gezien worden, dat door de in aard zoo verschillende toepassingen dezer constructiedeelen bij de onderscheidene departementen (bijv. B. O. W. ten behoeve van steigers, bruggen enz. en Marine voor lichtopstanden en bakens), de eischen, waaraan zij beantwoorden moeten, uiteenloopen. Toch bestaat ook op dit gebied samenwerking en wordt zoo noodig overleg gepleegd.

Overschrijding van ramingen. In het algemeen is de opmerking, dat als regel begrotingen van groote werken verschreden worden, niet juist, waarvoor verwezen kan worden naar de uiteenzetting door den vorigen Directeur der Burgerlijke Openbare Werken gegeven op blz.

148 van Deel 11 der gedrukte stukken betreffende de 2e Havencommissie. Aldaar is vermeld, dat op een totaal geraamd bedrag van f 17 850.000— voor de in de jaren 1909 tot en met 1911 voltooide in eigen beheer uitgevoerde werken, het bedrag der overschrijdingen in het geheel slechts f 492.000.— beliep, terwijl de niet verwerkte overschotten f 768 000— hebben bedragen en dus het bedrag der overschrijdingen hebben overtroffen.

Dat echter ramingen van groote werken, opgemaakt vóór het intreden van den oorlogstoestand voor het meereel belangrijk overschreden worden, is een onontkoombaar gevolg van de buitengewone stijging van materiaalprijzen en arbeidsloonen.

Ten slotte zou in het opvoeren van begrootingen een zeer eenvoudig, maar nochtans afkeurenswaardig middel zijn gelegen om bij de uitvoering beneden de raming te blijven, het volgen van welke gedragslijn voor het Land bovendien nadeelig zou zijn, omdat dan minder overleggend gewerkt zou worden, terwijl aannemers, wetende, dat een werk hoog geraamd is, uiteraard van deze omstandigheid voordeel trachten te trekken.

Ontbreken van een onderlaag bij wegen en wijziging van de uitbetaling van arbeidsloonen en de voldoening van rekeningen. Dat vele wegen zouden zijn aangelegd zonder onderlaag, terwijl daarop in de begrootingen wel gerekend was, berust uiteraard op een misverstand, aangezien dat bij de opneming van het voltooide werk aan het licht zou zijn gekomen.

Vermeld dient te worden, dat wegen, waarvan de verhardingslaag reeds voldoende dik is, niet van een onderlaag behoeven te worden voorzien. Dergelijke wegen kunnen zelfs tegen zwaar verkeer bestand zijn, indien door het gewone onderhoud maar gezorgd wordt, dat de dikte der verhardingslaag niet vermindert.

Eene consequente doorvoering van het denkbeeld om de uitvoerders van openbare werken niet tevens te belasten met de uitbetaling van arbeidsloonen en de voldoening van rekeningen voor geleverde grondstoffen is practisch niet wel mogelijk.

Vroeger bestond de bepaling, dat bij alle uitbetalingen gecommiteerden moesten tegenwoordig zijn, die geheel vreemd waren aan het Departement der B. O. W. en telkens voor drie maanden door het hoofd van gewestelijk bestuur werden benoemd. Deze regeling is sedert vervallen, omdat zij niet voldeed. Bij groote werken zijn thans veelal afzonderlijke betaalmeesters werkzaam.

Het komt derhalve niet noodig voor ter zake het oordeel van de Gewestelijke Bestuurshoofden te vragen.

Opheffing of reconstructie van het Departement B.O.W. Met het oog op de voorgenomen instelling van waterschappen en de aanstaande bestuursreorganisatie komt het voorshands niet gewenscht voor de lokale raden in hunnen bestaanden vorm met de zorg voor het bevoeiingswezen te belasten.

Aan de waterschappen zal mettertijd een belangrijk deel der, thans nog aan het centraal gezag voorbehouden, bemoeienis met het bevoeiingswezen kunnen worden overgedragen.

Ten aanzien van de werken in het belang van de gezondheid kan opgemerkt worden, dat bij de instelling der lokale raden reeds aanstonds de zorg voor de volksgezondheid tot den werkkring van die raden is gebracht.

Aangezien bij havenbouw zeer groote algemeene belan-

gen betrokken zijn, zal de bemoeienis daarmede bij het centraal gezag moeten blijven berusten.

Door de Regeering is beslist, dat te Tandjong Priok bij wijze van proef het beheer zal worden opgedragen aan eene zooveel mogelijk zelfstandige Haven-commissie. Het voortwerken op dezen grondslag behoeft een toekomstig gemeentelijk havenbeheer niet uit te sluiten. Tegen onmiddellijke overdracht van het havenbeheer aan lokale raden zouden overwegende bezwaren bestaan, waaronder: het gemis aan ervaring bij de gemeenten in het beheeren van zeer groote bedrijven, de geringe getalsterkte van het op het gebied van havenbeheer deskundige personeel, zoodat zich moeilijkheden zullen voordoen bij eventuele vervanging. Voorts de mogelijkheid, dat indien voor andere onderwerpen van gemeentezorg groote kapitalen noodig zijn, kostbare verbeteringen der haven achterwege zullen moeten blijven, hetgeen niet alleen ten nadeele der gemeente, maar ook van het verderstrekkend achterland komt. Eindelijk mag de omstandigheid niet over het hoofd gezien worden, dat in de meeste havens in de eerste jaren op de exploitatie belangrijke verliezen zullen geleden worden, hetgeen den lokalen raden de overneming van het havenbeheer voorloopig niet aanlokkelijk zal maken.

Op grond van een en ander wordt opheffing of reconstructie van het Departement B.O.W. niet gewenscht geoordeeld.

Onderhoud van Landsgebouwen. De minder goede staat van een gebouw is dikwijls niet een gevolg van onvoldoend onderhoud, maar van nalatigheid in de verzorging door den gebruiker of bewoner. Het schoon en zindelijk houden van een gebouw behoort niet tot de taak van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Overigens zij, wat dit punt betreft, nog opgemerkt, dat de huidige buitengewoon hooge prijzen der grondstoffen nopen tot beperking van het onderhoud, welke echter nimmer zoover gaat, dat eene waardevermindering der gebouwen daarvan het gevolg zou zijn.

Instelling van een eigen bouwkundig bureau bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst. In het algemeen kan gezegd worden, dat overal waar één centraal bouwbureau bestaat voor verschillende takken van dienst, men het streven opmerkt om het centrale lichaam te splitsen in kleinere bouwbureau's voor elken dienst afzonderlijk, daar men dan, zooals het heet, veel krachtiger invloed kan uitoefenen op den voortgang der plannen en profiteeren van de uitsluitend speciale ervaring, die voor de richting, waarin de diensttak zich beweegt, noodzakelijk is. Ook bij de groote gemeenten in Holland, als Amsterdam en Rotterdam, neemt men dien, soms heftig gevoerden strijd al jaren waar en het is zeker niet onmogelijk, dat men dien strijd ook bij de gemeenten hier te lande t.z.t. zal zien ontbranden. De Commissie's voor de scholen wenschen een eigen school-ingenieur voor den nieuw-bouw, die voor de woning- en grondzaken verlangen een met uitbreidingsplannen vertrouwd deskundige, de havendienst wenschen hun havenspecialiteit, de fabrieken voor gas- en electriciteit demonstreeren het groote nut van in hun bedrijf ervaren bouwkundigen, maar voortdurend hebben nu eens de dagelijksche besturen der genoemde en andere steden dan weer de gemeenteraden zelve gewaakt tegen deze nadeelige en

kostbare verbrokkeling van arbeid. Men laat de bedrijven binnen zekere grenzen vrij in hun bewegingen, maar voor voor alles, wat het bouwen raakt, worden nadat de betrokkenen hun wenschen hebben kenbaar gemaakt, de plannen vastgesteld en daarna uitgevoerd door den dienst der plaatselijke of publieke werken, die voaal waakt tegen opdrijving van eischen der betrokken diensten. Men ziet bovendien dat in steden, waar men door den historischen gang van zaken gesplitste technische diensten aantreft, op dit gebied centraliseerende hervormingen tot stand komen (bijv. in de gemeenten 's Hertogenbosch, Tilburg, Breda, Eindhoven om van de voorbeelden in het buitenland niet te spreken).

Ook hier te lande is reeds gelijksoortige ervaring opgedaan, als gevolg waarvan bij den Pandhuisdienst de betrekking van ambtenaar voor het ontwerpen van gebouwen ten behoeve van dien dienst in 1912 is ingetrokken.

Het gebruik maken van particuliere architecten buiten het verband van den openbaren dienst zal in de bestaande omstandigheden ondanks de daaraan voor den Lande verbonden hogere kosten niet te vermijden zijn, al behooren teleurstellingen op dat gebied niet tot de uitzonderingen.

Inhuur van localiteiten voor den dienst. In vroegere jaren zorgde het Departement der Burgerlijke Openbare Werken in hoofdzaak alleen voor het inhuren van gebouwen voor den eigen dienst. Hierin is verandering gebracht, omdat het wenschelijk werd geacht eenheid te brengen in de beoordeeling van de doelmatigheid van de gebouwen en hun huurwaarde. Die maatregel diende tevens om te voorkomen, dat verschillende diensten tegen elkaar zouden opbieden, hetgeen anders, vooral in de tegenwoordige tijdsomstandigheden, herhaaldelijk zou voorkomen.

Verbod aan uitvoerders van werken om voor eigen rekening te bouwen. Eene aanschrijving als hierbedoeld, is nimmer uitgevaardigd.

Wel is bij Staatsblad 1912 no. 390 aan de technische ambtenaren bij den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken in het algemeen verboden om particulier werk te verrichten zonder vergunning van het Departementshoofd.

Overigens wordt door het uitoefenen van streng toezicht oneerlijkheid zoo veel mogelijk tegen gegaan.

Verschaffen van inlichtingen aan Leden van den Volksraad. Bij bedoeld rondschrjven is aan de betrokken ambtenaren verzocht om aan Volksraadsleden, die inlichtingen mochten vragen, mede te deelen, dat het Departementshoofd er prijs op stelde gevraagde gegevens zelf te verstrekken.

Onderafdeeling 296. Tijdelijk hoofdamtenaar. De bedoelde hoofdamtenaar is te beschouwen als een schakel, zoowel tusschen het Departementshoofd enerzijds en de technische afdelingschefs anderzijds, als tusschen die afdelingschefs onderling. Waar elk der vijf technische afdelingen van het Departement steeds meer een afgezonderd geheel gaat vormen en het onderling contact dienengevolge geringer wordt, dient er voor te worden gewaakt, dat ook bij de behandeling van belangrijke administratieve vraagstukken van algemeenen aard de eenheid niet verloren gaat.

De Secretaris wordt door de zorg voor eene vlotte afdoening van de dagelijksche zaken zoo zeer in beslag genomen, dat hem onmogelijk daarnevens de bovenbedoelde taak kan worden opgedragen.

Indien de indienststelling van den tijdelijken hoofdamtenaar aan de verwachting beantwoordt, zal die maatregel wel moeten worden bestendigd.

Onderafdeeling 298b. Wegopzieners in de gewesten Sumatra's Westkust en Tapanoeli. Omtrent dit punt zal met de residenten van Sumatra' Westkust en Tapanoeli in gedachtenwisseling worden getreden.

Onderafdeeling 299. Salarisregeling van onderopzichters, opzichters en architecten. Op eene gelijkmaking van die bezoldiging met die van hunne collega's bij de Staatspoorwegen is reeds gerekend bij de ontwerp-aanvullingsbegrooting 1918.

Uit een oogpunt van begrootingstechniek is bij de ontwerp-begrooting 1919 op de geldelijke gevolgen van dien maatregel onder een afzonderlijken post gerekend.

Herziening van de bezoldigingen van het lager personeel bij de B. O. W. Een dergelijke herziening is reeds in overweging.

Opneming van werkbazen in vasten dienst. Of het aanbeveling verdient een korps werkbazen in vasten dienst in het leven te roepen, mag worden betwijfeld.

Voor de beter onderlegden onder hen bestaat thans reeds gelegenheid om als onderopzichter in vasten landsdienst te worden geplaatst.

Onderafdeeling 300. Zuinigheid bij het maken van gebouwen. Bij de ontwerpen voor gebouwen moet rekening gehouden worden met de daaraan door de betrokken diensten gestelde eischen, waarbij ter vermindering van opdrijving der bouwkosten zoo noodig steeds op beperking wordt aangedrongen.

Bouw van de centrale ziekeninrichting te Semarang, van gevangenissen en kazernes voor de gewapende politie. Met het oog op een vlotte uitvoering kan bij uitgebreide complexen als de centrale burgerlijke ziekeninrichting te Semarang bezwaarlijk gewacht worden op het gereedkomen van het geheele definitieve ontwerp om tot aanbesteding over te gaan. De verschillende onderdeelen worden stuksgewijze uitgewerkt. Er zal dus telkens wanneer het ontwerp voor een onderdeel gereed is, tot aanbesteding daarvan worden overgegaan. Ditzelfde geldt voor het uitbesteden van den bouw van groote gevangenissen.

Door den Directeur van Binnenlandsch-Bestuur is becijferd, dat voor de kazerneering der gewapende politie in 1916 nog 7 miljoen gulden te verwerken was. Per jaar wordt ongeveer f 700.000.— op de begrooting gebracht, zoodat het 10 jaar zal duren, alvorens die kazerneering zal zijn voltrokken, wat geen te korte termijn wordt geacht.

Klacht over het niet betrachten van gepaste zuinigheid bij scholenbouw (vgl. mede het tweede lid van het verslag nopens onderafdeeling 202). Alle l a g e r e scholen worden gebouwd volgens een normaalontwerp, vastgesteld na overlegd met het Onderwijsdepartement.

Het normaalontwerp voor de Inlandsche scholen 2e kl. is een succes gebleken. De tegenwoordige hoge bouwkosten zijn te wijten aan de steeds stijgende prijzen van materialen en arbeidsloonen.

De eisch van uniformiteit in de gebouwen voor het Europeesch lager en het Hollandsch-Inlandsch Onderwijs is oorzaak, dat de laatstbedoelde veel kostbaarder zijn dan de vroegere Inlandsche scholen 1e klasse.

Voor de bouwkosten der normaalscholen zijn als maatstaf aangenomen die van de eerste school van dien aard te Blitar.

Hoezeer de geraamde kosten van alle later geautoriseerde normaalscholen minder zijn, wordt nochtans beaamd, dat het betrachten van strengen eenvoud daarbij noodzakelijk is, vooral omdat in de toekomst nog zoovele dergelijke gebouwen zullen moeten verrijzen.

Bij andere groote schoolgebouwen, zooals hogere burgerscholen, opleidingsscholen voor artsen enz., moet meer aandacht besteed worden aan het uiterlijk aanzien en voorts getracht worden door met zorg samengestelde groepeerings der verschillende gebouwen een aantrekkelijk geheel te vormen.

Overdekte speelplaatsen bij 2e klasse Inlandsche scholen Beslist is, dat bij de hierbedoelde scholen geen speelloodsen worden gebouwd, behoudens in zeer bijzondere gevallen.

Indien werd overgegaan tot den bouw van speelloodsen bij alle Inlandsche scholen, zouden de bouwkosten daarvan zeer belangrijk stijgen.

Zaal voor Zweedsche gymnastiek te Ampenan. In het uitgetrokken bedrag f 50.000.— zijn mede begrepen de kosten voor bijkomende werken (sportterreinen). Deze werken zijn noodig in verband met de nieuwe eischen voor bevordering van het Marinepersoneel en voor gezonde ontspanning der schepelingen.

Residentswoningen te Menado en Benkoelen. Naar aanleiding van de opmerkingen betreffende de hoge bouwkosten van nevenbedoelde gebouwen moge worden gewezen op de Residentswoning te Bondowoso, waarvan de bouw in 1901 werd toegestaan en waaraan rond f 88.000.— werd uitgegeven. Waar de prijzen der materialen en ook de arbeidsloonen sedert belangrijk zijn gestegen, zal zelfs op Java voor een soortgelijke woning thans minstens f 100.000.— noodig zijn.

Aangezien voor een Controleurswoning te Menado in het laatst van 1917 f 32.300.— beschikbaar werd gesteld, welk bedrag ook benodigd zal zijn voor de woning van den gewestelijken Secretaris aldaar, blijft derhalve voor de Residentswoning alleen zelfs minder dan f 100.000.— beschikbaar.

Bouw van een gevangenis te Karanganyar (Wonogiri, Solo). Eerst eind 1917 werd beslist, dat de bouw dezer gevangenis van Landswege zal geschieden, in stede van door het Zelfbestuur van Mangkoe Negara. Zoodra de fondsen zulks toelaten, zal met den bouw een aanvang gemaakt worden, waarvoor geen afzonderlijk bedrag op het werkplan behoeft te worden uitgetrokken, aangezien dit werk behoort tot z.g. werken van geringen omvang.

Bouw van gevangenissen. Dat de bouw van gevangenissen zich soms bepaald heeft tot het zetten van een

ringmuur is te wijten aan het feit, dat bij het uitbreken van den oorlog op verschillende plaatsen buitenringmuren met frontgebouwen in uitvoering waren. In verband met de toen gelaste staking van bouwwerken en de in de volgende jaren sterk beperkte bouwcredieten moest van de voortzetting van den bouw van enkele gevangenissen geheel of gedeeltelijk worden afgezien.

Belemmering bij de uitvoering van bouwwerken door verandering van inzicht bij de diensttakken, waarvoor de gebouwen bestemd zijn. Wat de uitvoering van werken betreft, moet worden medegeeld, dat daarbij door inmiddels gewijzigd inzicht over het algemeen weinig belemmering wordt ondervonden.

Wel een dergelijke belemmering vaak voor tijdens de samenstelling van ontwerpen.

Normaalproject voor controleurswoningen. Een landsdienaar met de bezoldiging van een controleur krijgt volgens de daarvoor voorloopig aangenomen regelen een woning, waarvan het hoofdgebouw 150 M². oppervlak heeft. Het type controleurswoning met 190 M².

Het belang van den bewoner is in dat opzicht dus voldoende verzorgd, terwijl ook het representatief karakter der betrekking naar den eisch tot uitdrukking is gebracht. Alle vertrekken op zichzelf zijn voldoende ruim blijkens ervaring ook bij andere Landswoningen.

Vraag of het niet mogelijk zou zijn de pendopo's en bestuurskantoren van de woningen der Inlandsche bestuursambtenaren afgescheiden te houden. Overlegging van het normaalproject van woningen voor districtshoofden. (Vgl. afdeling IV onderafdeling 99). Bij de laatste herziening van het normaalproject voor districtshoofdwoningen is de kwestie der afscheiding (denkbeeld van wijlen den Regent van Demak) in nadere beschouwing genomen.

Voor eene zoodanige afscheiding waren als motieven aangevoerd:

- 1e. het ongerief en de onvrijheid voor het gezin tijdens bijeenkomsten enz. in de pendopo;
- 2e. de kosten van meubilering der pendopo.

Het laatstbedoelde bezwaar is te ondervangen door de meubilering voor rekening van den Lande te nemen, gelijk voor residenten (receptie ruimte) in den laatsten tijd geschiedt, en waartoe toch zou moeten worden overgegaan, als de pendopo, afgescheiden van het woonhuis, als vergaderzaal uitsluitend voor den dienst bestemd zou zijn.

Bij uitwerking van het denkbeeld der scheiding bleek, dat het eerstbedoelde bezwaar zich nog meer zou doen gevoelen, daar van uit de gescheiden pendopo, welke met het oog op dienstbelangen naast de woning geëlaast behoorde te worden, de inblik op de bijgebouwen nog groo-ter werd.

Bovendien bleken de bouwkosten toegenomen als gevolg van den noodzakelijken aanbouw van een voorga-herf.

Voorts is van uit een aesthetisch oogpunt de scheiding vag pendopo en woning minder gelukkig.

Eindelijk werd van sommige zijden als hoofdbezwaar aangevoerd, dat de scheiding in strijd zou zijn met de adat. De pendopo verleent toch aan de bestaande wedo-

no's woningen een zeker cachet van waardigheid, vooral in de oogen van de bevolking.

Voor het nieuwe normaalontwerp is dan ook afgezien van de bedoelde scheiding.

Wat de bestuurskantoren betreft, deze worden sinds lang los van de woningen der Inlandsche bestuursambtenaren gebouwd.

Eenige exemplaren van het voorloopig vastgestelde normaalontwerp van woningen voor districtshoofden zullen ter secretarie van den Volksraad neergelgd worden.

Overschrijding van de aanvankelijke raming der bouw-kosten voor de S. T. O. V. I. A. Inderdaad was voor de S. T. O. V. I. A. het eindbedrag aanvankelijk geraamd op f 1 800.000.—. Het complex is evenwel als gevolg van de eischen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst al-lengs belangrijk uitgebreid, o a. met het geneeskundig la-boratorium (f 200 000.—).

De ziekenzalen ten behoeve van Inlandsche verpleeg den, aanvankelijk ontworpen met een bebouwd oppervlak van rond 4550 M², zijn uitgebreid tot een oppervlak van 11350 M², waarvan 3470 M², als verdiepingbouw.

De af leeling voor Europeanen en de Europeesche ver-pléegsters zal een bebouwd oppervlak van rond 4000 M² beslaan, het geheel met verdieping, tegen 1560 M² in het oorspronkelijk plan.

Het anatomie-gebouw werd uitgebreid van 1650 tot 2300 M².

Het frontgebouw bevatte aanvankelijk slechts lesloka-len op den beganen grond ter oppervlakte van 3400 M², de verdieping was bestemd voor slaapzalen van het in-ternaat.

Thans wordt het geheele 3100 M² groote frontgebouw met de verdieping uitsluitend voor onderwijs-doeleinden gereserveerd.

Voor de in het oorspronkelijk plan ontworpen zeer een-voudige gebouwen ten behoeve van apotheek, polikliniek en magazijn is in de plaats gekomen het frontgebouw, dat met gas-, water- en electriche leidingen ± f 275.000.— zal kosten.

De totaal kosten voor deze ziekeninrichting zijn op f 4.000.000.— geraamd. Daarvan zijn rond f 2.000.000.— toegestaan.

Bouwkosten van de O. S. V. I. A. te Fort de Kock. Het uitgetrokken bedrag van f 100 000.— vormt de eerste ter-mijn der totale bouwkosten. Waar voor soortgelijke in-richting te Serang en Madioen vóór den Europeeschen oorlog rond f 410 000 — en f 390.000 — vereischt waren, zal, ondanks den daarbij te betrachten eenvoud, voor het onderhavige bouwwerk te Fort de Kock in verband met de belangrijke prijsstijging van materialen en loonen op een uitgaaf van ± f 450.000.— gerekend moeten worden.

Kosten van sommige groepen van Landsgebouwen. De klacht omtrent de hooge bouwkosten van pandhuizen heeft reeds eenige jaren geleden aanleiding gegeven tot een onderzoek welke bezuinigen konden worden aan-gebracht

Zooals reeds hiervoor is opgemerkt is de zelfstandige betrekking van bouwkundige bij den Pandhuisdienst in 1912 ingetrokken.

Over de bouwkosten van scholen is ook reeds het noodige in het midden gebracht.

Wat de Landsgebouwen in het algemeen betreft, mag niet over het hoofd gezien worden, dat evenals in alle andere landen ook in Indië de eischen op architectonisch gebied van het ontwikkelde deel van het volk wel steeds zullen stijgen, met het gevolg, dat de tegenwoordige eischen in de naaste toekomst te laag worden geacht.

Vertraging in den bouw van de Koningin Emmaschool en de H. B. S. te Soerabaja. In verband met de slechte grondgesteldheid, welke tijdroovende vooronderzoekingen omtrent de toe te passen fundeeringen vorderden, moest tenslotte van het inmiddels gereed gekomen project (in verdiepingbouw) voor de Koningin Emmaschool worden afgezien.

Een geheel nieuw ontwerp, dat begin van dit jaar gereed kwam, zal in verband met de inmiddels veranderde inzichten omtrent het opnemen in het plan van een aula, weer eenigszins gewijzigd moeten worden.

In 1917 is door de betrokken autoriteiten voorgesteld af te zien van den bouw eener H. B. S. op het daarvoor in de wijk Sawahan uitgekozen terrein.

Thans is in overweging de aankoop van een perceel op het aan de gemeente Soerabaja toebehoorend land Ketabang.

Krachtiger voorgang van den bouw van scholen. In aanmerking nemend, dat het geheele jaarlijksche budget voor vernieuwingen en nieuwe werken ten behoeve van landsgebouwen in de jaren 1900 t/m 1907 vrij constant ± 1¼ millioen bedroeg, wijst de omstandigheid, dat in het loopende jaar alleen ten behoeve van gebouwen voor het Inlansch Onderwijs boven het toegestane crediet van 2 millioen, vermoedelijk nog ruim 2,5 millioen dus in totaal 3,5 millioen, zal worden verwerkt, allerminst op gebrek aan voortvarendheid bij den bouw van scholen voor het Inlandsche Onderwijs.

Alleen aan onderwijsinrichtingen werd in 1915, 1916, 1917 respectievelijk verwerkt rond 1,4, 2,7 en 3,2 millioen, zijnde rond 0,6, 1,4 en 1,2 millioen boven de voor die jaren toegestane credieten, terwijl voor 1918 een uitgaaf van bijna 4,5 millioen mag worden verwacht, derhalve aan die categori van gebouwen alleen reeds ruim 3 maal meer dan in de eerste 8 jaren van deze eeuw voor alle Landsgebouwen te zamen jaarlijks beschikbaar was.

Zorg voor den woningbouw voor ambtenaren op plaatsen, waar het particulier initiatief te kort schiet. De behoefte aan landswoningen is inderdaad zeer groot. Een der daarbij zich voordoende moeilijkheden is gelegen in de billijke verdeling der op te richten woningen over de verschillende groepen van landsdienaren.

In verband met de beperktheid der voor dit doel beschikbare middelen en het zeer groot aantal benodigde woningen, zal de oprichting moeten geschieden volgens een jaarlijksch bouwplan, waarbij rekening gehouden wordt, zoowel met het plaatselijk verschil in behoefte aan woningen als met de mogelijkheid, dat daarin door het particulier initiatief wordt voorzien.

Het bouwplan zal worden opgesteld door een com-missie van zoodanige samenstelling, dat de behartiging van de belangen van alle landsdienaren behoorende tot verschillende takken van dienst verzekerd is.

Een algemeene regeling der onderwerpelijke aange-legenheid op den grondslag van de bovenvermelde voor-stellen is in bewerking.

Onderafdeeling 205. Bespoediging van de afwerking van den weg, die de verbinding tusschen West- en Midden Java zal vormen. Omtrent de verbinding van Bandjar naar Wangon (welke voor de uitvoering in vier vakken is verdeeld) kan worden medegedeeld, dat de uitvoering geleidelijk wordt voortgezet, in verband met de beschikbare fondsen.

Twee der vakken zijn nagenoeg voltooid, met den aanleg van het derde vak is begonnen, terwijl het vierde vak in ontwerp gereed ligt.

Grootere breedte der verharding bij den aanleg van wegen. Bij den aanleg van wegen wordt de verhardingsbreedte voorloopig meestal op 3 M. gesteld, tenzij het te verwachten verkeer op plaatselijke omstandigheden al dadelijk een grootere breedte wettigen.

Bij toeneming van het verkeer wordt daarin gereede aanleiding gevonden tot verbreding en verzwaring der verharding.

Het is niet wenschelijk om aan de wegen een grootere breedte te geven, dan voor het verkeer strikt noodig is, aangezien de kosten daardoor, vooral in bergterrein, onevenredig zouden stijgen, zoodat met een zeker jaarlijks beschikbaar totaal bedrag minder weglengte zou worden verkregen. Vooral voor de buitengewesten, waar dikwijls op een spoedige totstandkoming van wegverbindingen sterk wordt aangedrongen, is dit van veel belang.

Onderafdeeling 306. Uitbreiding van personeel voor bevoeiingswerken. De wenschelijkheid van uitbreiding van het personeel voor den aanleg van bevoeiingswerken en voor het waterbeheer wordt erkend, doch het bestaand tekort aan technisch personeel vormt vooralsnog een beletsel om tot die uitbreiding over te gaan.

Zeer groote verlaging van het bedrag, uitgetrokken voor kleine werken op Java en Madoera. De meening dat het voor 1919 voor werken van geringen omvang uitgetrokken bedrag aanzienlijk lager zou zijn dan dat voor vorige jaren, moet op een misverstand berusten.

Wellicht heeft daatoo aanleiding gegeven de gewijzigde indeeling van het werkplan.

Voor een achttal der voorheen in den globalen post voor bevoeiingswerken van geringen omvang begrepen werken zijn n. l. thans afzonderlijke posten uitgetrokken. Met inbegrip van die werken is gerekend op een totale uitgaaf van f 2.750.000.—, derhalve op niet onbeduidend meer dan het gewenschte bedrag van f 1.700.000.—. (Vergelijk ook de memorie van toelichting gedrukt stuk No. 5 B, blz. 90 en 91).

Verhooging van het bedrag voor den aanleg van veldwadoeks. Twijfel aan het nut dezer wadoeks. Onder het bedrag van f 650.000.—, op het werkplan voor 1919 uitgetrokken voor bevoeiingswerken van geringen omvang op Java en Madoera, is begrepen een nog niet vastgesteld bedrag voor den aanleg van zoogenaamde kringwadoeks, voor welk doel de Commissie in het belang van het bevoeiingswezen op Java en Madoera voor 1918 een uitgaaf van f 190.000.— noodig oordeelde.

Waarschijnlijk zal daaraan in dit jaar méér worden besteed vermoedelijk ± f 500 000.—. De grootte der in volgende jaren voor dien aanleg te besteden bedragen zal o.a. afhankelijk zijn van de gevolgen, welke die aanleg zal blijken te hebben, zoowel in economisch opzicht als met

betrekking tot de eischen, welke hunne oordeelkundige benutting aan het beschikbare personeel stelt.

(Vergelijk ook de memorie van toelichting blz. 91).

Vraag waarom de verwerking van het bedrag, bedoeld op blz. 91 van de memorie van toelichting, negen jaren zal moeten duren. Indien met de gestelde vraag bedoeld wordt op de omstandigheid, dat voor alle (in het zoogenaamd werkplan) met name genoemde bevoeiings- en afwateringswerken na 1919 nog moet worden gerekend op een uitgaaf van omstreeks 47½ miljoen gulden, terwijl daaraan in 1919 zal worden besteed rond 5 miljoen gulden, zoodat op gelijken voet voortwerkend nog ± 9 jaren voor de voltooiing zullen noodig zijn kan worden opgemerkt, dat de voortgang dier werken wordt beheerscht door het beschikbare personeel en de geldelijke middelen. Voor zoover deze dit toelaten zal naar een versnelling der uitvoering worden gestreefd.

Krachtiger terhandneming van de bevoeiing. De wenschelijkheid van het krachtig ter hand nemen van reeds aangevangen of binnenkort aan te vangen bevoeiingswerken wordt beaamd; deze aangelegenheid heeft ook de volle aandacht der Regeering.

Benutting van tertiaire leidingen voor den afvoer van faecaliën. Of het wenschelijk is de zoogenaamde tertiaire bevoeiingsleidingen, die met het oog op hare bestemming in het algemeen open aarden leidingen zijn, meer dan tot dusver dienstbaar te maken aan den afvoer van faecaliën, zal nader een punt van overweging uitmaken. Al aanstonds wordt echter opgemerkt, dat dezelfde leidingen veelal door de bevolking worden benut voor het ontleenen van band- en drinkwater en voor het wasschen van levensmiddelen.

Hervatting van de Solovalleiwerken. De hervatting der gestaakte werken ter bevoeiing van de Solovallei is wederom in studie genomen en verdient, in verband met het vraagstuk der zelfstandige voedselvoorziening, ernstige overweging. Waarschijnlijk zal niet worden overgegaan tot uitvoering van het werk op de oorspronkelijke schaal — waarvoor 18 jaren geleden door de zoogenaamde Solovallei-commissie boven het reeds bestede bedrag van 11.3 miljoen gulden nog een uitgaaf van 27.5 miljoen gulden, en met inbegrip der doorgraving tusschen Wringinanom en Sidajoelawas van 34 miljoen gulden werd noodig geacht — doch met een betrekkelijk kleine inkrimping van het oorspronkelijk 223 000 bouw groote bevoeiingsgebied, zal het werk beduidend minder kostbaar kunnen worden gemaakt en tevens de tijdsduur, voor de voltooiing benodigd, kunnen worden beperkt. Van landbouwkundige zijde wordt een praktisch onderzoek ingesteld naar de hoedanigheid van het water der Solorivier in verband met de daarmede te bevoeien gronden.

Aanleg van bevoeiingswerken in de buitengewesten. De bemoeienis van den dienst der Burgerlijke Openbare Werken met de uitvoering van bevoeiingswerken in de Buitengewesten is geleidelijk toenemend, zooals blijkt uit de daaraan in de jaren 1915 tot en met 1917 verwerkte bedragen (blz. 43 van het werkplan). Voorts worden ook uit de landschapskassen in verschillende streken bevoeiingswerken tot stand gebracht.

Wat aangaat de behoefte aan den aanleg van werken van genoemden aard kunnen echter de over het algemeen zéér schaars bevolkte Buitengewesten geenszins op één lijn gesteld worden met Java en Madoera. Zoowel de geringe bevolkingsdichtheid, als de terreinformatie leenen zich over het algemeen niet tot den aanleg van werken ter bevloeiing van groote uitgestrektheden.

Meerendeels zijn dan ook de onderhanden zijnde werken van een geringen omvang.

Zooals terecht werd opgemerkt, stelt de bevolking der Buitengewesten niet overal den aanleg van bevloeiingswerken op prijs: in verschillende streken wordt aan ladangbouw de voorkeur gegeven.

Bevloeiingswerken zijn, onder de leiding van irrigatie-ingenieurs, thans in uitvoering in Atjeh, de Oostkust van Sumatra, Palembang, de Lampongsche districten, Benkoelen, Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Bali en Zuid-Celebes. Voorts zijn ingenieurs, belast met de voorbereiding van dergelijke werken, geplaatst te Gorontalo en kortelings ook te Tondano (in de Minahassa) en te Amoentai (Zuideren Oosterafdeeling van Borneo).

Omtrent de wenschelijkheid van de technische verbetering der bevloeiing van de vlakke van Korintji zullen meerdere gegevens worden verzameld.

De rapporten der ingenieurs van Tubergen en van Buuren hebben een waardeerbaren grondslag gevormd voor verschillende reeds in uitvoering of nog in voorbereiding zijnde bevloeiingsplannen.

Het beperkte personeel en de dringende behoeften van Java en Madoera zullen uiteraard mede hunnen invloed op den voortgang der werkzaamheden van den besproken aard in de Buitengewesten doen gevoelen.

Voorgenomen aanleg van het Rawah-Pening-bekken. Het plan tot de inrichting van de Rawah-Pening tot verzamelbekken ten behoeve der bevloeiing van de vlakke der afdeeling Demak is in handen gesteld van eene commissie van deskundigen op velerlei gebied, ter bestudeering van het vraagstuk in zijn geheel omvang.

Aan deze commissie, waarin ook een deskundige op landbouwgebied zitting heeft, is opgedragen der Regeering van raad te dienen en terzake de noodige voorstellen te doen.

Overigens wordt opgemerkt, dat een tevoren ingesteld landbouwkundig onderzoek heeft uitgewezen, dat het water der Toentangrivier, welke de Rawah-Pening doorstroomt, voor de bevloeiing der Demaksche gronden kwalitatief uitnemend geschikt is.

Irrigatievoorzieningen in Zuid-Bantam, Zuid-Kedoe, Tangerang, Krawang, West-Cheribon en Banjoewangi. Het voornemen bestaat om binnenkort de bevloeiing in Zuid-Bantam en aan de Peperbaai ter hand te nemen. Enkel kleine werkjes in de afdeeling Pandeglang zijn in uitvoering.

De bevloeiing uit de Tjipoenegara (West-Cheribon) vormt een onderdeel der plannen voor de bevloeiing der voormalige particuliere landen Kandanghaoer en Indramajoe-West uit de Tjipoenegara, de Tjimanoeek en de Tjipanas, tot een totaal oppervlak van bijna 90.000 bouws, waarvan omstreeks 32.000 bouws uit de eerstgenoemde rivier. Deze plannen zijn nog in voorbereiding: de noodzakelijke opnemingen werden nog niet geheel voltooid.

De dichtheid der bevolking en de voortschrijding der

ontginningen geven aanleiding deze werken geleidelijk van het Oosten naar het Westen in uitvoering te brengen en derhalve met de bevloeiing uit de Tjimanoeek, ten westen dezer rivier, te beginnen.

Met betrekking tot het algemeen plan voor de bevloeiing van Zuid-Banjoewangi wordt nog een landbouwkundig onderzoek ingesteld. Kleinere werkjes kwamen in deze streek reeds in uitvoering.

Aan de werken in Zuid-Kedoe zal zooveel mogelijk voortgang worden gegeven; die in de afdeelingen Tangerang en Krawang verkeerden nog in het stadium van voorbereiding, doch zoo spoedig mogelijk zal met de uitvoering daarvan worden aangevangen.

Schijn als zouden in de eerste plaats irrigatiewerken tot stand komen waar belangen van de suikernijverheid daarmede gemoeid zijn. Technische hulp betreffende het bevloeiingswezen werd het eerst en het menigvuldigst ingeroepen in streken, waar tegenvolgt der Europeesche suikerrietcultuur bij de verdeling van het water tusschen de rietaanplantingen en de gewassen der bevolking moeilijkheden werden ondervonden. In dergelijke streken werden door de aanwezigheid van deskundig personeel voorheen wellicht meer dan elders nieuwe werken tot stand gebracht.

Nu over geheel Java technisch personeel voor den bevloeiingsdienst beschikbaar is, kan niet meer gesproken worden van eenige bevoorrechtiging inzake den aanleg van bevloeiingswerken in streken, waar de belangen van de suikernijverheid daarmede gemoeid zijn.

Groote sommen zijn reeds besteed aan, of zullen eerlang worden uitgegeven voor den aanleg van bevloeiingswerken in Bantam (Tjioedjoengwerken), Batavia (bevloeiing van Tangerang en Krawang) en Zuid-Banjoewangi, in streken dus waar geen cultuur van suikerriet bestaat.

Wenschelijkheid om te breken met het stelsel om, bij den aanleg van bevloeiingswerken onderscheid te maken tusschen werken, welke rendabel en die, welke niet rendabel zijn. Het tot dusver in de begrooting gemaakte onderscheid in rentegevende werken en werken, waarvan de rentedracht wordt geacht niet vast te staan, berust inderdaad op een niet voldoende zekeren grondslag.

Desniettemin eischt een voorzichtig beleid, dat niet zonder deugdelijke gronden wordt aangenomen, dat de bedragen, aan den aanleg van bevloeiingswerken besteed, immer rentegevend zullen zijn. Nader zal worden overwogen of het toelaatbaar zal zijn een deel dier werken als rentegevend te beschouwen en dus niet ten laste der gewone middelen tot stand te brengen.

Beheer van irrigatiewerken. Spoedige invoering van waterschappen, zoowel in als buiten de Vorstenlanden. Personeelsgebrek heeft tengevolge, dat niet steeds aan het beheer van bevloeiingswerken die zorg kan worden besteed, welke ook de Regeering gewenscht acht. Nochtans wordt met het beschikbare personeel op dit gebied gedaan, wat gedaan kan worden.

Zooals reeds werd opgemerkt, zal binnenkort de mogelijkheid worden geopend tot het instellen van waterschappen met publiekrechtelijke bevoegdheden, zoowel voor de Vorstenlanden als voor de Gouvernementslanden.

Heffing van een waterbelasting van particulieren, die van bevoeiingswerken profijt trekken. Afschaffing der dag- en nachtregeeling. Het denkbeeld der heffing van eene algemeene waterbelasting is nog in overweging. Het schijnt evenwel twijfelachtig of eene dergelijke heffing aanbeveling verdient, nu vermoedelijk eerlang waterschappen zullen tot stand komen, die eigen belastingen van de ingelanden zullen kunnen en ongetwijfeld ook moeten heffen.

De reeds genoemde commissie in het belang van het bevoeiingswezen op Java en Madoera heeft in de eerste plaats tot taak de algemeene grondbeginselen vast te stellen, volgens welke de verdeling van het beschikbare bevoeiingswater voortaan zal dienen te geschieden (de z.g.n. codificatie van het waterrecht).

Intusschen heeft de werkzaamheid dier commissie reeds geleid tot het krachtig ter hand nemen van den aanleg der meergenoemde kringwadoeks, waarmede onder meer beoogd wordt de nadeelen te ondervangen, verbonden aan de tot dusver in de streken, waar Europeesche suikerrietcultuur voorkomt, nagenoeg overal geldende zoogenaamde dag- en nachtregeeling.

Overzicht van de bevoeiingswerken, die de Regeering voornemens is in het eerste 10-tal jaren uit te voeren. Een volledig overzicht van de bevoeiingswerken, welke in het eerstvolgende 10-tal jaren vermoedelijk in uitvoering zullen zijn, is bezwaarlijk te geven, omdat vooral tal van kleinere werken plegen te worden uitgevoerd ter voorziening in een onverwacht opkomende behoefte.

Wat de grootere werken betreft, kan naar het werkplan (gedrukt stuk No. 17 B) worden verwezen. Behalve de daar opgenoemde groote werken, zullen vermoedelijk binenkort tot uitvoering komen de bevoeiing van de voormalige particuliere landen Kandanghaoer en Indramajoe-West, een eenigszins beperkt plan tot bevoeiing der Solovallei en de bevoeiing van Zuid-Banjoewangi.

Voorts is in overweging een plan tot verbetering der bevoeiing van de Bandoengsche hoogvlakte, hoofdzakelijk met de bedoeling daaraan ook een Oostmoessonbevoeiing te verschaffen.

Zooals reeds werd opgemerkt leenen de Buitengewesten zich over het algemeen minder voor de uitvoering van groote bevoeiingswerken.

Onderafdeeling 307. Vraag wat verstaan moet worden onder werken van grooten omvang. De benaming „werken van geringen omvang” is oneigenlijk gegeven aan die werken, waarvoor niet van te voren om een of andere reden met het Opperdestuur in overleg werd getreden. De scheiding tusschen de in onderafdeeling 307 met name genoemde werken en die, samengevat onder de benaming „werken van geringen omvang”, is geleidelijk ontaard in een splitsing tusschen werken, waarvoor de uitgaven al of niet tot de buitengewone gerekend dienen te worden.

Voor een dergelijke scheiding in de begrooting bestaat inderdaad geen goede reden.

Maatregelen in het belang van de volksgezondheid in de Tjiheavlake. Het initiatief tot het nemen van maatregelen in het belang van de volksgezondheid in de Tjiheavlake ligt op den weg van den betrokken lokalen raad.

Gering bedrag voor de uitvoering van werken in het belang van de volksgezondheid verwerkt. Het zeer geringe bedrag, verwerkt aan werken in het belang van de volksgezondheid, is, behalve aan de in de begrooting genoemde omstandigheid, (gedrukt stuk No. 17 en 17 B) nl. dat door den heerschenden oorlogstoestand de noodige materialen niet of althans niet tegen redelijken prijs te krijgen zijn, een gevolg van het gebrek aan het benodigde deskundige personeel.

Overzicht van de plannen betreffende de op verschillende plaatsen aan te leggen drinkwaterleidingen. Onderzoek ter verkrijging van systematische drinkwatervoorziening van Java. Aangaande het onderzoek naar een systematische drinkwatervoorziening, zij vermeld, dat de gewesten Semarang en Soerabaja in deze richting reeds stappen hebben gedaan.

Met betrekking tot de vraag om een overzicht betreffende de op verschillende plaatsen aan te leggen drinkwaterleidingen wordt opgemerkt, dat zoodanig overzicht uit den aard der zaak geen betrekking kan hebben op watervoorzieningen op Java en Madoera, aangezien deze tot de werkingssfeer van de de locale besturen gerekend moeten worden.

Overigens kunnen genoemd worden, naast de in de begrooting met name vermelde drinkwaterleidingen voor Bandjermasin, Makasser, Solok, Benkoelen, Tandjong-Karang, Menado en Tondano, de nog op het program staande drinkwatervoorzieningen voor Fort de Kock, Telok Betong, Selat Pandjag, Amboina, Ampenan, Den Pasar en Karangasem.

Onderafdeeling 308. Wijze van verrekening van het voor aankoop enz. van grondstoffen uitgetrokken bedrag. Verrekening van de waarde der aangekochte grondstoffen heeft alleen plaats bij verstrekking daarvan aan andere diensten dan den Waterstaatsdienst.

Het toezicht op de besteding van de benodigde bedragen laat niet te wenschen over.

Onderafdeeling 309. Aanwijzing van de standplaats van sommige ambtenaren, belast met wegeaanleg in de Buitengewesten. Bedoelde ambtenaren hebben sedert eenigen tijd niet meer tot standplaats Batavia, doch de plaats, waar de hoofdgenieur is gevestigd, aan wien zij zijn toegevoegd. Het daggeld, hetwelk zij genieten, en dat het karakter van eene z.g.n. dienstbelangtoelage draagt, heeft de aandacht der Regeering getrokken, die daaromtrent met het betrokken Departementshoofd in overleg is getreden.

Onderafdeelingen 310 en 311. Het schenken van meer aandacht aan kleine havens. Dat aan kleinere havens, voor zoover het materieel en personeel zulks toelaten, veel aandacht geschonken wordt, getuigen de in de laatste jaren uitgevoerde en in bewerking zijnde havenverbeteringen te Pasoeroean, Bandjermasin, Ambon, Bena, Cheribon, Benkoelen, enz., waarvoor de gezamenlijke uitgaven verre het millioen overtreffen.

Het rentabiliteitsbeginsel neemt bij deze havenverbeteringen niet de eerste plaats in.

Meerdere publiciteit inzake havenbeheer. Met de opmerking, dat meer publiciteit inzake het havenbeheer

moet worden betracht' wordt ten volle ingestemd. Herhaaldelijk is van de zijde van het Departement der B. O. W. bij de Commissie's van bijstand in het belang van het beheer der havens met goed gevolg daarop aangedrongen.

Het voornemen bestaat om bij eventueele instelling van zelfstandige havenbesturen volledige openbaarheid voor te schrijven.

Stichting van afzonderlijke publiekrechtelijke lichamen voor havenaanleg en havenbeheer, Stichting van afzonderlijke lichamen voor het havenbeheer is in overweging.

Vraag of het gunnen van werken voor havenaanleg geschiedt bij openbare dan wel bij onderhandsche aanbesteding. Naar gelang van de omstandigheden geschiedt de gunning van havenwerken bij openbare of onderhandsche aanbesteding, dan wel na onderhandelingen met de meest in aanmerking komende personen of firma's.

De Regeering kan niet ontkennen, dat in enkele gevallen de aannemingsprijzen bij havenaanleg aan den hoogen kant zijn geweest. Zij is doordrongen van de noodzakelijkheid, dat ook in dezen het betrachten van de vereischte voortvarendheid niet in strijd kome met de belangen van 's Lands schatkist.

Opgave van de nog uit te voeren havenwerken. Eerste termijn voor de stichting van een zeehaven te Semarang. Voor zoover het personeel en het materieel zulks toelaten, wordt met de meest mogelijke kracht aan de uitvoering van havenwerken gearbeid. De omstandigheid, dat de telken jare op de begrooting beschikbaar gestelde sommen niet kunnen worden verwerkt, wijst erop, dat niet gebrek aan geldmiddelen tot beperking noopt.

Teneinde kostbare teleurstellingen te voorkomen, moeten de plannen echter voldoende voorbereid zijn. Uit dien hoofde zou het uittrekken van een post van f 100.000,— als eersten termijn voor de stichting van eene zeehaven te Semarang geen nut hebben, wijl eerst de resultaten moeten worden afgewacht van de baggering der proefgeul in zee.

Noodzakelijkheid van het maken van een golfbreker vóór de haven van Makassar. Het ligt in het voornemen nog in dit jaar met de uitvoering van den golfbreker te Makassar een aanvang te doen maken, terwijl reeds opdracht werd verleend de materialen voor den bouw te verzamelen.

Huisvesting van de havenarbeiders te Priok. De huisvesting van de arbeiders te Priok is in de laatste jaren belangrijk verbeterd, zoowel door de werken van het Gouvernement als door de maatregelen van particulieren. Cijfers, aantoonende in hoeverre de sterfte onder dit personeel daardoor verminderd is, staan nog niet ter beschikking. Een uitbreidingsplan, tot het opmaken waarvan opdracht is gegeven, is nog niet voltooid.

Verbetering van rivieren, ook in hun bovenloop. De onmogelijkheid om in de tegenwoordige tijden voldoende baggermaterieel uitgezonden te krijgen, zoowel voor het Gouvernement als voor de aannemers, gevoegd bij de omstandigheid, dat de reeds aangevangen werken volledig beslag leggen op de aanwezige werktuigen en het beschik-

bare personeel, zijn oorzaak, dat de voorgenomen verbeteringen van de rivieren niet met kracht kunnen worden ter hand genomen. Voor zoover de middelen het toelaten, worden echter plaatselijke versperringen opgeruimd en noodzakelijke voorbereidingen getroffen.

Overleg met de gemeente Soerabaja bij de verbetering van de haventoestanden aldaar. Bij de verbetering van de haventoestanden te Soerabaja wordt door den betrokken havendirecteur voortdurend overleg gepleegd met de gemeente-ambtenaren aldaar. Aangezien de Voorzitter van den Gemeenteraad lid is van de Haven-Commissie, is de onderstelling gewettigd dat, indien dit overleg niet tot het gewenschte doel zou leiden, genoemde voorzitter de betrekkelijke aangelegenheid in de vergadering van de Haven-Commissie aan de orde zou stellen.

Zweefbrug over de Kali Mas te Soerabaja. De voor de zweefbrug te Soerabaja gekozen plaats aan den mond der Kali-Mas is uit een havenoogpunt de meest verkieslijke, terwijl de bouw aldaar in geenen deele invloed uitoefent op de mogelijkheid of bestaanbaarheid van een overbrugging meer zuidelijk nabij het fort Prins Hendrik, voor welke laatste constructie in de gegeven omstandigheden een zweefbrug niet het meest aanbevelenswaardige verbindingsmiddel vormt.

Uitbreiding van loodsruimte aan de haven van Soerabaja. Ondanks de op het haventerrein en omgeving aanwezige aan het Gouvernement en aan particulieren behorende loodsen is uitbreiding van gouvernementsopslaggelegenheid bij de haven van Soerabaja ten zeerste noodig, te meer, waar de zoogenaamde suikerloodsen aan de reederijen, op wier terrein zij werden opgericht, zullen moeten worden overgegeven.

De onderwerpelijke uitbreiding van loodsruimte van f 200.000,— zal rentegevend zijn.

Urgentie van een vierde groote zeehaven voor Java (Semarang). Algemeen havenplan. Haven aan de Zuidkust van Java. De voorloopige bestudeering van het vraagstuk Semarang-Zeehaven heeft aangetoond de groote kans, dat bij eene eenvoudige en niet te kostbare oplossing van het project een haven verkregen kan worden, die, beantwoordend aan den rentabiliteitseisch, handel, scheepvaart en het betrokken achterland ten goede komt.

Ofschoon een algemeen werkprogramma voor de havens niet bestaat, wordt toch nauwgezet rekening gehouden met het onderling verband van in elkaars nabijheid gelegen havens, en vooral van die havens, welker achterlanden aan elkaar grenzen.

Met name is zulks het geval met de havens van Semarang en Tjilatjap, van welke laatste havenplaats de toekomst nog niet voldoende verzekerd wordt geacht, om aldaar al aanstonds tot de uitvoering van een volledig uitbreidingsplan over te gaan.

Aanleg en verbetering van visschershavens. Het initiatief tot aanleg en verbetering van visschershavens gaat uit van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel en de daaromtrent ontvangen voorstellen zijn of worden op het Departement der Burgerlijke Openbare Werken in studie genomen, zoodat binnenkort tot den aanleg van visschershavens te Pasongsonga (op de

noordkust van Madoera) en te Sarang (residentie Rembang) zal kunnen worden overgegaan.

Onderafdeeling 315. Vraag, waarom Soerakarta een gesubsidieerd hotel heeft. Wat met herbergen bedoeld is. Ter hoofdplaats Soerakarta is geen gesubsidieerd hotel. Wel bestaan dergelijke inrichtingen te Bojolali en te Sragen in het gewest Soerakarta.

Met herbergen zijn bedoeld kleine logementen.

Onderafdeeling 316. Vraag of het aantal Inspecteurs van het Stoomwezen wel voldoende is. Het aantal ingenieurs, belast met de keuring van stoomketels, is voldoende om aan de normale eischen, door den dienst gesteld, het hoofd te kunnen bieden

Uiteraard zal het wel eens een-enkele maal voorkomen, dat aan een verzoek om een ketel te keuren niet onmiddellijk gevolg gegeven kan worden, doch daarin kan naar het oordeel der Regeering geen aanleiding worden gevonden om tot uitbreiding van het korps over te gaan.

Onderafdeeling 318 en 319. Opheffing van de algemeene pakhuizen. Het ligt niet in de bedoeling alle algemeene pakhuizen op te heffen; de groote kunnen niet worden gemist. Van enkele ervan is het beheer in de laatste jaren zeer in beteekenis toegenomen.

Alleen enkele kleine pakhuizen, welke geen voldoende reden van bestaan meer hebben, zijn of zullen geleidelijk worden opgeheven.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

MOTIE.

GEDRUKT STUK No. 50.

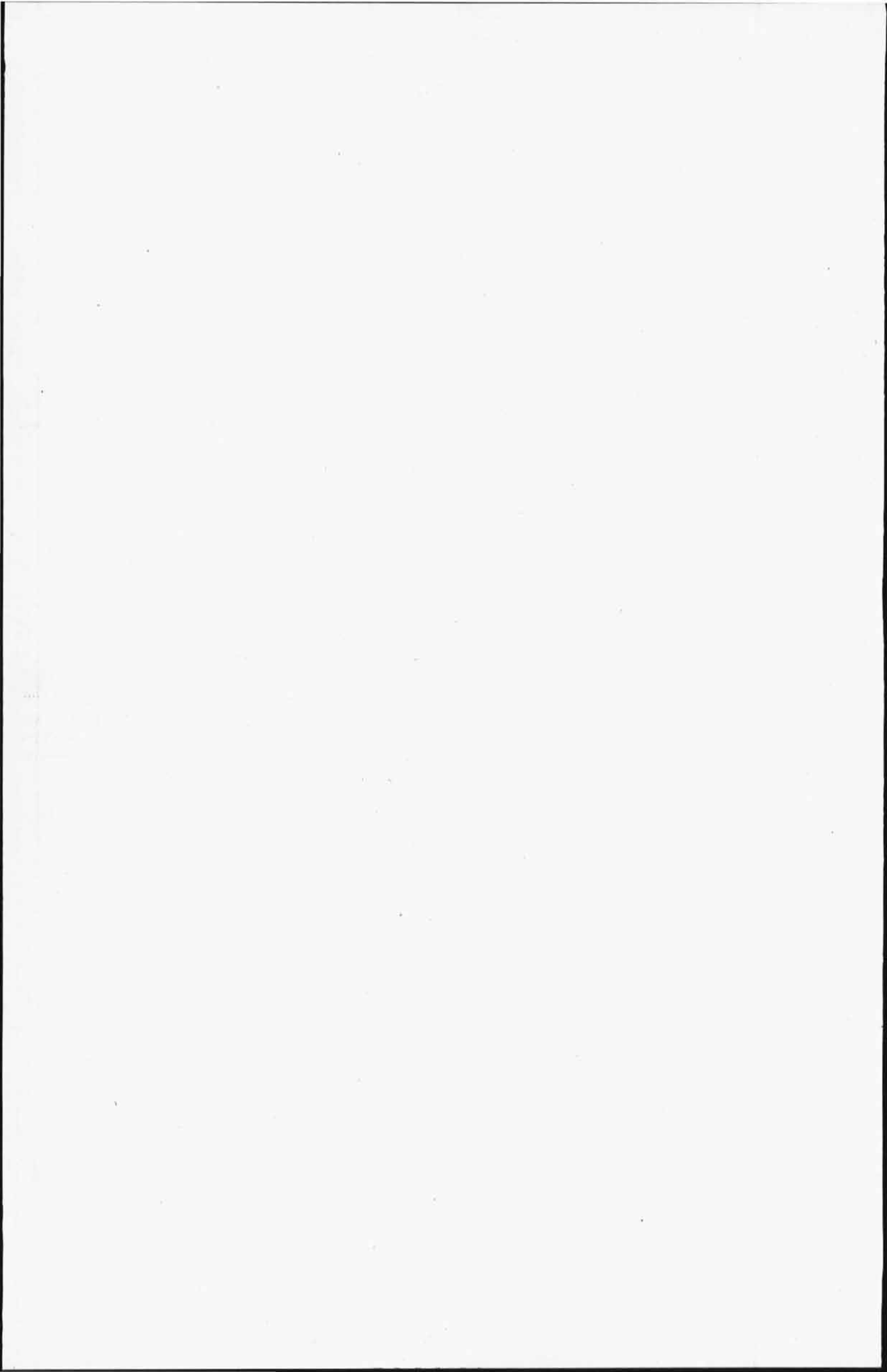
Motie, voorgesteld door de heeren Cramer, Prangwado, Sastrowidjono, Atmodirono, Stokvis, Van Hinlopen Labberton, Waworoentoe, Tjokroaminoto, Oetoyo en Djajadiningrat.

Ingezonden 22 Juni 1918.

De Volksraad, overwegende dat een versterking van 's Lands middelen dringend noodig is met het oog op de sociale verzorging van Nederlandsch-Indië, ten aanzien waarvan nog een door de Regeering erkende zeer groote achterstand bestaat;

overwegende dat een der middelen om daartoe te geraken is het uitoefenen van landbouwbedrijven, zooals b.v. het caoutchoucbedrijf, van Staatswege;

spreekt als haar wensch uit, dat zoo spoedig mogelijk worde overgegaan tot krachtige uitbreiding van het caoutchoucbedrijf en het oprichten van nieuwe Staatslandbouwbedrijven op Java en Madoera en op de Buitengewesten, en gaat over tot de orde van den dag.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 51.

1. Amendement van de heeren Stibbe, 's Jacob en Birnie.

Ingezonden 22 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

In Hoofdstuk II der uitgaven, afdeling VI, onderafdeling 288, het bedrag uitgetrokken voor onderdeel c: „Aanmoediging van paarden- en veeteelt” te verhoogen met f 300.000.—, voor aankop van groot en klein vee in Britsch-Indië.

STIBBE.
's JACOB.
BIRNIE.

2. Amendement van de heeren Bosscha, Ketner, Birnie, Coster van Voorhout, Kan, Schumann, Whitlau, Pabst en Koning.

Ingezonden 21 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

In Hoofdstuk I der uitgaven, afdeling IV, de onderafdeling 37: Bijdrage aan de Vereeniging „Het Christelijk Comité voor Indië f 1500.— te doen vervallen.

Toelichting.

Naar aanleiding van den wensch om geleidelijk tot scheiding van Kerk en Staat te komen is in het verslag aan de Regeering de vraag gesteld om opheldering omtrent dezen post.

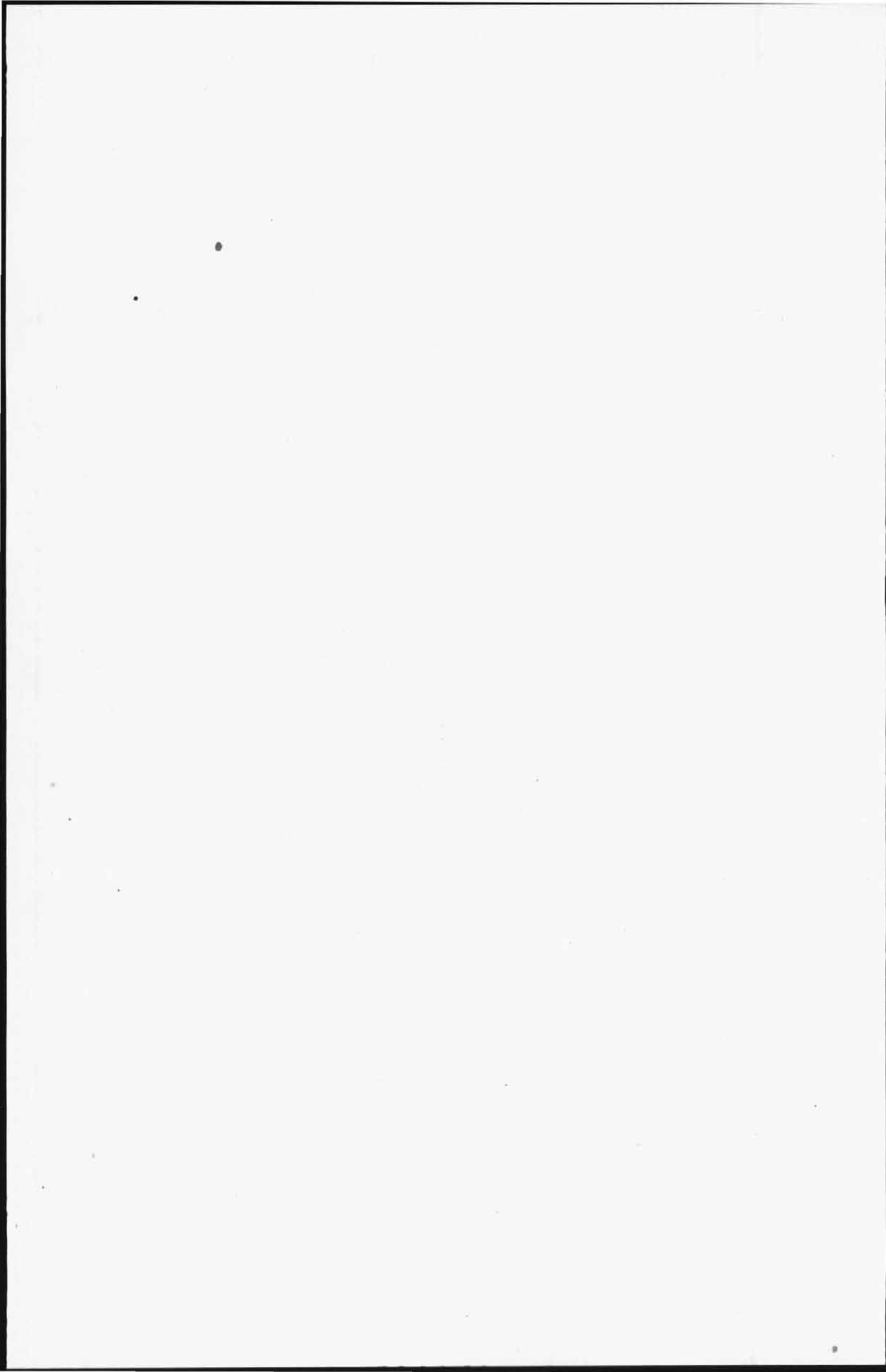
Geantwoord werd:

„Het streven der Vereeniging „Het Christelijk Comité voor Indië” is, zooals reeds in haar naam ligt opgesloten, de cultiveering van Indië in Christelijken geest; zij tracht dit te bevorderen door versterking van het Christelijk element onder de Europeesche bevolking van Nederlandsch-Indië en stelt zich in verband daarmee tot taak, de dienstneming voor betrekkingen in den Indischen dienst in de hand te werken door zooveel mogelijk bekendheid te geven aan de oproepingen, die van Regeeringswege in Nederland voor die betrekkingen worden gedaan, door instandhouding van een informatie-bureau inzonderheid wat betreft betrekkingen in dienst der Regeering en het verleen van geldelijken steun aan Christelijke jongelieden, bij hunne studie voor den Indischen dienst”.

Het blijkt dat wij hier te doen hebben met een post welke ten doel heeft de dienstneming van ambtenaren van één speciale godsdienstige richting te bevorderen, hetgeen in strijd wordt geacht met het beginsel dat voor den staat alle godsdiensten gelijk zijn.

Deshalve stellen ondergeteekenden voor dezen post te schrappen en mitsdien het eindbedrag van de afdeling IV met f 1500.— te verminderen.

BOSSCHA.
KETNER.
BIRNIE.
KAN.
COSTER VAN VOORHOUT.
SCHUMANN.
WHITLAU.
PABST.
KONING.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 53.

1. Amendement van de heeren Van der Jagt, Stibbe,
Atmodirono en Coster van Voorhout.

Ingezonden 24 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:
In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling IV, onderaf-
deling 89, het onderdeel *c*: „Aanvangsbezoldigingen, toe-
lagen en daggelden van den Secretaris en de verdere
ambtenaren” te verminderen met *f* 16.800.— zijnde het
bedrag uitgetrokken voor bezoldiging van twee tijdelijk
op het departement te werk gestelde Controleurs bij het
Binnenlandsch Bestuur.

VAN DER JAGT.
STIBBE.
ATMODIRONO.
COSTER VAN VOORHOUT.

2. Amendement van de heeren Whitlau, Cramer,
Stokvis en Koning

Ingezonden 24 Juni 1918.

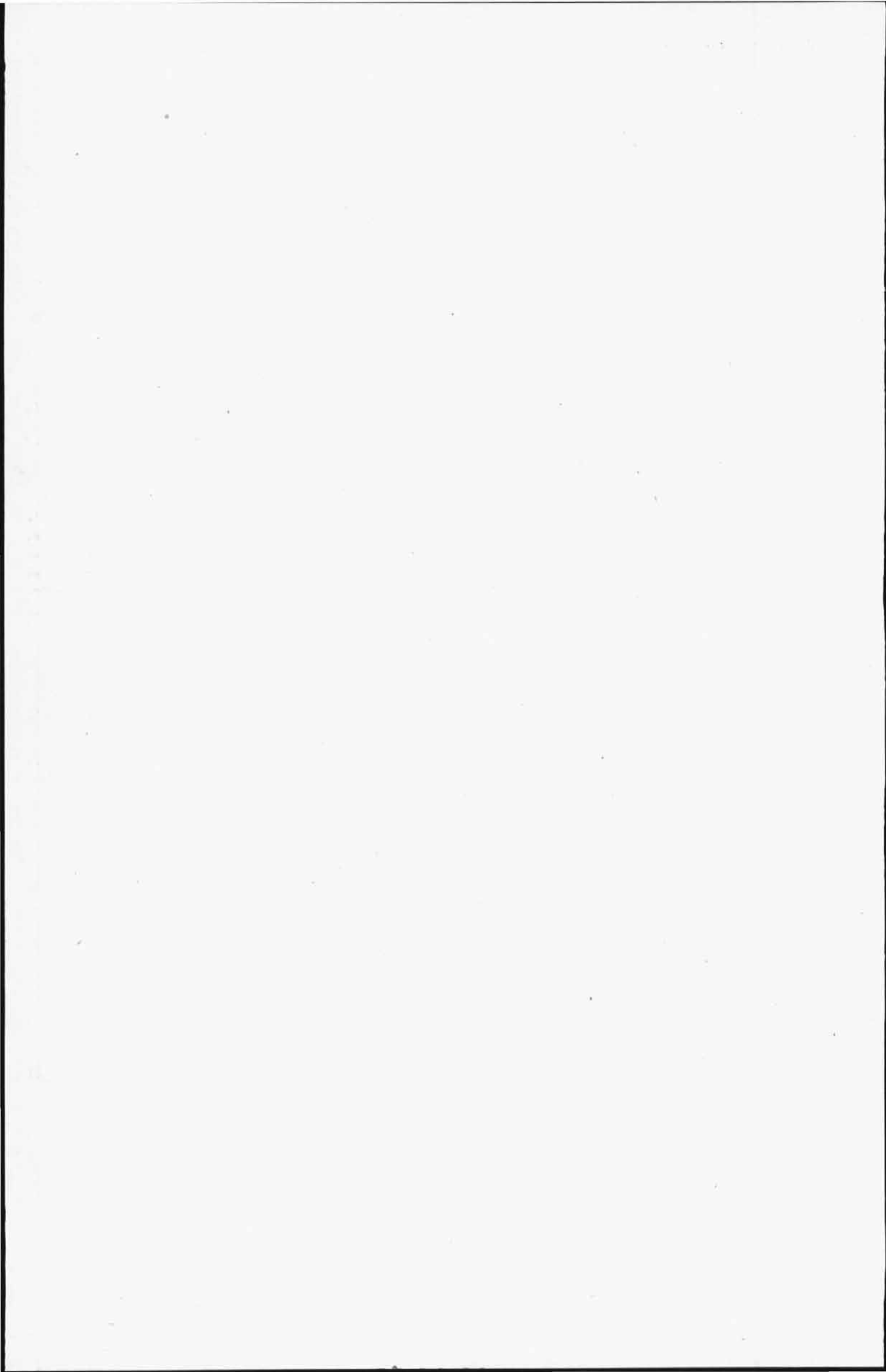
De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:
In Hoofdstuk II der uitgaven afdeling VIII, onder-
afdeling 343, het onderdeel *b*: kapitaalsuitgaven voor de
Staat- spoor- en tramwegen, te verhoogen met *f* 250.000.—
en mitsdien te brengen op *f* 1.733.200.—

Toelichting.

De verhooging heeft ten doel gelden uit te trekken
om de hoofdplaats Telok Betong der Lampongsche dis-
tricten aan te sluiten aan het Zuid-Sumatra spoorweg-
net aan de uitvoerhaven van dat gewest de Oost-
haven, waarvan zij thans 9 K.M. verwijderd ligt en
waaraan zij alleen middels een rijweg verbonden is.

Niet meer dan omstreeks 3 K.M. ijzeren baan zullen
noodig zijn om het door ondergeteekenden beoogde doel
te bereiken.

WHITLAU.
CRAMER.
STOKVIS.
KONING.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling V.

Uitgaven — Middelen — Eerste nota van wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 54.

NOTA VAN ANTWOORD.

Op het afdeelvingsverslag betreffende de Vde afdeeling van de begrooting voor 1919, voor zoover de daarin voorkomende vragen en opmerkingen nog geen bespreking vonden in de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst, gehouden op 21 en 22 Juni 1918 (Handelingen van de 7de en 8ste Vergadering) en in de afzonderlijke nota, betreffende den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst (Gedrukt stuk No. 41).

Ingezonden bij brief van 25 Juni 1918.

UITGAVEN IN NEDERLAND.

Onderafdeeling 45, onderdeel *b*. Omtrent de resultaten van de in Nederland werkzame commissie van toezicht over zonen van Inlandsche hoofden en andere aanzienlijke Inlanders, zijn hier te lande geen gegevens voorhanden. De noodige inlichtingen zullen terzake worden ingewonnen en te gelegener tijd worden medegedeeld.

Onderdeel *d*. De tot dusver gevolgde gedragslijn ten aanzien van de aanschaffing van leermiddelen voor het schoolwezen hier te lande, houdt verband met de omstandigheid, dat verreweg het grootste gedeelte van de benodigde boeken enz. in Nederland werd uitgegeven. Waar inderdaad het aantal Indische uitgaven op schoolgebied toeneemt, zal een wijziging van bedoelde regeling in overweging genomen worden; om praktische redenen dient hiermede gewacht te worden, totdat de tijdsomstandigheden weder eenigszins normaal zullen zijn geworden. Hieraan kan nog worden toegevoegd dat de vigeerende wijze van betaling een rechtstreeksch uitvloeisel is van evenbedoelde wijze van aanschaffing. Bij de herziening daarvan zal ook dit punt nader overwogen worden.

De opmerkingen, dat leien van San Francisco zouden worden verzonden via Nederland, moet op een minder juiste inlichting berusten, aangezien wel leien door tusschenkomst van den Nederlandschen aannemer uit Amerika zijn betrokken, maar die leien rechtstreeks hierheen zijn gezonden.

Onderafdeelingen *f*. en *g*. De vraag of de thans in Nederland studeerende jongelieden Retulangi, Abdoellah Samsi, Zainoedin en Soewardi, wanneer zij zich daartoe aanmelden, als onderwijzer zullen worden uitgezonden, kan worden beantwoord met de mededeeling, dat de onderwijzer Samoed werd uitgezonden en reeds geplaatst is, terwijl Abdoellah Samsi, die eveneens uitgezonden is, zich vermoedelijk reeds onderweg bevindt.

Wat den heer Retulangi betreft, over diens uitzending wordt nog briefwisseling gevoerd met den Minister van Koloniën. Volgens de laatstelijk uit Nederland ontvangen berichten zet hij thans zijn wiskunde studie voort. Na de voltooiing van die studie zal tegen zijn uitzending voor het middelbaar onderwijs geen bezwaar bestaan. Overigens wordt opgemerkt dat de aanwijzing van uit te zenden leerkrachten bij den Minister van Koloniën berust.

Onderdeel *h*. De kosten van aanvullend onderwijs in Javaansch en Maleisch ten behoeve van aanstaande Indische ambtenaren aan de Rijksuniversiteit te Leiden, zijn ten laste van de Indische begrooting gebracht (omdat dit onderwijs in hoofdzaak gegeven wordt aan aanstaande Indische ambtenaren en er dus een Indisch belang mede gediend wordt. Intusschen is er geen bezwaar tegen, te overwegen of er wellicht termen bestaan, om voor te stellen de uitgave voor een volgend jaar geheel of gedeeltelijk ten laste van de Nederlandsche Staatsbegrooting te brengen.

Onderdeel *k*. De vraag, welke vereenigingen, instellingen en personen in Nederland, die onderwijzers, bestemd voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs hier te lande, doen opleiden voor de hoofdkate, de hier bedoelde bijdrage thans genieten, kan niet worden beantwoord bij gemis aan gegevens. Voorts kan worden opgemerkt, dat bedoelde maatregel dit jaar voor het eerst zal werken.

Onderafdeeling 47. Tegen uitbreiding van het aantal beurzen voor universitaire opleiding van Indische jongelieden bestaat geen bezwaar, indien de behoefte daaraan zich doet gelden.

Met betrekking tot de vraag of, zoolang geen gelegenheid bestaat de jongelieden naar Nederland te zen-

den, de voor de beurzen uitgetrokken gelden niet zouden kunnen worden besteed aan cursussen in Indië ter voorbereiding van universitair onderwijs e. d. diene de mededeeling, dat voor zoover de behoefte aan tegemoetkoming bij een dergelijke voorbereidende studie bleek, daaraan werd tegemoet gekomen. Zoo is aan het Bestuur van de afdeeling Nederlandsch-Indië van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs namens de Regeering de toezegging gedaan, dat onder nader vast te stellen voorwaarden ten behoeve van den door dat Bestuur ingerichten leergang voor aanstaande studenten aan de Technische Hoogeschool te Delft, een geldelijke tegemoetkoming zal worden toegekend van ten hoogste f 500.— 's maands en ontvangen enkele toekomstige medische studenten geneeskundig onderwijs bij de School tot Opleiding van Indische artsen te Weltevreden.

Onderafdeelingen 48 (en 201 der uitgaven in Indië). De vraag of deze uitgaven niet ten laste van de Nederlandsche begrooting moeten worden gebracht zal nader worden overwogen.

Met betrekking tot de opmerking, dat het noodig zou zijn voor de Indische onderwijzers en leeraren hier te lande cursussen in Indische zaken te doen geven, kan worden medegedeeld, dat kort geleden hier ter stede een leergang is aangevangen voor een aantal onderwijzers van het voortgezet Inlandsch onderwijs. Die leergang, waar les gegeven wordt in Javaansch, Maleisch en Volkenkunde draagt nu nog het karakter van een vacatiecursus, d. w. z. dat daarmede bedoeld wordt den deelnemers een inzicht te geven in de leerstof en de indeeling daarvan, terwijl slechts enkele onderdelen volledig behandeld worden, een en ander met de bedoeling hen in staat te stellen, met meer vrucht dan anders mogelijk zou zijn, hun eigen studiën voort te zetten. Het laat zich evenwel nu reeds aanzien, dat die cursus zal moeten uitgroeien tot een blijvende instelling, waaraan achtereenvolgens die leerkrachten van verschillende takken van onderwijs onderricht zullen krijgen, die er voor hun werk het meeste behoefte aan hebben. Al dadelijk zal de leergang na de poeasavacantie worden voortgezet ten behoeve van de onderwijzers, die in aanmerking komen voor een latere plaatsing bij een kweek- of normaalschool tot opleiding van vrouwelijke leerkrachten. Deze leergang, die onder leiding staat van een ambtenaar, die zoowel op het gebied van Oostersche taalstudie als op dat van het onderwijs aan Inlandsche leerlingen zijn sporen verdiend heeft, kan mede ten nutte worden gemaakt aan de wetenschappelijke vorming van de Inlandsche onderwijzers voor de inheemsche talen. Tevens zal worden nagegaan of het wenschelijk is de taalstudiën van Inlandsche onderwijzers door bijzondere maatregelen aan te moedigen.

Onderafdeeling 52. Aangezien de noodige tijd heeft ontbroken tot het bijeen brengen van gegevens voor de gevraagde specificatie van de bijdragen aan het Koloniaal Instituut, kan aan de hier gestelde vraag thans niet worden tegemoet gekomen. De noodige inlichtingen zullen echter worden ingewonnen, zoodat bij een volgende begrooting de specificatie zal kunnen worden gegeven.

Onderafdeeling 54. Onderdeel a. In antwoord op het verzoek om toelichting van den post van f 1.200 voor toelage aan de commissie voor de Protestantische

kerken in Oost- en West-Indië kan worden medegedeeld, dat deze alleen de beteekenis heeft van een tegemoetkoming in de kosten van het secretariaat en van andere kleine uitgaven voor genoemde Commissie, welke uitgaven voortvloeien uit de bemoeienis van dat lichaam met de beoordeeling en aanwerving van candidaten voor den Indischen dienst, die in aanmerking komen voor uitzending als predikant of als hulpprediker.

Onderdeel c. De bijdrage aan de vereeniging „Comité tot voorziening in de godsdienstige behoeften van de gevestigde Inlandsche Protestantsche Christengemeenten op de Sangi- en Talaud-eilanden” beteekent geen subsidie voor arbeid in Nederland, maar uitsluitend voor werk, dat hier te lande verricht wordt. De post staat alleen dáárom onder het 1ste hoofdstuk, omdat de uitbetaling in Nederland geschiedt.

Ter toelichting van het uitgetrokken bedrag van f 35.000 kan voorts worden medegedeeld, dat dit berekend is voor 10 Dienaren des Woords, voor ieder waarvan het Comité f 3500 's jaars ontvangt, zijnde gemiddeld ongeveer het 2/3 deel van hetgeen een hulpprediker van het begin zijner opleiding tot aan zijn dood jaarlijks den Lande kostte, berekend over 27 dienstjaren.

De opmerking dat deze onderafdeeling, wat het onderdeel b betreft, belangrijk verhoogd zou zijn, moet op eene vergissing berusten, want van verhooging is geen sprake.

UITGAVEN IN INDIË.

Naar aanleiding van de vraag, wat de oorzaak is van het groote verloop op de hoogere kweekschool te Poerworedjo is een onderzoek ingesteld naar de redenen, die in de jaren 1914—1917 tot dit verloop aanleiding hebben gegeven. Uit dit onderzoek is gebleken, dat de redenen voor het tusschentijds verlaten der school van uitéénloopenden aard zijn, en in huiselijke omstandigheden, niet-bevordering, mindere geschiktheid voor de studie, gebrek aan de noodige werklust e. d. gevonden worden. Neemt men in aanmerking, dat de leerlingen dezer school op een leeftijd zijn gekomen, die hen vaak in de noodzakelijkheid brengt, om dadelijk geldelijke inkomsten te verwerven, dan is daarin wellicht de gevraagde oorzaak te zoeken.

De nadelen, verbonden aan het onderwijs in de Nederlandsche taal aan Inlanders door daarvoor ongeschikte personen, hebben reeds de aandacht der Regeering. De vraag, hoe daartegen behoort te worden opgetreden, is echter dermate ingewikkeld en de te verwachten moeilijkheden zijn zoo vele, dat geen enkele toezegging kan worden gedaan omtrent het tijdstip, waarop de oplossing van dit vraagstuk kan worden verwacht.

Aan den in het verslag geuiten wensch, dat in schoolcommissiën niet alleen Europeanen zitting zullen nemen, doch ook personen van andere rassen, ook bv. Chinezen, is reeds voldaan. Ten aanzien van de Inlandsche Schoolcommissiën is het reeds lang een algemeen gebruik, dat daarin ook Inlandsche leden zitting nemen. Ook wat betreft de Europeesche Schoolcommissies is aan de Hoofden van gewestelijk bestuur verzocht, om in die Colleges zoo mogelijk twee ontwikkelde, beschaafde, Hollandsch sprekende Chinezen en Inlanders op te nemen.

Het is onmogelijk vooruit te loopen op de analoge toepassing hier te lande van artikel 192 der grondwet

in dien zin, dat al dadelijk de subsidieregelen voor het particulier onderwijs in hun geheel zouden worden herzien. Intusschen bestaat er geen bezwaar, om partieele wijzigingen, welke noodig geacht mochten worden, in beschouwing te nemen.

Onderafdeeling 158. Omtrent het opgemerkte inzake het gebruiken van verschillende leerboeken op de hogere burgerscholen hier te lande, wordt aangeteekend, dat ter wegneming, voor zoover mogelijk, van dergelijke bezwaren, de Commissien van toezicht zijn aangeschreven, om de aandacht van het personeel dier scholen er op te vestigen, dat gestreefd behoort te worden naar stipte naleving van het normaalprogramma en meer soberheid in de boekenlijsten, terwijl den Inspecteur van het middelbaar onderwijs is opgedragen, aan het eind van het schooljaar 1918/1919 verslag terzake uit te brengen.

Onderafdeeling 160. Ook de Regeering acht een spoedige tot standkoming van het nieuwe H. B. S.-gebouw te Soerabaja gewenscht. Het programma van eischen voor die localiteit is vastgesteld, terwijl het terrein voor de oprichting reeds is aangewezen.

Onderafdeelingen 163 en 168. Naar aanleiding van de opmerking, dat het ambachtsonderwijs wel menschen voor de kantoorruk doch niet voor de werkplaatsen oplevert wordt wat betreft den ambachtsleergang, waarop deze onderafdeelingen betrekking hebben, verwezen naar de opgave betreffende de oud-leerlingen, toegevoegd aan de jaarlijksche publicatie van reglement, programma's enz. van dien leergang. Uit die opgave blijkt, dat het meerendeel der oud-leerlingen een prachtisch technischen werkkring heeft.

Ook voor zoover het ambachtsonderwijs onder het Departement van Onderwijs en Eeredienst ressorteert heeft de uitbreiding en verbetering van dat onderwijs overigens de volle aandacht der Regeering.

Het aantal studiebeurzen is slechts voor dit jaar berekend. Voor het volgend jaar zal zoo noodig verhooging van het aantal worden voorgesteld.

Onderafdeeling 174. Op de hogere kweekschool te Poerworedjo wordt sedert hare oprichting onderwijs in lichaamsoefeningen gegeven door een buiten die inrichting staanden onderwijzer in het bezit van een akte voor gymnastiek.

Onderafdeeling 179. Tegen het behoud van den naam „Ambonsche Burgerschool", ook na een reorganisatie dier inrichting, bestaat geen bezwaar.

Na die reorganisatie wordt de samenstelling van het personeel in overeenstemming gebracht met die van het personeel bij de Hollandsch-Inlandsche scholen, waardoor het gehalte der leerkrachten van zelf aanmerkelijk verbeterd wordt.

Onderafdeeling 180*b*. Het leervak Indische geschiedenis is reeds opgenomen in het nieuwe leerplan voor de openbare Hollandsch-Inlandsche scholen, dat met ingang van het schooljaar 1918-19 op die scholen gevolgd zal worden. Ten aanzien van de invoering van vrije en orde-oefeningen moge worden verwezen naar hetgeen in de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst is medegedeeld omtrent de geleidelijke invoering der lichamelijke opvoeding op de openbare inrichtingen van onderwijs.

Onderafdeeling 180*a*. De in het tweede halfjaar van 1918 te openen vier Hollandsch-Inlandsche scholen zullen worden gevestigd te Djokjakarta, Ternate, Sibolga en Sintang (Westerafd. van Borneo).

Onderafdeeling 185. Naar aanleiding van de opmerking, dat de subsidieregeling voor bijzondere inrichtingen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs zóó moet worden, dat een specifiek mulo-onderwijs voor meisjes op bijzondere scholen bevorderd wordt, kan worden verwezen naar de toelichting op de bij de begroting van 1918 voorgebrachte wijziging van de betrekkelijke subsidie-regelen (bladz. 56-57 der Memorie van Toelichting), waaruit blijkt, dat het in de bedoeling ligt, voortaan ook subsidies toe te kennen ten behoeve van speciale meisjes-muloscholen en meisjesmuloelergangen met afwijkend leerplan.

Onderafdeeling 187. Tegen de opmerking, dat de inspectrice van het onderwijs in huishoudelijke vakken meer zou kosten dan het geheele getal te inspecteeren onderwijzeressen, werd in het Verslag terecht aangevoerd, dat de inspectrice zich zal hebben bezig te houden met de organisatie van dit onderwijs. Bovendien is bij die opmerking blijkbaar uit het oog verloren, dat de eigenlijke inspectiearbeid al dadelijk zal omvatten het handwerk-onderwijs op de Europeesche meisjesscholen en namiddagleergangen bij gemengde scholen zoowel Europeesche als Holl. Chineesche en Holl. Inlandsche in geheel Indië.

Onderafdeeling 189. Ten aanzien van de toelating van Ambonsche kinderen tot alle Europeesche scholen, kan worden verwezen naar hetgeen in de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst in het algemeen is gezegd omtrent de toelating tot zoodanigescholen van kinderen van niet-Europeeschen landaard. Voor zoover betreft de kinderen van Ambonsche (en Menadoneesche) militairen zou aan hunne bijzondere behoeften tegemoet kunnen worden gekomen door uitbreiding van het aantal speciaal voor die kinderen bestemde scholen. Het nijpend gebrek aan onderwijs-krachten is echter tot nu toe een beletsel geweest om daartoe over te gaan.

Onderafdeeling 191. Het ligt in de bedoeling om zoo eenigszins mogelijk bij den aanvang van het schooljaar 1919-'20 over te gaan tot oprichting van een openbare Europeesche lagere school te Tebing Tinggi.

Met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in de subsidiebepalingen voor de bijzondere Europeesche lagere scholen zij aangeteekend, dat een wijziging in gunstigen zin van de subsidie voor buitenlandsche verloven van het personeel bij het bijzonder onderwijs in overweging is, terwijl wat betreft de verplichte extrastortingen voor het Weduwen- en Weezenfonds voor onderwijzers bij dat onderwijs, voor het in het leven roepen van een analoge regeling als terzake voor de openbare onderwijzers geldt, reeds fondsen op de begroting van 1918 zijn uitgetrokken.

Aan den wensch, dat de beperking der toelating van Inlanders tot gesubsidieerde bijzondere Europeesche lagere scholen zou vervallen, kan bezwaarlijk worden voldaan in verband met het algemeene vraagstuk der toelating van leerlingen van niet-Europeeschen landaard tot de Europeesche lagere scholen, omtrent welk vraagstuk wordt verwezen naar de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst.

Onderafdeeling 192. Tegen subsidieering van Nederlandsche leergangen, verbonden aan Chineesche scholen, bestaat geen bezwaar, mits de behoefte aan het onderwijs in de Nederlandsche taal kan worden aangetoond en dat onderwijs zóó zal worden gegeven, dat resultaten daarvan zijn te verwachten. Aan een tweetal scholen (te Tandjong Balei en Muntok) is voor een dergelijken leergang reeds subsidie verleend. Die subsidies komen ten laste van onderafdeeling 191, welke aanvulbaar is en waaruit dus ook eventueel verdere subsidies van dezen aard kunnen worden gekweten.

Dat de voor de in onderafdeeling 192 bedoelde cursussen in de Nederlandsche taal uitgetrokken post te laag is moet worden betwijfeld. Gerekend is op 50 leergangen terwijl tot dusver nog slechts aan 10 leergangen subsidie is verleend. Zoo noodig kan de post evenwel worden overschreden, daar ook deze tot de zgn. aanvulbare posten is te rekenen.

Onderafdeeling 194. Ten aanzien van de betoogde billijkheid, om ook aan zelfstandige scholen van voorbereidingsonderwijs met Nederlandsch als voertaal voor Inlanders subsidies toe te kennen, wordt verwezen naar het vóórlaatste lid van het omtrent deze onderafdeeling medegedeelde in de Memorie van toelichting, waaruit blijkt, dat de desbetreffende bepalingen zullen worden herzien; zoodra een algemeene herziening der subsidie-regeling aan de orde komt. Daarbij zal dan rekening worden gehouden met den uitslag van de overwegingen met betrekking tot het in de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst genoemde vraagstuk, hoe het fröbelonderwijs zal zijn in te richten voor de aanstaande leerlingen van de Hollandsch-Inlandsche scholen.

Onderafdeeling 200. Recente gegevens omtrent het oordeel der rechterlijke ambtenaren over de bekwaamheid der Inlandsche rechtskundigen in de practijk zijn niet beschikbaar. Luidens een in 1915 door den directeur der rechtsschool uitgebracht rapport was het oordeel der rechterlijke ambtenaren omtrent de bekwaamheid der toen reeds practisch werkzame Inlandsche rechtskundigen beslist gunstig.

In verband met de opmerking, dat ook in de Buitenbezittingen scholen tot opleiding van rechtskundigen behooren te worden opgericht, zij erop gewezen, dat de tegenwoordige school nog niet zooveel leerlingen heeft als waarop het in aanbouw zijnde gebouw berekend is en dat reeds sedert eenige jaren de school ook voor leerlingen uit de Buitenbezittingen is opengesteld. Ter Sumatra's Westkust bestaat reeds een normaalschool voor hulponderwijzers te Padang Pandjang; terzelfder plaatse wordt dit jaar een normaalschool voor Inlandsche onderwijzeressen geopend.

Onderdeelen a en b. Het denkbeeld der openstelling van de rechtsschool voor alle landaarden is nader in overweging genomen. Binnen niet te langen tijd is een beslissing daaromtrent te verwachten. Bij die school is een leeraar-adjunct-directeur in de formatie opgenomen, om den persoon aan te wijzen, die den directeur bij diens afwezigheid zal hebben te vervangen. Dat dadelijke vervanging steeds noodig is zal men inzien wanneer men slechts denkt aan de bemoeienis van den directeur met het internaat. Overigens zij opgemerkt, dat de adjunct-directeur geen enkel gel-

delijk voordeel boven de overige rechtskundige leeraren geniet.

Onderdeel c. Zie hieronder bij onderafd. 202.

Onderafdeeling 201. Zie onderafdeeling 48 der Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 202. De Regeering stemt geheel in met de in het verslag gemaakte opmerking, dat bij den bouw van scholen in het algemeen gepaste zuinigheid zal worden betracht, welke opmerking overigens het Departement der Burgerlijke Openbare Werken raakt.

Het voorstel der commissie van 1914 tot hervorming van de opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren is nog in overweging. Getracht zal worden zoo eenigszins mogelijk de behandeling daarvan nog in dit jaar te doen afloopen opdat de resultaten daarvan verwerkt zullen kunnen worden in de ontwerp-begrooting voor 1920. Bij die behandeling zal de behoefte van de gewesten der Buitenbezittingen aan scholen voor de vorming van ambtenaren een voornaam punt van overweging uitmaken. Zoowel de reorganisatie van de tegenwoordige school te Makasser als de behoefte aan een dergelijke inrichting voor de Minahassa zullen daarbij vanzelf ter sprake komen. Waar het verslag in dit verband de vroegere hoofdschool te Tondano ter sprake brengt en vermeldt, dat de opheffing dier school werd betreurd, wordt er op gewezen, dat die school, zooals zij was ingericht, geen vakschool was en dat de vervorming daarvan tot de thans te Tondano bestaande Mulo-school mede ten doel heeft gehad het peil der te Tondano opgeleide jongelui, die een werkkring bij het bestuur kiezen, te verhoogen.

Onderafdeeling 203. In antwoord op de vraag, hoe het staat met de wijziging van de subsidieregeling voor de bijzondere kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers, wordt medegedeeld, dat deze nog in behandeling is. De afdoening dezer aangelegenheid zal zooveel doenlijk worden bespoedigd.

Onderafdeeling 204 onderdeel a. Voor de Commissie van toezicht op de rechtsschool is gerekend op vergoeding voor reis- en verblijfkosten met het oog op de mogelijkheid, dat een lid der Commissie buiten Batavia woont en op de in de practijk gebleken noodzakelijkheid om — zij het bij uitzondering — leden der commissie dienstreezen in het belang van de school op te dragen.

Tot dusver is de behoefte aan woordenboeken voor de Inlandsche talen in den trant van dat van Van Dale — dus een „verklarend” woordenboek — nog niet gevoeld, zoodra echter die behoefte meer algemeen te constateeren valt, is er geen bezwaar, het geopperde denkbeeld in nadere overweging te nemen. Naar het oordeel van deskundigen in deze materie bestaan reeds geschikte handleidingen ter bestudeering van het Javaansch en Maleisch voor de samenstelling waarvan in het verslag een speciale opdracht wenschelijk werd genoemd. De staf van wetenschappelijke werkers op het hier bedoeld gebied, in hoofdzaak geconcentreerd op het kantoor van den Regeeringscommissaris voor Inlandsche en Arabische zaken, dat van den Hoofdamtenaar voor de volkslectuur en dat van den Chef van den Oudheidkundigen Dienst, is overigens zóó klein en zóó met arbeid overstelpt, dat

ten deze gewacht zal moeten worden tot de Inlandsche maatschappij zelf in dit opzicht geschikte wetenschappelijk-geschoolde krachten levert. Dan, maar ook dan eerst, zal veel taalkundige en ethnologische arbeid kunnen worden aangevat, die thans noode ongedaan blijft.

Onderdeel *d*. De opleiding van Atjehsche jongelieden op de kweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Fort de Kock werd gestaakt, wijl het tengevolge van de opening van Hollandsch-Inlandsche scholen in Atjeh, niet langer noodig was, van de voor dit doel weinig geëigende kweekschool voor hun opleiding gebruik te maken. Ten opzichte van den uitgesproken wensch, om in Noord-Sumatra een kweekschool op te richten, moge worden verwezen naar de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst, waarbij in het algemeen over de opleiding van leerkrachten werd gesproken. Mede kan naar die rede worden verwezen met betrekking tot de uitbreiding van het aantal Hollandsch-Inlandsche scholen.

Onderafdeeling 207. Het onderwijs in hygiëne op de 2de klasse-scholen zal zich tot eenvoudige onderwerpen moeten bepalen. Reeds werd een hygienisch leesboek voor die scholen samengesteld en in verschillende inheemsche talen overgezet. De invoering van dit leesboek kan tijdens het nieuwe schooljaar worden tegemoet gezien. Na het doorloopen der school zal aan elken leerling een exemplaar van dit leesboek ten geschenke worden gegeven.

Voorts kan worden medegedeeld, dat op sommige kweek- en opleidingsscholen bij wijze van proef reeds onderwijs in gezondheids- en verbandleer wordt gegeven.

In het verslag is aanmerking gemaakt op de door de Regeering gevolgde gedragslijn ten aanzien van onderwijzers, die naar een anderen tak van dienst wenschen over te gaan. Hierbij moet opgemerkt worden, dat die gedragslijn, welke, wat de Inlandsche leerkrachten betreft alleen gevolgd behoeft te worden voor hen die aan een kweek- of normaalschool zijn opgeleid, ook voor de Europeesche onderwijzers geldt. Dergelijke, slechts noode toegepaste maatregelen, zullen achterwege kunnen blijven, zoodra in het algemeen over voldoende personeel kan worden beschikt.

Onderafdeeling 209. Naar aanleiding van de geuite meening, dat er niet genoeg huishoudleergangen bij de Inlandsche 2de klasse scholen kunnen worden geopend moge worden verwezen naar de toelichting op de begrooting van het loopende jaar, waaruit blijkt, dat het hier geldt het verleenen van steun aan leergangen, die aan het particulier initiatief hun ontstaan te danken hebben en dat de subsidieering daarvan bedoeld is als een proef. Blijven die cursussen de belangstelling van hoofden en bevolking trekken dan zal hun aantal zich uiteraard van zelf voortdurend uitbreiden.

Onderafdeeling 211. In verband met den aandrang tot instelling van schoolartsen, waarvan het verslag gewaagt, kan worden medegedeeld, dat de uitvoerbaarheid van dat denkbeeld reeds is overwogen. Het gebrek aan geneeskundigen heeft echter de Regeering genoopt voorshands af te zien van dezen maatregel, waarvan het nut door haar wordt erkend.

De mogelijkheid van een op eenvoudige leest geschoeid geneeskundig schooltoezicht wordt nog overwogen.

Onderafdeeling 212. Naar aanleiding van de vraag of het Depôt van leermiddelen niet tevens te bestemmen ware voor de verstrekking van leermiddelen aan bijzondere scholen, wordt opgemerkt dat, voorzoover er geen sprake is van 'gouvernementsuitgaven, de bestaande contractuële bepalingen zich meestal tegen uitvoering van dit denkbeeld verzetten.

Onderafdeeling 213. Van een bij de zendingsoverheden bestaand voornemen, om de zendingsscholen over te geven aan de studiefondsvereniging Minahas-sa, is bij Regeering niets bekend.

De ambachtsschool te Kakas, ressorteert onder het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Onderafdeeling 219. De door een lid te kennen gegeven wensch om den post van / 10500 voor „Bijdragen aan het Rijnsche Zendingsgenootschap t'er betrijding van of tegemoetkoming in de uitgaven van het genootschap voor zijnen arbeid in het belang van de ontwikkeling der inheemsche bevolking van de Mentawai-eilanden en van het eiland Enggano" te schrappen, laat zich moeilijk bespreken, aangezien daarbij niet werd medegedeeld uit welken hoofde men tegen dien post bezwaar heeft. De post heeft de beteekenis van een tegemoetkoming aan de Rijnsche Zending voor haar werk op de Mentawai-eilanden en Enggano, een arbeid, die gelet op de zeer primitieve toestanden, niet met den naam van onderwijs zonder meer kan worden gestempeld, maar als beschavingsarbeid moet worden gekenmerkt. De zending tracht in het belang van de bevolking werkzaam te zijn door de oprichting van scholen en door de verstrekking van genees- en verloskundigen bijstand. Het behoeft geen betoog, dat met dezen arbeid een werk wordt verricht dat de bevolking zeer ten goede komt en uit dien hoofde de belangstelling en den geldelijken steun der Regeering ten volle verdient.

Onderafdeeling 221. Bij deze onderafdeeling wordt in de eerste plaats aangedrongen op het toekennen van belooningen voor vertalingen van wetenschappelijke werken in de landstalen. Dit geeft aanleiding er op te wijzen, dat voor zoover die vertalingen ten behoeve van het Gouvernement geschieden — en hierop had men blijkbaar het oog — ten deze reeds een voorziening is getroffen, te vinden in Bijblad Nos. 2289 en 7662. Dat de daarbij geregelde belooningen niet voldoende zouden zijn, is tot dusver niet gebleken.

Wat betreft de vorming van een Indonesisch-philologisch Instituut, al dan niet verbonden aan het bureau van de Commissie voor de Volkslectuur, wordt opgemerkt, dat om te komen tot stelselmatige exploratie van de talen van den Archipel zal beschikt moeten kunnen worden over een grooter aantal wetenschappelijk gevormde taalambtenaren dan thans beschikbaar is. Vermoedelijk zullen de voorgestelde verbetering van de aanvangsbezoldiging dier ambtenaren en de reeds ingevoerde geldelijke tegemoetkoming voor de studie in die talen daartoe het hare bijdragen.

Intusschen is reeds en wordt nog steeds op dit gebied

op kosten of met beduidenden financieelen steun van het Gouvernement niet weinig verricht, terwijl mag worden verzekerd dat veel van het tot stand gebrachte degelijk werk is en door de wetenschappelijke wereld zeer gewaardeerd wordt. De instelling, thans reeds, van een Instituut als vorenbedoeld zou licht kunnen leiden tot resultaten, waarvan de hoedanigheid achterstond bij de hoeveelheid.

De vertaling van Staatsbladen in het Maleisch heeft ook thans reeds plaats, terwijl bij het Departement van Binnenlandsch Bestuur een afzonderlijk ambtenaar belast is met het toegankelijk maken in de Inlandsche talen van verschillende bepalingen en voorschriften.

Wat de samenstelling van het kantoor van de Commissie voor de Volkslectuur betreft, moge verwezen worden naar de toelichting op deze onderafdeeling, in de bijlagen van het begrotingsontwerp te vinden. Overigens draagt deze samenstelling ten deele nog een tijdelijk karakter.

Wat de werkwijze aangaat, de Commissie beoordeelt de bij haar binnengekomen manuscripten en geeft de geschikte daarvan uit. Zij treedt in correspondentie met schrijvers en geeft hun voorlichting. Zij verzorgt de volksbibliotheken, ook de Nederlandsche, en controleert het beheer daarvan. Verder bezorgt zij de zoogenaamde persoverzichten.

Bedoelde persverslagen worden niet tegen betaling verkrijgbaar gesteld, omdat de inrichting daarvan geheel berekend is op de behoeften van den dienst. Bovendien leveren de bestaande nieuwsagentschappen reeds overzichten uit de Inlandsche pers.

Voor de leiding van het werk der Volkslectuur is, zooals reeds in de Memorie van Toelichting werd uiteengezet een afzonderlijk ambtenaar bepaald noodig. Die ambtenaar moet een voldoende mate van speciale kennis op het gebied van Inlandsche talen en literatuur en Indische land- en volkenkunde bezitten, met de behoeften van het lezend Inlandsch publiek bekend zijn en daarnaast tot op zekere hoogte het Gouvernements boekbedrijf ten nutte der Inlandsche bevolking drijven. De in het verslag geuite meening, dat de bezoldiging van den tegenwoordigen titularis te hoog zou zijn, wordt door de Regeering niet gedeeld.

Ten aanzien van het boekje „Pemimpin bagi orang jang hendak memilih pantjaharian” wordt aangeteekend, dat de in het verslag bedoelde passage, welke eenigszins verscholen staat in een noot, bij de publicatie aan de aandacht is ontgaan. Intusschen is dat werkje reeds eenige maanden geleden uit de bibliotheken teruggenomen.

Onderafdeeling 222. Naar aanleiding van de bij deze onderafdeeling ten aanzien van de volksschool op Atjeh gestelde vraag kan worden medegedeeld, dat die scholen zoowel in rechtstreeks bestuurd gebied als binnen het gebied der zelfbesturen zijn en zullen worden geopend. Het aantal nieuw op te richten scholen bedraagt 33. In totaal zijn er thans in Atjeh 261. De bezoldiging der onderwijzers wisselt naar gelang van hun diploma af tusschen f 20 en f 40 's maands. Op dure plaatsen wordt een duurte-toelage genoten van f 5.— of f 10.— 's maands.

De oprichting van nog een normaal cursus in Atjeh zal worden overwogen.

De restitutie der kosten door de landschappen be-

hoort tot de bemoeienis van het Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 224. In antwoord op de bij deze onderafdeeling in het verslag gemaakte opmerkingen zij medegedeeld, dat het vraagstuk van de bemoeienis met studeerende Inlandsche jongelieden buiten de schooluren in overweging is. Daarbij zal tevens worden nagegaan in hoever de oplossing moet worden gezocht in de in het verslag aangegeven richting, d. w. z. in aanstelling ook voor andere plaatsen dan Batavia van met het toezicht op die jongelieden te belasten ambtenaren.

Vermindering van de voor dien ambtenaar voorgestelde toelage van f 150— 's maands is niet aan te bevelen. Werd het bedrag gesteld b. v. op f 100, dan zouden de meerdere inkomsten gemakkelijker kunnen worden verdiend bij het Mulo of het Voortgezet Inlandsch onderwijs. Bovendien moet de mogelijkheid ook geopend blijven om de keuze op een van bij die dienststakken geplaatste onderwijzers te vestigen.

Aangezien daarvoor geen gronden zijn aangevoerd kan niet worden nagegaan in welk opzicht er reden is voor den uitgesproken twijfel of de voor het onderhavig doel uitgetrokken bedragen wel gewettigd zijn.

Onderafdeeling 225. De in het verslag gemaakte opmerking omtrent den titel van den Regeerings-commissaris voor Inlandsche en Arabische Zaken geeft naar het oordeel der Regeering geen voldoende aanleiding om indien titel verandering te brengen. De aan dien Hoofdambtenaar toegelegde bezoldiging vindt volkomen rechtvaardiging in de omstandigheden, waaronder in de vervulling van dit ambt moest worden voorzien.

De taak van dezen hoofdambtenaar is nooit eene zuiver-wetenschappelijke geweest en kan dat ook niet enkel zijn. Afgezien nog van de omstandigheid, dat de grens tusschen wetenschappelijke en z. g. politieke voorlichting dikwijls zeer moeilijk is te trekken (b. v. in Islam-zaken), waren er altijd, ook vroeger reeds, aangelegenheden waarover het voor de Regeering — met 't oog op het verkrijgen van een zoo breed mogelijk inzicht — van belang was óók een ambtenaar te hooren die juist door zijne voorafgegane wetenschappelijke studiën, zijne kennis van en belangstelling voor taal, literatuur, godsdienst, ethnologische eigenaardigheden enz. van de Inlandsche bevolking en zijnen geregelden omgang met verscheidene Inlanders, als vanzelf die zaken van een ietwat anderen, men zou kunnen zeggen *meer intiem* kant beziet en beoordeelt dan de overige adviseurs der Regeering in den regel kunnen doen.

Het beste bewijs ervoor, dat deze ambtenaar in een besaande behoefte voorzag, is wel dat de Regeering hem in toevemende mate zoogenaamd niet zuiver wetenschappelijk werk opdroeg, zoo zelfs dat zijn eigenlijke wetenschappelijke arbeid daardoor in het gedrang kwam. Hand aan hand met de gelukkige opleving van de Inlandsche maatschappij der laatste jaren heeft zich dan ook de werkkring van het Bureau voor Inlandsche en Arabische Zaken voortdurend uitgebreid.

Onderafdeeling 226. Dat de aanvangsbezoldiging der ambtenaren voor de beoefening van de Indische talen verhooging behoeft, houdt verband met de omstandigheid, dat deze ambtenaren niet alleen door bestudeering van eene zekere hoeveelheid leerstof zich

hebben klaar te maken voor een examen, maar dat van hen werkelijk wetenschappelijke arbeid gevorderd wordt ter voorbereiding voor de hun hier wachtende taak, waardoor zij eerst na een zes- tot zeven-jarigen studietijd de universiteit kunnen verlaten en zeker niet vóórdat zij den 26 jarigen leeftijd hebben bereikt hier te lande in dienst kunnen treden, waar hun als regel het dure Batavia als standplaats aangewezen wordt.

De ervaring heeft geleerd dat de huidige wedde-regeling dezer ambtenaren niet aantrekkelijk genoeg is om een voor den dienst voldoende aantal ambtenaren zich te doen aanmelden.

In dit verband kan er op gewezen worden, dat ook de gouvernementsartsen met een bezoldiging van f 400 's maands beginnen.

De vraag of de taalambtenaren niet aan hun werk onttrokken worden en bezigheden aan hen worden opgedragen, welke niet voor hen bestemd zijn, kan mede in verband met het reeds over taak en werkkring van het Bureau voor Inlandsche en Arabische zaken opgemerkte, ontkennend worden beantwoord.

Een opdracht tot samenstelling van een woordenboek toch past geheel in het kader van de hun toegedachte werkzaamheden, terwijl daar evenmin buitenvalt de uitvoering van opdrachten binnen hun studieveld op het kantoor van den Regeeringscommissaris voor Indische en Arabische Zaken, onder wiens ervaren leiding zij werkzaam zijn.

Intusschen wordt geenszins ontkend de wenschelijkheid dat de Regeering spoedig de beschikking erlange over meerdere doctoren in de Indische letteren, opdat sommigen hunner uitsluitend met zuiver-wetenschappelijke arbeid zullen kunnen belast worden.

Onderafdeeling 227. Bij deze onderafdeeling werd luidens het afdeelvingsverslag door sommigen de opmerking gemaakt dat, wanneer deze uitgaven bestemd zijn voor de Inlandsche kunst, verhooging van dezen post gewenscht was om de Javaansche kunst te doen opleven.

Aangezien alleen onderdeel a van dezen post niet in de stukken is toegelicht zal de vraag wel op dat onderdeel doelen. In dien post zijn geen uitgaven begrepen speciaal ter bevordering van de Inlandsche kunst. Indien men, zooals voor de hand ligt, meer in het bijzonder de Inlandsche kunstnijverheid op het oog heeft gehad, gaat de gemaakte opmerking niet het Departement van Onderwijs maar dat van Landbouw aan.

De bij dezelfde onderafdeeling gedane vraag, of reeds een beschikking is genomen op het rekest van het studiefonds Midden-Java van 21 (ten rechte 22) Maart '16 kan bevestigend worden beantwoord Bij het Gouvernementsbesluit van 21 September 1917 No 18 werd aan het bestuur van genoemd studiefonds, zomede aan de besturen van andere studiefondsen die gelijklopende rekestten hadden ingediend te kennen gegeven dat geen termen zijn gevonden aan hun verzoek om hun pupillen c.q. vrijen overtocht naar Nederland te verleen te voldoen, o. a. in verband met de toenmaals in voorbereiding zijnde regeling van het verschaffen van beurzen aan minder vermogenden voor de studie aan een Nederlandsche Universiteit of aan de Technische Hoogeschool, waardoor de particuliere studiefondsen zouden worden ontlast.

Het verzoek van de vereeniging „Bibliotheek en

openbare leeszaal te Semarang", van 23 Januari jl., tot het erlangen van een subsidie, op welk verzoekschrift mede de aandacht werd gevestigd, is bij het Departement van Onderwijs in behandeling en zal binnenkort worden afgedaan.

Onderdeel b. Een voorstel tot uitbreiding van den Oudheidkundigen Dienst in verband met de zorg voor het onderhoud van monumenten is bij het Hoofd van dien Dienst in voorbereiding.

Onderafdeeling 228. Naar aanleiding van het bij deze onderafdeeling geopperd denkbeeld om voor het gebruik van de diensten van Inlandsche onderwijzers bij het afnemen van de examens voor hulponderwijzer en kweekeling een vergoeding toe te kennen, kan worden medegedeeld dat zal nagegaan worden of hun bijstand van dien aard is, dat daarvoor redelijkerwijze een belooning kan worden verlangd.

Een herziening van de regeling van vergoedingen aan examinatoren voor verschillende examens is in bewerking.

Onderafdeelingen 229, 230 en 231. In verband met hetgeen in de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst, omtrent de scheiding van Kerk en staat is gezegd, behoeven de bij deze onderafdeelingen gezamenlijk in het Verslag gemaakte opmerkingen geen afzonderlijke beantwoording meer.

Onderafdeeling 229. Ingevolge den bij deze onderafdeeling geuiten wensch wordt medegedeeld:

I. dat de organieke sterkte der predikanten bedroeg 41, welk aantal bij de begrooting voor 1918 op 43 is gebracht, en dat thans in actieven dienst zijn 41 predikanten en 1 predikant met verlof in Europa vertoeft;

II. dat de organieke sterkte van de bezoldigde Rooms-Katholieke geestelijken bedraagt:

1	van den 1sten rang,
22	„ „ 2den „ en
10	„ „ 3den „ „

welke plaatsen alle zijn vervuld.

De wenschen van één der leden, om aan de kweek-school voor Inlandsche godsdienstonderwijzers te Ambon ook onderwijs in het Nederlandsch te doen geven, zal aan het oordeel van het Protestantsch Kerkbesuur worden onderworpen.

Voor het overige wordt met betrekking tot de bij deze onderafdeeling gemaakte opmerkingen verwezen naar de rede van den Directeur van Onderwijs en Eeredienst.

Onderafdeeling 230. Naar aanleiding van den door sommige leden bij deze onderafdeeling geuiten wensch om te vernemen wat de bedoeling is van de herziening der wedderegeling van de Inlandsche leeraren bij de Inlandsche Christengemeenten en van de Inlandsche hulpleeraren bij de Rooms-Katholieke gemeenten, wordt medegedeeld, dat zoowel door het bestuur over de Protestantsche Kerken in Nederlandsch-Indië als door de in 1910 ingestelde Staatscommissie tot hervorming van de Indische Kerk, de aandacht er op is gevestigd, dat de bezoldiging van de Inlandsche leeraren bij de Inlandsche Christengemeenten niet meer aan redelijke eischen beantwoordt en onvoldoende moet worden geacht.

Het ligt in het voornemen om bedoelde Inlandsche leeraren, die thans een bezoldiging genieten van f 25

's maands met 5 driejaarlijksche verhoogingen van f 3 's maands, in verband met de door hen genoten opleiding eene aanvangsbezoldiging van f 40 's maands toe te kennen met 5 driejaarlijksche verhoogingen van f 7 's maands, zoodat zij na 15 jaren dienst een eindbezoldiging van f 75 's maands bereiken.

Als gevolg van het eenigszins gewijzigd karakter hunner betrekking, welke op zich zelf tot hoogere uitgaven verplicht, onafhankelijk van de duurte der standplaats, zullen de Inlandsche leeraren, die buiten het gewest hunner herkomst te Koeta Radja, Tjimahi, Magelang, Willem I, Makasser, Djokjakarta, Malang, Gombong, Meester-Cornelis en Soekaboemi in eene Europeesche omgeving werkzaam zijn, buiten de bovenvermelde inkomsten eene toelage van f 25 's maands genieten benevens een maandelijksche vergoeding voor huishuur van f 50 voor Koeta Radja, Tjimahi en Meester-Cornelis, f 40 voor Makasser en Malang, f 50 voor Magelang en f 25 voor de overige genoemde plaatsen, en bij eerste plaatsing een tegemoetkoming voor uitrusting van f 100.

Waar de hulpleeraren bij de Roomsche-Katholieke gemeenten eene gelijke bezoldiging genieten als vorenbedoelde Inlandsche leeraren, brengt de billijkheid mede ook hen in de nieuwe wedderegeling te doen deelen.

Onderafdeeling 231. *Onderdeel d.* Naar aanleiding van het door een lid gemaakte bezwaar tegen een bijdrage van f 3000 in de kosten van een kerkgebouw voor de Protestantische gemeente te Ambarawa, wordt de aandacht er op gevestigd, dat sedert jaren onder zeer beperkende voorwaarden (waaraan door Ambarawa voldaan is) steun wordt verleend voor den bouw van kerken. Hierin kan thans geen wijziging worden gebracht. In het afdeelvingsverslag is trouwens niet medegedeeld, waarom men bepaaldelijk tegen den post bezwaar had.

Onderdeel *f.* Wat betreft de meening dat de in verband met den Mohammedaanschen eeredienst opgebrachte uitgaven, betreffende tegemoetkomingen voor onderhoud van graven van Inlandsche vorsten en eene vergoeding van verpondings-belasting, verschuldigd voor eenige aan den Mohammedaanschen tempel te Batavia behorende eigendomsperceelen, ten onrechte onder eeredienst zijn uitgetrokken—overwogen zal worden of deze post wellicht onder een andere begrotingsafdeeling behoort te worden gebracht.

Onderafdeeling 232. Bij deze onderafdeeling worden inlichtingen verzocht omtrent de inrichting voor opleiding van Inlandsche leeraren, hoofdenzonen en volks-onderwijzers in een gedeelte van de residentie Timor en Onderhoorigheden. Ten deze moge worden volstaan met een verwijzing naar de Memorie van toelichting op de begrooting van 1917, waar op bladz. 69 en 70 die inrichting volledig is toegelicht.

Intusschen moet hieraan worden toegevoegd, dat inmiddels twijfel is gerezen aan de doeltreffendheid van den opzet dezer instelling, die nog niet tot stand gekomen is. Dit heeft aanleiding gegeven tot een nadere gedachtenwisseling omtrent deze aangelegenheid. De uitslag daarvan zal, naar te verwachten is, bij de behandeling van een volgende begrooting kunnen worden medegedeeld.

Onderafdeeling 233. De bemoeienis der Regeering met de armenzorg voor Inlanders heeft zich tot dusver

bepaald tot het verleen van geldelijken steun aan een aantal op dit terrein werkzame particuliere vereenigingen.

Onderafdeeling 234. Ten aanzien van de bedoeling der Regeering met de overdracht van de helft der opbrengst van de loterijbelasting aan de locale raden moge worden verwezen naar onderafdeeling 209 (armwezen) van de Memorie van toelichting op de ontwerp-begrooting van 1918, waaruit o.m. blijkt, dat het de bedoeling is genoemde raden mede een evenredig deel af te staan van de reeds thans voor de armenverzorging beschikbare armengelden, w. o. het $10/100$ der vendugelden.

Onderafdeelingen 244, 245 en 246. Uit enkele bij onderafdeeling 244 gemaakte opmerkingen kan worden afgeleid, dat men algemeen van oordeel is, dat de taak van den dienst der pestbestrijding thans te beperkt is: althans wordt o.m. het verlangen geuit om dezen te zien omgezet in een hygiënischen dienst.

Het verlangen om een zoodanigen dienst te verkrijgen wordt door de Regeering gedeeld, doch den weg om dit doel te bereiken acht Zij niet gelegen in de uitbreiding van de taak van den dienst der pestbestrijding, doch veeleer in een vereeniging van dien dienst met den algemeen hygiënischen dienst, waaraan in normale omstandigheden de zorg voor de volksgezondheid in haar geheelen omvang is opgedragen.

De instelling van den afzonderlijken dienst der pestbestrijding heeft dan ook niet plaats gehad omdat eene verdeling van de zorgen voor de volksgezondheid in beginsel noodzakelijk of wenschelijk werd geacht, doch uitsluitend op grond van de praktische overwegingen dat zoowel in het belang van een richtig beheer van den burgerlijken geneeskundigen dienst als van eene intensieve leiding der pestbestrijding eene verdeling over twee personen van den arbeid, die toen van den Chef van eerstgenoemden dienst werd gevergd, aanbeveling verdiende.

Aan deze overweging was destijds, toen de ten aanzien van de pestbestrijding te volgen gedragslijn nog niet was kunnen worden vastgesteld en de noodzakelijkheid om het onmiddellijk pestgevaar te weren zich sterk op den voorgrond had gedrongen, zeker alle waarde toe te kennen, eene waarde die echter, naar men zich niet verheelde, zou moeten verminderen, naarmate de geneeskundige dienst en de pestbestrijding-dienst in een verder stadium van organisatie zouden zijn gekomen en daarmede de toenmaals tegen de vereeniging van beide diensten onder een hoofd bestaande bezwaren zouden zijn opgeheven, waarna de normale toestand wederom zou kunnen worden hersteld door her-inlassching van de pestbestrijding in den algemeenen geneeskundigen dienst.

Van den aanvang af is aan den dienst der pestbestrijding dan ook een tijdelijk karakter toegekend, niet alleen omdat het in de bedoeling heeft gelegen om dezen op te heffen nadat het pestgevaar zou zijn geweken, doch ook en dat zeker niet in de laatste plaats om uiting te geven aan de niet te miskennen wenschelijkheid om zoodra dit mogelijk zou blijken de pestbestrijding weder te brengen tot de taak van den algemeenen gezondheidsdienst.

Het oogenblik voor deze hereeniging acht de Regeering thans aangebroken; de dienst der pestbestrijding

kan voldoende georganiseerd worden geacht om met vermijding van de gevaren welk aan te ver doorgevoerde centraliseering verbonden zijn tot den algemeenen gezondheidsdienst te worden teruggebracht.

Als gevolg hiervan zal het mogelijk zijn niet alleen om in den geheelen archipel langzamerhand maatregelen door te voeren in het belang van de woningverbetering ter voorkoming van het pestgevaar, doch ook zal het mogelijk zijn om aan die maatregelen geleidelijk eene verdere strekking te geven en deze dienstbaar te maken aan het bestrijden ook van andere besmettelijke ziekten, waaronder de malaria.

Hierbij komt nog het voordeel dat na meerbedoelde samensmelting in de streken, waar de dienst der pestbestrijding zich in verband met het verdwijnen van deze ziekte zal moeten terugtrekken, door het invoeren van een z.g. bouwtoezicht onder leiding van den algemeenen gezondheidsdienst zal kunnen worden bereikt dat de verkregen resultaten niet weer spoedig zullen verloren gaan.

In verband met het zoeven medegedeelde is de meerbedoelde samensmelting te beschouwen als de weg om woningverbetering en bouwtoezicht, tot dusver slechts aangevangen met het oog op de pestbestrijding alleen, binnen afzienbaren tijd ook te doen strekken ter beteugeling en bestrijding van andere epidemische ziekten die met woningtoestanden verband kunnen houden.

Op deze wijze zal tevens kunnen worden voldaan aan het mede te kennen gegeven verlangen van een der leden om als preventief middel voor de pestbestrijding in alle residenties — ook dus daar waar deze ziekte nog niet gewoed heeft — een bouw-zoo mogelijk ook een woningtoezicht in te stellen.

Waar dit binnen het z. g. pestgebied mogelijk is gebleken, is daaraan trouwens reeds een begin van uitvoering gegeven en zoo is in alle afdeelingen van het gewest Pasoeroean — dus ook in die waar de pest niet of slechts in een deel heeft gewoed — een z. g. bouwtoezicht doorgevoerd, dat ten doel heeft om te verzekeren, dat zoowel in de streken, waar woningverbetering heeft plaats gehad, als buiten dat gebied bij het oprichten van nieuwe en de vernieuwing of eenigszins belangrijke herstelling van bestaande woningen met inachtneming van de door den dienst der pestbestrijding gestelde eischen zal worden te werk gegaan, zoodat ook in laatstbedoeld gebied na verloop van jaren de woningen, vooral uit een oogpunt van voorkoming van pestepidemiën, aan dezelfde eischen zullen voldoen.

In eerstbedoeld gebied zal dit bouwtoezicht tevens dienen om hetgeen met veel moeite en groote kosten is verkregen aan verbetering der woningtoestanden te behouden niet alleen, maar tevens tot grondslag te doen strekken voor een algemeene verbetering der woningtoestanden uit een hygiënisch oogpunt ook buiten het gebied, waar de pestbestrijding die buitengewone maatregelen heeft geëischt.

Het ligt nu in de bedoeling om aan dat bouwtoezicht, dat ook reeds in enkele deelen van het gewest Soerabaja wordt uitgeoefend, geleidelijk eene grootere uitgebreidheid te geven.

Dit bouwtoezicht wordt onder leiding van het Binnenlandsch Bestuur uitgeoefend door met dat doel opgeleide en in dienst gestelde opzichters en mantri's, terwijl het toezicht daarop wordt uitgeoefend door de

geneeskundigen van den dienst der pestbestrijding en den tijdelijken inspecteur voor de woningverbetering. Aan het mede te kennen gegeven verlangen van een der leden om het bouw- en woningtoezicht niet aan de ambtenaren van het Binnenlandsche Bestuur op te dragen is alzoo voldaan, terwijl de mede geuite wensch om een technischen dienst met dat toezicht te belasten eveneens, zij het wellicht voorshands dan ook slechts ten deele, in verwezenlijking is getreden. De medewerking van het Binnenlandsch Bestuur is evenwel niet te ontberen, hetgeen vanzelf in het oog springt wanneer wordt bedacht dat voor de uitoefening van dit bouwtoezicht meerdere opzichters en mantri's worden vereischt, die op ver van elkaar verwijderde plaatsen moeten worden ingedeeld.

Op grond van de overweging, dat één persoon en geen commissie verantwoordelijk behoort te zijn voor de uitvoering van de pestbestrijdingsmaatregelen en een dienst, die uitvoerende functies heeft, éénhoofdig behoort te zijn, acht een der leden het geen gelukkig denkbeeld van de Regeering om eene commissie in te stellen voor de overneming van het werk der pestbestrijding.

Het oordeel dat één persoon verantwoordelijk behoort te zijn voor de doorvoering van de pestbestrijdingsmaatregelen, kan worden onderschreven. En waar het in de bedoeling ligt om de pestbestrijding te hereenigen met den burgerlijken geneeskundigen dienst, zal als hoofd van de samen te smelten beide diensten optreden de Hoofdinspecteur van laatstgenoemden dienst, die bij de doorvoering van die maatregelen zal worden bijgestaan door eene commissie, die in het pestgebied met de dagelijkse leiding der pestaangelegenheden wordt belast.

Ten aanzien van de voorschriften betreffende de woningverbetering is het volgende mede te deelen.

De als grondslag dienende regeling is vervat in de „Regelen betreffende de verbetering en afbraak van pestgevaarlijke gebouwen, en de met het oog op het pestgevaar te stellen eischen nopens de oprichting van nieuwe gebouwen of verandering van bestaande gebouwen en het in gebouwen bewaren van rijstvoorraden en andere goederen, zoomede betreffende alle bewoning en gebruik van gebouwen en erven”, welke is vastgesteld bij de ordonnantie in Staatsblad 1914 No. 486 en sedert gewijzigd en aangevuld bij de ordonnantiën in Staatsblad 1916 No. 654 en 1917 No. 423.

Voorts zijn bij artikel 1 van het Regeeringsbesluit van 31 Augustus 1914 No. 7 vastgesteld:

a. Voorschriften ter uitvoering van artikel 10 der evengenoemde ordonnantie in Staatsblad 1914 486 en

b. Toelichting op de onder a bedoelde voorschriften, waarbij wenken zijn gegeven, in hoofdzaak betreffende de aan de bevolking ten behoeve van de woningverbetering te verstrekken voorschotten, zoomede omtrent de wijze waarop deze kunnen worden verleend en behooren te worden teruggevorderd.

Ten aanzien van de wijze, waarop de woningen behooren te worden verbeterd zijn bij verschillende besluiten van het Hoofd van den dienst der Pestbestrijding vastgesteld de beginselen en eischen, met het oog op het pestgevaar — onverminderd de ter plaatse geldende wettelijke voorschriften op het bouwen en op de orde, netheid en zindelijkheid — door het bij genoemden dienst werkzame personeel te stellen bij de oprichting van nieuwe gebouwen, bij de uitbreiding of verandering van bestaande gebouwen en

bij het bewonen en gebruiken van gebouwen en erven, ingevolge het tweede lid van artikel 1 der reeds aangehaalde ordonnantie van 6 Juli 1914 (Staatsblad 1914 No. 486) zooals deze sedert is gewijzigd en aangevuld.

Deze voorschriften zijn bindend voor het evenaangeduide personeel, hetgeen uiteraard niet wegneemt dat daarvan, in hoofdzaak door het niet juist begrijpen van die voorschriften, een enkele maal tijdelijk is afgeweken, zoodat het inderdaad wel eens is voorgekomen dat de eene mantri of opzichter afkeurde, wat de andere had goedgevonden en toegestaan.

Deze afwijkingen kunnen echter niet lang onopgemerkt blijven, omdat op de handelingen van die opzichters en mantri's een nauwlettend toezicht wordt uitgeoefend door de controleurs in commissie voor de pestbestrijding in de verschillende gewesten, zoomede door de gewestelijke leiders van den dienst der pestbestrijding.

In dit verband kan nog worden opgemerkt dat de kosten van herverbeteringen, welke een enkele maal als gevolg van onjuiste aanwijzingen noodig bleken nimmer zijn gekomen ten laste van de bevolking.

Wat betreft de bezwaren, waarop door enkele leden is gewezen, verbonden aan de doorvoering van het verbod van dubbele wanden, hetwelk groot bezwaar (o.a. gevaar voor kouvatten) zou geven, kan worden opgemerkt dat dit verbod reeds geruimen tijd is opgeheven; in de evenbedoelde beginselen en eischen is ter zake van de omwanding o.m. het volgende voorschrift opgenomen „Dubbele bewandingen” (gandeng, rankap) „zijn verboden voor buitenwanden, waaraan „een galerij aansluit en voor alle binnenwanden, tenzij zoodanig geconstrueerd, dat zij practisch kunnen worden beschouwd als uit slechts één wand te bestaan” waarmede wordt bedoeld dat beide wanden onmiddellijk aan elkaar moeten aansluiten, zoodat het nestelen van ratten daar tusschen niet mogelijk is.

Wordt eene dergelijke wijze van omwanden niet gewenscht, dan kunnen de evenomschreven bezwaren volgens het meerbedoeld voorschrift worden ondervangen door bij vrije buitenwanden aan de buitenzijde een tweede wand te hangen (gedek gandoel), mits zoodanig dat hij gemakkelijk kan worden opgeslagen, terwijl de stukken, waaruit die tweede wand bestaat niet breder dan 2 meter mogen zijn.

Overigens zijn bij de herhaaldelijk bedoelde beginselen en eischen geen voorschriften gegeven omtrent het materiaal, waaruit de omwanding moet bestaan.

De opmerking dat men in Djokja geen kepeng (gevlochten bamboe) mag gebruiken bij den woningbouw, in Solo daarentegen wel, kan in verband met het vorenstaande dus slechts betrekking hebben op het optreden van ondergeschikte ambtenaren in een enkel geval. Dat en hoe daartegen wordt gewaakt is hierboven reeds uiteengezet.

Met zekerheid kan dan ook gezegd worden dat ook te Djokja voor de woningverbetering kepeng mag worden gebruikt.

Naar de vervulling van den met nadruk door enkele leden kenbaar gemaakten wensch om bij de woningverbetering taktvol ten aanzien van de bevolking te handelen, wordt met ernst gestreefd. Ter verkrijging van waarborgen voor de bereiking van dat doel wordt de woningverbetering uitgevoerd onder leiding van met zorg uitgekozen controleurs, aan wie voorlichting

wordt verstrekt door een aan den dienst der pestbestrijding met den titel van tijdelijk inspecteur voor de woningverbetering verbonden assistent-resident, die zijne ervaring ten deze heeft verkregen bij de doorvoering van de woningverbetering in het gewest Pasoeroean.

Verzet van de zijde der bevolking tegen de doorvoering van de woningverbetering dat niet door overreding gemakkelijk was weg te nemen is dan ook slechts een enkele maal ontmoet en dan bleek dat dit verzet mede veroorzaakt was door onbekendheid met de woningverbetering zelve en hare beteekenis.

Zooals reeds is opgemerkt, is en wordt er steeds met ernst naar gestreefd om te voldoen aan het ook door de leden in het algemeen te kennen gegeven verlangen om groote humaniteit te betrachten bij de woningverbetering. Het zou met dit streven in strijd zijn indien, zooals een der leden meent te weten, de menschen vaak uit hun huis zouden worden gejaagd, als zij de kosten voor verbetering niet kunnen betalen.

Evenwel is het, vooral in de groote steden, meermalen voorgekomen dat pestgevaarlijke woningen zijn afgebroken en dat overwegingen van verschillenden aard — b. v. het brengen van orde en regelmaat in de bebouwing van de kampongs — er zich tegen verzetten om op dezelfde plaatsen nieuwe huizen op te richten. In zulke gevallen zijn inderdaad de bewoners uit hunne huizen moeten worden verdreven, doch eene dergelijke wijze van handelen, welke vooral in Semarang soms wordt geboden, wordt daar niet toegepast, voordat, in afwachting van het gereedkomen van nieuwe woningen, op andere wijze in de huisvesting der betrokkenen is voorzien. Zoo zijn met dit doel door de zorg van den dienst der pestbestrijding ongeveer 120 woningen opgericht, welke onder den naam van „evacuatiuwoningen” bestemd zijn om aan de hierbedoelde uit hunne huizen verdreven bewoners een tijdelijk onderdak te verschaffen, terwijl door de Regeering fondsen zijn toegestaan om zoo noodig nog een 600 tal dergelijke woningen te bouwen.

Deze huizen, welke aan redelijke eischen voldoen en gaarne worden betrokken, worden gedurende de eerste maand kosteloos afgestaan, terwijl daarna eene geringe huur is verschuldigd, gemiddeld f 2.— per maand.

Als in strijd met een zoo gewenscht taktvol optreden tegenover de bevolking, is nog de klacht te berde gebracht over het hardhandig optreden van de Europeesche opzichters, zoowel bij de woningverbetering als bij de woninginspectie.

Niet te ontkennen is dat gevallen bekend zijn van eene dergelijk ongewenscht, nimmer geheel te voorkomen optreden, doch hieraan kan al dadelijk worden toegevoegd dat daaraan steeds zoo spoedig mogelijk een eind is gemaakt, waar noodig door ontslag van de betrokken opzichters.

Het personeel is er dan ook van doordrongen dat een hardhandig of uit andere opzichten ongewenscht optreden nimmer door de vingers wordt gezien en steeds aanleiding tot ontslag moet geven, terwijl door de bevolking ingebracht klachten immer met zorg worden nagegaan.

Omtrent de wenschelijkheid om van de bevolking geheele terugvordering te eischen van de voor de verbetering der woningen uitgegeven bedragen, moge de aandacht op het volgende worden gevestigd.

Bij het in het leven roepen van de voorschriften betreffende de woningverbetering heeft als richtsnoer gegolden het in Europa algemeen gehuldigd beginsel dat niemand door zijne bezittingen gevaar mag veroorzaken voor het algemeen.

Dit beginsel, dat niet alleen toepassing vindt ten aanzien van het streven naar beperking van de verbreiding van besmettelijke ziekten, doch ook in andere opzichten doorvoering moet vinden - b v. bij het bewaren van licht ontvlambare stoffen, het oprichten van fabrieken e. d. — kan er niet toe leiden dat de gemeenschap de kosten draagt van het wegnemen van de oorzaken, welke zooals onderwerpeijk, gevaar opleveren voor het verbreiden en in leven houden van de pestziekte.

Het is daarom en omdat niet kan worden geveerd dat de Staat de voor de huisvesting van de bevolking vereischte kosten draagt, dat bezwaarlijk kan worden gedeeld de meening dat de terugstorting van de gelden, door de Inlanders voor woningverbetering ontvangen, niet gewenscht kan worden geacht.

Integendeel moet de juistheid worden erkend van het oordeel van een der andere leden dat het op opvoedkundige gronden beter is te achten dat de Inlandsche bevolking terugbetaalt hetgeen te haren behoefte is uitgegeven, ook omdat een Inlander veel meer prijs stelt op een woning waaraan door hem betaald is, dan op een waarbij alles kosteloos is verstrekt.

Het vorenstaande neemt evenwel niet weg dat het, zooals hiervoor mede reeds is medegedeeld, in de bedoeling ligt om rekening te houden met het feit, dat althans tegenwoordig het bedrag, dat teruggestort moet worden te hoog is en dus het aantal jaren voor de terugstorting te gering.

De hierbedoelde handelwijze sluit echter geenszins in zich eene onderschrijving van de door een der leden gemaakte opmerking, dat de Inlander veelal te arm is om iets terug te betalen van het bedrag, dat voor de verbetering van zijne woning door het Gouvernement is betaald. Deze meening wordt ook door de feiten niet bevestigd.

De door eenige leden gestelde vraag of wel consequent wordt doorgevoerd dat behoeftige Inlanders de kosten van de woningverbetering niet behoeven te dragen, kan in bevestigenden zin worden beantwoord.

In dit verband moge worden verwezen naar het eerste lid van artikel 10 van de ordonnantie in Staatsblad 1914 No. 486, luidende: volgens door den Gouverneur-„Generaal te stellen regelen kunnen aan hen, die als „eigenaar of krachtens anderen titel bij den toestand „van een gebouw rechtstreeks belang hebben ter be- „strijding der kosten van verbeteringen, als bedoeld in „artikel 2 voorschotten worden toegekend, zullende aan „minvermogensden die kosten worden vergoed”, en voorts naar de door de Regeering ten deze gegeven nadere wenken, luidende:

„Als minvermogensden worden beschouwd zij die, ter „beoordeeling van het Hoofd van plaatselijk bestuur „ook bij ernstig willen niet in staat zijn in landbouw, „handel of nijverheid een voldoende bestaan te vinden” „en voorts „In dit artikel is als beginsel aangenomen „dat zij, die bij ernstig willen een voldoende bestaan „kunnen vinden, ook in staat zijn het hun verleende „voorschot terug te betalen.

„De letterlijke beteekenis van het woord minvermo-

„gend zou er allicht toe leiden, daaronder te rangschik- „ken alle personen die weinig of niets bezitten, doch „het behoeft geen betoog, dat bij deze ruimere opvat- „ting van het minvermogensden zijn, een aanzienlijk deel „der Inlandsche bevolking onder deze categorie zou „vallen, en alsdan de kosten voor het Gouvernement verbonden aan de woningverbetering, al te hoog zouden „worden”.

Bovendien is bij het Regeeringsrondschrijven van 7 Mei 1918 No. 1215/I aan de Hoofden van gewestelijk bestuur met het oog op de tegenwoordige bijzondere tijdsomstandigheden en de duurte van de eerste levensbehoeften het vertrouwen uitgesproken, dat door die Bestuurs-„hoofden alle aandacht zal worden geschonken aan de draagkracht der bevolking en er op gewezen, dat de op dit onderwerp betrekking hebbende voorschriften in voorkomende gevallen vrijheid laten tot eene milde toepassing ten aanzien van minvermogensden, van welke vrijheid onder de tegenwoordige omstandigheden waarschijnlijk een ruimer gebruik zal moeten worden gemaakt dan gewoonlijk.

Een en ander in aanmerking genomen, bestaan er voldoende waarborgen voor de inachtneming van het geuit verlangen, dat van behoeftige Inlanders de terugbetaling van de onderwerpeijke kosten niet wordt gevorderd, zoomede voor de verwezenlijking, voor zoover mogelijk, van den wensch, dat de woningverbetering voor ongegoede Inlanders kosteloos zal worden doorgevoerd.

Wijders is bezwaar gemaakt tegen den dikwijls gestelden eisch van in onderpandgeving of oogstverband tot waarborg van de voorschotten.

Het stellen van persoonlijke of zakelijke zekerheid voor de richtige terugbetaling der voorschotten, wordt in het algemeen gevorderd met betrekking tot de grootere woonhuizen, welke verbetering vrij aanzienlijke kosten met zich brengt.

Als grens voor het hierbedoeld bedrag is in het algemeen aangenomen f 25; bij het verleenen van voorschotten boven deze som wordt eene overeenkomst opgemaakt waarbij of de verbeterde woning in onderpand wordt gegeven, of persoonlijke zekerheid wordt gesteld.

Oogstverband wordt nimmer gevestigd als waarborg voor de terugbetaling van de hierbedoelde voorschotten. Het verband dat hier is gelegd tusschen deze terugbetalingen en de woningverbetering is echter wellicht op de volgende wijze te verklaren. Het komt enkele malen voor dat de betrokkenen hun schuld voor de woningverbetering spoedig wenschen af te doen en daartoe geld opnemen van de afdeelingbanken, in welk geval het niet is uitgesloten dat als zekerheidsstelling van deze vrijwillig aangegane verplichting oogstverband wordt gevestigd; eene dergelijke handelwijze wordt echter nimmer gevorderd.

Als bewaar tegen de woningverbetering wordt nog aangevoerd dat de verbeterde huizen slechts een getaxeerden levensduur van 5 tot 10 jaar hebben.

Naar aanleiding hiervan schijnt het niet overbodig om nader de aandacht te vestigen op het doel van de woningverbetering, hetwelk beoogt het contact tusschen mensch en rat tot een minimum te beperken en dat wordt benaderd door de constructie van alle woningen en andere gebouwen zoodanig in te richten dat ratten

daarin (naar de ervaring en het oordeel van den pestbestrijdingsdienst) niet of althans niet onopgemerkt kunnen nestelen.

Hiertoe is het niet immer noodig om de woningen geheel te vernieuwen, meermalen kan volstaan worden met het aanbrengen van wijzigingen van betrekkelijk ondergeschikten aard, vooral wanneer de woningen van hout of steen vervaardigd en met pannen zijn gedekt.

Is dit laatste niet het geval dan worden als regel wijzigingen van meer ingrijpenden aard gevorderd, doch het streven zit altijd voor om de verbeteringen tot stand te brengen met gebruik zooveel mogelijk van de oude materialen.

De invloed van de verbeteringen op den levensduur van de woningen kan alzoo betrekkelijk gering zijn. Wanneer geheel nieuwe woningen worden opgericht, wordt gebruik gemaakt van materialen van betere of dezelfde hoedanigheid als door de bevolking worden gebruikt, waarbij echter steeds getracht wordt om de kosten tot een minimum te beperken en niet hooger op te voeren dan het vorenomschreven doel vereischt. Meerdere uitgaven te besteden met het doel om de woningen een langeren levensduur te verzekeren verdient in het algemeen zeken aanbeveling, doch waar de bedoeling van de verbetering zich niet verder uitstrekt en zich ook niet verder uit kan strekken dan het pestongevaarlijk maken der woningen schijnt het uitgeven van deze meerdere gelden althans voor het gewenschte doel bezwaarlijk te wettigen.

In het vorenstaande vindt tevens beantwoording de mede gestelde vraag of geen meer duurzame verbetering kan worden aangebracht.

Inderdaad is niet onopgemerkt gebleven het door een der leden onder de aandacht gebrachte feit dat de pest zich Westwaarts en niet Oostwaarts uitbreidt. Een wetenschappelijk onderzoek is hiernaar bij gebrek aan personeel nog niet kunnen worden ingesteld.

De vraag is gesteld of de pestbestrijding met cyaanalkali wel gemotiveerd is met het oog op het gevaar dat zulk soort bestrijding klaarblijkelijk oplevert.

Zooals is medegedeeld in het afdelingsverslag ligt het in de bedoeling om de cyaanalkali uitsluitend te bezigen voor het ontsmetten van met spoor- en tramwagens te vervoeren zoogenaamde rattenlokkende goederen en het wordt zeer goed mogelijk geacht om door het toepassen van voorzorgsmaatregelen (o. a. ook het gebruik van gasmaskers door het personeel) het gevaar dat aan het gebruik van H. C. N. kan zijn verbonden, geheel af te wenden.

De vraag wat is gedaan naar aanleiding van de in het Malangsche voorgebrachte klachten over fraude bij de woningverbetering is zooals deze hier is gesteld, bezwaarlijk te beantwoorden, omdat niet nader is aangegeven welke gevallen van fraude aanleiding tot die vraag hebben gegeven.

Behalve een paar misstappen van ondergeschikte beambten (schrijvers), tegen wie naar aanleiding daar-

van maatregelen zijn genomen, hebben zich voor zoover bekend, geen onregelmatigheden voorgedaan.

Middelen in Indië.

60 a, b en d De door een lid aanbevolen gewijzigde regeling der schoolgelden voor de hogere burgerscholen en de technische scholen zal in overweging worden genomen.

60 j. Het verhoogd schoolgeldtarief voor die leerlingen van 2de klasse-scholen, welke in de nabijheid het onderwijs aan de volks-scholen zouden kunnen volgen of gedurende de eerste leerjaren hadden kunnen volgen, kan voorshands niet worden gemist als middel tot toegang van onbillijkheden, welke zouden ontstaan, wanneer van kinderen die in gelijke omstandigheden verkeerden eenigen de volksscholen zouden volgen en anderen tegen een laag schoolgeld tot de 2de klasse school worden toegelaten.

60 l. Verhoging van de geldelijke ondersteuning toegekend aan de bijzondere ambachtsschool te Semarang is in overweging.

Er zijn geen gegevens voorhanden ter beantwoording van de vraag of het waar is, dat op die school Inlanders altijd het hoogste tarief moeten betalen.

66. De instelling van een gouvernements-loterij is een aangelegenheid welke buiten de bemoeienis staat van het Departement van Onderwijs, waaraan de loterij-aangelegenheden thans zijn opgedragen als gevolg van het verband, dat bij de tegenwoordige regeling bestaat tusschen dit onderwerp en de bemoeienis met liefdadige vereenigingen. De opmerking omtrent de toepassing der tegenwoordige regeling, betreffende de loterijvereenigingen, laat zich in den algemeenen vorm, waarin zij gesteld is, bezwaarlijk bespreken.

Voor afschaffing van alle loterijen, waarin thans voor tal van liefdadige en nuttige vereenigingen een bron van inkomsten is gelegen, ziet de Regeering geen aanleiding.

69. De post is voor memorie geraamd, omdat het geheel onzeker is of terugbetalingen in 1919 zullen plaats hebben en, zoo ja, tot welk bedrag. De kwartaalverslagen hebben uiteraard betrekking op reeds verschenen tijdvakken.

Voor een raming van hetgeen in 1919 zal worden ontvangen leveren zij echter geen gegevens.

Eerste Nota van wijzigingen.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 190. Ook op de onderwijzers, die inmiddels den dienst hebben verlaten, zal deze regeling kunnen worden toegepast.

De reden waarom deze post eerst bij nota van wijziging is opgebracht, is in den aanhef van de toelichting op dien post vermeld.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling VII, Middelen.

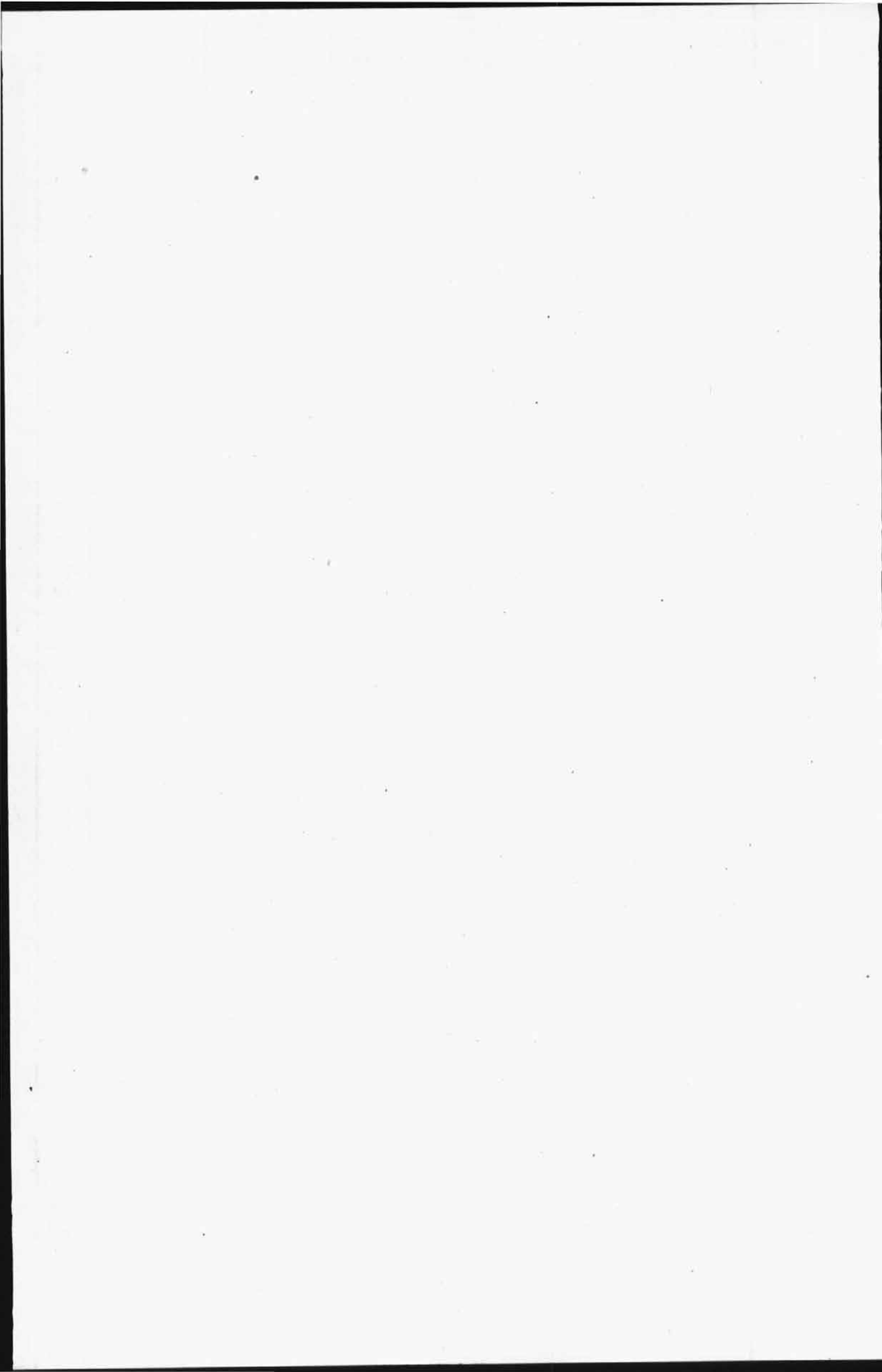
GEDRUKT STUK No. 55.

NOTA VAN ANTWOORD

(Ingezonden bij brief van 24 Juni 1918.)

Hoofdstuk II der middelen.

- 100 Als een gevolg van de op 1 Januari 1917 in werking getreden herziening der wedderegeling van de ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur, worden van dat jaar af ten bate van den bedoelden post gebracht de inhoudingen op de bezoldigingen dier ambtenaren wegens het gebruik van eene ambtswoning. Gebleken is dat het totaal-bedrag dier inhoudingen voor de jaren 1917 en 1918 te hoog is geraamd.
- 109 Zooals reeds is opgemerkt bij de behandeling van de naar aanleiding van onderafdeeling 306 gemaakte opmerking, is het plan tot invoering van eene algemeene waterbelasting in overweging.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling VII en VIII. Eerste Nota van Wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 56.

NOTA VAN ANTWOORD.

Ingezonden bij brief van 24 Juni 1818.

Afdeelingen VII en VIII.

Onderafdeelingen 298 A en 343 A

(vgl. ook de verbetering opgenomen in gedrukt
stuk No. 34 A).

De voorgestelde eenvormige wedderegeling voor de ingenieurs en hoofdingenieurs met Delftsch of daaraan gelijkwaardig diploma brengt een belangrijke verbetering met zich.

Waar de Regeering zich in Maart 1918 gedwongen heeft gezien den overgang van Waterstaatspersoneel in dienst van locale raden tijdelijk tegen te gaan, acht zij het billijk dat aan de weddeverbetering voor de ingenieurs van den Waterstaat terugwerkende kracht wordt verleend tot 1 April 1918. Ten einde het grondbeginsel der eenvormigheid niet in de waagschaal te stellen, zal dan ook dezelfde bepaling moeten gelden voor het ingenieurs-personeel der andere diensten en bedrijven.

De meening, dat de aanvangswedde van een hoofd-ingenieur, welke gesteld is op *f* 1000.— na een werkelijken diensttijd van 16 jaren als ingenieur te laag zou zijn en op minstens *f* 1100.— ware te brengen, kan door de Regeering niet gedeeld worden, o. a. omdat, wat bezoldiging betreft, de scheidingslijn tusschen ambtenaren en hoofdamttenaren in het algemeen op *f* 1000.— gesteld is.

De Regeering kan niet toegeven, dat de voorgestelde hoogste wedde van een hoofdingenieur, welke *f* 1350.— zal bedragen, tot *f* 1400.— opgevoerd zou moeten worden.

Bij vergelijking van de voorgestelde eindbezoldiging der hoofdingenieurs met die van de hoogste ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur, mag in de eerste plaats niet over het hoofd worden gezien, dat percentsgewijze het aantal ingenieurs, dat den hoofd-ingenieursrang bereikt, beduidend grooter zal zijn dan dat der ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur, hetwelk tot resident benoemd wordt, en voorts dat volgens de voorgestelde wedderegelingen het in den rang van ingenieur en hoofd-ingenieur gedurende den geheelen

diensttijd genoten totale bedrag aan bezoldiging niet onbeteekenend hooger zal zijn dan dat, hetwelk de ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur, die den residentsrang bereiken, genieten.

Waarom de keuze, waarvoor de in dienst zijnde ingenieurs zijn te stellen, geen onherroepelijke mag zijn wordt niet ingezien. Integendeel de Regeering meent dat er geen enkele reden bestaat, om die ingenieurs gelegenheid te geven om, nu eenvormigheid wordt nagestreefd, van de oude en de nieuwe regeling de beste deelen samen te voegen tot een geheel dat belangrijk boven het normale uitgaat.

Ter geruststelling van degenen, die de vrees koesteren dat uit deze regeling onbillijkheden voor enkele betrokkenen zullen voortvloeien, kan worden medegedeeld dat het de bedoeling is in de organisatie-regeling de gebruikelijke bepaling op te nemen dat in gevallen, waarin door de overgangsbepalingen niet wordt voorzien of hare toepassing tot onbillijkheid aanleiding zou geven, door den Gouverneur-Generaal de noodig geachte regeling wordt getroffen.

Wat de terloops gemaakte opmerking aangaat, dat de opleiding der gegradueerde ambtenaren bij de Staatsspoorwegen vaak niet dezelfde is als die der ingenieurs, terwijl hun bezoldigingsregeling uniform aan de eerstgemelde groep van landsdienaren is, moet er op worden gewezen, dat met den duur der genoten opleiding voor enkele categorieën wordt rekening gehouden bij de vaststelling van de bezoldiging. Wat de resteerende geringe verschillen aangaat valt aan te teekenen dat de opleiding niet de eenige factor is, die de aanspraak op eene bepaalde wedde-regeling beheerscht, alsmede, dat niet alle schakeeringen in opleiding in de wedderegelingen tot uitdrukking kunnen worden gebracht. Overigens worden de gronden, die voor de gelijkstelling pleiten en die in de memorie van toelichting beknopt zijn aangeduid door de gemaakte opmerking n. h. v. niet aangetast.

Evenmin behooren die gronden n. h. v. te wijken voor de afzonderlijk bij onderafdeeling 343 A uitgesproken vrees, dat de doorvoering der regeling voor hen, die geen ingenieur zijn, ontevredenheid zal wekken bij ambtenaren van andere Departementen, te minder omdat de praktijk leert, dat de volgens andere

grondslagen geregelde opklimming der laatsbedoelde ambtenaren vaak tot snellere verhooging van traktement leidt dan bij de Staatsspoorwegen het geval is.

Voor wat betreft de VIIde begrotingsafdeeling (Departement B. O. W.) zouden de uitgetrokken gelden niet verhoogd behoeven te worden ten einde de aanvangswedde voor de hoofdingenieurs te kunnen stellen op f 1100 met twee verhoogingen van f 150 — Voor zooveel aangaat de VIIIde afdeeling (Departement G.B.) zou een verhooging met f 41.700 's jaars vereischt worden.

Ten einde aan den onderwerpelyken maatregel terugwerkende kracht te kunnen geven tot 1 Januari 1918 zou onderafdeeling 291A verhoogd moeten worden met f 116.000 en onderafdeeling 343A met f 150.000.—

Van een voornemen bij het Opperbestuur om de voor de ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur geldende regeling, dat hun verloftijd als dienstdijd voor de berekening van de hun toekomende regelmatige bezoldiging wordt medegerekend, voor alle diensttakken te doen doorwerken, heeft de Regeering nog geen bericht ontvangen.

De Regeering deelt de meening van die leden, welke van oordeel zijn dat ook de invoering van de voorgestelde wedderegeling niet kan wachten op een algemeene herziening van de bezoldiging der landsdienaren.

De meening van sommige leden, dat de herziening der bezoldigingsregelingen voor de ingenieurs zich voorloopig zou kunnen beperken tot eene herziening van de aanvangswedde wordt door de Regeering niet gedeeld.

Ten slotte dient nog een kleine verbetering te worden

aangegeven van de memorie van toelichting. Het ligt n.l. in de bedoeling dat de tijd, die door de mijn-ingenieurs niet uit vrijen wil maar in opdracht buiten Indië in dienst wordt doorgebracht — eenjarige studiereis — niet als gewone vrijwillige voorpraktijk — dat zou zijn ten deele — maar ten volle als Indische dienst wordt in rekening gebracht.

AFDEELING VII.

Onderafdeeling 304.

Zoodra tot de uitvoering der hierbedoelde werken wordt overgegaan zal rekening worden gehouden met de opmerking over de wenschelijkheid van uitvoering in aanneming.

Onderafdeeling 311.

De post voor de uitbreiding der haven van Tjilatjap omvat niet den bouw van de door de K. P. M. aangevraagde kadefengte, aangezien deze aanvraag betrekking heeft op een kadefuur, die ligplaats zal aanbieden voor schepen met een diepgang van 10.25 M., terwijl de te Tjilatjap te verwachten schepen van de K. P. M. een grootsten diepgang van slechts 5.40 M. zullen hebben.

Bovendien zal, nadat aan het steenkolenbedrijf een afzonderlijke aanlegplaats met daarachtergelegen terrein verschaft is, de bestaande steiger waarschijnlijk dermate ontlast worden, dat een gedeelte daarvan in huur kan worden uitgegeven.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

MOTIE.

GEDRUKT STUK No. 57.

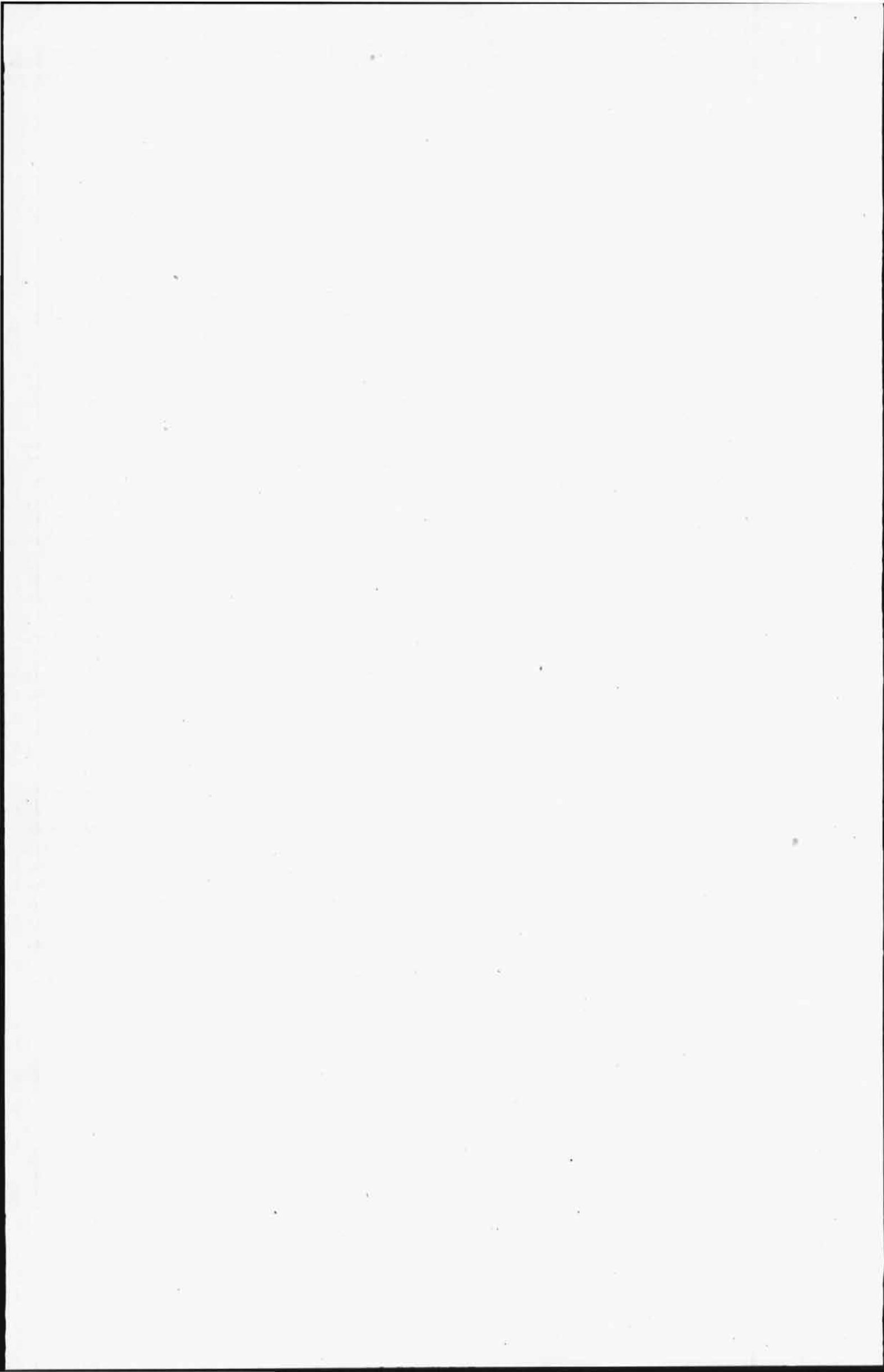
Motie voorgesteld door de heeren Van Hinloopen Labberton, Djajadiningrat, Kamil, Schumann, Teeuwen, Radjiman, Oetoyo, Prangwadono, Tjokroaminoto en Atmodirono.

De Volksraad: overwegende dat alle openbare inrichtingen van onderwijs in beginsel open moeten staan voor alle ingezetenen van Nederlandsch-Indië zonder onderscheid van landaard;

dat de ouders van eenigerlei landaard, welke hunne kinderen uitsluitend met leerlingen van hun eigen landaard te zamen onderwijs willen doen genieten, dienen over te gaan tot de stichting van particuliere scholen, zoo noodig met Gouvernementssteun;

dat bij de toelating tot de z.g. Europeesche lagere scholen tot bepreking van den toeloop bepaalde vereichten van toelating zullen moeten worden gesteld, b. v. omtrent kennis van de Nederlandsche taal, milieu waaruit de leerlingen afkomstig zijn, verder onderwijs waarvoor de leerlingen bestemd zullen worden (Hoogere Burgerschool, Kweekschool voor de Europeesche acten enz);

besluit aan de Regeering in overweging te geven de eischen van toelating tot alle scholen en in het bijzonder de Rechtsschool, de Bestuursschool en de Europeesche lagere school te herzien in dien geest, dat daaruit het ras-criterium als zoodanig geheel vervalle en andere kenmerken daarvoor in de plaats treden, terwijl over de toelating tot elke Europeesche lagere school in het bijzonder worde beslist door eene gemengde commissie in te stellen op iedere plaats, waar zulke inrichtingen van onderwijs gevestigd zijn.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

Derde Nota van Wijzigingen ⁽¹⁾.
(Ingezonden bij brief van 25 Juni 1918).

GEDRUKT STUK No. 58.

Uitgaven in Indië. In **artikel I** van het ontwerp van besluit tot voorloopige vaststelling van het IIde hoofdstuk van uitgaven (gedrukt stuk No. 3) wordt de volgende wijziging aangebracht:

Afdeeling IX. *Onderafdeeling* 409. Verbetering van den stand en de vooruitzichten van verschillende klassen van militairen beneden den rang van officier, wordt verhoogd met *f* 303 000 en mitsdien gebracht op *f* 2 151 000.

Het gezamenlijk bedrag der IXde afdeeling wordt *f* 52 504 511 en het eindcijfer van het IIde hoofdstuk van uitgaven *f* 399 764 128.

Toelichting.

Op bladzijde 132/133 van de memorie van toelichting van het voorloopig begrotingsontwerp is een opsomming gegeven van de maatregelen, welke dringend noodzakelijk zijn te achten om verbetering te brengen in de dienstvoorwaarden der militairen van alle landaarden, rangen en standen, beneden den rang van Onderluitenant.

Daarbij is niet voorgesteld om wijziging te brengen in de aanvangssoldij van de Inlandsche soldaten en korporaa's, in hoofdzaak uit overweging, dat verhooging van deze aanvangssoldij niet of althans slechts in zeer geringe mate aan de werving ten goede zal komen.

Bij nader inzien wordt het echter minder juist geacht om, waar verhooging van de aanvangssoldij op zichzelf billijk wordt geoordeeld — het tegenwoordig bedrag is 70 of 80 jaren geleden vastgesteld —, deze positieverbetering aan de Inlandsche militairen te onthouden.

In aansluiting met de hoogerbedoelde maatregelen wordt derhalve alsnog voorgesteld om het bedrag der aanvangssoldij van de Inlandsche soldaten met *f* 0.05 per dag te verhoogen.

Verder wordt noodig geacht om, zooals reeds is voorgesteld voor de Ambonnesche korporaa's, ook de soldij der Inlandsche korporaa's te verhoogen.

Beide groepen van militairen toch verrichten geheel dezelfde diensten, terwijl de aan de Ambonnesche korporaa's gestelde eischen van vakkennis slechts weinig hooger zijn dan die, welke aan de Inlandsche ranggenooten worden geteld.

(1) Voor de Eerste Nota van Wijzigingen zie gedrukt stuk No. 31.
Voor de Tweede Nota van Wijzigingen zie gedrukt stuk No. 33

Voor de verhooging van de gewone soldij van alle soldijgenietende Inlandsche korporaals en soldaten met een bedrag van *f* 0.05 per dag is in totaal noodig *f* 303 000, met welk bedrag de onderwerpelijke onderafdeeling dient te worden verhoogd.

Voorts wordt hierbij aangeteekend, dat machtiging is verleend om de onder No. 15 van de hoogerbedoelde maatregelen tot verbetering van de positie der militairen beneden den rang van officier genoemde wijziging in de regeling van de betaling der voeding, met ingang van 1 Juli a.s. op tijdelijken voet in te voeren, omdat het wegens de buitengewone prijsstijgingen in alle garnizoenen hoe langer hoe bezwaarlijker werd, zelfs met het hoogste bedrag, hetwelk van de soldij der militairen beneden den rang van onderofficier voor de menage kan worden ingehouden, in eene voldoende zij het eenvoudige voeding te voorzien.

Met de kosten van dezen onvermijdelijken maatregel, voor een half jaar te stellen op rond *f* 72000, zal de post voor voeding enz. van het Leger in 1918 worden overschreden, tenzij nog bij aanvullingsbegrooting voor het loopende jaar op de zoeven bedoelde maatregelen gerekend kan worden, waartoe de Regeering bereid is telegrafisch aan den Minister van Koloniën het voorstel te doen.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

MOTIES.

GEDRUKT STUK No. 59.

1. Motie, voorgesteld door de heeren Stokvis, Schumann, Sastrowidjono, Koning en Teeuwen.

Ingezonden 25 Juni 1918.

De Volksraad, gehoord de verklaringen van den gemachtigde van den Gouverneur-Generaal in verband met de besteding van de schenking bij Wet van 18 Maart 1905, Ind. Stbl. No. 304 (Ned. Stbl. No. 97), door Nederland gedaan in den vorm van kwijtschelding van eene op Indië rustende schuld ten bedrage van f 39.992.000;

overwegende, dat in die verklaringen niet werd weersproken het uit meerdere officieele bescheiden blijkende feit, dat die schenking werd gebezigd tot dekking van tekorten, ontstaan door buitengewone uitgaven, waarvoor krachtens de bestaande begrotingspraktijk in normale gevallen mag worden geleend;

overwegende, dat de onmiskenbare bedoeling van den schenker juist is geweest, de schuld kwijt te schelden, opdat Indië voor de hierdoor vrijkomende gelden, voor rente en aflossing een nieuwe schuld tot gelijk bedrag zou aangaan tot dekking van uitgaven in het belang der economische ontwikkeling, waarvoor in normale gevallen krachtens de bestaande begrotingspraktijk niet mag worden geleend, opdat de algemeene middelen tot bovengenoemd bedrag zouden worden verruimd;

is van oordeel, dat door de gevolgde wijze van besteding gehandeld werd in strijd met het uitsluitend doel van de schenking, en gaat over tot de orde van den dag.

2. Motie, voorgesteld door de heeren Rivai, Djajadiningrat, Van Hinloopen Labberton, Waworoentoe, Van der Jagt Cramer, Prangwadono, Tjipto Mangoenkoesomo, Stibbe, Stokvis, Radjiman, Teeuwen, Kan, Kamil en Lim A Pat.

Ingezonden 25 Juni 1918.

De Volksraad, gehoord de mededeeling van den Hoofdinspecteur, Hoofd van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indië, spreekt als zijn overtuiging uit, dat de maatschappelijke verhoudingen in Indië in de eerste tientallen van jaren nog niet van dien aard zullen zijn, dat de individueele ziekenbehandeling geen directe bemoeienis van de Regeering vormt en noodigt de Regeering uit de individueele ziekenbehandeling vooralsnog mede als de ernstige taak van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst, zooals in het Rapport van de Commissie tot voorbereiding eener reorganisatie van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst van 1908 is vastgelegd, te beschouwen en gaat over tot de orde van den dag.

3. Moties voorgesteld door de heeren Cramer, Schumann, Djajadiningrat, Tjokroaminoto, Birnie, Stokvis, Moeis en Van Hinloopen Labberton.

Ingezonden 26 Juni 1918.

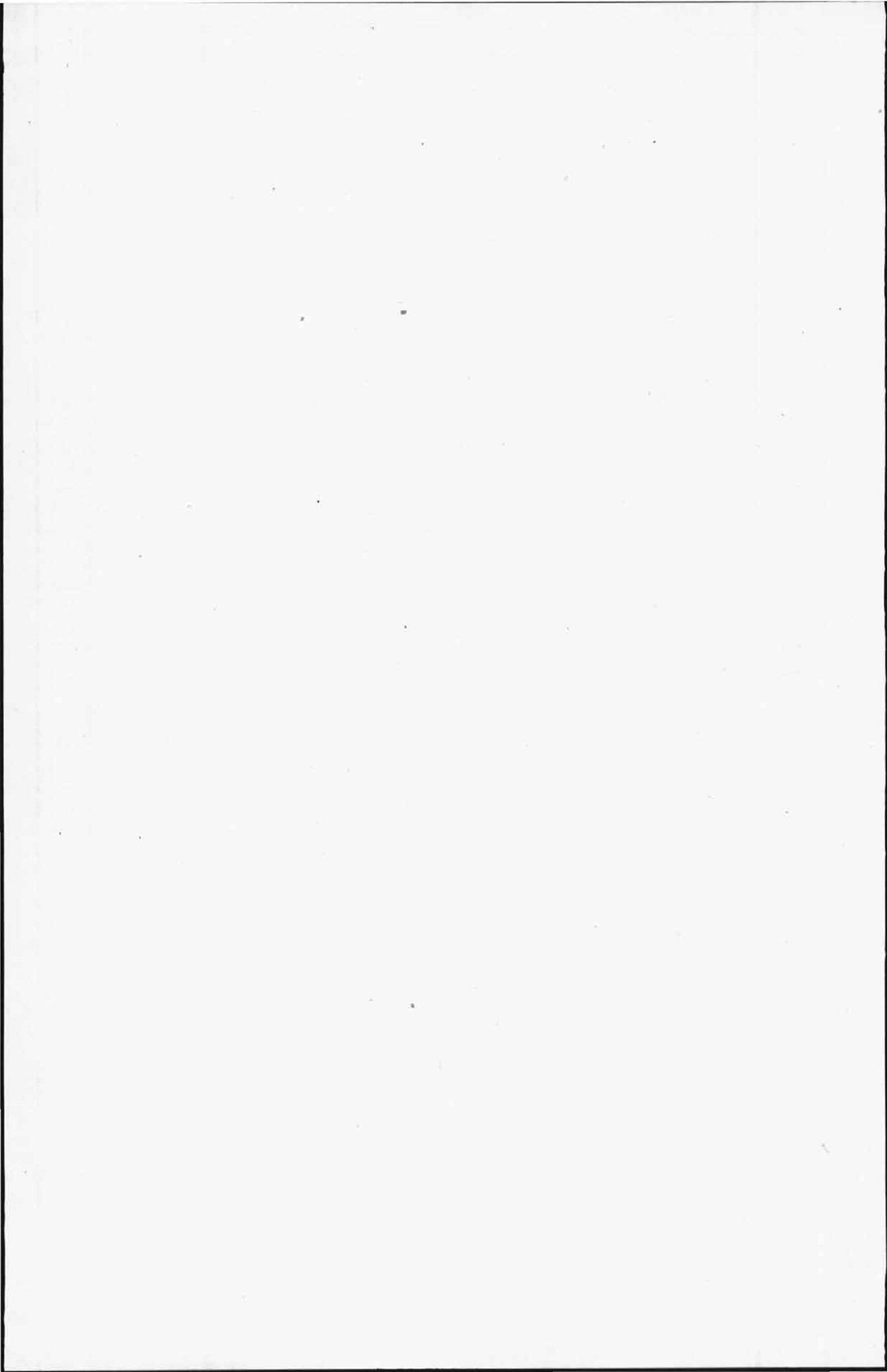
a. De Volksraad, gehoord de mededeelingen van den Directeur van Gouvernementsbedrijven in zake den aanleg van tramwegen in de Buitengewesten,

spreekt als zijn wensch uit dat de aanleg en exploitatie van bedoelde tramwegen door den Staat zal geschieden, en gaat over tot de orde van den dag.

b. De Volksraad, overwegende dat het algemeen belang eischt, dat de rijkdom van den ondergrond van Nederlandsch-Indië in de eerste plaats zal komen ten bate van de gemeenschap,

wenschende te streven naar Staatsexploitatie der delfstoffen, als regel, en particuliere exploitatie alleen dan toe te laten wanneer de eerste of niet mogelijk of niet wenschelijk is,

gaat over tot de orde van den dag.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 60.

1. Amendement van de heeren Ketner, Pabst, Bosscha en Rivai.

Ingezonden 24 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen: In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeeling IX, een nieuwe onderafdeeling tot te voegen luidend als volgt:

Onderafdeeling 397A. „Tegemoetkoming in de kosten van administratie en oefening van het Vrijwilligers-Korps van Sumatra's Oostkust te Medan, op den grondslag van f 2.50 per lid per maand f 30.000.—”.

Toelichting.

Tot nu toe worden de kosten van administratie en oefening bestreden uit maandelijksche bijdragen van de leden van het Korps zelf, uit bijdragen van de Vereeniging „Je maintiendrai” en van het publiek ter Oostkust van Sumatra; deze laatste bronnen van inkomsten zijn onzeker en het mag van de leden van genoemd Korps redelijkheidshalve niet verlangd worden, dat zij, naast zware persoonlijke opofferingen, ook nog gedeeltelijk bedoelde kosten dragen.

Het is daarom wenschelijk, dat de Regeering die kosten voor hare rekening neemt.

Hierdoor zal de toetreding en de instandhouding van genoemd Korps zeer bevorderd worden en zal de Regeering, ten koste van geringe uitgaven, de beschikking krijgen over een goed-geoeffend vrijwilligerskorps, toegerust met een groote lokale terrein-kennis en kennis van de hulpmiddelen van het land, waarin het bij oorlog of onrust vermoedelijk gebruikt zal worden.

Verder zal door het bestaan van dit Korps de eventuele invoering der Militie ter Oostkust van Sumatra gemakkelijker en goedkooper gemaakt worden. Door bekorting van den eersten oefentijd, als gevolg van de militaire geoeffendheid van het Korps, zullen de lasten die de invoering dier Militie niet alleen aan de militieplichtigen, doch ook aan de ondernemingen van landbouw handel en nijverheid oplegt, belangrijk verlicht kunnen worden.

Het Vrijwilligers-Korps ter Oostkust van Sumatra telt thans 460 Europeesche en 180 Inlandsche leden; met reden mag verwacht worden, dat als het Korps op de voorgestelde tegemoetkoming kan rekenen, vooral het

aantal Inlandsche leden nog sterk zal toenemen; het totaal aantal leden in 1919 wordt op \pm 1000 geschat.

In de kosten van administratie en oefening zijn niet begrepen de kosten van bewapening, kleeding en munitie waaromtrent reeds eene regeling bestaat.

KETNER.
PABST.
BOSSCHA.
RIVAL.

2. Amendementen van de heeren Schmutzer, Tjokroaminoto en Alatas.

Ingezonden 25 Juni 1918.

Ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

a. Aan Hoofdstuk II der Uitgaven, Afdeeling V, onderafdeeling 229, toe te voegen een nieuw onderdeel luidende bezoldiging van oelama's — memorie.

b. Aan van hetzelfde Hoofdstuk II der Uitgaven Afdeeling, onderafdeeling 231, toe te voegen een nieuw onderdeel toelagen aan Mohamedaansche godsdienstonderwijzers aan openbare scholen en subsidie's aan Mohamedaansche bijzondere scholen — memorie.

SCHMUTZER
TJOKROAMINOTO.
ALATAS.

3. Amendement van de heeren Waworoentoe, Schumann, Tjipto Mangoenkoesoemo, Soselisa, Rivai, Koesoemo Joedo, Djajadiningrat, Octoyo, Sastrowidjono en Radjiman.

Ingezonden 26 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

In Hoofdstuk II der uitgaven, afdeeling IX, het bedrag uitgetrokken voor de onderafdeeling 409: Verbetering van den stand en vooruitzichten van verschillende klassen van militairen beneden den rang van officier, te verhoogen met f 652.000.— en alzoo te brengen op f 2.500.000.—.

Toelichting.

De bedoeling van het voorstel is om te geraken tot een uniforme soldij voor de verschillende rangen van alle

militairen van het Nederlandsch-Indisch Leger beneden den rang van officier, zonder onderscheid wegens hun landaard.

De voorgestelde wijziging zal het gevoel van achteruitstelling onder de niet-Europeesche militairen opheffen, dat met andere oorzaken een verlamdenden invloed heeft op hunne dienstprestaties als militair.

De bruikbaarheid van het leger wordt er dus ten zeerste door gebaat.

WAWOROENTOE.
SCHUMANN.
TJIPTO MANGOENKOESOEMO.
SOSELISA.
RIVAL.
KOESOEMO JOEDO.
DJAJADININGRAT.
OETOYO.
SASTROWIDJONO.
RADJIMAN.

4. Amendementen van de heeren Cramer, Schumann en Van Hinloopen Labberton.

Ingezonden 26 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:

a. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling V, het bedrag uitgetrokken voor onderafdeeling 190: herziening van de wedderregeling der Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs en daarmede in verband staande uitgaven voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs, te verhoogen met een bedrag van f 30.000.—.

Toelichting.

Het komt ondergeteekenden gewenscht voor, de salaris regeling der onderwijzers zonder hoofdakte aldus te her-

zien, dat de drie laatste verhoogeningen à f 25.— 's maands worden omgezet in verhoogeningen van f 50.— zoodat een maximum van f 475.— na 18 jaar dienst kan worden bereikt.

Voor de onderwijzeressen zonden hoofdakte zou hetzelfde kunnen geschieden met de beide laatste verhoogeningen, waardoor haar eindbezoldiging na 18 jaar dienst zou klimmen tot f 375.— 's maands, een verbetering, welke in de eerste plaats met het oog op het verhoogd pensioen alleszins billijk is te achten.

b. In Hoofdstuk II der Uitgaven, afdeling V, het bedrag uitgetrokken voor onderafdeeling 190: herziening van de wedderregeling der Europeesche onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs en daarmede in verband staande uitgaven voor het gesubsidieerd bijzonder onderwijs te verhoogen met een bedrag van f 190.000.—.

Toelichting.

Het komt ondergeteekenden gewenscht voor:

- A. het wisselvallige van de promotiekans bij de bezoldiging geheel uit te sluiten;
- B. het maximum van de onderwijzers(essen) der 1ste klasse te brengen op f 700.— 's maands, welk salaris voor een zelfstandige, verantwoordelijke betrekking als het hoofdschap van een groote school, zeer zeker niet te hoog mag worden genoemd, en een behoorlijk pensioen in uitzicht stelt.

De wedderregeling worde dan aldus:

Aanvangssalaris voor een onderwijzer(es) met hoofdakte f 250.—; twee driejaarlijksche verhoogeningen van f 50.—, gevolgd door 2 van f 75.— en 2 van f 100.— 's maands. De verhooging van f 50.— bij promotie tot 2ste klas komt te vervallen.

CRAMER.
SCHUMANN.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

NOTA VAN ANTWOORD.

Afdeeling IX.

Uitgaven — Middelen — Eerste nota van wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 61.

NOTA VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 25 Juni 1918).

Op de bladzijden 58 en 60 van het Verslag wordt aangedrongen op volledige mededeeling van de militaire plannen van de Regeering en om bekendheid te geven betreffende den staat van de verdedigingswerken.

Ten aanzien van de eerste vraag zij verwezen naar de zittingen der 2de Kamer — Maart 1917 — Handelingen '16-17 bladzijden 2252-2258 waarin de denkbeelden van het Opperbestuur in zake de verdediging van Nederlandsch Indië zijn weergegeven. In het kort komen die denkbeelden, wat de verdediging te land betreft, op het volgende neer.

De weermacht te land wordt uitsluitend georganiseerd met het oog op de verdediging van deze gewesten tegen een aanslag van buiten, op het handhaven van de neutraliteit en van de orde en de inwendige rust. Agressief optreden naar buiten is daarbij geheel uitgesloten.

Van een intensieve verdediging van de eilanden buiten Java moet vooralsnog, om overwegingen van practischen aard, worden afgezien; de verdediging van die gedeelten van Nederlandsch Indië zal in de eerste plaats behoren tot de taak van de vloot, en verder zooveel mogelijk worden gevoerd door de, bij mobilisatie van het leger buiten Java gestationneerd blijvende troepen, aangevuld en verstrekt door gewapende politie en plaatselijke organisatiën als schutterijen, vrijwilligers- en militeekorpsen.

De sterkte van de op Java benodigd geachte weermacht wordt — gelet op het hooger omschreven doel — bepaald door:

1e de vermoedelijke sterkte van dat deel eener vijandelijke macht, hetwelk in één transport naar dat eiland kan worden overgebracht en aldaar worden ontscheept;

2e den tijd welke verlopen zal tusschen de landing van twee opeenvolgende echelons eener vijandelijke troepenmacht;

3e de bezettingstroepen welke, buiten het eigenlijke veldleger, voor de bescherming van bepaalde plaatsen, vlootbasis enz. benodigd zijn.

Aangezien van deze drie factoren alleen de laat-

ste met voldoende zekerheid bekend is, de beide eerst slechts bij benadering zijn vast te stellen, kan ook de sterkte van een leger op Java, aan hetwelk met vertrouwen de verdediging van dat eiland zou kunnen worden opgedragen, slechts binnen zekere grenzen worden bepaald. Zooals de Minister van Koloniën in hoogerbedoelde rede mededeelde, neemt men aan, dat een legermacht van \pm 100.000 man voor de aangegeven, beperkte taak in de naaste toekomst noodzakelijk, doch tevens voldoende is te achten.

Men dacht deze macht voor verreweg het grootste gedeelte samen te stellen uit militietroepen. Nadat het staande leger en de te vormen militietroepen te zamen dit sterktecijfer zullen hebben bereikt, zal de verdere uitbreiding van het militieleger gepaard gaan met een geleidelijke vermindering van het staande leger, totdat dit laatste zal zijn teruggebracht op een effectief van \pm 20.000 man, waarvan ongeveer de helft zal moeten blijven bestemd voor de bezetting van de eilanden buiten Java. Waar het in de bedoeling ligt om de militietroepen uitsluitend te bestemmen voor de verdediging tegen vreemd geweld, zal voor het handhaven van orde en rust steeds een, zij het dan ook minder sterk, staand leger moeten worden onderhouden, zoolang deze taak niet met vertrouwen aan politieafdeelingen, de verdediging van alle deelen van Nederlandsch-Indië tegen een buitenlandsche vijand niet aan de vloot en plaatselijk gevormde militietroepen kan worden opgedragen.

Uit het voorgaande valt tevens te ontwaren op welke wijze men zich het optreden van het veldleger en van de op de eilanden buiten Java gelegerd blijvende strijdkrachten denkt. Zonder hieromtrent verder in bijzonderheden te treden, hetgeen minder wenschelijk wordt geacht, kan worden medegedeeld, dat daarbij ook bij de bestaande toestanden offensieve handelingen tegen een vijandelijke macht, waar deze handelingen met uitzicht op resultaat kunnen plaats hebben, op den voorgrond staan. Waar echter bij de tegenwoordige sterkte van het leger de mogelijkheid is voorzien, dat de sterkteverhoudingen van dien aard kunnen zijn, dat het veldleger zal kunnen gedwongen worden, om zich meer in het binnenland terug te trekken, is tot steun van dat leger en om het in staat te stellen onder die omstandigheden den vijand het bezit van Java zoolang mogelijk te betwisten een reductiestelling op de Bandoengsche hoogvlakte ingericht.

Afgescheiden van deze stelling zijn, zooals bekend is, op Java en op een enkel eiland buiten Java, verdedigingswerken opgericht, hetzij tot plaatselijke verdediging van enkele belangrijke punten, hetzij om den vijand den toegang tot en het vrije gebruik van belangrijke havens en aldaar gevestigde inrichtingen zoolang mogelijk te betwisten. De oorlogsbezettingen voor die punten en verdedigingswerken zijn in vreedstijd aangewezen en worden voor zooveel mogelijk vertrouwd gemaakt met de terreinen, waarin zij in oorlogstijd zullen hebben te ageeren. Ook de commandanten van die afdelingen en werken zijn aangewezen en bereiden zich in vreedstijd geheel op hun oorlogstaak voor.

Er is met groote zorg naar gestreefd om het leger zoowel wat uitrusting als wat oefening betreft, zoo goed mogelijk voor de oorlogstaak voor te bereiden en geschikt te maken; ook de verdedigingswerken en in te nemen stellingen zijn, voor zoover de beschikbare middelen dit toelaten, ingericht voor oorlogsgebruik, terwijl gedurende de oorlogsjaren geen gelegenheid is verzuimd om de sterkte van het leger te verhoogen, de materiele middelen uit te breiden en aan te vullen, de geoefendheid van het personeel te bevorderen en de verschaffing van hetgeen het leger gedurende den strijd zal behoeven, voor te bereiden. Met vertrouwen kan worden gezegd, dat, wanneer het leger onverhoopt mocht worden geroepen, om deze gewesten tegen vreemd geweld te verdedigen, het zijne gedurende lange jaren gehandhaafde traditie niet zal verloochenen, zijne taak met eere zal weten te volbrengen.

De landsverdediging zal, voor zoover het leger betreft, ook in de toekomst uit de gewone middelen bekostigd moeten worden.

Van een verdeling dezer kosten tusschen Nederland en Indië is nimmer sprake geweest; de in het verslag gestelde vraag is gerezen in verband met de bestrijding van de vlootuitgaven.

Wat aangaat den aanmaak h. t. l. van munitie, kan het volgende worden medegedeeld.

Reeds in het begin van 1916 werd eene Commissie ingesteld ter bestudeering van het munitie-bedrijf in zijn geheelen omvang, teneinde t. z. t. te geraken tot den aanmaak hier te lande van munitie in eigen beheer.

Hare opdracht omvat niet alleen den aanmaak van de eigenlijke munitieën doch ook den aanmaak of het winnen van de daarvoor benodigde grondstoffen in Indië.

Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat reeds thans de aanmaak van een bepaalde soort geschutprojectielen, voorloopig echter tot een beperkt aantal, mogelijk is.

De gevolgtrekking ten aanzien van den geest in het leger, die in de mededeeling door eenige leden ter sprake gebracht werd, gemaakt uit een vergelijkend overzicht van overtredingen tegen de krijgstucht, wordt door de Regeering niet gedeeld.

Waar van het officierskorps in algemeenen zin kan worden getuigd, dat het een open oog heeft voor de belangen zijner ondergeschikten, daar bestaat geen grondende aanleiding tot twijfel aan zijne gezindheid, om het doel hetwelk de Legervereeniging zich stelt, met alle kracht te helpen bevorderen.

Dat de opper- en hoofdofficieren die de hoogste rangen in het leger bekleeden het contact met den troep verloren zouden hebben, is onjuist.

Voor zoover zij niet tot speciale wapens of diensten behooren, hebben allen, op een enkele uitzondering na, in den kolonelsrang dan wel in dien rang en in den rang van generaal-majoor het bevel gevoerd over grootere gemengde afdelingen van het leger. Zonder uitzondering hebben al deze hoogere officieren in de lagere hoofd-officiersrang een troepencommando vervuld.

Afgescheiden van de waardeering hunner militaire eigenschappen vinden de gunstiger dienstvoorwaarden der Europeesche militairen, in vergelijking tot die hunner niet-Europeesche rang- en standgenooten, in hoofdzaak hun oorsprong in de noodzakelijkheid om, door het scheppen van een bijzonder voordeel, den Nederlander te bewegen naar de tropen te gaan, en in hunne aan de Europeesche samenleving ontleende, bijzondere behoeften.

In aansluiting hiermede moge al dadelijk worden opgemerkt dat de sterkteverhouding van de drie hoofdgroepen in het leger (Europeanen, Menadoneezen en Ambonneezen, Inlanders) verband houdt met de waarde aan hunne militaire eigenschappen toegekend en met de gemiddelde uitkomsten van de werving. Wat het Europeesch element betreft, heeft men zich echter al sinds jaren niet meer aan de destijds geldende sterkteverhoudingen kunnen houden, terwijl na de voorgenomen vervorming van het tegenwoordige staande leger in een nationaal militieleger, bedoeld beginsel uit den aard der zaak geheel zal komen te vervallen.

Uit het hiervoren opgemerkte nopens de dienstvoorwaarden der Europeesche militairen, volgt al dadelijk, dat algeheele gelijkstelling van Europeanen, Ambonneezen en Inlanders uitgesloten moet worden geacht, zoolang het leger nog voor een aanzienlijk gedeelte bestaat uit in Europa gerecruteerde militairen.

Het verschil in dienstvoorwaarden voor de beide hoofdgroepen van niet-Europeesche militairen (Menadoneezen, Ambonneezen en Inlanders) berust op historisch verschil in waardeering hunner militaire waarde; de in de ontwerp-begrooting opgenomen voorstellen tot lotsverbetering kan blijken, dat het streven er op gericht is om het bestaande verschil in dienstvoorwaarden tusschen deze beide categorien van militairen tot geringere afmetingen terug te brengen, waarbij in de eerste plaats aandacht is geschonken aan verhooging van de soldij der oudere Inlandsche soldaten. Bij verwezenlijking van deze voorstellen zal de wegens langdurigen dienst toegekend wordende verhooging in maxima toenemen voor de Ambonneezen met 75 pCt. en voor de Inlanders met 200 pCt., terwijl nadere voorstellen tot lotsverbetering van alle Inlandsche soldaten en korporaals dezer dagen het Departement van Oorlog hebben verlaten.

Algeheele gelijkstelling der Inlanders met Menadoneezen, Ambonneezen zal ook wegens de hooge daaruit voortvloeiende kosten slechts geleidelijk tot stand kunnen komen.

Van een ongunstigen invloed, welke de werving voor het leger op de bevolking van de Minahassa en de Moluksche eilanden zou uitoefenen, is niets gebleken. De overgrootte meerderheid der Menadoneezen, Ambonneezen verlaat het leger eerst, na pensioen te hebben verdiend. Waar een groot deel hunner onmiddellijk bij het in dienst treden huwt met vrouwen van hun landaard en ook overigens de in het leger dienende niet-Europeanen uit een oogpunt van toezicht op de gezondheid

in veel gunstiger omstandigheden verkeerden dan hunne rasgenooten daarbuiten, kan het gevaar voor de volksgezondheid, tengevolge van terugkeer in hun land van met vrouwenziekte behepte Amboneesche militairen, zeker niet grooter zijn dan het gevaar, dat daarvoor algemeen in de maatschappij bestaat.

De mogelijkheid, om de Europeesche soldaten in hun vrijen tijd een vakopleiding te geven, welke hun te pas kan komen na ontslag uit den dienst, is reeds in de jaren 1908 en 1909 onder de oogen gezien. De toen genomen proef is mislukt, in hoofdzaak omdat belanghebbenden weinig geneigd bleken hun vrijen tijd daarvoor op te offeren. Of een nieuwe proef om menschen, die in hun jeugd geen ambacht hebben geleerd, de kennis daarvan na hun twintigste jaar bij te brengen zal slagen, moet ernstig betwijfeld worden. Ook een kort geleden vernomen uiting van vrees, dat in het aanleeren van een ambacht gedurende den dienstdienst mogelijk aanleiding gevonden zou kunnen worden om de pensioenen te verlagen, stemt niet hoopvol ten aanzien van pogingen tot het hernieuwen van vorenbedoelde proef.

Zij, die bij hun indiensttreding reeds een ambacht kennen, vinden bij goed gedrag in het leger steeds gelegenheid om over te gaan in de positie van militair werkman bij de genie of de artillerie. Ook moet niet uit het oog worden verloren, dat het den Europeaan als ambachtsman in den gewonen zin van het woord zeer moeilijk valt te concurreren met den niet-Europeaan, die zooveel lagere eischen aan het leven stelt.

Daarentegen kan een oppassend korporaal of soldaat, ook al verstaat hij geen ambacht, na het verlaten van staats- of gemeentedienst zoo goed als zeker een behoorlijk bezoldigde betrekking vinden, mits hij behoorlijk kan lezen, schrijven en rekenen.

In verband hiermede wordt de mogelijkheid overwogen om aan het onderwijs op de korpsscholen uitbreiding te geven, zoodat bijv. oppassende korporaals en soldaten voor het kleinambtenarensexamen zouden opgeleid kunnen worden.

De officiersvereeniging is vrijwel een zuivere vakvereeniging en streeft dientengevolge in de eerste en voornaamste plaats naar het behartigen van de belangen der officieren, hoewel zij daarnevens ook met vrucht werkzaam is ter bevordering van algemeene legerbelangen. Ook blijkt zij een open oog te hebben voor het feit, dat in vele opzichten de belangen van de onderofficieren en soldaten samengaan met die der officieren, hetgeen valt af te leiden uit verschillende artikelen in het orgaan der vereeniging en uit de omstandigheid, dat zij indertijd de centrale leiding van de propaganda voor het bekende „Plan van Boxtel” op zich heeft genomen, als gevolg waarvan thans reeds het niet onaanzienlijke bedrag van f 42000.— bijeen is gebracht.

In de grondslagen voor de militaire opleiding is nadrukkelijk het beginsel neergelegd, dat zij zoowel de zedelijke vorming van den man als de ontwikkeling van diens verstandelijke en lichamelijke vermogens moet omvatten. Ook buiten de diensturen wordt den man in meerdere opzichten gelegenheid geboden zijn tijd nuttig te besteden (onderwijs op de korpsscholen, oprichting van ontspanningslokalen en lees en werkkamers, subsidieering van militaire tehuizen op neutralen, zoowel als op christelijken grondslag). In de reglementen op den inwendigen dienst is verder zeer bepaaldelijk voorgeschreven,

dat een ieder zoo veel mogelijk in de gelegenheid moet worden gesteld zijne godsdienstige plichten te vervullen.

In verband met het vorenstaande kan niet worden toegegeven, dat de zedelijke factoren in het leven der mindere militairen worden verwaarloosd.

Door de actie van revolutionnaire socialistten is in enkele garnizoenen eene ongewenschte beweging onder de militairen opgewekt, welke beweging zich te Semarang heeft geuit in ontoelaatbare handelingen, waartegen van militaire zijde in het algemeen belang maatregelen moesten worden genomen.

Van een algemeen ontevreden geest in het leger is gelukkig geen sprake, maar het is waar, dat een kleine minderheid der Europeanen tengevolge van bekende gebeurtenissen in het buitenland en van de algemeene prijsstijging, waardoor hun bezoldiging ontoereikend werd, ontvankelijk werden voor den invloed van opruiers.

Voorstellen tot verbetering hunner dienstvoorwaarden waren inmiddels reeds ingediend, terwijl reeds is besloten aan eene commissie op te dragen om de militaire inkomsten te herzien en in overeenstemming te brengen met die der overige landsdienaren.

De vrees, dat in kritieke tijden niet op het leger zal kunnen worden gerekend, is wellicht ontstaan uit overdreven voorstelling van den omvang van vorenbedoelde beweging in de pers; de Regeering acht haar echter ongegrond.

Uit het leger zelf gaan reeds stemmen op, die waarschuwen tegen het samengaan met de partij waartoe vorenbedoelde personen behooren.

De wering van slechte elementen in het leger heeft meermalen een onderwerp van gedachtenwisseling uitgemaakt tusschen het legerbestuur, de Indische regeering en het opperbestuur; het vraagstuk heeft ook thans nog de volle aandacht. Verschillende maatregelen zijn te dien opzichte genomen. Het is evenwel in de praktijk niet mogelijk gebleken zoodanige bepalingen te treffen, dat daardoor ongewenschte elementen geheel kunnen worden geweerd.

Dat in het algemeen de officieren hunne ondergeschikten geen vertrouwen weten in te boezemen, moet beslist ontkend worden. Te dien aanzien wordt echter ten volle ingestemd met de opmerking van meerdere andere leden, dat de goede verstandhouding tusschen meerderen en ondergeschikten bemoeilijkt wordt door de houding van eene kleine minderheid van slecht oppassende soldaten.

Aan hen, die zich slecht gedragen, kan bij ommekomst van het loopend verband geweigerd worden een herverbintenis aan te gaan. De noodzakelijkheid om dergelijke personen tusschentijds uit het leger te verwijderen, is niet gebleken. Vergelijking ten deze met de Marine gaat niet geheel op, omdat in de kleine omgeving aan boord van een schip de invloed van een enkel ongunstig individu zich begrijpelijkerwijs veel sterker doet gevoelen dan in een garnizoen, waar de menschen, na afloop van den dienst zich vrijelijk kunnen bewegen.

Gehuwde onderofficieren als in de vraag op bladzijde 3 van het verslag bedoeld, hebben dezelfde rechten als hunne gehuwde ranggenooten, wier gezin in Indië verblijft.

Alleen wordt de aandacht gevestigd op de ondervolgende bepalingen betreffende de voeding, huisvesting en verplegingsregelingen.

Alle gehuwde Europeesche militairen beneden den rang van onderluitenant, wier gezinnen zich in Indië bevinden, hebben ten behoeve van dat gezin aanspraak op een rantsoen levensmiddelen als voor den Europeeschen militair vastgesteld.

Verblijft dat gezin buiten Nederlandsch-Indië, dan wordt het rantsoen voor het gezin alleen toegekend, indien wordt aangetoond, dat het gezin zich onafhankelijk van den wil van den man of vader buiten Nederlandsh-Indië ophoudt en de man niet incubinaat leeft.

Aangezien stremming in het scheepvaartverkeer wordt geacht te voldoen aan den eisch: „zich onafhankelijk van den wil van den man of vader buiten Nederlandsch-Indië ophouden”, ondervindt de gehuwde onderofficier als in de vraag bedoeld, van deze bepaling geen nadeelige gevolge, mits hij niet in concubinaat leeft. Het is duidelijk, dat deze laatste voorwaarde alleen in het belang der zedelijkheid is gemaakt.

De adjudanten-onderofficier hebben recht op eene woning 5e of 6e klasse, naar mate van de betrekking, die zij in het Leger vervullen; op hen zijn dezelfde bepalingen van toepassing, welke voor officier gelden.

Militairen beneden den rang van adjudant-onderofficier hebben geen recht op een geclassificeerde landswoning, doch op voldoende huisvesting in de kazerne of het troepen-kampement, en eerst wegens gemis aan huisvesting kan hun eene schadeloosstelling worden toegekend.

Rechten op eene bepaalde huisvesting zijn aan niemand toegekend, alleen de ruimte, welke ter beschikking wordt gesteld, moet voldoende zijn.

Zoo lang dus aan een onderofficier beneden den rang van adjudant-onderofficier, gehuwd of ongehuwd, een verblijf wordt aangewezen in de kazerne of het troepen-kampement, hetwelk voldoende is voor zijne behoefde, heeft hij geen aanspraak op schadeloosstelling wegens gemis aan huisvesting.

Bij deelneming aan excursiën hebben Europeesche onderofficiëren beneden den rang van adjudant-onderofficier, voor den geheelen duur, dat zij langer dan 24 uren verplicht gescheiden van hun gezin moeten leven, aanspraak op eene toelage per etmaal of gedeelte daarvan van *f* 0,75.

Deze toelage wordt, met een enkele uitzondering, genoten door alle gehuwde Europeesche onderofficiëren dus ook door hen, wier gezin wegens stremming van het scheepvaart-verkeer verhinderd is naar Indië over te komen.

Bij deelneming aan excursiën, niet vallende onder bovenstaande regeling, aan manoeuvres en aan meerdaagsche oefeningen, wordt aan gehuwde Europeesche onderofficiëren beneden den rang van adjudant-onderofficier, — ook weer met een enkele uitzondering, — die gerekend van af het uur van vertrek uit het garnizoen, langer dan 24 uur buiten hun garnizoen moeten vertoeven, voor elk etmaal of gedeelte daarvan, dat zij uit hun garnizoen afwezig zijn, ten behoeve van hun alsdan in het garnizoen **achter te laten gezin** eene toelage toegekend van *f* 0,75 tegen inhouding van het aan dat gezin toegekende rantsoen levensmiddelen of van vergoeding daarvoor.

Laatstbedoelde toelage is toegekend ten behoeve van het gezin, en aangezien het in Europa vertoevende gezin van een Europeesch gehuwd onderofficier in onder-

werpelijke gevallen geen meerdere kosten te bestrijden heeft, bestaat er geen reden aan dat gezin vorenbedoelde toelage toe te kennen.

Inderdaad is gebleken dat zij, die niet aan een menage deelnemen, een te groot deel van de soldij ten behoeve van hun voeding moeten afzonderen. Die mogelijkheid is voor de deelnemers aan een menage uitgesloten doordat het gedeelte der soldij, waarover ten behoeve der voeding beschikt mag worden, aan een maximum gebonden is. Het gevolg hiervan is echter, dat, vooral op de duurere plaatsen, de voeding niet altijd aan redelijke eischen voldoet. Bij de ten uitvoerlegging van den maatregel bedoeld in punt 15 der toelichtingen op onderafdeeling 409, tot welks onderwijde inwerkingtreding inmiddels een voorstel van het Legerbestuur is ontvangen, zal het voedingsvraagstuk voor alle militairen op bevredigende wijze zijn opgelost.

Tot vervanging van het verouderde reglement van krijgstucht kan eerst worden overgegaan nadat in Nederland gereed zal zijn gekomen de invoeringswet op het wetboek van militair strafrecht (Wet van 27 April 1903 — Staatsblad No. 111).

Tegelijk met dit wetboek treedt n. l. daar te lande dan ook in werking de nieuwe Wet op de Krijgstucht (Wet van 27 April 1903 — Staatsblad No. 112).

In verband met artikel 76 R. R. kan eerst daarna hier te lande worden overgegaan tot invoering van nieuwe wetten en voorschriften op dit stuk.

Hoe dit ontwerp na gereedkomen zal luiden, is thans niet te zeggen.

Volgens de nieuwe Nederlandsche tucht-bepalingen wordt echter door het beklag op zich zelf de (verdere) uitvoering van de straf niet opgeschort, doch kan de meerdere die over het ingediende beklag heeft te beslissen, indien en voor zooverre daartoe termen zijn, de verdere uitvoering der straf schorsen.

Niet geheel juist is de meening dat h. t. l. de man zijn straf geheel zou moeten ondergaan, en eerst daarna zou mogen klagen. Het Voorschrift geeft aan, dat de gestratte niet voor den tweeden en niet na den vijfden dag na dien, waarop de oplegging van de straf te zijner kennis is gekomen, zijn beklag kan indienen.

Volgens de voorschriften wordt het aantal leerkrachten bij de korpsscholen door den korpscommandant vastgesteld in verband met het aantal leerlingen en het aantal klassen. Dat een of meer der scholen niettemin over te weinig leerkrachten beschikken, is niet gebleken.

Dat de dienstplicht een last is, kan niet worden ontkend. De druk daarvan is tijdens den overgangstoestand, n. l. tot dat de negentienjarigen onder de wapenen zullen worden geroepen, abnormaal. Hieraan wordt tegemoet gekomen door verzoeken om uitstel van opkomst voor eerste oefening, zooveel als met 's Lands belang is overeen te brengen, in te willigen; voorts is door de Regeering bij Staatsblad 1918 No. 271 eene voorloopige regeling der aan dienstplichtigen tijdens de eerste oefening toe te kennen vergoedingen bekend gemaakt, waarbij op vrijgevege wijze tegemoet wordt gekomen aan mogelijke financieele gevolgen van het verrichten van den verplichten gewapenden dienst.

Het aantal generaal-officieren bedraagt bij het Nederlandsche leger 19 (ongerekend de opperbevelhebber, 2 generaals bij het Hoog Militair gerechtshof en de tijdelijk in actieven dienst herstelde officieren van dien rang) terwijl in het Indische leger ten hoogste 5 generaals (buiten den Legerbevelhebber en den Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh) aanwezig kunnen zijn. Het aantal bedraagt op dit oogenblik 4. De verhouding is voor Indië niet bijzonder gunstig, het aantal is voor vermindering niet vatbaar zonder de dienstbelangen te schaden.

a. Naar het model van de sedert 1913 in Nederland in werking getreden herziene Rechtspleging bij de Landmacht is hier te lande vervaardigd een ontwerp Reglement op de Rechtspleging bij de Landmacht in Nederlandsch-Indië, hetwelk den 15den September 1917 door de Regeering aan den Minister van Koloniën is aangeboden.

Nader bericht hieromtrent werd niet ontvangen.

Het materieel militair strafrecht is thans nog voor Nederland en Nederlandsch-Indië gelijk, aangezien in Nederland nog niet in werking is getreden het in 1903 gereedgekomen Wetboek van Strafrecht.

b. Invoering van een capitulantenstelsel voor de onderofficieren wordt in overweging genomen.

c. De hier bedoelde hulpverlening aan minderen bij het zoeken van een particulieren werking — het capitulantenstelsel buiten beschouwing latende — ligt naar het voorkomt grootendeels op het terrein van de particuliere werkgevers.

Vereenigingen, welke zich het verleen van deze hulp ten doel stellen, zullen kunnen rekenen op de meest mogelijke medewerking van de zijde van het legerbestuur, terwijl individueel door meerdere officieren in dit opzicht hulp wordt verleend, ingeval deze wordt ingeroepen.

Tot de vervanging van den afgetreden Legercommandant nam de Regeering het initiatief, omdat zij het onontbeerlijk vertrouwen miste in het beleid en het inzicht van dien Opperofficier.

De Europeesche militie is niet tegelijkertijd met de inheemsche ingesteld, omdat de voorbereiding van eerstbedoelde tijdig gereed was en het Opperbestuur van oordeel was, dat het aanbeveling verdiende, om ten aanzien van den verplichten krijgsveld de Europeesche bevolking te doen voorgaan.

De door sommige leden gemaakte opmerking, omtrent de onwettigheid van de invoering der militie voor Europeanen bij de ordonnantie van 10 Maart j.l. staatsblad No. 139 kan niet als juist worden erkend, omdat die uitvoering berust op eene uitdrukkelijke uitspraak van den rijks-wetgever.

Bij nota van wijzigingen op het ontwerp der aanvullingsbegrooting voor 1917 zijn nl. door den Minister van Koloniën gelden aangevraagd om te kunnen overgaan tot de uitvoering in dit jaar van het dienstplichtstelsel voor Europeanen, waarbij de volgende toelichting werd gegeven (gedrukte stukken, zitting 1917-1918, 182 No. 3).

„Nu bij het Koninklijk besluit van 26 October 1917 No. 47 de grondslagen van het dienstplichtstelsel voor Europeesche Nederlandsche onderdanen in Nederlandsch-Indië zijn vastgesteld, zal tot de invoering van dat stelsel kunnen worden overgegaan, zoodra de begroo-

tingswetgever de daarvoor noodige gelden zal hebben toegestaan.

„Werden die gelden op de begrooting voor 1918 aangevraagd en toegestaan, dan zou de kans zeer groot zijn, dat, in verband met de waarschijnlijkheid, dat die begrooting in Indië niet zal worden afgekondigd voordat een goed deel van dat dienstjaar reeds is verstreken, geen uitvoering meer kon worden gegeven aan het voor-nemen om nog in den daarvoor gunstigen tijd van dat jaar voor de eerste maal tot inlijving te kunnen over gaan.

„Ten einde aan dat bezwaar tegemoet te komen heeft de ondergeteekende vermeend nog voor het loopende jaar een bedrag van f 300.000 te moeten aanvragen, met de bedoeling om met gebruikmaking van de bepaling in het laatste lid van artikel 8 der Indische Comptabiliteitswet, reeds bij den aanvang van het dienstjaar 1918 over een gelijk bedrag te kunnen beschikken voor de invoering van de Europeesche militie. De gebrekkige verbinding met Indië is oorzaak, dat de ondergeteekende niet tot in bijzonderheden de maatregelen kan aangeven welke in 1918 tot uitvoering zullen kunnen komen op grond van het in den aanhef aangehaalde Koninklijk besluit — het dienstplichtbesluit — dat, naar hij vertrouwt, een voldoende nauwkeurige schets geeft van de grondslagen, waarop het gebouw zal worden opgetrokken.

„In enz.

Wijl de eerste helft van 1918 noodig zal zijn voor het treffen van voorbereidende maatregelen, voor de inschrijving en voor de keuring, ligt het in de bedoeling in Juli a. s. de eerste groep, bestaande uit gedeelten van twee oudere jaarklassen in te lijven en voor de eerste oefening in dienst te houden.”

Daar bedoeld wetsontwerp bekrachtigd was strekte de genoemde ordonnantie tot uitvoering eener door den Wetgever genomen beslissing.

Op de vraag, wat gedaan zou worden in geval van dienstweigering op grond van onwettigheid der betreffende ordonnantie, meent de Regeering, na vorenstaande uiteenzetting, niet te moeten ingaan.

De overplaatsing van den Europeeschen kanonnier Heijndijk naar Soerabaja geschiedde op 's mans verzoek, hetwelk werd ingewilligd daar verzoeker sedert 1910 achtereen te Weltevreden in garnizoen was.

Bij rondschrjven van den Commandant van het Leger van 8 September 1910 1e Afdeling No. 1 aan alle inspecteurs en hoofden van wapens en diensten en alle afdelings- en gewestelijke militaire commandanten te kennen gegeven, dat het bepaald verlangen van het Legerbestuur is, dat achterwege behooren te blijven pogingen tot opsporing van den schrijver van anonieme publicaties.

Blijkens de Soldaten en Matrozenkrant van 1 Juni j.l. No. 1 heeft het Hoofdbestuur van den Soldatenbond, voornamelijk in het feit, dat het rechtspersoonlijkheid wilde vragen, aanleiding gevonden zich bekend te maken, doch ook omdat door handelingen van personen als Heijndijk in sommige afdelingen wantrouwen tegen het geheime hoofdbestuur ontstond.

Voor de beschuldiging aan het adres van het Legerbestuur, dat dit zou hebben getracht langs een omweg achter de namen van de leden van het Geheime Hoofdbestuur te komen, bestaat niet de minste grond.

Van eene verdere reglementeering van het concubinaat zooals dat thans volgens de daarvoor gegeven regelen in de kazerne is toegestaan, is afgezien, omdat van het beginsel wordt uitgegaan, dat de wettiging door erkenning en reglementeering van het concubinaat der Europeanen en Christen-Inlandsche militairen in de kampementen, zich niet verdraagt met den plicht der Overheid.

Wordt deze instelling door de Regeering op zedelijke gronden veroordeeld, om practische redenen kan niet tot een algeheel verbod worden overgegaan.

Terwijl reeds sedert eenige jaren aan de Europeesche- en Christen-Inlandsche onderofficieren — en sedert kort ook aan alle niet-Europeesche onderofficieren, die met hunne Europeesche ranggenooten zijn gelijk gesteld — het houden van een huishoudster in het kampement niet meer is toegestaan, waarbij er naar gestreefd wordt de daaraan voor hen verbonden na-deelen zooveel mogelijk op te heffen, is het naaste doel thans de Europeesche korporaals en soldaten door het bijbrengen van andere begrippen, gepaard aan afleiding voor lichaam en geest, zoover te brengen dat het kazerneconcubinaat ook door hen wordt verworpen.

Alles wat aanstoot kan geven met betrekking tot de eenmaal bestaande vergunning tot het houden van huishoudsters, wordt zooveel doenlijk vermeden.

De Europeesche soldaten, die met een concubine leven, wonen in een door verplaatsbare schotten afgescheiden gedeelte van de kamer; vrouwen die zich misdragen wordt het verblijf in het kampement ontzegd; zwangere vrouwen worden aangespoord de bevalling in de ziekeninrichtingen af te wachten; zoo zij daaraan geen gevolg geven, wordt te haren gerieve een ledigstaand vertrek tot kraamkamer bestemd, enz.

Aankweeken van zin voor orde, stiptheid, regelmaat en zindelijkheid — onmisbare elementen voor eene behoorlijke handhaving van de krijgstucht — is alleen mogelijk bij huisvesting in een kampement. Legering in kampons met afzonderlijke gezinswoningen, waarbij de mogelijkheid van behoorlijk toezicht practisch zoo goed als geheel is uigesloten, zou — de ondervinding heeft zulks aangetoond — leiden tot, ook uit een oogpunt van zedelijkheid, zeer ongewenschte toestanden.

Voor eene dergelijke wijze van huisvesting bestaat ook te minder reden, nu sedert 1915 de militaire kampementen geleidelijk zoodanig zijn of worden ingericht, dat de wettig gehuwde niet-Europeesche korporaals en soldaten ieder afzonderlijk, in een door gordijnen en schotten afgeschoten gedeelte van de soldatenkamers, gehuisvest worden en voorts kort geleden een voorstel in beweging is genomen, om verbetering te brengen in de wijze van huisvesting der niet-Europeesche onderofficieren.

Dat de Inlandsche soldaat zich in het kampement geheel „thuis” voelt, moge o. m. hieruit blijken, dat zij, die in een betrekking tewerk zijn gesteld, welke meebrengt, dat zij buiten moeten wonen, menigmaal reeds na korten tijd ontheffing uit die betrekking verzoeken, omdat zij — zoowel als de vrouwen — den dagelijken omgang in de kazerne te veel missen.

Het bezwaar dat de niet-Europeesche christenvrouwen niet beschikken over afzonderlijke keukens en vrouwenloodsen zal, hoewel de grief niet van zooveel belang wordt geacht, dat daaraan zou moeten worden tegemoet gekomen, vanzelf worden opgeheven indien uitvoering wordt gegeven aan het bestaande voornemen, om weder

terug te keeren tot den toestand van voor 1912, toen de militairen van eenzelfde compagnie allen tot eenzelfde landaard behoorden.

Dat de Inlandsche soldatenkinderen verwaarloosd worden, kan niet worden toegegeven. Den compagnies-commandanten is uitdrukkelijk opgedragén op het gedrag van deze kinderen een wakend oog te houden en het schoolgaan aan te moedigen. Is er voor hen op de openbare school geen plaats dan ontvangen zij lager onderwijs op de korpsscholen, terwijl zij, evenals alle andere bewoners van de militaire kampementen, onderworpen zijn aan de bepalingen betreffende orde, netheid en regelmaat.

De ervaring leert dan ook, dat de Inlandsche sergeanten in het leger voor een belangrijk deel soldatenkinderen zijn, terwijl zij, die niet in militairen dienst treden, als regel werk vinden als mandoer, omdat zij lezen schrijven en rekenen hebben geleerd. Dat ook onder de soldatenkinderen minder goede elementen worden aangetroffen, spreekt vanzelf.

Aan staken van de werving valt onder de huidige tijdsomstandigheden niet te denken.

De Legervereeniging is een zuivere particuliere instelling.

Met handhaving van de militaire tucht, die vordert, dat de mindere in kritieke omstandigheden onvoorwaardelijk de bevelen van zijn meerdere gehoorzaamt, is onvereinigbaar een actie van militaire zijde, openbaar of geheim, die het ondermijnen van het vertrouwen in den meerdere beoogt of tengevolge heeft.

Den militair is het zeer levend recht gewaarborgd om zich te beklagen over handelingen en tekortkomingen van zijne meerderen, indien hij zich daarover bezwaard gevoelt.

Het maken in de kazerne van propaganda voor revolutionaire beginselen wordt tegengegaan. Hoever hiermede moet worden gegaan, behoort aan het beleid van den verantwoordelijken bevelhebber te worden overgelaten. Ditzelfde geldt ten aanzien van de toetreding van militairen tot bonden. Zoover bekend is werd tot dusverre alleen het bezoeken van vergaderingen of bijeenkomsten onder leiding van bepaalde personen aan militairen ontzegd.

Van schending van het brievengeheim is bij het Departement van Oorlog geen enkel geval bekend

Het voornemen bestaat in stede van de algemeene leger-manoeuvres een mobilisatieoefening te houden en de Regeering wenscht den verantwoordelijken bevelhebber in de keuze van de te houden oefeningen geheel de vrije hand te laten.

De voorstelling welke een lid gaf van de bestraffing van een fuselier te Semarang, die zou geweigerd hebben „niet bevolen” werkzaamheden te verrichten is niet juist. Volgens een over die aangelegenheid handelend rapport, ontzag die fuselier zich niet om, nadat hijzelf voor een bepaalde verrichting was aangewezen, eenige niet-Europeesche fuseliers die voor andere verrichtingen werden gecommandeerd, ingeval de dreigende staking in de gasfabriek mocht doorgaan, toe te roepen „djanggan maoe”. Voor deze handeling is hem terecht de zwaarste disciplinaire straf opgelegd en het maakt nog

een punt van overweging uit, of hij deswege niet voor een krijgsraad zal moeten terechtstaan.

Inderdaad is de aanvullende begrooting voor 1917 waarbij positie-verbeteringen voor de onderofficieren zijn toegestaan reeds in Indië afgekondigd en in werking getreden.

Alle hierbedoelde positieverbeteringen gaan in met 1 Juli 1917, behoudens de verstreking van witte kleeding, waarvoor een voorstel om haar mede met ingang van die dagtekening in werking te doen treden nog in behandeling is. De voor de vuurwerkers bij de pyrotechnische werkplaats vastgestelde bezoldigingen en de toelage toegekend aan den Adjutant-onderofficier vuurwerker bij genoemde inrichting, gaan echter eerst in op den 15en Juni 1918, omdat het hier geldt bezoldiging enz. van nieuwe in het leven geroepen betrekkingen.

Ook in landen met een zuiver militie-leger, waar dus de menschen slechts korten tijd onder de wapenen doorbrengen, is de noodzakelijkheid gebleken, om de slecht oppassende soldaten uit hunne omgeving te verwijderen en op hen strengere tuchtmaatregelen toe te passen.

In Nederland is wel het z. g. depot van discipline te Vlissingen destijds opgeheven, doch op het oogenblik kent het leger in het moederland het instituut van de Tucht school te Hoorn. Dat de bij het strafdetachement ingelijfd en de veroordeelden in de militaire strafgevangenis te Tjimahi op beestachtige wijze gestraft worden, is niet juist.

De mogelijkheid om — wat laatsbedoelde inrichting betreft — in het bestaande stelsel van straffen verandering te brengen, wordt onder de oogen gezien.

Onderafd. 92. Bedoelde opdrachten worden gegeven door den Minister van Koloniën zonder dat de Indische Regeering daarvan kennis draagt. Hoofdstuk I van de Begrooting wordt dan ook in Nederland ontworpen. Gemeenlijk betreffen die opdrachten de aanschaffing van geschut, mitrailleurs, zoeklichten, telefoonmateriaal, vliegtuigen e d. g.

De op de onderafdeelingen 92 f en 95 voorkomende uitgaven voor den vliegdienst, betreffen uitgaven in Nederland, welke door den Minister onder die posten op de begrooting werden gebracht en kunnen hier thans niet worden toegelicht.

De noodzakelijkheid om voor de aanschaffing van legerbehoeften niet uitsluitend op Nederland te zijn aangewezen, wordt ook, en dit al sedert geruimen tijd, ingezien.

Van de nijverheid h. t. l. wordt zooveel mogelijk (n. l. indien de prijzen billijk zijn en de artikelen niet in hoedanigheid achterstaan bij die, welke uit Nederland worden uitgezonden) partij getrokken.

O. m. worden het benodigde zool-en tuigleder, het schoeisel en de bamboehoeden door de werkinrichtingen van het gevangeniswezen; het chroom- en pinkleder en het grootste gedeelte van de legerconserven bij particuliere inrichtingen op Java vervaardigd. —

Onze nijverheid is echter nog niet zoodanig ontwikkeld, dat zij in alle legerbehoeften kan voorzien. Ook is het een groot bezwaar, dat vele grondstoffen, zooals katoen, linnen en wol geen inheemsche producten zijn en dus toch altijd uit het buitenland zouden moeten worden betrokken. Verder staan de Inlandsche ar-

beiders o. a. van passementerieën, uniformpetten, enz. achter bij hunne vakgenooten in het buitenland.

Door den Minister van Koloniën werd in 1915 bepaald, dat als beginsel behoort te gelden, dat alle goederen, welke h. t. l. als gewone handels-artikelen op de markt worden gebracht en tegen billijke prijzen kunnen worden verkregen, niet meer uit Nederland zullen worden geëischt.

Bestellingen echter van goederen van bijzonderen aard bij den handel — of juister gezegd door bemiddeling van den handel — mogen evenwel niet plaats hebben, daar de Regeering in Nederland haar eigen aanschaffingskantoor heeft en het bij bestellingen van bijzondere artikelen de beste en goedkoopste weg is, de onderhandelingen rechtstreeks met de fabrieken te voeren.

In verband met de bijzondere tijdsomstandigheden worden thans ook artikelen welke voorheen uit Nederland werden betrokken, rechtstreeks in het buitenland (Japan en Amerika) aangeschaft. Het Departement van Koloniën heeft daarvoor in laatstgenoemd land een eigen kantoor geopend.

Ook voor de artillerie, de genie, den Militair Geneeskundigen Dienst en den Topografischen Dienst wordt op gelijke wijze gehandeld als hierboven voor de Intendance is medegedeeld.

De specificatie van het bedrag van f 7822600.— voorkomende op de begrooting (onderafdeeling 105) is als volgt: voor de aanschaffing van:

wapenen en munitie	4,634400.—
materialen voor de uitvoering van genie- werken	249500.—
geneesmiddelen en andere verplegings- artikelen	1 069300.—
kleeding- en uitrustingsstukken	1,671800.—
materieel ten behoeve van den topografi- schen dienst	197600.—

Voor de beweerde afgunst bij het staande leger op „de zooveel betere behandeling van de miliciens” bestaat geen redelijke grond. Aan de opvolging van artikel 28 van het dienstplichtbesluit, waarbij is bepaald, dat de ingelijfd en de miliciens dienen tegelijk met en op dezelfde wijze als de vrijwilligers bij de landmacht, zal de hand worden gehouden. De desbetreffende uitvoeringsbepalingen zijn met de bedoeling van vorenbedoeld Koninklijk Besluit in overeenstemming.

Dat de dienstplicht aan den handel, de cultures, enz. werkkrachten onttrekt, spreekt vanzelf. Om de hieraan verbonden nadeelen zooveel mogelijk te verlichten, is als beginsel aangenomen, zoo eenigszins mogelijk aan verzoeken om uitstel van eerste oefening gevolg te geven. Hierdoor kan het aantal tegelijk in dienst komenden van dezelfde maatschappij, onderneming, enz., worden beperkt.

De eisch, dat voor oefening onder de wapenen komende dienstplichtigen worden gekazerneerd, kan niet worden losgelaten, vermits zulks dringend noodig is om tijdens den korten duur der eerste oefening de dienstplichtigen tot behoorlijke soldaten te vormen.

Het ligt in de bedoeling om hen, die voor onderofficier in opleiding komen, na het einde van den eersten oefeningstijd, vrijheid te verlenen, buiten de kampeementen te wonen.

Met betrekking tot het aantal te verwachten dienstplichtigen van de jaarklasse 1894 kan worden medegedeeld, dat het aantal ingeschrevenen 970 bedraagt.

Hoevelen, na afloop der keuring enz, zullen worden ingelijfd is niet na te gaan, vermits mede rekening moet worden gehouden met vrijstellingen voor eerste oefening wegens voorafgaanden militie-, vrijwilliger- en schutterdienst.

Aan hen, die onder de wapenen zullen worden geroepen, is medegedeeld, dat zij na de keuring verzoeken kunnen indienen (desgewenscht mondeling) om in een der plaatsen Buitenzorg, Bandoeng, Magelang of Malang in garnizoen te komen, aan welke aanvragen zoo veel mogelijk zal worden voldaan.

Eene verdeling der dienstplichtigen over meerdere garnizoenen zou aanleiding geven tot te kleine infanterie afdeelingen om de oefeningen nuttig te doen verloopen.

Onderafdeeling 347. De inkomsten van het militair personeel zijn sinds 1910 geleidelijk belangrijk verhoogd als gevolg van de verschillende maatregelen tot positieverbetering van alle tot het Leger behorende onderofficiëren, n. l. hooger tractement met regelmatige wedeverhoogingen, hogere vergoeding voor vivres, verlichting en waterverbruik.

De voorstellen voor verbetering van de inkomsten van de burgerlijke ambtenaren zijn reeds eenige jaren geleden ter sprake gebracht, doch destijds als gevolg van de tijdsomstandigheden uitgesteld.

Bij de voorstellen tot oprichting der landrente-opnemingsbrigades is overwogen de landrente-metingen ten laste van het Departement van Binnenlandsch Bestuur te brengen, doch de Regeering, vond geen aanleiding den bestaanden toestand met betrekking tot de affectatie van hoogerbedoelde uitgaven te wijzigen.

Desgewenscht zou jaarlijks bij de indiening der begrooting in de toelichtingen kunnen worden vermeld, het geraamde bedrag van de uitgaven voor den Topografischen dienst, welke geacht moet worden als te zijn van burgerlijken aard.

Voor verhooging der traktementen van de burgerambtenaren magazijnmeesters bij de artillerie werd nog geen aanleiding gevonden.

Voor benoeming tot burgerlijk-ambtenaar-magazijnmeester komen practisch in aanmerking de 5 onderluitenant-magazijnmeester bij dat wapen. De bezoldiging der eerstbedoelden bedraagt f 300.— f 500.— 's maands (om de 3 jaren f 50 verhooging), die der onderluitenant-magazijnmeester bedraagt f 200 + f 90 (huishuurindemniteit).

Een onderluitenant-magazijnmeester gaat dus bij benoeming tot burgerlijk-ambtenaar-magazijnmeester wel degelijk in bezoldiging vooruit, doch deze voortuigang heeft vooral beteekenis voor de toekomst (de verhoogingen). In de meeste gevallen worden n. l. bij den overgang door de belanghebbenden in het begin de voordeelen gemist, welke zij als militair genoten door de mogelijkheid tot gelijktijdig genot van pensioen of gagement 'nevens militaire inkomsten, wanneer zij gehuwd of weduwnaar zijn met een kind of meerdere kinderen dan wel gewettigde kinderen hebben. Bovendien moeten bij overgang in burgerlijken dienst extra stortingen worden gedaan voor het burgerlijke weduwen- en wezenfonds en ten behoeve van de burgerlijke pensioenen doch deze stortingen loopen na 3 jaren af. Het gaat echter niet aan om hier tegenover de voordeelen verbonden aan het nieuwe ambt. van burgerlijk magazijnmeester weg te cijferen, te meer, daar onder den vroe-

ger bestaanden toestand slechts benoeming tot 2e luitenant-magazijnmeester op f 200.— 'smaands mogelijk was, waarbij eveneens het gelijktijdig genot van pensioen of gagement als minder militair werd verloren.

Intusschen bestaat bij de Regeering geen bezwaar te overwegen of wijziging van de bestaande regeling gewenscht is.

Op het oogenblik zijn bij het Departement van Oorlog 2 verzoeken van onderluitenant-magazijnmeester betreffende de positie van de burgerlijk-ambtenaar-magazijnmeester in behandeling, waarbij deze aangelegenheid van alle zijden zal worden bezien.

In Nederland is aan de Topografische Inrichting in hoofdzaak burgerpersoneel verboden, hetgeen daar mogelijk is, omdat de aanvulling uit de burgermaatschappij verzekerd is. Hier in Indië zijn geen opgeleide vakmensen beschikbaar, zoodat het personeel geheel bij de Topografische Inrichting moet worden gevormd. Om te voorkomen, dat deze personen dadelijk na hune opleiding ontslag vragen met het doel elders de verworven kennis meer rentegevend te maken, is het gewenscht de aanvulling te zoeken onder de mindere militairen, waarvan trouwens enkele reeds in Europa in verwante vakken werkzaam zijn geweest. Hetzelfde geldt in hoofdzaak ook voor het Europeesche opnemers-personeel. Indien ertoe werd besloten dit personeel na vaste plaatsing te ontheffen van hunne militaire verbintenis en in burgerlijken dienst te doen overgaan, dan zouden de inkomsten aanmerkelijk moeten worden verhoogd om het verloop van het personeel te voorkomen. Werkgevers in de burgermaatschappij kunen aan geoefende opnemers een onevenredig hooge bezoldiging aanbieden.

Onderafd. 351. Bij het Departement van Oorlog zelf zijn werkzaam 39 commiezen en 43 burgerlijke schrijvers.

Onderafd. 352. Sommige betalingen met betrekking tot het beheer der onderofficiërsmenages geschieden reeds voor rekening van den lande. Nagegaan zal worden, of het noodig of gewenscht is daaraan uitbreiding te geven.

De kaderopleiding is, juist met het oog op eenvormigheid, zooveel mogelijk gecentraliseerd en geschiedt, voor wat de infanterie betreft, bij de kaderscholen te Tjimahi en Magelang.

Dat bij deze inrichtingen de opleiding verschillend zou zijn, is niet gebleken en, in verband met de bestaande voorschriften, ook weinig waarschijnlijk te achten. Wat met de opmerking (bladzijde 8 van het verslag) eigenlijk wordt bedoeld, is niet recht duidelijk geworden.

Onderafd. 354. Verleden jaar en ook dit jaar hebben zoowel hoofdofficiëren als kapiteins van den Generalen Staf bij verschillende manoeuvres troepencommando's vervuld. De Regeering vermeent, dat de regeling van deze werkzaamheden met vertrouwen aan het beleid van den Legerbevelhebber kan worden overgelaten.

Onderafd. 357. De in 1907 in het leven geroepen voorloopige regeling betreffende de opleiding van niet-Europeesche jongelieden tot officier heeft niet voldaan, omdat zij gebaseerd was op de indienststelling van een klasse van officieren die geheel met en op dezelfde wijze

zouden hebben te dienen als de Europeesche ranggenooten, doch aan wie beduidend lagere eischen van kennis en algemeene ontwikkeling werden gesteld dan aan deze.

In verband hiermede genieten zij een lagere bezoldiging en zijn zij ook in andere opzichten bij de Europeesche officieren ten achter gesteld. Van een minder kameraadschappelijke houding der Europeesche officieren tegenover hunne collega's van niet-Europeeschen landaard is nimmer iets gebleken.

Vorenbedoelde regeling is in 1915 ingetrokken, terwijl toen tevens bepaald is geworden dat zij, die inmiddels officier waren geworden, in de gelegenheid zouden worden gesteld, door het voldoen aan een aanvullings-examen, volkomen met hunne Europeesche ranggenooten gelijkgesteld te worden. Van de elf Inlandsche luitenanten, thans in het leger dienende, hebben 4 reeds met vrucht van deze bepaling gebruik gemaakt, zoodat te verwachten is, dat over enkele jaren ook de overige in het Europeesch officierskorps zullen zijn overgegaan. In 1915 — tegelijk met de opheffing van meerbedoelde regeling — zijn de Koninklijke Militaire Akademie en de Cadettenschool in Nederland voor niet-Europeesche jongelieden opengesteld.

In aansluiting hiermede, wordt thans de opleiding van niet-Europeanen tot officier langs de Militaire school te Meester-Cornelis en den Hoofdcursus te Kampen, zoomede de openstelling voor hen van de korpsen militaire apothekers en paardenartsen, voorbereid, zoodat binnen enkele jaren het geheele officierskorps van het Indische leger voor niet-Europeanen zal zijn opengesteld en wel op voet van volstrekte gelijkheid met de Europeesche officieren.

Daar de toekomstige niet-Europeesche officieren bestemd voor het staande leger geheel dezelfde opleiding zullen ontvangen als de a.s. Europeesche officieren, zullen zij bij Europeesche afdeelingen evenzeer op hun plaats zijn als bij zuiver Inlandsche compagnieën en bestaat er alzoo niet alleen geene aanleiding om hen afgescheiden te houden van de Europeesche officieren doch zou een dergelijke handelwijze niet ten onrechte worden opgevat als een — geheel ongemotiveerd — blijk van geringschatting voor officieren van niet-Europeeschen landaard.

Inderdaad moet erkend worden, dat de tekorten in het officierskorps in hoofdzaak drukken op den troependienst, de kantoren — in het algemeen — over het toegewezen personeel beschikken. Ook komt het voor — in bepaalde gevallen — dat een opvolger eenigen tijd met zijn voorganger samenwerkt, bij de beoordeeling van welk feit echter niet uit het oog valt te verliezen, dat in tegenstelling met het personeel van andere departementen, de jongere officieren die aanleg voor bureau-dienst blijken te bezitten, in den regel alle ervaring van dergelijke werkzaamheden missen. Voorts zijn de bureauwerkzaamheden, mede door de in wording zijnde wijzigingen in de samenstelling van het leger, niet onbelangrijk toegenomen. Intusschen blijft de aandacht van den Legerbevelhebber op deze aangelegenheid gevestigd.

Een hoofdofficier voor het toezicht op de bij de infanterie ingedeelde mitrailleuraafdeelingen was reeds lang noodig, de voorziening in die functie werd te dringender door de invoering bij de veldbataljons van de geweermitrailleurs. Vroeger was de Adjudant van den Inspecteur met deze werkzaamheden belast; bestendi-

ging van dien toestand was in strijd met het dienstbelang. Voorloopig is met de onderwerpelijke functie thans een kapitein belast, die bij bevordering tot majoor daarin kan gehandhaafd blijven.

Proeven op remonteeringsgebied zijn sedert lang niet meer noodig, daar reeds jaren vaststaat, dat de Australier bij uitstek voor de remonteering van de bereden Wapens geschikt is. Iets geheel anders is echter, of het mogelijk is om dat paard op Java te **fokken** en zoodanig **op te voeden**, dat het hier verkregen product gelijkwaardig zal zijn aan het geïmporteerde. Het Legerbestuur meent op het Idjen plateau de plaats gevonden te hebben, waar, zoo ergens op Java, klimaat en bodemgesteldheid de beste waarborgen geven, dat een proef met het fokken van eigen legerpaarden zal slagen. Daarom werden reeds in 1915 voorstellen gedaan om aan de „Veeteelonderneming Djampit” een renteloos voorschot te verstrekken, waartoe bij de aanvullingsbegrooting 1917 het voorstel werd gedaan.

Remonteering met **inheemsche** paarden is voor de bereden wapens, gezien de achteruitgang dier rassen en de veel te geringe massa der paarden, ten eenenmale uitgesloten. Pogingen om die rassen te verbeteren hebben tot dusverre weinig bevredigende resultaten opgeleverd.

Mocht onverhoopt ook de thans voorgenomen proef niet slagen, dan zal de eenige weg, om de bereden wapens (artillerie en cavalerie) van een voldoende aantal paarden te voorzien, deze zijn, dat een voldoende sterke reserve van het paardenmateriaal op Java wordt onderhouden.

In 1917 werden aangevraagd 40 stuks snelvuurbergkanonnen (waarvan 1 reserve met munitie) en 10 stuks houwitser van 15 c. M. met munitie, de laatste bestemd voor zware artillerie van het veldleger.

Omtrent mogelijke uitzending van dit geschut werd nog geen bericht ontvangen.

Nog werden aangevraagd 21 stuks kanonnen 7,5. c.M. Vd. bestemd als reserve voor de Veldartillerie, voor de auto-tractie-batterijen en voor de verdediging van Sabang.

Het geschut der Vesting-artillerie is voor een deel verouderd en vertoont overigens een ongewenschte verscheidenheid. Vervanging der oudere soorten, voor wat betreft het krombaangeschut, is in de eerste plaats gewenscht, omdat moderner geschut een economischer gebruik van het aanwezige personeel mogelijk maakt.

De munitie-voorraad is een weinig gedaald beneden de vastgestelde uitrustingscijfers, omdat aan de uitvoering der voorstellen tot aanvulling en uitbreiding van den aanwezigen munitie-voorraad nog geen gevolg is gegeven, vermoedelijk als uitvloeisel van de bijzondere tijdsomstandigheden.

Onderafd. 359. Indien de wenschelijkheid van het strengen van verbetering in de dienstvoorwaarden der Europeesche onderofficieren blijkt, zal — gelijk ook tot nu toe is geschied — voor zooveel noodig en mogelijk rekening worden gehouden met de te dien aanzien door belanghebbenden geuite wenschen en verlangens.

Onderafd. 360. Het half eskadron cavalerie van Mangkoe Negoro werd in 1916 opgeheven, omdat voor het bedrag dat deze, toch altijd niet volwaardige, cavalerie, aan de schatkist kostte, een detachement ordonnansen kon worden opgericht; eene afdeeling, waaraan

reeds lang tevoren groote behoefte werd gevoerd. Voor die oprichting moesten de ordonnansen voor de verschillende staven uit de toch al zoo zwakke veld-eskadrons worden genomen.

Onderafd. 367. De kosten van den vlaggestok op het erf van de woning van den Legercommandant te Bandoeng hebben f 1086.— bedragen

Verhuur van paviljoens van gouvernementswoningen heeft, voor zoover bekend, niet plaats en dit zou door den Legerbevelhebber ook niet worden toegelaten. In het paviljoen van een der hoofdofficierswoningen te Bandoeng houdt tegen een vrijwillige vergoeding een familielid van den bewoner verblijf. Deze aangelegenheid wordt door den Legercommandant nader onderzocht

Aanbesteding van den bouw van woningen zou niet leiden tot besparing, noch tot het vlugger tot stand komen van het benodigde logies; dit laatste is in hoofdzaak afhankelijk van de gelden, welke daarvoor kunnen worden beschikbaar gesteld.

Het aanbevolen beginsel wordt bereids sedert jaren toegepast voor de officieren-rechthebbenden op een gouvernementswoning beneden den rang van kolonel.

Onderaf. 369. Voor de in de laatste jaren tot een som van $\pm 3\frac{1}{2}$ millioen gebouwde verdedigingswerken en aangelegde wegen moet uiteraard op onderhoud worden gerekend.

Het woord „eensdeels”, alsmede „het” voorkomende na het woord „verdedigingswerken” in deze onderafdeeling moet vervallen, omdat de uitgaven voor de oprichting van de daarin bedoelde fabriek van de ontwerp-begrooting zijn afgevoerd.

Onderafd. 370. Zooals uit de memorie van toelichting, waarnaar in noot 32 wordt verwezen, blijkt, is onderwerpelijk geen sprake van uitbreiding van personeel, doch van herziening van de inkomsten en vooruitzichten van den reeds tot dat personeel behoorenden ambtenaar, hoofd van het kantoor „Begrooting en boekhouding” bij het Departement van Oorlog.

In deze herziening is begrepen toekenning van vergoeding voor huishuur en niet van verhooging dezer vergoeding; de betrokken ambtenaar geniet deze soort van inkomst nog niet.

Onderafd. 371. Inderdaad staat eene opleiding van het verplegingspersoneel in de militaire hospitalen, die in alle opzichten gelijk is met die in Europa, op het programma. Aan dezen maatregel kunnen thans echter nog slechts bescheiden verwachtingen worden vastgeknoopt in verband met de ontwikkeling in 't algemeen van het personeel waarover de hospitaaldienst thans beschikt.

Waar voor de toelating tot de opleiding eischen moeten worden gesteld waaraan het op dit oogenblik werkzame hospitaalpersoneel in 't algemeen niet of eerst na veel inspanning kan voldoen, kan er slechts sprake zijn van eene zeer geleidelijke invoering, afhankelijk van het aanbod van gegadigden, te meer waar nu reeds zooveel van het hospitaalpersoneel moet worden geveerd, om bij de bestaande onvoltalligheid en het groot verloop hun zware vredestaak eenigszins naar behooren te volbrengen en zich voor de oorlogstaak voor te bereiden.

De verpleging in engeren zin van Inlandsche mili-

tairen in de hospitalen, staat niet ten achter bij die van Menadoneezen De behandelende geneesheer is vrijwel oubepert in het geven van zijne voorschriften ten aanzien van ziekenvoeding, ligging e.a.; alleen de gewone voeding in de hospitalen is naar analogie van de voeding in de kazerne voor Inlanders en Amboneezen verschillend, een en ander in aansluiting aan verschillen in aanpassingsvermogen en godsdienstige gebruiken.

De Amboneesche en Inlandsche sergeant worden beiden in de 2e Afdeeling verpleegd en wel de eerste in de Afdeeling 2a, de tweede in 2b zooals de korporals en soldaten eveneens naar gelang van hun landaard respectievelijk in afdeeling 3a en 3b met de verschillen in voeding als boven is geschetst.

Onderafd. 372. Op heden is er een tekort van 13 officieren van gezondheid, ongerekend degenen die om verschillende redenen gedurende langeren tijd geheel of gedeeltelijk aan den dienst onttrokken worden Daar- tegenover staat, dat in Nederland 40 officieren van gezondheid wegens de huidige tijdsomstandigheden op eerste uitzending wachten.

Aanvulling met Indische Artsen is niet mogelijk omdat deze medische krachten niet onttrokken kunnen worden aan den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst, die zelf met een groot tekort aan personeel heeft te kampen.

De proef met eene tewerkstelling van Indische artsen bij de militaire hospitalen 1907/1908 heeft er toe geleid dat van de drie daartoe aangewezen geneeskundigen, een voor den aanvang van de proef ontslag uit 's Lands dienst verzocht, de tweede wegens ziekte gevolgd door overlijden nimmer tot de proef is gekomen, de derde na een proefjaar in het militaire hospitaal te Tjimahi volgens eigen verklaring tevreden was met zijn nieuwen werkkring en den omgang met de officieren van gezondheid collegiaal en aangenaam vond; de bezoldiging in 's Lands dienst was hem echter onvoldoende, waarom hij zijn ontslag vroeg.

Met die proef is gebleken, dat de beste onder de Indische artsen aan een gering aantal groote militaire hospitalen den dienst kunnen verrichten op zalen waar Inlandsche militairen worden verpleegd en aldaar een officier van gezondheid kunnen vervangen.

Het afstaan van de officieren van gezondheid aan den dienst der Pestbestrijding werd en wordt bij het bestaande tekort ernstig gevoeld doch werd in het algemeen belang noodzakelijk geacht.

Onderafd. 372. Het verrichten van de militaire eerbewijzen heeft plaats overeenkomstig de terzake bestaande voorschriften, welke in hoofdzaak overeenkomen met de voor het Nederlandsche leger geldende bepalingen.

Onderafd. 373a. Bij het Legerbestuur is een herziening van de aan veroordeelden in de Militaire strafgevangenis te Tjimahi op te leggen straffen in behandeling.

In de burgerlijke gevangnissen mogen lijfstraffen alleen dan nog worden toegepast, indien de gelegenheid ontbreekt om de eenzame opsluiting te doen gepaard gaan met zwaren arbeid. (Staatsblad 1917 No. 708)

Onderafd. 374. De in de onderafdeeling 374 vermelde bedragen zijn die, bedoeld in artikel 60 van het Reglement op de Militaire Strafgevangenis te Tjimahi,

gelden dus welke van landswege ten behoeve van de menage der veroordeelden worden verstrekt, boven een rantsoen levensmiddelen als voor militairen in garnizoen is vastgesteld. Tot een geringe vermeerdering van die bedragen, is op grond van de tegenwoordige tijdsomstandigheden, overgegaan.

Op de voeding der gevangenen wordt voortdurend toezicht uitgeoefend.

Onderafd. 375½ Het Leger trekt van de stafmuziek inderdaad weinig nut, doch de noodzakelijkheid van instandhouding van het orkest vooropgesteld, bestaan er geen termen de kosten daarvan ten laste van een andere afdeling der begrooting te brengen.

Van landswege wordt jaarlijks een bepaald bedrag te goed gedaan voor toelage aan de leden der bataljons-muziekkorpsen. Voor het overige worden de uitgaven bestreden uit de opbrengst van de concerten en de geheel vrijwillige bijdragen der officieren. Hiertegenover bestaan ook voorrechten.

Onderafd. 378. Het doen vervaardigen van portretten van militairen, ter opsporing van gedroste of gedeserteerde soldaten, is reeds vroeger in overweging genomen doch niet tot uitvoering gekomen, omdat bij de invoering, in Maart 1918, van dactyloscopische signalementen hierin een beter middel is gevonden voor het beoogde doel.

Onderafd. 379. Reeds in 1913 is door de Regeering, in overleg met den toenmaligen legercommandant, ter kennis gebracht van het Opperbestuur in Nederland, dat de medaille voor Moed en Trouw afgeschaft diende te worden.

Vermeld dient inmiddels te worden, dat de laatste tientallen jaren de Militaire Willemsorde ook aan tal van niet-Europeesche militairen toegekend is geworden.

Onderafd. 380. Niet wordt ingezien in welk opzicht de toelichting op onderafdeeling 380 onvoldoende zou zijn. Met de onderafdeeling 387, waarnaar wordt verwezen, is, zooals uit den aanhef der noot blijkt, bedoeld de onderafdeeling van dat nummer der begrooting voor het loopende jaar.

Onderafd. 390. De leergang in de Javaansche taal duurt een jaar; de resultaten zijn vrij gunstig.

Onderafd. 391. Vaststelling van de aan assistentleeraren toe te kennen toelagen, onverschillig of zij burger dan wel officier zijn, op éénzelfde bedrag, zoomede een betere regeling van de vergoeding voor reizen in het belang van den dienst (artikelen 5 en 6a van de „Algemeene voorschriften enz”, vastgesteld bij besluit van 2 April 1913 No. 29), zal in overweging worden genomen.

Onderafd. 393. Het op verschillende onderafdelingen brengen van de kosten voor tewerkstelling van veroordeelden, is een gevolg van de omstandigheid, dat de onderwerpelijke uitgaven moeten komen ten laste van de onderafdelingen, waaruit de loonen zouden moeten worden gekweten van het gebeurlijk in de plaats der veroordeelden tredend vrije personeel.

Voor militaire doeleinden waren in 1917 op de Buitengewesten 4194 veroordeelden tewerk gesteld, waarvan 1964 in Atjeh en Onderhoorigheden.

Van deze laatsten 150 tijdelijk in Atjeh in verband met de maatregelen tot handhaving der neutraliteit. Blijkens een in 1917 ingesteld onderzoek zijn die aantallen niet voor verandering vatbaar. Echter blijft de aandacht op deze kwestie gevestigd en werd o. a. opdracht gegeven om het daarheen te leiden dat de in militaire ziekeninrichtingen te werk gestelde veroordeelden zoo spoedig mogelijk worden vervangen door in te huren burger-personeel.

Onderafd. 594. Ten einde te kunnen voorzien in de behoefte aan personeel voor de gevechtsterreinen bij het gemobiliseerde leger is bij besluit van 30 Januari 1917 No. 23 het legioen van Mangkoe Negoro uitgebreid met 77 infanteristen 1e klasse en 133 fuseliers, terwijl de drie korpsen barisan op Madoera in totaal werden uitgebreid met 16 Sergeanten, 32 Korporaals en 289 barisan 1e en 2e klasse.

Onderafd. 396. Deze uitgaven worden in afwachting van de afdoening van een met betrekking tot het Vrijwilligerskorps ter Sumatra's Oostkust gedaan voorstel, bestreden uit den post voor „onvoorziene uitgaven”.

De verkorting van de eerste-oefening voor schutters berust op art. 56 (1) van het dienstplicht-besluit, dat in staat stelt rekening te houden met de door de schutters bewezen verplichte diensten. Het besluit bevat voor andere min of meer op militaire wijze geoefende groepen militieplichtigen geen dergelijke bepalingen. Het verkorten van de eerste oefening voor leden van vrijwilligerskorpsen zou dus een onwettige maatregel zijn.

Overigens zal met de, na opkomst onder de wapenen blijkende, geoefendheid van genoemde leden evengoed rekening worden gehouden, als met die van andere ingelijfden (w. o. Nederlandsche dienstplichtigen, die daar te lande de eerste-oefeningen gedeeltelijk hebben volbracht) zoover de dienstbelangen zulks gedoogen bijv. door hun verlof te verleenen voor den tijd, dat het voor hen niet noodig is, om een bepaald deel der recruten-opleiding te volgen).

Verschillende maatregelen zijn reeds getroffen waardoor de oprichting van vrijwilligerskorpsen wordt aangemoedigd en medegewerkt aan de instandhouding van zoodanige korpsen. Aan billijke verzoeken van die korpsen wordt zooveel mogelijk voldaan.

Wegens een tekort aan officieren kan, niet steeds aan verzoeken om beschikbaarstelling van een officier van het leger gevolg worden gegeven.

Daarom is ten behoeve van de leiding van het vrijwilligerskorps „Sumatra's Oostkust een gepensionneerd kapitein der Infanterie beschikbaar gesteld en is voor het vrijwilligerskorps „Tapanoeli” in overweging gegeven om te beschikken over personeel van de Gewapende Politie.

Opdringen van instructeurs van het leger is niet gewenscht: blijken de korpsen zelf voldoende belangstelling te bezitten, dan zal aan verzoeken om beschikbaarstelling van instructeurs zooveel mogelijk gevolg worden gegeven.

Onderafd. 397. Inderdaad zijn klachten omtrent diefstallen bij vervoer van auto's per Staatspoor ingekomen. De S. S. stelt zich voor die diefstallen niet verantwoordelijk. Een tweede en grooter bezwaar

der auto-bezitters tegen vervoer per spoor is, dat zij hun wagen dan zooveel langer moeten missen. Om aan die gegronde bezwaren tegemoet te komen is in artikel 13 (3) der nieuwe regeling van het V. A. K. (Staatsblad 1918 No. 135) bepaald, dat voor heen- en terugreis per auto naar en van het oefeningsterrein *f* 0.10 per K. M. wordt te goed gedaan, zijnde ongeveer het bedrag der zelfkosten voor het vervoer van wagen en personeel per spoor.

Onderafd. 400. De specificatie der uitgaven bedoeld in onderafdeeling 400 is als volgt:		
1 administrateur à <i>f</i> 400 per maand	<i>f</i>	4800.—
1 opziener à <i>f</i> 100.— per maand	„	1200.—
1 schrijver tevens hoofdmandoer op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 40.	„	480.—
6 mandoers op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 20.— per man	„	1440.—
25 grasmaaiers op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 12.— per man	„	3600.—
25 koelies voor de waterregeling op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 12.— per man	„	3600.—
40 koelies voor het transport van het gras van de grasvelden naar de graslorries en vervolgens naar de grasloodsen, op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 10 — per man,	„	4800.—
10 koelies voor werkzaamheden in de grasloodsen, op een maandgeld van ten hoogste <i>f</i> 10 — per man.	„	1200.—
6 koelies voor het onderhouden van de lorriebanen, waarvan 1 op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 12.50 en 5 op een maandloon van ten hoogste 10.—	„	750.—
6 grobakvoerders, waarvan 1 op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 12.50 en 5 op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 12.50 per man.	„	300.—
2 karbouwendrijvers tevens ploegers op een maandloon van ten hoogste <i>f</i> 12.50 per man	„	300.—
60 koelies gemiddeld (los personeel) à <i>f</i> 0.20 per man en per dag (halve daghuur)	„	4320.—
voeding voor grobakpaarden	„	250.—
aanschaffing en onderhoud grobaks, trekstuigen, landbouwwerktuigen, gereedschappen, manden enz.	„	1200.—
kantoorbehoefden en abonnement telefoon	„	180.—
verlichting distributielokaal en koeliekampongs	„	480.—
gewoon onderhoud van gebouwen en werken	„	2000.—
Totaal	<i>f</i>	31350.—

Onderafd. 401. De overeenkomst bedoeld in de vraag gesteld naar aanleiding van de onderafdeeling 401 is nog bij den landsadvokaat en nog niet door partijen ondertekend. Het voorschot is nog niet verstrekt.

In groote trekken zijn de voorwaarden als volgt:

Het renteloos voorschot ad *f* 200.000 wordt gesplitst in de helft als werkkapitaal en de andere helft gekapitaliseerd fokmateriaal; het laatste wordt door de Commissie van Raad goedgekeurd en zoo noodig aangeschaft.

De afbetaling geschiedt door levering van de gefokte 4 jarige paarden aan het Leger, dat de voorkeur heeft.

De Naamlooze Vennootschap Djampit geeft een borgstelling van 2000 bouws grond gelegen op het Idjen-plateau. Het fokmateriaal blijft tot na de geheele afbetaling eigendom van het Gouvernement.

Het voorschot wordt als volgt verstrekt.

f 20.000 oprichtingskosten;

„ 60.000 in 1918, de helft voor fokmateriaal en verder hoogstens 35,000 in elk volgend jaar.

Het aantal fokmerries in 5 jaren te brengen op 250 stuks.

Onderafd. 402. Bij de begrooting voor 1918 zijn *f* 166.000 aangevraagd om overeenstemming te brengen tusschen de bepalingen betreffende de militairen op maandelijksch traktement en de soldij-genietenden bij verpleging in het hospitaal. Laatstbedoelden zullen dan een zekere som aan verpleeggelden betalen (een geringer bedrag dan thans van hen wordt ingehouden), daarentegen in het genot blijven van hunne volle soldij.

De uitkomsten dezer regeling, welke eerst na afkondiging der begrooting voor 1918 in werking kan treden, zullen af te wachten zijn, alvorens het aanbevolen denkbeeld, hetwelk neerkomt op verpleging ten laste van den Lande van den gehuwden militair, in nadere overweging te nemen.

Al dadelijk moge echter de opmerking een plaats vinden, dat het bedenkelijk wordt geacht die kosteloze verpleging te beperken tot den gehuwden militair, omdat een dergelijke maatregel ongetwijfeld ontstemming zal wekken bij den ongehuwden standgenoot.

De miliciens en de vrijwilligers zullen, zooals o.m. blijkt uit het onlangs verschenen Indisch Staatsblad 1918 No. 243, op voet van gelijkheid behandeld worden.

Het indeelen van geoefende soldaten dus vrijwilligers — bij de weerplicht-compagnieën voor het verrichten van corveën, wachtdienst, enz., geschiedt uitsluitend in het belang van de opleiding en is noodig om in den korten tijd, voor de eerste oefening uitgetrokken, de miliciens geen oefeningen te doen verzuimen.

Ook bij de depôtbataljons van het staande leger worden een bepaald aantal geoefende soldaten ingedeeld, om te voorkomen dat de recruten, door het verrichten van corveën als anderzins, aan de eigenlijke oefeningen onttrokken worden.

Bij het Nederlandsche leger worden alleen de grovere corveediensten door burgerpersoneel verricht hetgeen echter in het Indische leger evenzoo het geval is, zooals blijken kan uit het beschikbaar stellen (indien mogelijk) van veroordeelden, dan wel van fondsen voor het inhuren van koelies, ten behoeve van het grove werk in de keukens en het reinigen van sommige deelen (o.a. de privaten) der kampementen en de stallen der bereden wapens.

Naar vernomen werd, wordt de te werkstelling bij de militiecompagnieën een begeerenswaardig emplooi geacht.

Op welk tijdstip in de gewesten buiten JAVA en MADOERA de verplichte krijgsdienst zal worden ingevoerd, kan thans nog niet worden vastgesteld. In

elk geval zal daarmee zijn te wachten totdat ten aanzien van de werking der dienstplichtvoorschriften op JAVA voldoende ervaring zal zijn verkregen, om ook de ongetwijfeld in de Buitengewesten bij de toepassing daarvan te verwachten moeilijkheden te kunnen voorkomen. De Minister van Koloniën teekende daaromtrent in de M. v. T. op het D.-B. bij art. 57 aan;

„Alhoewel het onderhavige besluit de strekking heeft om den dienstplicht op te leggen aan alle daarvoor in aanmerking komende Europeesche Nederlandsche onderdanen in geheel Indië, is in enkele gebiedsdeelen van Indië, bijv. Nieuw-Guinea, het aantal dier onderdanen nog zoo gering en is de verbinding van deze gebiedsdeelen met Java nog zoo moeilijk, dat invoering van den diensplicht aldaar voorshands nog weinig practisch nut zou hebben”.

Dat „vele” voor den verplichten krijgsdienst in aanmerking komende jongelieden Java verlaten om zoodoende den dienst te ontloopen, mag worden betwijfeld, om de eenvoudige reden, dat de gelegenheid om jongelieden van de voor eerste opkomst bepaalde leeftijd in de Buitengewesten te plaatsen beperkt is. Overigens bestaat, zoolang de ingeschrevene nog niet is opgeroepen voor de keuring, volkomen vrijheid van beweging. Van overplaatsing naar de Buitenbezittingen, tot vorenaangeduid doel, van landsdienaren zijn geen voorbeelden bekend.

Onderafd 408. Het periodiek onderzoek van de burgerlijke schrijvers bij het departement van oorlog, om in aanmerking te komen voor bevordering tot eene hogere klasse is — in tegenstelling met de voor de klerken bij de civiele departementen geldende bevorderingsregeling — noodig om de volgende redenen.

Vorenbedoelde burgerlijke schrijvers dienen ter vervanging van de aan de vastgestelde sterkte ontbrekende militaire schrijvers en vormen met dezen één korps. Evenals bij laatstbedoelde schrijvers vier rangen worden onderscheiden, n.l. die van Korporaal- of Soldaat-schrijver, Sergeant-schrijver, Sergeant-majoor-schrijver en Adjudant onderofficier-schrijver, worden ook de burgerlijke schrijvers verdeeld in vier klassen, waarvan die der 1e klasse de plaats innemen van ontbrekende adjudanten-onderofficier-schrijver, enz.

De bevordering der burgerlijke schrijvers moet daarom ook op denzelfden voet zijn geregeld als die der militaire schrijvers, wier plaatsen zij innemen. Waar het voor deze beslist noodig is, dat zij, om voor den hooger rang in aanmerking te komen, voldoen aan hogere eischen, blijkende uit een af te leggen examen, is het bij de bestaande regeling niet te vermijden, dat ook ten aanzien van de burgerlijke schrijvers op dezelfde wijze wordt gehandeld.

Onderafd. 409 De niet-Europeesche Sergeanten en Korporaals bekleeden z.g. „secundaire” betrekkingen, waarvoor de eischen — zoowel wat betreft vakkenis, als algemeene ontwikkeling, omvang en gewicht der functies, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid — beduidend lager zijn dan die, welke gesteld worden aan de door hunne Europeesche ranggenooten bekleede kaderbetrekkingen. De regeling van de dienstvoorwaarden houdt daarmee uit den aard der zaak verband. ¹⁾

1) De uitvoerings maatregelen zijn ten deele nog in bewerking en daarom nog niet ter kennis van belanghebbenden gebracht.

Intusschen is sedert kort voor meerdere groepen van niet-Europeesche onderofficieren en korporaals de gelegenheid open gesteld om zich in hun rang een positie te verwerven, welke — voorloopig nog behoudens eenige uitzonderingen, echter niet wat inkomsten, voeding en huisvesting betreft — in materieel opzicht overeenkomt met die hunner ranggenooten van Europeeschen landaard, terwijl voor eenige van die groepen tevens ook de hogere onderofficiersranggen zijn opengesteld.

In deze richting wordt met spoed voortgeschreden, zoodat aangenomen kan worden, dat reeds in de naaste toekomst al die kaderbetrekkingen, welke thans nog uitsluitend door Europeanen bekleed kunnen worden, voor alle landaarden zullen zijn opengesteld en wel op voet van gelijkheid met Europeanen.

Daarbij kan echter van het aangenomen beginsel, om tegenover gelijke rechten ook gelijke plichten te stellen — hetgeen ook in zich sluit voldoende kennis van de Nederlandsche taal —, niet worden afgeweken, omdat hij, die zich in het leger tegenover meerderen en ondergeschikten slechts van een Oostersche taal (i c. het Maleisch) kan bedienen, in algemeene geschiktheid ten achter staat bij hem, die zich óók van de Nederlandsche taal kan bedienen.

Om aan het bezwaar, verbonden aan het aanleeren van I.g. taal, tegemoet te komen, zijn kort geleden fondsen toegestaan voor het oprichten van leergangen in de Nederlandsche taal in de groote garnizoenen op Java.

Bij het departement van oorlog is een voorstel in bewerking om verbetering te brengen in de wijze van huisvesting der gehuwde niet-Europeesche onderofficieren, Inlanders zoowel als Menadoneezen, Ambonneezen, en wel in dien zin, dat waar deze onderofficieren, ten opzichte van de van hen gevorderde diensten als ten aanzien van hun vakkennis en ontwikkeling op een lijn ongeveer zijn te stellen met de Europeesche korporaals, zij ook ten aanzien van de huisvesting dezelfde aanspraken zullen verkrijgen als de gehuwde Europeesche korporaals.

De oprichting van een weduwen- en weezenfonds voor niet-Europeesche militairen van het leger zal in beschouwing zijn te nemen in verband met het in het leven roepen van een dergelijk fonds voor niet-Europeesche landsdienaren.

Wel ligt het in de bedoeling, om de onderofficieren van niet-Europeeschen landaard, die — voldaan hebbende aan geheel dezelfde eischen — met hunne Europeesche ranggenooten zijn gelijkgesteld, toe te laten tot het deelgenootschap aan het weduwen- en weezenfonds der Europeesche militairen.

Aansluitende bij het vorenstaande, wordt de aandacht er op gevestigd, dat de weduwe van een niet-Europeesch militair, die sneuvelde of binnen een jaar na het bekomen van in en door den dienst ontstane ziels- of lichaamsgebreken, aan de rechtstreeksche gevolgen dier verwondingen overleed, pensioen ontvangt ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië, terwijl, zoo de overleden of gesneuvelde militair geen weduwe naliet, maar wel een of meer kinderen, aan hen een onderstand wordt toegekend (Indisch Staatsblad 1910 No. 171).

Verbetering van de dienstvoorwaarden wordt beter, dan door de voeding geheel voor rekening van den lande te nemen, gezocht in de richting van eene meer

oordeelkundige regeling nopens het toekennen van verhooging van inkomsten wegens langdurigen dienst, terwijl voorgesteld is het voedingsvraagstuk in dien zin op te lossen (zie punt 15) der memorie van toelichting op onderafdeeling 409), dat de man overal in Indië een even hoog bedrag (overeenkomende met het laagste bedrag van thans) van zijn soldij aan de voeding ten koste moet leggen. Voor zoover de beschikbare middelen dan niet voldoende blijken om den man eene aan billijke eischen voldoende voeding te verstrekken, zal in het ontbrekende worden voorzien door toekenning van een, voor elk garnizoen afzonderlijk te stellen toeslag.

Een voorstel om de hierbedoelde bepaling al dadelijk in werking te doen treden, is in behandeling.

De Regeering onderzoekt, doch de slechte postverbinding doet het haar betwijfelen, of het mogelijk is de voorstellen opgesomd in de onderafdeeling 409 op de aanvullende begrooting voor het loopende jaar te brengen.

De op de begrooting voorkomende voorstellen tot lotsverbetering voor de militairen beneden den rang van onderluitenant hebben hun ontstaan niet te danken aan den wensch tot bestrijding van een kwaad (blijkbaar heeft men het oog op de stroomingen van den laatsten tijd) — waarvan trouwens bij den opzet van die voorstellen nog geen sprake was — doch uitsluitend aan de overweging, dat de dienstvoorwaarden van bedoelde militairen in menig opzicht te wenschen overlieten, waarvan o. m. afvloeiing van geschikte krachten naar andere takken van dienst en naar particuliere werkgevers het gevolg was

Onderafd. 410. Niet geheel duidelijk is wat bedoeld wordt bij het aandringen op meerdere eenheid in de opmetingen verricht door verschillende diensten.

Uiteraard stelt iedere dienst zijn afzonderlijke eischen, verband houdende met het doel van de opneming. Voor de noodige voeling tusschen de verschillende diensten, die zich met meetwerkzaamheden bezig houden, zorgt de Permanente Commissie voor Opnemings- en Kaarteeringswerkzaamheden in Nederlandsch-Indië, ingesteld bij Gouvernements besluit van 17 Maart 1906 No. 48.

De ondervinding heeft de zeer groote voordeelen van de militaire organisatie bewezen. Sedert de landrentemetingen werden uitgevoerd door den Topographischen dienst is de aangelegenheid in goede banen geleid.

Sedert 1904 kunnen bij de Triangulatiebrigade twee ingenieurs worden ingedeeld; slechts een dier plaatsen is vervuld bij gebrek aan gegadigden. De ingenieursopleiding is trouwens niet de aangewezen, aan den eenen kant geeft zij te veel, aan den anderen kant te weinig.

Onderafd. 415. Nu de verpleegster haar intrede gedaan heeft in de militaire hospitalen, ligt 't op den weg van den Militair Geneeskundigen Dienst zoowel in haar belang als in dat van het hospitaalbedrijf voor hare huisvesting a. a. (internaat) zorg te dragen en bij onvoldoend aanbod hare opleiding ter hand nemen.

In den geest van de vraag in de 5e zinsenede op bladzijde 18 zijn reeds voorstellen aanhangig gemaakt, waarvan de verwezenlijking moest worden uitgesteld, totdat de weg der invoering van de thans voorgestelde hervormingen daartoe voldoende gebaad zou zijn. Evenzoo bestond reeds het voornemen den rang van

sergeant o. a. afhankelijk te stellen van het bezit van een diploma voor ziekenverpleging, wat echter voorloopig niet volkomen kan doorgevoerd worden zonder reeds verkregen rechten van belanghebbenden te schaden en dus slechts geleidelijk kan bereikt worden.

Om dezelfde reden is eene salarisverhoging van den sergeant-majoor thans nog niet op haar plaats, te minder daar het allereerst noodzakelijk is, dat juist het lagere personeel, dat de verplegingsdienst verricht in het bezit komt van een diploma, waartoe het vooruitzicht op eene extra-toelage voor het bezit daarvan practisch veel zal bijdragen.

De rangen bij den hospitaaldienst kunnen niet uitsluitend afhankelijk gesteld worden van het bezit van een diploma voor ziekenverpleging, daar aan die rangen behalve vakkennis ook administratieve en zuiver militaire verplichtingen verbonden moeten blijven.

Burgerziekenverplegers kunnen in tijdelijken dienst alleen ter vervanging van ontbrekend militair verplegingspersoneel worden aangenomen. Zijn zij in 't bezit van een volledig diploma voor ziekenverpleging, dan zouden zij tot een zeer beperkt aantal in mindering van het aantal verpleegsters 1e klasse ook in vasten dienst kunnen worden aangenomen.

Het salaris voor de burgerziekenverplegers in tijdelijken dienst is afhankelijk van een door hen behaald verplegingsdiploma.

De behandeling van de verpleegsters in de militaire hospitalen is goed, getuige o.a. het feit, dat op haar verzoek eervol ontslagen verpleegsters, die zich van haar vrijwillig op zich genomen financiële verplichtingen hadden gekweten, weer werk zochten in de militaire hospitalen.

Het groote verloop is niet te wijten aan minder goede behandeling doch het gevolg van huwelijk, groote vraag van particuliere klinieken, andere departementen te hooge eischen en verwachtingen der verpleegsters wier onderlinge verstandhouding ook dikwijls te wenschen overliet.

Onderafd. 419. Het bedrag ad f 1.720.000 in de onderafdeeling 419 heeft betrekking op uitgaven voor eens; het uittrekken van een memoriepost op de begrooting voor 1919 geschiedde met het oog op de mogelijkheid dat het bovengenoemde voor 1918 reeds toegestane bedrag niet in datzelfde jaar zou kunnen worden besteed. Die memoriepost is dus slechts een administratieve maatregel.

De vraag omtrent de geschiktheid van het voor permanent vliegekamp bij Bandoeng (Soekamiskin) uitgezochte terrein kan onvoorwaardelijk bevestigend worden beantwoord.

Het heeft nimmer in de bedoeling gelegen te Rantja Ekek een permanent vliegekamp in te richten. Het benutten van dat terrein heeft alleen ten doel gehad om bepaalde proeven te nemen t. a. v. de atmosferische invloeden op de aviatiek in en over bergterrein. De proeven hadden plaats in den drogen moesson en voor dat doel heeft het terrein bij Rantje Ekek volkomen aan de verwachting beantwoord. De daaraan bestede kosten ad f 4253.83 waren onvermijdelijk. Die uitgaven zijn in alle opzichten vruchtdragend gebleken.

Middelen
Hoofdstuk II.

Onderafd. 130. De verkoop van kaarten is sedert 1914 van ruim f 11000.— gestegen tot bijna f 18000.— in 1917.

De van de gemeente Batavia ontvangen som van f 9000.— betref de vergoeding voor uitgevoerde opmetings-en kaarteerings-werkzaamheden en heeft geen betrekking op den verkoop van voor het publiek verkrijgbaar gestelde kaarten.

Onderafd. 133. Het bedrag bedoeld in dit onderdeel vertegenwoordigt den aankoopsprijs in Nederland van het ten behoeve van de militaire societeiten uitgezonden, nagenoeg alcoholvrij, bier.

Tengevolge van den belemmerden aanvoer en de daarmee verband houdende prijsstijging is practisch de verkoop van alcoholische dranken sterk verminderd. Het alcoholvraagstuk heeft overigens de volle aandacht van de Regeering.

De tweede in dit onderdeel gestelde vraag moet, blijkens mededeeling van den betrokken plaatselijk gezaghebbende, ontkennend worden beantwoord.

Onderafd. 138. De raming van het middel „Andere Ontvangsten”, der ontvangsten van het Departement van Oorlog, is als volgt te onderscheiden:

Terugbetaling van de in afgesloten dienstjaren te veel of ten onrecht genoten
geiden. f 10000.—

Transport. f 10000.—

Terugbetaling door gewezen officieren van het Nederlansch-Indisch leger van de door den staat betaalde opleidingskosten enz. bij vervroegd ontslag uit den militairen dienst ” 25000.—

Terugbetaling van door gewezen mindere militairen bij het verlaten van het leger nagelaten schulden aan den lande. ” 1000.—

Betalingen door particulieren voor het opleggen van buskruit in de militaire bewaarplaatsen ” 200.—

Boeten opgelegd aan burgerlijk personeel bij de militaire ziekeninrichtingen . . ” 300.—

Door de Algemeene Rekenkamer en van wege het departement opgelegde vergoedingen. : ” 20000.—

Ontvangsten van de Zanderinrichtingen . ” 500.—

Ontvangsten wegens telegrammen en telefoongesprekken ” 20000.—

Verschillende andere ontvangsten van afwisselenden onvoorziene aard (z. g. toevallige baten) ” 30000.—

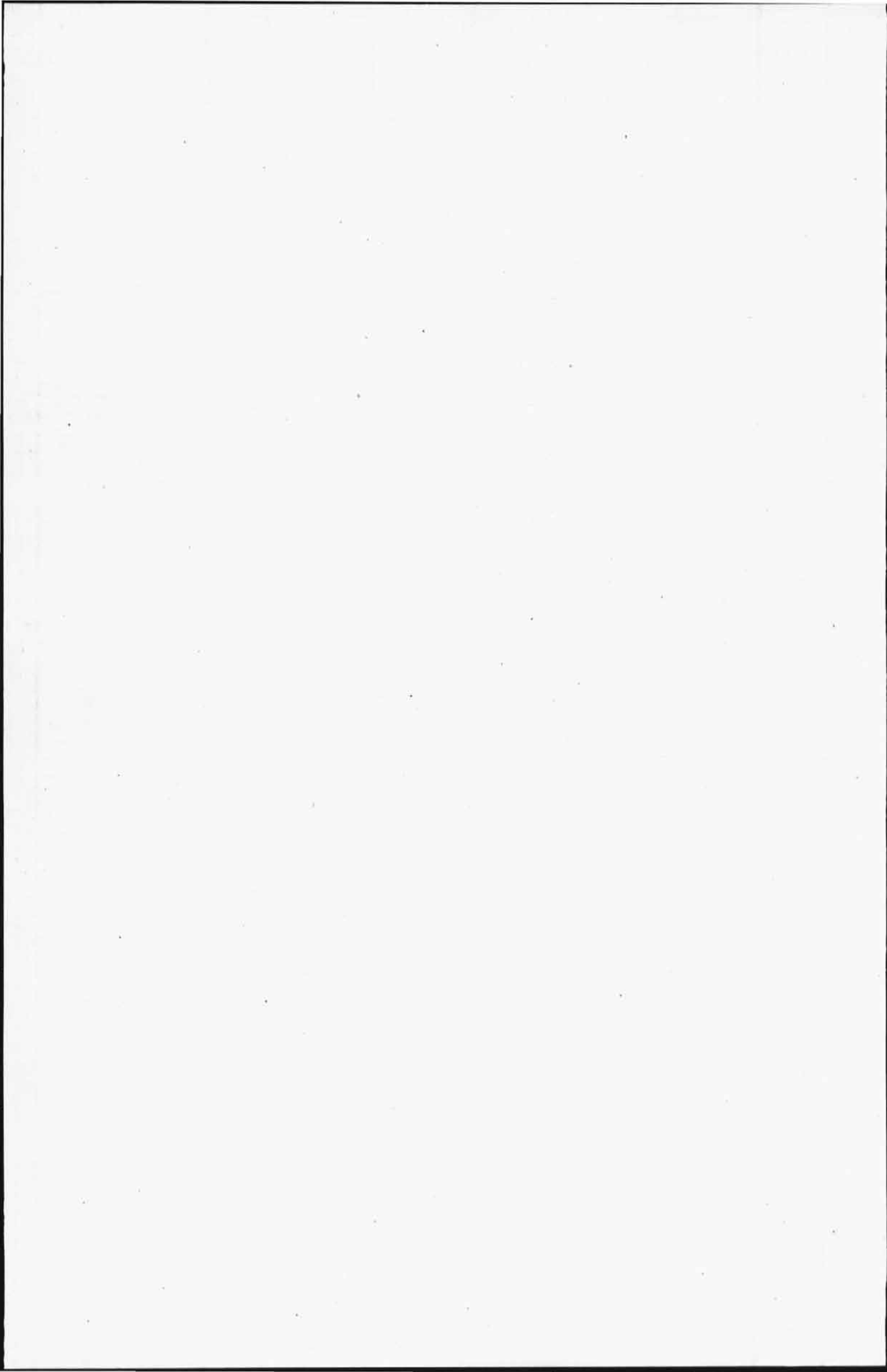
Totaal ” 107000.—

Eerste nota van wijzigingen.

Hoofdstuk I.

Onderafdeelingen 92 en 93.

Betreffen uitgaven in Nederland, welke hier thans niet kunnen worden toegelicht.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

Derde Nota van Wijzigingen.

GEDRUKT STUK No. 62.

VERSLAG.

HOOFDSTUK II.

Afdeeling IX, onderafdeeling 409. Hoewel deze post algemeen met ingenomenheid werd ontvangen — inzonderheid werd toegejuicht het uitgesproken voornemen van de Regeering om van af 1 Juli a.s. aan den onder No 15 bedoelden maatregel terugwerkenden kracht te verleen — toonde men zich nog niet geheel voldaan, aangezien nog niet met alle in het Verslag gemaakte opmerkingen omtrent de positie-verbetering der mindere militairen rekening was gehouden.

Nogmaals werd er op aangedrongen ook de aan de andere in het Verslag bij onderafdeeling 409 besproken maatregelen zoo spoedig mogelijk, met terugwerkende kracht, uitvoering te geven; in het bijzonder zou er naar sommigen meenden aanleiding zijn de kosten van de voeding der mindere militairen geheel voor rekening van den lande te nemen.

Door vele leden werd een wegnemen van alle rassenverschil in het leger gewenscht geacht en de invoering van een uniformsoldij voor alle groepen van mindere militairen bepleit. Met het te dier zake handelende amendement der heeren Waworoentoe c.s. (zie gedrukt stuk No. 60) werd dan ook door vele leden instemming betuigd. Is er verschil in gevechtswaarde tusschen de soldaten onderling, zoo werd betoogd, dan dient dit individueel en niet rasgewijze tot uiting te komen, bijv. door indeeling der mindere militairen in twee klassen: een eerste klasse met een bezoldiging gelijk aan de soldij, die thans door de Europeesche militairen wordt genoten en een tweede klasse met een soldij, gelijk aan die, welke thans aan de Ambonneesche militairen wordt tegoed gedaan.

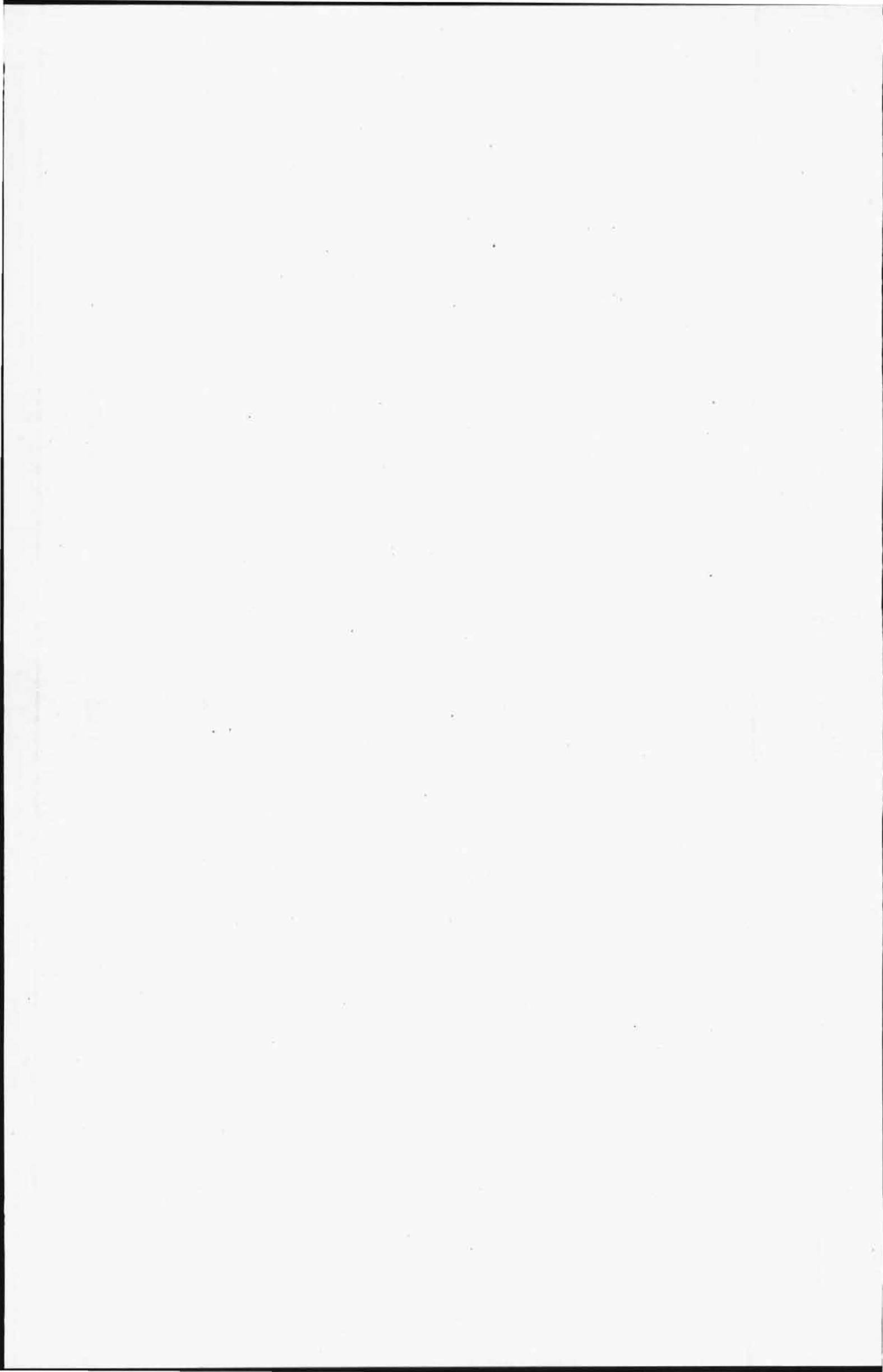
Andere leden, die eveneens de invoering van een standaard soldij voorstonden, dachten zich dit als volgt.

De soldij zal gelijk behooren te zijn aan die voor de Ambonneesche militairen geldende, met dien verstande dat de uit Nederland gezonden militairen voorshands een tropentoelage zullen genieten. Moeilijkheden ten aanzien van de zg. Indo-Europeanen werden niet gevreesd, daar deze groep in het leger weinig talrijk is. Voor hen, die thans in dienst zijn, zouden overgangsmaatregelen te treffen zijn.

Eenige leden, hoewel hun instemming met de even aangegeven regeling betuigende, achtten het minder gewenscht de thans bestaande soldij voor de Ambonneesche soldaten tot standaard-soldij aan te nemen, aangezien deze groep van militairen, die toch voor een groot deel de plaatsen inneemt, die feitelijk door Europeanen bezet behooren te worden, dusdoende hun positie niet zouden zien verbeterd, hetgeen hen ongetwijfeld zou grieven. Deze leden achtten dus een standaard-soldij, hooger dan de evengemelde, noodzakelijk. Hiertegen werd aangevoerd dat men aan zulk een grief der Ambonneesche militairen wellicht tegemoet zou kunnen komen, door een premie in te stellen voor militairen van inheemschen oorsprong die blijk hebben gegeven van voldoende kennis van de Nederlandsche taal. Vele Ambonneezen zouden daaronder vallen, dacht men.

Aldus vasgesteld door de Commissie van rapporteurs den 26sten Juni 1918.

CRAMER,
VAN HINLOOPEN LABBERTON,
WHITLAU.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

MOTIE.

GEDRUKT STUK No. 63.

1. Moties, voorgesteld door de heeren Moeis, Tjokroaminoto, Van Hinloopen Labberton, Thajeb, Teeuwen, Sastrowidjono en Dwidjosewojo.

Ingezonden 26 Juni 1918.

a. De Volksraad: van oordeel, dat vermindering van den belastingdruk der Inlandsche bevolking dringend noodig is,

dringt bij de Regeering aan op, ernstige overweging van de vraag, wat ter zake zal kunnen worden gedaan, en gaat over tot de orde van den dag.

b. De Volksraad: overtuigd dat de rustige ontwikkeling van Indië eischt, dat steeds grootere groepen van ingezetenen mede geroepen worden tot deelname in de verzorging van de belangen van localen aard;

dringt bij de Regeering aan op belangrijke uitbreiding van het kiesrecht voor Inlanders en daarmede gelijkgestelden;

en gaat over tot de orde van den dag.

2. Motie, voorgesteld door den heer Van Hinloopen Labberton,

Ingezonden 26 Juni 1918.

De Volksraad: van oordeel zijnde, dat, afgescheiden van de vraag hoe bij de in voorbereiding zijnde Vlootwet de kosten verdeeling inzake vlootuitbreiding zal worden geregeld, de regeling zooals zij thans wettelijk is afgekondigd in het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1896 (Staatsblad No. 238) niet zonder meer mag worden ter zijde gesteld;

dringt er op aan, dat de verdeeling van kosten bij vlootuitbreiding op de in dat Koninklijk Besluit aangewezen voet blijve geschieden;

en gaat over tot de orde van den dag.

3. Motie, voorgesteld door de heeren Gerritzen, Stibbe, Van der Jagt, Atmodirono en Koesoemo Octoyo.

Ingezonden 26 Juni 1918.

De Volksraad: gelet op de mededeelingen van de Regeering omtrent den verkoop van het Gouvernementstin te Batavia sedert medio 1915,

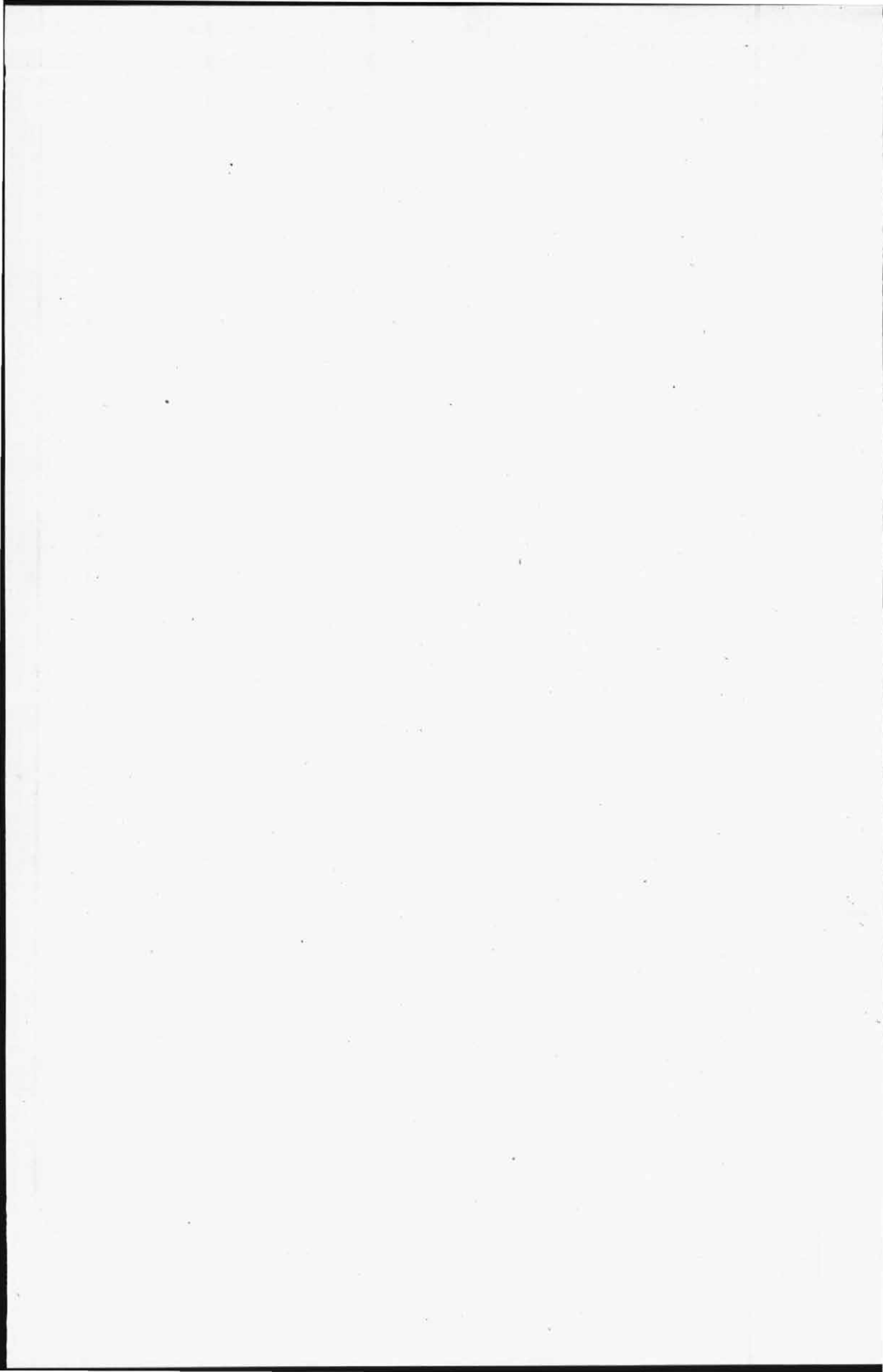
vereenigt zich geheel met de door de Regeering ter kennis van den Volksraad gebrachte inzichten omtrent den verkoop van tin.

4. Motie, voorgesteld door de heeren Bergmeijer, Schumann, Van Hinloopen Labberton, Schmutzer, Soslisa, Laoh, Birnie, Pabst, Kamil, Waworoentoe en Moeis,

Ingezonden 27 Juni 1918

De Volksraad: van oordeel, dat een spoedige toepassing hier te lande van het nieuwe artikel 192 der Nederlandsche Grondwet in het belang van een zoo ruim mogelijke voorziening in de dringende onderwijsbehoeften gewenscht moet worden geacht,

spreekt de hoop uit, dat de Regeering zoo spoedig mogelijk het noodige moge verrichten, om de gelijkstelling tusschen openbaar en particulier Onderwijs te verkrijgen.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1919.

AMENDEMENTEN.

GEDRUKT STUK No. 64.

1. Amendement van de heeren Cramer, Stokvis en Tjipto Mangoenkoesoemo.

Ingezonden 26 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:
In Hoofdstuk II, afdeling VIII het bedrag uitgetrokken voor onderafdeeling 343 A: Nieuwe regeling der bezoldiging van de ingenieurs met Delftsch of daarmee gelijkwaardig diploma bij de verschillende diensten onder het Departement van Gouvernementsbedrijven, alsmede van de overige gegraduateerde ambtenaren bij den dienst der Staatsspoorwegen, te verhoogen met *f* 150.000 — ten einde aan de nieuwe wedderegeling terugwerkende kracht te kunnen geven tot 1 Januari 1918.

CRAMER.
STOKVIS.
TJIPTO MANGOENKOESOEMO.

2. Amendement van de heeren Cramer, Stibbe, Oetoyo, Atmodirono, Djajadiningrat, Van Hinloopen Labberton, Tjokroaminoto, Thajeb en Moeis

Ingezonden 25 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:
In Hoofdstuk II, afdeling VII het bedrag uitgetrokken voor de onderafdeeling 306*d*: Bevloeiings- en afwateringswerken, nummer 25 en 26 van het werkplan (verschillende werken van kleinen omvang w.o. kleine door de bevolking gevraagde werkjes en z. g. veldwadoeks,

gedrukt stuk No. 17 B bladzijde 43), te verhoogen met *f* 1.000.000.— en mitsdien te brengen op *f* 2.200.000.—.

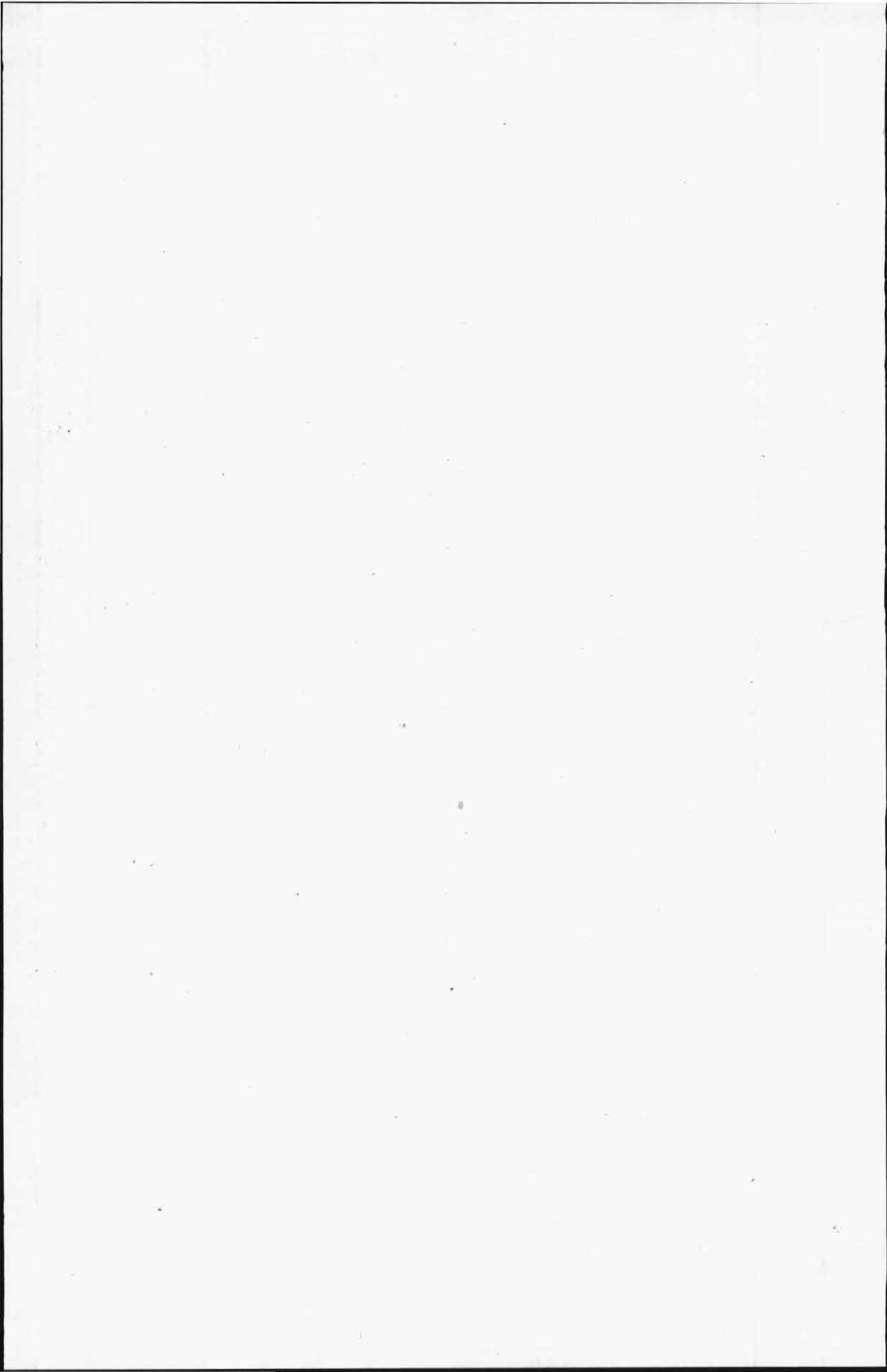
CRAMER.
STIBBE.
OETOYO.
ATMODIRONO
TJOKROAMINOTO.
MOEIS.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
DJAJADININGRAT.
THAJEB.

3. Amendement van de heeren Cramer, Atmodirono, Oetoyo en Djajadiningrat.

Ingezonden 25 Juni 1918.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen:
In Hoofdstuk II, afdeling VII, het bedrag uitgetrokken voor de onderafdeeling 298 A: Nieuwe wedderegeling voor de Ingenieurs en Hoofdingenieurs met Delftsch of daarmee gelijknamig diploma bij de B O W, te verhoogen met *f* 120.000.—, ten einde de voorgestelde regeling van terugwerkende kracht tot 1 Januari 1918 te kunnen verklaren.

CRAMER.
ATMODIRONO.
OETOYO
DJAJADININGRAT.

Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het
dienstjaar 1919.

MOTIE.

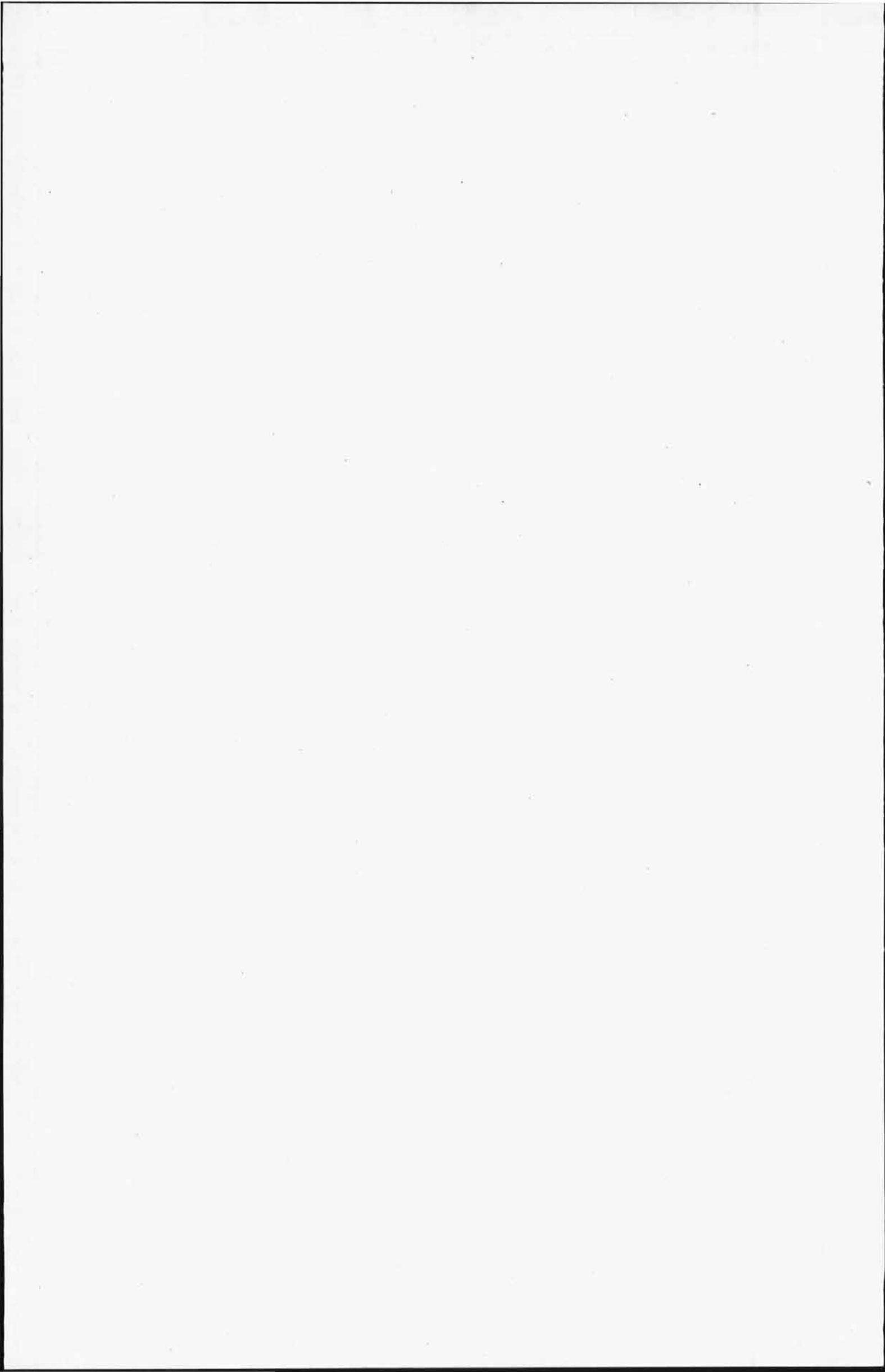
GEDRUKT STUK No. 65.

Motie, voorgesteld door de heeren Moeis, Tjokroamino-
noto, Van Hinloopen Labberton, Teeuwen, Sastrowidjono
en Dwidjosewojo.

Ingezonden 26 Juni 1918.

De Volksraad, overwegende, dat het Reglement op de
particuliere landerijen bewesten de Tjimanoeek (Staats-
blad 1912 No. 422), in tal van bepalingen bezwaar
oplevert voor de bevolking en gelegenheid geeft tot
willekeurige handelingen van de zijde der landheeren ;
dringt bij de Regeering aan op de overweging van
eene herziening van dat reglement, waarbij niet de
belanghebbende bevolking, zooals tot dusver, van het
kenbaar maken ook van hare inzichten zal zijn
uitesloten ;

gaat over tot de orde van den dag.

Voorstel van den heer

DJAJADININGRAT

als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 30 Maart 1917 No. 71 (Stbl. No. 443).

Aan

den Voorzitter van den Volksraad.

Ik heb de eer U HoogEdelGestr. hierbij beleefd te doen toekomen een voorstel als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde.

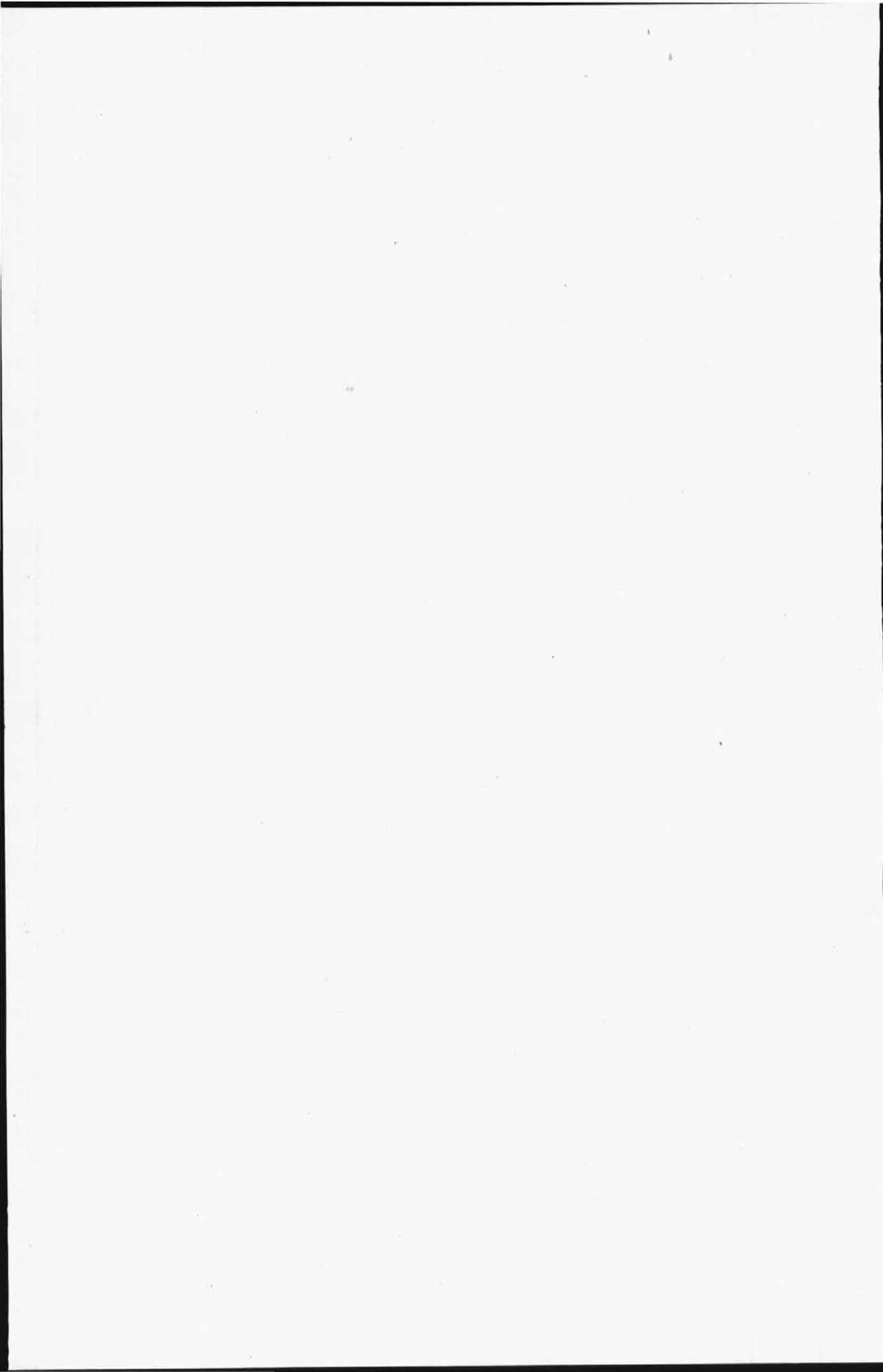
Het Lid van den Volksraad,
DJAJADININGRAT.

Voorgesteld wordt aan den Gouverneur-Generaal in overweging te geven:

1°. H. M. de Koningin eerbiedig te verzoeken, den tweeden volzin van art. 15 van het K. B. van 30 Maart 1917 No. 71 (Staatsblad No 443) te lezen als volgt: Bij de beraadslagingen mag zoowel het Nederlandsch als het Maleisch gebezigd worden;

2°. in afwachting van de tot stand koming dezer wijziging den tweeden volzin voornoemd op den voet van art. 24 R.R. buiten werking te stellen

DJAJADININGRAT.

Voorstel van den heer

TJIPTO MANGOENKOESOEMO

als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot verhooging van het maandelijksch salaris van de leden van den Volksraad en tot imperatieve toekenning van een binnenlandsch verlof aan de leden-ambtenaren voor den vollen tijd van hun lidmaatschap.

Aan

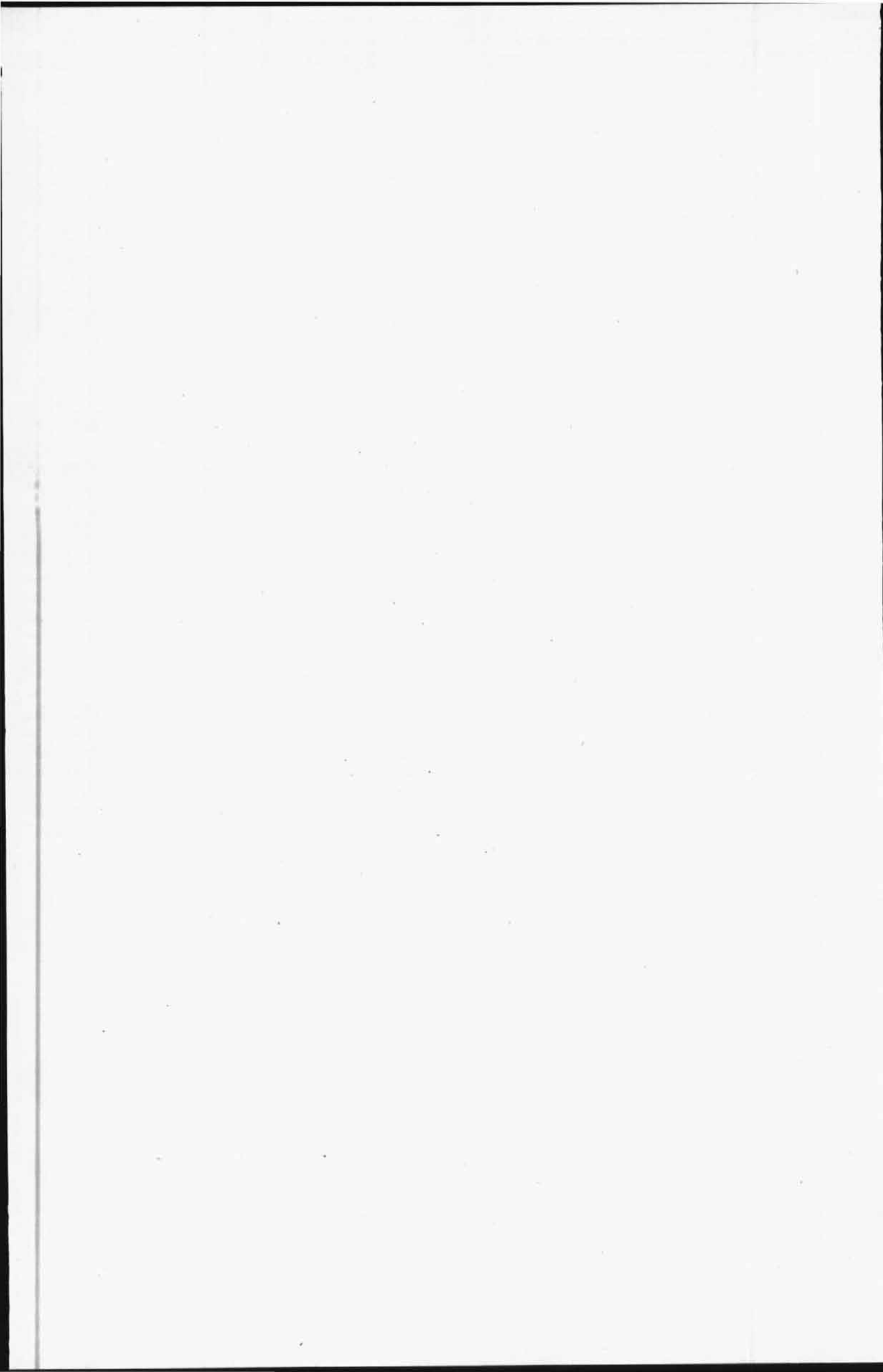
den Voorzitter van den Volksraad.

Ondergeteekende geeft in overweging, dat de Volksraad zich door tusschenkomst van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië zal wenden tot H. M. de Koningin met het verzoek om;

10. de artikelen 3 en 4 van het Koninklijk Besluit van 30 Maart 1917 No. 69 (Ind. Stbl. No. 441) te herzien in dier voege, dat aan de leden van den Volksraad toegekend wordt een maandelijksch salaris van f 500.—, zoolang als hun lidmaatschap duurt, ongeacht of er zitting wordt gehouden;

20. een imperatief voorschrift vast te stellen van deze strekking, dat aan de leden-ambtenaren van den Volksraad een binnenlandsch verlof met behoud van bezoldiging zal worden verleend voor den vollen tijd van hun lidmaatschap.

TJIPTO MANGOENKOESOEMO.

Voorstel van den heer

TJIPTO MANGOENKOESOEMO

als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot verhooging van het maandelijksch salaris van de leden van den Volksraad en tot imperatieve toekenning van een binnenlandsch verlof van de leden-ambtenaren voor den vollen tijd van hun lidmaatschap.

GEDRUKT STUK No. 2.

Door den heer Tjipto Mangoenkoesoemo is nader ingediend de volgende toelichting op zijn bovenvermeld voorstel.

TOELICHTING.

Bedoeling van het voorstel is, den leden van den Volksraad zekere waarborgen tot finantieele onafhankelijkheid te geven, welke niet geschonken worden door een dagzittingsgeld van f 20 — plus reis- en verblijfkosten.

Slechts terloops zij opgemerkt, dat niet weinigen onder de leden van den Volksraad financieel gedupeerd zijn door hun lidmaatschap, in het bijzonder zij, die geen vaste betrekking bekleeden en wier gewone inkomsten ophouden door hun langdurig verblijf te Batavia.

De financieele misère, die het lidmaatschap met zich brengt, is een overwegend bezwaar voor deze leden, om den arbeid te leveren, die van hen verwacht wordt.

Het lijkt den voorsteller dezes daarom gewenscht, om deze leden geheel onafhankelijk te maken van hun gewone inkomsten, waartoe een maandelijksche bezoldiging van f 500.— voldoende wordt geacht.

Leden, die tegelijkertijd een ambt bekleeden bij het gouvernement en die verlof genieten, zoolang de zittingen duren, zullen weliswaar een dubbel inkomen genieten, doch zulks is geen onoverkomelijk bezwaar, in zooverre dat de verhooging van het budget daardoor niet noemenswaardig zal zijn.

Ten einde dezen ambtenaren-leden van den Volksraad een verlof te waarborgen voor het nakomen hunner plichten als leden van het college, wordt een imperatief voorschrift tot verlof noodig geacht met behoud hunner gewone bezoldiging voor den vollen tijd van hun lidmaatschap. Het gevaar toch is niet denkbeeldig, dat te eenigertijd het eene of andere lid, dat naar de meening der regeering te lastig wordt in den Volksraad, verlof wordt geweigerd, ten einde bedoeld lid buiten staat te stellen een minder gewensche critiek te leveren op regeeringsdaden of regeeringsbeleid.

Voorts brengt de ernstige opvatting van het lidmaatschap met zich mede, dat loco-onderzoekingen worden gedaan door een of meerdere leden naar door dagbladen gesignaleerde misstanden. Zooals de „vergoedingen” thans zijn gregeld, kan er niet aan gedacht worden bedoelde onderzoekingen te doen.

Voorstel van den heer

TJIPTO MANGOENKOESOEMO.

als bedoeld bij artikel 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot verhooging van het maandelijksch salaris van de leden van den Volksraad en tot imperatieve toekenning van een binnenlandsch verlof aan de leden-ambtenaren voor den vollen tijd van hun lidmaatschap.

GEDRUKT STUK No. 3.

VERSLAG.

Naar het oordeel van vele leden was eene voorziening in den geest van het tweeledig voorstel Tjipto Mangoenkoesoemo zeer urgent, doordat reeds eenige Volksraadsleden de nadeelige gevolgen van de afwezigheid van eene behoorlijke verzekering van de zelfstandigheid der leden hadden ondervonden.

Men wees op het geval van het lid Teeuwen, aan wien door de N. I. S. de bijwoning van de zittingen van den Volksraad moeilijk, wellicht spoedig onmogelijk zou worden gemaakt en op het geval van de leden Van Hinoopen Labberton en Schumann, te wier aanzien door de Regeering als werkgeefster moeilijkheden in den weg zouden kunnen worden gelegd. Deze houding van de Regeering zelf, welke den Volksraad instelde, welke groote bevreemding Vele leden achten het dringend noodig, dat al aanstonds zoodanige voorzieningen getroffen worden, dat de keuze of benoeming tot Volksraadslid niet tot eene ijdele sinecure wordt gemaakt. De werkzaamheden, verbonden aan het Volksraadslidmaatschap zouden, naar de meening van deze leden, alleen dan tot hun recht kunnen komen als de mogelijkheid van belemmering door particuliere werkgevers en van verlofweigering door de Regeering geheel werden voorkomen.

Naar men meende mag van de Volksraadsleden niet geëischt worden dat zij voor de behartiging van dit algemeen belang hunne particuliere belangen geheel op zijde zetten, maar moet het hun mogelijk worden gemaakt om zonder oogendienarij tén aanzien van hun werkgevers de opgedragen taak naar beste weten en kunnen uit te voeren.

Door enkele leden werd hiertegenover aangevoerd, dat het een pijnlijke zaak is om zoo spoedig de behartiging van iets wat toch een financieel belang van de leden betreft, ter hand te nemen. Ter voorkoming dat een pijnlijke indruk wordt gewekt, zouden deze leden het de eerste drie jaren nog eens willen aanzien, dan wel afwachten wat de Regeering uit zich zelf eventueel zou doen. Daartegenover werd erkend dat de Volksraad bestaat uit mannen die veelal met opoffering van belangrijke particuliere belangen het lidmaatschap hebben aanvaard. Dit kweekt een geest van vertrouwen die aan de samenwerking ten goede komt. Deze leden vreesden dat dit natuurlijk zou veranderen, indien personen, wien het uitsluitend te doen was om de toelage, leden van den Volksraad werden, waardoor beroepspro-

litici zouden kunnen ontstaan, en de belangeloozen zich wellicht zouden terugtrekken. Van andere zijde werd hiertegen aangevoerd, dat het opgeven van een gedeelte van hun inkomsten voor hen wier inkomen een zeker minimum te boven gaat, zeer gemakkelijk is, doch dat voor minder financieel sterken elke vermindering het behouden van het Volksraadslidmaatschap tot eene onmogelijkheid zou maken. Als zoodanig minimum achtte men een bedrag van f 500 als in het voorstel genoemd, alleszins billijk en zeker niet te hoog in verband met de plaats welke de Volksraadsleden in de Indische maatschappij zullen hebben in te nemen, en ook in verband met hetgeen in Nederland aan de Leden van de Tweede Kamer wordt tegoed gedaan. In verband met den Indischen traktements-standaard is f 6000 per jaar tegenover f 3000 in Nederland zeker matig te achten. Deze leden zouden er voor zijn aan alle particulieren welke lid van den Volksraad zijn dit salaris te verzekeren, het al of niet aanvaarden ervan facultatief stellende. Voor de ambtelijke leden van den Volksraad wier gewone inkomsten ver beneden dat bedrag blijven, achtte men eene verhooging tot dit bedrag dringend noodzakelijk in verband met het gansch andere milieu waarin deze leden door hun Volksraadslidmaatschap worden gebracht. Wel verre van een demoraliseeren den invloed van deze toelage te vreezen meenden deze leden in deze verzekering van de stoffelijke belangen van de leden een grooten waarborg voor de degelijkheid en integriteit van hun arbeid te mogen zien. Voor de ambtelijke leden wier bezoldiging f 500 te boven gaat, meenden deze leden dat het voldoende zou zijn, indien hun hunne inkomsten volledig gewaarborgd bleven.

Door sommige leden werd als een nieuw bezwaar aangevoerd, dat eene vaste bezoldiging eerst op haar plaats zou zijn indien de zittingen permanent waren, en het in de praktijk zou zijn gebleken dat de Volksraad zulk belangrijk werk verricht, dat eene vaste bezoldiging gerechtvaardigd zou zijn te achten, waarmede de begroting toch weer bezwaard zou moeten worden. Daartegenover werd opgemerkt dat deze eerste begrotingsbehandeling reeds afdoende heeft bewezen, dat deze taak inderdaad als zeer zwaar en omvangrijk moet worden beschouwd. Tijdens de zitting zelf nam deze behandeling zoo zeer alle krachten in beslag dat de tijd geheel ontbrak voor eenige andere werkzaamheid, en dat slechts met de uiterste krachtsinspanning een eenigszins bevredigend resultaat is kunnen worden verkregen. Die behandeling zelf heeft afdoende bewezen dat tusschen de zittingen zeer veel tijd door ernstige studie

en plaatselijk onderzoek naar tal van vraagpunten in beslag zal moeten worden genomen om als Volksraads-lid geheel voor de taak berekend te zijn. Men meent dat dit geen overschatting van de taak van den Volksraad is al is deze Raad thans in hoofdzaak nog slechts een adviseerend lichaam. Juist in den aanvang is het naar de meening van verscheidene leden het meeste noodig om de leden in de gelegenheid te stellen niet ten halve Volksraadslid te zijn en door finantieele zorgen belemmerd te worden in de vervulling van de aanvaarde taak. De finantieele opofferingen die vooral niet-ambtenaren zich zouden moeten getroosten om lid van den Volksraad te zijn, zijn naar veler oordeel zoo groot, dat dit een bepaalde belemmering voor het lidmaatschap zou worden. Reeds thans gevoelen verschillende leden, die geen vaste of slechts zeer lage inkomens hebben, dat het feit dat zij buiten hun eigenlijke woonplaats geruimen tijd moeten doorbrengen, hun finantieelen toestand zeer achteruit zet. Vele leden waren van meening, dat men door aanneming van het lidmaatschap van den Volksraad geen finantieel nadeel mag lijden. Bij de tegenwoordige regeling van toelagen is het ten eenenmale uitgesloten dat minder gefortu-neerde personen plaatselijke toestanden kunnen gaan opnemen.

Met nadruk werd gewezen op den langen tijd welke personen in de Buitengewesten woonachtig aan hunne eigenlijke bezigheden worden onttrokken, daar niet slechts het verblijf te Batavia maar ook de reizen van en naar die plaats geruimen tijd kunnen vorderen. Een lid achtte het gewenscht de zittingsgelden te verhoogen, deze zijn vergeleken bij de zittingsgelden van vele commissies, b.v. de commissie voor aanslag in de verponding, beslist te laag. Hiertegen werd aangevoerd, dat zulk een appreciatie zeer persoonlijk is, sommigen zullen *f* 20 per zittingsdag te laag vinden, anderen ruim voldoende. Bij voor allen geldende verhooging, die dus ook hen ten goede komt, die dit bedrag voldoende achten, zou men dus onnoodige uitgaven doen. Enkele leden hadden bezwaar tegen het woord „salaris” dat in het voorstel voorkomt. Landsdienaren aan wie dit geheel of gedeeltelijk te goed wordt gedaan zouden op deze wijze een grooter verlofsbezoldiging of pensioen deelachtig worden, daar deze uit de gewone bezoldiging van het ambt plus over het uit het Volksraadslidmaatschap aangevulde salaris berekend zou moeten worden. Deze leden wilden dus in elk geval van „vergoeding” inplaats van „salaris” gesproken zien. Naar het oordeel van andere leden bestond er tegen dit gevolg juist geen bedenking indien het geval zich voordoet dat ambtenaren met een lager inkomen dan vijfhonderd gulden per maand op grond van kennis en bekwaamheid tot het Volksraadslidmaatschap worden uitverkoren, dan achtte men het geen nadeel dat deze ambtenaren voor een eenigszins verhoogd pensioen automatisch in aanmerking zouden komen. Vele leden waren van oordeel dat het toekennen van een geldelijke tegemoetkoming althans facultatief gesteld zal moeten worden. Voor leden aan wie reizen in commissie worden opgedragen zal, indien zij geen toelage c, q. vaste bezoldiging genieten, toch een afzonderlijk daggeld toegelegd kunnen worden. Volgens andere leden zou zulk een daggeld wel voorzien in de bepaaldelijk door den Volksraad opgedragen commissiereizen, maar niet de gelegenheid openen aan de leden om zich

ook buiten bepaalde commissoriale opdrachten om zoo-veel mogelijk persoonlijk op de hoogte van de toestanden te stellen, hetgeen deze leden voor de richtige vervulling van de taak van zeer groote waarde achten.

Tegen het denkbeeld van facultatiefstelling der bezoldiging werd aangevoerd dat dit geen zuiver standpunt is te achten, omdat er dan verschil van waardeering zal ontstaan voor bezoldigde en niet-bezoldigde leden. Men achtte het daarom gewenscht om voor alle leden eenzelfde maatstaf aan te leggen, en deze leden zouden derhalve het meeste gevoelen voor de ongewijzigde aanneming van het voorstel Tjipto Mangoenkoesoemo. Een der andere leden zou in het bijzonder verschil gemaakt willen zien tusschen Europeesche en Inlandsche leden teneinde vooral de laatsten gelegenheid te geven zich geheel aan hun taak te wijden. Dit lid meende dat te kunnen aanzien het voorstel aanneming verdiende. Anderen waren daarentegen van oordeel, dat de landaard zeker in den Volksraad niet als een criterium tot het maken van onderscheid zou mogen gelden. Daarentegen zouden zij een onderscheid gemaakt willen zien tusschen ambtelijke en niet-ambtelijke leden. Voor de eerste categorie zou met eene voorziening ten aanzien van verlofsverleening zijn te volstaan, terwijl ten aanzien van de niet-ambtelijke de keuze gesteld zou kunnen worden tusschen een presentiegeld en een vaste bezoldiging. Ambtenaren zouden, indien zij dit verkiezen, op wachtgeld moeten worden gesteld, en bovendien het recht moeten hebben op presentiegeld; dit wachtgeld zou dan echter op zichzelf reeds niet minder mogen bedragen dan het activiteitstractement. Andere leden waren van oordeel dat ook aan de ambtenaren met een hogere bezoldiging dan *f* 500.—, waartoe de wedde van de anderen onvermijdelijk zou moeten worden verhoogd, eene minimum-toelage van b.v. *f* 150.— dient te worden gegeven, waarover geen pensioenskorting zou zijn te betalen, maar waartegenover het presentiegeld dan zou kunnen vervallen. Door deze leden werd er op gewezen, dat de kans op bevordering of promotie tot een of andere geambieerde betrekking, tijdens den duur van het Volksraadslidmaatschap feitelijk te loor gaat, daar immers voor geen enkele betrekking men het Volksraadslid, dat geen meester van zijn tijd is, zou benoemen. Ook heeft men zich te abonneeren op tijdschriften, werken aan te schaffen enz. waar men buiten zijn Volksraadslidmaatschap niet aan zou behoeven te denken. Dit zou in eene matige toelage uitgedrukt kunnen worden. Daartegenover zou dan echter geenerlei vermindering van de gewone inkomsten met inbegrip van toelagen enz. mogen staan. Ook stilstand van ancienniteit en aanspraak op verlof of verhooging gedurende den tijd dat men voor de zittingen of commissiereizen zijn gewone ambt niet kan vervullen zou men algemeen zeer onbillijk achten. De toekenning van *f* 500.— boven de gewone bezoldiging aan ambtenaren die meer dan *f* 500.— verdienen, zooals bij ongewijzigde aanneming van het voorstel Tjipto Mangoenkoesoemo zou plaats hebben, werd zeer algemeen onnoodig geacht, de eenige grond daarvoor zou slechts te vinden zijn in den wensch om geheele gelijkheid ten aanzien van alle Volksraadsleden te betrachten, doch dan zou evenals voor de meer goede particulieren de toekenning facultatief kunnen zijn.

Ten aanzien van de verlofskwestie meenden enkele

leden, dat de laatste zin van het voorlaatste lid der Toelichting een voor deze Regeering onverdiende insinuatie inhoudt. Men meende n.l. te mogen verwachten, dat deze Regeering aan hare ambtenaren welke als Volksraadslid zijn benoemd of verkozen zekerlijk geenerlei belenmmingen in de weg zal leggen, welke hen in de vervulling van hun taak zou bemoeilijken of bij anderen ten achter stellen. Daartegen werd opgemerkt, dat in werkelijkheid het feit zich reeds heeft voorgedaan daar in een ter kennisse van belanghebbenden gebrachte missive van den 1sten Gouvernements-Secretaris gericht aan den Directeur van Binnenlandsch Bestuur de Regeering haar voornemen heeft kenbaar gemaakt om aan de te Batavia woonachtige Volksraadsleden geen verlof te verleen en ten behoeve van de vervulling van hun taak. De Regeering meent blijkens die aanschrijving dat zelfs de begrootingsbehandeling zoo weinig voeten in de aarde heeft, dat de te Batavia woonachtige ambtenaren dat wel in hun vrijen tijd naast de vervulling van hun gewone ambtsplichten, alsof die niet op zichzelf reeds den geheelen mensch zouden eischen, zouden kunnen waarnemen. Al zou het waar zijn dat deze Regeering bij nader inzien hierop weer terug komt, dan blijft toch het feit van absolute afhankelijkheid van de meer of minder liberale opvatting van opvolgende bestuurders bestaan. Men meende dat de leden van den Volksraad tegen elken arbitraire maatregel ten aanzien van de vervulling van hun lidmaatschap gewaarborgd dienen te zijn. Algemeen achtte men het van zelf sprekend dat de Regeering aan hare ambtenaren voor den tijd der zittingen en gedurende eventueel op te dragen commissiën geen verlof zal mogen weigeren. Ook het feit dat dit verlof telkens opnieuw gevraagd en verkregen zal moeten worden, werd door enkele leden in strijd geacht met een goede opvatting van het werk als Volksraadslid. Deze leden zouden hierin aan deze ambtenaren de noodige vrijheid van beweging verzekerd willen zien. Zij meenen dat de ambtenaren vrij moeten zijn om Volksraadszittingen te gaan bijwonen of reizen in uitoefening van le droit de s'enquerir te gaan maken op eigen initiatief, wanneer dit noodzakelijk blijkt, althans wanneer hun werkkring van dien aard is, dat zij zorg kunnen dragen, dat de geregelde gang van dienst niet wordt gestoord. Naar de opvatting van deze leden is dit een quaestie van vertrouwen, men acht dit een juist en een hooger standpunt. Door andere leden werd dit in strijd geacht met de ambtelijke hiërarchie. Een drager van een ambt kan maar niet gemist worden, omdat zijn eigen werk dan stil staat of door een ander minder goed wordt verricht. Dit is ten nadeele van een belang, dat evenzeer als het Volksraadslidmaatschap een algemeen belang te achten is. Een der leden achtte de strekking van het voorstel in den vorm in het tweede lid daarvan omschreven te ver gaand. Dit lid meende dat het verplicht verleen en van verlof tijdens den zittingstijd voldoende zal zijn te achten. Hiertegen werd aangevoerd, dat zoodoende het vormen van Volksraadscommissiën in belangrijke mate zou worden belemmerd, en dat daarmede de gelegenheid tot eigen plaatselijk onderzoek zou worden afgesneden in die gevallen dat men zich tusschen de zittingen daartoe de moeite zou willen getroosten. Men achtte dit een belemmering juist voor de ijverigste leden. In verband daarmede zouden verschillende leden er het meest voor gevoelen dat recht op

verlof zou worden erkend tijdens den duur der zittingen van den Volksraad en mede gedurende den tijd dat een Volksraadslid zich kwijt van een opdracht voortspruitende uit zijn mandaat. Daaronder zou men dan zoowel opdrachten door den Volksraad als door den Voorzitter te geven willen verstaan. Men ontveinsde zich niet, dat de vervulling van zulk een opdracht door een landsdienaar-Volksraadslid moeilijkheden ten aanzien van de behoorlijke uitoefening of vervulling van zijn eigen ambt zou kunnen geven. Men vroeg hoe dit zou moeten gaan met een leeraar of onderwijzer die een opdracht krijgt welke een drietal maanden zou eischen.

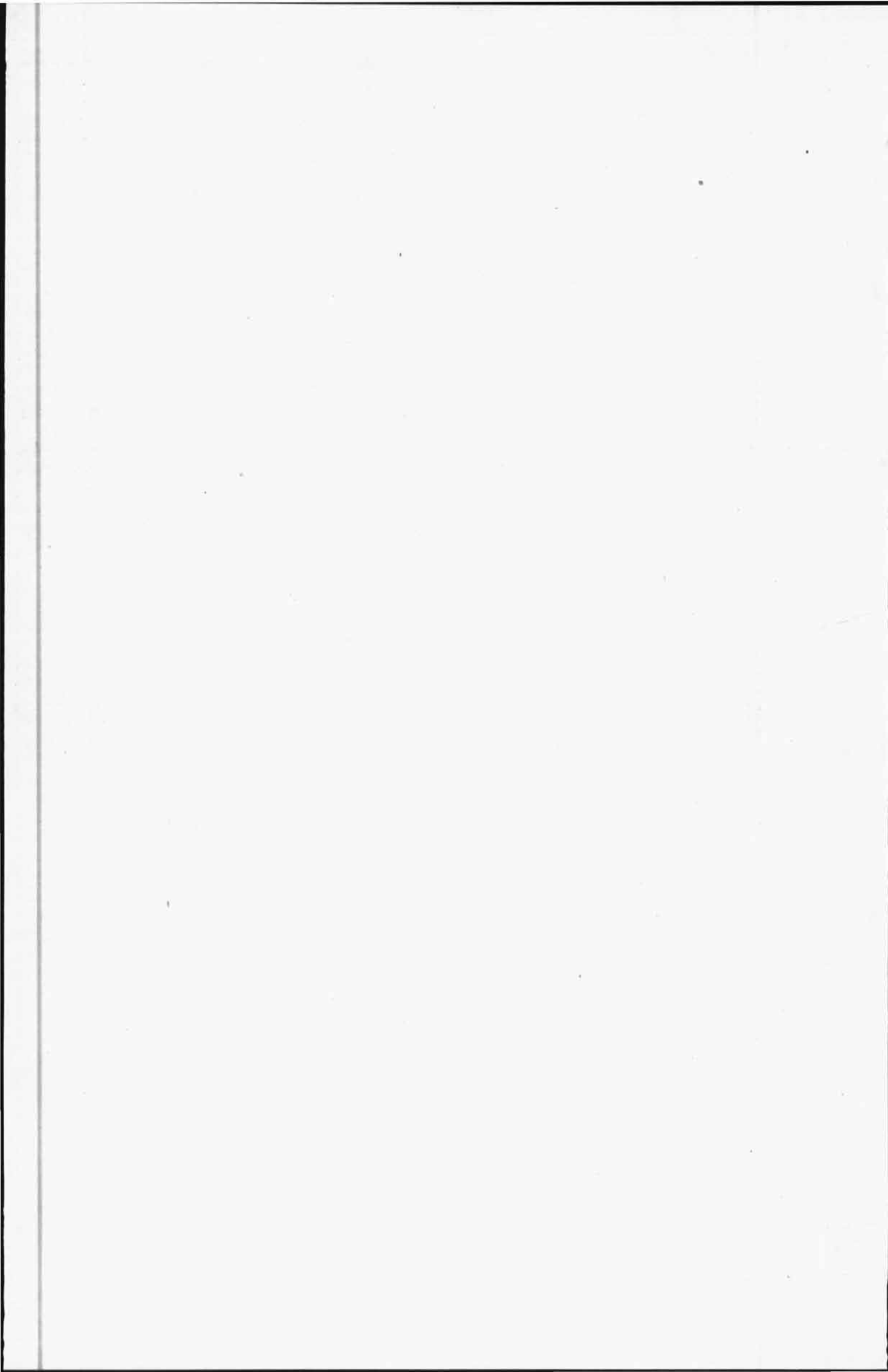
Daartegenover werd aangevoerd dat ongetwijfeld de Volksraad bestemd is om tot een permanent lichaam uit te groeien, dat men dit heeft kunnen voorzien en dat het blijkens de ministerieele beschouwingen ook voorzien en zelfs gewenscht is.

Door sommige leden werd het denkbeeld geopperd de ambtenaren in zulk een geval op non-actief te stellen. Hen zich dan met hun non-activiteitstraktement te doen behelpen kwam echter onredelijk voor. Tijdens de uitvoering van een opdracht zouden zij dan voor finantieele moeilijkheden moeten zijn gewaarborgd door op het non-activiteitstraktement een zoodanig bedrag uit de in het eerste gedeelte van het voorstel bedoelde *f* 500 toe te leggen, dat het totaal van de op die wijze genoten gelden nooit het activiteitstraktement te boven gaat. Daartegen werd aangevoerd dat dit vooral voor regenten zeer ongewenscht is omdat bij niet-herkiezing of herbenoeming maar niet dadelijk een regentschap open is, en het bovendien gewenscht is om regenten zoolang mogelijk in eenzelfde regentschap te laten. Door andere leden werd hier tegenover opgemerkt dat het Volksraadswerk er zeer door gebaat zou zijn indien ook eenige hogere ambtenaren zich daaraan geheel zouden kunnen geven. Men achtte het van zelf sprekend dat in dien tijd slechts tijdelijk in de ontstane vacatures zou worden voorzien. Het scheen niet meer dan billijk dat voor alle ambtenaren tijdens hun verlof non-activiteit hun oorspronkelijke betrekking open blijft en daarin slechts door waarneming, die in den regel ook veel minder kostbaar is, wordt voorzien. Er zou van den titularis toch altijd samenwerking met den waarnemer c.q. toezicht op dezen mogelijk blijven. Deze leden achtten het de beste regeling dat het mogelijk gemaakt zou worden zoowel aan ambtenaren als aan particulieren om het Volksraadslidmaatschap als hun hoofdbetrekking te beschouwen en hunne verdere ambtelijke of particuliere werkzaamheden als bijkomstig. Alleen op deze wijze achtte men het goed functioneeren van de instelling verzekerd.

Afgescheiden van het vorenstaande meenden enkele leden er uitdrukkelijk op te moeten wijzen dat de vergoeding voor verblijfkosten aan de van buiten Batavia afkomstigen toegekend, veel te laag gesteld is. Wil men in een eerste klasse hotel in Batavia verblijven, dan komt men met het daggeld van *f* 10 op verre na niet uit. Deze leden zouden het Reglement van Orde zoodanig gewijzigd willen zien, dat ook de Volksraadsleden bij hun declaraties de door hen werkelijk uitgegeven reis- en verblijfkosten geheel mogen opbrengen.

Aldus vastgesteld door de commissie van rapporteurs den 19^{en} Juni 1918.

VAN DER JAGT.
VAN HINLOOPEN LABBERTON.
LAOH.

Voorstel van den heer

VAN HINLOOPEN LABBERTON.

als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot wijziging van gemeld Reglement (Staatsblad 1917 No. 443).

Aan

den Voorzitter van den Volksraad.

Gebruik makende van de bevoegdheid, verleend bij artikel 49 en 50 van het Reglement van Orde (Staatsblad 1917 No. 443) heeft ondergeteekende de eer U Hoog Edelachtbare te doen geworden een voorstel om op den voet van het laatste lid van artikel 131 Regeeringsreglement aan Hare Majesteit de Koningin eerbiedig in overweging te geven en zulks door tusschenkomst en bemiddeling van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië om:

I. in het Koninklijk Besluit van 30 Maart 1917 No. 71 (Ind. Staatsblad No. 443) de 4de zinsnede van artikel 56 luidende:

„De toehoorders kunnen alleen met ongedekten hoofde „de vergadering bijwonen”.

te doen vervangen door:

„De toehoorders zijn gehouden zich te onderwerpen aan „de regelen of aanwijzingen door of namens den Voorzitter voor het bijwonen van de vergaderingen te geven”.

II. Om aan genoemd Koninklijk Besluit te doen toevoegen een artikel 57 luidende:

„Dit Koninklijke Besluit treedt buiten werking, zoodra „door Onzen Gouverneur-Generaal op voordracht van en „in overeenstemming met den Volksraad bij algemeene „verordening een Reglement van Orde voor den Volksraad zal zijn vastgesteld”.

Toelichting.

I. De toelichting kan zeer kort zijn. Bij het ontwerpen van het voorschrift in alinea 4 van artikel 56 (klakkeloos nageschreven uit de Reglementen van orde van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal vergelijk de slotzinsnede van resp. art. 73 en art. 137 van deze reglementen) heeft men blijkbaar uitsluitend het oog gevestigd gehouden op de conventie en etiquette van Europa, waar het ontblooten van het hoofd als eerbewijs geldt, en zodoende uit het oog verloren, dat de

zeden hier te lande bij vele Indonesische volkeren juist het bedekt houden van het hoofd door hoofddoek enz. als beleefdheidsbewijs voorschrijven.

Het schijnt gewenscht aan den Voorzitter gelegengeid te geven ten aanzien van kleedij, evenzeer als ten opzichte van verdere vraagpunten, welke de praktijk zou kunnen opleveren, naar bevind van zaken te handelen, en daartoe hetzij algemeene regelen te stellen, dan wel bijzondere aanwijzingen te geven.

Het reglement voorziet hierin tot dusver niet en geeft den Voorzitter in artikel 56 slechts tot taak om voor het doen bewaren van behoorlijke stilte en het voorkomen van teekenen van goed- of afkeuring zorg te dragen.

De voorgestelde redactie voorziet in alle verdere gevallen.

II. De omstandigheid, dat het Reglement van Orde naast algemeene beginselen ook zaken van internen en huishoudelijken aard regelt, maakt het gewenscht om in de vaststelling daarvan aan den Raad zelf medezeggenschap te verleenen, en de vaststelling en eventueele verdere wijziging in Indië (en niet in Nederland) te doen geschieden.

Dit mogelijk te maken is het doel van de sub II voorgestelde aanvulling.

Artikel 144 Regeeringsreglement schrijft vaststelling van het Reglement van Orde bij algemeene verordening voor. Deze „algemeene verordening” zou in stede van een „Koninklijk besluit” eene „Koloniale ordonnantie” kunnen zijn. Nu de zaak eenmaal in eerste instantie bij Koninklijk Besluit geregeld is, wordt een clause als door ondergeteekende voorgesteld in verband met artikel 20 Regeeringsreglement noodzakelijk om den Gouverneur-Generaal tot uitvaardiging van eene ordonnantie tot regeling van deze materie bevoegd te maken.

Opgemerkt wordt nog dat de beide Kamers der Staten-Generaal (vergel. art. 111, 2e lid, van de Grondwet) zelf een Reglement van Orde vaststellen.

Het Volksraadslid,
D. VAN HINLOOPEN LABBERTON.

Voorstel van den heer

VAN HINLOOPEN LABBERTON

als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot wijziging van het Koninklijk besluit van 30 Maart 1917 (Ind. Stbl. No. 443).

Aan

den Voorzitter van den Volksraad

Voorgesteld wordt aan Z. E. den Gouverneur Generaal te verzoeken aan Hare Majesteit de Koningin telegrafisch in overweging te geven te bepalen, dat voorshans buiten werking wordt gesteld de tweede volzin van artikel 15 van het Koninklijk besluit van 30 Maart 1917 No. 71 (Ind. Stb. No. 443), luidende bedoelde volzin:

„Ook bij de beraadslaging mag alleen deze taal gezegd worden”.

Toelichting.

De bedoeling van dit voorstel is het mogelijk te maken om gebruik te maken van eene andere taal dan de Nederlandsche bijaldien het hanteeren van deze in sommige gevallen als een belemmering zou worden gevoeld.

De eenige taal, die als algemeen verstaanbaar medium daarnaast in aanmerking komt is het gewone spreek-maleisch.

Toch komt het ongewenscht voor om dit uitdrukkelijk te bepalen.

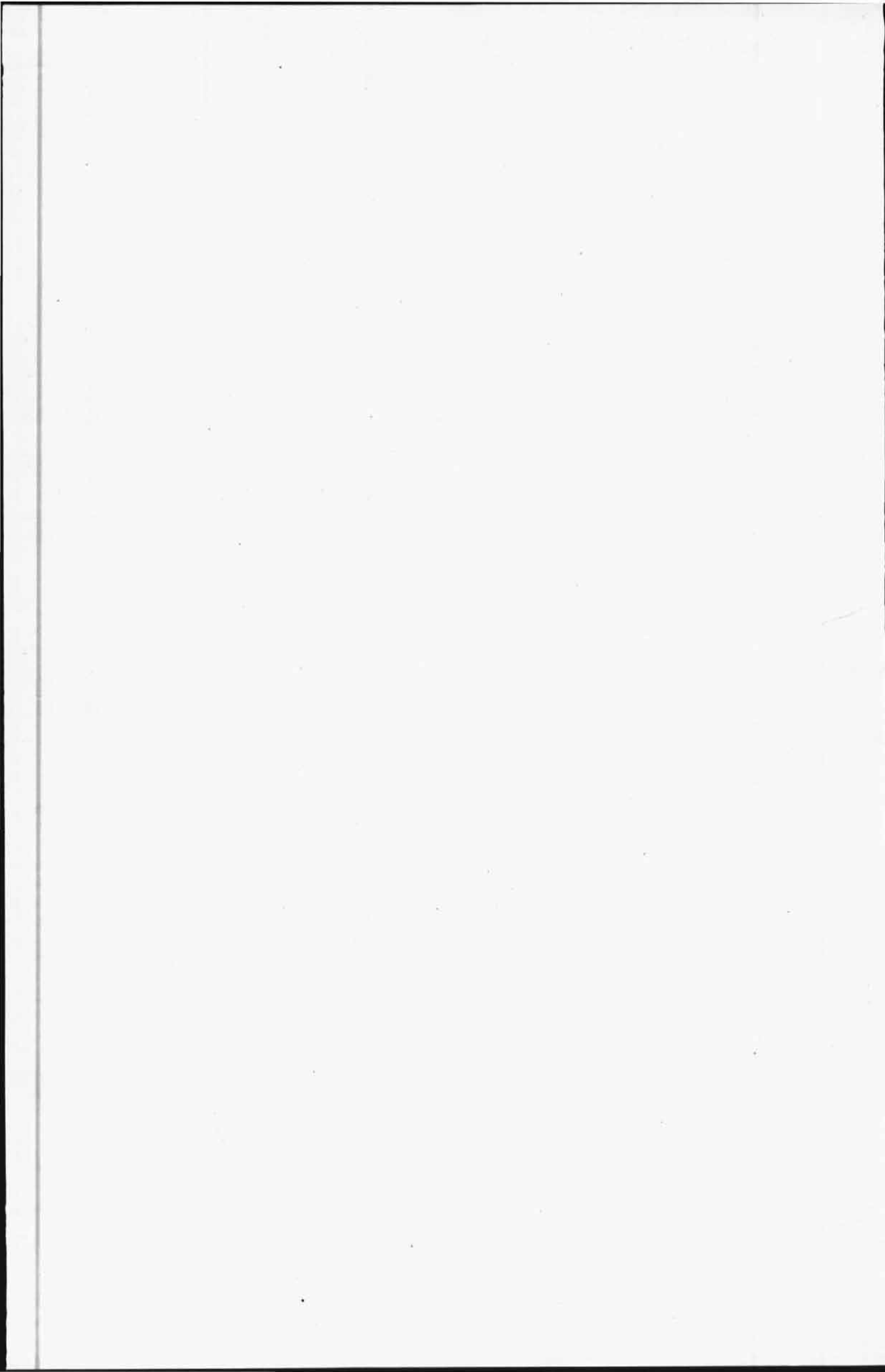
De ervaring leert overal, dat het opleggen als plicht zelfs van redelijke zaken, tot verzet of althans tot het opwekken van sentimenten prikkelt, welke beter zouden kunnen blijven rusten.

Men schrijve dus niet anders voor dan wat er als bedding overblijft: „De voorzitter stelt alle onderwerpen aan de orde in de Nederlandsche taal”, waartegen wel bij niemand bedenking bestaat en late verder de logica der feiten spreken.

Voorgesteld wordt de tweede volzin van artikel 15 voorshands buiten werking te stellen. Er blijft dus steeds gelegenheid hierop terug te komen, indien de praktijk tot moeilijkheden mocht leiden, welke het vertrouwen op het gezond verstand der leden van onzen Raad zouden beschamen.

Het Volksraadslid,

D. VAN HINLOOPEN LABBERTON.

Voorstellen van de heeren

DJAJADININGRAT

en

VAN HINLOOPEN LABBERTON

als bedoeld bij art. 49 van het Reglement van Orde, strekkende tot wijziging van het Koninklijk besluit van 30 Maart 1917 No. 71 (Staatsblad No. 443).

(Toelating van andere talen dan het Nederlandsch bij de beraadslagingen).

GEDRUKT STUK No. 2.

VERSLAG.

Vele leden waren van meening dat behalve Nederlandsch ook een of meer Inlandsche talen behooren te worden toegelaten bij de beraadslagingen in den Volksraad. Men was daarentegen algemeen van gevoelen, dat de clause in artikel 15 van het Reglement van Orde omtrent het aan de orde stellen der zaken in de Nederlandsche taal behouden moet blijven.

Terwijl sommigen er voor waren voorloopig algeheele vrijheid van keuze der bij de besprekingen te bezigen taal toe te staan, meenden anderen dat het de voorkeur zou verdienen bepaaldelijk het Maleisch als taal voor de beraadslagingen naast het Nederlandsch te noemen.

Verschillende leden achtten het verkieselijk in het geheel geen wijziging aan te brengen.

Als argument voor de wenschelijkheid van uitsluitend gebruik van het Hollandsch, werd door meerdere Europeesche leden aangevoerd, dat zij een in het Maleisch uitgesproken rede niet kunnen volgen. Van deze zijde werd gewezen op de moeilijkheden, verbonden aan het aanleeren van de Maleische taal.

Verder werd betoogd, dat de Inlandsche leden genoegzaam, soms zelfs uitstekend, de Nederlandsche taal machtig zijn, terwijl deze taal als de sleutel tot hoogere ontwikkeling moet worden beschouwd en het niet pertinent voorschrijven in den Volksraad geen stap in de gewenschte richting zou zijn. In verband hiermede achtte een lid de vrijlating van het Maleisch een degradatie van den Volksraad. Een ander lid sprak de vrees uit, dat bij loslating van het Nederlandsch als eenige taal van beraadslaging in de toekomst wellicht personen gekozen zouden worden, die de Nederlandsche taal noch zouden kunnen lezen, noch verstaan. Men wist niet, waartoe men dan op den duur zou komen. Van andere zijde werd hieromtrent opgemerkt dat als eisch van verkiesbaarheid voor den Volksraad zou kunnen worden gesteld het verstaan van de Hollandsche taal.

Van het loslaten van den eisch dat alleen de Nederlandsche taal gebezigd mag worden, werd door sommigen het ontketenen van een taalstrijd gevreesd, daar ieder dan voor zijn eigen taal zou willen opkomen. Omgekeerd meenden anderen conform de toelichting van het

voorstel-Labberton, dat juist het maken van schotjes en voorschriften tot een taalstrijd zal leiden. Gewezen werd op België, waar Fransch vroeger verplicht was, en op Boheme waar Duitsch werd geweerd; juist hierdoor de ontbrande taalstrijd. Reeds thans heeft de praktijk bewezen, dat men in vereenigingen als de Sarikat Islam en Boedi Oetomo bij volkomen vrijheid het Maleisch als taal van beraadslaging aanneemt, terwijl ook in tal van dagbladen deze taal vrijwillig wordt verkozen. Zou bij algeheele vrijlating iemand een weinig gebruikelijke taal bezigen, dan zou hij voor stoelen en banken spreken, wat niemand gaarne doet.

Door sommigen werd opgemerkt dat wel geen stenografen te vinden zouden zijn, in staat tot het in kort-schrift weergeven van het Maleisch.

Van andere zijde werd, met erkenning van dit praktisch bezwaar, in overweging gegeven om van degenen, die zich van een andere taal dan het Nederlandsch mochten bedienen, een resumé van het verhandelde in de laatstgenoemde taal te vragen. Dit werd door sommigen prachtisch slecht uitvoerbaar geacht.

Gevreesd werd ook dat de voorzitter en secretaris het besprokene in eene andere taal dan de Nederlandsche moeilijk zouden kunnen volgen, waartegenover door anderen werd opgemerkt, dat de tegenwoordige titularissen in voldoende mate een rede in spreekmaleisch kunnen volgen.

Een der leden wenschte dat, als naast het Nederlandsch het Maleisch als voertaal bij de beraadslaging zou worden toegelaten, daaraan voor den spreker de verplichting zou worden verbonden om uiterlijk den volgenden dag aan den secretaris ter hand te stellen eene vertaling van het gesprokene in de Nederlandsche taal.

Daartegen werd aangevoerd, dat de tijd hiertoe wel meestal zou ontbreken; terwijl de moeilijkheid nog grooter zou worden, waar voor de vuist het woord was gevoerd.

Gewezen werd op de feitelijke mislukking van het voorschrift voor de locale raden, dat alle beraadslagingen in het Maleisch moeten worden geresumeerd, waaraan nagenoeg geen uitvoering is gegeven. Hiertegenover werd door anderen opgemerkt, dat in de locale raden het besluit onmiddellijk na de beraadslaging wordt genomen,

terwijl dit in den Volksraad vaak niet het geval is, en er dus in dat geval gelegenheid tot vertolking van eventueele Maleische redevoeringen overblijft.

Vele leden meenden, dat er althans een officieele tolk noodig zal zijn, terwijl anderen van oordeel waren, dat er in de vergadering wel iemand te vinden zou zijn, bereid om het gesprokene behoorlijk te vertolken. Dit komt bij congressen, door een meertalig publiek bijgevoerd, herhaaldelijk voor.

Ten aanzien van de indienststelling van een tolk wordt opgemerkt, dat deze toch nooit de intonatie en den gloed van overtuiging kan weergeven; wellicht zal zelfs het gesprokene in de vertolking een geheel ander karakter verkrijgen. In dit en ander verband werd aangevoerd, dat de bezwaren, die van het gebruik van een andere taal dan het Nederlandsch worden geducht, in de praktijk weinig zullen beteekenen, daar men toch wel alleen bij uiterste noodzaak tot zulk een andere taal zijn toevlucht zal nemen. Immers ook in de gemeenteraden, waar de taal facultatief is, blijkt haast altijd aan het Nederlandsch de voorkeur te worden gegeven.

Enkele leden meenden juist omgekeerd, dat de vrijlating er toe leiden zal, dat men op den duur ook vertaling van de notulen en verdere stukken in het Maleisch zal eischen, waartegenover anderen met meer vertrouwen de uitspraak van de praktijk tegemoet zagen.

Tegen algeheele vrijlating in keuze van de te bezigen taal werd nog aangevoerd, dat, zelfs zoo de Volksraadsleden zelf op grond van praktische bezwaren tegen het gebruiken van een niet algemeen verstande taal van het spreken in zoodanige taal zouden willen afzien om zich tot Nederlandsch of Maleisch te bepalen, zij wellicht door nationalistische groepen gedrongen zouden worden om nationalistisch te getuigen door een speciale landstaal in den Volksraad te bezigen.

Weer andere leden meenden daartegenover, dat juist nadrukkelijke uitsluiting van verschillende landstaalen nationalistische sentimenten zouden kunnen wakker roepen.

Aangevoerd werd tegen het verlangen tot toelating van het Maleisch als taal van beraadslaging, dat alle leden bij hun benoeming of verkiezing wisten wat de eischen waren, en dus eigenlijk niemand tegen handhaving van het Nederlandsch als eenige taal voor de besprekingen bedenking mag maken, zoo hij de verkiezing of benoeming heeft aanvaard. Hiertegen werd opgemerkt, dat althans van één der leden bekend is dat hij de aanvaarding van de benoeming aan de voorwaarde

heeft gebonden, dat hem nog zou moeten blijken in hoever hij in staat zou zijn met vrucht aan de werkzaamheden deel te nemen.

Men meent te weten, dat bedoeld Volksraadslid door de Regeering benoemd is om de belangrijke volksbeweging, welke hij vertegenwoordigt, terwijl het de Regeering bekend zou zijn geweest, dat bij bedoeld lid tegen het imperatief voorschrift tot gebruik van het Nederlandsch bedenking bestond.

Velen meenden, dat men zich behoort te doen leiden door de behoefte, daar het bekend is, dat in dezen Raad in zijn tegenwoordige samenstelling enkele leden aanwezig zijn, die verklaard hebben verplicht te zullen zijn zich van de deelneming aan de debatten te onthouden, indien niet eenige vrijgevigheid op het gebied van de te bezigen taal wordt betracht.

Ook meenden sommige leden dat men in de toekomst te veel gebonden zou zijn, zoo de eisch tot het uitsluitend bezigen van het Nederlandsch gehandhaafd werd bij keuze en benoeming, daar alsdan overigens uitstekende menschen van het Volksraadslidmaatschap voor altijd zouden uitgesloten zijn.

Als bewijs dat van de Archipelalen het Maleisch als lingua franca vanzelf verkozen zal worden, wijst een van de leden op de praktijk in de Minahassa en elders, waar verschillende volkstalen bestaan, doch in het onderling verkeer Maleisch gebezigd wordt.

Betoogd werd voorts, dat de Europeanen in Indië dagelijks Maleisch spreken en aanhooren, en dat in den regel dus bij hen voldoende vertrouwdheid met die taal aanwezig is. Het zou nooit de bedoeling zijn iemand te verplichten om Maleisch te spreken, maar omgekeerd mag niet uit het oog worden verloren dat zelfs Inlanders, die genoeg Nederlandsch verstaan, soms moeite zullen hebben om zich in die taal uit te drukken.

Een der leden drong er op aan dat de Europeesche leden zich de noodige moeite zullen getroosten om zich beter op de hoogte te stellen van de Inlandsche talen, in het bijzonder het Maleisch, ook als middel ter bevordering van de toenadering tusschen de verschillende rassen en om de behoeften en wenschen der Inlandsche bevolking beter te leeren kennen.

Aldus vastgesteld door de commissie van rapporteurs den 25sten Mei 1918.

VAN HINLOOPEN LABBERTON,
TJIPTO MANGOENKOESOEMO,
WHITLAU.

Voorstel van den heer

R. M. T. A. KOESOEMO OETOYO

als bedoeld bij art. 131, 6e lid, van het Regeeringsreglement en art. 49 van het Reglement van orde, strekkende tot aanvulling van art. 24 van laatstgenoemd reglement met een artikel 24a.

Aan

den Voorzitter van den Volksraad
te Batavia.

Als bijlage dezes heb ik de eer U Hoog Edel Gestrenge beleefd aan te bieden mijn voorstel in zake een aanvulling van art. 24 van het Reglement van Orde van ons College met een artikel 24a.

Het lid van den Volksraad,
OETOYO.

REGLEMENT VAN ORDE.

Mijnheer de Voorzitter.

In het Engelsche Parlement bestaat de gewoonte dat een wetsvoorstel in 1^e, 2^e, en 3^e lezing wordt aangenomen, tusschen welke lezingen een zekere tijdsruimte moet worden in acht genomen.

Doel van dezen maatregel is, als ik het wel heb, om te voorkomen dat minder goed overwogen besluiten worden genomen.

In hoeverre dit een uitvloeisel is van een voorschrift in het daar geldende Reglement van Orde, dan wel eenvoudig een ingewortelde gewoonte is uit vroegere eeuwen, heb ik met mijne weinige kennis en mijne beperkte middelen op het gebied van leetuurmateriaal niet kunnen nagaan; doch dat het een maatregel is, die toejuiching verdient, zal een ieder wel met mij eens zijn.

In elk Parlement en in elke vergadering waar belangrijke besluiten worden genomen, moest m. i. die regel worden in acht genomen. Voor onzen Volksraad acht ik zulks des te meer noodig, waar een zekere categorie onder de leden, n. l. de Inlanders, in het algemeen in ontwikkeling en ervaring van het parlementaire leven verre ten achter staat bij de meerderheid, in casu de Europeesche leden.

Daar komt nog bij dat wij, Inlandsche leden, debatten in een vreemde taal moeten volgen en mede in dezelfde vreemde taal moeten debatteren.

Nu mogen wij al zoo lang de Nederlandsche taal hebben geleerd en ook gesproken, onze moedertaal is zij niet, zoodat de woorden, vooral als zij vlug achter elkaar worden uitgesproken, slechts langzaam tot ons brein kunnen doordringen en wij de portée van het gesprokene slechts zeer langzaam kunnen vatten.

Hoe dikwijls heb ik Inlandsche leden van locale raden de klacht hooren uiten: „Als ik Mr. die of die hoor betogen, moet ik hem gelijk geven; maar komt Mr. of Dr. die, zijn tegenstander in het debat, daarna aan het woord, dan heeft de laatste in mijn oog gelijk en slaat de eerste de plank heelenmaal mis.

Ten deele is dit te wijten aan onze mindere ontwikkeling en geringer ervaring op parlementair gebied, maar ook de vreemde taal waarin wij die debatten moeten aanhooren, draagt er het hare toe bij.

Mijnheer de Voorzitter: Om dit euvel zooveel mogelijk te temperen en te maken dat onze stem meer tot haar recht komt, stel ik voor dat Engelsche voorschrift of parlementair gebruik ook in ons College ingang te doen vinden.

Daartoe komt het mij het best voor dat in het Reglement van Orde een art. 24a wordt ingelascht, luidende:

(1) Waar over een belangrijk onderwerp moet worden gestemd, wordt eerst gestemd in eerste lezing, vervolgens in tweede lezing, en ten slotte in derde lezing.

(2) Tusschen de eerste en tweede stemming moet ten minste een tijdsverloop van 4 × 24 uren liggen en tusschen de tweede en de derde of eindstemming een van ten minste 3 × 24 uren.

(3) Op den dag der eindstemming wordt over het aan de orde zijnde onderwerp niet beraadslaagd.

(4) In de laatste week der zitting kan de raad bepalen, dat van den regel, als in alinea 2 bedoeld, wordt afgeweken.

(5) De voorzitter beoordeelt of een onderwerp al dan niet belangrijk is in den zin van al. 1; echter is hooger beroep op den Raad, mits voorgesteld of ondersteund door drie leden, toegelaten.

De termijn van 3 dagen tusschen de 2^e en 3^e lezing acht ik noodig inzonderheid voor mijne Inlandsche medeleden, die ruggespraak willen houden met hunne ter plaatse zijnde vertrouwensmannen, terwijl die van 4 dagen tusschen de 1^e en 2^e lezing, bovendien noodig is voor hen, die over het onderwerp een nota wenschen samen te stellen al dan niet ter voorlezing in de vergadering.

Wellicht zullen eenige leden het bezwaar opperen dat de voorgestelde werkwijze remmend werkt op den gang van zaken.

Deze leden gelieve echter wel in aanmerking te nemen dat alleen belangrijke onderwerpen zulk eene behandeling vereischen en ook dat om practische redenen in de laatste week der zitting daarvan mag worden afgeweken. Buitendien kan de eindstemming — waarbij,

zooals gezegd debat is uitgesloten — als zijnde in het geheel niet tijdroovend, tusschen de bedrijven door worden gehouden.

Overigens heb ik voldoende vertrouwen in Uw beleid, Mijnheer de Voorzitter, om de zaak vlug van stapel te doen loopen.

Hoofdzaak is in mijn oog dat wij, vooral de Inlandsche leden, zoo min mogelijk worden overvallen door voorstellen, die achteraf blijken o.i. niet in het belang van het algemeen te zijn. Waar de voertaal in ons College een voor ons, Inlanders, vreemde taal is, moeten wij dubbel waakzaam zijn om niet door welsprekendheid te worden meegesleept.

Ten slotte, waar het uiteraard niet mogelijk is, het Reglement van Orde zoo spoedig gewijzigd te krijgen dat wij van deze wijziging reeds op deze voorjaarsver-

gaderingen gebruik kunnen maken, heb ik de eer U, Mijnheer de Voorzitter, beleefd in overweging te geven, om, indien onze Raad in beginsel er mede accoord gaat, van Uw recht gebruik te maken ten einde bij de stemming over in Uw oog belangrijke onderwerpen het voorgestane beginsel in toepassing te brengen, in zooverre:

- a. dat, waar eenigszins mogelijk, tusschen de debatten en de eindstemming ten minste een paar dagen moeten verloop; en.
- b. dat op den dag der eindstemming over het onderwerp niet meer wordt gedebatteerd.

Weltevreden, 24 Mei 1918.

OETOYO.

Voorstel van de heeren

's JACOB, SCHUMANN, DJAJADININGRAT
BIRNIE en BOSSCHA

als bedoeld bij artikel 131, 6e lid, van het Regeeringsreglement en art. 49 van het Reglement van Orde om zich tot den Gouverneur-Generaal te wenden met het verzoek om:

- 1^e. den Volksraad mededeeling te willen doen van het laatstelijk bij de Staten-Generaal ingediende ontwerp van wet inzake de hervorming van het bestuur van Nederlandsch-Indië;
- 2^e. dit ontwerp van wet tot een onderwerp van beraadslaging van den Volksraad te maken.

Aan

den Voorzitter van den Volksraad.

Ondergeteekenden stellen voor dat de Volksraad, met toepassing van artikel 131, slotalinea, van het Regeeringsreglement, waarbij hem is opgedragen de belangen van Nederlandsch-Indië en zijne ingezetenen voor te staan bij de Koningin, de Staten-Generaal en den Gouverneur-Generaal,

- 1^e. zich wendt tot den Gouverneur-Generaal met uitnoodiging aan hem, Volksraad, mededeeling te willen doen van het laatstelijk door den Minister van Koloniën bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediende ontwerp van wet tot nadere wijziging van het Regeeringsreglement, strekkende tot hervorming van het bestuur van Nederlandsch-Indië, met de daartoe behoorende memorie van toelichting,
- 2^e. zoo de Gouverneur-Generaal bereid is aan deze uitnoodiging gevolg te geven, dat de Volksraad na ontvangst van de stukken, dit wetsontwerp tot een onderwerp van beraadslaging maakt en van zijn gevoelen daarover aan den Gouverneur-Generaal doe blijken met uitnoodiging daarvan aan H. M. de Koningin en de beide Kamers der Staten-Generaal mededeeling te doen.

Toelichting.

Door mededeeling van de Algemeene Secretarie aan dagbladen in Nederlandsch-Indië is bekend geworden, dat de Minister van Koloniën bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal een ontwerp van wet heeft ingediend tot nadere wijziging van het Regeeringsreglement, behelzende organieke bepalingen nopens de inrichting van het bestuur van Nederlandsch-Indië. Doordat deze indiening heeft plaats gevonden op een tijdstip, voorafgaand aan de opening van den Volksraad, is den Gouverneur-Generaal de pas afgesneden om hem vooraf over dit ontwerp van wet te hooren. Het gevolg daarvan behoeft echter niet te zijn, dat de Volksraad de rol van zwijgenden getuige bij het lot van dit wetsontwerp vervult, zoo hij dit althans niet wenscht. Het staat hem, Volksraad, toch vrij om uit eigen beweging bij de behandeling zijne hem bij de wet toegedachte rol te vervullen door gebruik te maken van het zoogenaamde recht

van petitie, hem verleend bij de slotalinea van artikel 131 Regeeringsreglement, en bij wege van petitie zijn oordeel over bedoeld wetsontwerp bekend te maken waar het behoort.

Het komt ondergeteekenden voor dat het op den weg van den Volksraad gelegen is deze taak te vervullen.

Het bedoelde wetsontwerp raakt de belangen van Nederlandsch-Indië, waarvan de behartiging hem, Volksraad, mede is opgedragen, in de hoogste mate. Het zou daarom naar het oordeel van ondergeteekenden slechts als eene miskennis van deze zijne taak kunnen beschouwd worden, zoo de Volksraad de gelegenheid liet voorbijgaan zijne medewerking, zij het ook ongevraagd, bij de behandeling van het meerbedoelde wetsontwerp te verleen.

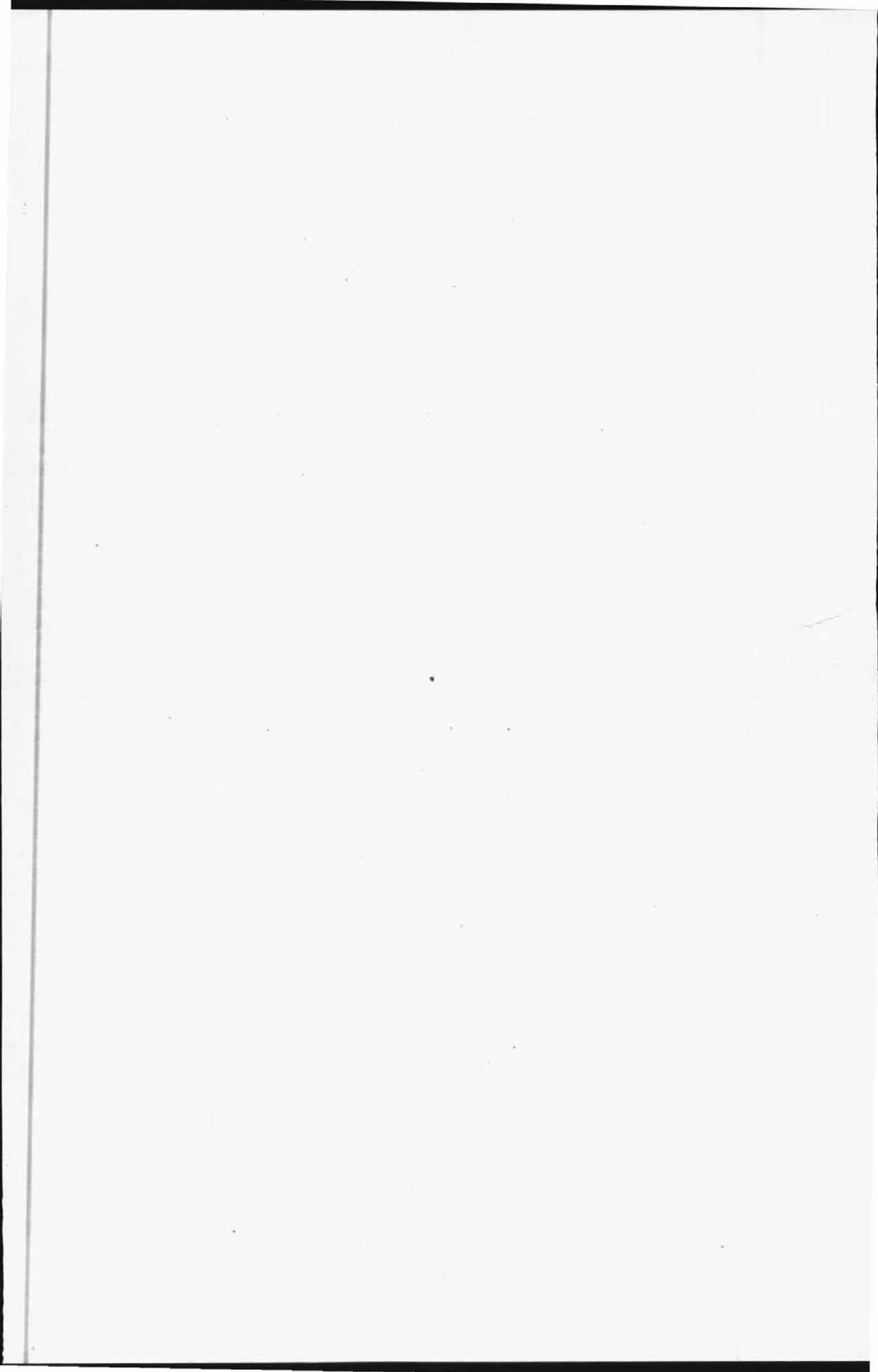
De omstandigheid, dat deze medewerking ongevraagd zou worden verleend, kan o. i. den Volksraad van de vervulling zijner evenbedoelde taak niet terughouden. Zij is eene zaak, die geen gewicht in de schaal legt. Is de medewerking van den Volksraad gewenscht, zoo is zij even gewenscht ongevraagd als gevraagd.

Ook de omstandigheid, dat het wetsontwerp, hetwelk het doel der medewerking uitmaakt, reeds vóór eenigen tijd bij de Tweede Kamer is ingediend, is naar het oordeel van ondergeteekenden niet van genoegzaam gewicht om den Volksraad uit vrees van te laat te komen van het verleenen zijner medewerking te weerhouden. Zij is dit vooreerst niet omdat de aanstaande algemeene verkiezingen voor de Tweede Kamer het niet waarschijnlijk maken, dat dit lichaam het wetsontwerp binnen korten tijd in behandeling zal nemen, en vervolgens niet, omdat de weg openstaat de Tweede Kamer met de inbehandelingneming door den Volksraad, zoo daartoe besloten wordt, in kennis te stellen, haar zodoende in staat stellende, alvorens zelve tot de beraadslaging over te gaan, desgewenscht de mededeeling van het oordeel van den Volksraad af te wachten.

Om deze redenen hebben ondergeteekenden gemeend tot het besluit te moeten komen den in hun bovenstaand voorstel belichaamden stap in overweging te geven.

Batavia, 29 Mei 1918.

's JACOB.
SCHUMANN.
DJAJADININGRAT.
BIRNIE.
BOSSCHA.

Voorstel van de heeren

's JACOB SCHUMANN, DJAJADININGRAT,
BIRNIE en BOSSCHA,

als bedoeld bij artikel 131, 6e lid, van het Regeeringsreglement en artikel 49 van het Reglement van Orde om zich tot den Gouverneur-Generaal te wenden met het verzoek om:

- 1°. den Volksraad mededeeling te willen doen van het laatstelijk bij de Staten-Generaal ingediende ontwerp van wet inzake de hervorming van het bestuur van Nederlandsch-Indië;
- 2°. dit ontwerp van wet tot een onderwerp van beraadslaging van den Volksraad te maken.

GEDRUKT STUK No. 2.

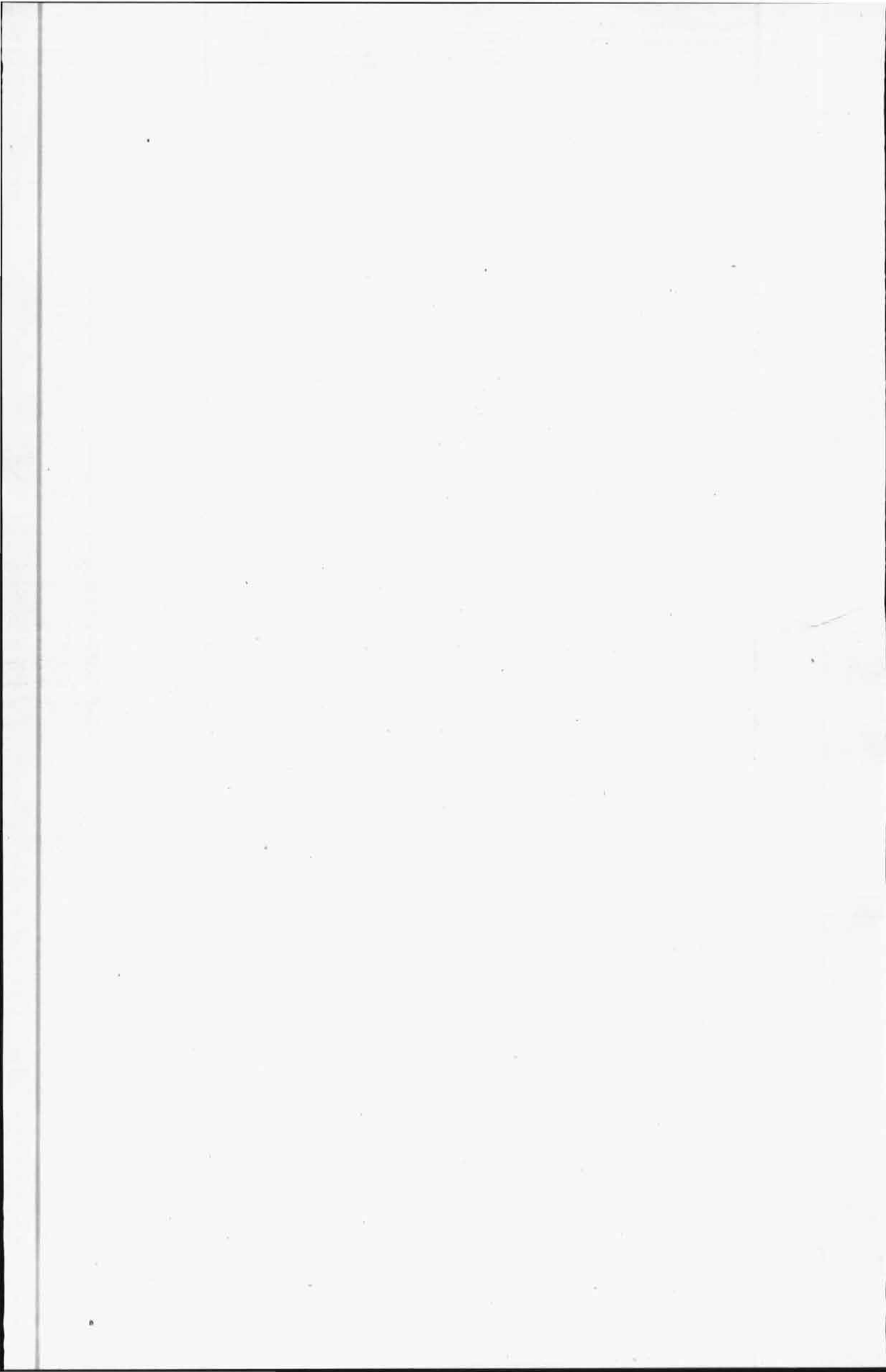
VERSLAG.

Vele leden konden zich volkomen met het voorstel vereenigen. Anderen achtten het nut ervan twijfelachtig.

Eenige leden spraken er hun bevreemding over uit, dat de Minister van Koloniën, aan den vooravond van de vervanging van de tegenwoordige Tweede Kamer der Staten-Generaal door een nieuwe Kamer, zulk een ingrijpend voorstel heeft ingediend, dat toch waarschijnlijk niet door hem zal worden verdedigd.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 2den Juli 1918.

BERGMEIJER.
KAN.
WHITLAU.

Voorstel van de heeren

**BOSSCHA, KETNER, BIRNIE, RIVAI, PABST
en GERRITSEN,**

als bedoeld in artikel 131, 6de lid, van het Regeeringsreglement, om zich tot den Gouverneur-Generaal te wenden met verzoek de bij Hoofdstuk II, Afdeeling IX, onderafdeeling 409, aanhangig gemaakte voorstellen tot verbetering van de positie der militairen beneden den rang van officier, op de aanvullingsbegrooting voor het dienstjaar 1918 te brengen.

Aan

den Voorzitter van den Volksraad.

Ondergeteekenden stellen voor, dat de Volksraad, onder toepassing van Art. 131, laatste zinsnede, van het Regeeringsreglement, waarbij hem de bevoegdheid is toegekend de belangen van Nederlandsch-Indië en zijne ingezetenen voor te staan bij de Koningin, de Staten-Generaal en den Gouverneur-Generaal,

zich wendt tot den Gouverneur-Generaal met het verzoek, naar aanleiding van de bij onderafd. 409 van de voorgestelde begrooting van Nederlandsch-Indië voor 1919 (Afd. IX, Oorlog) aanhangig gemaakte voorstellen tot verbetering van den stand en de vooruitzichten van verschillende klassen van militairen beneden den rang van officier, aanhangig te maken eene aanvulling op de begrooting voor het dienstjaar 1918.

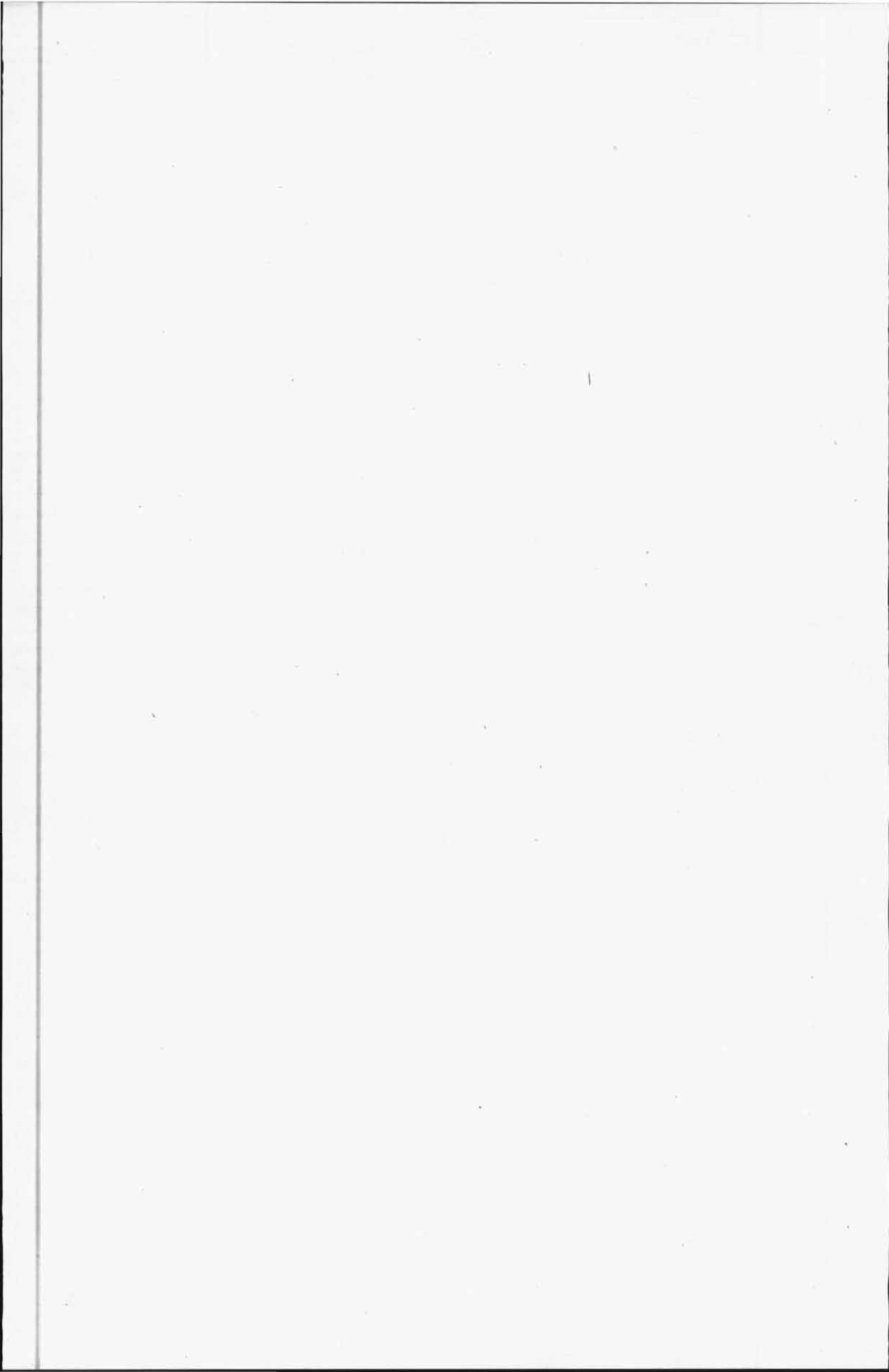
Toelichting.

Ten gevolge van de gebrekkige gemeenschap met het moederland komt de Indische begrooting aldaar zeer laat in behandeling; zoo is de begrooting voor 1918 op het oogenblik nog in behandeling van de Eerste-Kamer. Dat de toestand veel verbeteren zal en dientengevolge de begrooting voor 1919 op tijd, d. i. voor 1 Jan. 1919 zal zijn vastgesteld, is niet waarschijnlijk. Het gevolg daarvan zou zijn, dat de bovenbedoelde verbeteringen niet dan zeer laat in 1919 ingevoerd kunnen worden en ondergeteekenden betwijfelen, of zij dan nog den verwachten gunstigen invloed kunnen hebben op de misstanden, genoemd in de Memorie van Toelichting. Hoe eerder die verbeteringen tot stand komen, des te meer effect zullen zij hebben en het zal bovendien in den tegenwoordigen tijd in het leger een goeden indruk maken, wanneer de besproken verbeteringen onverwijld tot uitvoering komen.

Om dit te bereiken stellen ondergeteekenden voor, die verbeteringen op te nemen in eene aanvulling op de begrooting voor 1918, met de bedoeling, dat zij onmiddellijk na het tot stand komen van die aanvulling in werking treden.

Batavia, 8 Juni 1918.

BOSSCHA.
KETNER.
BIRNIE.
RIVAI.
PABST.
GERRITZEN.

Voorstel van de heeren

BOSSCHA, KETNER, BIRNIE, RIVALI,

PABST en GERRITZEN,

als bedoeld in artikel 131, 6de lid, van het Regeeringsreglement, om zich tot den Gouverneur-Generaal te wenden met verzoek de bij Hoofdstuk II, Afdeeling IX, onderafdeeling 409, aanhanging gemaakte voorstellen tot verbetering van de positie der militairen beneden den rang van officier, op de aanvullingsbegrooting voor het dienstjaar 1918 te brengen.

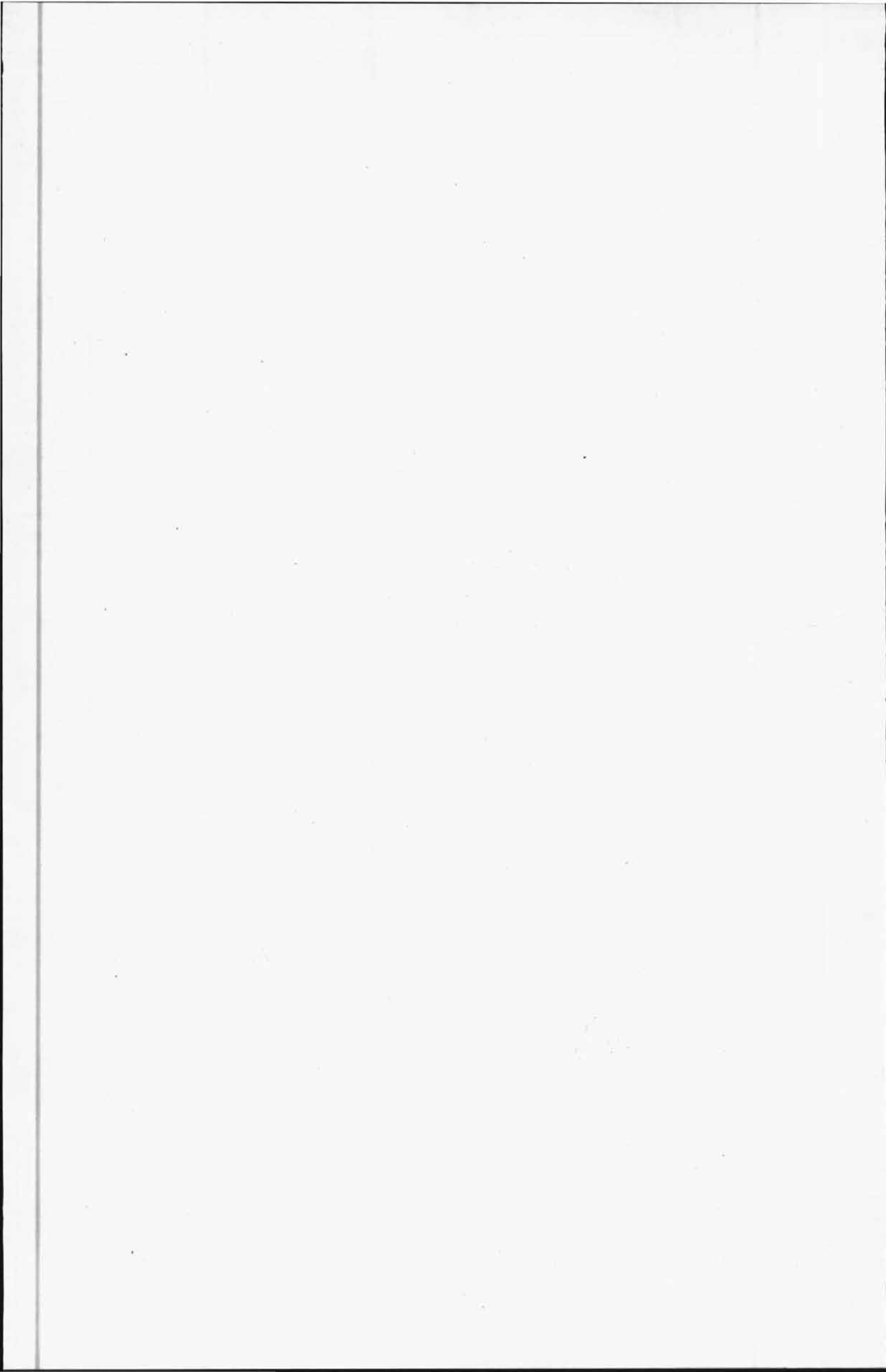
GEDRUKT STUK No. 2.

VERSLAG.

Tegen het voorstel werden geen bezwaren aangevoerd.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 2den Juli 1918.

BERGMEIJER.
KAN.
WHITLAU.

Voorstel van den heer

VAN HINLOOPEN LABBERTON

als bedoeld in artikel 49 van het Reglement van orde, strekkende tot wijziging van artikel 66 (1 en 2) van het Gestichtenreglement, vastgesteld bij ordonnantie van 10 December 1917 (Staatsblad No. 708).

Voorgesteld wordt artikel 66, 1 en 2, te lezen als volgt:

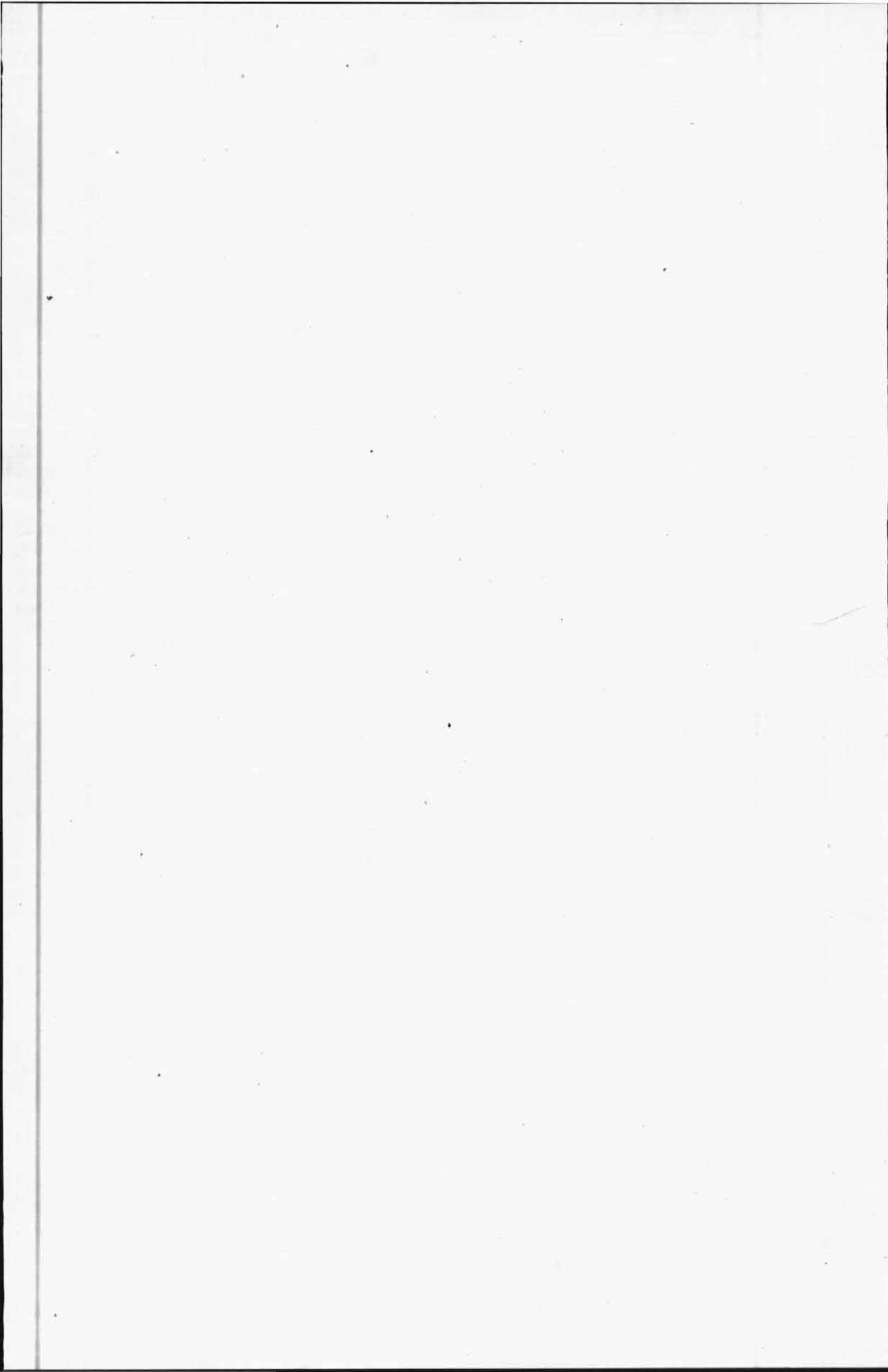
(1) Op door den Directeur van Justitie te regelen wijze wordt met diens toestemming aan de gevangenen gelegenheid gegeven, de religieuze voorlichting te ontvangen waaraan zij behoefte toonen te gevoelen.

(2) Het bijwonen van godsdienstoefeningen of van religieus onderricht is niet verplichtend.

Toelichting.

Het bestaande artikel blijkt in de praktijk het voldoen aan de wenschen en behoeften der gevangenen te bemoeilijken. In godsdienstige voorlichting door de officieren van het Leger des Heils en in het geven van theosofisch-godsdienstige voorlichting voorziet het bestaande artikel eigenlijk niet.

D. VAN HINLOOPEN LABBERTON.

Voorstel van de heeren

KONING, BERGMEIJER, LAOH, SCHUMANN,
 VAN HINLOOPEN LABBERTON, SCHMUTZER,
 SOSELISA en PABST,

als bedoeld bij artikel 131, 6° lid van het Regeeringsreglement en artikel 49 van het Reglement van orde, betreffende den aanmaak en de oplegging van zeekaarten van den Indischen Archipel.

De ondergeteekenden hebben de eer voor te stellen der Regeering in overweging te geven het daarheen te willen leiden, dat de aanmaak en de oplegging van zeekaarten van den Nederlandsch-Indischen archipel in den vervolge niet meer in Nederland, doch hier te lande zal plaats hebben.

Toelichting.

Tot nu toe worden alle gegevens voor de vervaardiging van de Indische zeekaarten door den betrokken opnemingsdienst verzameld en naar Nederland opgezonden, waar ze verwerkt worden aan de daarvoor bestemde afdeling van het Departement der Marine, welke zorgt voor het drukken van de kaarten. Dit geschiedt naar men meent te weten aan een particuliere drukkerij. Vervolgens blijven de voorraden in Nederland opgelegd, van waaruit naar gebleken behoefte Indië wordt voorzien. Men meent, dat deze centralisatie van werkzaamheden dringend wijziging behoeft. Alleen reeds het feit, dat de zeekaarten, welke op Indië betrekking hebben eenige honderdtallen bedragen, terwijl die van Nederland en West-Indië samen in tientallen zijn uit te drukken, geeft voldoende reden tot de vraag, waarom Indië zijn eigen kaarten niet vervaardigt. Maar er zijn klemmender redenen. Worden de kaarten hier vervaardigd, dan kunnen wenschelijk gebleken aanvullingen en verbeteringen bij wijze van spreken nog op het laatste oogenblik worden aangebracht; met weinig tijdverlies kunnen telkens inlichtingen gevraagd van of kan overleg gepleegd worden met het betrokken personeel van den opnemingsdienst; wijzigingen en toevoegingen kunnen zonder veel omslag worden aangebracht. Alle genoemde voordeelen vervallen bij de tegenwoordige wijze van werken. Verder behooren de voorraden hier te worden opgelegd om onaf-

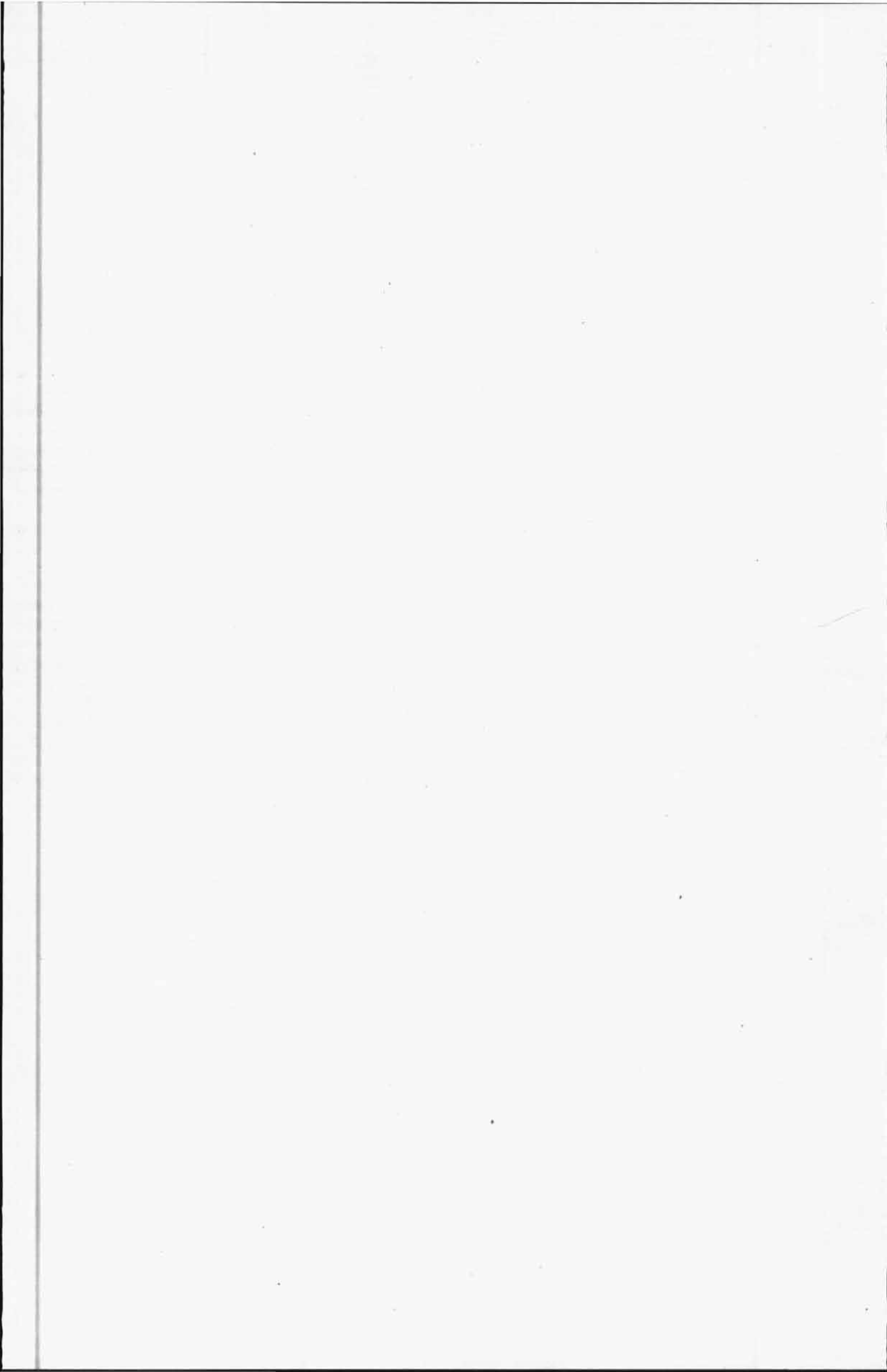
hankelijk te zijn van de slechte verbindingen met Nederland, welke wenschelijkheid in de laatste jaren in noodzakelijkheid is veranderd. Tot welke moeilijkheden het uitgeput raken van de voorraden hier en de onmogelijkheid deze aangevuld te krijgen hebben geleid, kan de scheepvaart verklaren: men nam zelfs de toevlucht tot het maken van foto's van een laatstovergebleven exemplaar, om in de behoefte te voorzien.

Waar men hier in Indië de beschikking heeft over de Topografische inrichting, welke zooals bekend op kaartteeringsgebied een eerste plaats inneemt, zou zonder al te groote kosten voor noodzakelijke personeelsuitbreiding de vervaardiging van bedoelde kaarten hier zeer goed plaats kunnen hebben, terwijl de mogelijkheid zelfs niet is uitgesloten dat, bij goede organisatie, de uitgaven voor dit onderdeel van den dienst in totaal zouden verminderen.

Verder mag gevraagd worden, of het niet zeer gewenscht is de uitgaven van andere gegevens op zeevaartkundig gebied en voor de scheepvaart van het grootste belang, eveneens hier in Indië te doen plaats hebben om daardoor den langen weg over Den Haag te kunnen uitschakelen.

Batavia, 27 Juni 1918.

KONING.
 BERGMEIJER.
 LAOH.
 SCHUMANN.
 VAN HINLOOPEN LABBERTON.
 SCHMUTZER.
 SOSELISA.
 PABST.

Voorstel van de heeren

KONING, BERGMEIJER, LAOH, SCHUMANN,
VAN HINLOOPEN LABBERTON, SCHMUTZER.

SOSELISA en PABST,

als bedoeld bij artikel 131, 6e lid, van het Regeerings-
reglement en artikel 49 van het Reglement van orde,
betreffende den aanmaak en de oplegging van zeekaarten
van den Indischen Archipel.

GEDRUKT STUK No. 2.

VERSLAG.

Tegen het voorstel werden geen bezwaren aangevoerd.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs
den 2den Juli 1918.

BERGMEIJER.
KAN.
WHITLAU.

Verslag over het verzoekschrift, gedagteekend Batavia 29 April 1918, van den Gemeenteraad aldaar, houdende verzoek aan den Volksraad, eene motie te willen aannemen, waarbij aan de Regeering hier te lande verzocht wordt aan de beslissing in zake de overbrenging van Gouvernementsbedrijven geen uitvoering te geven vóórdat de Volksraad, na kennisneming van alle ter zake handelende stukken, zich t.z.t. zal hebben kunnen uitspreken omtrent de consequenties dier overbrenging (1).

VERSLAG.

Eenige leden meenden dat de Volksraad, door in te gaan op het verzoekschrift der Gemeente Batavia, blijk zou geven van gebrek aan deferentie jegens de wetgevende macht in Nederland. Daartegenover stonden velen de meening voor, dat het den Volksraad vrij moet staan ook de beslissingen van den moederlandschen wetgever tot een punt van bespreking te maken. Sommigen meenden dat dit in het bijzonder gold voor dit geval, waar de uitspraak der Staten-Generaal op onvolledige gegevens berustte.

Door eenige leden werd op de overlegging van de met de gemeente Bandoeng gesloten overeenkomst aangedrongen en men betreurde algemeen, dat de zaak nu reeds zoover gevorderd is dat een daarop terugkomen niet wel mogelijk schijnt te zijn.

Over het algemeen werd ingestemd met de bezwaren, die door de gemeente Batavia in haar verzoekschrift zijn aangevoerd. Met name werd de gegrondheid der door den handel gemaakte bedenkingen erkend. De departementen en de Regeering moeten, naar de meening van vele leden, niet verblijf houden in een aparte ambtenaarsstad, maar dienen voeling te houden met een rijk geschakeerd maatschappelijk leven.

Dit laatste werd van andere zijde in twijfel getrokken; men voerde aan, dat b.v. de algemeene secretarie te Buitenzorg vaak meer onbevangen tegenover de Indische vraagstukken staat dan vele departementen.

Vele leden meenden, dat het verspreid zijn van de departementen niet bevordelijk zou zijn voor een goeden gang van zaken. Speciaal bij de behandeling van de begrooting in den Volksraad zou dit nadeel aan den dag treden. Deze leden meenden dat of alle regeeringskantoren tegelijk naar Bandoeng moesten worden overgebracht, of alle hier moesten blijven.

Vele leden wenschten daarom nadrukkelijk te kennen te geven, dat men den gedanen stap niet als een antecedent zal mogen beschouwen.

Voorts spraken sommige leden er hun bevreemding over uit dat, terwijl deze zaak reeds sinds Maart 1912 in behandeling is, niettemin nog onlangs vele afdelingen van de Staatsspoorwegen naar Batavia zijn overgebracht.

De leden, die een overbrenging van de centrale kantoren naar Bandoeng voorstonden, legden inzonderheid den nadruk op de voordeelen van een koel klimaat als dat van Bandoeng, dat een gunstigen invloed heeft op den gezondheidstoestand en de werkkraft verhoogt.

Sommige leden achtten deze voordeelen twijfelachtig en meenden dat zij in allen gevalle niet opwegen tegen de zeer groote uitgaven, die — naar hun meening — een overbrenging van de centrale kantoren naar Bandoeng met zich zou brengen.

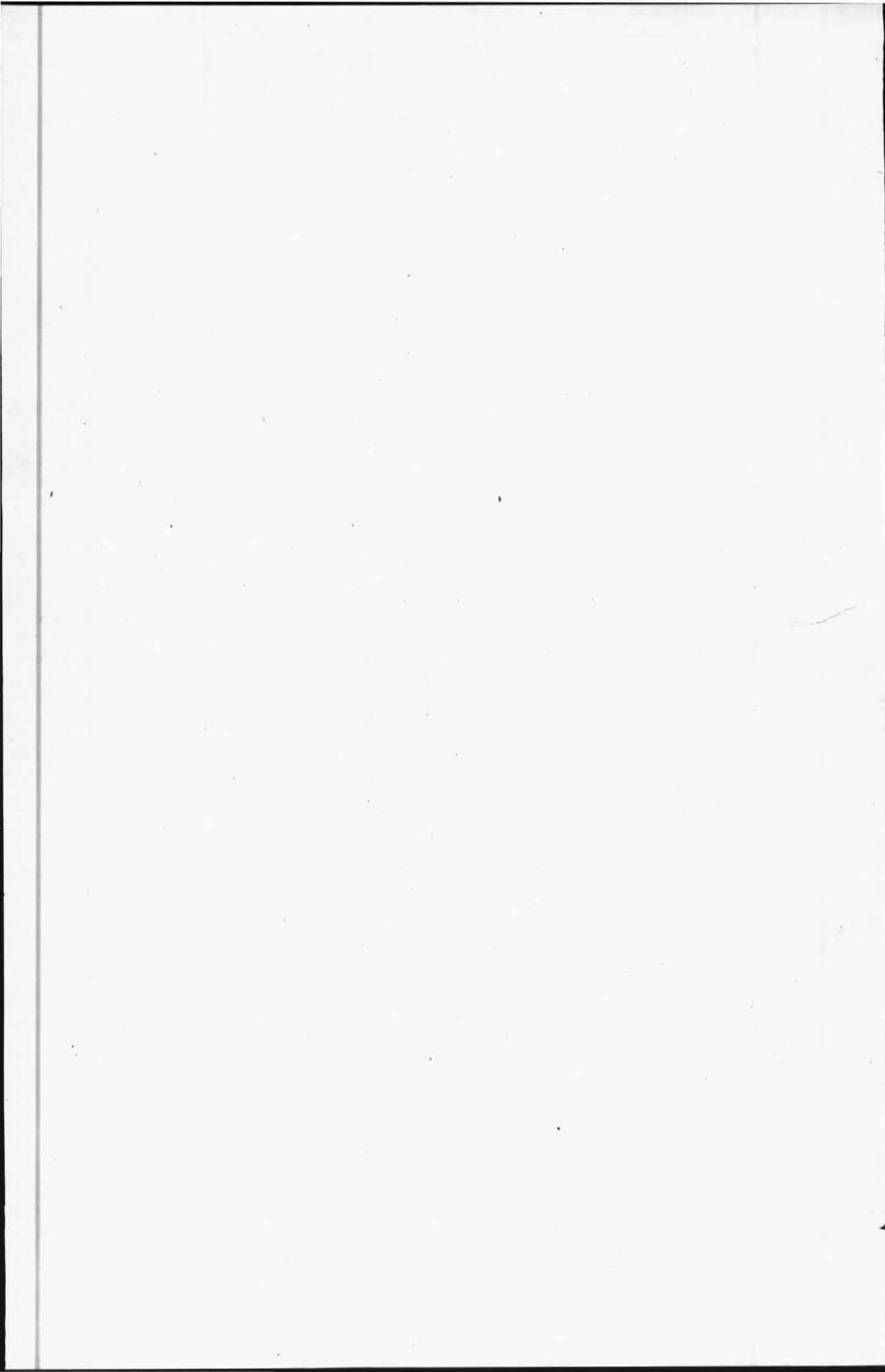
Ook werd nog gewezen op de voordeelen, die de vestiging van de kantoren te Bandoeng met het oog op defensie-belangen zou hebben. Anderen meenden dat de defensie-plannen nog een te weinig vasten vorm hebben aangenomen, dan dat daarmede reeds rekening zou kunnen worden gehouden.

Hoewel het niet wel verdedigbaar werd geacht dat een beslissing omtrent zulk een belangrijke zaak was uitgelokt, zonder dat de betrokken gemeenten behoorlijk in de gelegenheid waren gesteld voor de plaatselijke belangen op te komen, was men toch over het algemeen van gevoelen, dat er geen voldoende termen bestaan om aan het verzoek van den Gemeenteraad van Batavia te voldoen.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 2den Juli 1918.

BERGMEIJER.
KAN.
WHITLAU.

1) Zie de Handelingen der vergadering van 25 Mei 1918, blz. 12.

Ontwerp van wet tot aanvulling van de
artikelen 58 en 71 R. R.

GELEIDEBRIEF.

GEDRUKT STUK No. 1.

Mijne Heeren:

Ik heb de eer U hierbij aan te bieden een ontwerp van wet tot aanvulling van de artikelen 58 en 71 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië in dien zin, dat aan de Inlandsche gemeenten, ter voorziening in de zorg voor hare huishouding, het recht tot belastingheffing wordt toegekend.

De toelichting, welke het wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

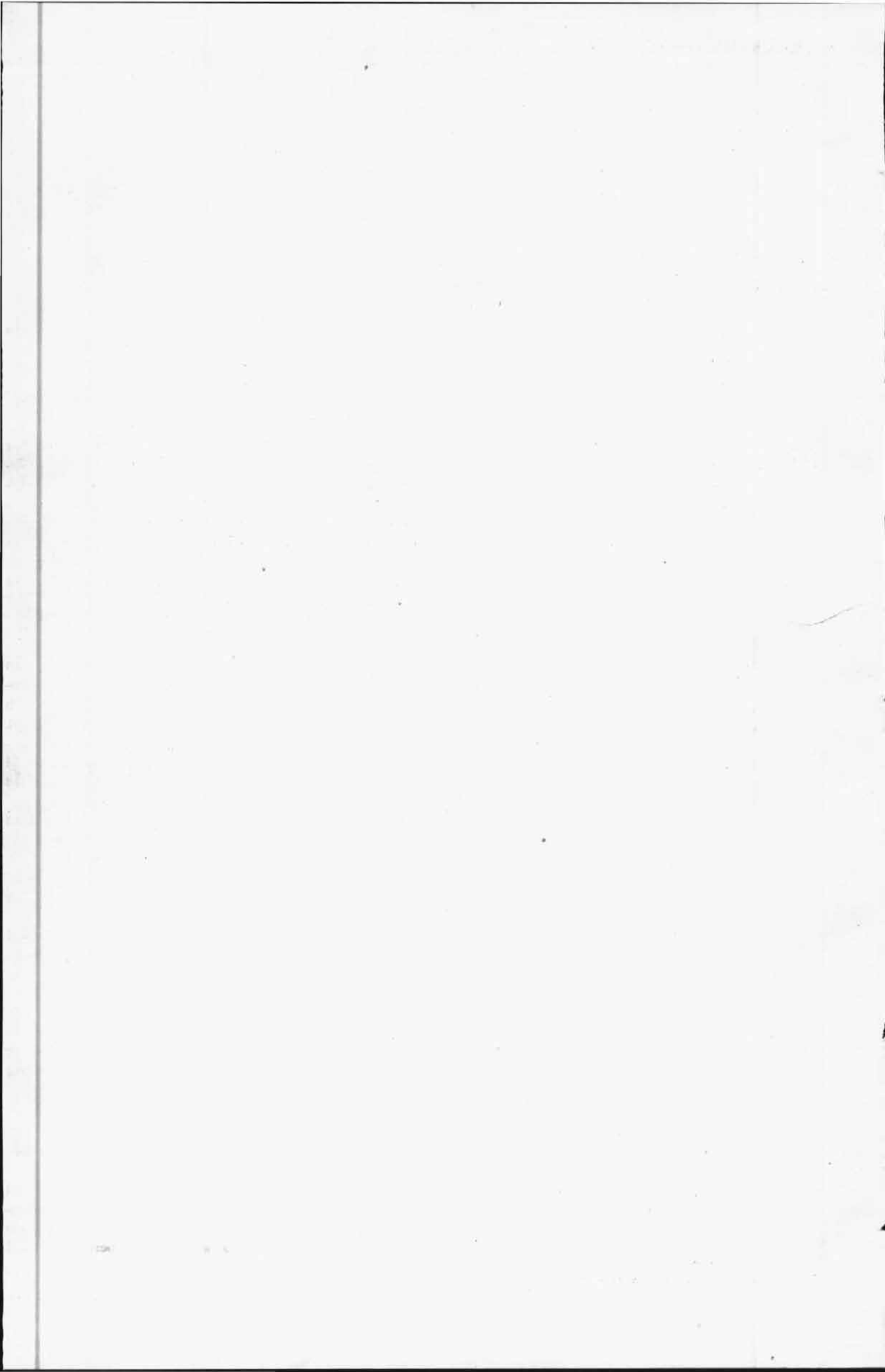
Aangenaam zal het mij zijn, het oordeel van Uwen Raad ter zake te vernemen.

Ik teeken hierbij aan, dat ik den Directeur van Binnenlandsch Bestuur heb aangewezen als mijn gemachtigde ten einde namens mij voorlichting te verschaffen bij de beraadslagingen van Uwen Raad nopens gemeld ontwerp.

Batavia, 28 Juni 1918.

De Gouverneur-Generaal,
J. v. LIMBURG STIRUM.

Aan
DEN VOLKSRAAD.

Ontwerp van wet tot aanvulling van de artikelen 58 en 71 R. R.

ONTWERP VAN WET.

GEDRUKT STUK No. 2.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Saluut!
doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is voor Inlandsche gemeenten in Nederlandsch-Indië de gelegenheid te openen om, ter voorziening in de zorg voor hare huishouding, belastingen te heffen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

In het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië, vastgesteld bij de wet van 2 September 1854 (Nederlandsch Staatsblad No. 129, Indisch Staatsblad 1855 No. 2), zooals die sedert is gewijzigd, wordt nader gewijzigd als volgt:

I Artikel 58, zooals dat luidt ingevolge artikel II der wet van 23 Juli 1903 (Nederlandsch Staatsblad No. 219, Indisch Staatsblad No. 329, en artikel der wet van (Nederlandsch Staatsblad No, Indisch Staatsblad No.) wordt gelezen:

Behoudens het bepaalde in de artikelen 68c, 71 en 145, zorgt de Gouverneur-Generaal dat in Nederlandsch-Indië geene belastingen geheven worden dan die bij algemeene verordeningen zijn bepaald.

II. Aan artikel 71, zooals dit luidt ingevolge artikel . . . der wet van (Nederlandsch Staatsblad No., Indisch Staatsblad No.) wordt een vijfde lid toegevoegd, luidende als volgt:

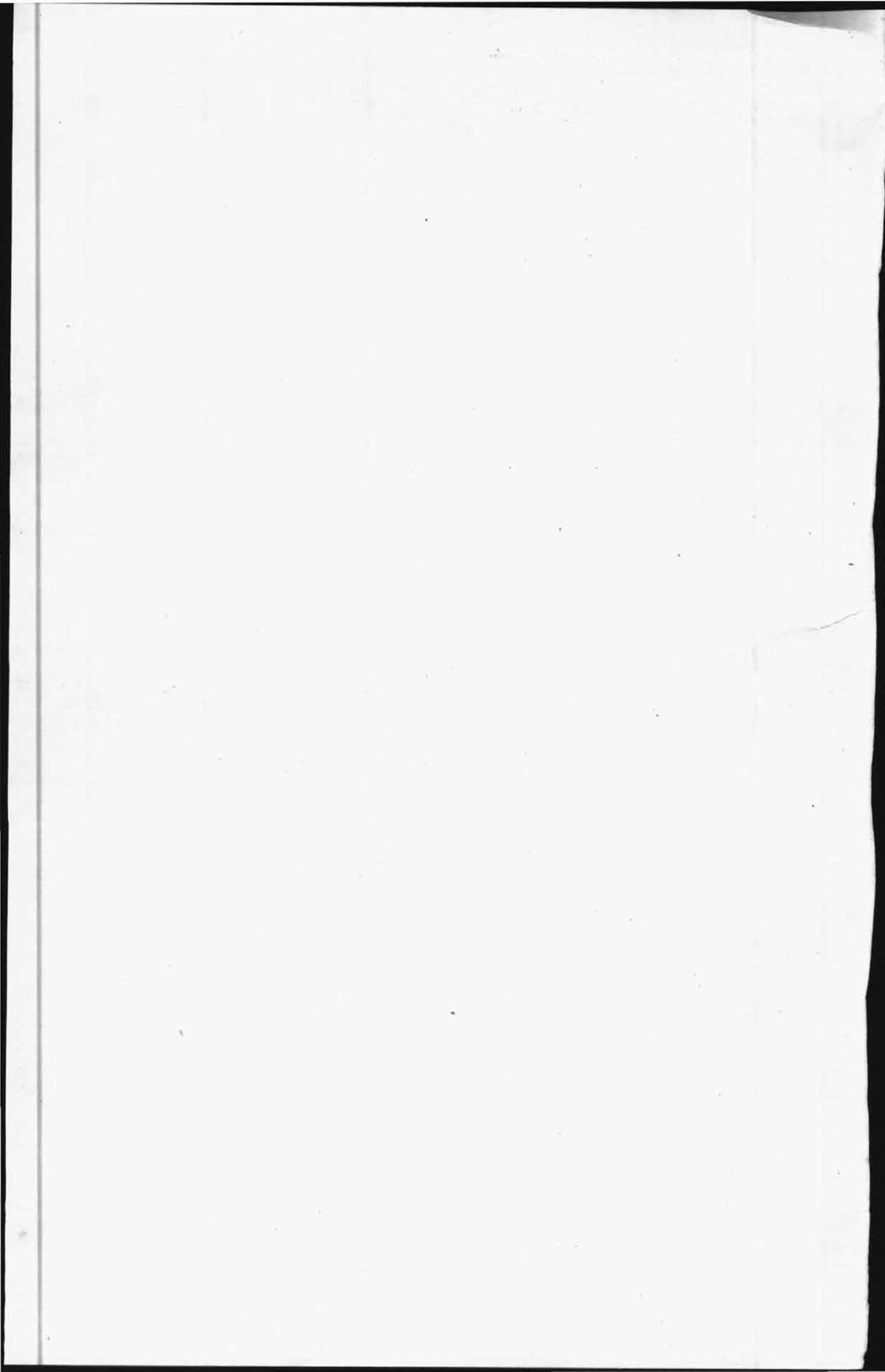
Bij ordonnantie kan aan Inlandsche gemeenten de bevoegdheid worden gegeven om, met inachtneming van de daarbij te stellen regels en onder het daarbij te regelen toezicht, belastingen te heffen ter voorziening in de zorg voor hare huishouding

Artikel II.

Deze wet treedt in werking op een nader bij ordonnantie te bepalen dag.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

Ontwerp van wet tot aanvulling van de artikelen 58 en 71 R.R.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

GEDRUKT STUK No. 3.

TOELICHTING VAN HET ONTWERP VAN WET
TOT AANVULLING VAN DE ARTIKELEN 58
EN 71 VAN HET REGEERINGSREGLEMENT.

1. In 1906 werd, als een uitvloeisel van de overweging dat voor eene verdere ontwikkeling der Inlandsche maatschappij de Inlandsche gemeente tot grondslag moet dienen van een doelmatig bestuur over de Inlandsche bevolking, door de uitvaardiging der Inlandsche Gemeente-ordonnantie voor Java en Madoera (Staatsblad 1906 No. 83 junctis 1910 No. 591 en 1913 No. 235), sedert gevolgd door die voor twee gewesten op de Buitenbezittingen (1) de eerste groote schrede gedaan in de richting van regeling dier Inlandsche gemeente. Niet te miskennen is het, dat die gemeente sedert inderdaad met meer kracht dan voorheen naar voren is gebracht en zich in tal van plaatsen in de bijzondere belangstelling der bestuursambtenaren mag verheugen.

2. Nu doet zich het natuurlijke verschijnsel voor, dat bij den vluggen ontwikkelingsgang, die de Inlandsche maatschappij in de laatste jaren doormaakt, het stelsel der geldhuishouding ook in de gemeente van lieverlede in de plaats treedt van dat der productenhuishouding.

3. Dientengevolge doet zich meer en meer de behoefte gevoelen aan en wordt overgegaan tot de vorming van dorpskassen, eene instelling welke in sommige streken reeds een vrij belangrijken omvang heeft aangenomen.

4. Kou tot voor kort in de verschillende desa-behoeften over het algemeen nog op zeer eenvoudige wijze worden voorzien door desa-diensten, afzondering van bouwgronden en door zoogenaamde vrijwillige bijdragen in geld, materialen of producten, (het zgn. oeroenan-stelsel), in de laatste jaren is meer en meer de noodzakelijkheid aan den dag getreden om ten deze een andere richting in te slaan.

5. Het tot dusver gebruikelijke stelsel van omslag der gemeentelasten over de gemeenteleden toch opent den weg tot de grootst mogelijke willekeur en wordt bovendien op den duur, naar mate de Inlandsche maatschappij in ontwikkeling voortschrijdt en de gemeente heeft te voorzien in telkenmale nieuw opkomende behoeften (men denke aan desascholen), langzamerhand onhoudbaar.

Alleen afhankelijk van de min of meer vrijwillige offervaardigheid der ingezetenen is het op den duur ondoenlijk om geregeld en voldoende in de onderscheidene behoeften der gemeente en van hare instellingen en werken te voorzien.

6. De door de desa's overeenkomstig artikel 17 der Inlandsche Gemeente-ordonnantie voor Java en Madoera getroffen regelingen (1) tot vordering van verplichte bijdragen in geld van de ingezetenen toch, missen het dwingend karakter van belastingen en hebben geen bindende kracht ten aanzien van personen, die zich daaraan niet wenschen te onderwerpen.

7. Waar meer en meer de beschikking over vaste geldelijke inkomsten wordt vereischt, wijl verschillende behoeften er zich nu eenmaal niet toe leenen, om daarin met behulp van gemeente-diensten te voorzien, begint het voor het gemeentebestuur steeds moeilijker te worden om het benodigde van de ingezetenen bijeen te garen. En vooral wordt dit laatste lastig en stuit zulks in vele gevallen zelfs op onoverkomelijke bezwaren af, wanneer het de voorziening betreft in geregeld wederkerende uitgaven.

8. Wil men op den duur tot orde en regelmaat in de geldelijke huishouding der Inlandsche gemeente komen, wil men langzamerhand de desa er toe brengen op betere wijze dan tot dusver is geschied in de verschillende gemeentelijke behoeften te voorzien en tevens den grondslag leggen voor eene gezonde ontwikkeling van het Inlandsche gemeente-wezen en gemeentelieven, wil men voorts, op het voetspoor van de afschaffing der heerendiensten en koffie-cultuurdiensten, ook ten aanzien der desadiensten geleidelijk tot eene omzetting of beperking daarvan komen, dan is daarvoor een eerste eisch: de gemeente in staat te stellen zich langs wet-tigen weg vaste, regelmatig wederkerende inkomsten te verschaffen.

9. Zou belastingheffing daartoe het aangewezen middel zijn, deze weg kan vooralsnog niet worden ingeslagen, daar zulks in strijd zou wezen met het voorschrift in artikel 58 van het Regeeringsreglement dat, behoudens het bepaalde in artikel 68c (en artikel 145) van dat Reglement, de Gouverneur-Generaal er zorg voor heeft te dragen, dat in Nederlandsch-Indië geen belastingen worden geheven dan die bij algemeene verordening zijn bepaald.

10. Dat onder dit voorschrift ook de desabelastingen vallen en het in het tweede lid van artikel 71 van het Regeeringsreglement neergelegde beginsel, dat aan de Inlandsche gemeente de regeling harer huishoudelijke belangen wordt gelaten, zich niet tot belastingheffing als evenbedoeld uitstrekt, blijkt duidelijk bij raadpleging van de wordingsgeschiedenis van dit laatste artikel,

(1) Staat blad 1914 No. 629 junctis 1914 Nos. 223 en 224, voor Amboina Staatsblad 1914 No. 774 voor Sumatra's Westkust

(1) Voor Amboina artikel 15 der gemeente-ordonnantie voor dat gewest; voor S. matra's Westkust bestaat geen gelijkloidend voorschrift

welke leert, dat slechts als geoorloofd wordt beschouwd vordering van arbeid door de desa.

11. Om een juist oordeel te kunnen vellen over de noodzakelijkheid om de Inlandsche gemeente, teneinde haar in staat te stellen zich te ontplooien op de wijze als door de Regeering gewenscht, het recht tot belastingheffing wettelijk toe te kennen en daartoe den Minister van Koloniën een wetsvoordracht tot aanvulling van de artikelen 58 en 71 van het Regeeringsreglement te doen, kwam het noodig voor, dat feitenmateriaal verzameld werd nopens de moeilijkheden, die in de practijk worden ondervonden bij de toepassing van ingevolge artikel 17 der Inlandsche Gemeente-ordonnantie getroffen regelingen.

12. Uit de te dien einde van de Hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madoera en van enkele gewesten daarbuiten gevraagde inlichtingen is gebleken:

1^e. dat bij de voorziening in gemeentelijke behoeften moeilijkheden, daaruit voorspruitende, dat een minderheid weigerachtig is en blijft om zich aan door de meerderheid aanvaarde regelingen te onderwerpen, zich reeds hier en daar voordoen en dat men er zich op moet voorbereiden dat die moeilijkheden zullen toenemen, naarmate tot de bevolking het besef

doordringt, dat de hierbedoelde desa-regelingen geen bindende kracht hebben voor hen, die zich daaraan niet wenschen te onderwerpen;

2^e. dat middelen van huishoudelijken aard, waarover de Inlandsche gemeenten kunnen beschikken om onwil en verzet tegen te gaan, of niet bestaan of onvoldoende en niet boven bedenking verheven zijn;

3^e. dat mitsdien het recht tot belastingheffing voor de Inlandsche gemeenten reeds thans moet worden beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde om tot verdere ontwikkeling te geraken;

4^e. dat het, ook in verband met het ontwikkelingspeil der bevolking, niet gewenscht en ook niet noodig is, om aanstonds en overal aan de Inlandsche gemeenten het recht van belastingheffing toe te kennen, doch dat bedoeld recht slechts bestemd is om toepassing te vinden daar, waar de behoefte daaraan zich doet gevoelen.

13. Op grond van de boven weergegeven argumenten wordt de tijd gekomen geacht, om de heffing van belastingen door Inlandsche gemeenten wettelijk mogelijk te maken, waartoe de artikelen 58 van het Regeeringsreglement en 71 zullen zijn aan te vullen als aangegeven in bijgaand ontwerp van wet.